This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

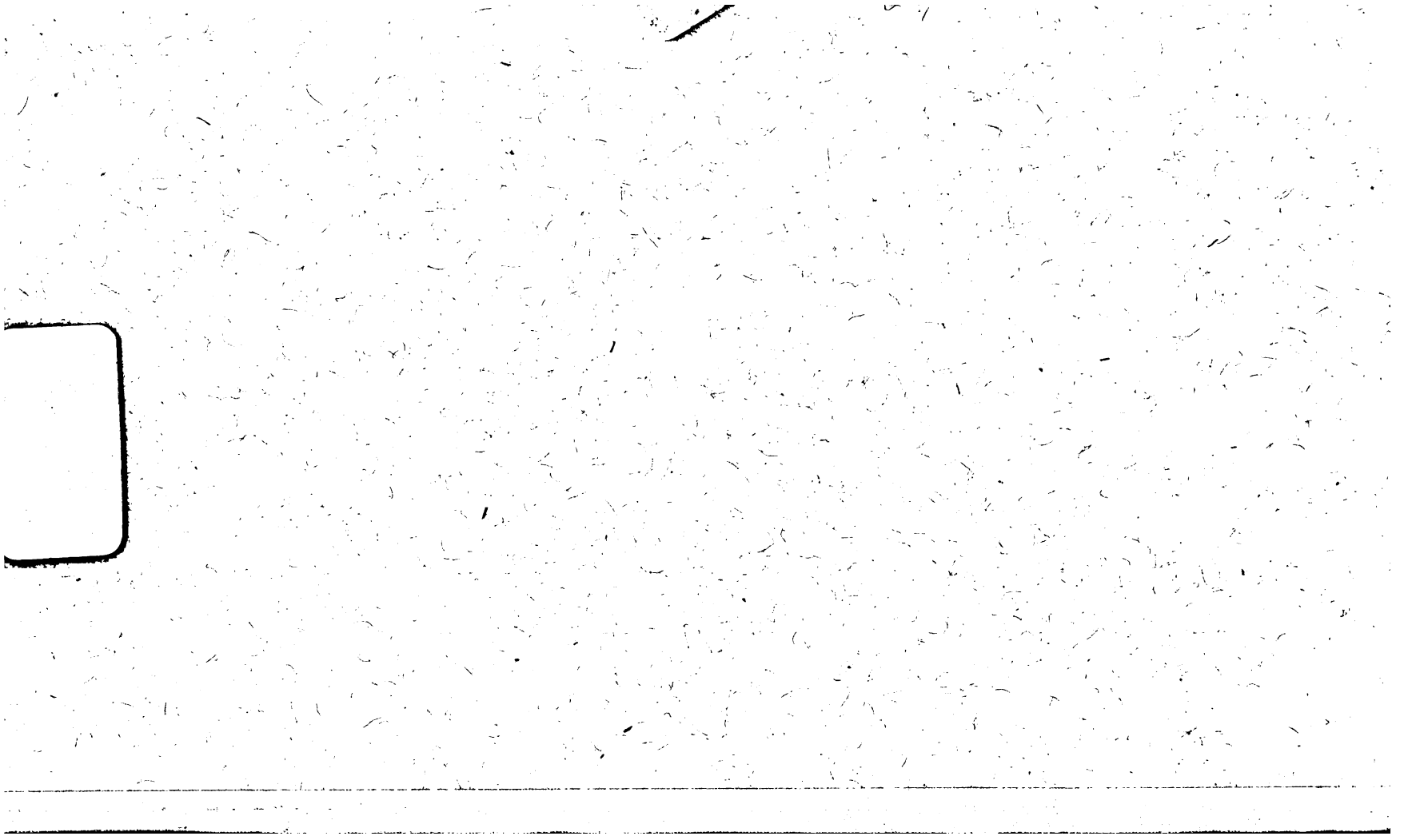

Transylvania
FWB

MONUMENTA COMITIALIA REGNI TRANSYLVANIAE.

ERDÉLYI
ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

TÖRTÉNETI BEVEZETÉSEKKEL.

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRT. BIZOTTSÁGA MEGBÍZÁSÁBÓL.

SZERKESZTI

SZILÁGYI SÁNDOR

RENDES TAG.

TIZENHETEDIK KÖTET.

1679—1682.

BUDAPEST, 1894.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

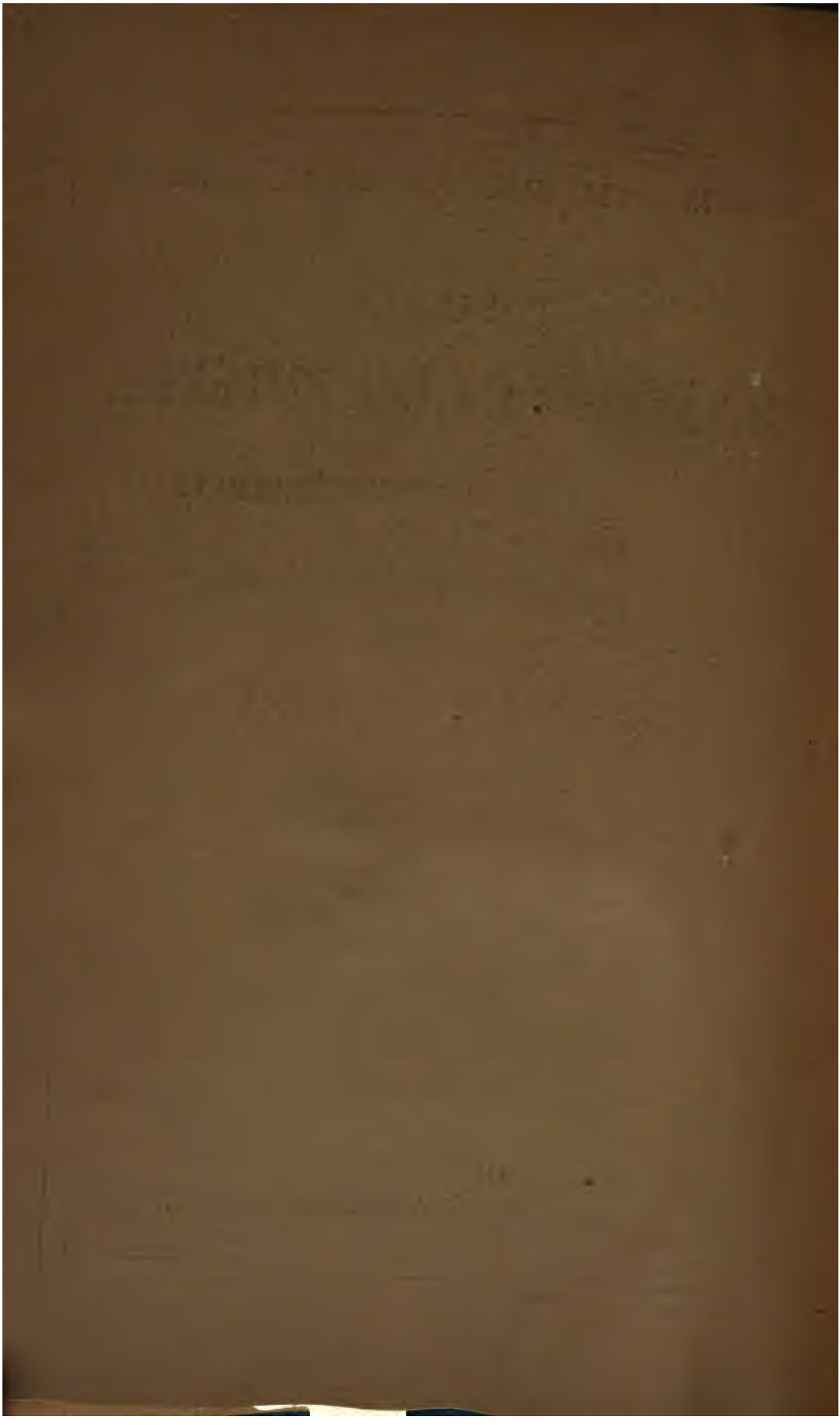

ÉRDÉLYI

ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

TIZENHETEDIK KÖTET.

(1679–1682.)

Dr. Császár Mihály
könyveiből

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

HARMADIK OSZTÁLY.

ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

BUDAPEST, 1894.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

Transsylvania. Országgyülés.

MONUMENTA COMITIALIA REGNI TRANSYLVANIAE.

ERDÉLYI
ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

TÖRTÉNETI BEVEZETÉSEKKEL.

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRT. BIZOTTSÁGA MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

SZILÁGYI SÁNDOR
RENDES TAG.

17

TIZENHETEDIK KÖTET.

1679—1682.

BUDAPEST, 1894.
A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.
(Az Akadémia épületében.)

EN

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
331119A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1927 L

Budapest, 1891. Az Athenaeum r. társulat könyvnyomdája.

XXXI. FEJEZET.

I.

Hijában ismerte el a krasznai gyűlés Theökölyt az erdélyi fejedelem képének, Wesselényi pártja még azután is ragaszkodott régi generalisához »a jó Pál uramhoz«, s nem volt rábírható, hogy magát közvetlenül Theököly alá rendelje. Július 28-án a margitai táborból egy lovas csapatot Zsibóra küldöttek s Wesselényit »kedve ellen« oda hozatták. Ezzel megtörtént a szakadás a bujdosók táborában, s Wesselényi meg is kezdte a külön operatiót, saját csapatával Körös-Ladányig húzódván.

De ezt a fejedelem nem nézhette nyugodtan. Épen a bujdosók miatt sok kellemetlensége volt a váradi basával, ki nem tartott jó szomszédságot Erdélylyel, »fegyverrel pusztította az ország határait«,[1]) hódoltatott, rablott: a szakadás a bujdosók közt a váradi basát még vakmerőbbé tehette volna. Aztán bénítólag hathatott volna a franczia szövetségre is, melyet a nymwegeni béke különben is aláásott s melynek fentartása érdekében most folytak a tárgyalások a lengyel követtel.[2])

Apafi a szakadást csirájában el akarta fojtani s erre vonatkozólag utasításokat is küldött Theökölynek. Wesselényi tartva tette következményeitől, jó eleve igyekezett megnyugtatni a fejedelmet, hogy Margitára vonulásával s onnan Diószegre menésével köteles hűségén nem ejtett csorbát.[3]) De nem nyugtatta meg Apafit; azzal, hogy Theö-

[1]) Apafi júl. 15-ki levele a váradi basához. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 63. l.

[2]) L. Törvények és Okiratok II.

[3]) L. Törvények és Okiratok I.

kölynek nem akarta magát alárendelni, még is megsértette a köteles hűséget, melylyel mint erdélyi alattvaló a fejedelemnek tartozott. Theököly Apafi parancsára felverte Wesselényi kis-marjai táborát (szept. 4.) s Wesselényit nehány hívével elfogta, oly szándékkal, hogy Erdélybe kisérteti. De Wesselényit útközben katonái kiszabadították s ő most a Rézaljára menekűlt. Ott biztosságban volt ugyan, hanem arra, hogy régi befolyását visszaszerezhesse, többé nem gondolhatott. Lassanként megunta a bujdoklást, de Erdélybe sem akart bemenni. Jobbnak látta Theökölyvel kezdeni tárgyalást, s ez, hogy »az extremitásokra fakadástól« visszatartsa, »maga mellé vette.«[1])

Wesselényinek ez a magatartása nem maradt befolyás nélkűl a többi dolgok menetére. Ha Bethlennek aggodalmai voltak arra nézve, hogy a béke megkötése után fog-e a franczia király residenst tartani Erdélyben, ez az egyenetlenség aggodalmainak táplálékot adott. Ő már hosszabb idő óta sürgette Reverendot, hogy menjen vissza Lengyelországba, de Apafi, amig csak lehetett, tartóztatta. Végre mégis megindúlt szeptember 22-én, s 30-án Szigeten volt,[2]) honnan Varsóba tartott. Ő egészen meg volt nyerve az erdélyi ügynek, s Francziaország érdekében állónak tartotta, hogy a király továbbra is fentartsa jó viszonyát Erdélylyel. Teleki pedig meggyőzte, hogy ha most gyorsan nem adják meg a pénzt és a segélyt a fejedelemnek, a bujdosók meghódolnak a császárnak.[3])

A Wesselényi letétele miatt duzzogó bujdosók ettől nem is voltak idegenek. A császár követe, Hoffmann, még a nyáron panaszkodott a portán, hogy a magyaroknak az erdélyi fejedelem »nem engedi meg«, hogy a császárral megbéküljenek,[4]) mi ha szószerint nem is volt igaz, de

[1]) Gróf Theököly Imre Levelei 84. l. V. ö. Angyal Dávid Theökölyjével, hol ez az egész dolog tüzetesen van tárgyalva, s Theököly szept. 16-iki levelével, mely Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 69. lapján olvasható.

[2]) Történelmi Tár 1890-iki évfolyam 665. l.

[3]) L. Törvények és Okiratok I. *b), c), d).*

[4]) L. Musztafa fővezér levelét Apafihoz s ennek válaszát 1679. júl. 12-ről. T.-M. Államokmánytár VI. k. 59. és 60. ll.

annyit lehetett látni, hogy a bujdosók egy része elidegenedett Erdélytől: ezek már lemondtak a reményről is, hogy Apafi a porta támogatását megszerezheti számukra. Szemmel látták s gyakran érezték is a pusztítások súlyát; a labanczok nemcsak őket öldösték, hanem erdélyi területre is tettek beütéseket. Épen ily bajok voltak főként az elszállásolások miatt a váradi basával is, kinek hadai adószedés ürügye alatt a hódoltsággal szomszédos erdélyi területre is beütöttek. Hijában írta meg a fejedelem, hogy neki »Erdélyországot minden kóborlók ellen oltalmazni« kötelessége, s »kin ha mi esik, magának tulajdonítsa«;[1]) kóborlás, behódoltatás, adó- és dézmaszedés ürügye alatt tovább tartott.

Ez a védelem nemsokára támadássá változott. Egy török csapat, daczára Apafi tiltakozásának, Váradról kiküldetett a dzsizie behajtására. Ezek nemcsak a hódolt helyeken, hanem ezek szomszédságában fekvő s per alatt álló falvakban is megfordúltak s behajtották az adót. Egy kapitány, Horvát János, szent-jóbi és somlyai csapatokkal megrohanta a moszlim csapatokat, állítólag a fejedelem parancsából, s huszonkettőt levágott közülök, köztük a váradi basa fiát is. A többiek megszaladtak, négyet levágva a magyarok közül.[2])

Volt-e valóban parancs Apafitól? az meg nem állapítható. Tény, hogy ő a felelőséget ezért, a magyar bujdosókra akarta hárítni. Ebben az időben, midőn ez a csetepaté történt, ő erősen panaszolkodott Leslie generál s a szathmári kapitány ellen, hogy »rettenetes pusztításokat követnek el« nemcsak az erdélyi határban, hanem a Váradhoz tartozó sandsákságokban is« s kérte a sérelmek orvoslását.[3])

Mind ez nem használt semmit. A váradi basa, a mint az összeütközésről értesült, a helyszinén vizsgálatot tartatott s annak eredményéről jelentést tett a portán. Erős

---

[1]) Apafi júl. 15-iki levele. U. o. 63. l.

[2]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 70. V. ö. Mamuka della Torre jelentésével Törv. és Irom. XI.

[3]) Törvények és Okiratok IV.

vádat emelt Apafi ellen, kérve a bűnösök megbüntetését. Ugyan az az aga, ki a panaszt a portára vitte, Ahmed, egy kapucsi basa kiséretében Erdélybe küldetett, hogy ott vizsgálatot tartson. Mielőtt megérkeztek volna, Apafinak már volt tudomása a dologról s szept. 14-éről okt. 1-ére Radnótra országgyűlést hirdetett.[1]) Ennek a gyűlésnek fő tárgya volt a bécsi udvarral, a lengyel királylyal s a portával fenforgó tárgyalások elintézése. Legnehezebb kérdés a porta követelése volt: azok megbüntetése, kik az adóbehajtó törököket szétverték s levágták. Kitérni ez elől nem lehetett, de egyenesen engedelmeskedni sem akartak s négy kóborló katonát lefejeztettek.[2]) Turzait pedig a fejedelem mentségeivel Konstantinápolyba küldték.[3])

A radnóti gyűlés egyik tárgya a bujdosók ügyében beállott újabb fordulat volt. Theököly egymást követő levelei Apafihoz, Telekihez, melyek Wesselényi elfogatása, kiszabadulása s bujdosása részleteiről adnak számot, nem kis aggodalmat okoztak a fejedelmi udvarban, s midőn a letett vezér kijelenté, hogy készebb megbékűlni a némettel, mintsem Erdélybe menni,[4]) a rendek elhatározták, hogy biztost küldenek ki Theököly és Wesselényi hadaihoz, hogy ez utóbbiakat Theököly generálisságának elismerésére birják.[5])

A kapucsi basa nagyon elégületlenűl távozott Erdélyből, s panaszt emelt, hogy »sem őtet, sem a vezér levelét nem látták illendő becsülettel.«[6]) Ez időszerint a német és lengyel követek is ellenséges álláspontot foglaltak el Erdélylyel szemben, részint a bujdosók ügye miatt, részint azért, mert Apafi jelentést tett a portán, hogy a keresztyénség egyetemes ligát alkot ellene.[7]) Épen ezért sem Turzai, sem

---

[1]) L. Törv. és Ok. V. és VI.

[2]) L. Mamuka della Torre jelentését Törv. és Ok. XI. szám.

[3]) L. Szekhalmi nov. 19-iki levelét T. M. Á. O. 74-ik l.

[4]) Gróf Theököly Imre Levelei 81. l.

[5]) Az okt. 6-iki expeditio Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 71. l.

[6]) Szeghalmi András kapitiha nov. 19-iki jelentése T. M. Á. O. VI. k. 74. l.

[7]) Törv. és Okiratok VII.

Szeghalmi kapitiha nem tudták a porta ellenséges hangulatát megfordítani, s már attól kezdtek tartani, hogy a rab urakat ki fogják a jedikulából szabadítani.

A porta megnyugtatása s lecsendesítése az adót bevívő követekre volt bízva: Székely László főkövetre, Sárosy Jánosra s az új kapitihára, Keczeli Andrásra. Decz. 9-én fogadta őket a nagyvezér s szemökre lobbantotta, hogy a bűnösöket nem ölették meg. Hijában állította Sárosy is, Székely is ennek ellenkezőjét: a vezér nem akarta elhinni. Szemökre hányta, hogy egyszer azt állították, hogy nem az erdélyiek, hanem a lázadó »katonák« követték el a vérengzést, máskor pedig azt mondották, hogy az erdélyiek nem ismerték fel a törököket, hanem németeknek tartották. A boszus vezér véget vetett a kihallgatásnak. Sárosyt elfogatta s Székelynek meghagyta, hogy azonnal írjon a fejedelemnek és az országnak, hogy a törökök levágatásáért szolgáltassanak kellő elégtételt.[1])

A kellő elégtétel módozataira nézve az alkudozást meg kellett kezdeni, mert már látható volt, hogy sem üres igérgetéssel, sem pedig pénzzel magával nem lehet a portát megengesztelni. A nagyvezér e részben sokkal határozottabban nyilatkozott, hogysem ilyen megoldásra gondolni lehetett volna. Mikor Sárosyt vasba verette, Székelynek harmincznapi határidőt adott: küldjön azonnal futárt Erdélybe s a kiontott török vérért szerezzen teljes elégtételt, különben mind őtet, mind Székely Lászlót ki fogja végeztetni.[2]) A dolgon mitsem változtatott, hogy Béldi Pál épen ezekben a napokban a jedikulában meghalt; ott volt a másik követelő Zólyomy, kiről »tudták ugyan, hogy nem bir a fejedelemséghez megkivántató tulajdonságokkal«, de felhasználhatónak tartották arra, hogy a fejedelemtől pénzt zsaroljanak, s ki azonnal meg is kezdte a divánülő vezérek szorgalmazását.[3])

---

[1]) Törvények és Okiratok IX. és XI. szám. Székely és Mamuka jelentései. A lábára vert békót később elküldte neki Ruszkai. XXIX. *b*).

[2]) Mamuka della Torre idézett jelentése i. h.

[3]) Ugyanott i. h.

Paládi portai posta decz. 21-én megérkezett Fejérvárra Székely László jelentésével s a fejedelem azonnal meghívta tanácskozásra Teleki Mihályt.[1]) De a dolog fontosabb volt, hogysem a tanács maga határozhatott volna — 1680 január 12-ére a fejedelem országgyűlést hirdetett.

II.

Közepette a portai sanyargattatásoknak Apafi kísérletet tett, hogy befolyását a bujdosókra megtartsa. Folytonosan sürgette, hogy ezek Wesselényit küldjék ki Erdélybe, s még a radnóthi tanácskozásból Gyulafyt hozzájok küldé, Gyulafy nov. 9-én ért haza tagadó válaszszal s Apafi nov. 29-re összehívta a tanácsurakat.[2]) Mire ezek összejöttek, a dologban már nevezetes fordulat állott be: Theököly Szikszó-Ujfalunál nov. 3-án fényes diadalt aratott a császári hadakon, s ezzel szemben Apafi nem tudott többet elérni, mint azt, hogy az Erdélyben élő bujdosók decz. 2-án reversálist állítottak ki, hogy még 1680-ban is híven kitartanak mellette.[3]) E nyilatkozat értékét a jövendő események nagyon leszállították; egy hónap múlva, jan. 8-án (1680.), a szoboszlai gyűlésen a bujdosók Theökölyt fővezérré választották.[4])

Épen e napon történt meg a portán is az első lépés a végleges döntésre. A fődolog az volt, hogy haladékot nyerjen Apafi, s Teleki és valószinűleg több tanácsúr megkérdezésével megbízta kapitihaját, hogy egyenesen magát a nagyvezér tihaját igyekezzék közbenjárónak megnyerni a porta haragjának csendesítésére, s adja elő neki, hogy az Erdélybe küldött kapucsi basa követte el a legnagyobb hibát azzal, hogy sokat időzött Váradon s ilyen módon időt adott a főbűnösöknek, köztük Horvát Jánosnak, hogy Szathmárra a németek közé meneküljenek, mi által megbünteté-

[1]) Deák F. A Bujdosók Levéltára 192-ik l.

[2]) Bujdosók Levéltára 191. l.

[3]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 77. l.

[4]) Legelső Wesselényi írta alá a szoboszlai választási okiratot. Angyal I. 216. l.

sök lehetetlenné vált, s egyúttal felhatalmazta kapitihját, hogy a nagyvezérrel megalkudjék. A vezér tihája 1680 jan. 10-én fogadta Székely Lászlót s Keczelit és ötvenezer aranyban megalkudott velök.[1])

Minderről a jan. 12-ére Segesvárra hirdetett országgyűlésnek még nem volt tudomása. Miután azonban a 30 napi határidő letelt, az elintézéssel sietniök kellett. Országgyűlésig azonban az elintézés módozatait nem lehetett volna megállapítani, mert végre is azt úgy kell elintézni, hogy »ki ne czégéreztessenek azon dolgokról való mediumoknak circumstantiái« s ez okból egy 15 tagból álló delegatiót küldtek ki, 7-et a főurak és vármegyék, 3-at a székelység s ötöt a szászok közül, kiket teljhatalommal láttak el, hogy a portával a fenforgó viszályt kiegyenlítsék. (I. art.)

Intézkedtek, hogy a perceptorok az ország adójára vonatkozó számadásaikat beadják s azok Fogarasban megvizsgáltassanak. (II. art.)

Az oláhok, oláh papok és görögök kiváltságai, amennyiben azokat nem mutatták be az országgyűlésnek, megsemmisíttettek. (III. art.)

A kalotaszegieknek a fennálló törvények értelmében elegendő só adassék. (IV. art.)

Intézkedtek, hogy a Huszt várához tartozó Visk az áradástól megvédessék. (V. art.)

A febr. 1-jére hirdetett beszterczei terminust elhalasztották. (VI. art.)

A kiküldött delegatio nehéz kérdéssel állott szemben, mert a porta határozottan ragaszkodott ahoz a kívánságához, hogy azok a vitézek, kik a törököket levágták, kivégeztessenek. A fejedelem egyik belső embere, ki a delegatiónak nem is volt tagja, azt a tanácsot adta a fejedelemnek, hogy szedessen össze egy csomó halálra itélt gonosztevőt, öltöztesse azokat katona ruhába s Váradon a basa jelenlétében végeztesse ki. A tanács tetszett Apafinak, s nagytitokban rendeletet küldött Telekinek, hogy a főispánsága

[1]) Mamuka della Torre jelentése Törv. és Okiratok XI. V. ö. a XXIV. sz. Okirattal.

s kapitánysága alatt fogságban levő vagy ott lappangó gonosztevőket fogassa össze s kisértesse Szamosújvárba.[1]) Innen aztán ezeket részint főúrnak, részint katonáknak öltöztetve Barcsay Mihálylyal elküldte Váradra, elhitetve velök, hogy őket török szolgálatba állítja — s ott aztán lefejeztettek.[2]) Ez s a különböző »fizettségek« a dolgot végre lecsendesítették.[3]) Április utolsó napjaiban Mehemet aga kapucsi basa megindúlt a fermánnal s a kaftánynyal, mely a porta megengesztelését jelentette s július végén Székely László is haza indúlt.[4])

III.

Hogy Theököly, fiatalsága daczára, fényes hadvezéri tehetséggel bir, azt már eddig is több ízben volt alkalma megmutatni. De kényes viszonyok között is épen oly kitünő diplomatának mutatta magát. Bizonynyal szíve szerint egész jó lelkiismerettel írhatta Telekinek pár héttel a szoboszlai választás után (febr. 2.), hogy benne privatuma keresésével hazája, nemzete veszedelmére czélzó dolgokat nem fognak találni, s becsületét, kötelességét nemzetéhez minden respectusnál feljebb becsüli — de, vetette hozzá: »nekem is csak reménységgel nem telik be az hasam, s életrevaló embernek tartom magamat.«[5]) A remény még mindig megcsalta; minden, ami eddig történt, arra szolgált, hogy meggyőzze őtet, hogy a bujdosók ügye az eddig követett úton nem fog révpartra jutni. Annál pedig, hogy ezután is a parázsból Apafinak kaparja a gesztenyét, »életrevalóbb« ember volt. A szoboszlai választás az új útratérést jelezte: azt, hogy még annyira sem fog, mint eddig tette, az erdélyi politika járszalagján előre haladni kitűzött czélja felé.

Szoboszlóról Felső-Magyarországra ment, s február

---

[1]) L. Törv. és Okiratok XXII.

[2]) Trausch Chronicon II. k. 185. l. Cserey 113. l.

[3]) L. Törv. és Okiratok XIV. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 88. l.

[4]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 80. és 90 ll. Törv. és Okiratok XXVIII.

[5]) Theököly Levelei 106. l.

10-ről Szepsiből Izdenczi Mártont a fejedelemhez, Telekihez küldte[1]) bizalmas küldetéssel. Még kerülni akarta annak látszatát is, mintha ő Erdély fenhatósága alól ki akarná magát vonni, de azután, a mit tett, minden mutatta, hogy erre egyengeti az útat.

E célját a német kormány s a porta támogatásával tartotta elérhetőnek. Kilátásai lehettek rá, ha ezek elismerik a bujdosók generalisává választatását. Egyenesen erre — hacsak Apafival nem akart szakítani — nem tehetett lépéseket; de arra, hogy mindkettővel tárgyalásokat kezdjen, volt kéznél ürügye: alkalmat nyujtván arra hadainak elszállásolása.[2]) A nagyvezér kapucsi basáját, Abdurrámán agát, bízta meg, hogy vele tárgyalásba bocsátkozzék, s ez Egerből febr. 26-ról felhívta, hogy bizalmas emberét küldje hozzá.[3]) Már ekkor Strassoldoval, a Leslie helyettesével meg volt kötve (Jolsván febr. elején) a fegyverszünet Theökölyre kedvező feltételek mellett, de a bécsi kormány azt nem akarta ratificálni, s Szelepcsényit bizta meg a további tárgyalásokkal, ki Sebestyén Endrét, a nemrég kinevezett leleszi prépostot s erdélyi püspököt[4]) küldte Theökölyhez, kivel ez Kapiváráben csakugyan találkozott s tárgyalásokba is bocsátkozott. De komoly lépés a béke létrehozására itt sem történt; a mi történt azonban, épen elegendő volt, hogy Apafinak gyanuját felköltse, ki azt, hogy Theököly ne az ő közvetitésével kössön békét vagy fegyverszünetet, semmi áron sem akarta megengedni. Sokat költött, fáradt a bujdosókért s fáradsága gyümölcsét nem akarta volna másnak átengedni. Nem minden elkeseredés nélkül írta Telekinek:[5]) »ne gondolja Tököli uram azt, hogy más ember bolond s észre nem veszi az ő kegyelme álhatatlanságát. Írja meg Kegyelmed

---

[1]) U. o. 107. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 87. l. V. ö. Sebestyén febr. 3-iki levelével Törv. és Okiratok XV. *a), b).*

[2]) V. ö. Angyal Theökölyjével I. 216. s köv. ll.

[3]) Törv. és Okiratok XV. *c).*

[4]) Kinevezését 1680 jan. 4-én tudatta Apafival, l. Törv. és Okiratok XII.

[5]) Bujdosók Levéltára 192-ik l.

neki: tudom jól dolgát, magának lehet (t. i. maradhat) ő kegyelme. Mi nem írunk ezentúl neki.«

Valószinűleg Vajda Lászlótól a béketárgyalások ügyében Bécsbe küldött követétől — ki a felső-magyarországi uraknál is megfordúlt, hogy azok hangulatát kikémlelje — tudta meg Theököly dolgát, ki ezekben a napokban Eperjesen találkozott Sebestyénnel. A választott püspök Kökényesdy Györgyöt, az erdélyi bujdosók követét, vissza küldte hozzá olyan megbízással, hogy őtet a béketárgyalások folytatására hangolja, »melylyel az egész világ előtt nagy dicsőséget és boldog emlékezetet nyerjen.« [1]) S most Apafi, hogy a porta támogatását továbbra is megtartsa, a bujdosók számára segélyt eszközöljön, s ilyen módon fenyegetett befolyását a bujdosókra magának biztosítsa, a hazatérő Vajda Lászlót azonnal (márcz. 17.) Konstantinápolyba indította,[2]) hogy mind azzal, amit útjában tapasztalt, a mi híreket hozott Theököly magatartásáról, s a bujdosókról jelentést tegyen, és hogy Székely László portai követ útján az utóbbiak megsegéllésére nehány száz lovast eszközöljön ki, »hadd tartsa meg az porta és mi hűségünkben őket.« [2])

Ezen még teljesen el nem mérgesedett, de bár titokban folyton tartó küzdelemben Apafiba újabb bizalmat öntött a Bethlentől kapott értesítés, hogy Reverend útban van Erdély felé,[3]) ki Absolonnal márcz. 27-én már magyar földön volt.[4]) Ezúttal azonban csak ideiglenesen jött Erdélybe, mert helyette követnek Akakia Roger volt designálva. Örömmel várta őtet Apafi, mert azt hitte, hogy a franczia király pártfogása tekintélyét emelni fogja a bujdosók előtt, s hogy ha a portától is megkapja a sürgetett nehány száz lovast és Akakia is elhozza a kilátásba helyezett segélypénzt, még is csak sikerülni fog az elszakadt bujdosókat engedelmességre téritni, kik most, állítólag visszatorlásúl, nem sok kiméllettel bántak az erdélyi területen fekvő helységekkel.[5])

[1]) Törv. és Okiratok XIX.
[2]) Törv. és Okiratok XX. *a)*, *b)*, *c)*.
[3]) Törv. és Okiratok XVIII.
[4]) Történelmi Tár 1890. 670. l. Reverend levele.
[5]) L. Törv. és Okiratok XXIII., XXV.

Ez alatt elközelgetett a tavaszi országgyűlés ideje s a fejedelem április 10-ről május 18-ára Gyula-Fejérvárra egyetemes országgyűlést hirdetett.[1])

Az országgyűlés a szokott ünnepélyek megtartásával nyittatott meg.

A fejedelmi propositiók közt az első felhívta a rendeket, hogy az ünnepek megtartásáról s a káromlások megszüntetéséről intézkedjenek. Egész hosszú sora volt erre vonatkozólag a törvényeknek, s a rendek ezeket megújítva elhatározák, hogy ennek megtartásáról az ország tisztei s az udvarok igazgatói felelősség terhe mellett gondoskodjanak. (I. art.)

Elrendelék, hogy a brassaiak Bolonya utczában az orthodoxa religión levőknek (azaz reformáltaknak) templomhelyet adjanak s biztosokat küldtek, hogy azt azonnal végrehajtsák s intézkedjenek, hogy ők vallások szabad gyakorlatában megtartassanak. (II. art.)

A legyilkolt huszonöt török ügyében a portát csak tetemes összeg lefizetésével lehetvén megengesztelni, a pénz előteremtésére rendkivüli adó felvetéséhez nyúlnak: portánként 18 tallért vetettek ki, ezúttal azonban szabadságában hagyták a földesúrnak, hogy vagy ő maga fizesse meg az egész összeget, vagy egy részével segélje meg jobbágyát. (III. art.) A máramarosiak ą német császár pénzével is lefizethetik az adót, s ezt a pénzt, valamint a székelyek által befizetett aprópénzt a görögök birája váltsa jó pénzzé. (IV. art.) A Szebenben lakó görögök 500, a többi görögök s örmények ezer tallért fizessenek, s ez összeget a szebeni biró és Páter János kezéhez szolgáltassák. (V. art.)

A vármegyéken évenkint háromszor partiális székeket tartsanak, s a száz forintot meg nem haladó összegek ott tárgyaltassanak le. (VI. art.)

Fejérvármegye némely helységeibe rácz és oláh nemesek telepedtek, kik a tolvajok üldözéséből, birságfizetésből, hadfölkelésből kivonják magukat s még házaikat is eladják; a köztherviselésben vegyenek ezek is részt. (VII. art.)

---

[1]) L. Törv. és Okiratok XXI.

Szederjes és Szász-Kend közt építtessék, mind a három nemzet hozzájárulásával, híd. (VIII. art.)

Az oláhfalviak vágjanak vastagabb deszkákat. (IX. art.)

Néhány székely község a Nemere havasán fekvő Soros és Kecskés helységek miatt perelnek a kézdivásárhelyiekkel. Mikes Kelemen itélőmesterrel bizottságot küldöttek ki a helyszinére az ügy elintézésére. (X. art.)

Az 1657 óta megnemesedett személyek is kötelesek a falusi bíróság tisztét — jelesül Nyujtód községben — felvállalni. (XI. art.)

A marosszéki havasok igazítására vonatkozó törvény megujíttatik. (XII. art.)

A portus deákok — azaz jegyzők — utasíttatnak, hogy a sószállítókkal szemben minden visszaéléstől tartózkodjanak. (XIII. art.)

A gyergyaiak egész külön állást foglaltak a csikszékiekkel szemben. Ennek következtében utasították őket, hogy a csikszéki derékgyűléseken vegyenek részt, az adót velök együtt fizessék s a főtiszteknek engedelmeskedjenek. (XIV.)

A Lőrincz-révén engedett paplak az adózás alól felmentetik. (XV. art.)

Buzinkay Mihály professornak adományozott telek az adó alól felmentetik. (XVI. art.)

Kolozsvármegyében Esztana elpusztult község adója elengedtetik. (XVII. art.)

Legterhesebb és legkellemetlenebb tárgya volt e gyűlésnek az 1658 óta benyújtott adószámadásoknak átvizsgálása. Ettől fogva a rendkívüli adózás sokszor igénybe vétetett, s hihetetlen nagyságú befizetések történtek; csak az utolsó három évben a rendes adón kívül kétszáz erszény pénzt fizettek a portára. Az volt a gyanú, hogy a számadásokat nem mindig vezették rendben, s különösen Ugron Andrást, a Barcsay főperczeptorát vádolták.[1]) A rendek hát kiküldöttek egy hat tagból álló bizottságot (Nemes János, Bethlen Miklós, Munkásy Boldizsár, Kálnoki Sámuel, Horváth Kozma s Weinholz János szebeni jegyző), kik azon-

[1]) Bethlen Miklós Emlékiratai I. 512. l.

nal hozzáfogtak a munkához. Első jelentésöket, melyben felsorolták az elveket, melyek szerint el akarnak járni, máj. 28-án mutatták be a rendeknek, s midőn azok azt még aznap helybenhagyták,[1]) hozzáfogtak a vizsgálathoz, de a munkálat közben nagy nehézségekre találtak. »Hijában vizsgáljuk a régi számadásokat, csak száraz csontra találunk: azokat pedig hijában piszkáljuk, mert mind csak quietantiákat producálnak de absolutione.« [2]) Egészen rendben találták az Ugron András számadásait is — azaz az örökösök igazolták, hogy ő 1662-ben már felmentetett a számadás alól [3]) — s erre a rendek elhatározták, hogy csak az újabb számadásokat kell tekintetbe venni. A mi megtörténvén, a rendek egyező akarattal elhatározták, hogy a számadók a további számadás terhe alól felmentetnek, de a hátralékosok hátralékaikat tartoznak megfizetni. (XVIII. art.)

Brassó városának a múlt évben a portai szükségletekre tett bizonyos kiadásai ezúttal jóváhagyattak: oly kikötéssel azonban, hogy jövőre az útban »elvesztegetett és elveszett lovak árát az udvarmester útján orvosolják.« (XIX.)

A különböző helységek és birtokosok közt fenforgó határvillongások elintézésére: Kolozs- és Tordamegyében Disznajó és Gléden közt, Küküllővármegyében Bábahalom és Dicső-Szt.-Márton közt, Ebesfalva és Almakerek közt, a toroczkai és aranyosszéki határok felett, a Torda és aranyosszékiek közt a pálosi és kőhalmi határok felett, a zágoriak közt részben új, részben régibb perek befejezésére bizottságokat küldöttek ki, vagy a már kiküldött bizottságokat az ügy befejezésére utasították. (XX. art.)

Intézkedtek a szökött jobbágyok kézhezadásáról. (XXI.)

Intézkedtek a jó pénz beváltásáról. (XXII. art.)

Decse falu adója Belső-Szolnokmegyében elengedtetett.

A fejedelem a törvényeket jún. elején erősítette meg,[4]) s még ezen a gyűlésen tanácsurakká feleskette Bethlen

---

[1]) Törv. és Okiratok XXVI. *b*).

[2]) Bethlen Miklós Emlékiratai I. 512.

[3]) Törv. és Okiratok XXVI. *c*).

[4]) L. Törv. és Okiratok XXVI.

Eleket, Barcsay Mihályt s a nagyszebeni királybirót, Armbruster Mihályt.[1])

A brassaiak a gyűlésből elégületlenül távoztak. Mindamellett, hogy az ő ügyükben hozott két törvény közül az egyik, mely rendkívüli költségeik megtérítését rendelte el, rájok nézve kedvezően hangzott, a másikban, mely a reformátusok számára Bolonyában templomhely adására szorította őket, vallássérelmet láttak, s »oly szókra fakadtak«, hogy inkább külön fizetik a portai adót s készebbek elszakadni, »hogysem a magyar igát supportálják« s templomhelyet adjanak.« [2]) Valóban a szászok el voltak határozva ennek az articulusnak végrehajtását meggátlani.

IV.

Béldi Pál halála a jedikulába zárt foglyok sorsában jelentékeny változást idézett elő. A mozgalom fejétől, a mindig rettegett ellenfejedelemtől, többé nem kellett tartani, s a még fogságban levő öt rab: Csáky és Páskó, Domokos, Bellényi, Kálnoky közül komolyan egyik sem jöhetett szóba. Csáky két szolgája Maurocordatos levelével haza indult Apafihoz kegyelmet eszközölni maguknak,[3]) maga Csáky, Barcsay s Domokos Tamás egyik rokona közvetítését kérték ki.[4]) Egyúttal pedig magán a portán is tettek lépéseket kiszabadításuk érdekében, s ezzel szemben a fejedelem kapitihája azon dolgozott, hogy amíg ő urától utasítást nem kap, az elhatározást függeszszék fel.[5]) A nagyvezér aug. 31-én csakugyan szabadon bocsátotta mind az ötöt, s kettő közülök, Csáky és Páskó, Zólyomyhoz szállott. De Csáky és Zólyomy csakhamar összepörölvén, elköltöztek tőle »az tenger partra«, honnan aztán követelni kezdték, hogy a Béldytől lefoglalt pénz szolgáltassék ki nekik.[6])

---

[1]) Bethlen Miklós 513.
[2]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 98. l.
[3]) Törv. és Okiratok XXIX. *a), d).*
[4]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 90. l.
[5]) Ugyanott 93. l.
[6]) Törv. és Okiratok XXIX. *f), g), i).*

A raburak szabadon bocsátása összefüggésben állott azzal, hogy a szultán és nagyvezér Drinápolyba készültek. Különben is ez a szabadon bocsátás Apafira nézve már akkor nem birt fontossággal: más oldalról fenyegette őtet veszedelem. Nem lehetett közömbös előtte, hogy a tavaszszal Erdélybe visszajött Reverend,[1]) s a ki őtet a nyáron a követségben felváltotta, Akakia Roger, egy szigorú mértékletes puritán jellemű ember, Theökölyvel is érintkeznek, s még kevésbbé, hogy a bujdosók vezére külön érintkezik a törökkel s embereit Konstantinápolyba járatja.

Mind a mellett nem tartotta tanácsosnak szakítani a bujdosókkal, remélvén, hogy őket nem sokára magához csatolhatja. Remélte, hogy Székely László a portáról a kért segélyhadakra nézve kedvező választ fog hozni s a bujdosókat felszólította, hogy azon időre, mikor Vajda hazajön, küldjenek követeket hozzá »az portai dolgok megértésére.« S valóban a bujdosók Géczy Istvánt, Kormos Istvánt, Pataki Jánost, Hajdu Jánost, Deák Mártont a fejedelemhez küldték, de azzal az utasítással, hogy nyomatékosan emeljék ki, hogy ők szívesen választják azt az útat, ki által boldogúlhatnak: azonban ha tovább is lesz hátramaradás, »ha mire fakadnak«, annak okai ne legyenek; egyúttal követeiket azzal is megbízták, hogy Reverenddal is érintkezésbe tegyék magukat.[2]) Székely — ha követsége máskülönben nem is maradt eredménytelen — semmi biztatót sem hozott, hogy Apafi a Vajda által is sürgetett nehány száz lovast[3]) megkaphatja.

Ez pedig nem volt »a boldogulás útja«, s arról Theököly nem akart letérni. Tovább haladt a megkezdett úton, s Apafi nem kevés aggodalommal értesült kapikihája Keczeli leveléből, hogy a kurucz vezér már kétszer írt a kapucsi basának, legújabban aug. elején pedig harmadízben küldött tudósításában megírta, hogy ő, t. i. Theököly, mint erről Mau-

[1]) Reverend aug. derekán indult vissza, szept. 2-án Stryben volt. Tört. Tár 1890. évf. 671. l.

[2]) 1680. máj. 10-én Komádiban kelt utasítás Bujdosók Levéltára 124.

[3]) Törv. és Okiratok XX. *c)*.

rokordatust s talán a nagyvezért is értesítette, most már külön követet küld a portára.[1])

Apafira nézve ez kellemetlen hír volt. Különben is sok oka volt az elégedetlenségre, nemcsak a porta s a kurucz vezér, hanem a francziák részéről is, kik az utolsó időben csak biztatással tartották. Elhatározta, hogy egyenesen a franczia királyhoz fordúl, s midőn értesúlt, hogy Bethune is visszatér Párisba,[2]) Reverenddal együtt Absolont is kiküldte Lengyelországba, hogy onnan azonnal Franczia-országba folytassa útját.[3]) Aztán a határszéleken a közbiztossági viszonyok is nagyon rosszak voltak. Mint minden nyáron, a váradi törökök most is kimentek dézsmálni s a szokottnál is nagyobb sarczolást most azon ürügy alatt fejtettek ki, hogy portai parancsolat következtében is ezentúl nem summát, hanem dézsmát fognak szedni. Radnóthra a fejedelemhez a váradi basa követeket küldött, mely alkalommal jöttek is létre bizonyos megállapodási pontok, de azok teljesedésbe nem mentek. Az egész dolog valójában újabb zsarolási kisérlet volt, s a fejedelem kapitihája tudakozódására a portán azt a választ kapta, hogy itt nem adatott ki rendelet, hacsak ő nem szerződött erre vonatkozólag a váradiakkal.[4])

Még a törököknél is jobban zsarolták — visszatorlás ürügye alatt — a labanczok az erdélyi területet. »Táborostúl a városokra mentek, marhájokat elhajtják, gabonájokat, javaikat elrabolják«; Szilágyság, Kővárvidéke, Máramaros, Biharmegye egész pusztákká lettek, s nagy területek lakatlanok. De a sérelmek orvoslását a kapitányoktól hijába sürgette a fejedelem s végre is egy csapatot küldött a Szilágyságba, mely a falukon prédáló katonákat felverte, »az factumon kapván őket« s egy csomót közülök fogságba ejtett, de ezek nagy része »az fejedelem fizetésétől szökött el.«

---

[1]) Törv. és Okiratok XXIX. *c)*.
[2]) Törv. és Okiratok XXX.
[3]) U. ott XXXI., XXXIX., XLIV.
[4]) Ugyanott XXIX. *g)*, *h)*. V. ö. XXXIV. sz.

Tartva attól, hogy a végek kapitányai panaszt tesznek a császárnál, a fejedelem elhatározta megelőzni őket, s a portáról nem rég visszaérkezett Vajda Lászlót a császárhoz küldte, hogy orvoslatot kérjen s a német és magyar tanácsurakhoz intézett levelekkel látta el, kérve ezek pártfogását. Valójában pedig, hogy az ottani viszonyokról s az udvar szándékairól tájékozást szerezzen magának. Vajda pár havi távollét után csak biztatásokat s nem nagy értékű ajándékokat hozott magával haza,[1]) s még arra vonatkozólag sem nyugtathatta meg a fejedelmet, hogy a béketárgyalásoknál közvetítése igénybe fog vétetni.

Ez a két dolog: újabb viszálkodás a váradi törökökkel s a feszült viszony Theökölyvel — mely a Telekinek s a fejedelemnek írott leveleiben néha meglehetős éllel nyilatkozik — bénítólag hatott az erdélyi kormány működésére. Egy kisérletet akart tenni a fejedelem, hogy minden irányban létrehozza az egyetértést s a fenforgó kellemetlenségeket lecsendesítse. Szept. 18-án Radnóthra összehívta az országos delegatio tagjait s tanácsurait, kik is Rhédei Ferenczet, Teleki Mihályt, Mikes Kelement, Barcsay Mihályt, Székely Lászlót, Kornis Gáspárt, Dacsó Jánost, Gyerőfy Györgyöt, Bánffy Farkast s két beszterczei polgárt megbízták, hogy menjenek ki Somlyóra, hova a váradi basa is követeket fog küldeni, s ezekkel a már korábban elintézett pontokat vegyék újabb tárgyalásba — minthogy azok teljesedésbe úgy sem mentek — s hacsak lehet, könnyítsenek a terhen, melyet ezek a pontok az országra hoznának. Különben teljhatalommal látták el őket, hogy ott belátásuk szerént végezzenek, s erről számukra hitlevelet állítottak ki.[2]) Egyúttal a váradi basát is értesítette a fejedelem, hogy szept. 30-án az erdélyi követek Somlyón lesznek s akkorra ő is küldje el vele embereit.[3]) El is mentek vele, de minden számbavehető eredmény nélkül működtek: »toto die laborantes — mondja Bethlen — nihil cepimus.«[4])

[1]) L. Törvények és Okiratok XXXII.
[2]) Bujdosók Okmánytára I. 126. Törvények és Okiratok.
[3]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 99.
[4]) Bethlen Miklós Emlékiratai I. 318.

Somlyón a biztosoknak másik tárgyalása is volt Theököllyel.[1]) A biztosok nagyobb biztonság okáért a székely és vármegyei hadakkal mentek Somlyóra s hasonlag a bujdosók generalisa Wesselényi Pállal még nagyobb haddal jött Kémer-Margitára, honnan ezek ketten okt. 2-án 300 főnyi csapattal látogattak át. Itt megtörtént a színes béke: a fejedelem megigérte, hogy Apafi beleegyezése nélkül nem békél meg a császárral s Erdély érdekeit figyelembe fogja venni. Okt. 4-ig maradt ott[1]) s távozva is igyekezett megnyugtatni Apafit, hogy benne nem fog csorbaságot tapasztalni. Különben a találkozás kimért, hideg volt, a kibékülés áldomását is megitták — »de — írja Bethlen — annál kedvetlenebb, hitetlenebb vendégséget nem láttam. Tököli a maga borát, főtt vizét itta, elébe tett czipóból jó, ha tizenkét falatot evett, a héjából azt is; étket is messziről alulról kért fel.« [2])

De ez igéreteknek kevés értéke volt. Theököly már akkor alkudozott Sebestyén közvetítése mellett újabb fegyverszünet megkötésén, természetesen most is, mint előbb, Apafinak teljes mellőzésével. Még más kellemetlenség is érte a fejedelmet. A somlyai tárgyalások befejezte után egy csapat bujdosó, »a kiket nem is lehetett formalis kuruczoknak tekinteni«, Szathmárt, Ugocsát széltében hosszában felprédálta s nehány nemest fogságba ejtetett,[3]) a mi Theököly törekvéseinek malmára hajtotta a vizet; nem is késett Scherfenberg ezért egy éles levélben elégtételt kérni a fejedelemtől, miután, mint állítá, az ő alattvalói, Huszton lakó katonái követték el a rablást.

Ennél azonban jobban aggasztá a váradi basa követelése. Még teljesen le sem fizette a vérdíjt a megölt 25 törökért s a basa máris azon törte fejét, hogy micsoda czímen köthessen vele újabb alkut. Meg akarta előzni a dolgot, s mindjárt a radnóthi tanácskozás után, s kétségtelenül annak

---

[1]) L. Theököly okt. 4-én Somlyón kelt levelét Apafihoz. Levelezése 206.

[2]) Bethlen Miklós I. 520. V. ö. Angyal Theököly-jét I. 230.

[3]) Törvények és Okiratok XXXVI.

tudtával és beleegyezésével, Szeghalmy Andrást mint követet a portára küldötte, hogy a még hiányzó húszezer tallért fizesse ki a fővezérnek. S megbízta, hogy ha ez alkalommal a váradi ügyet szóba hozná a vezér, nyugtassa meg, hogy annak végső lebonyolítása felett most tanácskoznak Somlyón.

Még több függőben levő ügy elintézésével is meg volt Szeghalmy bízva.

Apafinak már volt tudomása Béldi bűntársai szabadon bocsátásáról. Nem volt ínyére, de azon már nem lehetett változtatni. Hát legalább következményeit akarta ellensúlyozni.[1]) Attól tartott, hogy a porta követelni fogja, hogy szabad hazatérés engedélyeztessék nekik. Ez esetre — utasította őket Apafi — mondják meg, hogy ha »magok megalázásával, bánattal és igaz hűségre való szíves kötelezéssel fogják sollicitálni« az amnestiát, a fejedelem őket ismét kegyelmébe fogja venni.

Félt a porta interventiójától két tisztán belügyi dologban. Mindkettő vallásos természetű volt. Az oláh vladikát, Szávát, a Brankovics családból, a magyar és oláh papokból álló egyháztörvényszék megfosztotta hivatalától s helyette a fejedelem Jossif Acaciust nevezte ki vladikává, kit a bukuresti Kondika (metropolita gyűlés) fel is szentelt 1680. aug. 28-án[2]) »az vallásos megvizsgálások mellőzésével, noha kívántatott volna amaz kitétettnek — azazSzávának — dolgait is megvizsgálni«, de tekintettel voltak arra, hogy nem lehet a nyáj pásztor nélkül.[3]) De ez a Száva testvére volt a portán is kegyelt Brankovics Györgynek — s ha ezen a révén ügye szóba hozatnék, megbizta a követet Száva elitéltetése okmányai felmutatásával.

A másik dolog a bolonyai kálvinista templom kérdése volt, melyet hír szerént a brassaiak akartak a porta elé terjeszteni; követét erre vonatkozólag arra utasította, hogy

---

[1]) 8 méltán tartott a Csákyék fondorlatától. L. Törvények és Okiratok XL.

[2]) Hintz, Geschichte des Griechisch-Unirten Bisthums in Siebenbürgen 27-ik lap.

[3]) Az oláh vajda 1680. szept. 4-iki levele Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 99. Trausch II. 188.

panaszlókat »a hazai törvények szerént való igazításra bocsássák.« [1])

Vele egyidőben ment be Szilvássi Bálint is a rendes évi adóval s külön a bujdosókra vonatkozó megbizatással.

Elindulásuk után pár héttel érkezett haza Vajda. Linzben aug. végén nyert kihallgatást a császártól s aug. 31-én kapta ki a választ Montecuculitól. De még szept. 19-én is ott volt: ez nap kapott igéretet Draskovicstól, hogy a fejedelem »mediatorságra való törekedését« elő fogja mozdítni. Schwarzenberg e napról még ennyivel sem biztatta: igyekezzenek a jó szomszédságot fentartani. Szept. 30-án Semptén volt Esterházynál, okt. 3-án Galgóczon Forgács Ádámnál,[2]) okt. 12-én Eperjesen, hol mint Theököly panaszolta felőle, »mindenütt mocskosan és embertelenül szólott.« [3]) Még ezután is csak hetek múlva érkezett haza, s a fejedelem azonnal útnak indítá a portára — nagy és fontos ügyek elintézését bizva rá.

Vajdának mindkét, bécsi és linzi útja kényes természetű titkos megbizatásokkal volt kapcsolatban. Kikémlelni a hangulatot Bécsben, értesítéseket, híreket szerezni az európai udvarok törekvéseiről, bejárni Felső-Magyarországot, ott pártot szervezni egy a császár ellen intézendő hadjáratra, mely török segélylyel felszabadítsa ezt a német iga alól s megkisérleni Apafi izolálását a bujdosók főbbjeitől. Mint előbb a bécsi, most a linzi út után tapasztalatairól kelle jelentést tenni a portán — de most még inkább, mint a nyáron, hangulatot ébreszteni Theököly ellen, s mindenek felett arról győzni meg a nagyvezért, hogy a felszabadítás munkáját csak Erdélylyel viheti sikeresen keresztül. Az uraknak nagyjai közel laknak Bécshez s ezek félnek, hogy ha a dolog kitudódik, úgy járhatnak, mint Zrinyi és társai — pedig ők szeretnék, hogy nemzetekből való urok lehetne, s ha megsegíttetnének öt- vagy tízezer emberrel, egy pár ezer oláhval készek is volnának felkelni. Theökölynek a fegy-

[1]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 99.
[2]) Törvények és Irományok XXXII.
[3]) Theököly Levelei 136-ik l.

fegyverszünet megkötésére vonatkozó alkudozásairól mondja meg, hogy az neki, a fejedelemnek, sehogy sem tetszik. Ő most is ellenzi, de azzal mentik magokat, hogy a törökök miatt szükségök van téli szállásra. Már rég haza szállottak volna, mert a német biztatja, hogy békéljenek meg, »a pap úr« — t. i. Sebestyén — most is tárgyal velek — ha ő sok költséggel és fáradsággal nem tartotta volna őket. Mint Theököly ellen, meg volt bízva, hogy a császár ellen is tegye gyanakodóvá a portát, részletesen elmondván annak terveit egy átalános európai coalitio alkotására a török ellen.[1])

Mire Vajda a portára ért, Theököly nov. 18-áról értesíté Apafit, hogy Jolsván nov. 15-én már megkötötte a fegyverszünetet.[2])

V.

A fejedelem okt. 18-áról nov. 12-ére egyetemes gyűlést hirdetett.[3])

Összegyűlés, megalakúlás szokás szerént nehány napot vett igénybe. A fejedelmi propositiók közűl egyik szóba hozta, hogy a májusi törvények közűl a II-ik még nincs végrehajtva s Bolonyában a templomhely a kálvinisták számára még nem adatott át; a fejedelem a törvény végrehajtására újabb intézkedést kivánt. Ez nov. 26-án kerűlt tárgyalásba nyilvános ülésben s a rendek elhatározták a törvény végrehajtását. A szászok erre felzúdultak. Legelőször a brassai biró szólalt fel s kérte, hogy ezen rájok nézve sérelmes törvény végre nem hajtása mellett szólaljon fel az ország. Úgy látszik, közös megállapodás alapján erre az összes szász hatóságok: a szebeniek, a segesváriak, a medgyesiek, a szászsebesiek, a szerdahelyiek, a beszterczeiek erős tiltakozásban s fenyegetőzésben törtek ki. »Eddig — mondá a szebeni jegyző — hívek voltunk, de meglátja Nagyságtok, Kegyelmetek, ennek mi lesz a gyümölcse, ezután nem úgy lesz, mint eddig volt.« Hasonló éles kifejezésekkel csatlakoztak

---

[1]) Törvények és Okiratok XXXVIII.

[2]) Theököly Levéltár 208. l.

[3]) Törv. és Okiratok XXXV.

hozzá a többi szászok is, mivel köztük ezen religiónak exercitiumja nem volt«, s kijelentették, hogy a törvénynek nem fognak engedelmeskedni. Ez nyilvános ellenszegülés volt a törvénynek, mely a liga értelmében is nótapert vont maga után, s a közügyigazgató csakugyan még az nap megidézte mindnyájokat 3-ad napra. »Értjük«, »nem tehetünk róla«, »jelen leszünk ő kegyelmekkel«, »az universitással mi is comparealunk«, »comparealnunk kell«, — volt a megidézettek válaszsza.[1]) Ez a határozott fellépés megtette hatását: a dolog békés úton elintéztetett.

A rendek megszavazták az évi adót 1681-re egészen a folyó évi alapon, csak a gyergyai örmények adaját emelték fel 50 tallérról százra. (I. art.)

A fejedelem zászlaja alatt szolgáló nemesek is fizessék az adót. (II. art.)

A mezei hadak fizetésére tizenkétezer forintot szavaztak meg. (III. art.)

Elrendelték, hogy a pusztán maradt telkeket írják össze. (IV. art.)

Már a meghívóban hangsúlyozta a fejedelem, hogy a fiscalis jószágok nagy rendetlenségbe jutottak, melynek orvoslása mellőzhetetlenné vált. Minthogy febr. 15-én Nagy-Sinken különben is octavális terminus lesz, abban állapodtak meg, hogy az 1657 óta kelt donatiók ottan producáltassanak. (V. art.)

Az Olt vizen szabad kereskedést engedtek. (VI. art.)

A deési és vizaknai kamara-ispánoknak 200 frt büntetés alatt meghagyták, hogy a sóeladás alkalmával tapasztalt visszaéléseket távoztassék s a szegénység hátratételével ne kedvezzenek az idegen kereskedőknek. (VII. art.)

Haller Pál zoltáni jószága s a miklós-telkiek közt fenforgó határvillongás elintézésére három nemzetből álló bizottságot küldöttek ki. (VIII. art.)

A pálosi és kőhalmi községek közt támadt határvillongás elintézésére múlt évben kiküldött bizottságba új tagúl Alvinczy Péter neveztetett ki. (IX. art.)

---

[1]) Törv. és Okiratok XLI.

A fiscalis várak építéséhez a donatariusok is tartoznak kétheti munkával járulni. (X. art.)

Fejérvármegyében Mártontelke és Baromlaka közt fenforgó határvillongás elintézésére bizottságot küldtek ki. (XI.)

Nagy-Sinkre 1681. febr. 15-re octavális terminust tűztek ki. (XII. art.)

Máramaros vármegyében Técső és Szaploncza közt fenforgó határvillongás elintézésére a régibb máramarosi bizottságot küldötték ki. (XIII. art.)

A szász követek szóba hozván a szász helységek pusztulását s annak orvoslását kérvén, elhatározták, hogy járják be a szász helységeket, s helyszinén vegyék jegyzékbe a községek pusztulását, ezt aztán terjeszszék a fejedelem elé, ki aztán saját hatáskörében fogja a bajt orvosolni. (XIV. art.)

A fattyu-gyermekek ügyében 1671-ben a novemberi országgyűlésen hozott XVI-ik articulust, mivel végre úgysem hajtatott, eltörölték. (XV. art.)

A szabad kereskedést a Partiumra is kiterjesztették. (XVI. art.)

Szabályozták, illetőleg megujítottak és még szigorúbbá tették azokat a törvényeket, melyek az ingyengazdálkodás s a portálkodással való visszaélés ügyében hozattak. (XVII.)

Elrendelték, hogy a káromkodók és latrok megbüntetéséről gondoskodjanak a tisztek, s ezek az útakat és hídakat tartsák jó karban. (XVIII. art.)

A fejedelem a törvényeket decz. 3-án megerősítette.[1])

Az évi adóval portára küldött követ Szilvássy, a kényes megbizásokkal utána ment Vajda László a tárgyalásokat a nagyvezérrel nem Konstantinápolyban, hanem Drinápolyban folytatták. Ott vártak a szultán megérkezésére, mi az év végére volt kitűzve. S ez megtörténvén, a követ kihallgatást nyert, kegyelmesen fogadtatott, megkaftányoztatott,[2]) s haza bocsáttatott. Febr. 14-én ért Porumbákra.[3])

---

[1]) Törv. és Okiratok XLI. *g)*.

[2]) Törvények és Okiratok.

[3]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 110. l.

Egy időben Szilvássyval Drinápolyban volt Páskó Kristóf is, mint Csáky László ügyvivője, ki erősen buzgólkodott megbizója érdekében, még magával Vajdával is beszélt s a »török császár cancellariusa« által márcz. 5-én fogadtatott is. De bármennyire szeretett volna a fővezérrel is szemben lenni, azt nem nyerhette meg. Akkorra halasztotta ez azt, mire Konstantinápolyba visszatérnek.[1]) Folytatták a régi játékot velök: kétes biztatásokkal tartották.

Hanem a török-orosz háborút 1681. febr. 11-én befejezte a radzini béke s ez a dolognak egészen új fordulatot adott.

VI.

A fejedelem január 25-én febr. 26-ra összehívta a a nagy-sinki terminust.

Valójában erre a terminusra nemcsak a tanácsurak s a táblafiai jöttek el, hanem a múlt évi januáriusi országgyűlésen kiküldött delegatio tagjai is, kik két irányban: a fiscalis jószágok ügyében s a váradiakkal fenforgó újabb viszályokat illetőleg folytatták tanácskozásaikat.

A fiscalis jószágokat illetőleg tulajdonképen arról volt szó, hogy azok a birtokok, melyek 1657 óta illetéktelenül kerültek egyes birtokosok kezébe, azoktól visszavétessenek. De tényleg olyan nehézségekbe ütköztek, valójában annyi érdeket sértettek volna, hogy végleges határozatról nem lehetett szó, s csak ideiglenes tizenkét pontot állapítottak meg:

1. Az 1670-iki bizottság határozatai hajtassanak végre.
2. Hasonlag az 1675-iki elhatározások effectuáltassanak.
3. A fiscalis jószág adózása az 1678. és 1680-iki articulusok szerint történjék.
4. Az 1678-iki V. art. sem hajtatott végre.
5. Az 1657 óta birtokban levő donatariusok donatióikat mutassák be.
6. A fiscustól elidegenített jobbágy-fundusok csatoltassanak vissza.

---

[1]) A Török-Magyarkori Á. O. VI. 110-130. ll. Közölve vannak Páskónak Csákyhoz s Csákynak Páskóhoz írott levelei.

7. Az erőszakkal elfoglalt területek csatoltassanak vissza.

8. A jobbágy által eladott irtványok is csatoltassanak vissza.

9. A csalárdúl megnemesített fiscalis jobbágyok állíttassanak be régi állapotjokba, s a puskásokat is vizsgálják meg.

10. A dézsmát fizető területek is vizsgáltassanak meg, s a dézsma-adás ezen alapon rendeztessék.

11. A szántóföldek, kaszálók, erdők vétessenek vissza a bitorlóktól.

12. Mind arról, a mi itt producáltatott, az illetőknek adassék bizonyítvány s többé productióra ne kényszerítessenek.

A váradiakkal fenforgó differentia a hódoltsági kérdésből származott, s a múlt nyár óta fojton tartott. A dézsmafizetés ügyében létrejött complanatio nem hajtatván végre s megegyezés Somlyón se jöhetvén létre, a fejedelmi tanács az ügyet a delegatio elé vitte, a hol csakugyan bizonyos elvi megállapodások létrejöttek.

1. Meg kell engedni a váradiaknak a dézsma-szedést a hódoltsági falvakban.

2. Nem kell megengedni, hogy hódoltsági területen magyar földesúr foglalást tehessen s ezen a czímen adóhátralékot szedhessen a jobbágyokon.

3. A földesurak hódoltsági területen levő jobbágyaik harmadhetenkint tegyenek szolgálatokat.

4. Gyulavárát őrséggel rakják meg, hogy véletlen támadás ellen meg legyen védve.

5. A defterbe beirt falvak közűl nyolcz nem adózott a töröknek, melyeket Bánffy Dénes vett volt ki a hódolás alól. Ezeknek megengedtetik a behódolás.

6. Küldjön a fejedelem a portára követet, ki szükség esetében biztosok kiküldését sürgesse, okúl adván, hogy a váradi basa nem akar egyezni.

Ezenkívül még a somlyaiaknak is voltak panaszaik, ezeket Vér György, a vár főkapitánya, terjesztett elő, s melyeket pontonként elintéztek.[1])

A delegatio márcz. 10-én fejezte be üléseit.

VII.

Bethlen Gergely május közepén azzal a hírrel lepte meg a fejedelemasszonyt, hogy Oláhországban széltiben beszélik, hogy »Erdélyben fejedelemváltozás lészen.«[2]) A fejedelemasszony jót mosolyoghatott ezen a híren: pedig ott csakugyan széltében beszélték. A kegyvesztett Brankovics György Bukurestben lakott s midőn Páskó Drinápolyba ment, ő tartotta onnan hírekkel — és Páskó még mindig bízott és remélt. Mindent rózsaszínben látott s akárhányszor csalódott, nem vesztette el hitét. A mint a jedikulából kiszabadúlt, már volt Béldy helyett jelöltje: Csáky. A görögök, oláhok sokszor felültették, midőn jelöltje érdekében pénzért, közbenjárásért hozzájok fordúlt, s midőn meggyőződött, hogy »logofét, viszter, Skerlet, Panajot oly álnokúl, hitetlenül cselekedtek, hogy nincs oly pogány, ki nagyobb mértékben édes hazánknak ártani akart volna«,[3]) a görög »factoroktól« a törökhöz fordúlt, s újra bízott és remélt. De Csáky mellett Zólyomi sem mondott le követeléséről, s történt is ügyében némi mozgalom,[4]) anélkül azonban, hogy annak akármi irányban is következménye lett volna.

A porta szabad kezet nyervén az orosz háború befejezése s a béke megkötése után, komolyan kezdett arra gondolni, hogy a mit évek óta sürgettek az erdélyiek és a bujdosók, s a mit több ízben többé-kevésbé leplezve kilátásba is helyezett, ezúttal komolyan végrehajtja: oltalmába veszi a bujdosókat s erről kiállítja a sürgetett athnamét. Vajdának két bécsi és két konstantinápolyi útja ennek egyengette az útját. Míg egyelőre a jelenre csak nehány száz

[1]) L. Törvények és Okiratok XLVII.
[2]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 132-ik l.
[3]) U. ott 136. l.
[4]) Törv. és Okiratok XLVIII.

lovast kért, nem szünt meg utasítása értelmében minduntalan hangsúlyozni, hogy mennyire várják a magyarországiak az athnamét. Mire a szultán visszament Drinápolyból Konstantinápolyba, oda érkeztek Székely László és Vajda László is s tetemes pénzajándékot nyujtottak át (ápr. 14-én). A császári követ úgy tudta, hogy ezzel Csákyt és Zólyomyt akarták ellensúlyozni,[1]) — valójában pedig ezen adomány alighanem előre kikötött díjja volt a négy nappal utóbb kiszolgáltatott athnaménak.

Az athname május végén érkezett meg a fejedelmi udvarba, hol nagy örömöt és lelkesedést idézett elő: »áldassék az isten, — írta Teleki — hogy Nagyságodat ily láthatóképpen vette eszközül a maga dicsőségének terjesztésére.«[2]) Több mint másfél tized óta húzódó alkudozásoknak, hosszas kitartó küzdelemnek volt ez eredménye: de sok tekintetben már elkésve érkezett. Azoknak a tapasztalatoknak, melyeket Vajda utolsó két felső- és nyugot-magyarországi útjában gyűjtött, legalább egy része már nem igen talált erre az időre. Bizonynyal nagy volt az elégületlenség az alkotmány felfüggesztése, az absolutismus behozása miatt, a felszabadítást sokan még a töröktől is szívesen vették volna, s a már csaknem végkimerülésig folytatott háborúnak megszüntetését óhajtották: de a helyzetben jelentékeny változást idézett elő az a körülmény, hogy a császár a kibékülés útjára akart lépni s pár héttel az orosz-török béke után, febr. 18-ról ápr. 28-ra, Sopronba országgyűlést hirdetett. Ezután már nem számíthatott a fejedelem a nyugoti megyék uraira, kik a török pártfogás eszméjével csak mint a felszabadítás végső eszközével foglalkoztak. Apafi udvara, ha tisztában volt is ezzel, de a koczka már el volt vetve s többé vissza nem léphetett. Különben is az a körülmény, hogy a fejedelem állíttatott a mozgalom élére s Theököly alája rendeltetett, elégtételt szolgáltatott neki. Aztán tekintetbe vették, hogy Bethlen jelentéktelen, Rákóczy semmi segélyt sem kapott a nyugoti megyékből s csak Felső-

[1]) Hammer, Geschichte des Ozm. Reiches III. 721.

[2]) Törv. és Okiratok L.

Magyarországra támaszkodva is diadallal és sikerrel végezték be a hadjáratot. A háborúskodás és küzdés minden fegyverszünet daczára folyton tartott: csak nemrég kért a császártól orvoslatot Apafi ezen támadások ellen.[1])

A fermánt Hassan aga kapucsi basa hozta magával az athnaméval együtt. Ugyanaz, ki már több ízben megfordúlt Erdélyben s a viszonyokat ott ismerte. A hazájától megfosztott magyar nemzet — mondja a fermán — a szultán fényes szárnya alá hajtván fejét, ez elhatározta, hogy a német igája alul felszabadítja ezt. Ezért kirendelte őtet az erdélyi haddal, hogy menjen a magyar nemzet megsegéllésére, s a német nemzet alól való felszabadítására. Maga az athname a bevezetésben kiemelte, hogy a porta a magyar nemzetet sem javaiban, sem szabadságában meg nem sérti, s az országot sem csonkítja meg, azután áttér a folyamodók kívánságához képest elfogadott öt pontra:

1. Magyarországtól sem vár, sem palánk, sem más terület nem fog elidegeníttetni, a némettől elfoglalt terület az erdélyi fejedelem hatósága alá adatik, a hódoltságban a vallásszabadság helyreállíttatik.

2. A magyar nemzet szabadon válasszon magának királyt.

3. Elviselhetetlen adóval nem fognak terheltetni: annak összegére vonatkozólag új athname fog kiadatni annak idejében.

4. A segélyhad az országot nem fogja pusztítani, rabolni.

5. A némettel nem köt békét a magyar hátrányára.

A befejezés a szokásos megerősítő formulát tartalmazta.[2])

A mint a kapucsi basa megérkezett a fermánnal, a fejedelem június 20-ára Fejérvárra országgyűlést hirdetett. A mit évek óta óhajtott, hogy Bethlen és Rákóczy nyomdokába léphessen, immár a megvalósulás küszöbén állott;

---

[1]) Törvények és Okiratok. LI.

[2]) Törvények és Okiratok LI. *a), b), c).*

ő levén első sorban ezen fermán végrehajtásával megbízva, s már csak a rendek beleegyezése hiányzott.

Ezt megszerezni a rendektől nem nagy munkába került. A fejedelem az athnamét és fermánt közölte velök s a táborbaszállást — nem is cselekedhetvén e határozott rendelettel szemben másképen — el is rendelik, a végrehajtással a fejedelmet bízván meg. Tárgyalás közben magok a rendek felvetették a kérdést, hogy tekintetbe véve a fejedelem távozását hosszabb időre bizonytalan kimenetelű táborozásba: nem volna-e czélszerű megválasztani utódját? Az eszme tetszett a rendeknek, s azonnal megválasztották a fejedelem idősb fiát, Apafi Mihályt, fejedelemmé, ugyanazon feltételek mellett, mint Rákóczy György idejében fiát Ferenczet s fejedelmi conditiókúl az Apafi által elfogadottakat szabván meg most is. Ha az ifjú fejedelem eléri életének 20-ik évét, tegye le az esküt s akkoraz ország is leteszi a homagiumot. Azonban a míg az öreg fejedelem él, addig az ifjú a kormányzásba ne elegyedjék; ha pedig az öreg fejedelemnek addig történnék halála, míg fia nem érte el huszadik évét, az ország kormányzását a fejedelmi tanács vezesse. (I. art.)

Fejérvármegyei, Medgyes és Segesvári községek közt fenforgó határvillongások elintézésére bizottságot küldöttek ki. (II. art.)

Hasonlóképen bizottságokra bízták a zágoriak és oláhsolymosiak (III.), valamint máramarosi havasok és helységek határvillongásai elintézését is. (IV. art.)

Minthogy a múlt évi notába idézés — amint látszott — a szászoknál némi keserű ízt hagyott maga után: megujították a három nemzet unióját. (V. art.)

A kolosvári fizetőmester számadásainak megvizsgálására bizottságot küldöttek ki, mely a számadás-vizsgálást ott, Kolosvárt, végezze el. (VI. art.)

A jelenlevő szász törvényhatóságok és követek a hitlevelet még a gyűlés eloszlása előtt kiállították és megpecsételték.[1])

[1]) Törv. és Okiratok LI. *d*).

A törvényeket a fejedelem jún. 20-án erősítette meg.[1])

Theököly önérzetét sértette az, hogy a porta a vállalat élére Apafit állította, ilyen módon őtet is alája rendelvén, s hogy az athnamét is hozzája küldötte. A fejedelem maga is gyanította ezt — s még az athname megérkezése előtt, a fegyverszünet felbontása ügyében, tanácsuraival egyetértve, követséget küldött hozzá, mely Theökölyvel, midőn Kapusiból Beregszász felé volt indulóban, találkozott. Az izenet elég éles volt: nemcsak a köteles hálára emlékeztette Theökölyt, hanem még jószágelkobzással is fenyegetőzött.[2]) Valószinűleg nem ezért, hanem a török segély megadásának hírére Theököly felbontotta a fegyverszünetet, de egyúttal jún. 14-én Diószegen tisztjeitől térítvényt vett, melyben ezek kijelentették, hogy csak őt ismerik uruknak. De nem akart annak olyan színt adni, mintha Apafival ellentétbe akarná magát helyezni, s jún. 30-án kiállított hitlevélben kötelezte magát, hogy »mindenekben az szerént, valamint a győzhetetlen és hatalmas császár s fővezér urunk ő nagysága, ő nagyságának kezére adta«, tőle fog függeni, csak a haza megbántásával ne legyen az, s a fejedelem se háborgassa mostani tisztében s hivatalában.[3]) Wesselényi Pál pedig július 8-áról még határozottabban hangzó térítvényt állított ki.[4])

Mindezek a tárgyalások sok időt vettek igénybe, s Apafi még mielőtt befejezte volna, megtette a táborbaszállásra az előkészületeket. Úgy rendelkezett, hogy a hadak aug. 20-ára Szamosújvár alá gyülekezzenek, s minthogy az egész táborozás élére ő volt állítva, maga személyesen is a főssereggel együtt akart kimenni. Már ez a körülmény is nagyobb előkészületeket vont maga után, s erre vonatkozó rendeletét aug. 10-én adta ki: mondhatni egész kis udvart vont össze maga körül.[5])

---

[1]) U. o. LI. *e)*.
[2]) L. törv. és Okmányok LII.
[3]) Bujdosók Levéltára 130-ik l.
[4]) Ugyanott 292-ik l.
[5]) Törvények és Okmányok LV.

Fiának, a megválasztott ifjú fejedelemnek, minden eshetőséggel szemben biztosítni akarván a trónkövetkezést, nemcsak az újonnan kinevezett udvari, katonai s fiscalis tisztviselők eskümintájába vétette fel az ifjú fejedelem nevét, hanem még a régi tisztviselőkébe is.[1]) Július hónapot még Radnóthon töltötte, de a váradi basa nyugtalanúl sürgette elindulását, s midőn hírt vett, hogy a havasalföldiek már felkészültek s Erdélyen át akarnak Magyarországba nyomúlni, intézkedett, hogy útjukban feltartóztassák őket.[2]) Hogy sietnie kell, azt maga is érezte, de elindúlása előtt mégis úgy óhajtotta volna rendezni a dolgokat, hogy azután fennakadás ne legyen. Azt remélte, hogy legalább tizenöt ezer ember összejön Szamosújvártt, mely a török és oláh hadakkal együtt mintegy harmincz ezerre fog szaporodni.[3]) Aug. elején udvarával együtt Szamosújvárra ment. Itt készítette el terjedelmes manifestumát az európai udvarokhoz, fejedelmekhez, melyben táborbaszállásának okait felsorolta.[4]) Aztán helytartójául Erdélyben nejét hagyván, s intézkedvén, hogy a levelek elszállításában késedelem ne legyen,[5]) megindúlt táborával aug. 21-én szent István napján.[6])

»Erdélyből volt — írja Bethlen Miklós — registrumban nyolcz ezer, de jó, ha hét ezer volt mind lovas, mind gyalog; a székely szökött mindegyre, kit a tiszti bocsátott pénzért; volt öt álgyúnk, egy öreg s egy kisebb mozsarunk, ketteje az álgyúnak nagy, 18 és 24 fontos, három 12 fontos; munitiónk is — de tudományunk, emberünk hozzá kevés.«[7]) S ha ehez még hozzá vesszük, hogy ez a had meglehetősen gyakorlatlan újoncz volt, elgondolhatjuk, hogy nagyon is rászorúlt a gyakorlott török segélyre. Amint Somlyóhoz értek, a fejedelem főgenerálissá Teleki Mihályt nevezte ki, s a kardot és botot Rhédeyvel átadatta. Itt megjelent a

[1]) Törvények és Okiratok LIV.
[2]) Bujdosók levéltára 199-ik l.
[3]) Törv. és Okiratok LV. *c)*.
[4]) Trausch Chronicon II. 190 és köv. ll.
[5]) Törv. és Okiratok LV. *e)*.
[6]) Inczédy Pál Naplója (Történelmi Emlékek II. k.) 5. l.
[7]) Bethlen Emlékiratai I. 524. l.

fejedelemnél Wesselényi Pál, »ki már Theökölyvel vissza volt«, mintegy 1200 lovassal s »jól igéré magát alkalmaztatni.« [1]) Aztán, aug. 29-én, Theökölynek írt, hogy »legyen vele szemben.« Útközben hírt vett, hogy Lengyelországból egy csapat Erdélybe készül beütni s aug. 31-ről emlékiratot küldött a lengyel rendekhez, kérve ennek a tervnek meghiúsítását. Valójában ez a hír csak vak lárma volt, s a lengyel király sietett megnyugtatni a fejedelmet.[2])

Annyi bizonyos, hogy kezdetben a tábor nehézségekkel küzdött, de amik voltak is fogyatkozások, »orvosolhatók« voltak, s azok eltávoztatását Teleki és Barcsay Mihály vették kezökbe,[3]) úgy hogy tovább haladva s kiérve Magyarországba, élelmezés, ellátás minden rendbe jött. A tábor Aranyszegnél állapodott meg, a váradi és egri basák a pocsaji mezőn, a vár közelében,[4]) mintegy hét ezer ember, kiknek szerdárja a váradi basa volt. »Szép had« volt — mint Bethlen mondja — a kuruczoké, mintegy 8000 ember, mely Eszlárnál táborozott. Az egész had együtt 20 – 25 ezer lehetett.

Az egri basa a fejedelmet s Theökölyt ki akarta egymással békéltetni. Thököly, bármily közel volt is Apafihoz, a meghívás daczára sem tett látogatást nála. Hanem, miután a vezér határozottan kívánta a találkozást s ennek egyengetésére követet is küldött Apafihoz, ez annak létrejöttét bizonyos feltételekhez kötötte, a kurucz vezér ezzel már nem daczolhatott. Szept. 7-én a szerdárral együtt jött hozzá fényes kisérettel, s azzal együtt ment a fejedelmi sátorba is, hol szívélyes fogadtatásban részesült. Apafi szemére hányta, hogy eddig nem kereste fel, »miért bolondoskodik?« kérdé tőle. Esküdözött, hogy a fejedelemnek őszinte híve s azért nem jött, mert életét féltette: majd ki fogja magát menteni. Látogatás végeztével együtt távozott a szerdárral.[5])

A feltétel, melyhez a fejedelem a találkozás létrejöttét

---

[1]) Teleki aug. 31-iki levele.

[2]) L. Törvények és Okiratok LVI.

[3]) Törv. és Okiratok LVII. *a)*.

[4]) Inczédy Naplója 5. Török Ferencz diariuma.

[5]) Törv. és Okiratok LVII. *d)*. István deák volt a közvetítő. Ennek szaporítását lásd Bujdosók Okmánytára 292-ik l.

kötötte, az volt, hogy Theököly ismerje el őt urának, mert, mint erdélyi residentiás nemes, szolgája neki. Ő magyar társat nem szenved maga mellett: máris sok galibát csinált. Az, hogy a nádori szék betöltetett, akadályt tesz a dologban: de ennek is Theököly az oka, mert »ő szolgáltatott alkalmatosságot a németnek arra, hogy gyűlést tehessen — de csak a szerdár értsen vele egyet, minden rendbe jő.« [1])

Habár Theökölynek ez a feltétel nem tetszett, alkalmazkodnia kellett. Szept. 8-án egyesültek az ő s a török hadai Apafival, s megindúltak; egy egész hosszú hét kellett hozzá, hogy a fejedelem dolgai vele rendbe jőjjenek — s ekkor is csak a szerdár határozott kivánatára. Ezalatt a fejedelem egy rövid látogatást tett Debreczenben, hol megebédelt, elkészítette a portai expeditiókat s 9-én megindúltak Böszörmény felé,[2]) hova 12-én érkeztek meg. A város palánkkal volt megerősítve s a feladás iránt tárgyalást kezdtek. Másnap a palánkot bevágták Theököly talpasi »s a várost mindenféle magyar felveré, a német is kételen feladá a kis citadellácskát.« [3]) »Az város várával együtt mind elégettetik és porrá tétettetik. Német commendans benne Horeczky, magyar kapitány Nagyszegi Gábor.« [4])

A sereg egy része innen Kálló ostromára ment, másik fele Theököly alatt (ötezer török, ötezer kurucz s kétezer erdélyi és oláh had) elvált tőle, hogy Caprarát, kinek a fejedelem még útközből (szept. 4.) írt,[5]) ha netalán a kállaiak segélyére akarna jönni, tartóztassa fel. Szept. 18-án érkeztek a vár alá s azonnal ostromhoz fogtak. A várparancsnok, Amenzaga, hallani sem akart a vár feladásáról,[6]) de a várost csakhamar hatalmokba kerítették s arra (szept. 25.) a vár is feladta magát. A várost a török felégette, de a vár német őrségének nagy részét Rakamazra küldte a fejedelem, míg a kisebb rész áttért Apafi hűségére.[7])

---

[1]) A Bujdosók Levéltára 293-ik l.
[2]) Törv. és Okiratok LVII. *f*).
[3]) Bethlen Miklós I. 525.
[4]) Török Ferencz Naplója. L. a függelékben I. sz.
[5]) Törv. és Okiratok LVII. *g*).
[6]) U. ott. LVII *k*).
[7]) Inczédy Naplója 6. l.

Ez alatt Theököly is visszaérkezett hadaival Kálló alá, anélkül, hogy Caprarával összeütközhetett volna. A helyett arról értesült, hogy a császár ismét sürgeti a békét s most Saponarát, a pataki parancsnokot bízta meg a tárgyalásokkal.[1]) Visszaérkezvén azon volt, hogy a háború színhelyét tegyék át a Tiszántúlra, valószinűleg ez úton akarva visszaszerezni befolyását az ügyek vezetésében. Sokan a felkelők közül megváltak tőle, s különböző ürügyek alatt hazasiettek,[2]) de a harcz terének a Tiszántúlra áthelyhezésével azt hitte, hogy e bajt is orvosolhatja. Aztán a törökök is zajongtak, s magát a szerdárt is megtámadták. Teleki ellenezte Theököly javaslatát, s ebből erős összeszólalkozás támadt köztök. Theököly nem akart a Teleki »commendója alatt lenni«, s a fejedelem jelenlétében »egybeszóllalkozván, rútúl veszekedtenek együtt.« [3]) A vége a dolognak az lett, hogy Theököly hadaival együtt elvált a fejedelemtől, ki szept. 29-én maga is elindúlt Kálló alól Ecsed felé, hova másnap megérkezett.[4]) A fejedelem táborával Szathmárnak tartott. Útközben a piskári mezőn, a Kraszna vizén átkelőben három jancsár megtámadta a fejedelmet, de ezek elfogattak. Kiszabadításukért a jancsárok megtámadták a német csapatot s a foglyokat magokkal vitték. Szathmárra a fejedelem okt. 7-én érkezett meg. Szerette volna ezt a várost is hatalmába keríteni, s ily módon erdélyi foglalásainak sikerét biztosítni. De a kuruczok már elváltak tőle, s ilyen módon arra, hogy ez feladja magát, nem is gondolhatott.

Theökölynek gondja volt rá, hogy elválásáért a főseregtől Apafit tegye felelőssé. Miután pedig a török táborban sem volt egyetértés,[5]) jobbnak látta a fejedelem befejezni a hadjáratot. Szathmáron ötezer forintot vont, s azzal elindúlt alóla. Másnap a török hadakat, melyek »mind szüntelen pusztítottak, prédáltak, égettek és raboltak, semmire sem hajtottak«, haza bocsátotta s 18-án a moldvai és

[1]) Angyal Dávid I. 243.
[2]) Törv. és Okiratok LXI.
[3]) Inczédy 6. Bethlen I. 526.
[4]) Török Ferencz Naplója.
[5]) Törv. és Okiratok LXI.

havasalföldi segélyt is útnak ereszté.[1]) Apafi okt. 21-én érkezett haza Szamosújvárra s gondoskodott, hogy diadaláért itt-ott örömet lőjjenek — pedig az, Ecsed és Szathmár elfoglalása nélkül, igen hijányos volt. Még hijányosabbá tette az, hogy Kállót sem birta megtartani, melyet Caprara visszafoglalt, s hogy nov. 13-án Szoboszlón Saponara és Theököly megkötötték a fegyverszünetet.

VIII.

A váradi basa s az ő befolyása alatt a porta a hadjárat eredménytelenségét Apafinak tulajdonította — hiszen ő volt a főszerdár, s mint ilyent, őt terhelte a felelősség. Pedig valójában ő nem tehetett róla: egészen rajta kívül eső okai voltak ennek. Szemére vetették Apafinak, hogy félrevezette a portát, mert a magyarországi urak kilátásba helyhezett csatlakozása nem következett be, s nem vették tekintetbe, hogy mikor Vajda erre vonatkozólag igéretet tett a portán, még virágjában volt az absolutismus, a kiegyezés nem jött létre s nádor nem volt választva. Felhányták a hadjárat sikertelenségét; pedig annak oka Theököly magatartásában keresendő, ki daczára hogy alája volt vetve Apafinak, maga kezére dolgozott. Már Pocsajnál belátta ezt Teleki, mikor Theököly megizente Apafinak, hogy nem megy udvarlására, s azt ajánlotta, hogy egyenesen onnan fordúljanak haza.[2]) — Baj volt az is, hogy a váradi basa Theököly kezére dolgozott.

Amint visszaindúlt Apafi, első gondja volt, hogy az elért eredményről rövid értesítést küldött a portára; de az nem elégítette ki a nagyvezért. Október 18-áról szemrehányást tett neki jelentése rövidségeért s utasította, hogy ezt pótolja új jelentéssel, gondja legyen az elfoglalt helyek jó karban tartására s a magyarokat erősítse meg kitartásukban.[3])

---

[1]) Inczédy Pál 6. l.

[2]) Törv. és Okiratok LVIII. *m)*.

[3]) A levél közölve Török-Magyark. Államokmánytár VI. 195. l. a Maurocordatus levele Törv. s Okiratok LVI. *a)*.

Apafi, amint megkapta e levelet, azonnal elkészítette a kívánt kimerítő jelentést. Mentegette magát: tüzetesen feltárva az eredménytelenség okait, részletesen elmondta a török hadak féktelenségeit, pusztítását, kiterjeszkedett Theököly magatartására, mint az eredménytelenség fő okára, s mind arra, amit a vezér kivánt, megfelelt.[1]) Miután pedig a szent Demeter-napi követség tagjai: Székely László, Gyerőfi György, Mikó István és Wallendorfer — természetesen az elmaradhatatlan ajándékokkal — már útban voltak azzal a megbízással, hogy a kis fejedelem megerősítését eszközöljék ki, Apafi a levelet, egy kimerítő utasítás kiséretében, csak pótlólag küldhette el nekik egy megbizott postája, Balázsházi által. Egyúttal azzal is megbízta őket, hogy terjeszszék a fővezér elé, arra vonatkozó indokait is, hogy miért egyezett ő bele, hogy Theököly fegyverszünetet köthessen?[2])

Két nappal utóbb, nov. 20-án, Gyulai Tamást és Megyesy Sámuelt a váradi basához küldötte, hogy a portai követséget s annak minden részletét — még azt is, a mi a váradi vitézek magatartására vonatkozik — mondják el neki, de értessék meg vele, hogy az egyátalán nincs ellene intézve s nem is akar vád lenni, ellenkezőleg követei által »ő kegyelme alkalmaztatását commendálta.«[3])

De a váradi basát Apafi híjában akarta a maga részére nyerni, az ő »barátságos jó szomszédja« már meg volt nyerve Theökölynek. Évek óta folytonos küzdésben levén vele, ezt a jó alkalmat is, épen úgy, mint a törökök levágását korábban, fel akarta használni, hogy a fejedelemnek kellemetlenségeket szerezzen. Személyes rokonszenven kívül bámulattal volt eltelve Theököly iránt hadi és diplomácziai sikereiért, s a porta érdekében állónak tartotta, hogy a magyarországi hódítás élére ő állíttassék. Informatiói jelentései a nagyvezért is megnyerték Theökölynek, s Apafival csaknem egyidőben — nov. 14. — ez is követeket küldött a portára: Géczy Istvánt, Radics Andrást és Tunyogi Sámuelt, hogy a nagyvezér pártfogását a bujdosók érde-

[1]) Törv. és Okiratok LVI. *c)*.

[2]) Bujdosók Levéltára 302. s köv. ll.

[3]) Ugyanott 308. s köv. ll.

kében kérjék ki.[1]) Jól fogadták őket, s az erdélyi követektől elkülönítve szállásolták el.

Az erdélyi követek ellenkezőleg, bármerre fordúltak, mindenütt hidegséggel, rossz fogadtatással találkoztak. »Nagy a harag, panaszolta Székely László (decz. 6.), urunkra az hamar való visszajövetelért s a várak visszavételeért«, s mikor a vezér őt magánkihallgatáson fogadta, szemrehányásokat is tett neki.[2]) Aztán minduntalan sürgette, hogy a választ okt. 18-iki levelére küldje meg a fejedelem. Azután sem változott sokat a hangulat, hogy Balásházy meghozta a választ, mikor pedig megbizatásuk főrészét, II. Apafi Mihály megválasztatásának megerősítését kezdték sürgetni, a nagyvezér kimondotta, hogy ezúttal, midőn »nehézség vagyon a fejedelemre«, szóba sem hozhatja. A szultán különben sincs Konstantinápolyban, s a míg megjönne, írjon a nagyvezérnek a fejedelem, hogy a jövő évben az idei mulasztást ki fogja pótolni. De volt egy terhes követelése is a nagyvezernek: az erdélyi és magyarországi bujdosókkal választasson Apafi egy közös generalist, s nemcsak a maga, hanem a Theököly bujdosóira is ügyeljen, mert ezekért is ő a felelős.[3])

Székely jelentései nagy ijedelmet okoztak a fejérvári udvarban. Ha volt szószóllója annak a nézetnek is, hogy maga a fejedelem kezdjen tárgyalást a portával,[4]) mások, bár a kis fejedelem meg nem erősítésében inkább csak pénzkérdést láttak, de a generalisválasztást annyira fontosnak tartották, hogy azt országgyűlés elé kivánták vinni. A mi magát a választást illeti, azon óhajtásuknak adtak kifejezést, hogy a fejedelem hivassa össze a fejedelmi tanácsot.[5])

Méltán fogadták aggodalommal a tanácsurak a vezér követeléseit: ezek az erdélyi politika bukását s Theököly felülkerekedését jelentették. Az már valóban rövid idő kérdése volt; már az 1682 január 9-iki kihallgatáson a generalis követei azt kérték a nagyvezértől, hogy nevezze ki Theö-

[1]) Angyal Theökölyje I. k. 251. l.
[2]) Törv. és Okiratok LXI. *a)*.
[3]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 180. l.
[4]) Barcsay votuma Török-M.-kori Á. O. VI. 197.
[5]) Törv. és Okiratok LXI. *f)*.

kölyt Magyarország fejedelmévé, mert ez két év alatt behódoltatja az egész országot.[1]) Aztán a franczia barátságba vetett remény is meddőnek bizonyúlt be. Volt ugyan még franczia követ Erdélyben, az Akakin helyébe kinevezett Du Vernay Boucauld, de már ez is külön érintkezett Theökölyvel, ki bár megtartotta az udvariasság külszinét, hanem a fejedelemmel szemben folyton követelőbbé lett.[2]) Még rosszabb volt, hogy a portai követek — miután Székely László az adót beszolgáltatta s ekkor 7 kaftányt nyert[3]) — nemcsak semmit sem tudtak elérni az ifjú fejedelem megerősítését illetőleg, hanem még egy új követeléssel is kellett küzdeniek: hogy a fejedelem a jövő évi magyarországi hadjáratban is vegyen részt.[4])

A fejedelem január 17-ről február 17-re egyetemes országgyűlést hirdetett.[5])

A magyarországi bujdosók az a fele, mely Erdélyben Apafi szárnyai alatt vonta meg magát, nem értett egyet ez időszerint még Theököly törekvéseivel, s nem volt hajlandó koczkáztatni Erdély pártfogását, melyhez hála is kötötte. Amint az országgyűlés kihirdettetett s Theököly törekvéseiről hírt vettek, Deésen febr. 11-én gyűlést tartottak s egy terjedelmes emlékiratban kifejtették megbotránkozásukat »gróf uramnak és társainak hazánk testi s lelki szabadságát bontogató indulatjuk felett« s kérték a fejedelmet, hogy az ő nevükben is küldjön kapitihát, hogy ezek is közreműködhessenek gróf uram igyekezeti elrontásában.[6])

Amint a rendek összejöttek, nem a fejedelmi propositiók közt, hanem külön, tanácsurai által terjesztette elő a portai dolgokat. Híjában írták a követek, hogy a hangulat megváltoztatására s engedmények kicsikarására az országnak is segítni kellene a fejedelmet, a rendek hallani sem akartak róla. Megírták a követeknek, hogy pénzt ne ígér-

[1]) Angyal I. k. 251. l.
[2]) Törv. és Okiratok LXII.
[3]) Török-Magyarkori Államokm. VI. 192. l.
[4]) Törv. és Okiratok LXI. *h*), *i*).
[5]) L. Törv. Okiratok LXIV.
[6]) Török-Magyarkori Állam Okmánytár VI. 208. s köv. ll.

jenek, és minden áron azon legyenek, hogy a tervezett hadjáratról verjék le a portát s mutassák ki, hogy a fejedelem betegeskedése miatt, de más különben is, nem képesek részt venni abban.[1])

Az ország levelét követségtől küldték el a portára, melynek tagjai voltak: Macskási Boldizsár, Boér Zsigmond, Nagy-Sinki János diák s Vizaknai Nagy István.

A rendek túlnyomóan pénzügyi intézkedésekkel foglalkoztak, s eltérőleg a korábbi szokástól, adó kivetésével kezdték s istenes törvénynyel fejezték be szokatlanúl hosszú időre nyúlt tárgyalásaikat.

Az adót illetőleg a folyó évre is a múlt éviben kivetett összeget állapították meg. (I. art.)

A perceptorok mindnyájan jelenjenek meg az országgyűlésen, minden nemzetből az országgyűlés tagjai közül szakértőket vegyenek magok mellé s vizsgálják meg az adószámadásokat. A korábbi évekből felmaradt tartozásokról készítsenek jegyzéket s terjeszszék a rendek elé. (II. art.)

Az egyházhelyi nemesek özvegyeit felmentették az adózás alól. (III. art.)

A pusztatelkek s görögök és kereskedők megadóztatását elhalasztották. (IV. art.)

Bethlen Eleket s Székely Lászlót továbbra is adóinspectorokká s Ugron Ferenczet generalis-perceptorrá választották. (V. art.)

A végbeli hadak ruházatára portánként 50—50 fillért vetettek ki. (VI. art.)

Ha az adót Brassóból a portára a követek a kellő időben nem indíthatják meg, s a perceptorokra várni kell, ezek közül, az kinek mulasztása miatt történt a késedelem, tartozik a brassaiaknak kártérítéssel. (VII. art.)

Azon részjószágok után, melyek egyes végvárakhoz tartoztak, de a melyek 1657 óta eladattak, a tulajdonosok, az ezek fentartására szükséges munkákat teljesítsék. (VIII.)

Határvillongások elintézésére (Mármarosban, Szamosújvár, Kővár) bizottságot küldtek ki. (IX. art.)

---

[1]) Törv. és Okiratok LXIV. *b)*.

Az utolsó időben határszabályozásokra kiküldött bizottságok megbizatásuknak nem felelhetvén meg, a fejedelem felhatalmaztatik, hogy a régi bizottságok elhalt vagy más felé elfoglalt tagjait újakkal pótolja. (X. art.)

A bizottságokat, ha kimennek a helyszínére, munkájokban senki, súlyos büntetés terhe alatt, háborgatni ne merje. (XI. art.)

A fiscalis jószágokra vonatkozó articulusok megtartassanak. (XII. art.)

A császár képére vert pénz fogadtassék el mindenütt; de a hamis pénzverők s azoknak forgalomba hozói hűtlenségi perbe idéztessenek. (XIII. art.)

A Deésen quartélyozó bujdosóknak legelő helyről gondoskodtak. (XIV. art.)

A katonákat kihágásaikért szigorúan bűntessék meg. (XV. art.)

A katonák csapatonként menedék-levelek nélkül ne járkáljanak szerteszét. Pénz nélkül csak kenyeret és szénát adjanak nekik. (XVI. art.)

Szigorúan büntessék meg azokat is, kik fejedelmi vagy főúri szolgák neve alatt az országban quartélyoznak és zsarolnak. (XVII. art.)

A fejedelem szolgái vagy fizetett hadai, ha főbenjáró bűnt követnek el, a helyszínén fogattassanak el s itéltessenek el. (XVIII. art.)

Intézkedtek Somlyó vára építtetéséről. (XIX. art.)

Krasznavármegyében a főispán mellé vicetiszteket rendeltek. (XX. art.)

A Moldvával és Havasalföldével határos székely területeken a birtokosok sokszor megkárosíttattak. Elrendelik, hogy Székely László menjen Havasalföldére, Daczó János Moldvába a megkárosítottakkal együtt, s a megbántások orvoslására tegyék meg a szükséges lépéseket. (XXI. art.)

Intézkedtek a hídak és útak jókarban tartásáról. (XXII. art.)

Elrendelték a postalovak jó karban tartását. (XXIII.)

Szigorúan elrendelték a káromkodás ellen hozott törvények megtartását s azok megbüntetését, kik ezek ellen vétettek. (XXIV. art.)

A törvényeket a fejedelem márcz. 14-én erősítette meg[1]) s pár nappal utóbb az erdélyi bujdosók kapitihájává Gálfi Ferenczet nevezte ki.[2])

A somlyai vár körül a törökök, bujdosók s erdélyiek közt folyton voltak villongások; újabban is egy csapat Nagy-Bánya körül rabolt s visszatérőben 12 foglyot hozva magával, Zilahnak tartott. Egyik visszamaradt csapatjok hat kuruczra bukkant s miután lődözni kezdtek, a többi törökök is visszafordúltak s egy kuruczot levágtak, egyet elfogtak. Éppen ebben az időben Várad új basát kapott, Gürcsi Mehemedet — de ez a dolgon semmit sem változtatott: a csatározások csak úgy folytak, mint elébb,[3]) s hogy újabb conflictus nem tört ki, azt fontosabb események bekövetkezése hárította el.

IX.

Theököly követeit jól fogadták a portán; a nagyvezér tárgyalt, értekezett velek s levelet küldött tőlök, melyben kifejezte, hogy meg van elégedve Theököly hűségével s szolgálatait meg fogja hálálni. Azt is közölték velök, hogy a folyó évi hadjáratra a budai basa neveztetett ki szerdárrá, s a főgeneralissal ez fogja közölni az utasításokat a teendőkre nézve.[4])

S mialatt ez a változás készűlt, az erdélyi követek csak annyit tudtak meg, hogy a nagyvezér haragszik, s mikor Székely azt írta, hogy »hála Istennek, itt a dolgok lecsendesedtek«, már az egész be volt végezve. Nagyot hanyatlott az erdélyi diplomáczia Rákóczy óta, hogy ilyen nagy átalakulás, háta megett, tudta nélkül mehetett véghez. Most már Theököly is küldött kapitihát a portára, s mire Gálfi, az erdélyi bujdosók kapitihája bement, az ezt megillető praebendát a

[1]) L. Törv. és Okiratok LXIV. *a*).
[2]) U. ott. LXIV. *c*).
[3]) Törv. és Okiratok LXV.
[4]) Angyal I. 255. l.

porta a Theököly követének itélte, kinek emiatt ottmaradása is kétségessé vált. Még nagyobb meglepetés volt Apafira, hogy a porta a bujdosóknak adott athnamét visszakövetelte,[1]) s hogy a budai basa Theökölyvel találkozásban állapodott meg.

Géczi, Theököly követe, ápr. 8-án megérkezett[2]) s nemsokára híre futott Erdélyben, hogy a grófhoz »német, lengyel, franczia s budai követek járnak« a béke megkötése érdekében.[3]) Részben igen, de békéről akkor szó sem lehetett: már Apafinak is elküldetett a rendelet, hogy a nyárra készítse fel hadait s csatlakozzék a budai basához. Különben Székely Lászlót magánkihallgatáson fogadta a szultán, sőt az ifjú fejedelem dolgában is most felhagytak a merev állásponttal »felespénzt kivántak a portának bevett szokása szerint«, s a fejedelmet utasították, hogy küldjön hírt: »mit akar a német, van-e mezőben, nincs-e?« Április végén Székely és társai útban voltak haza felé s máj. 2-án Dályáról tudósították a fejedelmet, hogy két nap múlva Bukurestben lesznek.[4])

A fermánt a portáról egy kapucsi basa — Pellivan Mehemed — hozta el Apafinak, ki, amint azt kezéhez vette, április 25-ére Fogarasba összehívta a rendeket. A gyűlés a szokott módon megnyittatván, a fejedelem propositióival együtt a hadfölkelésre vonatkozó fermánt is közölte a rendekkel. Általános megdöbbenést okozott az. Mindenik nemzet külön vette tárgyalásba, s úgy látszik, nagyon éles kifakadások történtek a kormány ellen, legalább a vármegyék olyan hangú választ adtak a propositiókra, mint csak a legválságosabb időben volt szokásban. »Szívünk keserűségével tapasztaljuk — írák — édes nevelt hazánknak s édes eleinkről reánk szállott szép szabadságunknak Nagyságod méltóságos fejedelemségében reménteln hanyatlását s boldogtalan szomorúságra közelítő sorsát.« Hát ez igaz volt,

---

[1]) Törv. és Irományok LXVI.

[2]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 227-ik l.

[3]) U. o. 231-ik l. A franczia követ már elhagyta Erdélyt.

[4]) Törv. és Okiratok LVII.

s jogosan kivánták a fejedelemtől és tanácstól, hogy szerezzen biztos adatokat »az dolgoknak valóságáról s gondoskodjék a fenyegető veszély elhárításáról.« [1])

Épen ezért voltak összehíva a rendek: s akarva, nem akarva tárgyalásba kellett venni a porta kivánatait. Abban állapodtak meg, hogy mielőtt a táborbaszállás iránt intézkednének, — hiszen tulajdonképen az volt a terv, hogy a rendelet végrehajtását, a meddig csak lehet, elodázzák — országos követséget küldenek a portára, mely a fővezérnek a rendek válaszát megvigye, annak tagjaivá Macskásy Boldizsárt, Boér Zsigmondot és Nagy-Sink székbiráját választották meg s intézkedtek, hogy a portai rendeletről hű másolat készíttessék. (I. art.)

Ezen portai expeditióra 5000 tallért szavaztak meg. (II. art.)

Ezen adó beszedésére minden portára másfél tallért vetettek ki, mely aranyban szolgáltassék be, Máramarosra 200 s a görögökre és örményekre hasonlóképen 200 aranyat róttak. (III. art.)

Intézkedtek, hogy a pénztárnokok és szolgabirák az adó beszedése alkalmával visszaéléseket ne követhessenek el, czédulaváltságúl két pénznél többet ne szedjenek s az eddig szokásban volt visszaéléseket eltiltottak. (IV. art.)

E törvények nyomtatásban nem jelentek meg: május 2-án az itélőmester adta ki, mely napon a gyűlés eloszlott. Ugyanez napon kézbesítették a portai ajándékokat is a kinevezett követek kezibe,[2]) s a fővezérnek, a reis-efendinek s Maurocordatusnak szóló leveleket kézbesítették nekik.[3]) Az ő tulajdonképeni (valójában titkos) megbizatásuk abban állt, hogy ha már csakugyan nem kerülhetik el a táborbaszállást, a hadjárat élére, az athname értelmében, ismét a fejedelmet állítsák.

A hadfölkelési rendeleten kívül a porta aziránt is megkereste Apafit, hogy a táborba kellő mennyiségű élelmi sze-

---

[1]) Törv. és Okiratok LVIII. *a)*.

[2]) Törvények és Okiratok LVIII. *b)*, *c)*.

[3]) Törv. és Okiratok LIX.

reket is szállítsanak, s a rendek anélkűl, hogy törvénybe igtatták volna — mint máskor is történt — intézkedtek, hogy ezek beszereztessenek. Erre vonatkozólag a fejedelem május 2-án megtette a szükséges intézkedéseket, a szászokot bízván meg a szekerek s vonómarhák előállításával.[1]) A kapucsi basa, Mehemed, ki a fermánokat magával hozta, gyűlés végéig Fogarasban maradt — de amiatt, mert követeléseit nem elégítették ki, nagyon elégületlenűl távozott Erdélyből.[2])

Épen ez időben ment Theököly Budára a basához, jenei, gyulai, egri töröktől, 40 veres gyalogtól s 80 lovastól kisérve.[3]) Ágyúlövésekkel fogadták s azután is nem mindennapi ovatióknak volt tárgya: a nép az utczákon mint »magyar királyt« éljenezte. Ugyanakkor Apafi követei meglehetős hideg fogadtatásban részesűltek: minden mutatta a kurucz vezér felülkerekedését. Ennek elért sikerei nem mindennapi tekintélyt szereztek, tárgyalásai a németekkel meggyőzték a portát, hogy ha nem biztosítják barátságát, veszélyes ellenséggé válhatik; becsülték és tartottak tőle, s ezért magukhoz akarták csatolni — annyival inkább, mert arra a meggyőződésre jutottak, hogy Apafi nem lesz képes Magyarországot a német igája alól felszabadítani.

S ezt a rossz hangulatot még táplálta, hogy a fogarasi gyűlésről hazatérő kapucsi basa tele volt panaszszal a rossz fogadtatás miatt: annyira, hogy a nagyvezér pénzkövetéseinek kifizetését elrendelte. Az országgyűlési követség útközben (május 19.) Bukurestből értesítette a fejedelmet, hogy a török hadak Szilisztriából már útra keltek Győrre, Komáromba. Június 1-én érkeztek meg Konstantinápolyba s mindjárt másnap felkeresték Maurocordatust s a vezér tiháját.[4]) Elmondották küldetésök okát, kérték, hogy ha hadba kell menniek, a sereg élire a fejedelem állíttassék, s a míg

[1]) L. Törvények és Okiratok LX.

[2]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 238. l.

[3]) Törv. és Okiratok LXII., LXIII.

[4]) Az ő levelökben jún. 1-je van. Szilvássy Bálintéban jún. 11. A különbség a keleti és nyugati naptár közt levő különbségből magyarázható meg.

a hadakozás tart, az évi adó fizetése alól mentessenek fel, mert ezt a kettőt egyszerre nem viselheti el az ország. Felhozták, hogy azt a jancsárt, ki a múlt évben a fejedelemre lőtt, meg sem büntették. Szóba jött az ifjú fejedelem megerősítése is — de üres biztatásnál egyebet nem kaptak: csak csatlakozzék a fejedelem mennél elébb a budai basához, az athnamét az fogja neki kézbesíteni. Napok teltek el, a míg végre fogadtattak a vezér által, kinél már látva, hogy a hadbaszállás ki nem kerülhető, szóba hozták az elfoglalandó vármegyék ügyét is. Mind itt, mind a jún. 25-iki búcsúkihallgatáson, nyomatékosan hangsúlyozta a nagyvezér, hogy a fejedelem a budai vezérrel értsen egyet, mert minden dolog arra van bízva. A mit ki akar vinni, az elfoglalandó vármegyék ügyét is annál hozza szóba, s azt igyekezzék maga részére nyerni. Mindenek felett nyomatékosan hangsúlyozta, hogy amint a vezér második felszólítása érkezik, az egész országgal együtt úgy legyen készen, hogy azonnal indúlhasson.[1]) Mind ez csak bíztatás volt: mert a vármegyék ügyét már eldöntötték egymás közt a budai basa és Theököly. Ezt Erdélyben már sejtették is, s épen ezért a készülődéssel nem siettek.

Mindamellett Apafi megtette az intézkedéseket, hogy az országban mindent jó karban hagyjon maga után, s különösen a várakba megbízható tiszteket helyezett,[2]) s június hónap végén szétküldte a táborozásra vonatkozó fejedelmi parancsot.[3]) Megujította a szebenszéki oláh papok kiváltságát, mely őket a dézsmafizetés alól felmenti.[4])

Elindúlása előtt még egy másik függőben levő oláh ügyet is el akart intézni. Száva elitéltetése után Görög József kalugyer — ugyan az az Acatius Jozsafat, ki Száva utódjává lett a vladikaságban — Száva elitéltetését törvénytelennek jelentette ki, mert a fejedelemnek nem állott hatalmában őtet beperelni. Hanem ez nem gátolta meg abban,

---

[1]) Törv. és Okiratok LI., LXIII.
[2]) Törv. és Okiratok LXV.
[3]) Törv. és Okiratok LXVI.
[4]) Törv. és Okiratok LXIV.

hogy vladikaságot el ne fogadja a fejedelemtől, még pedig olyan körülmények közt, hogy előbb a Száva dolgát kellett volna eldönteni s csak azután lehetett volna őtet elismerni: aztán oláhul nem is tudott, görögül prédikált, s görög ritust hozott be. Amivel a fejedelem haragját magára vonta az volt, hogy Száva elmozdítása ellen beszélt, s minthogy sok panasz érkezett ellene az udvarhoz, perbe vonták. A július 12-iki vallatások részére kedvezőtlenül ütöttek ki, s a törvényszék, mint olyant, ki az oláh nyelvet nem tudja s hivatalának másképen sem tud megfelelni, sőt saját hívei sem hallgatják — felfüggesztette a püspökségtől s meghagyta, hogy míg ügye el nem dől, vonúljon kolostorba. Következő napon Acatius Jozsafat lemondott püspöki hivataláról.[1])

X.

A táborbaszállást a fejedelem jún. 23-áról júl. 23-ára rendelte el Szamosújvárra.[2]) Maga júl. 28-án érkezett a vár közelébe Szamosújvár-Németibe (Gerla) s mindjárt a következő napon összegyűltek a rendek a csűrben s itt országgyűléssé alakúltak. A fejedelmi feltételeket a rendek közé Teleki Mihály főgenerális s Bethlen Gergely vitték be, mely három pontból állott:

1. a hatalmas porta parancsából azonnal el kell indúlni;

2. gondoskodni, hogy az ország a fejedelem távollétében jó karban maradjon;

3. gondoskodni a Tophaeus Mihálytól kölcsön vett 2500 arany visszafizetéséről. (Mely összeggel a május 2-iki portai expeditio költségeit fedezték.)

Macskássy követtársaival ez napon érkezett haza a portáról s azonnal jelentést tett a fejedelemnek s tanácsuraknak. Ezek már nem ringatták magokat csalódásban, hogy ők most nem Erdély, hanem Theököly érdekében kénytelenek kardjokat kivonni s valószinű, hogy Macskássy jelentései e föltevésökben megerősítették őket. Különben sem

[1]) L. Törv. és Okiratok LXVIII. V. ö. T. M. Á. O. VI. k. 273.

[2]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 247. l.

mentek szívesen s abban állapodtak meg, hogy nem fognak a mellőzhetetlenül szükségesnél többet tenni. Aug. 3-án elhatározák, hogy a főurak és nemesek, néhány kiválóbb egyén kivételével, hon maradnak s maguk helyett zsoldosokat küldenek.[1])

Sem ezt, sem a fölkeléssel kapcsolatos többi intézkedéseket nem igtatták törvénybe. Az egyetlen törvényt, mely e gyűlésből fenmaradt, aug. 4-én hozták s ez az »átkozott ligának« eltörlésére vonatkozott. Magát azt a ligát — melyre pedig mindeddig szívesen hivatkoztak — »in toto et in parte« cassálták, invalidálták és »sub anathemate et poena perpetuae notae infidelitatis in perpetuum tollálták és proscribálták« s elrendelték, hogy 15 nap alatt még példányai is Mikes Kelemen itélőmester által elégettessenek.[2]) Mi tette a ligát oly váratlanúl annyira népszerűtlenné? Mi idézte elé a kedélyekben ezt a gyors változást? Azt hiszszük, nem tévedünk, ha ezt is Theököly sikereivel hozzuk kapcsolatba. Aligha nem a fejedelem kívánságára történt az, ki biztosítni akarta magát, hogy távollétében, háta megett törvényesen össze ne esküdhessenek ellene.

Még a gyűlés alatt tudatta a fejedelem kapitihájával, Nagy Istvánnal, hogy elindúlt[3]) s Kabós Gábort a budai vezérhez küldte. Értesse meg a vezérrel, hogy a nedves idő miatt csak lassan haladhat előre, hogy tart a szathmáriak kóborlásaitól. Egy Bécsbe küldött postáját megfosztották leveleitől s ezért ő nem szolgálhat biztos hírekkel. Aztán tudja meg, hogy hol kiván a nagyvezér vele egyesülni?

Aug. 5-én d. u. 3 órakor indúlt el, már meglehetősen leolvadt táborával. Pánczél-Cseh, Almás, Zilah, — hol Wesselényi csatlakozott hozzá szép haddal — Székelyhíd mellett elhaladva, Debreczennél állapodott meg, hova aug. 15-én d. u. 4 órakor érkezett. A város, élén a bíróval, pappal, professzorokkal ünnepélyesen, szónoklattal fogadta. Másnap, vasárnap, korán behajtatott a városba s részt vett az isteni

[1]) Miles Mátyás Diariuma Lásd a függelékben.

[2]) Törv. és Okiratok LXX.

[3]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 258. l.

tiszteleten.[1]) Ide a budai basától visszatérő követe újabb, szemrehányásokkal fűszerezett levelet hozott, s a fejedelem azonnal válaszolt neki, hogy siet átkelni a Tiszán, de hogy eddig még nem tehette, annak leginkább az egymástól eltérő utasítások voltak okai. Írt a portára is Maurocordatusnak, panaszkodva a szerdár bujurdijának éles hangja miatt,[2]) de anélkül, hogy elégtételt kaphatott volna.

Hogyan hallgatták volna meg az ő panaszait, szemben a Theököly által elért fényes eredményekkel? Kinek attól fogva, hogy július 7-én Herberstein 80 emberével fogságba került,[3]) mondhatni diadalútja volt Felső-Magyarországon s aug. 14-én már ennek fővárosa, Kassa is kezébe esett.

Aug. 17-én indult el Apafi Debreczenből Szoboszló felé. A következő napot a nagy esőzés miatt itt kellett töltenie; innen tudatta a szolnoki béggel, hogy a Tiszán e városnál fog átkelni.[4]) A had 21-éu Szalókhoz érkezett, hol egy napi pihenőt tartottak. Innen a fejedelem Bethlen Pált és Fáy Istvánt a szolnoki béghez küldte gazdag ajándékokkal, ki nem szívesen látta, hogy a fejedelem a hódoltságon át vette útját, s azzal a megbizással, hogy a sereg átvonulását a Tiszán beszéljék meg vele. Aug. 24-én a sereg Fegyvernekre érkezett. Itt hallották meg a hírt, hogy Tokaj meghódolt Theökölynek, s ez a vezér után Fülekre indult, mely már ostrom alá fogatott. Másnap Szent-Miklós alá mentek, s itt a szolnoki bég látogatást tett a fejedelemnél. Az átvonulás a tiszai hídon másnap megtörtént. Innen elindúlva útközben értesültek, hogy »a budai vezér átadta Theökölynek az athnamét, melyért Erdély oly sokáig küzdött s magyar királylyá vagy fejedelemmé tette«, hogy Szendrő is meghódolt s hogy az erdélyi had is Fülek ostromára fog menni. Aug. 29-én Hatvan mellett vonúltak el, s tovább folytatták útjokat.

---

[1]) Miles rendkívül érdekes naplójában ez utazás részletesen le van írva.

[2]) Megjelentek Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 260. s köv. ll.

[3]) A levelet, melyben ezt Apafival tudatja, l. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 252. l.

[4]) Törv. és Okiratok LXXI.

Aug. 30-án estve két csauz jött Konstantinápolyból 60 személyből álló kisérettel, kik az újon választott királynak botot, zászlót, kaftánt hoztak: ezek számára kiséretről kellett gondoskodnia. Erre az új fordulatra már tavasz óta el lehetett készülve Apafi, de hogy ő a tervezett ünnepélyeknek nemcsak tanúja, hanem szereplő részese is legyen — ez kellemetlenül érinté. Menekülni szeretett volna s Barcsay Mihályt ötezer tallérral a vezérhez küldte, hogy eszközölje ki annál haza bocsáttatását. De azért tovább kellett mennie s szept. 2-án végre Fülek alá érkeztek, hol a fejedelem elé Theököly követe, Pethő Zsigmond ment.[1])

Midőn Apafi Fülek alá érkezett, az ostrom már javában folyt s a külváros romban hevert. Már útközben is sok kellemetlensége volt a fejedelemnek a budai basa miatt, ki egyremásra küldte hozzá a fenyegető leveleket, s a fogadtatás részéről itt sem volt barátságos: a késő érkezés ürügye alatt jelentékeny váltságdíj fizetésére kötelezte.[2]) Nagy és erős ostromot állottak ki a fülekiek Koháry vezérlete alatt,[3]) ki végre is szept. 10-én feladta a várat: de a vezér még sem bocsátotta a fejedelmet haza. Ott kellett maradnia, hogy tanúja legyen Theököly királylyá kikiáltatásának szept. 16-án, az athname kihirdetésének s a jelvények átadásának. Meg kellett várnia, míg a bujdosók az a csapatja is, mely eddig kitartott Erdélylyel, minden búcsúvétel nélkül átment a Theököly táborába — s csak az egyetlen Wesselényi maradt mellette. Ezzel minden összeköttetés megszünt közte s a bujdosók közt. Az erdélyi had, mely az egész táborozás alatt ellenséget nem látott, a füleki vár kerítésének lerontásával bizatott meg, s csak miután ezt végrehajtotta, szept. 19-én, indúlhatott Erdélybe vissza. Apafi okt. 15-én érkezett haza, Szamosújvárra.[4])

Bizonynyal nem volt megelégedve a hadjárat eredményével, mert ez is Theököly diadalainak emelésére szolgált.

---

[1]) Miles Mátyás Naplója.

[2]) Törv. és Okiratok LXXIII. T. M. Á. O. VI. 278.

[3]) Miles után részletesen leírta Angyal I. k. 272. s köv. ll.

[4]) Török Ferencz Naplókönyve. Függelék. Bethlen I. 531.

Nagy sérelemnek tekintette, hogy a vár elrontására kirendeltetett, szekereket kivántak tőle, s megbizottját, Thoroczkayt, ütlegekkel illették,[1]) de még jobban bántotta, hogy minduntalan szemére lobbantották késedelmeskedését, s hijában mentette magát, hogy azt fiának halála s nejének betegeskedése okozta: Theököly befolyása az övét háttérbe szorította.

Nem sokkal hazaérkezése után kinevezte Vizaknai Nagy István helyett az új kapitihát, Kovács Zsigmondot.[2])

XI.

A fejedelem okt. 16-áról nov. 21-ére Fejérvárra egyetemes országgyűlést hírdetett.[3])

Ez az országgyűlés tulajdonképen a folyó évi hadjárat által okozott pénzügyi calamitások orvoslására hívatott össze. Hogy Fülek alatt a budai basa követeléseit kielégíthessék, kénytelenek voltak a táborban összerakni bizonyos összeget, melynek megtérítéséért együttesen vállaltak kezességet. Hogy ezen összeget kiteremthessék s a függő adósságokat is törleszthessék, minden portára 6 frtot, Máramarosvármegyére 100 frtot, Vizaknára 20 frtot, Fejérvárra 12 frtot, Udvarhelyre 6 frtot, Kézdi-Vásárhelyre 6 frtot, a szebeni görögökre 200 frtot vetettek ki. (I. art.)

Ugyancsak e táborozás alatt Szegedi György portusi arendatortól vettek fel bizonyos összeget s őt sóval elégítették ki. Hogy ezen só, összesen 21,990 koczka a marosváradjai portusra legyen szállítható, intézkedtek, hogy minden kapu után egy szekeret állítsanak ki s ezek részint kilencz, részint hat kősót szállítsanak szekerenkint a megrendelt helyre. (II. art.)

Elrendelték, hogy járjanak utána, hogy az adófizetés alól kik vonták ki magokat, s erről a közelebbi országgyűlésnek tegyenek jelentést. (III. art.)

---

[1]) Török-Magyarkori Államokmánytár. VI. 281. Törv. és Okiratok LXXIV.

[2]) Törv. és Okiratok LXXVII.

[3]) Törv. és Okiratok LXXV.

Az 1678-ban fogságba vetett Rozsnyay Dávidot a fejedelem szept. 25-én szabadon bocsátotta, okt. 13-án hűségi fogadalmat tétetett le vele, s ezen országgyűlés alatt azok, kik nála közbenjártak, kezességet vállaltak Rozsnyayért.

A gyűlést a fejedelem nov. 28-án zárta be.[1])

Ebben az időben tért haza Theököly is, ki a nyáron házasodott meg, nejének, Zrinyi Ilonának munkácsi várába — s erről azonnal tudósította a fejedelmet, már nem mint alattvaló, hanem mint jó szomszéd.[2])

Épen ez a változott viszony okozott aggodalmat Apafinak. Theököly most már rangban egyenlő vele, fejedelem a porta fenhatósága alatt, úgy mint ő, ura annak a területnek, melyet ő, mint elődei, országához akart csatolni — s aggodalmai voltak, ha nem versenytársa-e neki? Erre pedig főként a portán kellett ügyelni, hova Kovács Zsigmondot, az új kapitihát, kineveztetése után mindjárt elindította. Nemsokára azután útra kelt Gyerőffy György is, kit ezen novemberi országgyűlés választott meg főkövetté, az adó beszolgáltatása s a függőben levő ügyek tárgyalására. Gyerőffy decz. 4-én érkezett meg, de sem a pénzt, sem a leveleket nem hozta magával, ezekkel Inczédy Mihály decz. 17-én, még elég jókor, érkezett be, mert másnap már szemben volt a fővezérrel. Magával vitte az ajándékokat s elég barátságosan fogadtatott. Decz. 22-én vitték fel a divánba, hogy a szultán fogadja. Kihallgatás előtt volt az ebéd s a vezér előbb őtet is »megmosdatván«, maga mellé ültette. Illendőségből az asztaltól messzire tette székét, de a vezér rendeletére az asztalhoz »jó közel tételé székét s mondá: egyél és beszélgess is.« Az asztalnál szó a magyarországi dolgokról volt. Az ebéden részt vettek a kapitihák s Inczédy is s azután következett a kihallgatás a szultánnál, hol mindannyian megjelentek s a szultán által igen barátságosan fogadtattak.

Volt magánkihallgatása a vezérnél is. Theököly — mondá ez neki — azt írja, »hogy a magyarok igen megunták a német regiment, ha a porta megsegíti, behódolnak.

---

[1]) Törv. és Okiratok LXXIX.

[2]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 298.

Igaz-e ez?« »Ha — felelé Gyerőffy — a palatinus és érsek levelét beküldi, Nagyságod hitelt adhat neki.« Általán tartózkodóan viselte magát: »ha dicsérni nem tudta, nem is vituperálta.« De már ekkor tisztában volt vele, hogy a porta a jövő évre új hadjáratot tervez, s a kapitiha, »mivel a táborozásra nincs semmi készület«, nem sokára kérte is a fejedelmet, hogy »provideáljon úgy alázatos szolgájáról«, hogy ő is elmehessen.

A főkövet, Gyerőffy György, nem sokára haza indúlt s 1683 január első napjaiban kiadatott a szultáni fermán, mely tudatta Apafival, hogy »miután a német Újvár környékén több várat és palánkot építtetett, kijavított s a határszélet e szerződések ellenére háborgatta, megbüntetésére tavaszszal kiindúl hadaival«, utasítván őt, hogy annak dejében seregével együtt csatlakozzék táborához. A rendelet kézbesítés végett egy kapucsi basának adatott át. Egy más rendelettel utasíttatott, hogy hatszáz szekér élést is készíttessen.

A szultán indulása márczius elejére volt tervezve. A zászlók már január 21-én kirakattak.[1])

[1]) Törv. és Okiratok LXXXI.

TÖRVÉNYEK ÉS OKIRATOK.

I.

1679. aug. 7.

Wesselényi Pál Apafihoz; mentegeti magát, hogy hadaival Margitára vonúlt.

Mlgos fejedelem, kglmes uram.

Igen alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak, mint kglmes uramnak. Isten Ngodat kévánsága szerént való szerencsés hosszú élettel megáldja, szívesen kévánom.

Kglmes uram! Elhittem, Ngod eddig kihozattatásom felől alázatos tudósításomat kegyelmesen elvötte, Margitán azért kglmes uram mind az ellenségnek gyülekezése s mind a szegénységnek nem gazdálkodhatása miá nem mulathatván, ide Diószegre jöttünk, melyről mind gróf Tökölyi uramat ő kglmét (szívesen várván ő kglmét) valóságosan és tempestive tudósítottuk, kérvén azon, ne késsék; ide is debreczeni emberek érkezvén, bizonyosan hozák hírül, melyet ugyan szemekkel láttak, hogy Barkóczy Kállóból húsz compania némettel és azonkívül feles magyar hadakkal tegnap Kállóból kijött és Debreczen felé adott útat; melyre s hova ment, végére nem mehettenek. Melyre nézve sem itt, sem másutt egy helyben sokáig nem mulatozhatván, csak imitt is amott is kelletik tekergenünk, várván mindenütt alázatosan Ngod méltóságos parancsolatját. Ha mi híreim továbbra is interveniálnak, Ngodat mint kglmes uramat alázatosan, hűségem és kötelességem szerént tudósítani mindenekről el nem mulatom. Isten Ngodat boldogúl éltesse. Diószeg 7. Augusti 1679.

Ngod

alázatos szolgája
igaz híve
Vesselény Pál mp.

Kívül: Mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának etc. nekem kglmes uramnak ő ngának adassék alázatosan.

E levélre még következő conceptus van írva, alighanem valami vallási supplicatióra téve:

Mi titeket egyéb új szokásra nem akarunk venni, hanem az mi előbbi fejedelmek idejében volt. Cantorok nélkűl nincs mód benne, hogy lehessetek. Eddig is azért vallottatok annyi kárt, mert cantorotok nem volt. Azért cantorokat szükségképpen állétsatok, hány esztendeje parancsoltuk, typographiát állétsatok, azt sem vittétek végben.

Parancsoltunk püspök uramnak, veletek egyező értelemből jó alkalmatossággal összegyűlvén, az régi jó rendtartás szerént az dolgot igazítsa.

Az mi az Nopcsa Mihály dolgát illeti, nem olyan fennen parancsoltuk volt, dependeáljatok tőllem, hanem minthogy dissipálódik az ecclesiátok proventusa, irám, hogy több pap cantorokkal együtt ő is viseljen gondot arra. De ám arról is parancsoltunk ugyan püspök uramnak, veletek együtt igazítsa el, hogy aziránt se lehessen panasztok. Az mi penig az fogarasföldi dolgot illeti, mi közötek hozzá.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény).

II.

1679. aug. 11—nov. 22.

Tárgyalások a franczia király ügyvivőivel.

a)

1679. aug. 11.

Teleki Mihály de Bethune marquishoz a béketárgyalások ügyében.

Szentpéter, 1679. aug. 11.

Excellentissime etc. Literis Excae Vrae proximis diebus ad me datis intellexi et summa cum veneratione accepi christ. regis erga cels. principem dnum dnum meum clemum magnam propensionem, Vrae Exciae autem sinceram et manifestam gloriae suae cels. promotionem in eo, quod in moderni temporis pacem cum reliquis principibus sua cels. quoque adnumerata sit. In mea devotione erga suam Mtem christ. et promplitudine erga Vram Exc. obnixe rogo, secura sit; nam quidquid pro gloria suae Mtis facere potero, nihil praetermittam, sperans et confidens chris. regem pro regia sua munificentia meritorum quoque meorum et tantae indignationis invidiaeque, quam subii, aliquam considerationem

habituram, si praesertim (quod firmissime credo) Excia Vra recommendatione sua meritis meis valorem addiderit, quod ab affectu Exciae Vrae indubitato mihi polliceor. Caeterum Excam Vram summopere rogo, ut dnum Nemessani citissime remittat, ut possem sumere mensuras pro gloria christ. regis et emolumento Hungariae agendi. Passu enim in utroque ita me geram, ut Excia Vra dextoritatem meam in effectu cognoscat. Necessum tamen est, ut Exciae Vrae intentionem et sensum superinde intelligam, id quod per informationes dni Nemessani me obtenturum non dubito. De reliquo etc.

(Másolatról. Petrovics-gyűjtemény a Magyar Tudományos Akadémiában).

b)

1679. szept. 18.

Teleki Mihály de Bethune marquishoz, Reverend visszahívása ügyében.

1679. szeptember 18.

Excellentissime etc. Revertitur ex voluntate Exciae Vrae et pro exigentia praesentium rerum negotiis apud nos fideliter et feliciter gestis magn. dnus Reverend, qui pro sua dexteritate omnium necessariorum plenam Exciae Vrae dabit informationem, res Hungariae in quo sint statu et, quomodo nutantibus subveniendum; explicabit idem nos in protectione christ. Mtis nihil quidquam dubitantes infallibilem ejus sperare continuationem. Interessa mea Exciae Vrae commendare supervacaneum esse existimo, persuasus Exciam Vram in iisdem apud christ. Mtem promovendis nullum momentum praetermittere, ut meis meritis et ab Excia (Vra) factis promissis satisfiat. Quantum ad promissam cels. principi dno meo clemo satisfactionem, in ea sicuti christ. Mtem pro munificentia sua haud quaquam difficilem fore confido, ita regressum dni Reverend cum expectata contentatione expecto. Alii quos in omni casu christ. Mti fidos et utiles, Exciae Vrae commendavi, si in moderno infortunio et angustiis ex liberalitate christ. regis subleventur et sustineantur, dabunt in perpetuum omnigena fidelitatis gratitudinisque documenta. Unum est, quod ab Excia Vra, antequam literas has concludam, demisse rogo, ne curam rerum hungaricarum, quas ab ipso interitu vindicatas (vindicare) felicissime cepit, deponat, gloriam christ. Mtis et

suam existimationem hoc quoque modo provectura. Commendo hoc negotium et mea emolumenta etc.

(Másolatról. Petrovics-gyűjtemény a Magyar Tudományos Akadémiában).

Jegyzet. Apafinak ez ügyben Pomponehoz írt levelét lásd Történelmi Tár 1886. évf. 449. l.

c)

1679. nov. 28.

Teleki Mihály de Bethune marquishoz a bujdosók ügyében.

1679. nov. 28.

Excellentissime etc. Quandoquidem ex nova intimatione Vrae Exciae mihi innotuit hanc esse clementissimam dispositionem regis Galliae, ut negotia hungarica per Vram Exc. sustineantur, ratihabitio tractatus transmissa non aliud, quam efficacem protectionem regis Galliae Hungaris sperare jubet. Idcirco officii mei erat Vram Exciam genuine de modernis extremitatibus eorum informare.

Bene constat Vrae Exciae, a quot annis, multis laboribus, sumtibus, periculis princeps Transylvaniae Hungaros et juvare et ad meliora tempora conservare studuerit, ne ab omnibus relicti libidini Austriae exponantur, et sic omnia media in tantae considerationis restaurando regno praecludantur. Sed quoniam princeps Transylvaniae non erat in potestate faciendi, quod voluisset, tot vana promissa portae, tot irritae aliorum animationes, tot denique miseriae, a quibus (tot) annis usque ad stuporem premuntur, et quod maximum est, a nemine certam aliquam spem habentes, in hanc extremitatem devenerunt, ut per speciales homines suos communiter omnes ad principem Transylvaniae hanc declarationem mitterent, quod si porta, vel princeps Transylvaniae statim reale et efficax subsidium non miserit, ipsos determinasse, ut soli cum imperatore tractent, et nulla ratione amplius vitam hanc periculosissimam in exilio agant, videntes ab omnibus esse (se) derelictos et nec a rege Galliae posse aliquid sperare. Hanc resolutionem quo animo susceperit princeps Transylvaniae, facile Exc. Vra concipere potest, dum tanti regni felicitatem, christianitatis commoditatem, nationis hungaricae similem praecipitari videat. Legatos ipsorum hic adhuc habemus. Omnibus modis adlaborat sua celsdo, ut tanto malo obviari possit. Sed quoniam

desiderium ipsorum tam ex sua, quam ex parte portae adimplere non possit, quidquid aliud fecerit, vereor, ne vanum et irritum ab ipsis habeatur. Quo facto non dubitandum est, quin suam exequantur intentionem. Et sic uno ipsorum actu claudentur omnes labores et intentiones nostrae, quas resuscitare erit impossibile, prout super eo cum dno Reverend conferebam.

Credat mihi Exc. Vra esse (eos) in illis terminis, ut jam rationibus et promissis praeveniri non possint, quod genuine et candide Vrae Exciae significare volui, ne in futuro causari possim. Quandoquidem Exca Vra intentionem regis Galliae sciat, et nunc adhuc sit tempus ipsos retinendi, et si clementiam, quam sua Mtas in conservationem ipsorum declarare statuit, Vra Exca ipsis exhibere vult, nunc dnum Reverend citissime cum aliqua pecunia, duorum vel trium mensium solutione expediat. Non video alium modum ipsos ulterius detinendi.

Rogo itaque Vram Excam obnixe, quoniam per paternum affectum et sedulam promotionem Vrae Excae gens haec sensit clementiam suae Mtis, continuet in regnum hoc hanc gratiam, faciat, quidquid in intentionem regis sui promovendam, conservationem ipsorum, et augmentum honoris et existimationis suae deservire potest, ne in extremitatem hanc tempore Vrae Excae incidant, a quo multum semper sperare sibi pollicebantur. Quod nunc Excia Vra paucis sumtibus efficere potest, hoc postea maximis etiam non exsequetur.

Dum finirem has literas, accepi novas informationes de dnis Hungaris. Propediem habituri sunt generalem congregationem, in qua exaudient quidem legatum suae celsnis mgcum dnum Gyulafi, sed in hoc jam utraque militia, confiniarii et campestres, convenit, ut omnino sine omni dilatione tractare incipiant cum imperatore, et sic vix jam tempus habituri sumus Vrae Exciae plura scribendi. Facile evenire potest, ut una hora imponat finem nostris laboribus. Siquid Vra Excia facere vult, hoc cito fiat, prolongatio enim est mors rebus hungaricis, vita exsecutio promissorum. Servet deus Exciam Vram etc.

(Titkos írással vegyes másolatról. Petrovics-gyűjtemény a Magy. Tud. Akadémiában).

d)

Teleki Mihály jellemzése a franczia ügynökök által.

XIV. Lajos 1679-ben megbékült a császárral. De jövendő szükség esetére még akarván magának Magyarországban kész támaszt föntartani, különös és körülményesb characteristikát küldete magának követétől a kitűnőbb magyar harczosokról. Ebben Teleki Mihály így iratik le:

»Le comte Teleki que les Hongrois ont reconnu pour leur général avec l'approbation de l'ambassadeur et du prince de Transilvanie, est présentement le plus considérable d'eutre eux tant par le crédit et l'autorité qu'il s'est acquise en Transilvanie que par son comté et gouvernement de Marmaros qui confine à la Pologne et par ses places de Huszt et Kővár qui commandent et qui donnent l'entrée dans les treize comtés et dans la Hongrie sujette à l'empereur.

La retraite que ledit comte Teleki a donnée aux principaux de Hongrie dans son gouvernement et dans ses places depuis plusieurs années et les grandes dépenses qu'il a faites pour soutenir leurs intérêts et leurs familles pendant tout leur exil, lui a rendu à tel point lesdits Hongrois dépendants que l'on peut dire qu'ils n'agissent que par ses mouvements et ses conseils et que l'on ne peut guère se flatter de prendre des mesures certaines en Hongrie et en Transilvanie que par son moyen.

Ledit comte Teleki est né Hongrois d'une maison assez considérable quoiqu'elle ne tienne pas lieu entre les plus illustres de ce royaume. Sa fortune commença sous Rákóczy auquel il demeura toujours fidéle et su si bien se maintenir dans les changements qui arrivèrent après sa mort en Transilvanie, qu'il se rendit également considérable à tous les deux partis jusqu'à celle de Kemény János auquel ayant succédé le prince de Transilvanie se trouva absolument maître de la cour et de l'esprit du prince par la proximité avec la princesse sa femme dont étant consin germain il se rendit seul confident. Comme c'est particulièrement sur ledit Comte Teleki que l'on doit fonder une partie des vues que l'on peut prendre en Hongrie et en Transilvanie, outre le détail dans lequel j'ai cru être obligé d'entrer, il me parait nécessaire que S. Mté soit

encore informée de ses vertus et ses vices, étant certain que difficelement peut on trouver en un même sujet tant de bonnes et de mauvaises qualités. Son activité est incroyable, les affaires les plus difficiles ne l'embarassent pas, il est plein d'expédiens, entreprenant, pensant de grandes choses, ferme dans ses résolutions, libéral, sobre, éloquent, cherchant avec excès la réputation, magnifique dans sa suite et dans sa maison et n'épargnant rien pour être informé de ce qui se passe dens le cours où ses intérêts lui donnent quelque relation.Celle de Vienne l'a souvent recherché lui offrant le Palatinat de Hongrie; mais soit qu'il espérât de plus grandes choses et plus solides du côté de la Porte, il n'a jamais voulu se détacher des Mécontents ni les abandonner. Ce que l'on peut pénétrer des desseins cachés dudit Teleki est qu'il aspire à se faire par le Turc ou roi tributaire de Hongrie ou prince à la place d'Apafi.

Si les bonnes qualités dudit Teleki sont éclatantes, ses mauvaises sont en grand nombre, étant né cruel, injuste violent, artificieux, implacable dans sa haine, faisant tout servir à ses desseins et ne connaissant rien de sacré lorsqu'il s'agit de satisfaire son ambition et sa vengeance à laquelle il a sacrifié jusqu'à présent tout ce qui lui pouvait donner de l'ombrage en Transilvanie. Son âge est de quarante six ans et sa santé fort vigoureuse.

III.

1679. aug. 20.

A lengyel király Apafinak: lengyel alattvalók károsíttatása ügyében.

Joannes tertius dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Kioviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniehoviaeque.

Ilme princeps grate nobis dilecte. Antequam ad generalem commissarii nostri cum commissariis Iltis Vrae iniuriarum hinc inde dominiis subditisque nostris intercedentium cognitionem et discussionem descendant, privatum honesti Michaelis Kesselhutt incolae Varsaviensis, fidelis nostri Ilti Vrae exponendum damnum ac detrimentum, justitiaeque administrationem sollicitandam censuimus. Confisus iste amicae vicinitatis juribus, vehebat certas in partes Ungariae merces pro vino duntaxat commutandas, verum cum in mili-

tiam Iltis Vrae incidisset, adeo mercibus aliisque rebus spoliatus est, ut vix ipse salvus inde evaserit, et redierit. Quod dum nostrae cum Ilte Vra amicitiae, et debitae repugnet securitati, amanter ab Ilte Vra contendimus, ne ausum eiusmodi inultum velit, neve praedictum iniuriatum, non satisfactum, et querulum ad nos redire patiatur; factura id, quod mutuis pensaturi sumus officiis. Optime caeterum Iltom Vram valere cupimus. Dabantur Javoroviae in Russia die XX. mensis Augusti, anno dni MDCLXXIX. Regni vero nostri VI. anno.

Joannes rex. mp.

Külczím: Ilmo dno Michaeli Apaffi, Transylvaniae principi, partium Hungariae dno, et siculorum comiti, grate nobis dilecto.

(Eredeti gróf Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

IV.

1679. aug. 22—26.

A fejedelem Bethlen Farkas votumát kéri a német hadak pusztításai ügyében.

a)

1679. aug. 22.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Spect. et grose fidelis nobis syncere dilecte, salutem et gratiam nostram. Jóllehet mi ez ideig, placidis modis et mediis, minden útat módot elkövettünk, iratván eléggé és untalan mind Leszli generálisnak s mind a szathmári commendánsnak a jó szomszédságnak megtartása, és birodalmunkbeliekre fenekedő kóborlóknak megzaboláztatások felől; mely levelünkre mindenkor szóval való választ vettünk; de azonban valósággal csak elébb mentenek az ő kglmektől hallgató vitézek szegénségünk ellen való injuriálkodásokban. Mostan is közelben mely rettenetes hostilitást követtenek légyen minden felől kezek igyében levő szélbeli szegénségünken, in paribus inclusive Kgldnek megküldöttük, láthatja. Parancsolván Kgldnek kegyelmesen és igen serio, adja censuráját: ennyi gonoszokban mit tevők legyünk, és a portát is megtaláljuk-e felőle? mert mind ezeket továbbra

is hivalkodó szemekkel szemlélni nagy vétek. Cui, secus non facturo gratiose propensi manemus. Datum in castro nostro Radnoth, die 22. Augusti, anno 1679.

M. Apafi m.

Kívül: Spect. ac gen. Volphgango de Bethlen consiliario nostro intimo, et cancellario, comitatus Albensio Transylvaniae comiti supremo, etc. fideli nobis syncere dilecto.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

b)

1679. aug. 26.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Spect. et gener. fidelis nobis syncere dilecte, salutem et gratiam nostram. Ezelőtt egy két nappal küldvén Kgldhez a fenforgó dolgokról való Teleki uram ő kglme censuráját a végre, hogy ha tetszenék Kgldnek is, maga censuráját addálván, csinálna egy conceptust azok szerént, de mivel a mint látjuk: nem egészben tetszik; arra nézve a több uraktól is ő kglktől akarván elvárni azon dologról való censurájokat, hogy azok szerént intézhessük dispositiónkat, Kgldnek is azért kegyelmesen parancsoljuk mégis, adja azon dologról való egészben való censuráját. Cui, sic facturo gratiose propensi manemus. Datum in castro nostro Radnoth, die 26. mensis Augusti, anno 1679.

M. Apafi mp.

Kívül: Spect. ac ger. Volfgango de Bethlen consiliario nostro intimo, comitatus Albensis Transylvaniae comiti supremo ac regni cancellario etc. Fideli nobis syncere dilecto.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

c)

1679. aug. 27.

Apafi Bethlen Farkas cancellárnak.

Az urak censurája megérkezvén, sürgeti, hogy a conceptusokat készítse el.

(Megjelent Törökmagyarkori Államokmánytár VI. 65. l.)

V.

1679. szept. 14.

Meghívó az okt. 1-ei radnóthi országgyülésre.

Michael Apafi stb.

Spectabilis stb. Az mostani fenforgó és mind az fényes portáról Bécsből és Lengyelországból érkezett dolgoknak mivoltához képpest nem kedvezhetvén, kételenítettünk Kglmeteket országúl közönségesen convocáltatnunk: melyre nézve Kglmednek klgmesen és serio parancsoljuk, hogy ad diem 1-um Octobris itt Radnóthon megjelenni el ne mulassa, minden egyébb dolgokat félretévén, egyenesen csak az ország közönséges dolgai fognak agitáltatni; úgy hisszük az dolgok itt harmad nap alatt elvégződvén, kiki házához mehet. Secus *stb.* sub poena *stb.* Datum in castro nro Radnót 14. Sept. 1679.

M. Apafi mp.

Külczím: Spect. ac Mgo Michaeli Teleki stb.

(Ered. gr. Telekiek Miss. 250.)

VI.

1679. szept. 25.

Fejérvármegye utasítása az okt. 1-ére Radnóthra hirdetett országgyülésre küldött követei számára.

Instructio pro grosis Casparo Diósi de Kolosvár, altero supremo judlium comitatus Albensis Transylvaniae, ac Petro Keöblös de Várad vicecomiti praefati comitatus similiter altero, ex confluxu dnorum nobilium dicti comitatus die vigesimaquinta Septempris, anni praesentis millesimi sexcentesimi septuagesimi nonc in oppido Nagy-Enyed celebrato, ad generalem dnorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum diaetam ex edicto suae celsnis principalis in castro Radnotiensi die prima mensis Octobris anni praememorati celebrandam delegatis exhibita.

Elsőbben is isten ő kglket a praefigált napon a terminált helyre bevivén, és az urakkal ő kglkkel nemes vármegyénk fő fő tiszteivel szemben lévén, alkalmaztassák ő kglmek magokat úgy, hogy mind az urak ő kglmek censusából, s mind a több haza nemes statusinak megegyezett akaratjokból, csaknem utolsó veszedelméhez közelítő országunknak javára és megmaradására minden jókat concludálhassanak.

II. Noha mind magunk, s mind penig szegénységeink, az sok rendbeli adózásnak terhét közönségesen nem kevéssé érezzük, a mennyiben lehetne, kívánván annak inkább relaxáltatását, mintsem augeáltatását: mindazonáltal minthogy isten után eleitől fogva ennek a hazának megmaradása az portához való engedelmeskedésben, és az előtt való gratia találásban állott és ez mai napon is áll; azonban ellenünk felgerjedett haragját sok jelekből minthogy halljuk, látjuk, sőt tapasztaljuk is, a mennyire tehetségünk engedi, pénzzel kell az hatalmas nemzetnek ellenünk fellobbant haragját engesztelnünk. Melynek, ha inevitabiliter ugyancsak meg kell lenni, a nemes ország előtt ő kglmek instáljanak azon (ha ugyan adnunk kell) az fényes porta complacáltassék úgy, legyen sub assecuratione ez mostani extraordinaria contributiónk, mely is egyéb ususra ne, hanem immediate ezen dolgoknak megorvoslására fordittassék. Ezen pénznek penig felvetése hogy ne legyen personatim, hanem kapu szám után, alázatosan instálunk.

Per Gasparum Szathmári juratum notarium comitatus Albensis Transylvaniae extradata mp.

P. H.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

VII.

1679. okt. 10.

Jelentés a lengyel királyhoz.

10. Octobris Constantinopoli Ao 1679.

Il Contenuto del Diario Mandato da Constantinopoli alla S. Mttà di Polonia dal secretario della medesima Mttà.

Alla prima domanda di S. Mttà.

1. La pace universale dello christianesimo diede assai da pensar' alla Porta Ottomanica il che si mostrava assai

nelle domande continue de Turchi per le quali addimandauaro s'ella sia certa e costante. Auanti qualche settimane Abafi cioè il Prencipe di Transiluania diede un aviso alla Porta certificandola, che il Christianesimo fa una lega uniuersale contra d'Essa. La quale lettera s'è letta nell consiglio priuato auanti il medesimo gran Sigre. Donde accorgendosi il Moffti cioè il Presidente delle cose sacre che il gran Sigre fosse a queste nuoue commosso e contorbato soggiunse queste parole: Non si sturbi o Sire, questa è usanza de ghiauri (cioè d'infedeli) che vedendo eglino impegnata la potenza Otomana con vno de suoi nemici, fanno un allarme uniuersale con questa occasione. Ma l'Iddio del Osmano non mai ha dato un fine felice ai lor desiri et adesso non seguirà altrimente, poichè lui solo è, il quale è Regnante nel Cielo e nella terra.

— — — — — — — — — — — — —

L'altro è, che Abbafi prencipe di Transiluania hauesse significate queste cose, non accorgendomi come si debba giudicar questo punto et attribuirsi o alla sua perfidia o alla troppa del di lui prudenza. In tanto do parte per adesso alla Mttà Vra acciochè disponsa alla sua vuglia lo stile con che tratti per dipoi Abaffi sudetto.

— — — — — — — — — — — — —

4. Quanto all' Armistizio col Imperator Christiano R. non esser ancor concluso nulla, è questo perchè i Turchi considerando il fine con la Moscovia, lo tengono a bada non dando la risoluzione a questi punti.

1-o. S'accusaua l'Abafi dalla parte dell'Imperatore per essere Protettore de Ribelli e somministratore de viveri e de munizioni e si domandavano le pene contro di lui. 2-o. Si domandava che la Porta neghi la Protezzione a i Ribelli e dimostri l'inimicizia ai nemici dell' Imperatore, secondo i ponti della Pace vltimamente conchiusa con lo Vezir passato annato Kioperki 3-o. Voleuano che i mercatanti Thedeschi godessero degli stessi Priuilegii de quali godono gli altri degli altri Regni e nazioni. 4-o. Procurauano la prolongazione della loro tregua per gli altri venti anni.

(Staatsarchiv Polonica 1679.)

A jelentés fordítása.

1679. oktober 10. Konstantinápoly.

A lengyel királynak az ő titkárától Konstantinápolyból küldött napló tartalma.

Ő Felsége első kérdésére.

A kereszténység egyetemes békéje ugyan gondot okoz a török portának, a mely ugyan mutatkozott a törökök folytonos kérdezkedéseiben, melylyel meg akartak bizonyosodni, hogy igaz-e és állandó-e? Pár hét előtt Apafy, vagyis az erdélyi fejedelem értesítést küldött a portára, tudósítván őt, hogy a kereszténység egyetemes ligát alkot ellene, mely levél a magántanácsban maga előtt a Nagyúr előtt felolvastatott, a melyből látván a mufti vagyis a szent dolgok elnöke, hogy a Nagyúr ezen hírekre megindúlt és felháborodott, ezen szavakat fűzte hozzá: »Ne háborodjon óh Felség, ez a gyaurok vagyis a hitetlenek szokása, hogy látván, hogy a török hatalom le van kötve valamelyik ellensége által, egyetemes riadót fújnak ez alkalomból, de az ozmánok istene soha sem adott szerencsés véget az ő vágyaiknak és most se fog máskép lenni, mert ő az egyedűli, a ki az égen és a földön egyedűl uralkodik.

— — — — — — — — — — — — —

Más az, hogy Apafy az erdélyi fejedelem tudtúl adta neki ezen dolgokat, nem fogván fel én, hogyan kelljen megitélni ezen pontot, vajjon az ő galádságának vagy a végtelen bölcsességének tudandó-e be. Egyébként mostantól fogva, a mi Felségedet illeti bölcs belátása szerint használhatja az irályt, melylyel jövőben Apafyval bánjon.

— — — — — — — — — — — — —

4. A mi a német császár és a franczia király közti fegyverszünetet illeti, nem lévén még semmi határozva, ez az ok, a miért a törökök a dolog végét a muszkával tekintetbe vévén haboznak, nem adván határozatot a következő pontokra:

1. Apafy vádoltatván a császártól, hogy a lázadók védelmezője (protectora) és az ő élelmiszerük és hadi készletük előteremtője, kérelmezték büntetését. 2. Kérelmezték, hogy a porta tagadja meg a védelmet a lázadóktól és a császár ellenségeivel szemben mutasson ellenségességet az utoljára a vezér basával kötött békepontok értelmében. 3. Akarták, hogy a német kereskedők ugyanazon kiváltságlevélnek örvendjenek, mint a melyeknek a többi ország és nemzetbeliek. 4. Gondoskodtak az ő békéjük 20 évre való meghosszabbításáról.

VIII.

1679. decz. 5.

Wallsegg jelentése Apafihoz Gyulai ügyében.

Ilme ac Celsme Princeps dne mihi colendissime.

Servitiorum meorum addictissimam commendationem. Literis Ilmae Cels. Vrae in castro suo Radnoth sub 8 praeterlapsi mensis Octobris emanatis debita cum observantia perceptis, continentiisque earundem intellectis, summo affectus sum gaudio ac laetitia, quod mihi Ilma Cels. Vra praesentium literarum instinctu occasionem inserviendi praebere dignata sit. Intuitu itaque singularis recommendationis Ilmae Cels. Vrae in negotio gen. dni Francisci Gyulay ac reliquorum interessatorum, habita superinde prius maturiori consultatione, quicquid facere possum, non sum intermissurus, qui ubi erga praescitum . . . legitimum jus habuerint, prout se habere pro certo assererent, nec frustrabuntur eodem. Caeterum Ilmam Cels. Vram diu felicissime valere desidero salvam et incolumem. Datum in arce Scepusiensi die 5. Decembris 1679.

Ilmae Celsnis Vrae

servus obsequentissimus
F. B. L. B. de Wallsegg mp.

Kívül: Ilmo ac celsmo principi dno N. N. principi Transylvaniae, ac quarundam partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. Dno mihi colendissimo.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

IX.

1679. decz. 10.

A portai követek jelentése.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak mint kglmes uramnak. Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa.

Tegnap reggel felhivatván az vezér, egész estig ott voltunk, behívatá estve felé az váradi olaj béket is, szemben állítá velünk, ki is azt mondá, hogy hlmas császár vitézit levágták, az császár megparancsolta, hogy azokat megbüntessék, de csak egyet sem öltek meg azon dologért. Az vezér azt kérdé: mit felelünk reá? Én megmondottam Sárosi uram által, hogy megbüntették őket. De amaz az

fejét köté bele, ha így nincs, az mint mondja. Mi is állítók, hogy így van, az mit mondunk. De nem hagyának sokáig perleni, hanem Sárosi uramat megfogatta az vezér s elviteté s nékem megparancsolá, hogy írjam meg Nagdnak s az országnak, hogy megparancsolta volt hls császár, Ngod megölesse azokat, az kik az törököket levágták, de mivel Ngod meg nem cselekedte, különben hls császár nem ... (hanem) bizonyos summa pénzt kiván .... nekem penig megparancsolá, hogy legyek vesztegségben, mert addig választ nem ad, míg Ngodtúl válaszom nem jű. Itt penig csak azt várják, hogy ha olyan válasz jű, hogy nem jű pénz ide, mingyárt fegyvert küldenek az ország ellen, az pénzt is megveszik, az váradiak levágását is visszavágják; az hódoltság állapotját csak discursusra sem akarják venni sem az tihaja, sem az cancellárius, sem egyik, sem másik, míg ezt le nem csendesítjük; csak szinte most is megpróbáltam Maurocordatus urammal, hogyha ezt az dolgot, az határ állapotját együvé vonhatnók, adnánk bizonyos igéretet, de megmondá, ne is próbáljuk, míg ezt le nem csendesítjük; azért Ngod igen sietőn tudósítson, mi tevők legyünk, mert én Ngod s az ország híre nélkűl, megmondtam, hogy nem igérhetek. Olyan embert küldjön penig Ngod ide, az kivel szóval is beszélhessen az ember, csak úgy gondolkozzék Ngod, mi már itt benne vagyunk az .... de bizony nem sokára oda is elérkezik (s válasz) jöhet, Maurocordatus uramot eleget kértem csak szintén most is, hogy írjon Ngodnak, de azt mondja: nincs parancsolatom reá, hanem Kgldnek vagyon, mit tudnék írni én is egyebet, hanem hogy azt izente a vezér: harmincznap alatt válasz jűjjön ezen dologra. Az tihaja felhivatta volt Keczeli uramot, az meg azt izente, hogy valamit az vezér parancsolt, mingyárt írjam meg, s azt is, hogy az kik az váradiakat levágták, úgy mint huszonnégy katonát, Váradhoz közel ölessen meg Ngod, hogy az váradiak arrúl tehessenek bizonyságot; de azok nem ... (hanem) az pasával kellene közleni az dolgot, bár csak ötöt vagy hatot öltek volna meg holmi tolvajokat. Az kapucsi előtt magok azt mondják, a kik jóakaróink, hogy semmi nem lett volna ebben, de most azt is megkivánják, az summának megfizetését is azon kivűl. Ezek után istennek gondviselése alá ajánlom Ngodat. Datum Constantinopoli die 10. Decembris, anno 1679. Ngod

alázatos szolgája
Székely László mp.
és Keczeli András mp.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának nekem kglmes uramnak adassék.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

X.

1679. decz. 20.

Meghívó a beszterczei octavalis terminusra.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Spect. ac gen. fidelis nobis syncere dilecte, salutem et gratiam nostram. Mindennyi országos és terhes gondjaink között is kiváltképpen való feltett czélunk lévén az haza törvényének kiszolgáltatása arra nézve, hogy kiki igazságában előmehessen, akartunk Kglteknek közönségesen ez hazánk régi bevett szokása szerént octavális terminust e következendő 1680. esztendőben (ha isten békével megengedi érnünk) pro 1. Februarii beszterczei városunkban kiszolgáltatnunk, úgy hogy kinek mi dolga lészen, idején korán arra gondot viselhessen, ezen dologban a vármegyékre küldöttük regalisinkat, melyekben is Kgld kezéhez dirigáltunk; Kgld azért vármegyéjében minden haladék nélkül publicáltassa, provideálhasson kiki maga szükséges dolgairól. Cui de caetero, sic facturo gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Alba Julia die 20. Decembris, anno dni 1679.

M Apafi mp.

Külczím: Spect. et groso Volphgango de Betlen consiliario nostro intimo et cancelario, comitatusque Albensis Transylvaniae comiti supremo etc. fideli nobis syncere dilecto.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

XI.

1679. szept. 27—1680. jan. 28.

Mamuca della Torre jelentése a császárhoz.

Marc Antonio Mamuca della Torre 1679. szept. 27—1680. jan. 28-káig terjedő jelentéséből.

»Von Wardein hatte ein gewisser Aga, in Nahmen selbiges Bassa, undt aller Vornembsten daselbsten noch

im verwichenen Sommer Klagen gebracht, wie der internuntius schon werde berichtet haben. Diser Aga wahre auss Befelch des Grossvesiers mit einem Capigi Bassi geschickt worden, den Vorgangenen casum besser zu examiniren, mit Schreiben an den Bassa zu Wardein, wie auch an den Fürsten in Siebenbürgen, dass nemblich selbige insolente Siebenbürger enthaubtet werden sollen. Der Fürst hatte sich auf vilerley Weiss entschuldigt, auch zu solchen Ende an die Porten geschrieben, undt über den mit den Tribut von 80 M. Thalern abgeschickten Gesandten nahmens Segde (Székely) Laslo, undt den neuern Agenten Kezeli (Keczeli) Andras genant, nach einen gewissen Sarossi Janos dahinn expedirt, welcher vor 3 Jahren ermeltes Fürsten Agent gewesen, undt verwichenen Sommer auch als ein Ambasciator mit Praesenten an die Porten geschickt worden, sowohl den Friden zwischen denen zweyen Kaysern zu turbiren, alss zuweg zu bringen, dass der Beldi, so in Siben Thürn gelegen, hingerichtet werden solte, weil er nunn von dem Fürsten pro practico gehalten werde, hatte er ihm dissmahl widerumb dahin geschickt, bedeuten Aga von Waradein zu comuniciren, alss er mit den Ambasciator Secte Laszlo ankomben, wahre etlich Tag hernach auch gedachter Osman Aga arrivirt, wie nit weniger der Capigi Bassi zuruckkhomben, welcher von dem Fürsten regalirt worden, undt ein Schreiben voller Entschuldigung mitgebracht, womit der Fürst vermaint der ganze Sach abgeholffen zu haben. Es hatte aber der Grossvesier den Aga, den Siebenbürgisch Ambasciator, undt den Sarossi Janos vor sich komben lassen, undt die Wahrheit zu erforschen gesucht; da der Aga gemeldet, es wehren etliche Spahi undt Japi von Wardein aussgangen die gewähnliche Contribution von den gehuldigten einzubringen, alss sie bey einen Dorff Nikoz genennt so nit weith von Zathmar gelegen, ankomben, hatten sie einige siebenbürgische Capitane angetroffen, mit welchen sie zwar auff hungarisch geredet, selbe aber vermeldet, von dem Fürsten Befelch zu haben, die in selbigen Gegend anzutreffenden Türckhen nieder zu machen, worauff sie auch die Türckhen angegriffen, und deren 24. erlegt, die anderen hatten sich mit der Flucht salvirt; alss der Bassa zu Wardein solches erfahren, hatte er die Sach examiniren, undt folgents ein Attestatum aufsetzen lassen, worauff er nach den Judice nebst allen anderen Vornehmen sein Sigill getruckt, alss dieser Aga aussgeredet, hatte er dem Gross-Vesier noch ein general Attestation vorgezaigt, welcher

nachdem er alles vorhein plaust, sich zu gemelten Sarossi gewendet, denselben auch zu hören, welcher gemeldet, es hetten die Siebenbürger vermeint, es wehren die Hungarn, so catana genant werden, undt zu denen Teutschen gehörten, der Fürst hette aber gleichwohl 4. davon (olvashatatlan: hinrichten?) himilhen (?) lassen, mit vihl anderen Entschuldigungen. Der Vesier hatte darauff geantwortet, im verwichenen Sommer habt ihr mir vermehlet bey Verlust eures Lebens, dass es keine Sibenbürger sondern die Rebellen gewesen, so dieses begangen, undt anitzo sagt ihr mir, es hatten die Siebenbürger vermaint, dass es die catana so denen Teutschen zugehörten, gewesen wehren, woraff er den Ciaus Bassi befohlen, die gesante in die Eyssen zu schlagen, undt geschwohren, wann der Fürst in Sibenbürgen diejenigen so sich alss Unterthanen unterstanden gedachte Türckhen umzubringen, nicht werde hinrichten lassen, dass er solches an gedachten Sarossi undt den Ambasciator Secte Laslo wolle vollziehen lassen, mit Befelch alsobaldt einen Currier abzufertigen, undt selben einen Termin von 30 Tag zur Hin und Her raiss zusetzen, der Ambasciator aber solle unterdessen nicht auss dem Hauss khomben, undt der Sarossi in Eyssenbanden verwahrt werden, der Grossvesier thette, so vihl man penetrirt, dergleich rigor gebrauchen, damit sie das Blutt ermelter Türckhen mit vihl 1000 Ducaten bezahlen sollen, welches sein Verlangen wahre.

Von gewisser Handt hatte mann penetrirt, dass Sibenbürgen inner 3 Jahren ohne des Tributs über 700 Borse zu verschidenen Verehrung in Geldt an die Porthen schikhen müssen [1]) umb den Beldi Paul sambt seinen Adhaerenten in die sieben Thüren legen zu lassen, undt deren Hinrichtung sollicitiren. Nachdem anitzo gedachter Beldi Pal vor wenig Tägen in den Sieben Thüren gestorben, hatte sich der Zolomi herfürgethan, welcher vihl Jahre her an der Porten auffgehalten werde, umb von den Fürsten desto besser Geldt zu erzwingen, massen selber auch dem Fürsten in Zaumb zu halten diene; disser Zolomi gehe zu denen ministri, wie er beraits vor diesen gethan, und offerire grosse Geldtsummen, damit die Porten ihme zum Fürsten mache, mit consens deren, so in den siben Thürn

[1]) A margón: 700
500
000
35000

sich befinden, welche ob sie schon sehen, dass er die erforderliche Qualiteten hierzu nicht habe, gleichwohlen umb sich auss der Gefängnuss an liberiren, alles bewilligen und thun werden, wass er verlangen werde; der Porten gefallen eines thailss die grossen Offerten, so umb 100 Borse mehr sich belauffen, anderseitts aber gefallen ihr nicht, dass er ein kindischer mensch seye, neben deme, dass sie es auch vermög der Capitulation nit thun könnte; disses alles geschehe zu dem Endt, auff dass der Fürst in Siebenbürgen auff dessen Erfahrung mehr borse schickhen solle, solche zu verhindern.«

— — — — — — — — — — — — —

»Den 8. Januar wahre der Currier von Fürsten in Sibenbürgen zuruckkhomben mit einen Schreiben allein an des Grossvesiers Kihaia, mit Bitt, sich bey denselben zu interponiren, undt dessen Zorn zu stillen, lege die Schuldt auf den Capigi Bassa, welcher sich in Wardein gar zu lang auffgehalten, und verkundschafft worden, dahero diejenigen, so die straff verdient, entwichen, ihr berühmbter Capitan Horvath Janos ingleich die Flucht genohmen, undt zu den Teutschen nach Zathmar sich begeben, gebe Ihm Kihaia völligh Gewalth dem Vesier so viel Geldt zu versprechen, alss er zu seine Besänfftigung sufficient zu sein erachte, damit dieser Handel verglichen werde.

Den 10. Januarii hatte der Kihaia obangezogenen Secde Laslo undt Kezzeli Andras zu sich beruffen lassen, sich wegen der Summe Geldts so dem Grossvesier zu seine Versöhnung offerirt werden könnte, zu vergleichen, da dann 50 M. Ducaten zu dem Endt resolvirt worden, obwohl der Grossvesier sich noch sehr zornig erzaige.

Die siebenbürger thätten verschiedene Discursen führen, auss welchen jüngsthin zu vernehmen gewessen, dass zwischen den Teütschen undt Rebellen ein Treffen vorgangen bey Kalo, da über 1000 Teütsche gebliben wehren, undt dass die Rebellen in November an gewissen Pässen eingebrochen, undt die Teutschen gegen den Weingebürg angefallen, deren 600 gebliben, undt 16 von Adel, alss Grafen undt andere Officier gefangen worden, so in Sibenbürgen sich befindeten, auch dass im verwichenen Sommer der Tekeli mit den Vesseleni in Streith gerathen, die Rebellen so sich in zweyerlei Factionen abgethailt, undt diejenigen so verrath worden, dass sie sich Ihr. Kayl. Maytt. gehorsamb untergeben werden, der Vesseleni wahre von Tekeli geschlagen worden, weillen diser Tekeli vom

Fürsten Hülff empfangt, und von denselben General über die Rebellen declarirt worden, der Teleki sueche seine Tochter dem Tekeli zu geben, der Unterschidt zwischen ihnen wehre, dass der Tekeli von guten Geschlechts, der Teleki aber geringen Herkombs seye, ferners welchen die Catana Hungarn so von ihr Kaisl. Matt. im verwichenen Sommer bis auff Baia hinunter komben werde, von selbiger Gegendt dass durch hinterach getriben undt mit sich genohmen, die Truppen wehren zerthailt gewesen, hernach von denen Erlauern angetroffen worden, die ihnen den Raub wieder umb abgenohmen. Besagte Sibenbürger hatten spargirt, dass der König in Frankreich den Friden mit Ihrer Kaisl. Maytt. nicht halten würde, indem selber unter der Handt mit Chur-Brandenburg und Schweden wider dieselbe Allianz suche.«

— — — — — — — — — — — — —

»Des Zolumi Progressen zu den Fürstenthumb in Sibenbürgen zu gelangen, undt die ihme dazur gebende Hoffnung diene nur die Sibenbürger bis auff dass Bluth ausszusaugen, undt werde gedachter Zolumi, wie die Erfahrnus allzeith gegeben, endtlich nur aussgelacht werden.«

(Turcica 1680. Cs. és k. udvari levéltár, Bécs.)

XII.

1680. jan. 4.

Sebestyén András, az újon kinevezett leleszi prépost, ajánlja szolgálatait a fejedelemnek.

Celsme ac Ilme princeps dne mihi gratiosissime.

Hogy az úr isten ez jelen való új esztendőnek minden részeit, sok utána következendőkkel, engedjen Ngod méltóságának, szegén romlott és elkeseredett hazánk s egész kereszténség megtartására, vigasztalására és előmenetelére fris egészségében boldogúl érni, ájtatos szívből kévánom.

Mivel hogy az én kglmes uram fges római császár és királom, én nekem leleszi prépostságot erdéli püspökséggel méltóztatott conferálni, és előbbeni jó békességes csornai prépostságot elhadtam, s erre puszta földre csak azért jöttem, hogy idegen nemzetet leleszi praepostság possessiójától elfordítsam és az én magyar nemzetemnek jobban szolgálhassak, annak okáért én is Ngod méltósága előtt ezen rövid írásom és nemz. Gyulay Ferencz uram által, alázatosan insinuálom és

gratiájában recommendálom magamot, s kérem, méltóztassék engem maga kegyelmességében vennie, és velem mint ájtatos káplánjával confidenter parancsolni, mert mlgos esztergomi érsek uram, ki mellett ordinarie laktam, meghadta, hogy Ngod méltóságával jó correspondentiában legyek, és Ngod méltóságát ő fgével s érsek urammal szeretetben tartsam. Mivel peniglen megtanúltam Gyulay uramtúl, Vajda László uramtúl és Ngod mlsága szép leveleibűl is, melyeket ő fgének és érsek uramnak írt vala Ngod, hogy Ngod mlga igen keresztén szűvel van magyar nemzetünkhez és az egész kereszténséghez (kinek hírét Rómában és imperiumban máris terjesztettünk) azért én is Ngod mlgának ájtatosan könyörgök, méltóztassék magának complaceálni, tovább is kegyes szemeivel magyar elkeseredett nemzetére tekinteni, és nagy bölcseségével cooperálni, s dolgokot lágyítani, hogy egyször már ő fge authorításával, és országunk praeiudiciumja nélkűl lecsendesedjenek, és végsű, a ki előttünk van, veszedelem elfordítassék. Melyre nézve én minden csöp véremmel éjjel nappal munkálkodni nem desistálom ő fge s az udvar előtt, csak Ngod mlga én nekem méltóztassék mennél hamarább írnia dolgokrúl, az szerént az mint Gyulay uram által bűven üzentem (melyeket, bízom, méltóztatik kegyelmesen meghallgatni), hogy olyan occasióbúl annyival foganatosabb lehessen munkálkodásom. Tartsa és éltesse isten Ngod méltóságát sok esztendeig erűs egészségben boldogúl. Datum Eperjesini, die 4. Januarii 1680.

Ejusdem Celsmae ac Ilmae Dnis Vrae

devotissimus capellanus
Andreas Sebestény
electus episcopus Transylv., praepositus Lelesziensis,
et S. C. Regiaeque Mtis consiliarius mp.

(Ered. gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV.)

XIII.

1680. jan. 12.

A segesvári országgyűlésen hozott törvények.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod spectabiles, magnifici, gene-

rosi, egregii et nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 12. mensis Januarii, anni praesentis 1680. in civitatem nostram Segesvár ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infra scriptos articulos, in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos. Suplicantes nobis humilime, ut nos omnes et singulos articulos omniaque et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illi praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 12. mensis Januarii anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi ex edicto suae Celsitudinis principalis in civitatem Segesvár indictis celebratis conclusi.

Art. I.

Mivel Kglmes Urunk, mind Nsgod kegyelmes propositiójából, mind a fényes portán lévő követ atyánkfiainak irásokból szomorúan értjük a portának ellenünk felgerjedett ily reménytelen nagy tüzét, úgy hogy a kiktűl mások által való bántódásainkban oltalmat várhatnánk, azoktúl háborgattatunk. Mivel azért kgls urunk még Nsgodnál is bizonytalanságban vadnak, annál inkább nálunk, hogy eddig a portán mi karban hozattathattanak azon állapatoknak dolgok és lecsendesíttetések és hogy ki ne czégéreztessenek azon dolgokrúl való mediumoknak circumstantiái: végeztük azért egész országúl három nemzetűl Nsgod kegyelmessége is accedálván, hogy a tanácsurak ő kegyelmek mellé bizonyos számú atyánkfiait delegálnánk, úgy-mint: az vármegyékről Bethlen Miklós, Bethlen Elek, Gerőfi György, Toldalagi János, Bethlen Pál, Macskási Boldizsár, Horvát Kozma. Az székelységről Petki János, Mikó István, Daniel Mihály. Az universitásról szebeni polgár mester, Fejes János, segesvári királybíró Szisver János és brassai fő bíró Draut György atyánkfiait ő kegyelmeket rendeltük cum plena authoritate, hogy ezen állapatoknak és szegény

hazánk végházainak és határinak minden alkalmatlanságinak lecsendesítésében valamely dolgokat concludálnak, expediálnak, adnak és cselekesznek, mind azokat mind most, mind jövendőben, akár mi idők forgásiban pro rato et firmo tartunk, acceptálunk és magunkénak esmérjük, melyről mind a tanácsurakat ő kegyelmeket specificált atyánkfiaival együtt és mind posteritássokat, ezen articulusunkkal keresztyéni hitünkkel assecuráljuk.

Art. II.

Jóllehet kgmes urunk már egynéhány articulusink extálnak a perceptoroknak ország adójáról való számadásokról, de mind azokkal is semmit nem gondolván, a mint most is értjük legközelebb arra delegáltatott főexactor becsületes úr atyánk fiától Nemes János urunktúl ő kegyelmétől; minemű sok difficultások legyenek peniglen, majd mindenkor az adónak rendesen idején korán való bé nem szolgáltatásáról nagy terhünkkel érezzük. Concludáltuk azért Nsgod kegyelmességéből, hogy ennek utánna efféle contumaxokon főinspector atyánkfiai executiót tehessenek, articulorum mox et de facto minden remediumokat excludálván, tartozzanak peniglen sub eadem poena, isten Nsgodat Fogarasba vivén, a kik ratiójokat el nem igazították, ott compareálni úgymint: perceptorok, fűbírák és viceispánok az delegatus atyánkfiai előtt, ott lévén Nemes János atyánkfia is számot adni, hasonlóképen a partiumbeliek.

Art. III.

Végeztük volt Kgymes urunk Ngságod keglmes consensusából, hogy oláhok, oláh papok és görögök, az akkor következett közelebb orsz. gyűlésére ad rectificandum et approbandum, a kinek illik előhozni, de mivel az ország végezését csak már is semmiben tartván, nem producálták, Ngysod kegyelmessége is accedálván azoknak privilegiumokat annihiláljuk, reprobáljuk és semmivé tészszük.

Art. IV.

Noha egynéhány rendbéli articulussi vannak a nemes országnak, hogy kalotaszegi szegénységnek az aknákról elegedendő só adattassék, mivel a török rettenetes exactióit eddig is a sóval való kereskedésnek alkalmatosságával, supportálták, az mint tűlök lehetett, mindazáltal nemhogy

kereskedésre való sót adnának nekik az aknákról, de még házok szükségére valót sem akarnak adni, sőt a nemességnek is darabot az articulus szerint nem adnak, mely alkalmatlanságok mia nem lévén honnan fizetni, kénszeríttetnek lakó helyekről végképpen elpusztulni, minthogy már sokan el is pusztultak. Hogy azért abból nagyobb gonosz ne következhessék, végeztük, hogy az elébbeni articulusok szerint az haza kára nélkül só adattassék, melyet ha nem cselekednének, az articularis poena exequáltassék rajtok.

Art. V.

Minthogy Huszt vára mind jószágostúl fiscale bonum, jóllehet a mi kgys asszonyunk ő nagysága bizonyos summába bírja és azon várhoz való egyik várost úgy mint Visket majd teljességgel a víznek rettenetes áradása annyira elrontja, hogy azon huszti jószág magánoson hogy megorvosolhassa, lehetetlenség: végeztük azért, hogy az ott való nemes vármegye requiráltatván oda való főispán atyánkfiától ő kegyelmétől, tartozzanak egy hétig segíteni és megorvoslani.

Art. VI.

Az Nsgod kegyelmességét az úr ő kegyelme által igen alázatosan vettük, magunk is látjuk, hogy mostan az idő Nsgod kibocsátott regalisi szerint a terminust [1]) meglenni nem engedi, Nsgod kegyelmessége accedálván jövendő őszszel szent Lukács octaváján szolgáltassék ki, alázatosan megszolgáljuk Nsgodnak.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento, vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula eisdem contenta ratos gratos et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus et confirmavimus; offerentes

[1]) T. i. a febr. 1-ére Beszterczére hirdetett octavális terminust. L. Törv. és Okiratok X.

nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest, seu interierit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Segesvár die 12. Januarii, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo.

M. Apafi mp.
(P. H.)

(Eredeti nyomtatott példány a fejedelemtől megerősítve a M. T. A. birtokában.)

XIV.

1680. jan. 24.

Az erdélyi követek kötlevele az évi adó pótlására felvett kölcsönösszegről.

Anno 1680. die 24. Januarii. Recognosco per praesentes. Mivel az nemes ország adaját másfélezer tallér hijával adták kezemben, kételenítettem azon másfél ezer tallért Alai Pasali Mehemet csaus uramtúl kölcsön felkérni interesre, mely másfél ezer tallérnak az interesse tészen ötödfél száz tallért; azon kivűl tavaly Naláczi uram is az mely pénzt kölcsön felkért volt, annak az interesében is hatszáz tallérral maradtunk neki adósa, mely summa pénzt igértünk ű kglmének mához négy holnapra megadni graeci tallérúl, mely mindenestűl fogva tészen kétezer ötszáz ötven graeci tallért, melyet ha graeci tallérúl nem adnának vagy küldenének, inkább még oroszlányos tallért tizenegyet tízért tartozik az mi kglmes urunk ű nga s az nemes ország fizetni, melyrűl adjuk mi is ezen levelünket ű kglmének. Datum Constantinopoli die et anno ut supra notatis; ha penig négy holnapra, úgy mint százhúsz napra meg nem küldené az mi kglmes urunk a pénzt, azután való interest felszámlálván, tartozzanak fizetni.

Székely László mp.
(P. H.)
Keczely András mp.
(P. H.)

(Következik öt sor török írás, hasonlókép a hátlapján 3 sor török írás.)

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

XV.

1680. febr. 3—26.

A Theököly-féle mozgalom történetéhez.

a)

Kivonat Sebestyén András erdélyi püspök 1680. február 3-ki leveléből.

Extractus litterarum domini Andreae Sebestyén episcopi Transylvaniae Eperiessini die 3. Februarii anni currentis datarum 1680.

Praeterito die dominico, sive 28. proxime praeterlapsi mensis Januarii, Tekeli, Paulus Weselenyi ac Emericus Balassa ex partibus oppido Miskocz propinquis proficiscentes, eadem die praedictus Tekelius, et Emericus Balassa cum certa parte rebellium ad oppidum Roznio, et illac versus, Paulus autem Wesseleny, cum residua militia Csetnekium se collocarunt, quorum numerus infallibiliter ad sex millia extendit, omnes vero, rerum militarium optime periti, et armis bene instructi esse perhibentur. Quid intendant, necdum liquet. Circa Scepusium tamen ita spargitur, prout ego quoque metuo, ne vel Silesiam aut Moraviam vel vero Montanas Civitates invadant. Reliqui rebellium antesignati in Transylvaniam manserunt, uxores autem et proles rebellium, adhuc in partibus Turcicis deditiis subsistunt.

(Cs. és k. udv. ltár, Bécs. Hungaria Fasc. 329.)

b)

Demko jászói administrator a magyar kanczellárhoz febr. 14.

Translatio literarum adm. rndi dni Mart. Demka Administr. Praep. Jaszoviensis die 14. febr. ad Cancell. Hungaricum datarum.

Rebelles sunt recte apud nos ubique in quartiriis, comes Emericus Theököly nona praesentis cum aliquot centenis companiis equitum et peditum in oppido Szepesi, Paulus Weseleny in inferiori Metzenseff oppido istius praepositurae, reliqua autem militia, hic Jaszoviae, et bonis ad eam spec-

tantibus condescenderunt. Fecerunt insolentias gravissimas praesertim pedites; qui sunt valde impii et barbari, viventes ac si nec Deum haberent. Hinc post quatridui quartirium Cassoviam versus moverunt. Decima praesentis signa armistitii dederunt explosione bombardarum, dicunturque unanimi consensu statuisse, sese ad fidelitatem S. M. redituros, Paulo Weseleny plurimum ad hoc eos disponente. Sed inferiores, qui sunt tantum fex populi, ex rusticis per praedas evaserunt, et iam bene habent, non libenter haberent pacificationem, his etiam ulterius arma gerere, et praediis vivere alia media vivendi non habentes. Dictus comes Theökölly post armistitium recta ivisse Cassoviam, inde Munkacsium, et tandem, uti servitores sui loquuntur, sub induciis his ad comitem Franciscum Eszterházy, affinem suum tendere. Forte Deo taliter cooperant, redibunt tandem et manebunt nobiscum in pace. Pro quo omni christiano homini serio adlaborandum est; nam nisi componantur, et revertantur, timendum valde (imo ipsimet dicunt) ne desperati, quicquid malitiarum in pernitiem et ruinam totius regni excogitare poterunt, tentent, et exequantur. Erit tunc abominatio desolutionis in regno, et tribulatio magna, qualis adhuc non fuit, ab initio rebellionis. Negari certe non potest, eos et magno numero, et fortes, et exercitatos beneque armatos esse, longe plures erunt, si non redierint, et facient incredibilia damna, sicut et modo, quocumque se vertunt, locustarum ad instar omnia consumunt.

(Hungarica. Fasc. 329. Cs. és k. udv. ltár, Bécs.)

c)

Abduraman aga Theökölynek 1680. febr. 26.

Mi az hatalmas és győzhetetlen fényességgel ragyoktató császárunknak fővezérének és tekintetes és méltóságos vitézlő vezér Musztafa basának kapusi basája vitézlő Abaduraman aga.

Istentűl sok jókat és jó szerencséket kívánunk Kglk mint vitéz úri jóakarónknak, isten éltesse Kgldet.

Kgldet vitéz úri jóakarónkat sietségesképpen kelletett ez levelünk által megtalálnunk, mivel a hatalmas és méltóságos fővezér urunk győzhetetlen császárunk kegyelmes parancsolatjával, és önön maga böcsületes levelével és azokkal tött izenetével küldöttünk Kgldhez, hogy minden dolgokat Kglddel közöljük, és Egervárában érkezvén basa

urunk, Kgldnek úri levelet küldött, hogy Kgld vagy maga jüjön, vagy hitt emberét küldje, számos lovasokkal minket Kgldhez jüni, Klgd penig levelet küldjön, hogy várakoznánk, vagy hitt embert fogja küldeni, és annak fogjuk beszédünket közleni, az Kgld levelet basa ura előtt is elolvasta, jóakarók mi sem az leveleket Kgld emberének nem adjuk, sem penig szóval levő beszédinket másnak nem mondjuk, mert nekünk úgy van parancsolva; azért vitéz úri jóakarónk valamint szóval a hogy leszen, Kgld maga jüjön el hozzánk, avagy egy hihető kapitányát számos lovasokkal küldje, hogy hova hamarabb velek elmenvén, Kglddel szümben lehessünk, Kgld éjjel-nappal hováhamarább ezt végben vigye, és minket ne késtessen. Ezek után isten Kgldet éltesse jó egészségben. Iratott vég Egervárában 26. Februarii anno 1680.

Kgld úr jóakarója
idem et supra.

Kívül: **Hatalmas és győzhetetlen császárunknak szárnya alá fejet hajtott kurucz-magyar hadaknak gondviselő fő generálisának, az Tekintetes és Nagos vitézlő gróff Thököly Imrének etc. nekünk vitéz úri jóakarónknak adassék böcsülettel.**

(Hungarica fasc. 329. Cs. és k. udv. levéltár Bécs.)

XVI.

1680. febr. 2.

Apafi rendelete az udvarhelyi katonáknak kiszolgáltatandó élés ügyében.

Michael Apafi, dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hung. dominus et Siculorum comes.

Spectabiles Gener. Egr. et nles agiles, fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nram. Udvarhelyen lévő katonáink élés dolgából fogyatkozott állapottal lévén, Kglmeteknek kglmesen és serio parancsoljuk, megírt katonáink számokra szénát, abrakot és magoknak étel neműt is székekből pénzekért szálíttasson, el se mulassa, hogy ez iránt is Kglmeteket panasz ne érje. Secus non facturi. Datum in castro nro Ebesfalva die 2. Febr. A-o 1680.

M. Apafi mp.

Külczím: **Spect. gener. egr. et nobilibus agilibus, capitaneo et judici regio supremis, vicejudicibusque regiis, jur. assessor. et notar. sedis sicul. Udvarhely, fidelibus nobis dilectis).**

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XVII.

1680. febr. 19.

Apafi bizalmas rendelete Telekihez a megsententiázott rabok összefogása ügyében.

Michael Apafi *stb.*
Spectabilis *stb.*

Az hatalmas nemzettel való mostani fenforgó szoros ügyben periculum levén in mora, tetszett a nemes országnak Segesvári közelebb való gyűlésében mellénk deputáltatott és assecuráltatott úri- és főrenden lévő becsületes meghitt híveinknek egyező értelmekből, hogy magunk nemzetének is nem kedvezvén, kételeníttessünk szokás kívül is oly dolgokra lépnünk s Kegyelmeteknek is igen severe kiiratnunk, a melylyel közönséges édes hazánk veszedelmét is praemature megelőzhetnők, istent híván segítségül, továbbá való gyenge békességének is consolálhatnánk hová hamarébb is: Minek okáért istenre, lelkére, fejére, életére kénszerítjük s minden javainak is elvesztése alatt kegyelmesen és igen serio parancsoljuk Kegyelmednek, igen titkosan, csak magában tartván ezen dolgot és ez levelünk által, hogy se napot se éjjet nem várván, maturálja mindgyárást minden órán főispánsága és kapitánysága alatt vagy fogságban vagy másképpen keze ügyiben lappangó s feltaláltatható valamennyi sententiázott rabokat, vagy szabadon is olyatén personákat megkaptathat, a kiknek személyek kétség nélkűl megsententiáztatott, mox et de facto minden tekintet és kedvezés nélkűl nagy gondviselés által ez levelünk praesentáló hiteles szolgánknak (Kegyelmed keze alatt lévő vicetiszteknek is igen serio committálván) elégséges kisérőkkel kezekben assignáltatni és szamosújvári várunkban deducáltatni is fogyatkozás nélkűl el ne mulassa. Secus *stb.* Datum in arce nostra Fogaras die 19. Februarii A. 1680.

M. Apafi mp.

Külczím: Spectabili et generoso Michaeli Teleki de Szék *stb.*

(Eredetije a gróf Teleki-család levéltárában. Miss. 222.)

XVIII.

1680. márcz. 11.

Bethune jelenti Apafinak, hogy Reverend elindúlt Erdélybe.

Celsme princeps dne dne colendissime.

Non mirabitur Cels. Vra tardiorem, quam conabar, ablegationem ilmi dni Reverend, quando rationes obstantium impedimentorum ex eodem intelliget. Sum certus, quod Cels. Vra ex eo meam potius erga se synceritatem, et indefessos pro gloria et emolumento suo conatus ponderabit. Super quo Cels. Vra a praefato dno Reverend plenarie informabitur; cui tanquam homini noto fidem omnimodam adhibebit. Neque dubito quin Cels. Vra in innato sibi erga res hungaricas et laudabili zelo porro progressura sit, famam per hoc apud omnem posteritatem et propensam christianissimae Mtis intentionem obtentura. Cui in reliquo omnem felicitatem ex corde desiderans, sum et maneo omni cum observantia Celnis Vrae

Varsaviae 11. Martii anno 1680.

obsequentissimus servus
marchio de Bethune mp.
legatus christianissimi regis.

Kívül: Marchio de Bethum levele anno 80.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

XIX.

1680. márcz. 11.

Sebestyén Apafival tudatja, hogy Vajda László visszautazik Erdélybe, s ő Kökényesdit küldi hozzá.

Clsme ac Ilme princeps, dne dne patrone, mihi colendissime.

Mivelhogy az Ngod méltósága magyar nemzetéhez való keresztén zelusából annak megmaradására mostani zurzavaroknak lecsendesítését (az mint egynéhányszor tapasztaltam) szüvesen méltóztatott Vajda László uram által is kévánni, és ő fgéhez is eziránt való szeretetét mutatni, ő fge peniglen az istennek pestises ostora és távulvaló léte miatt tractának való helt és személeket nem rendelhe-

tett; már most egy kevéssé megszünvén a pestis, említett dolgoknak tractálását mlgos esztergomi érsekre bízta, és az Ngod méltósága s bujdosó magyarság követjeért való salvus passusokat ez elmúlt napokban Ngodnak meg is küldette, és kítségkívűl eddig Ngod méltóztatott kezéhez is vennie. Minek okáért, hogy annival hamarább az Ngod követjeit nemz. Kükinesdi György uram kihozza mgos érsek uramhoz, a végre ő kglmét ugyan ő nsga parancsolatjából ezen levelemmel küldettem, alázatosan kérvén, méltóztassék nevemmel mondandó szavainak hütelt kegyelmesen adni, és ablegatusait úgy disponálni, hogy kglmes uram ő fge authoritása sérelme nélkűl, svavi modo szerencsésen végben mehessenek. Meglátja Ngod mlga, hogy az egész világ előtt nagy dicsőségére és boldog emlékezetére, s itt is az ő fge országában nagy hasznára következik, ha keresztén zelusa szerint Magyarország és Erdély következendő veszedelmét bölcsesége által eltávoztatja. Él is hitesse magával Ngod mlga, hogy én érsek urammal hasznos szomszéd káplánjává megmutatom magamat Ngodnak. Tartsa és éltesse isten Ngodat sok esztendőig fris egészségében boldogúl. Datum in regia civitate Eperjes, die 11. Martii, anno 1680.

Ejusdem Ilmae Celdnis
Vrae
obsequentissimus capellanus
Andreas Sebestény
electus episcopus Transylvaniensis et praepositus
Lelesziensis mp.

Kívül: **Kökényesdi uram hozta levél.**

(Eredeti gr. Kemény J. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIV. köt.)

XX.

Vajda László küldetése a portára.

1680. márcz. 17.

a)

Apafi levele a nagyvezérhez s tihájához.

Excellentissime dne.

Ex mandato Exciae Vrae nuper ad explorandas res Austriacas per me expeditus ablegatus et fidelis meus dilectus, intimus cubicularius, et supremus cursorum prae-

fectus, grosus Ladislaus Vajda de Nagy-Medgyes. inter istos temporum nutus, in itinere variis oneratus impedimentis rediens cum tam tardus fuerit, quidve novi retulerit tum de Hungaris domi degentibus, tum vero de iis, qui exulantes, potentissimi imperatoris clementiam amplexi sunt, syncere et sine fuco expositurus, ad Vram Exciam est per me missus, ut ipse ab eodem relata genuine Exciae Vrae referre possit. Quam demisse peto ejus verbis plenariam adhibere fidem, et quo citius optata cum resolutione remittere non dedignetur. Eandem de caetero divinae protectioni recommendo et maneo.

Ilme Dne. etc.

Ablegatus noster praesentium exhibitor, grosus T. T. de T. etc. ex mandato excmi dni supremi veserii fuerat superioribus diebus in aulam Austriacam per nos expeditus, qui tam eundo quam redeundo plurimis difficultatibus impeditus, licet tarde, cum rerum tamen documentis advenit. Et cum nostra in fulgidam portam otthomanicam fidelitas id postulat, ut eandem de iis informaremus, exponet ea legatus noster. Benevole itaque Iltem Vram requirimus, fide prius hoc negotio digna coram exlmo dno supremo vezirio nacta, eundem in praesentia suae exciae promovere, et tandem quantum fieri potest, sine mora, reexpediri facere non intermittat. Factura est nobis rem gratam, et amice recompensandam. Eandem divinae clementiae recommendantes etc.

(Egykorú másolat. Orsz. ltár. Acta Trannica Fasc. 3. No. 74.)

b)

1680. márcz. 17.

A fejedelem rendelete Vajda László küldetése ügyében.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominis et Siculorum comes etc. universis et singulis cujuscunque status, conditionis, gradus, honoris, ordinis, officii, dignitatis praeeminentiaeque et functionis hominibus; extra quidem ditionem nostram positis salutem et rerum suarum successus, fidelibus vero nostris salutem cum favore nostro! Meghitt belső szolgánkat nemzetes Vajda László postamesterünket kelletvén sietséggel bizonyos dolgaink végett az fényes portára expediálnunk, birodalmunkon kívül lévő minden rendeket szomszédságosan requirálunk, híveinknek penig kegyelmesen és serio parancsoljuk:

mi dolgainkban fáradozó belső szolgánknak ismervén lenni, nemcsak békével bocsássák és bocsáttassák, sőt mindenütt mind menet s jövet illendő szállásadással és elegedendő gazdálkodással, jó erős postalovak adásával is legyenek. Illos de reliquo bene valere, nostros vero secus non facere jubemus. Praesentes post earum lecturam exhibenti semper et ubique restitui volumus. Datum in arce nostra Fogaras die decima septima mensis Martii, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo.

M. Apafi (P. H.)

Passus in Turciam.
Franciscus Lugasi secretarius

(Eredeti, pátens alakban. Orsz. levéltár. Erdélyi osztály.)

c)

1680. márcz. 25.

A fejedelem levele Vajda Lászlóhoz.

Áldjon meg Isten jókkal, édes öcsém.

Elfelejtettük volt mondani itt létedben, Teleki uramnak is tetszvén a dolog, mondjátok meg Székely László uramnak (ha tetszik), mondja meg akiknek illik, hadd küldjön le egynehány száz lovasokkal egy hű embert a magyarországi hadak közé; hadd tartsa meg a porta és mi hűségünkben őket, mert az a két gyermek csak vesztegetik a dolgot, magok között is viszálkodnak. Isten tartson meg jó egészségben.

Fogaras 25. Mart. 1680. Apafi Mihály.

Külczím: Meghitt belső szolgánknak, postamesterünknek Vajda Lászlónak adassék.

(Eredeti Orsz. levéltár. Erdélyi osztály.)

XXI.

1680. ápr. 10.

Meghívók a máj. 18-iki fejérvári országgyülésre.

a)

Udvarhelyszék meghívója.

Michael Apafi dei gratia *stb.*

Spectabiles generosi egregii et nobiles, agiles, fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Az nemes ország

végezése szerint, és az egyéb dolgoknak is kivánsága úgy hozván, tetszett becsületes meghitt tanácsúr híveinknek megegyező akaratjokból, hogy Isten ő felsége azt engedvén érnünk, ez közelebb következő május havában Klmeteket országos gyűlésre convocáltassuk, melyet is rendeltünk ad diem 18. affuturi mens. Maji anni praesentis gyulafejérvári városunkban celebráltatni ilyen módok alatt: hogy elsőben is ante omnes alias causas az adónak állapotja és az országnak mind grlis s mind partialis perceptorinak dolgok vétessenek számvételben, úgy, hogy a kik ab anno 1657 perceptorok voltanak és most is élnek, magok, a kik decedáltanak, successorok minden requisitumokkal, a megírt napon és helyben compareáljanak; melyet ha kik elmulatván valami baj követi, magoknak tulajdonítsák, véget akarván már egyszer vetni a perceptoroknak dolgainak, hogy se az ország tovább ne károsíttassék és az szegénység is ne defraudáltassék, amint némelyek által megesett. Másodszor a végbeli házak és difficultások rendeltessenek és hozassanak jobb karba. Annak utána penig az egyéb szükséges dolgok is elővétetődnek, holott is a dietákon agitáltatni szokott causákat folytatni akarjuk. Minek okáért Klmeteknek klmesen és igen serio parancsoljuk, a feljebb meg írt terminusokon compareálni bizonyos atyafiai által semmi képpen el ne mulassa. Secus sub poena in grli decreto et articulis regni expressa minime facturus. Datum in arce nra Fogaras die 10 mens. Aprilis 1680.

M. Apafi mp.

Külczím: Spectabilibus, grosis egregiis stb. rendes teljes czím. Udv. székhez.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

b)

Rácz István meghívója.

Michael Apafi dei gratia princeps Tranniae partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes.

Generose fidelis nobis dilecte salutem et gratiam nostram! A nemes ország végezése szerint, egyéb dolgoknak kévánsága is úgy hozván, meghitt becsületes tanács úr híveinknek egyező akaratjokból tetszett, Isten azt adván érnünk, hogy a közelebb következő május havában Kgteket országos gyűlésekre ad diem 18. ejusdem mens. Maji in anno praesenti gyulafejérvári várasunkban convocáltassuk, az

holott legelsőben ante omnes alias causas az adónak állapotja és az országnak mind generalis mind partialis perceptorinak dolgok vetetődnek elő igazításban, úgy hogy a kik ab anno 1657. perceptorok voltanak, most élnek, magok, a kik decedáltanak, successori, minden requisitumokkal a megírt terminusra compareáljanak; másodszor a végbeli házak és difficultások állíttassanak jobb karba, annak utánna egyébb szükséges dolgokat, és a diaetákon agitáltatni szokott pereket is folytatni akarjuk. Minek okáért Kglmednek kglsen és serio parancsoljuk, a megírt napon és helyen jelen lenni el ne mulassa. Secus sub poena in generali decreto et articuli regni expressis minime facturus. Datum in arce nra Fogaras die 10. mens. April anno 1680.

M. Apafi mp.

Kívül: Generoso Stephano Racz de Galgo fideli nobis dilecto.

(B. Orbán Balázs sajátja.)

XXII.

1680. ápr. 27.

A lengyel király követet küld Apafihoz tárgyalások végett.

Illustrissime princeps!

Grate nobis dilecte!

Quandoquidem experientia, rerum magistra quotidianis docet experimentis, res et negotia, quae humano accidunt commercio, non aeque per literas ac per expressos tractari ac peragi posset ablegatos, consultissimum nobis visum est, ut generoso Constantino Ujszquiski thesaurario terrae Buscensis, aulico et secretario nostro ad Illustritatem vestram ablegato, cujus erga nos fidem agendis in rebus dexteritatem exploratam habemus, negotii jam alias Illustritati vestrae propositi promotionem committamus. Dabit proinde Illustritas vestra indubitatam eidem fidem, nostrae vero amicitiae studii sui applicationem, ne res tanti momenti in ulteriorem eamque taediosam tradatur procrastinationem. Quod veluti nobis de eximia Illustritatis vestrae pollicemur humanitate, ita eidem longaevam valetudinem et prospera quaeque amanter apprecamur. Datum Varsoviae die 27-a Aprilis anno 1680. regni nostri anno sexto.

Joannes rex mp.

(Eredeti az Akadémia kézirattárában.)

XXIII.

1680. ápr. 30.

Thököly levele Apafihoz a katonák féktelenkedése ügyében.

Mlgos erdélyi fejedelem, nekem jó kglmes uram!

Ngod Fogarasbúl vigesima praesentis a debreczeniek mellett nehézséggel írt levelét mai napon alázatosan vettem. Bizonyos dolog, nemcsak engem, de ezt az magyarságot is kicsintűl fogvást nagyig (kikről is azért nem egyformában vagyon) igen discultálták, s megbontották az debreczeniek, s méltán eddig is az büntetést megérdemelhették volna, de az Ngod méltóságos parancsolatja engem attúl azolta is megtartóztatott, és az kik csak orozva ellenek való dolgokban s megkárosításokban magokat nem egyvelítették, azzal elébb állván, az olyanok nem is zászlójok alatt, hadnagyok hírével cselekedvén semmit az hadak tilalmazásában, s a kikre megbizonyosodhatott, meg is büntetésekben az Ngod méltóságos tekintetiért el nem mulattam, de úgy látom, mégis visszaélnek az én jóakaratommal, gyakor való búsítással terhelvén az Ngod mlgos füleit, másképen is in suspenso lévén még velünk való dolgok complanatiója és Ngod kegmes ajánlása szerint is haladván eligazítása is, az mely dolog végett Ubrisi Pál uram citáltatta is őket, nem az többihez tartozó dolog lévén, mert az, mikor az Pécsi uramon esett, akkor az bíró engedelmébűl szállottak volt meg az kapu előtt, nem is az város, hanem két utcza az bíró és az tanács híre nélkűl jöttek ki ellenségesképpen reájok úgy, hogy máig is az katonák s némelyek az tisztek közűl is sűrű lövés miatt nem kicsiny kárban forogtanak. Az én hópénzes katonám megölése is és szolgám csaknem agyonveretése s megvéresítése ezelőtt esztendővel esett; Ngod kglmes uram, inaudita altera parte, adván egész hitelt szavoknak s informatiójoknak, és kegyelmes orczával bocsátván el őket maga elől, azzal magoknak naponkint nagyobb nagyobb szarvat emelnek. Ngod méltóságos parancsolatját magam előtt viselvén, én azt is abban hagyom és Ubrisi uramat is tovább való processusának folytatásától arceálom; noha az szükségtűl viseltetvén, ezelőtt való esztendőkben volt olykor, hogy ezt az forumot is competens forumnak agnoscálták az debreczeniek, de ezután se egyben, se másban bár ne agnoscálják. Ngod kglmes uram maga is jól tudja ezeknek az hadaknak fizetetlen, szófogadatlan és gyakrabban magok akaratján járni szokott mivoltokat, én mindenkor mindene-

ket magammal nem hordozhatok, s mind az lábomhoz sem köthetem, tovább is mindazáltal az Ngod méltóságos parancsolatját publicálni közöttök el nem mulatom. De ha mikor mi csínt tesznek az hadak, azt nekem híremmé nem adván, méltán én nem okoztathatom, s az bizony meg sem szünik, úgy látom, most contemptive s naponkint offensive bánván az vitézlő renddel, csak ez napokban is egy hajdút ártatlanúl agyonvertenek becsületes .... jelenlétében, s félő, hogy dupláson ne adják vissza, alkalmatosságat találván az hajdúk, annyival is inkább már ezután minden bokor szállást adván. Akarám kglmes uram továbbra Ngodnak ezt is értésére adnom, én az mint Teleki uramnak ő kglnek értésére adtam, minekelőtte az Nyírre kimentem is, újobban visszafordúlván, két három nap alatt már Bihar vármegyében beszállván az hadakkal, fűre bocsátok, az hol is talám az fűvelés alatt újulnak az dolgok, s Ngod méltóságos parancsolatja is közelebb érhet, kihez kivánom minden lehetséges dolgokban magamat alkalmaztatnom, kérvén Ngodat alázatosan, fejedelmi kegyelmességében tovább is megtartani méltóztassék. Adja isten, ez levelem találja Ngodat szerencsés órában. Költ Sámsonban ultima Aprilis, anno 1680.

Ngod alázatos szolgája
gróf Theökeölyi Imre mp.

Külczím: **Mlgos erdélyi fejedelem jó kglmes uramnak ő ngának adassék.**

(Eredeti gróf Kemény József Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIV. köt.)

XXIV.

1680. május.

A lengyel követ jelentéséből.

a)

Translatum ex literis recenter Constantinopoli datis a residente Polonico. (Proski).

E jelentésben:

»Mentionem feci de Abafio, quem Vezirius deponere intendit, quin imo studet, ut eum in manibus habeat. Venit igitur ad me czaus aga assistens solinii novi Principis, forsan jussu Vezirii inquirendo, an Rex sit in protectionem

recepturus Abaffium, si in Poloniam se receperit, vel eum ad requisitionem Porthae dedet: ad quod respondi dubitare me illum in Poloniam fugam adornaturum, praesertim cum eum non ignarum sciam tractatus nostri quo sibi Porta cavit si Princeps Transylvaniae sive Valachiae et Moldoviae et alii inculpati transfugerint in regnum Poloniae, tales non admittantur. Et licet Abaffius bene suis rebus studeat et pecunia intendat (quam abunde misit) Vezirii animum devincere, ille tamen et res accipit, et suas res meditatur.

Crimen ei struunt continuae ad Portam accusationes, sed potior causa est, quod ille pacto facto cum Serbano, Moldaviae principe, facto intendebat sine notitia portae fortalitia extruere, inde rebellionis poena utrique designata.«

Kívül: Ad litteras ref. Zilkovsky de 2. May 1680.

(K. u. k. Hofarchiv, Wien. Polonica 1680. május.)

b)

Translatum ex literis recenter Constantinopoli datis a residente Polonico. (Proski.)

E levélben:

».... estque Vezirus evidens infensi animi erga Nos studium, datque indicia aliquid contra Nos moliri.

Verum tamen, quod non procedat nobiscum, ubi cum fermanis, quibus prolongationem armistitii denegavit. et nunc contra pacta cum iisdem Abbafium deponere vult e Principatu.«

— — — — — — — — — — — — —

»Venit igitur ad me etc. *ugyanaz mint az előbbi egészen mediatur-ig. A másik bekezdés hiányos.*

(K. u. k. Hofarchiv, Wien. Polonica 1680. május.)

XXV.

1680. máj. 1.

Teleki levele Apafihoz a bujdosók ügyében.

Nekem jó kglmes uram fejedelmem.

Már itt az dolgokon általesvén, szintén indúlok, isten velem levén sietek is, az mint az vizek engedik. Az szegény otthon lakos magyarok valóban átkozzák Tököli, Veseléni

uramékat. Minden bizodalmok isten után Ngodban vagyon. errűl, több dolgokrúl, isten bevivén, leszen mit szóllani. Csudálom, az portárúl Ngodnak híre nem érkezik. Vagy csalni akar az némeliek (?) vagy hogy igen reá szorúlt, de valóban várják az Ngod követét. Most azzal bíztatják magokat, Ngod követit errűl az gyűlésrűl felküldi. Sok irásommal Ngodat terhelni nem kivánván, főhopmester uram szintén bővebben, tudom, Ngodnak alázatoson értésére adja. Isten Ngodat sok esztendőkig szerencsésen éltesse. Huszton 1. May 1680.

méltatlan szolgája
igaz híve
Teleki Mihály mp.

Külczím: Méltóságos érdélyi fejedelemnek ő ngának, nekem jó kglmes fejedelmemnek.

Más kéz: 1680. 9. Maii N. István.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

XXVI.

1680. máj. 18. s következő napok.

A gyula-fejérvári országgyűlés törvényei s irományai.

a)

A törvények.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis:

Quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, ceterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 18. mensis Novembris,[1]) anni praesentis 1680. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infra scriptos articulos in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos. Supplicantes nobis humilime, ut nos omnes et singulos eos arti-

[1]) *Így!* Máji helyett.

culos, omniaque et singula in eisdem contenta ratos gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem decimum octavum mensis Maji anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro principali indictis et celebratis conclusi.

Art. I.

Az innep szentelés és káromkodók állapotjáról.

Megvalljuk Kgmes urunk, az Nsgod közinkben küldött propositiói rendiben is arra intetvén, hogy az isten ő felsége igaz itileti között is irgalmasságának reménségével tapasztalhatóképpen részeltet, az Nsgod kegyelmes atyai szorgalmatoskodása által csendes békességünk kedves illatjával megújjítván bennünket, melyért tartozó háládatosságunk megbizonyítására, Nsgod consensussa is accedálván, végeztük, hogy az eddig gyakorlott innepek megszenteléséről úgy az lelkeződőkről és egyébb keresztyén embereket irtóztató szitkoknak rendiről is irott articulusok szorossan megtartassanak és minden helyekbéli tisztek, úgy az udvarok igazgatói is, azoknak kemény büntetés alatt való eltávoztatására szorgalmatosan vigyázzanak s alkalmaztassák magokat, félvén az istennek reájok következő nagyobb itiletitől; egyéb iránt director atyánkfiainak is szoros vigyázása lévén mind az vétkezőkre s mind pedig az inspectorokra, kinek-kinek fogyatkozását executióban vétetni sub amissione bonorum et officii tartozzék s el se mulassa.

Art. II.

Az orthodoxa religión lévőknek Brassóban Bolonya utczában templomhely adatik.

Mivel Kegmes urunk az Nsgod propositiói is azt tartván az orthodoxa religión lévőknek exercitiuma sok akadályokkal viseltetett eddig is Brassó városában, hogy azon

akadályok ezentúl sopiáltassanak, végeztük, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, hogy az brassai lakosok Bolonyában azon orthodoxa religión lévő atyafiaknak rendeljenek s adjanak egy templomnak való alkalmatos helyet, Nemes János, Mikes Kelemen, szebeni királybíró és Mikó István atyánkfiai jelenlétekben ab expiratione praesentis diaetae ad bis quindenam, exercitiumokat is ne impediálják, azon helybéli orthodoxa religión levők penig magok részekről az papnak járandó fizetést nem másnak, hanem magok religiójján lévő pap szükségére fordítsák.

Art. III.

Az extraordinaria adó felszedése és administratiójának modalitásáról.

Mivel Kegmes urunk az istennek itiletire közönségesen szolgáltatván okot, az terhet is illik közönségesen viselnünk, ahhoz képest Nsgod kegyelmes tetszéséből az istennek itiletiből reánk szállott és már csendesíttetett extraordinarius casus alkalmatosságával kivántató expensának kipótolására kapu szám után talleros 18 rendeltünk, szabadságában hagyván kinek-kinek az dominus terrestrisek közül maga portióitúl tartozó adót, ha megadja jobbágyiért, vagy csak valami részében akarja segíteni, mindazáltal ebbéli fogyatkozásoknak eltávoztatásáért az vármegyék és székek vicetiszteitől azon vármegyék és székek gyűlésében, vagy azon kívül is magok rata portiójokrul hiteles czédulát vévén, azoktúl tartozó adót jó pénzül magok administráltassák ad diem 21. Augusti azon vármegyék és székekbéli perceptorok kezéhez, azon perceptorok penig ad diem 15. Septembris generalis perceptor Haranglábi Zsigmond atyánkfia kezéhez Maros-Vásárhelyre sub poena dupli, melyre azon vármegyék vicetisztjeinek sub amissione bonorum et officii légyen szorgalmatos vigyázások, és az vásárhelyiek is szállást adni, ötvös mester embert is rendel(ni) tartozzanak.

Art. IV.

A székely natio és Máramaros vármegye adajáról.

Mivel Kegmes urunk Máramaros vármegyében az német császár pénzével élnek többire, egyébiránt is penig az minthogy az székely natió is magok adajának jó pénzzé tételire nem érkezhetnek, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, végeztük, hogy Máramaros vármegyéből az

császár új pénze is ez adóban acceptáltassék és az székely natio adajával együtt minél hamarább az görögök bírája kezéhez administráltatván, tegyék ők jó pénzzé és ad diem et locum praefixa generalis perceptor atyánkfia kezéhez administrálják sub poena articulari.

Art. V.

Görögök és mások adajáról.

Az mint magunk szegénységének, úgy másoknak is nem kedvezhetvén Kegmes urunk, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, vetettünk az rend szerint való adón kívül az Szebenben szállást tartó görögökre talleros 500. egyéb kereskedő görögökre és örményekre promiscue talleros 1000, ezeken kívül minden adózó helyek s személyek az praefecturán forgani szokott adózó személyekkel együtt az tavalyi mód szerint adózzanak egésszen; perceptora az Szebenben szállást tartó görögök adajának az magok bírája. az több kereskedő görögök és örményeknek Páter János. az praefecturán forgani szokott adónak praefectus atyánkfia. az több helyekről penig az magok vármegyéjek és székekbéli partialis perceptorok legyenek és modo praedeclarato generalis perceptor atyánkfia kezéhez administrálják.

Art. VI.

Az partialis székek folytatásáról az vármegyéken.

Mivel Kegmes urunk az időknek külömb-külömbféle ellenkezési miatt az generalis székek ritkán cerebráltathatnak, az törvényes igazítást kivánó casusok penig ottan ottan terjednek, annak okáért hogy minden vármegyéken az partialis székek esztendőnként legalább háromszor celebráltassanak ante quindenam publicáltatván, száz forint summában álló zálagot és adósságot illető, sőt egyébb száz forintot meg nem haladó materiákrúl való perek is agitáltathassanak és decidáltathassanak is ugyan, mindazáltal hatvan forint summát felűl haladó afféle causa, ha kivánják appellatióban bocsáttassék sub poena articulari, ez ilyen materiában penig az nemes vármegyék főbírái legalább hét assessorokkal üllhessenek széket az magok processussában, Nsgod kegyelmes consensussából végeztük.

Art. VII.

Tövissen és más helyeken is letelepedett rácz és oláh nemesség dolgárúl.

Káros és ellenkező dolgoknak is tapasztaljuk kegmes urunk, hogy Tövisre, Borbándra és más helyekre is telepedett rácz és oláh nemesség tolvaj kiáltására eddig fel nem költenek, annál inkább az afféle casusban azon helyekre szállott birságban nem részesültenek, ennek felette az időnek mivoltához képest lött dispositiók szerint csak partialis insurrectióknak idején is házakat cum universis appertinentiis eladván, magokat vagy subtrahálták a szolgálattúl, vagy ugyan elébb is állottanak in praejudicium incolarum et nobilium; tetszett azért, az Nsgod consensussa is accedálván, ha kik közülök tolvaj kiáltásra fel nem kelnek, tehát azon casusban az falukra szállítandó büntetésben az több lakosokkal egyaránt participálódjanak, az tolvaj kiáltásáért való poena executióját mindazáltal az vicetisztek nem különben, hanem főtiszt atyánkfiai consensussából vigyék véghez, limitálván ő kegyelmek az vármegyével együtt az dolognak meritumához képpest a poenát, házokat penig semminemű tekintetek alatt el ne adják és mások is megvenni ne merészeljék sub poena amissione *(így!)* earundem, hanemha azonféle házaknak rendes onussát fogyatkozás nélkül supportálják.

Art. VIII.

Szederjes és szászkézdi határok között folyó patakon híd erigáltatik cum provisione ejusdem.

Sok és különben meg nem orvosolható károkkal tapasztalván lenni Kegmes urunk az ott alá s fel járó mindenféle rendeknek az szederjesi és szászkézdi határok között folyó pataknak veszedelmes voltát, az Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, végeztük, hogy azon patakon alkalmatos híd építtessék, mely munkában az vármegyéken, székelységen és szászságon is oda közelebb levő faluk segítséggel legyenek, azután pedig Szederjes és Héjasfalva nevű faluk provideáljanak felőle sub poena articulari.

Art. IX.

Az oláhfalvi deszka metszésérül.

Már egynéhány időktűl fogván az oláhfalviak igen abutálnak a régi jó renddel az deszkák metszésében, az

árát is semmiben nem alkalmaztatván az időnek mivoltához, végeztük azért Nsgod kegyelmes tetszéséből, praefectus atyánkfiának légyen gondviselése reájok, admoneáltassa őket. metszessék szélesebben és vastagabban is a deszkát, az árát is alkalmaztatván az időnek mivoltához, melyben ha refractáriuskodnak, comperta rei veritate, érdemek szerint meg is büntesse, alioquin az udvarhelyszéki vicetisztek animadvertáljanak ellenek, az Nsgod fiscusi authoritássa meg nem bántódván.

Art. X.

Nemere havassán Siros és Kecskés nevű helyek igazítása.

Bajos és káros nyughatatlanságok lévén Kézdi-székben az almási, csomortáni, lemhányi, nyujtódi és szászfalusi lakosoknak Kegmes urunk az Nemere havassán Siros és Kecskés nevű helyek miatt régi boldog emlékezetü fejedelmek és Nsgod méltóságos donatióinak is tenorok ellen az kézdi-vásárhelyiekkel, melyek hogy csendesíttessenek, az Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, hogy itílőmester Mikes Kelemen és háromszéki főtiszt uraimék s atyánkfiai ad faciem loci controversi kimenvén, vegyék jó igazításban és azokbéli eddigvaló rendetlenségeket törvényes processusra igazítsák, concludáltuk ; addig penig az vásárhelyiek ne impediáltassanak dominiumokban, ha penig ezek közűl valakik meg találnak betegedni, requiráltatván Nsgod, mást rendelni helyébe méltóztassék.

Art. XI.

Ab anno 1657. nemesedett személyek az székelységen bíróságot viseljenek.

Nagy fogyatkozására lévén Kegmes urunk sok faluknak az székelységen a nemesek rendkívűl való szaporodása, végeztük, Nsgod consensussa is accedálván, hogy az olyan helyeken, holott a falus bíróságot viselni szokott szegénység megkevesedett, nevezet szerint Háromszéken, Nyujtódon az nemesség közűl is, kik ab anno 1657. nobilitáltattak, salva permanente nobilitari eorundem praerogativa, az falus bíróságot és egyéb onusokat is az Approbata szerint tartozzanak supportálni sub poena florenorum 24.

Art. XII.

Maros-széki havas igazítása ígirtetik.

Az maros-széki havas igazításáról tött Nsgod kegyelmes resolutióját alázatosan megszolgáljuk Nsgodnak mint

kegmes urunknak, mi is penig az Nsgod kegyelmes tetszéséből ezen dolognak eligazítására in constitutionum regni anni 1679. articulo 12. rendelt commissarius atyánkfiai defectussát Alvinczi Péter egyik itélő mester atyánkfiának alkalmatosságával suppleáltuk, úgy hogy az director és görgényi fiscalis tisztek is jó alkalmatosságát azon controversia eligazításának ne posthabeálják.

Art. XIII.

Az sót hordó szekereknek holmi difficultási orvosoltatnak.

Nagy terhével tapasztaljuk Kegmes urunk szegénységinknek lenni, hogy az portusi deákok az aknákrúl szállított sót rendkívűl meghányják, azért való fizetéseket elvonják és szekérbért is az olyan sóktúl nem fizetnek. egyébaránt is az sót szállító bért sokáig tartóztatják, az marhajokat pedig az sósszekereseknek az articulusban meghatározott helyek lakosi nem szenvedik, sőt béhajtván őket, rendkívűl sanczoltatják azon szekereseket; hogy azért afféle alkalmatlanságok tolláltassanak, Nsgod kegyelmes tetszéséből is végeztük, hogy az portusi deákok az feljebb specificált és más hasonló excessusokat is eltávoztassanak sub poena articulari, az sós szekereket penig az lakosok marhájoknak határokon való legeltetésében ne impedálják, sőt az elébbeni arról irott articulusok szerint elégséges helyet deputáljanak számokra, ha penig a szekeresek exorbitálván, marhájukat valamely falu lakosi béhajtanák is, illetlen exactiókkal ne sanczoltassák őket affélékről eddig irott articulusok ellen sub poena articulari.

Art. XIV.

Az gyergyaiak ellenkezési redigáltatnak.

Magunk sérelmének agnoscálván Kegmes urunk az gyergyai atyafiaknak magok fő tisztei és az jó rendtartás ellen kezdett és ezentúl nagyobbra is terjedhető rendetlenségeket, mivel sem derék gyűlésekre az csiki atyafiak közzé nem mennek, sem adajokat vélek együtt az régi jó rend szerint nem administrálják, sem penig egyéb közönséges jó dologban azon csiki atyafiakkal egyetérteni nem akarnak, végeztük azért, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, vigore praesentis articuli admoneáltatván ő kegyelmek, ennek utána az csiki derék gyűlésekre conpareáljanak,

331119A

az adót vélek együtt administrálják, mostani Kegmes urunknak és következendő legitimus fejedelmeknek és az fő tiszteknek illendő obsequiumokat praestálják, sőt egyéb ez haza közönséges javára nézendő dolgokban is csiki atyánkfiaival egyetértsenek; alioquin ha kik ezek ellen comperiáltatnak cselekedni, in poenam articularem incurráljanak; nagyobb gonoszt importálható szakadásokra penig hacsak alkalmatosságot szolgáltat is, juxta contenta decreti publicae pacis perturbátornak repudáltassék, melyre director atyánkfiának legyen szorgalmatos vigyázása.

Art. XV.

Lőrincz-Révén egy rótt hely eximáltatik.

Lőrincz-révi possessor Koncz Gábor atyánkfia azon falu parochiális szükségére deputált Kegymes urunk egy rótt helyet, nem lévén pap házát hová csinálniok, melyet Nsgod kegyelmes consensussábúl az ravatal alól vigore praesentis articuli csinálunk in perpetuum.

Art. XVI.

Tiszteletes Buzinkai Mihály atyánkfia igeni fundusa adaja limitáltatik.

Fejérvári mostani egyik professor tiszteletes Buzinkai Mihály atyánkfiának az mely fundust Nsgod Fejérvármegyében, Igenben conferált, rovás alatt lévő hely lévén, míg ez hazában lakik ő kegyelme, azon helyrűl való adózástúl immunis lészen, kimenvén penig ez hazából lakni, ha bírni akarja, annuatim adjon egy-egy tallért, többel az lakosok is ne aggraválhassák, Nsgod kegyelmes consensussából végeztük.

Art. XVII.

Kolozs vármegyében Esztána nevű falu adaja limitáltatik.

Kolozs vármegyében Kalotaszegben Esztána nevű falunak megpusztult és romlott voltát, kiknek falujokban való lakások is az töröktűl való félelem miatt nem bátorságos, tekintetben vévén, hogy végképpen és teljességgel el ne pusztuljanak, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, hat rótt helyre limitáltuk annualis adaját.

Art. XVIII.

A régi perceptorok dolga és adózásbeli difficultások redigáltatnak.

Végét akarván Kegmes urunk vetni az eddig viselt külömb-külömbféle ország contributiói és perceptorok részekről homályban forgott difficultásoknak, Nsgod kegyelmes tetszéséből rendeltük volt Nemes János, Bethlen Miklós, Macskási Boldizsár, Kálnoki Sámuel, Horváth Kozma és szebeni notarius atyánkfiait az végre, hogy ő kegyelmek ez hazának külömb-külömbféle contributióit és perceptorok ratióit, sőt az exactoroknak is expeditoria quietantiáit ab anno 1658. usque ad annum praesentem 1680. szorgalmatosan megvizsgálnák és jó karban is állítanák; munkálkodván azért ő kegyelmek, azon munkát közönségesen egész országúl megolvastattuk és az hol mi difficultásokat fenhadtanak volt, azokat is egész országúl jó karban állítván, Nsgod kegmes consensussábúl végeztük, hogy valakik ez ideig az ország és az partium külömb-külömbféle contributióiban, komornyikok, inspectorok, generalis vagy partialis perceptorok, fizető mesterek vagy penig exactorok is voltanak, a modo imposterum se magok, se maradékjok examenre többé ne vonattassanak, hanem vigore praesentis articuli teljességgel absolutusoknak tartassanak: ide értetvén Bethlen Gergely és Mikes Kelemen atyánkfiai ezen esztendőben Fogarasban percipiált és közönséges ország szükségére hitelesen erogált 8700 tallérokról való expeditiójok is; mindazáltal az kiknek pura restantiájok fenmaradott s az nemes ország el nem engedte, tartozzanak megadni: mostani generalis perceptor Kovács István atyánkfia ratiója penig pro anno 1680. azon adóban interversatus partialis perceptorok alkalmatosságával együtt fenmaradván.

Art. XIX.

Brassó várossa expensája acceptáltatik és limitáltatik.

Az elmúlt 1679. esztendőben az időnek mivoltához képest az portai expeditiók alkalmatosságával lött expensáit brassai atyánkfiainak megvizsgálván, bizonyos dolog, találtattak olyak is, melyeket eltávoztathattak volna, mindazáltal mostan és pro semel azon 2343 forint és tizenkilencz pénz igaz computus szerint való summa expensájok ő kegyelmeknek acceptáltatik, de ezután ő kegyelmek az elvesztegetett és elveszett lovak árát azonokról irott articulusok

szerint hofmester atyánkfiai authoritásával orvosolják, egyéb elmulatható expensákot is penig, az minéműek posta lovak visszahozattatások, szekerek mellett forgó csatlósok és lovak közönséges készíttetése titulussi alatt feltesznek, az szekereseknek adandó száz forint summán kívűl való expensával együtt eltávoztassák, Nsgod kegyelmes consensussából végeztük.

Art. XX.

Némely helyekre commissariusok deputáltatnak.

Torda vármegyében disznajói és Kolozs vármegyében glédeni possessorok között eddig fenforgott controversiák hogy nagyobb alkalmatlanságra ne fakadjanak Kegmes urunk, Nsgod kegyelmes consensussából Gyerőfi György, Lázár Imre, Bálint Zsigmond és beszterczei notarius atyánkfiait rendeltük, hogy jó alkalmatossággal kimenvén, azon controversiát complanálják.

Küköllő vármegyében az bábahalmi és dicsőszentmártoni határ között is régen fenforgó controversia mégis terjedvén, hogy az is eligazíttassék, szükségesnek itélvén, elébbeni a végre delegált commissarius atyánkfiait most is authoráljuk, defectusokat Alvinczi Péter itélőmester atyánkfiával suppleálván.

Az elmúlt 1678. esztendőben az ebesfalvi és almakereki Nsgod haereditarius jószági az Medgyes és Segesvár székbéli némely faluk territoriuma, sőt a borgaiaknak is a beszterczei borgaiakkal egymás között fenforgó contraversiáknak eligazítására deputáltattak volt bizonyos commissariusok, kiket most is azon articulusoknak tenora szerint facultáltuk, Sárpataki Márton és Sárosi György atyánkfiai helyekben itélőmester Alvinczi Péter és Mikó Miklós atyánkfiait Nsgod kegyelmes consensussából rendelvén.

A toroczkai és aranyasszéki határok felett már alkalmas időtől fogván forgott controversia is még fen lévén, annak is igazítására elébbeni arról irott articulusok szerént most is Teleki Mihály atyánkfia igéri magát, mi is Nsgod kegyelmes consensussából azontól írott articulusban deputált több commissarius atyánkfiait is most is facultáljuk, Sárpataki Márton atyánkfia helyében Alvinczi Péter itélőmester atyánkfiát deputálván.

Torda városa lakosi és Aranyos széki atyánkfiai között controversiában lévő erdőnek eligazítása e mai napig is effectumban nem mehetvén, az arról 1670. esztentőben írt constitutiónknak tizenhetedik articulussát, Nsgod kegyelmes

consensussa is accedálván, helyben hagyjuk, ezen articulusban specificált commissariusok defectussát Petki János és Alvinczi Péter atyánkfiai személyekkel suppleálván.

Pálosi és kőhalmi határok között is régi controversia forogván, Nsgod kegyelmes consensussából azon controversiának eligazítására szebeni királybíró, Bethlen Pál, Daniel Mihály, Daniel István, Haranglábi Sigmond és szebeni polgármester atyánkfiai ad faciem loci controversi ad requisitionem bonorum possessorum kimenvén, vegyék végső igazításban.

Az zágori hasonló controversiának is eligazítására azon materiáról irott articulusok szerint deputált commissariusokat helyben hagyjuk, defectusokat egyik itélőmester Alvinczi Péter és Daczó János atyánkfiai személyekkel suppleálván.

Art. XXI.

Az fugitivus jobbágyokról.

Az fugitivus jobbágyok, kik eddig legitime el nem adattattanak, a közönséges törvények rendinek az Nsgod kegyelmes collatiójával együtt consulálni kivánván, végeztük, hogy a kiket illet, deákokat emittálván és azok mellé minden vármegyék és székek főtisztei hiteles atyjokfiait rendelvén, procedáljanak törvény szerint való repetáltatásokban s azon relatióknak rendi is törvényes úton annak idejében vétessék igazításban és executióban is; hozzá tevén azt is, hogy senki ennek utánna maga földén fiscalis fugitivus jobbágyokat, akárhová valók legyenek, ne szenvedje, vigyázván ez iránt maga becsületi szerint az fiscalis jószágok fogyatkozásinak távoztatására, hasonlóképen fiscalis fugitivus jobbágyokat meg ne kérjen senki. Egyébbaránt, ha ki effélét megkér, donatiója vagy róla való collatiója vigore praesentis articuli annihiláltassék, az földire szállott és patiált jobbágy penig, comperta rei veritate, simpliciter reducáltassék.

Art. XXII.

Az jó pénznek mostani casusban való béváltásáról.

Mind az jó pénznek szűk volta, mind penig az adózásnak rendkívül siettető alkalmatosságira nézve Nsgod kegyelmes consensussából is végeztük, hogy ez mostani fenforgó casusban a mint a portán is bévészik, adósságban az inspectorok ő kegyelmek az fen specificált generalis

adó perceptorával az aranyat Szegedi György portusi inspectortól bévétessék, eltávoztatván mindazáltal ezen materiában mind az ország közönséges kárát, mind penig másoknak hasznot szolgáltató alkalmatosságot.

XXIII. Art.

Belső Szolnok vármegyében Décse nevü falu adaja qualificáltatik.

Ez jelenvaló esztendőre tartozó Belső Szolnok vármegyében Décse nevű falunak mindkét rendbéli adaját eligazítván és megfizetvén a possessorok, jövendő esztendőre egy kapu s egy rótt ember adaja defalcáltatván, két kapuról contribuáljanak.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et amissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta ratos gratos et accepta habentes acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus. Offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis [1]) et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest, seu intererit, observari faciemus, imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Albae Juliae die 18. mensis Maji, videlicet die congregationis nostrae. Anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo.

M. Apafi mp. (P. H.)

Alól: Pro spectabili ac generoso Michaele Teleki consiliario.

(Eredetije a M. T. A. birtokában, a fejedelem sajátkezű aláírásával s pecsétjével ellátva.)

---

[1]) A szövegben clausis.

b)

1680. máj. 28.

A számadások megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése.

Az 1659-ik esztendőtől való számvételhez kivántató requisitumok, melyek nélkül rendesen nem procedálhatunk, vékony itíletünk szerént.

1. Azoltától fogván való minden articulusok megkévántatnak, akár nyomtatásban, akár írásban legyenek, mivel némely rövid gyülésekbeli articulusok ki sem nyomtattak, hogy azokból mind az felvetett adónak mivoltát, mind az generalis perceptorokat kitanulhassuk.

2. Kévántatnak az generalis perceptoroknak regestumok is, hogy azokból az partialis perceptorok kik lettenek légyen, kitanulhatnók mind neveket, mind perceptiójokat és erogatiójokat.

3. Mindezek felett megkévántatnak szükségesképpen az országtól rendeltetett egynehány rendbeli exactoroknak számvevésekről való regestumok, melyek nélkül alig lehet, hogy rendesen valamit procedálhassunk.

4. Kévántatik az nemes országnak instructiója ide alább megírt kérdésinkre:

1. Mivel az generalis perceptorok, azkik számot adtak, nem lévén az regestumokra semmi szükségek számadások után, ha regestrumokat meg nem tartották, hanem csak számadásokról való absolutionalis testimonialisokkal compareálnak, in isto casu honnét kellessék az partialis perceptorokat kitanulni, mivel azoknak nevek az articulusban nincsen.

2. Ha szintén neveket az partialis praeceptoroknak feltalálnók is, de azok is ha számot adtak és csak egy testimonialissal állanak elé, regestumot nem producálnak, honnét tanulhassuk ki azon esztendőbeli állapotját az adónak és számát az adózó rendeknek, mivel az minden esztendőn változott.

3. Az főtisztekre, fiscalis exactorokra lévén néha az számvétel is bizattatva, talám magoknak reserváltak arról való regestumokat, melyek szükségesek, és ha nem lésznek, in isto casu mit kell cselekedni?

4. Volt ezalatt oly üdő is, melyben az ország adaja az fiscus kezén forgott, és mind komornikok, mind praefectusok, mind penig portusi tisztek keziben administrálták az

vármegyék perceptori, sőt az szegénségnek sokszor adajok az sószállításra tudódott fel; ebben is mint kellessék procedálnunk, instructiót várunk.

5. Az perceptorok magok számadásokról testimoniálisokat producálván, azok közzűl ki országtól rendeltetett exactorok testimonialisát, ki fiscalis exactorokét, ki főtisztekét producálja, ezeket in genere acceptáljuk-e, ne-e, akarjuk érteni.

6. Az székelységen is sok rendbeli adószedés volt az ötezer tallér megigérése előtt is, azoknak is perceptori tartozzanak-e compareálni, ne-e? Ha compareálnak, azoknak is dolgokban az feljebb specificált regestumbéli és egyéb difficultások mind feltaláltatnak.

7. Az kiknek az régiség vagy egyéb változások miatt quietantiájok elveszett, aziránt való difficultás miképpen sopiáltassék, akarjuk Nagyságtok s Kegyelmetek tetszését venni.

5. Ezeken kűl is ha miben Nagyságtok s Kegyelmetek neküink lument ád, és ha kiket tudhat olyanokat, kiknek kezeknél ország pénze forgott volna, azoknak eligazítása álljon Nagyságtok s Kegyelmetek dispositióján, mi magunkat ahoz alkalmaztatni készek vagyunk, de az feljebb megírt difficultásoknak tollálása nélkűl hogy rendesen s haszonra procedálhassunk, alig látjuk.

Ezekre penig Nagyságtok s Kegyelmetek méltóztassék neküink írásban instructiót adni, hogy magunkat ahoz alkalmaztatván, senkitől ne okoztassunk.

Mikes Kelemen mp.

Más kéz: Az mostan delegált böcsületes atyánkfiai az elmúlt 1659. esztendőtől fogván eddig folyt adózásnak rendiről az perceptoroktól való számvételben procedáljanak szorgalmatossan, és ha kik helyes quietantiákkal magok abbéli dolgokat comprobálják, azokat ő kegyelmek acceptálják; ha kik pedig vagy helytelen quietantiákot, vagy testimoniumokat producálnak, azokat ő kegyelmek egyéb ezen materiában occurrálható derekasb difficultásokkal együtt reportálják.

Albae Juliae 1680. die 28. mensis currentis Maji in congregatione universorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae

per magistrum Petrum Alvinczi
protonotarium.

(Eredeti az Akadémia kézirattárában.)

c)

1680. jún. 8.

Ugron András felmentése.

Mü az ide alább megírt személyek, kik az mü kgls urunk ő nga és az nemes ország rendeléséből az elmúlt 1659. esztendőtől fogván felvetett ország adajok felszedésében és erogatiójában forgott perceptorok, és azoknak számadások iránt rész szerént függőben, rész szerént penig homályban is elegyedett dolgok megvizsgálásában és jó rendben való vételében ez jelen való esztendőben ad 18. Maji Fejérvárra promulgáltatott generalis országgyűlése alatt voltunk foglalatosak: Adjuk emlékezetül az kiknek illik ez írásunknak általa, hogy az többi között tek. nemz. Gyerőfi György, Daniel István és Toroczkai Mihály uramék az néhai Ugron András uram successori Nagy Klára és Borbára kisasszonyok részekről compareálván, jelenték, hogy néhai Ugron András uram levén két rendbeli ország adójának perceptora in anno 1658 és 1659 Marosvásárhelyt húsz forintos és Beszterczén felvetett ötven forintos adóban, az országtól rendeltetett akkori exactorok eleiben producálván Szász-Medgyesen in anno 1662. die 16. mensis Septembris, akkor eligazították, és az néhai Ugron András uramot quietálván, azon két rendbeli adó alól absolválták. Melyről való absolutionalisát megírt Ugron András uramnak fenn megírt atyafiak mostan mü előnkben is producálván, mü is azon testimonialist helyben hadtuk, és megírt Ugron András uram successorit azon testimonialis szerént quietáljuk és absolváljuk ez mü kezünk írása és pecsétünk alatt költ levelünk által. Datum Albae Juliae, die 8-a mensis Junii, anno 1680.

Nemes János mp.	Macskási Boldizsár mp.
(P. H.)	(P. H.)
Bethlen Miklós mp.	Petrityevich Horvát Kozma
(P. H.)	mp. (P. H.)
Kálnoki Sámuel mp.	Weinholz János mp.
(P. H.)	(P. H.)

Kívül: Ugron András számadása helyben hagyatott in anno 1681. Fejérvárt.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

XXVII.

1680. jún. 20.

A lengyel király a fejedelemnek: hogy özv. Wesselényiné ügyében a császárnál közbenjárt.

Joannes tertius dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaeque.

Ilme princeps, grate nobis dilecte. Grande profecto magnifica comitissa Weselini ex immaturo conjugis sui magn. olim comitis Weselini decessu accepit vulnus; ac veluti calamitas raro sola venire solet, gravibus insuper oneratur curis, cum ad forensem trahitur strepitum. Quibus in terminis non modo pro paterna propensione nostra, adversa et afflicta ipsius sorte, ad condolendi sensum movemur; verum etiam non illibenter tam in generali tribunalis regni judicio, quam in aliis quibusvis subsidiis regium nostrum eidem impartimur patrocinium; idque tanto prolixius, quanto majorem intercessionis pro eadem Iltis Vrae habemus rationem. Quippe etiam ad sersmum Rom. imperatorem impense instituimus, ne, siquid defunctus maritus ejusdem deliquerit, ex ipsa vindictam sumere velit, neque dubitamus hanc interventionem nostram ipsi alicui emolumento futuram. Quod superest, optimam Ilti Vrae desuper valetudinem apprecamur. Datum Varsaviae die XX. mensis Junii, anno dni MDCLXXX. Regni nostri VII-o.

Joannes rex. mp.

Külczím: Ilmo dno Michaeli Apafi, Transylvaniae principi, partium Hungariae dno et Siculorum comiti, grate nobis dilecto.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

XXVIII.

Khunitz 1680. július 7-ki jelentéséből.

»Anderten solle auch gehorsamb hinterbringen, wasmassen derjenige Capizi Bassa, nahmens Mehmet Agha, so die Porten vor etlich Woch in Transylvaniam gesandet, den 29. Junÿ wiederumb zurückkhomben, und Brieff von Apaffi mitgebracht, inhalts erstlich, weillen die Portten

mit der erlegten Geldtsstraff bey d. 25. decapitirten Türckh sich vergniegt, Danckh gebend. Anderten meldet er Abaffi, was gestalten die Rebellen intentionirt sind, sich E. k. Mtt. accommodiren. Seitten aber beklagt er sich, dass die Siebenbürger Kaufleuth in ihrer Handlung gesperrt, und den alten privilegien, oder Freyheit in Teutschland zu handeln und zu negoziren ganz beraubt seynd. Bittet dahero umb Remedirung, diss leztere hat der Granvesier dem Kiaha befohlen, dass er mir auch zu wissen mache, umb solche Eur. kayl. Matt. gleich wie oben anzuzeigen, die Debrecziner aggravirung zu hinterbringen, und damit die commercien auss 7-bürgen wie vorhin in Eur. k. Mtt. Erblanden und Königreich libere und dem alten Gebrauch nach ungehindert passirt möge werden, umb Remedirung anzulangen.«

Ugyanezt jelenti Khunitz ugyanaz nap a Hofkriegsrathnak is.

(Turcica 1680. Cs. és k. udvari levéltár, Bécs.)

XXIX.

1680. jú l. 26—s z e p t. 6.

Portai tárgyalások.

a)

1680. jú l. 26.

Maurocordatus levele Apafihoz.

Celsissime princeps ac domine colendissime!

Cum praedefuncti Pauli Beldy duo servi, latores praesentium ad clementiam Celsitudinis Tuae recurrant, requirentes hasce nostras commendatitias litteras ex fiducia benignitatis ipsius communiri placuit. Cum itaque in conspectum ipsius venerint, speramus anteactam quidem ipsorum vitam negligendam, ex promisso vero futurae fidelitatis clementia et gratia ipsius esse donandos. Ceterum deus optimus illi optimam valetudinem ac felicitatem concedat diuturnam, ut ipsi liceat parcere et misereri. Datae Constantinopoli 1680. die 26. Julii.

Celsitudinis Tuae
addictissimus ad servitia
Alexander Maurocordatus . . . . .

Külczím: Celsissimo principi Transylvaniae, comiti Siculorum ac domino partium regni Ungariae domino domino Michaeli Apafi domino mihi colendissimo.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

b)

1680. aug. 1.

Ruszkai Sárossynak: küldi vasbékóját.

Szolgállak uram, Kegyelmednek. Isten szerencsés hosszú élettel áldja Kegyelmedet.

Im a Kegyelmed rabságának emlékeztető czimerét, vasbékóját Kegyelmednek kiküldöttem Brassai Kocsis Györgytűl, onnan vitesse haza Kegyelmed. Mostan Kegyelmedet semmi oly új dologrúl innen nem tudósíthatom, hanem kivánom hogy levelem Kegyelmedet találja szerencsés órában mind az asszonynyal ő kegyelmével együtt. Constantinopoli 1680. 2. Aug.

Kegyelmednek jóakaró szolgája.

Ruszkai András mp.

Külczím: Tekéntetes nemzetes Sárosi János uramnak (titulus), nékem bizodalmas jóakaró uramnak ő kegyelmének becsülettel adassék.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

c)

1680. aug. 3.

Ruszkai jelentese a fejedelemnek.

Mlgos erdélyi fejedelem, nekem jó kls uram, isten Ngodat hosszú időkig való szerencsés és békességes országlással áldja meg.

Kabos Gábor uram által érkezett Ngod méltóságos parancsát kls uram vettem szolgai nagy engedelmességgel. Onnan kívűl idegen útakon bejöhető titkos informatiók ellen szorgalmatosan vigyázunk, kglmes uram, Keczeli urammal együtt, de még többet fel nem vehettünk a két kapucsi pasák hozta leveleknél, melyekrűl Ngodat kls uram tudósítottuk. Hanem most harmadik rendbelit küldött gróf Tökölyi uram ő nga Mauracordatus uramnak, melyben írja,

hogy rövid időn maga emberét küldi be. Hihető kls uram, hogy az fővezérnek is írt, de ennél többet ki nem vehettem belőle, ez sokára és sok kerengő beszédekkel kls uram. Semmi új dologrúl nem tudósíthatom mostan Ngodat kls uram, hanem az császárt beszélik közbeszéddel, hogy Dirinápolyban megyen, de bizonyosan senki nem tudhatja, ez következendő bőjtöknek előtte-e vagy utána? Mostani pénzbeli hozzám mutatott kegyelmességéért is isten Ngodat áldja meg kls uram.

Kls uram, esztendőm is már eltelvén istennek jó voltábul, immár csak várnám Ngod kegyelmességébűl lelkem ismeretinek hova hamarább való kiszabadulását ez Sodománál régen Sodomább és fertelmesebb nagy városbúl, a mint hogy a sok unatkozásért már unt ember is vagyok kls uram, mint az igaz ügyet szorgalmaztató az hamis bírák előtt. Kls uram Ngdat isten békességes országlással áldja meg. Datae Constantinopoli 1680. die 3. Augusti.

Kls uram Ngodnak

alázatos híve és szolgája
Ruszkai András mp.

Külczím: Az mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának nekem jó kls uramnak nagy alázatosan, de bizodalmason adassék.

(A. M. T. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

d)

1680. aug. 3.

Csáky László kiszabadíttatását kéri.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram, isten Nagyságodat hosszas üdőkre boldogítsa.

Méltóságos fejedelem, alázatossággal Nagyságod kegyelmességéhez folyamodom, gyarlóságomat született fejedelmi kegyelmességével borítsa, elégedjék meg eddig való sanyaruságommal, és az mit az én alacson személyem nem érdemlene is, Nagyságod halhatatlan híre neve nyomja helyibe. Könyörgök mint kegyelmes uramnak, találja módját szabadulásomnak, tekintse az Istent, én is teljes életemig való hűségemmel ügyekezném meghálálni, az Isten is Nagyságodat megáldja és magyar nemzet szerencséjére hosszas üdőkre virágoztassa. Az alatt is pedig Nagyságod kegyelmességébűl bement szolgámat, Déssi uramat méltóztassék visszabocsáttani, szerelmesim felűl hadd tudhassak valóságot,

Elhittem, Nagyságod fejemre terjedő kegyelmessége nem halad, kit minden engedelmességgel várok. Isten Nagyságodat egész házával tartsa sokáig jó egészségben.

Jettikula 3. Aug. 1680.

Nagyságodnak alázatosan szolgál szegény rab

Csáki László mp.

Külczím: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Más kézzel: Csáki László Jediculából költ levele.

(Eredeti az Akadémia kézirattárában.)

e)

1680. aug.

Kálnoki Nemesnek: kiszabadítása ügyében.

Ártatlan rabsággal való szolgálatomot ajánlom uram Kegyelmednek. Isten minden szomorú változástól egész házával együtt oltalmazza.

Noha az Isten ő felsége az egész emberi nemzetet egy vérből teremtette, de csak egyre is változhatatlan erősséget nem bízott, azért csudálom, ha ki nagyra böcsüli az szerencsét és magának is igér bomolhatatlanságot, holott senkit még eddig két emlején nem szoptatott sét egy órába Cyrust, másban Croesust állított, példa sok rá.

Azért uram, hogy most engemet is tárgyul tött az szerencse, ne legyek csudája senkinek, mert nem történet, hanem Istennek rendelése, a ki nélkül semmik az földön véghez nem mennek. Inkább inthet minden kegyes atyát és anyát, kik szives szorgalmatossággal procurálják magzatjokot, mint rám tudják, melytől az szegény (?) hazát is isten oltalmazza. Noha szent Jóbbal azt merem írni, vajha valaki oly bírám lehetne, az ki előtt szép renddel az én igyemet előmondanám, én az én számot betölteném ártatlanságomnak minden erősségivel, annak szivét is megnyugotnám, de ha mondják (?) fiat voluntas Domini; ezt ebben hagyom etc.

Hanem mind vérségi relatiók s mind szomorú rabságom inductiójan akarám most is Kegdt ezen levelemmel látogatnom kévánván, találja szerencsésen kedvesével együtt. Váltig várók az Székely László uram igéretinek gyümölcsét, az szegény haza nyugalmát s az mi szabadulásunkat

is, de mi okon nem, így ezt meg nem tudjuk, hogy contemnáltattunk, bizonyos, melylyel is tetéztetik böcstelenségünk az keresztény szabadság ellen.

Egyébiránt az Isten tréfát nem ért és midőn felebarátjával kereskedik ember, nemde nem provocálja-e az istent megigért boszuállásra etc. Megvallom, uram, az szabadságot inkább szeretném és kivánnám az keresztényi társaságot, de ha nem tetszett istennek, arról nem tehetünk. Itt is eltöltenők az üdőt, csak volna mi mellett; ha kegyelmed atyafiasságán méltóságos fejedelem ő nagyságától megengedtetnék valami kevés sustentatiómat, nemcsak symbolum boni operis volna, hanem quondam kölcsönös szolgálatra kötelezne másokat is házához. Ha nem lesz is uram, holtig kell élnünk. Isten aki testet lelket adott, gondot is visel. Ellenségivel is szabad jól tenni embernek, az nemes vérű szülöttség azt hozta volna magával, etc. másik az, hogy Isten is parancsolja. Mat. 5. v. 44. Ezzel hagyom Isten gondviselése alá Kegyelmedet. Jediculae 1680.

Kegyelmed ártatlan rab atyjafia
Kálnoki Bálint mp.

Külczím: Tekintetes nemzetes Nemes János úrnak titulus ő kegyelmének adassék.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

f)

Khunitz augusztus 15-ki jelentéséből.

Jelentés a nagyvezérnél aug. 3-kán nyert kihallgatásáról.

»Devo ringratiare a vostra Eccª, che mi ha presentata alla Mttà del G. signore, e la sua Mà Cª mio clementissimo Signore mi da ordini per questo Corriero da rapresentrare alla Eccª Porta, qualmente *il Bassa di Waradein habbia fabricato una nuova fortezza intorno del ponte di Botzkai* [1]) Botzkai nell'Ungaria Superiore, che corre immediate contra la capitulatione et contestatione della buona Pace. Perciò si spera, che sua Eccª darà ordini di disfarla et demolirla.

La Risposta del Gran Veziro: Questo non può essere, perchè nissun pasha ha l'authorità di fabricare alcuna nuova fortezza, senza presaputo della porta, e già che mai

[1]) A dűlt betűkkel szedettek titkos írással.

si ha sentito manco ordinato, bisogna che questa nuova sia una cosa finta: o che sia solamente un risarciamento d'una fortezza vecchia.

Io replicai.

In caso che fosse vero, sua Ecca si contentarà di farla disfare?

Il Veziro risponde.

Si, e domani sarà spedito un Corriero per andare e riportare l'aviso di questo affare.

Di più dissi io.

Tengo ancora ordini di Sua Mà Ca. che devo dimandare dall'Eccelsa Porta *la cathegorica resolutione per terminare la prorogatione della pace* in sollievo dei poveri sudditi d'ambe le parti.

La risposta del gran Veziro.

Questo affare è di gran consequenza, onde me fa dimandare, se tengo *authorità et plenipotenza di trattare e terminar questo negotio.*

Io dissi.

Sua Ecca haverà compreso dalle mie Credenzionali la mia incumbenza, e di più Sua Mà Ca non mi diede *altra instructione che quello del quondam internuncius, anzi ne tengo ancora ordini expressi per tutte le lettere di continuare et terminare li trattati della pace, così credo di havere authorità bastante per trattar detto affare.*

Et il Reis Effendi lo confermò.

Il G. Vezo disse.

Bene, ancora *la porta ottomana inclina di continuar la santa pace, ma essendo ancora IV anni per terminar il tempo dell'antecedente capitulatione, così non cè fretta di rinovarla tanto presto.*

Io replicai.

Sua Ecca consideri solamente li poveri sudditi, che da tanto tempo innocentemente già patissono con tutto cio che devono nutrire così gran guarnisoni di confini. Onde Va Ecca haverà gran merito, se ponerà in tranquil stato li poveri sudditi, *prorogando la pace e caciando li cattivi ribelli.*

Il Veziro disse.

Bene, questo è vero, parlarò *col Sultano questi giorni prossimi vi farà chiamare e cominciaremo* in nome d'Iddio *trattare questa santa cosa dela pace.*«

(Turcica. 1680. Cs. és k. udv. levéltár, Bécs.)

g)

1680. aug. 27.

Keczeli András jelentése.

Kglmes uram!

Alázatosan jelentem Ngodnak, mint kglmes uramnak, hogy 25. praesentis az Jediculában levő rab urak supplicálván az fővezért ő ngát magok szabadulása felől, melyet is magok kívánsága szerint obtineáltak is kglmes uram, ugyan azon nap elbocsáttattak, és az parancsoltatott meg nekiek, hogy ben Kunstanczinápolyban fogadjanak egy szállást, és légyenek veszteg addig, az még Ngodtól kglmes uram embere érkezik, az ki is eddig is útban lehet; kibocsáttatván Jedikulából, Csáki uram Paskó urammal mentenek az Zólyomi uram szállására, s ma is ott vadnak, az más három oda ment, az holott az szolgái szállása volt, az szállásokrúl megizenvén nekem Belléni uramék, hogy megszabadultak, és hogy Csáki és Paskó uramékhoz Zólyomi uram szállására mentek, én is azt megértvén kglmes uram, menten lementem az tolmácshoz ő ngához s Paskót kglmes uram az tolmácsnál ő ngánál találtam; más nap, úgy mint 26. Csáki uram Paskóval újalag az tolmácshoz ő ngához mentenek tanács kérdeni, s ő nga kérdette, hogy mirúl kírnének tanácsot, s arra azt mondották, hogy még abban magok között sem egyezhettek meg, most leghamarább csak azon volnának, hogy az Béldi uram pénzét, mely elvítetett volt, azt akarnák suplicálni, és praebendájok szaporítását, ezeket kglmes uram mikor nekem az tolmács ő nga ezeket megbeszéllette volna, mondám, hogy annak az elvött pénznek is kírése, az vagy hogy elvítele nem őket illetné, hanem gyermekit s feleségét, melyre azt felelé ő nga, hogy azok részirűl senki sem solicitálja, ezek is penig, nem hiszi ő nga, hogy igen sokat aziránt obtineálhassanak az vezér ő nga kegyelmességéből, ha valami keveset megad nekiek benne, de még az is bizontalan. Az tolmács ő nga Ngodnak kglmes uram ajánlja alázatos szolgálatját, ő nga azt javalja Ngnak kglmes uram, hogy Ngod ezen dolog felől meghitt bölcs emberét ide küldi, nemcsak szóval izenje meg Ngod kglmes uram maga tetszését, hanem az vezérnek ő ngának is megírja Ngod kglmes uram az iránt való akaratját, s az tolmácsnak ő ngának is, hogy ahoz kípest tudjon ő nga is Ngodnak kgls uram tudhasson tehetsíge szerint szolgálni; ezeknek penig dolgok addig kglmes uram, az még az Ngod embere érkezik,

azon lészen az tolmács ő nga s én is tehetsígem szerint, hogy csak ezen állapotban légyen dolgok. Az hátra maradt summa pénzt kglmes uram az tiha minduntalan tudakoztatja tűllem az tolmácscsal ő ngával, hogy mikorra érkezik, sőt az tolmács ő nga ugyan meg is parancsolá kglmes uram, hogy Ngodnak adjam tudtára, hogy mentül hamarább hamarább *(így!)* lehet, Ngod kglmes uram küldje meg, s annak is menjek végére, hogy ha Ngod kglmes uram az réz-effendihez ha mutatja-e kegyelmességét vagy nem, mert különben ő nga az magájából is contentálja, mivel ő nga tett igíretet az Ngod kegyelmessíge felől, csak az réz is lígyen jó akarattal Ngodhoz kglmes uram. Itt kgls uram most semmi egyéb hír nincsen, az melyről Ngodat kglmes uram tudósíthatnám; hogy ezen dolgot kglmes uram az gonosz nyelvek máskíppen ne hirdessék, s Ngod is kgls uram az dolgot voltakíppen megérthesse, idején kínszeríttettem szolgámat magam lovamon elküldenem ezen alázatos levelemmel. Isten Ngodat kglmes uram sok esztendeig éltetvén, tartsa meg szegény hazánk megmaradására. Constantinopoli, die 27. Augusti anno 1680.

Ngodnak kglmes uram

alázatos híve.
Keczely András mp.

Külczím: **Az mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának nekem kglmes uramnak ő ngának.**

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

h)

1680. szept. 9.

Keczeli András jelentése.

Kglmes uram!

Alázatoson jelentem Ngodnak, mint kglmes uramnak, hogy a Ngod kglmes parancsolatját kglmes uram nagy alázatossággal elvöttem, melyben mit parancsoljon Ngod kglmes uram, megértettem; az tolmácshoz ő ngához elmenvén, ő ngának azon dolgot kglmes uram tudtára adtam, s ő nga az behozott punctumokat az hódoltság dolga végett deákúl kivánta lefordíttatásokat, nagy bajjal végben vivén kglmes uram, mivel igen rosz deák vagyok, s ő ngának levittem, s ő nga azt parancsolá, hogy megírjam Ngodnak kgls uram, hogy ha Somlyón is csak ily haszontalanúl

mennek el az császár parancsolatja mellől, nálloknál találhassuk hamarább meg az vezért azon dolog vígett. Az tiha kgls uram az hátramaradt summát most is megparancsolta, hogy megírjam Ngodnak kgls uram, hogy harmincz napok alatt Ngod kglmes uram beküldje, mivel az császár és vezér innét Drinápoly felé indúl, s az pénzre szüksíge volna az vezérnek. Csáki és Paskó uramék felől írhatom Ngodnak kgls uram, hogy az Zólyomi uram szállásáról elköltöztek, az tengerparton fogadván szállást magoknak. ott vadnak Bellini, Damakos és Kálnaki uramék más szálláson vadnak külön. Zólyomi uram és Csáki uramék között kglmes uram vagyon nagy antipatia, fíltvén egymástól az fejedelemsíget, Bellini uramék felől írhatom Ngodnak kglmes uram, hogy megalázódott emberek, az Csáki uramék dolgát is nem javalják, Kálnaki penig igen beteg, hogy remínsíg sincsen gyógyulása felől. Egynéhány rendben beszílgettem kgls uram az tolmácscsal ő ngával az Csáki uramék dolga felől; ő nga most is csak azt mondja, hogy Ngod kglmes uram küldje meghitt bölcs emberét, és Ngod kglmes uram maga kivánságát mind az vezérnek írja meg, mind penig ő ngának, s úgy remílli ő nga, hogy az Ngod kivánsága nem líszen haszontalan. Csáki uramék suplicálták az vezért az Béldi uram pínze felől, az tiha által lött ilyen válaszok kglmes uram: nem köszönik meg az miben vadnak, félő, azt is el ne veszessék az miben vadnak, nyughatatlanságok mia. Az tolmács ő nga Ngodnak kgls uram ajánlja alázatos szolgálatját, kíreti ő nga Ngodat kgls uram azon, hogy Ngod kgls uram mutassa annyi kegyelmessígét ő ngához, hogy Drinápolig való menésre Ngod szüksígére küldjön Ngod hat lovat, szekérben való lovakat, s az tihának is ha egy jó járó lovat küldene Ngod kgls uram; azt mondja a tolmács ő nga, igen jó néven venné az tiha, az kapuczilar tihaja is az lovat kglmes uram egynéhányszor tudakoztatta, hogyha Ngod kgls uram megküldötte? Alázatosan jelentem Ngodnak mint kglmes uramnak, hogy már isten kegyelméből az én itt lívő üdőm is szintén terminálódik, de mely jóakaró uram jűjjön helyettem, nem érthetem. Minekokájért alázatoson könyörgök Ngodnak mint kglmes uramnak, hogy választassék más helyettem erre az hivatalra, az ki mindenben alkalmatosabb lehet, deák penig, az ki nálamnál jobb lígyen kglmes uram, mivel oly dolgok lehetnek, az melyeket meg kellene mondani, vagy deákúl fordítani valami levelet, az melynek nem tudása mia való meg nem jelentés kglmes uram az hazára bajt és veszedelmet hozhat, nekem

is penig kgls uram az vezér megindulásakor meg kellene indulnom és Drinápolyban kellene mennem, de ha Ngod kegyelmessíge hozzám nem járúl, el nem mehetek kglmes uram magam erőmtől. Valamikor kgls uram az Ngod embere ide jű, mindenkor hírt tudakoznak az németek, lengyelek és az magyar hadak felől, hogy mit ír Ngod kgls uram, s hogy mondom, hogy Ngod kgls uram semmit sem ír, azon csodálkoznak, hogy az *(németek)* vagy csak az magyarok részérűl Ngod kgls uram hogy nem ír. Semmi egyéb bizonyos hír nincsen kglmes uram az melyrűl Ngodat tudósíthatnám. Az császárnak és vezérnek megindulása kgls uram líszen 18. vagy 19-a Octobris. Isten Ngodat kgls uram sok esztendeig éltetvén, tartsa meg sok esztendeig szegény hazánk megmaradására. Constantinopoli die 9. Septembris anno 1680.

Ngodnak kglmes uram alázatos híve
Keczely András mp.

Külczím: **Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nekem kglmes uramnak ő ngának.**

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

i)

1680. szept.

Keczeli jelentése.

Kegyelmes uram.

Alázatosan jelentem Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, hogy az fogarasiaknak elbocsátása után újalag lementem az tolmácshoz ő ngságához s beszéllettem ő nagyságával, azon császár parancsolatja felől, melyen az váradiak mentenek volt Nagodhoz kegyelmes uram, az hódoltság dolga vígett, és hogy az lött volna az parancsolat, hogy mindenönnet ezentúl dézmát vegyenek, ne summát, s kérdettem ő nagyságától, hogyha azon parancsolat felől ő nagysága értett volna? de ő nagysága semmit sem értvén, annak utána, kegyelmes uram, kértem ő nagyságát azon, hogy végíre menne ő nagysága bizonyoson, hogy ha innét az kapurúl adatott volna az parancsolat, vagy csak az váradiak mestersége lött volna annak koholása, melyet az tolmács ő nagysága felvállalván, kegyelmes uram, az réz-effenditől tudakozta ő nagysága, az réz azt mondotta, hogy hírével nincs. Hivatván az vice-rézt, megparancsolta, hogy az könyvet . . . . .

ez megkeresse, hogy ha ad(atott-e) olyan parancsolat az váradiaknak, vagy nem, de semmit sem találtak, kegyelmes uram, az tolmács ő nagysága azt mondja, hogy az olyan dolgok (az ő) hírek nélkűl nem lehetnek a(z tol)mács ő nagysága Nagyságodnak, kegyelmes uram, ajánja alázatos szolgálatját, s ..... azt mondja, hogy az mikor valóságos parancsolat megyen valami dologról, innét mígyen az parancsolattal ember, és az kapichiának is megparancsolják, hogy azon dolog felől írjon Nagyságodnak. Kegyelmes uram, ha kedve nem volt hozzá, mért nem írta meg ide Nagyságod, kegyelmes uram. Ő nagysága azt mondá, kegyelmes uram, hogy írjam meg Nagyságodnak, kegyelmes uram, hogy ha Nagyságodnak ahoz az contractushoz kedve nincsen s még végben nem ment, Nagyságod, kegyelmes (uram), csak hagyjon fel rajta, de ha már végbe ment, bár hamisággal is, de ők (azt privi)legiumnak tartják. Ha mikor (bármi alk)almatlanságok történnének is ..... azokat is Nagod kegmes uram (mentől) hamarább megírja, hogy mi (találju)k meg elébb az vezért, mintsem (panaszkodna)k (?) Alázatosan jelentem ezt is (Nagodnak kegmes u)ram, hogy már az zászlókat ..... eleiben kitötték, közhírűl (mint bizonyo)st beszíllik, hogy az vezér (nem soka)t kísik Drinápolyban, hanem ..... mígyen, de hova, nem tudják. (Ugy vagyon?) Kegymes uram, hogy jövendőben ha ..... nek. 11. praesentis Kálnaki meghala, kegmes uram. Alázatosan jelentem Nagyságodnak, kegyelmes uram ezt is, hogy Havaselföldére háromszáz lovat vetettek s ezer kantár vasat, s egy kantárban, kegyelmes uram, negyvenöt okát mondanak hogy vagyon. Egyéb hírekről Nagyságodat, kegyelmes uram, tudósítani nem tudom ezeken kívűl.

Isten Nagyságodat, kegyelmes uram, sok esztendőkig éltetvén, tartsa meg szegény hazánknak megmaradására. Constantinopoli die .. mensis Septembris anno 1680.

Nagyságodnak, kegyelmes uram

alázatos híve
Keczely.

Külczím: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának nekem kegyelmes uramnak ő nagyságának.

(Eredetije a M. T. Akadémia kézirattárában.)

k)

Khunitz szeptember 16-ki jelentéséből.

»Drittens, so viel der in Sibenbürgen bey denen Rebellen französische Officir formentirendt, und dass französische manifest belanget, habe gehörigen Orthen con bel modo bereit hinterbringen lassen, wie aus meiner Relation mit mehreren erhellet.«

Ezen relatióhoz mellékelve van:

Relation aus Constantinopel Anno 1680. (másolatban. Ebben):

»Selbigen Tagen (augusztus 31.) sein der Graf Chiaki mit seinen compagnia auss denen Sübenthürmen liberirt worden, haben sich in dessen beym Solomei Gabor einlogirt, und wie sie selbst bekennen, kostet ihnen diese liberation 30 Peüthl gelt, müssen doch erst erwartten, wass weithers mit selben fürkommen wird; hatten gestern dem Chiaia ein memorial überreichen lassen, worinnen sie 1626 Duggaten praetendiren, so ihnen dazumahl abgenommen worden, wie sie in anderart geben, solches dem Grossvesir fürzutragen. Den 2. Septembris relationiret der Janaki, dass einige Ungarn auss Debrezin arrivirt, so neüre lamentationes wider die kayl. Trouppen anzubringen.«

»Den 5. deto sein ein Currier vom Bassa auss Temeswar kommen, so mit Brieffen berichten, wass gestalten die Rebellen einige Orth überfallen, und grosse Beüth mitgebracht, dass sie die Duggaten mit Hauben getheilet; der Grossvesir aber verwundert sich, dass der Bassa auss Ofen davon keine avisa geben, so er pro confirmatione erwarthet.«

(Turcica, 1680. Cs. és k. udvari levéltár, Bécs.)

l)

1680. szept. 30.

A fejedelem nevében kelt emlékirat a bujdosók ügyében.

Memoriale, nomine celsissimi Transsylvaniae principis excellentissimo domino supremo vesirio proponendum, per residentem suae celsitudinis Andream Szekhalmi.

Quo in statu sint res caesaris Germanorum et regis Galliae hoc tempore, ex literis celsitudinis principalis Trans-

sylvaniae excellentissimo vesirio proxime missis, est manifestum. Quia vero ab universis ferme christianorum regibus et electoribus principibus (uti perhibetur) admoniti sunt partes litigantes, imo ab ipso papa Romano (cuius transgredi mandatum mortale ab ipsis putatur peccatum) impositum est ipsis, ut uterque (caesar scilicet Germanorum et rex Galliae) cum adversariis suis faciat pacem et reconciliationem, ne discordia istorum aliquid detrimenti ab exteris gentibus (intelligunt procul dubio portam fulgidissimam) accipiat respublica christianorum; quo factum est, ut Hungaris pro libertate militantibus omnium aviticarum suarum libertatum restitutionis, damnorumque refusionis, dum modo ad pristinam redeant fidelitatem, a Germanorum caesare ultronea offertur pollicitatio; quorum quidem Hungarorum. frustranea (ut ipsi impatienter vociferantur) a tot retroactis annis, auxilii portae fulgidissimae expectatio, accedente etiam confiniariorum imperatoriae Maiestatis militum (postposito excellentissimi domini supremi vesirii mandato) intolerabilis insolentia, nisi subitanea adhibeatur medela, certe maturabit defectionem. Quare celsitudo principalis Transsylvaniae, tanquam servus fulgidissimae portae obsequentissimus, incommoda ex hac re obventura subolfaciens, iteratim protestatur, ne suae celsitudini vitio vertatur, si amplius illos in fidelitate conservare non potuerit. Placeret tamen suae celsitudini principali, si portae fulgidissimae non adsit modo opportunum tempus illos juvandi, traderentur suae celsitudini, nomine imperatoriae Maiestatis, literae plenipotentiales, se ipsam interponendi, pacem tractandi, et si fieri posset, ex voto et iuxta placitum portae fulgidissimae etiam perficiendi. Secus enim fiet brevi, ut praefati Hungari, inutilis morae pertaesi, neglecta nedum protectione erga istos per tot annorum decursum praestita, sed vel ipsa mentione condecenti fulgidissimae portae, oblatam serio a Germanorum caesare pacem amplectentur. Interim tamen prout in aliis omnibus rebus, sic arduo hoc negotio sua celsitudo principalis judicio portae hujus felicissimae sapientissimo sese submittit, cuius benignam de hac re eamque citissimam expectat resolutionem.

Én bizony ennél jobban nem tudtam, mivel üdőm is rövid s alkalmatlan volt hozzá.

(Eredeti fogalmazvány az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában.)

XXX.

1680. aug. 8.

Bethune értesíti Apafit, hogy vissza fog térni Franciaországba.

Celsme princeps, dne dne mihi colendissime.

Cum ante unum annum a christianissimo rege dno meo clemmo liberam reducendi in Galliam facultatem obtinuissem, Vrae Cels. per dnum Reverend significare curaveram, nunc cum ex iteratis meis instantiis concessa mihi sit eadem libertas, nolui praetermittere, cum propius ad suam christianissimam Mtem debeam accedere, quin mea in eius aula et continua servitia Vrae celsni offerrem, fateor me propter mea particularia interesse meam dimissionem ursisse, sed nihilominus spero me potentius pro negotiis publicis agere posse, quando in praesentia ipsemet adero, quod ad satisfactionem Vrae Celsni, et emolumentum totius gentis Hungaricae deus faxit succedere cordicitus exoptans, remaneo debita cum observantia

Celsnis Vrae

Jaworoviae octava Augusta, 1680

obsequentissimus servus
marchio de Bethune,
legatus extraordinarius Galliae.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. kötet.)

XXXI.

1680. aug. 19.

Apafi a franczia királynak: Absolont küldi hozzá követségbe.

Serenissime ac Christianissime rex, dne dne benignissime.

Laborante in extremis et jam jam ad praecipitium tendente rerum hungaricarum statu, inevitabilis necessitas et ingentes consequentiae me impulerunt, ut ablegatum meum grosum Danielem Absolon ex praecipuis aulae meae familiaribus, ad Chrismam Mtem Vram summa cum celeritate emitterem, qui extremitates, in quibus servata a tot annis negotia periculose versantur, Chrismae Mti Vrae coram exponeret, solatium et remedia mihi, rebusque allaturus.

Proinde Chrmam Mtem Vram, demisso cum respectu rogo, ut verbis et propositionibus praedicti ablegati mei plenam fidem adhibeat, eundemque desiderato cum responso benigne remittat. Ego pro obligatione mea erga Chrmam Mtem Vram, et ex affectu erga causam publicam, in conservandis rebus diligenter laborabo, sperans et confidens Chrmam Mtem Vram ex sua quoque parte stabilimentum earundem, ut sic ad majora incrementa evehantur valide et efficaciter, praesentibusque auxiliis promoturam. Quod ipsum sicuti ab innata munificentia Chrmae Mtis Vrae ex peculiari fiducia expecto, ita maneo

Christianissimae Mtis Vrae

servus humillimus
M. Apafi mp.

Radnothini 19. Augusti anno 1680.

Külczím: Serenissimo ac potentissimo principi, ac dno dno Ludovico XIV. dei gratia Franciae et Navarrae regi Christianissimo etc. dno dno benignissimo.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. kötet.)

XXXII.

1680. jún. 30—okt. 3.

Vajda László bécsi követsége.

a)

1680. jún. 30.

Vajda László Bécsbe küldött követ utasítása.

(Megjelent a Bujdosók Levéltára 239. s köv. ll.)

b)

1680. aug. 31.

Montecuculi válasza.

Celsme princeps, dne mihi observandissime.

Accepi Cels. Dnis Vrae literas vigesima octava Junii datas, querimoniis genericis plenas contra atroces injurias, damna et enormes violentias ab officialibus et militibus sac. caes. regiaeque Mtis dni nostri clemmi erga subditos Cels.

Dnis Vrae commissas et hucusque in aula caesarea et regia non auditas, quarum medela desideratur, ne quotidiana eorundem incrementa viam ad majores acerbitates aperiant.

Exposuit idem oretenus primarius aulae Cels. Dnis Vrae familiaris d. Ladislaus Vajda, necessaria quoque particularitate omissa.

Relata sunt omnia humillime summedictae caes. regiaeque Mti, quae pacis et tranquillitatis publicae amantissima eandem promovere unice desiderat, dummodo a turbulentis et inquietis hominibus, eorumque fautoribus quies tantopere desiderata, et miseris subditis necessaria non sufflaminaretur, non desistet tamen omnibus modis refractarios coërcere, caedes et rapinas tollere, et acerbiora emergentia justis armis propulsare ad tuendum jus secum per dei gratiam validis et sufficientibus. De coetero ad resolutionem eidem dno Vayda datam me referens permaneo

Cels. Dnis Vrae

Lincii 31-ma Augusti anno 1680.

ad servitia paratissimus
R. P. Montecuccoli mp.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

c)

1680. szept. 19.

Draskovics Miklós válasza.

Celsissime princeps,
domine domine gratiosissime.

Vajda László uram által küldött Nagyságod méltóságos levelét alázatosan vévén, üzenetét Nagyságodnak tartozó böcsülettel értettem, és abból boldogtalan hazánk nyugodalmára való igyekezetét is. Hogy azért atyai gondviselésébűl való törekedése s mediatorsága Nagyságodnak kegyelmes urunknak ő fölségének foganatos legyen, valaminthogy óhajtva kívánom, úgy magam is csekély tehetségemmel urunknál ő fölségénél s ő fölsége ministerinél azt secundálnom s előmenetelre segétenem kész leszek, alázatossan vévén aziránt való Nagyságod parancsolatját. Ezzel hogy isten ő szent fölsége Nagyságodat sok esztendőkig boldogúl tartsa meg, kívánom. Datum Linczii die 19. Septembris 1680.

Celsitudinis Vestrae humillimus servus
comes Nicolaus Draskovith mp.

Külczím: Celsissimo principi domino domino Michaëli Apaffy, Transylvaniae principi, quarundam partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc. domino domino gratiosissimo.

(Eredetije az Akadémia levéltárában.)

d)

1680. szept. 19.

Schwarzenberg herczeg válasza Apafinak.

Celsme princeps dne mihi observandissime.

Ex humanissimis Cels. Vrae 28-a mensis Junii ad me datis literis non minus ac ex eiusdem ablegati grosi Ladislai Vajda aulae suae familiaris primarii ampliori expositione innotuit, varias Cels. Dnis Vrae ditiones ac provincias a militibus caesareis passas fuisse molestias, quod cum sac. caes Mtis dni mei clemi intentioni prorsus repugnet, novitatem hanc aegro plane percepi animo. Interea optandum foret, ut utrinque bona imposterum haberetur vicinitatis ratio, constat enim, quantopere sac. caes. Mtas pacem et tranquillitatem cum omnibus vicinis suis colere desideret, et cordi habeat, idque Cels. Vra ex praememorati sui allegati relatione fusius percipere non gravabitur, quo me brevitatis studio remitto, necnon Cels. Dni Vrae felicissimam et longaevam incolumitatem animitus apprecans, maneo

Celdnis Vrae

Datum Lincii 19-a Septembris anno 1680.

ad officia paratissimus
Princ. in Schwarzenberg.

(Eredeti. Nemzeti Műzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

e)

1680. szept. 30.

Eszterházy Pál válasza.

Celsissime princeps,
domine mihi colendissime!

Salutem et obligatissimam servitiorum meorum commendationem.

Nagyságod méltóságos levelit, **üzenetit** nagy böcsülettel vettem Vajda László **uram** által; nem kétlem, informálni fogja Nagyságodat ő kegyelme az itt való dolgokról. úgy mind**azokról** is, akikről beszédes voltam ő kegyelmével; **kérem** azonban nagy kötelességgel Nagyságodat, méltóztassék parancsolni s igyekezem minden alkalmatossággal szolgálnom. kévánván, Isten sokáig éltesse szerencsés jó egészségben Nagyságodat. Datum Sintaviae 30. Septembris, anno 1680.

Celsitudinis Vestrae

servus obligatissimus
Comes Paulus Esterhazi mp.

Külczím: **Celsissimo domino domino Michaëli Apafy, principi Transylvaniae et Siculorum comiti (titulus cum honore) domino mihi colendissimo.**

f)

1680. o k t. 3.

Gróf Forgács Ádám válasza.

Méltóságos Erdélyország fejedelme,
Nékem jóakaró kegyelmes uram!

Az Nagyságod méltóságos levelét tegnap adta meg Nagyságod főember szolgája Vajda László uram ő kegyelme, az Nagyságod parancsolatit nékem ő kegyelme megmondotta. En bizony nagy szívvel kévántam volna Nagyságodnak elővett dolgaiban szolgálnom, de amint Vajda László uram is ő kegyelme megmondhatja, nem engedte az idő és az alkalmatosság; így Nagyságodat alázatosan kérem. méltóztassék köteles igyekezetemet pro facto venni.

Quod alia, istent ő szent fölségét kérem én is, hogy szánjon meg bennünköt s ennek a szegény megnyomorodott hazának adjon egy jó békességet.

Azonban megvallom netalántán vétkes bátorságomat: Nagyságodnak Vajda László uramtúl egy kis paraszt, de igen jó órácskát küldtem, Nagyságod vegye jóakaró szolgájától jó néven, s tartson szokott gratiájában és parancsoljon nékem jóakaró szolgájának. Ezzel Isten sokáig éltesse Nagyságodat. Datum in arce Galgócz, die 3. Octobris anno 1680.

Nagyságod fejedelmi méltóságának

alázatos jóakaró szolgája
G. Forgách Ádám mp.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

XXXIII.

1680. szept. 17.

A lengyel király ajándékokat küld Telekinek.

Joannes tertius dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kiioviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniehoviaeque.

Magnifice ac generose, sincere nobis dilecte!

Ab illustrissimo et excellentissimo marchione de Bethune, cognato nostro charissimo et christianissimi regis legato ad nos extraordinario, in ipso fere reditus in Galliam procinctu didicimus, Sinceritatem Vestram illud catafractae militiae, quod nimirum ex galea thorace et brachialiis constant, armaturae genus (idque veluti optimi artificis manu fabrefactum, ita ictibus impenetrabile) in votis habere. Tesseram proinde regiae nostrae erga Sinceritatem Vestram voluntatis, ac simul illius, quam de fama et meritis suis habemus, aestimationis esse, voluimus chalibeas hujusmodi laminas ad usum hastatae militiae nostrae compactas, quas in nostro repertas armamentario Sinceritati Vestrae per latorem praesentium, fidelem nostrum mittimus, easque non tam a decoris fulgore, quam explorato valoris et firmitatis indicio commendatissimas Sinceritati Vestrae fore autumamus.

Dedimus praeterea eidem fideli nostro in mandatis, ut certam vini Megeschiensis quantitatem pro usu regiae mensae nostrae in partibus Transylvaniae comparet, instanteque vindemiandi tempore praesens adsit, ubi vinum illud torculari exprimitur. Illam enim Megeschiensis vini speciem prae ceteris tam ex rubicanti colore, quam ex muscatelei vini fragrantia, ac demum et ex saporis suavitate et ex rigoris temperantia ac lenitudine aliisque commendationem habemus attributis: idque ab iis gallicae nationis nobis affirmatur officialibus, qui in Transylvaniae partibus illud libarunt et ipsa praxi exploraverunt virtutem. Diligenter proinde Sinceritatem Vestram requisitam volumus, ut pro suo erga nos studio eidem fideli nostro non modo literas liberi passus, verum etiam ad gnaros ejusmodi saporis vinitores suas velit dara commendatitias, ut in talis vini delectu eidem auxiliarem impendant operam. Factura est Sinceritas Vestra rem nobis gratissimam et quae nos vicissim ad redhibenda saepius regiae benevolentiae nostrae specimina

plurimum devinciet. Optime ceterum Sinceritatem Vestram valere cupimus. Dabantur in arce nostra Samboriensi die XVII. mensis Septembris anno domini MDCLXXX. regni vero Nostri VII. anno.

Joannes rex mp.

Külczím: **Magnifico ac generoso Michaeli Teleki de Szék illustrissimi principis Transylvaniae consiliario intimo, comitatuum Torda et Maramaros comiti, arcium Huszt et Körö districtusque ejusdem capitaneo, sincere nobis dilecto.**

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

XXXIV.

1680. szept. 18—19.

a)

1680. szept. 18.

Az országgyűlési delegatió felhatalmazása a somlyai tanácskozásra küldött követek számára.

(Megjelent a Török-Magyar-Államokmánytár VI. köt.)

b)

1680. szept. 19.

A fejedelem utasítása.

Instructio.

Pro spectbus magnco ac groso Francisco de Kis-Rede, Michaele Teleki de Szék, Clemente Mikes de Zabola, Michaele Barcsai de Nagy-Barcsa, Ladislao Székely de Boros-Jenő, Caspare Cornis de Ruszka, Bathasare Macskási de Szent-Marton-Macskása, Joanne Daczó de Sepsi-Szent-György, Georgio Gyerőffi de Gyerő-Vásárhely, Volffgango Banfi de Losoncz, ac duobus civibus Bistricio ad ardua quaedam regni negotia in arcem Somlyó cum Turcis Varadianis tractaturis ex consilio dnorum magnatum articulariter ad id delegatorum expeditis.

Minémű hazánk közönséges romlására következhető alkalmatlanságok forgottanak légyen előttünk és terjedje-

nek is naponként az váradiak alkalmatosságával az eddig és most is két kard között lévő hódoltság és több ott közel lévő tartomány állapotja végett, avagy csak az minap hozzánk jött, és velünk tractában forgott váradi követek követsége és velünk viselt tractája rendiből általláthatni; melynek alkalmatosságával azon hódoltság állapotjáról iratták volt is bizonyos punctumok, de bizonyos okokra nézve re infecta maradván, az akkori conclusum szerint újobban Somlyóra tetszett Kglteket ezen tractának terjesztésére és rendes végben vitelére is delegálnunk. Mivel azért azon hódoltságbeli difficultásokat külömben és jobb formában most is meg nem határozhatjuk, nem levén azon difficultások jó rendben vétele egészben magunk authoritásából, tetszett azon punctumokat fennhadnunk, és az újabb tractát azonok szerint viseltetnünk, úgy mindazáltal, hogy ha azon punctumokban feltett dolgok hazánk javára vagy könnyebbíthetnének, vagy penig az elkerülhetetlen és nagyobb gonoszt importálható okok eltávoztatására terhesebbekre is kellessék lépni, úgy több occurrentiákról és elkerülhetetlen expensáról is effective concludálni bízzuk az Kgltek hozzánk és ez hazához tartozó kötelességire, nem kételkedvén az Kgtek igaz kötelességek és hazafiuságokban, mely dolgokról praesentium testimonio, sub verbo nostro principali, assecuráljuk is Kglteket. Datum in castro nostro Radnothiensi die 19. Septembris anno 1680.

M. Apafi mp. (P. H.)

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

XXXV.

1680. okt. 8.

Meghívó a nov. 12-iki országgyűlésre.

Michael Apafi *stb.*
Spectabilis *stb.*, Salutem *stb.*

Noha isten kgmíből nagy szorgalmatossággal és feles költséggel is terjesztő gondviselésünkkel az haza csendességét és ellenkezői nyughatatlankodásokat is annyira munkálkodtuk orvoslani, hogy rendszerint hazánk megháborítására fakadható dolgokkal ne terheltessünk, mindazáltal vadnak és naponkint szaporodnak is oly bajoskodásink, melyek káros terjedésekkel szorgalmaztatnak közönséges országgyűlését promulgáltanunk: úgymint az végbeli külömb

külömb difficultások. Az jövő esztendőre való adónak fölvetése. Ez jelenvalóra felvetett két redbélinek jó igazításban vétele. Fiscusunk nagy kárt importálható akadályos dolgai és egyéb ellenkező alkalmatlanságok is, amelyeknek orvoslását és jobb karban való állítását communicatis consiliis akarván munkálkodnunk, becsületes tanácsúr híveink consensusából tetszett közönséges országgyűlését ad diem 12. Novembris mensis affuturi Gyula-Fejérvári városunkban promulgáltatnunk. Parancsolván Kgdnek kglsen az megírt helyre és napon sub poena in generali decreto et articulo expressa compareálni el ne mulassa. Secus *stb.* Datum in civitate nostra Alba-Julia die 8-a mensis Octobris A. 1680.

M. Apafi mp.

Külczím: Spectabili ac generoso Michaeli Teleki de Szék.

(Eredetije a gróf Teleki-család levéltárában. Missilisek 147. e.)

XXXVI.

1680. okt. 24.

Scherffenberg szathmári parancsnok Apafihoz. Orvoslást kér azokért a pusztításokért, melyeket a bujdosók Rézaljáról elkövettek.

Ilme ac Celsme dne, dne mihi gratiosissime. Continuae lamentationes miserorum incolarum ditionis suae Mtis dni dni mei clemmi, super devastationes et fumantia tecta per nefarios praedatores facta, et paene ultimae ruinae non modo christianum animum movere, verum et saxeum emollire deberent. Proxime quidem soluta congregatione Somlyoviensi, quidam officiales ex profugis Hungaris: Galambosi Joannes, Czanadi Georgius, Bige Georgius Szűz, cum sibi adhibitis complicibus, ex impetrata sibi licentia, ex partibus tamen Transylvanicis Rézalja vocatis, appensis signis per comitatus Zathmár, Ugocsa, ac alios transeuntem haereditarium hostem christianorum, si non superantes, certe adaequantes detestabili sane rabie, turcicam omnium latrocinium matrem imitantes, quosque sibi obvios non solum in itinere, domibus in curialibus, inquilinariisque repertos, universis vivendi mediis, bonis et clenodiis expilarunt, sed quod christiano sacrilegium, ac horrendum nefas est, ecclesias, seu templa deo dicata, rotis, trabibusque infringentes, ibidemque repertis cistis, aliisque bonorum universorum vestituum, miserorum incolarum ac

nobilium recondimentis, securibus difrustratis, exinde totaliter diripuerunt. Barones Prinianos ad intercipiendum, ac alios nobiles prosecuti, nonnullos tandem cum Georgio Barkóczy interceptos abduxerunt (taceo innumerabilia, et gravissima damna) in partibus hujus afflictae patriae per palantes vagabundi effluxere. Et siquidem nonnulli eorum praedatorum primarii in ditione Celsnis Vrae oppido Huszt nuncupato residerent, neque pro formali kurucz intelligi possent, Celsni Vrae hisce serio instandum, et obnixe rogandum habui, quatenus dignetur hoc indignum scelus authoritate sua principali cum statuendo exemplo de ipsis, ac restitutione ablatorum remederi, ne compellar ad aulam caesareae Mtis dni dni mei clemmi, pro impendendo remedio incolarum ditionis suae Mtis et cum detrimento fidelium suae Celsnis transmittere declarationem realem. Quod si sequetur, indignitatem non nobis, sed praescriptis sceleratis sciat imputare Cels. Vra. De caetero eandem Cels. Vram diutissime feliciter incolumem vivere, syncere desiderat, manebitque

Celsnis Vrae

Zathmarini die 24. Octobris, 1680.

servus humillimus
Fridericus comes de Scherfenberg mp.

Külczím: Ilmo ac celsmo dno principi dno Michaeli Apafi, dei gratia regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno mihi gratiosissimo etc.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. kötet.)

XXXVII.

1680. nov. 1.

Az oláh vajda levele a fejedelemhez.

Illustrissime ac celsissime princeps, domine frater et amice vicine nobis benevole.

Irásunknak oka nem egyéb, hanem akarván ez az ember bejőni az Nagyságod birodalmában, mely kajmekám ő nagysága kihájának embere, megírván nekünk is, hogy beküldette, eljárván, az mi szükséges dolgai volnának. Ez alkalmatossággal el nem mulathattunk, hogy Nagyságodat irásunk által ne látogatnánk, egyszersmind értésire adni, hogy élhessen az Nagyságod gratiájával, megismervén, hogy

annak az nagy kapu embere volna. Ezzel elvégezvén, istennek gondviselése alá ajánljuk Nagyságodat. Datum in sede nostra Bukurest die 3. Novembris anno 1680.

Illustrissimae ac celsissimae Dominationis Vestrae
frater et amicus vicinus benevolus
Oláh aláírás.

Külczím: Illustrissimo ac cels. principi dno Michaeli Apafi dei gratia Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, amico et vicino nobis semper benevolo.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

XXXVIII.

1680. nov. 21.

Vajda László portai küldetése.

a)

A salvus conductus.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Universis et singulis cujuscunque status et conditionis, gradus, honoris et ordinis, dignitatis, officii, praeeminentiaeque et functionis hominibus, extra quidem ditionem nostram constitutis amicis et benevolis felices rerum successus, fidelibus vero nostris gratiam nostram.

Nemzetes Vajda László meghitt postamester hívünket sietséggel kelletvén szükséges dolgaink végett az fényes portára expediálnunk, birodalmunkbéli minden híveinknek kegyelmesen és igen serio parancsoljuk, igaz járatban és mi parancsolatunkban fáradozónak ismérvén lenni, mind menet s mind visszajövet bocsássák hozzátartozóival békével, lévén szállásadással, gazdálkodással és késedelmezés nélkűl jó erős postalovak adásával; birodalmunkon kívűl lévő rendeket penig szomszédságosan requiráljuk, mutassák minden jó akaratjokat. Quos bene valere desiderantes, fideles nostros secus non facere jubemus. Praesentes autem post earum lecturam exhibenti ubique restitui volumus. Datum in civitate nostra Alba-Juliae die vigesima prima mensis Novembris anno dni millesimo sexcentesimo octuagesimo etc

M. Apafi mp. (P. H.)

(Eredeti. Országos levéltár. Act. Trannica. Fasc. 3. No. 80.)

b)

1680. nov.

Az utasítás.

Instructio pro groso Ladislao Vajda de Nagy-Medgyes supremo cursorum nostrorum magistro, ac ad fulgidam portam Otthomanicam legato nostro. Die ..... Novembris anno 1680.

I. Minden igyekezetivel azon légyen, hogy útját mennél hamarébb continuálhassa.

II. Útjában szorgalmatoson reá vigyázzon. hogy Székhalmi András mellette el ne jőjjön, hanem vélle légyen szemben, és ott mint hadta az dolgokat, kivált az magyarországiakat, tülle tanulja ki.

III. Az portára érkezvén, az dolgokat adja értésére Szilvási uramnak és egyenlőképpen adják értésére az vezérnek ő ngának, hogy ő nga parancsolatjából, mi magát az kit Bécsben küldtünk volt, beküldtük, hogy az dolgokat önnön maga proponálhassa az vezérnek ő ngának, mivel nem ily dolgokat általa izentek nékünk.

IV. Azon légyen, hogy maga légyen szemben az vezérrel, és ha lehet, ne Maurocordatus által, hanem mással tolmácsoltassa az dolgokat. Itt az dolognak meritumát törökre megfordíttatván, ha aránza, hogy Maurcordatus nélkül végben nem viheti, csak írásban adja be.

V. Az fővezérrel szemben lévén, mondja meg, hogy mi az ő nga parancsolatjából küldtük volt fel. Hogy pedig ennyit késett, utjaiban való sok akadályit előszámlálhatja, ha kivántatik.

VI. Ha az magyarországiak dolgárúl tudakozódnak, az eddig való dolgokrúl tudósítottuk ő ngát Székhalmi és Szilvási uram által: azután innét in specie micsoda levelek jöttek, keziben lévén, az mikor azokbúl szükségesnek itíl megmondani, megmondhatja. Hogy beszídekben pedig egyaránt járjanak, két felé való beszídben ne tanáltassanak, szükség Székhalminak adott instructiónkat, utánna Balásházi által fővezérnek, Maurocordatusnak, magának Székhalminak, s az két kapitiáknak irott levelünket, kiket oda küldtünk és az magyarországi dologrúl Szilvási uramnak adott instructiónkat megolvasni.

VII. Számlálja elő: Az németnek az római pápánál, muszkánál és az egész keresztíny királyoknál s fejedelmeknél való praktikája (melylyel akarja őket közönségesen az fényes porta ellen felültetni) igen nagy, nevezetesben az muszkát ingerli specialis követje által, hogy meg ne békéljék. Az lengyeleket is, hogy az békességet felbontsák, kiknek is az jövő januariusban leszen gyűlések, akkorra várván az római pápához, francziai királyhoz, velenczésekhez, egyéb olaszországi, s tengermelléki fejedelmekhez segítségért küldött követjeket, azzal hitegetvén mindenütt az keresztíny királyokat s fejedelmeket, hogy a persa egyáltaljában hadakozást akar indítani hls császárunk ellen, az minthogy maga szemivel látta az persa német császár udvarában lévő követjét, ki is az pápát és egyéb keresztíny királyok nagy részit eljárta.

VIII. Az pápa minden igyekezetivel azon vagyon, minthogy régtűl fogva való veszekedések vagyon az franciai királyoknak az austriai házzal, így békéltesse öszve az római császárt az francziai királylyal, hogy az mostani császár meghalván, az francziai királyra magára vagy fiára szálljon az császárság, még pedig az császárnak életében akarja, hogy maga vagy fia megkoronáztassék az császárságra, melyből mi következhetik (ha hls császárunk az magyar ügyöt meg nem segíti) ő nga bölcsen megítilheti.

IX. Ha kérdés lészen, az francziai király most mi dolgos, megmondhatja: feles hadai vadnak készen, erősíti országát az körül való birodalmokban az kiket az nem régi hadakozásokban elfoglalt. Hadait is birodalminak szélyire szállította ki, s oly készen vagyon, hogy négy s öt nap alatt az római császár birodalmában beüthet, ha akar. Az is jártatja az keresztíny királyokat, hogy vélle egyetértsenek, az minthogy az lengyel, dániai, svéciai, portugalliai királyok egyet is értenek véle, sőt az angliai király is nagy barátságban van vélle, úgy az hollandiai respublica, az electorok közül is egynéhány. Ha az pápa öszve nem alkudtathatja őket, gondolhatóbb, hogy az jövő tavasznak csak az elein is reaküldi az római császárra az fiát.

X. Ha kérdik, hogy az római császárnak micsoda készületi van, azt felelheti. Békességet csinálván az elmúlt esztendőben az francziai királylyal, kihez való biztában hadait igen elbocsátotta volt, kik közűl sokak az francziai, dániai, svéciai királyok, sokak az brandenburgumi elector hadai közé mentenek; most már ő is igyekszik hadat szerzeni.

XI. Ha kérdik, mi dolgosok az bujdosó magyarok, az magok írta nálla lévő levelekből felelhet, s ha kérdik: az armistitiummal mit akarnak, megmondhatják: magok tudják. De mi ellenzettük, ellenzzük is, de ők azzal mentik magokat, az végbeli törökök miatt az hls császártúl rendeltetett quártélyokban nem nyughatnak, azt fogadják most is, mint Somlyón is fogadták, ha bizonyosok lehetnének az jövő tavaszszal való megsegítségekben (ezen materiárúl bővebb informatiót vehet az Balásházitúl beküldött levelekből) elvárják az segítséget, de azt igen praecaveálja, hogy absolute felőlök ne feleljen (az mint azt az megemlített irásokból is meg fogja látni) ha mi sok mesterségünkkel eddig is őket nem tartóztattuk volna, úri főrendeket ide be nem tartottuk volna (kiknek most is quártélyt kellett adnunk) Somlyóra is nem híhattuk volna őket, eddig haza mentek volna, mivel az német őket sok ígíretekkel híjja vissza. Most is közel van hozzájok az a pap úr egy várban,[1]) ki felől is vagyon emlékezet az Balásházitúl bevitt levelekben, ki által is valóban hitegeti őket, sok ígireteket tévén nékik. Megmondhatja azt is, felettébb megkedvetlenedtek, az egriek kiváltképpen felest levágván bennek, feleségekben, s cselédjekben sokat vittek be Egerben, mint ezt bizonyítják az eddig bevitt s mostan nála lévő levelek. Mint feljebb megírók, igen szorgalmatoson megolvassa az Balásházitúl béküldött leveleket, és az azokban levő particularitásokat igen esziben tartsa, s azok szerint is folytassa szavait. Nevezet szerint azt el ne felejtse, hogy az oldalfel való Tökölyi urammal lett izengetések s irások tettek néha akadályt. Mindenek felett az, hogy nemhogy nem iratott meg nekik ő nga nevivel, sem az többinek, hogy mi tőllünk függjenek, hanem csak az kapithiájok által.

XII. Ha az itthon való magyaroknak, kivált az uraknak dolgárúl tudakozódnak, abban igen cautus légyen és jól megvigyázza, minemű affectióval viseltetik az fővezér az magyar dolgokhoz; kivált ha Maurocordatus lészen az tolmács, ha jóval veszi észre, hogy vagyon, azon kezdje el feleletit, minthogy az uraknak az nagyja igen közel laknak Bécshez, előttök lévén már az példa, Panajot által mint adattanak volt ki az dolgok, kiért is ölettek meg Nádasdi Zrinyi, s Frangjepan, igen nehezen vették arra magokat hogy egíszben declarálják, nem is cselekedték addig, hanem nekünk erős hittel fel kellett fogadnunk, az minthogy magát is maga referálhatja, erősön megesküdtötték, hogy az dol-

[1]) T. i. Sebestyén Endre az erdélyi püspök.

gok az ő veszedelmekre nem fordíttatnak. Kérik az fővezért ő ngát, tartassanak oly titokban, hogy az németnek fülében ne essék, mely miatt hls császárunknak való szolgálatban jobban mehessünk elő. Egyébiránt hitelünk elveszvén, keresztíny jóakaróink között nem szolgálhatunk az császárnak csak kicsiny dologban is keresztíny jóakaróink előtt. Megmondhatja, az magyar uraknak az nagyjával szemben volt; azok s az több otthon lakos úri nemes rendek óhajtva várnák az német igája alúl való felszabadíttásokat, és hogy magok nemzetekből való urok lehetne, de tartunk ily dolgoktúl (itt mondja meg ezt, szeméremmel) kellett megizennünk, tartván attúl is, idegen itíletet ne vegyünk az fő vezértűl ő ngától, de kítelenek voltunk vélle, hls császárunkhoz való hűségünknek is meg akarván felelni. Azonban tartván attúl is, ha mi következnék (minthogy meg is izenték, ha mi meg nem izenjük ő ngának, ők mi velünk mentik meg magokat) mi fogunk okoztatni 1. hogy ha az hls császár feles hadait küldi reájok, annál inkább, ha azokkal valamely nevezetes várat szállat meg, az egész kereszténység fegyvere reájok ne vonódjék, és így az két fél nagy had miatt teljességgel el ne pusztúljanak, végképpen el ne veszszenek. Egyébiránt is úgy lévén az dolog, bátorságosok nem lehetvén, bizonyos athnaméjok is nem lévén, nem merészlik hls császár nagy ereit megvárni. 2. Hogy azon segítség alkalmatosságával valamely erősségek elfoglaltatik azt mondván, azért hódoltak bé hls császárnak, hogy mostani tartományok, földök, várak, városok, faluk maradhatnának abban az rendben, az mint voltak az Rábánál lévő békesség csinálászkor. 3. Hogy azt nem választhatnák uraknak, az kit akarnának. 4. Hogy elviselhetetlen adót vetnek reájok, az minthogy rendes adót készek adni, de felettébb valót mintsem adjanak, inkább mostani állapotjokban maradnak. 5. Hogy az rablással országok igen megpusztúlna. 6. Hogy látván az német az reá jövő nagy hadat, egy jó darab földet odaigírvén, visszatérne, és úgy ők az nagy veszedelemben maradnának. Kivánságok ez kettő: Avagy nékünk adassék szabadság az kimenetelre öt s hatezer, legfeljebb tízezer törökkel, az Oláhországbúl is adatnék két vagy háromezer lovas, mind török s oláh mi tőllünk függvén. Maga az fővezér ő nga Nándor-Fejérvárnál lenne; az budai vezér Budánál szálljon táborban. Előre pedig bizonyos assecuratiókat kivánnak jövendőbeli dolgokrúl, hogy tudnák magokat alkalmaztatni, és bátorságosban folytatni dolgokat. Mert azt izenték nékünk, hogy ha hls császár kivánságok szerint cselekszik ezekben,

az németet ezen dologban az keresztíny királyok s fejedelmek meg nem segítik. Mely az jövő tavaszrúl ne haladjon; kirűl is idején tudósíttassanak, alkalmaztathassák magokat. Avagy ha az fegyverrel való segítség nem lehet, az tractára való alkalmatosság engedtessék meg, (mivel az német avval rémíti őket, nemhogy hls császár az húsz esztendeig kötött frigyet (kit is az nímet sok ízben felbontott) eltelésig megsegíteni, sőt azt még tíz esztendővel megszaporítani igírte) hogy addig való securitások lehessen az némettűl, míg az hls császár segítő kegyelmességét hozzájok megmutatja, ők akkor is készek régi igíretek szerint jó módokkal való béhódolásra. Ezt az mint írók, nekünk úgy kellett megírnunk, az mint ők izenték.

XIII. Ha az lengyelek felől lészen kérdés, azt felelheti: ott az királynak, nagy részinek az uraknak s az országnak, az kik nem németesek, az hls császárral való békességhez van kedvek. Most az határ eligazításának alkalmatosságával lett valamely várhoz tartozó faluk s darab föld felett való panaszkodásra való ok adások, mely iránt is halasztották magokat az jövő gyűlésekre, hova is emberünket küldjük, s ha mit érthetünk, ő ngát tudósítani el nem mulatjuk.

XIV. Ha valamiképpen az idebé lévő francia felől kérdés lesz, feleleti. Az azért vagyon itt, hogy az királya nevével az bujdosó magyarokat intse (minthogy ő nga engedelméből az magyarok éltek eddig is mind emberbéli, mind pénzbéli segítségével) hogy hls császártúl el ne szakadjanak, az némethez vissza ne menjenek, az minthogy az is nem keveset használt az magyarok előtt. Mert noha az pápa őket igen akarja öszvebékéltetni az római császárral, de az franczia kedvezvén az magyaroknak, inkább akarja, hogy fegyver által vigye végben dolgát.

Igen reá kell vigyázni, mind az Balásházitúl beküldött, mind az magával bement levelek visszajőjjenek.

Datum in civitate nostra Alba Julia die et anno praenotatis.

(Egykorú másolat. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

XXXIX.

1680. nov. 12.

Tótfalusi Kis Miklós Absolonhoz: kereste öt Párisban.

Ajánlom mint uramnak, alázatos szolgálatomat, és az úristentől minden áldást, dolgaiban szerencsés előmenetelt kivánok Kegyelmednek.

Én úrkegelmességteket elhagyván, Kegyelmetektől el is hagyattattam. Én Amstelodámba elérkezvén, mind várám Kegyelmességteket, hogy szembe lehessek Kgltekkel: eléggé is vigyáztam a sveciai király alatt való vendégfogadókhoz, az hova állította, hogy Kgltek szállani fog; de reménségemben megcsalatkoztam. Azért mintegy negyednap múlva, sajdítván mások informatiójából Kgltek ezen való általmenetelét, Kltek után eredék és Lejdáig mind űzvén, de el nem érhetém: ott sem tudának semmit mondani Kgltek felől. Csak el sem bucsuzhatám Kgltektől, s jó akaratját meg sem köszönhetém. Kérem úr Kgldet, a Teleki úr nekem igért beneficiumában telik-e már valami, vagy semmi sem, adja tudtomra Kgld: megírván egy-két szóval s ezen postával elküldvén a választ Amstelodámba az Elzevirius Bibliopola officinájába, az hol a Magyar Bibliát ki fogják nyomtatni. Oda kell nékem fordulnom, és ott a Kgld választételét látván, ha jóval bíztat Kgld, megírom oztán, mikép szolgáltassa Kgld kezemhez. De a szállást is ott describálja Kgld, hol, micsoda utczába és háznál vagyon: hogy ha más postától küldök ezután levelet, könnyebben reá találjon Kgldre. Köszöntöm böcsülettel nemz. Keczer uramat ő kglmét és Petenádi uramat. Örömest akarnék érteni a Kgld visszafordulásának idejéről, azonban Keczer uramnak ott maradása felől. Isten Kgldet tartsa mindenütt és hordozza hűséges gondviselése által.

Ultrajecti 12. Novembris 1680.

Kgld együgyű szegény szolgája míg él
M. Tótfalusi Kis Miklós mp.

(Eredeti levél, mellékelve egy latin fordítása is.)

Kívül: Parisiis. Generoso ac nobilissimo domino Danieli Absolon, illustrissimi principi Transylvaniae ad christianissimum regem pronunc legato et domino mihi benevolo pateant.

12. Paris.

(Pecsét maradványa.)

(Frankreich 1680—1683. Cs. és k. udv. levéltár, Bécs.)

XL.

Khunitz 1680. november 10-ki jelentéséből.

»Den 25. huius relationirte der Marco Antonio, wasgestalten Herr Graff Ciachi und Herr Pascoih mein Persohn ersucht, den Mauro Cordato von dem Abaffi ab und auf ihre Seithen lenden zu helffen, massen sie in Hoffnung stünden, dass lauth empfangener avisen in Siebenbürgen mit dem Fürsten eine grosse mutation fürgenohmben werden solle.«

(Titkos írással írva.)

(Turcica 1680. Cs. és k. udvari levéltár, Bécs.)

XLI.

1680. nov. 12—végeig.

A fejérvári országgyülés törvényei s irományai.

a)

1680. nov. 26.

A szebeniek megidéztetése.

Ilme ac Cels. princeps dne dne nobis naturaliter clementissime.

Fidelitatis, fideliumque ac perpetuorum servitiorum nostrorum in gratiam Ilmae ac Cels. Vrae humilimam, debitamque semper oblationem.

Vra clementer noverit Ilma Celsdo, nos ex mandato et exmissione grosi magistri dni Petri Alvinczi de Borberek, Ilmae Cels. Vrae per regnum Transylvaniae alterius prothonotarii ad instantiam et legitimam petitionem grosi Petri Barrabás de Albis causarum Celsnis Vrae fiscalium in Transylvania directoris ratione officii sui factam in hoc anno praesenti 1680, die vero 26. mensis Novembris, in generali videlicet dnorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum congregatione, eisdem statibus et ordinibus ad diem 12. praedicti mensis Novembris et anni in civitatem Cels. Vrae Albam Juliam indicta et celebrata erga generosos, prudentes et circumspectos Georgium Arum-Pruszter sedis Saxonicalis Cibiniensis, civitatis Vrae Celsnis

ejusdem nominis judicem regium et totius universitatis comitem supremum, Joannem Fejes magistrum civium, et alterum Joannem Weinhold, notarium dicti civitatis Celsnis Vrae Cibiniensis, tanquam legatos ejusdem civitatis et sedis Saxonicalis accessisse, eosdemque in dicta civitate Celsnis Vrae Alba Julia intra muros, arce videlicet exteriori, in domo ipsorum propria, hospitio videlicet solito in platea vulgo Zsidóutcza vocata, comitatusque Albensi Transylvaniae exist. habita et extructa personaliter repertos, in omnibus juxta tenorem et continentiam instructionis infrascriptae, nobis per antelatum directorem oblatae citasse, pariter et certificasse. Cujus quidem instructionis tenor et continentia in Hungarico idiomate sequitur in hunc modum: Albisi nemzetes Barrabás Péter uram, a mi kgls urunk ő nga fiscalium directora ratione officii citáltatja ad tertium a mi kgls urunk ő nga és nemes ország eleiben a mostani gyűlésben personalis comparitióra Szeben széknek és városának királybiráját Arumpruster György uramat, mint universitásnak főcomesét, és ugyanezen Szeben széknek és városának polgármesterét Fejes János uramat, és notariusát Veinhold János uramat, mint azon széknek és városnak legatusit, ilyen okon, hogy midőn in hoc anno praesenti 1680. die 26. Novembris a mi kgls urunk ő nga propositióinak véghezviteliben fáradozna az nemes ország, a mi kgls urunk ő nga mlgos tanácsúr híveivel együtt, de nevezetesen a propositióknak abban a részíben, a melyben a mi kgls urunk ő nga kívánja ezen esztendőben közelebb elmúlt májusi országgyűlésében emanáltatott articulus szerént Brassó városának hostatjában Bolonyában az orthodoxa religión lévőknek templum helyeknek megadattatását effectuáltatni, akkoron a több universitas legatusi közűl exurgálván a brassai biró delegált társaival, penes supplicationem kivánt volna ellenkező dolgot az ő nga propositiójával, és az nemes ország articulusával, és midőn judicium alá vették volna supplicatiójokat, és azon májusi specificált articulus communi voto et suffragio dnorum regnicolarum kgls urunk propositiója szerént helyben hagyattatott volna, publice erigálván és opponálván magokat, mint publicae pacis, unionis et articulorum turbatores, crimen laesae majestatis commissores et manifestae scissionis attentatores protestáltanak, hogy nem annuálnak, szabadságok mellől el nem állanak, mivel soha közöttök azon religiónak exercitiuma nem volt, de signanter az egész universitas képiben fenyegetődzéssel a specificált szebeni notarius protestála, hogy eddig igaz hívek voltunk, de meglátja Ngtok, Kgltek ennek mi lesz a

gyümölcse, ezután nem így lesz, mint eddig volt. Melyet sok protestatiókkal urgeáltanak a specificált személyek és mellettek mindnyájan az egész universitas legatusi, nem gondolván a nemes országnak effélékről írott erős articulusival, sem pedig a sok háborúságok, szakadások szerzőknek megbüntetésére és rettentésére nem régen csinált erős ligában specificált poenától nem irtózván, melyet cum poena superinde intentanda coram latius declaráltat director uram ő kglme. Certificáltatván is egyszersmind, hogy akár compareáljanak, akár ne, de a mi kgls urunk ő nga a nemes országgal együtt a tévő lészen, mit az igazság fog dictálni. Nos itaque in omnibus obtemperare volentes, anno, die locoque in praedeclaratis juxta instructionem praeinsertam citavimus praefatos d. Georgium Arumpruster, Joannem Fejes et alterum Joannem Veinhold, ut supra, qualiter ipsi tertio die a die hujusmodi citationis nostrae, ipsis exhinc fiendae computando, personaliter et non per procuratores suos legitimos coram Cels. Vra dictisque statibus et ordinibus trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum sub hac generali praedicta dnorum regnicolarum congregatione ad actionem et acquisitionem dicti directoris Celsnis Vrae comparere debeant et teneantur. Certificavimus nihilominus eosdem ibidem, quod sive ipsi termino in praescripto coram Cels. Vra memoratisque statibus et ordinibus compareant, sive non, Vra tamen Cels. dictique status et ordines partis ad comparentis instantiam id facient in praemissis, quod juris et justitiae dictaverit ordo. Ad quam nostram citationem et certificationem modo praemisso factam hungarico idiomata responderunt hoc modo: Értjük. Quam nostram in praemissis factam executionem, prout per nos fuit expedita et peracta, eidem Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillisque nostris usualibus et manuum propriarum subscriptionibus roboravimus. Eandem de caetero Ilmam Cels. Vram quam diutissime vivere, valere et foeliciter regnare desiderantes. Datum et actum anno, die, locoque in praescriptis.

Correcta per nos.

Ejusdem Ilmae Cels. Vrae
humiles, fideles, perpetuique servitores
Petrus Püspöki mp. et Michael Buday mp.
Tabulae judiciariae Ilmae Cels. Vrae scribae et jurati notarii, ad praemissa peragenda modo praemisso specialiter exmissi mp.

Külczím: Ilmo ac celsmo principi dno dno Michaeli Apafi, dei gratia Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno dno nobis naturaliter clementissimo.

Anno 1680. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi prothonotarium mp.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

b)

1680. nov. 26.

A segesváriak megidéztetése.

Ilme ac Celsme princeps, dne nobis naturaliter clementissime.

Fidelium perpetuorumque servitiorum nostrorum in gratiam ejusdem Ilmae Cels. Vrae humilimam debitamque semper oblationem etc.

Vra clementer noverit Ilma Cels., nos ex mandato et commissione grosi dni magistri Petri Alvinczi de Borberek, Cels. Vrae per regnum Transylvaniae alterius prothonotarii, ad instantiam et legitimam petitionem grosi Petri Barrabás de Albis, causarum Cels. Vrae fiscalium in Transylvania directoris ratione officii sui factam, in hoc anno praesenti 1680., die vero 26. mensis Novembris, in generali videlicet dnorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hunngariae eidem annexarum et incorporatarum congregatione eisdem statibus et ordinibus ad diem 12. mensis et anni praescriptorum in civitatem Celsnis Vrae Albam Juliam per eandem Cels. Vram indicta et celebrata, erga prudentes ac circumspectos Joannem Sisver civitatis Cels. Vrae et sedis Saxonicalis Segesvár regium judicem, Georgium Hirming et alterum Georgium Kádár, juratos cives eiusdem civitatis accessisse, eosdemque in dicta civitate Cels. Vrae Alba Julia, extra muros in platea vulgo Szent-Mihálykapu-utcza vocata ante fores dni nobilis Petri Kolosvári alias Borbély in civitate plateaque praedictis extructae, comitatuque Albensi Transylvaniae exist. habitae, personaliter repertos, in omnibus juxta tenorem et continentiam instructionis infrascriptae, nobis per annotatum dnum directorem oblatae citavisse, pariter et certificavisse. Cujus quidem instructionis tenor hungarico idiomate sequitur hunc in modum etc. Albisi nemzetes Barabás Péter uram az mi kgls urunk ő nga fiscalium directora, ratione officii citáltatja ad tertium az mi kgls urunk ő nga és

nemes ország eleiben az mostani gyűlésben personalis comparitióra Segesvár városának és székinek királybíráját Sisver János uramat, Hirming György és Kádár György uramékat, azon városnak hütös polgárit, mint ugyanazon városnak legatusit, ilyen okon, hogy midőn in hoc anno praesenti 1680. die 26. Novembris az mi kgls urunk ő nga propositióinak véghezvitelében fáradozna az nemes ország az mi kgls urunk ő nga mlgos tanácsúr híveivel együtt, de nevezetesen az propositióknak abban az részíben, az melyben az mi kgls urunk ő nga kévánja, ezen esztendőben közelebb elmúlt májusi országgyűlésében emanáltatott articulus szerént Brassó városának hostattjában, Bolonyában az orthodoxa religión levőknek templom helyeknek megadattatását effectuáltatni; akkoron az több universitas legatusi közűl exsurgálván az brassai bíró delegált társaival, penes supplicationem kévánt volna ellenkező dolgot, az ő nga propositiójával, és az nemes ország articulusával, és midőn judicium alá vették volna supplicatiójokat, és azon specificált májusi articulus communi voto et suffragio dnorum regnicolarum kgls urunk propositiója szerént helyben hagyattatott volna, publice erigálván és opponálván magokat, mint publicae pacis, unionis, et articulorum turbatores, crimen laesae majestatis commissores, et manifestae scissionis attentatores protestáltanak, hogy nem annuálnak, szabadságok mellűl el nem állanak, mivel soha közöttök azon religiónak exercitiuma nem volt, de signanter az egész universitas képiben fenyegetőzéssel az szebeni notarius protestála, hogy eddig igaz hívek voltunk, de meglátja Ngtok, Kglmetek mi lesz ennek az gyümölcse, az után nem úgy lesz mint eddig volt. Melyet sok protestatiókkal urgeáltanak az specificált személyek, és mellettek mindnyájan az egész universitas legatusi, nem gondolván az nemes országnak effélékről írott erős articulusival, sem pedig az sok háborúságok szakadások szerzőknek megrettentésére nem régen csinált erős ligában specificált rettentő poenától nem irtózván, melyet cum poena superinde intentanda coram latius declaráltat megírt director uram ő kglme, certificálván is egyszersmind, hogy akár compareáljanak s akár ne, de az mi kgls urunk ő nga az nemes országgal együtt az tevő leszen, az mit az igazság fog dictálni.

Nos itaque in omnibus obtemperare volentes, anno, die locoque in praedeclaratis juxta instructionem praeinsertam citavimus praefatos Joannem Sisver, Georgium Horning et alterum Georgium Kádár, ut ipsi tertio die a die

hujusmodi citationis nostrae ipsis exhinc fiendae computando, personaliter et non per procuratores suos legitimos coram Cels. Vra dictisque statibus et ordinibus trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum sub hac generali praedicta dnorum regnicolarum congregatione ad actionem et acquisitionem dicti directoris Cels. Vrae comparere debeant et teneantur, certificavimus nihilominus eosdem ibidem, quod sive ipsi coram Cels. Vra memoratisque statibus et ordinibus compareant sive non, Vra tamen Cels. dictique status et ordines partis ad comparentis instantiam id facient in praemissis, quod juris et justitiae dictaverit ordo. Ad quam quidem hujusmodi nostram citationem et certificationem hungarico idiomate responderunt hoc modo: Jelen leszünk ő kgkel együtt. Quam nostram in praemissis executionem, prout per nos fuit expedita et peracta, eidem Ilmae Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillisque nostris usualibus et manuum propriarum subscriptionibus roboravimus. Eandem de reliquo Ilmam Cels. Vram quam diutissime foeliciter ad vota vivere, valere et regnare desiderantes. Datum et actum anno, die locoque in praenotatis.

Correcta per nos.

Eiusdem Ilmae Cels. Vrae
humiles, fideles perpetuique servitores
Andreas Szentkereszty mp. et Ladislaus Szentkirályi mp.
Tabulae ejusdem Ilmae Cels. Vrae judiciariae scribae et jurati notarii e curia eiusdem ad praemissa peragenda modo praemisso specialiter exmissi etc.

Külczím: Ilmo ac Cels. principi dno dno Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno dno nobis naturaliter clementissimo.

Anno 1680. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi prothonotarium mp.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

c)

1680. nov. 26.

A medgyesi polgármester megidéztetése.

Ilme ac Celsme princeps, dne dne nobis naturaliter clementissime.

Fidelitatis fideliumque ac perpetuorum servitiorum nostrorum in gratiam Ilmae Cels. Vrae humilimam debitamque semper oblationem,

Vra clementer noverit Ilma Cels. ex mandato et exmissione grosi magistri dni Petri Alvinczi de Borberek, Ilmae Cels. Vrae per regnum Transylvaniae alterum prothonotarium ad instantiam et legitimam petitionem grosi dni Petri Barabás de Albis causarum Cels. Vrae fiscalium in Transylvania directoris ratione officii sui factam in hoc anno praesenti 1680. die vero 26. mensis Novembris, in generali videlicet dnorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum congregatione eisdem statibus et ordinibus ad diem 12. praedicti mensis Novembris et anni in civitate Celsnis. Vrae Albam Juliam indicta et celebrata, erga prudentes et circumspectos Michaelem Üstgyártó magistrum civium et Stephanum Eötves sedis judicem civitatis et sedis Cels. Vrae Saxonicalis Medgyes tanquam legatos ejusdem sedis ac civitatis accessisse, eisdemque in dicta civitate Cels. Vrae Alba Julia intra muros, arce videlicet exteriori, in domo ipsorum propria, hospitio videlicet solito, in platea vulgo Zsidóutcza vocata, comitatuque Albensi Transylvaniae existente habita et extructa personaliter repertis, in omnibus juxta tenorem et continentiam instructionis infrascriptae nobis per antelatum dnum directorem oblatae citasse pariter et certificavisse. Cujus quidem instructionis tenor et verbalis continentia hungarico idiomate sequitur in hunc modum: Albisi nemzetes Barabás Péter uram, az mi kgls urunk ő nga fiscalis directora, ratione officii citáltatja ad tertium az mi kgls urunk és nemes ország eleiben personalis comparitióra Medgyes városának polgármesterit Üstgyártó Mihály uramat, és azon Medgyes székieknek bíráját Eötvös István uramat, úgymint ugyanazon Megyes városának és széknek legatusit ilyen okon, hogy midőn in hoc anno praesenti 1680. die 26. Novembris az mi kgls urunk ő nga propositióinak véghez vitelében fáradozna az nemes ország a mi kgls urunk ő nga mlgos tanácsúr híveivel együtt, de nevezetesen az propositióknak abban az részében, a melyben az mi kgls urunk ő nga kívánja ezen esztendőben közelebb elmúlt májusi országgyűlésében emanáltatott articulus szerint Brassó városának hostatyában Bolonyában az ortodoxa religión levőknek templom helyeknek megadattását effectuáltatni, akkoron a több universitas legatusi közűl exurgálván az brassai bíró társaival, penes supplicationem

tionem kivánt volna ellenkező dolgot az ő nga propositiójával és az nemes ország articulusaival, és midőn judicium alá vették volna supplicatiójokat és azon specificált májusi articulus communi voto et suffragio dnorum regnicolarum kgls urunk propositiója szerint helybenhagyattatott volna. publice erigálván és opponálván magokat. mint publicae pacis, unionis et articulorum turbatores, crimen laesae majestatis commissores et manifestae scissionis attentatores protestáltanak, hogy nem annuálnak, igazságok mellől el nem állanak, mivel soha közöttük ezen religiónak exercitiumja nem volt, de signanter az egész universitas képében fenyegetőzéssel az szebeni notarius protestála, hogy eddig igaz hívek voltunk, de meglátja Ngtok s Kgtek, mi leszen ennek az gyümölcse, ezután nem úgy lesz mint eddig volt; melyet sok protestatiókkal urgeáltanak az specificált személyek, mellettek mindnyájan az egész universitas legatusi, nem gondolván az nemes országnak affélékről irott articulusival, sem pedig az sok háborúságok, szakadások szerzőinek megrettentésére és büntetésére nem régen csinált erős ligában specificált poenától nem irtózván, melyet cum poena superinde intentanda coram latius declaráltat director uram ő kglme, certificálván is egyszersmind, hogy akár compareáljanak akár ne, de az mi kls urunk ő nga a nemes országgal együtt a tevő lészen, az mit az igazság fog dictálni.

Nos itaque in omnibus obtemperare volentes, anno, die locoque in praedeclaratis juxta instructionem praeinsertam citavimus praefatos Michaelem Üstgyártó et Stephanum Eötvös ut ipsi 3-tio die hujusmodi citationis nostrae ipsis exinde factae computando, personaliter et non per procuratores suos legitimos coram Celdne Vra dictisque statibus et ordinibus trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum sub hac generali diaeta dnorum regnicolarum congregatione ad actionem et acquisitionem dicti directoris Celdnis Vrae responsuri comparere debeant et teneantur. Certificantes nihilominus eosdem ibidem, quod sive ipsi termino in praescripto coram Cels. Vra memoratisque statibus et ordinibus compareant sive non, Vra tamen Celdo. dictique status et ordines praedicti regni Transylvaniae partis ad comparentis instantiam id facient in praemissis, quod juris et justitiae dictaverit ordo. Ad quam nostram citationem et certificationem hungarico idiomate responderunt hoc modo: Nem tehetünk rólla. Quam nostram in praemissis executionem prout per nos fuit expedita et peracta, eidem Ilmae Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus sigillis-

que nostris usualibus et manuum propriarum subscriptionibus roboravimus. Quod reliquum est, eandem Ilmam Cels. Vram quam diutissime vivere, valere ac feliciter regnare desideramus. Datum anno, die locoque in praenotatis.

Correcta per eosdem.

Ejusdem Cednis Vrae
humiles, fideles perpetuique servitores
Gregorius Gálfalvi mp. et Georgius Pásztóhi mp.
Tabulae judiciariae ejusdem Celdnis Vrae scribae et jurati notarii ad praemissa peragenda modo praemisso specialiter exmissi etc.

Külczím: **Ilmo ac Celsmo principo dno dno Michaeli Apafi, dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno dno nobis naturaliter clementissimo.**

Más kézzel írva: **Anno 1680. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi protonotarium mp.**

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

d)

1680. nov. 26.

A szászsebesiek megidéztetése.

Ilme ac Cels. princeps dne dne nobis naturaliter clementissime.

Fidelitatis, fideliumque et perpetuorum servitiorum nostrorum in gratiam Ilmae Cels. Vrae humilimam debitamque semper oblationem.

Vra clementer noverit Ilma Celdo, quod nos ex mandato et exmissione grosi dni magistri Petri Alvinczi de Borberek, Ilmae Cels. Vrae per regnum Transylvaniae alterius prothonotarii, ad instantiam et legitimam petitionem grosi dni Petri Barabás de Albis, causarum Cels. Vrae fiscalium in Transylvania directoris, ratione officii sui factam in hoc anno praesenti 1680., die vero 26. mensis Novembris, in generali videlicet dnorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum congregatione, eisdem statibus et ordinibus ad diem 12. praesentis mensis Novembris et anni in civitatem Cels. Vrae Albam

Juliam indicta et celebrata, erga prudentes et circumspectos Michaelem Serkel judicem regium et Joannem Bongrácz juratum civem civitatis et sedis Cels. Vrae Saxonicalis Szász-Sebes, tanquam legatos ejusdem civitatis et sedis accessisse, eosdemque extra portam civitatis ejusdem Cels. Vrae Albae-Juliae, vulgo Szent György kapu nuncupatam in via publica seu communi, comitatuque Albensi Transylvaniae personaliter repertos, in omnibus juxta tenorem et continentiam instructionis infrascriptae, nobis per antelatum directorem oblatae, citavimus pariter et certificavimus. Cujus quidem instructionis tenor et continentia hungarico idiomate sequitur in hunc modum: Albisi nemzetes Barabás Péter uram, a mi kglmes urunk ő nga fiscalis directora, ratione officii citáltatja ad 3-ium az mi kgls urunk és nemes ország eleibe ez mostani gyűlésben personalis comparitióra Szász-Sebes városának és széknek királybíráját Serkel Mihály uramot, és azon városnak egyik hites polgárát Bongrácz János uramot, mint ugyanazon Szász-Sebes városának és széknek legatusit, ilyen okon, hogy midőn in hoc anno praesenti 1680. die 26. Novembris az mi kgls urunk ő nga propositióinak véghez vitelében fáradozna a nemes ország, a mi kgls urunk ő nga mlgos tanácsúr híveivel együtt, de nevezetesen a propositióknak abban a részében, a melyben a mi kgls urunk ő nga kévánja, ezen esztendőben közelebb elmúlt májusi országgyűlésében emanáltatott articulus szerint Brassó városának hostatjában Bolonyában az orthodoxa religión levőknek templum helyeknek megadattatását effectuáltatni, akkoron a több universitas legatusi közűl exurgálván a brassai biró társaival, penes supplicationem kévánt volna ellenkező dolgot az ő nga propositiójával és a nemes ország articulusával, és midőn judicium alá vötték volna supplicatiójokat, és azon specificált májusi articulus communi voto et suffragio dnorum regnicolarum kgls urunk propositiója szerint helybenhagyattatott volna, publice erigálván és opponálván magokat, mint publicae pacis, unionis, et articulorum turbatores, crimen laesae majestatis commissores, et manifestae scissionis attentatores protestáltanak, hogy nem annuálnak, igazságok mellől el nem állanak, mivel soha közöttök azon religiónak exercitiumja nem volt; de signanter az egész universitas képében fenyegetődzéssel a szebeni notarius protestála, hogy eddig igaz hívek voltunk, de meglátja Ngtok, Kgltek, mi leszen ennek a gyümölcse, ezután nem úgy lészen, mint eddig volt, melyet sok protestatiókkal urgeáltak a specificált személyek, és mellettek

mindnyájan az egész universitas legatusi, nem gondolván a nemes országnak affélékről írott articulusival, sem penig a sok háborúságok, szakadások szerzőknek megrettentésére és büntetésére nem régen csinált erős ligában specificált poenától nem irtózván, melyet cum poena superinde intentanda coram latius declaráltat director uram ő kglme; certificálván is egyszersmind, hogy akár compareáljanak, akár ne, de a mi kgls urunk ő nga a nemes országgal együtt a tevő lészen, a mit az igazság fog dictálni. Nos itaque in omnibus obtemperare volentes, anno, die locoque in praedeclaratis, juxta instructionem praeinsertam citavimus praefatos Michaelem Serkel et Joannem Bongrácz, ut ipsi 3-tia die hujusmodi citationis nostrae, ipsis exinde factae computandó, personaliter et non per procuratores suos legitimos coram Cels. Vra dictisque statibus et ordinibus trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum sub hac generali diaeta dnorum regnicolarum congregatione, ad actionem et acquisitionem dicti directoris Cels. Vrae responsuri comparere debeant et teneantur. Certificantes nihilominus eosdem ibidem, quod sive termino in praescripto coram Celsne Vra memoratisque statibus et ordinibus compareant, sive non, Vra tamen Cels., dictique status et ordines regni Transylvaniae partis ad comparentis instantiam id facient in praemissis, quod juris et justitiae dictaverit ordo. Ad quam nostram citationem et certificationem hungarico idiomate responderunt hoc modo: Compareálnunk kell. Quam nostram in praemissis executionem, prout per nos fuit expedita et peracta, eidem Ilmae Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillisque nostris usualibus, et manuum propriarum subscriptione roboravimus, Eandem de reliquo Ilmam Celsnem Vram, quam diutissime feliciter vivere, valere et regnare desiderantes. Datum anno, die locoque supranotatis.

Correcta per eosdem.

Ejusdem Ilmae Celsnis Vrae
humiles, fideles perpetuique servitores
Gregorius Gálfalvi mp., Georgius Pásztohi mp.
Tabulae ejusdem ilmae Celnis Vrae judiciariae scribae et jurati notarii, ad praemissa peragenda modo praemisso specialiter exmissi.

Külczím: Ilmo ac Cels. principi dno dno Michaeli Apafi, dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae

dno et Siculorum comiti etc. dno dno nobis naturaliter clementissimo.

Más kézzel írva: Szász-Sebesiek ellen. Anno 1680. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi prothonotarium mp.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

e)

1680. nov. 26.

A szerdahelyiek megidéztetése.

Ilma ac Cels. princeps, dne dne nobis naturaliter clementissime.

Fidelitatis, fideliumque ac perpetuorum servitiorum nostrorum in gratiam illmae Cels. Vrae humilimam debitamque semper oblationem.

Vestra clementer noverit Cels., quod nos ex mandato et exmissione grosi magistri dni Petri Alvinczi de Borberek Ilmae Cels. Vrae per regnum Transylvaniae alterius prothonotarii, ad instantiam et legitimam petitionem grosi dni Petri Barabás de Albis, causarum Cels. Vrae fiscalium in Transylvania directoris ratione officii sui factam in hoc anno praesenti 1680. die vero 26. mensis Novembris, in generali videlicet dnorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum congregatione, eisdem statibus et ordinibus ad diem 12. mensis praedicti Novembris et anni in civitatem Cels. Vrae Albam Juliam indicta et celebrata, erga prudentem et circumspectum Bartholomeum Koncz judicem regium oppidi et sedis Cels. Vrae Saxonicalis Szerdahely, tanquam legatum ejusdem sedis ac oppidi accessisse, eundemque in dicta civitate Cels. Vrae Alba Julia extra muros, in domo ipsorum propria, hospitio videlicet solito, in platea vulgo Görög-utcza nuncupata, comitatuque Albensi Transylvaniae existenti sita et extructa, personaliter repertum, in omnibus juxta tenorem et continentiam instructionis infrascriptae nobis per antelatum dnum directorem oblatae citavimus, pariter et certificavimus. Cujus quidem instructionis tenor et continentia hungarico idiomate sequitur in hunc modum: Albisi nemzetes Barabás Péter uram, az mi kgls urunk ő nga fiscalium directora ratione officii citáltatja ad 3-ium az mi kgls urunk és nemes ország eleiben personalis comparitióra az mostani országgyűlésében

Szeredahely városának király biráját Koncz Barthus uramat, mint ugyanazon Szeredahely városának és széknek legatusát ilyen okon, hogy midőn in hoc anno praesenti 1680. die 26. Novembris az mi kgls urunk ő nga propositióinak véghezvitelében fáradozna a nemes ország, a mi kglmes urunk ő nga mlgos tanácsúr híveivel együtt, de nevezetesen a propositióknak abban a részében, a melyben a mi kgls urunk ő nga kivánja ezen esztendőben közelebb elmúlt májusi országgyűlésében emanáltatott articulus szerint Brassó városának hostatjában Bolonyában az orthodoxa religión levőknek templom helyeknek megadattatását effectuáltatni, akkoron az több universitas legatusi közűl exurgálván a brassai biró társaival, penes supplicationem kivánt volna ellenkező dolgot az ő nga propositiójával és az nemes ország articulusával, és midőn judicium alá vették volna supplicatiójokat és azon specificált májusi articulus communi voto et suffragio dnorum regnicolarum kglmes urunk propositiója szerint helyben hagyatott volna, publice erigálván és opponálván magokat, mint publicae pacis, unionis et articulorum turbatores, crimen laesae majestatis commissores et manifestae scissionis attentatores protestáltanak, hogy nem annuálnak, igazságok mellől el nem állanak, mivel soha közöttök azon religiónak exercitiumja nem volt; de signanter az egész universitas képében fenyegetődzéssel az szebeni notarius protestála, hogy eddig igaz hívek voltanak, de meglátja Ngtok s Kglmetek, mi leszen ennek gyümölcse, ezután nem úgy leszen, mint eddig volt; melyet sok protestatiókkal urgeáltanak specificált személyek és mellettek mindnyájan az egész universitas legatusi, nem gondolván az nemes országnak effélékről írott articulusival, sem pedig az sok háborúságok, szakadások szerzőknek megrettentésére és büntetésére nem régen csinált erős ligában specificált poenától nem irtózván, melyet cum poena superinde intentanda coram latius declaráltat director uram ő kglme; certificálván es egyszersmind, hogy akár compareáljanak, akár nem, de az mi kglmes urunk ő nga a nemes országgal együtt atevő leszen, a mit az igazság fog dictálni. Nos itaque in omnibus obtemperare volentes, anno, die locoque in praedeclaratis juxta instructionem praeinsertam citavimus praefatum Bartholomeum Koncz, ut ipse 3-tio die, a die hujusmodi citationis nostrae ipsis exinde factae computando, personaliter et non per procuratorem suum legitimum coram Celne Vra dictisque statibus et ordinibus trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum sub hac generali diaeta dnorum

regnicolarum congregatione ad actionem et acquisitionem dicti directoris Cels. Vrae responsurus comparere debeat et teneatur, certificantes nihilominus eundem ibidem, quod sive ipse termino in praescripto coram Cels. Vra memoratisque statibus et ordinibus compareat sive non, Vra tamen Cels. dictique status et ordines praedicti regni Transylvaniae partis ad comparentis instantiam id facient in praemissis, quod juris et justitiae dictaverit ordo. Ad quam nostram citationem et certificationem, hungarico idiomate responderunt *(így!)* hoc modo: Értem. Quam nostram in praemissis executionem, prout per nos fuit expedita et peracta, eidem Ilmae Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillisque nostris usualibus et manuum propriarum subscriptione roboravimus. Quod reliquum est, eandem ilmam Cels. Vram quam diutissime vivere, valere ac feliciter regnare desiderantes. Datum anno, die locoque in praenotatis.

Correcta per eosdem.

Ejusdem Ilmae Celsnis Vrae
humiles fideles perpetuique servitores
Gregorius Gálfalvi mp., Georgius Pásztohi mp.
Tabulae ejusdem ilmae Cels. Vrae judiciariae scribae et jurati notarii ad praemissa peragenda modo praemisso specialiter exmissi.

Külczím: Ilmo ac Cels. principi dno dno Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae et Siculorum comiti etc., dno dno nobis naturaliter clementissimo.

Más kézzel: Anno 1680. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi prothon. mp.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

f)

1680. nov. 26.

A beszterczei bíró megidéztetése.

Ilme ac Cels. princeps dne dne nobis clementissime.

Fidelium, perpetuorumque servitiorum nostrorum in gratiam ilmae Cels. Vrae, humilimam debitamque semper oblationem.

Vra clementer noverit Ilma Cels., nos ex mandato et exmissione grosi dni magistri Petri Alvinczi de Borberek, Cels. Vrae per regnum Transylvaniae alterius protho-

notarii, ad instantiam et legitimam petitionem grosi Petri Barrabás de Albis, causarum Cels. Vrae fiscalium in Transylvania directoris ratione officii sui factam, in hoc anno praesenti 1680. die vero 26. mensis Novembris, in generali videlicet dnorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum congregatione, eisdem statibus et ordinibus ad diem decimum secundum praedicti mensis Novembris et anni in civitate, Cels. Vrae Albam Juliam indicta et celebrata, erga prudentes ac circumspectos, puta Michaelem Gunos judicem substitutum civitatis Cels. Vrae Bisztriciensis, ac Joachimum Literatum, eiusdem civitatis notarium, tanquam legatos dictae civitatis ac sedis Saxonicalis Bisztricziensis accessisse, dictumque Michaelem Gunos, in dicta civitate Cels. Vrae Alba Julia, intra muros, arce videlicet exteriori, in domo ipsorum propria, hospitio videlicet solito, in platea vulgo Szász-utcza, comitatuque Albensi Transylvaniae existenti habita extructa et adjacente, personaliter repertum, in omnibus juxta tenorem et continentiam instructionis infrascriptae, nobis per annotatum dnum dnum directorem oblatae, citavisse, prout et certificavisse, ac per eum Joachimum Literatum. Cujus quidem instructionis tenor hungarico idiomate sequitur in hunc modum: Nemzetes Albisi Barrabás Péter uram az mi kgls urunk ő nga fiscalis directora, ratione officii citáltatja ad tertium a mi kgls urunk ő nga és nemes ország eleiben a mostani gyűlésben personalis comparitiora Beszterecze városának subsitutus bíráját Gunos Mihály uramat és Kgd által azon városnak notariusát Joachim deákot, mint ugyanazon városnak és széknek legatusit, ilyen okon, hogy midőn in hoc anno praesenti 1680. die 26. Novembris az mi kgls urunk ő nga propositióinak végben vitelében fáradozna a nemes ország az mi kgls urunk ő nga mlgos tanácsúr híveivel együtt, de nevezetesen az propositióknak abban a részben, a melyben a mi kgls urunk ő nga kívánja ezen esztendőben közelebb elmúlt májusi országgyűlésében emanáltatott articulus szerint Brassó városának hostatjában, Bolonyában az orthodoxa religión levőknek templom helyeknek megadattatását effectuáltatni, akkoron a több universitás legatusi közűl exsurgálván a brassai bíró delegált társaival, penes supplicationem kivánt volna ellenkező dolgot az ő nga propositióval és a nemes ország articulusával, és midőn judicium alá vették volna supplicatiójokat, és azon specificált májusi articulus communi voto et suffragio dnorum regnicolarum kgls urunk propositiója szerint hely-

benhagyattatott volna, publice erigálván és opponálván magokat, mint publicae pacis, unionis et articulorum turbatores, crimen laesae majestatis commissores, et manifestae scissionis attentatores protestálnának, hogy nem annuálnak, szabadságok mellől el nem állanak, mivel soha közöttök azon religiónak exercitiuma nem volt, de signanter az egész universitas képiben fenyegetőzéssel a szebeni notarius protestála, hogy eddig igaz hívek voltunk, de meglátja Ngtok és Kgltek, mi lesz ennek a gyümölcse, ezután nem úgy lesz mint eddig volt, melyet sok protestatiókkal urgeáltanak az specificált személyek, és mellettek mindnyájan az egész universitas legatusi, nem gondolván a nemes országnak effélékről írott erős articulusival, sem pedig a sok háborúságok, szakadások szerzőknek megbüntetésére s rettentésére nem régen csinált erős ligában specificált poenától nem irtózván; melyet cum poena superinde intentanda coram latius declaráltat director uram ő kglme, certificálván is egyszersmind, hogy akár compareáljanak akár ne, de a mi kgls urunk ő nga az nemes országgal együtt az tevő lészen, a mit az igazság fog dictálni. Nos itaque in omnibus obtemperare volentes, anno die locoque in praedeclaratis juxta instructionem praeinsertam citavimus praefactos Michaelem Gunos et per eum Joachimum Literatum, ut ipsi tertio die a die hujusmodi citationis nostrae ipsis exhinc fiendae computando, personaliter et non per procuratores suos legitimos coram Cels. Vra, dictisque statibus et ordinibus trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum sub hac generali praedicta dnorum regnicolarum congregatione ad actionem et aequisitionem dicti directoris Cels. Vrae comparere debeant et teneantur. Certificavimus nihilominus eosdem ibidem, quod sive ipsi coram Cels. Vra memoratisque statibus et ordinibus compareant sive non, Vra tamen Cels., dictique status et ordines partis ad comparentis instantiam id facient in praemissis, quod juris erit ordo. Ad quam nostram citationem et certificationem praefatus Michael Gunos hungarico idiomate respondit hoc modo: Az universitással mi is compareálunk. Quam nostram in praemissis executionem, prout per nos fuit expedita et peracta, eidem ilmae Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillisque nostris usualibus et manuum propriarum subscriptionibus roboravimus. Quod reliquum est, eandem Cels. Vram quam diutissime vivere, valere ac foeliciter

regnare desiderantes. Datum et actum anno, die locoque in praemissis.

Correcta per nos.

Ejusdem Ilmae Cels. Vrae humiles, fideles, perpetuique servitores

Michael Budai mp. et Petrus Püspöki mp.

Tabulae judiciariae Cels. Vrae scribae jurati notarii ad praemissa peragenda modo praemisso specialiter exmissi etc.

Külczím: Ilmo ac Celsmo principi dno dno Michaeli Apafi, dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae et Siculorum comiti etc. dno dno nobis naturaliter clementissimo.

Anno 1680. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi prothonotarium mp.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

g)

1680. nov. 12—decz. 3.

A törvények.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium singificantes, quibus expedit universis, quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 12. mensis Novembris anni praesentis 1680. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos, suplicantes nobis humilime, ut nos omnes et singulos eos articulos, omniaque et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem 12. mensis Novembris anni praesentis 1680. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro principali indictis et celebratis conclusi.

Art. I.

Az adórúl.

Mivel kegmes urunk isten után szegény hazánknak külső békessége a fényes portára rend szerint tartozó annualis adónknak kelletekorán való administratiójától függ, mi is annak fogyatkozása miatt következhető Nsgod és szegény hazánknak káros busulását távoztatni kivánván: Nsgod kegmes consensusából ez jövendő 1681. esztendőre is mind kapu szám után, mind penig egyéb akármely adózó helyek és személyekre nézve annyi számú adót vetettünk, a menyit ez jelen való és az elmúlt esztendőben is a rend szerint való adóban contribuáltanak, a gyergyai örmények mindazáltal nem 50, hanem numero 100 tallérokat contribuálván, úgy hogy juxta art. 21. anni 1675 felét ad 1. Aprilis, felét penig ad 1. Junii Sárosi János generalis perceptor atyánkfia kezéhez administrálják Szász-Medgyesen, ott is szállás és illendő gazdálkodásról is provideálván ő kegyelmek. Főtiszt atyánkfiainak penig légyen szorgalmatos vigyázások az adó administratiójára, hogy annyival is inkább annak administratiójának késedelme fogyatkozást és káros busulást ne szerezzen.

Art. II.

A zászlók alatt lévő residentiás nemes és szabad személyek contributiójáról.

Az mely residentiás nemes és szabad személyek a Nsgod mezei hadában zászlók alá iratták magokat, hogy rend szerint való adójokat residentiájok helyén is, non obstante eo, hogy a Nsgod mezei hadában vadnak, praestálják, sőt hogy eddig való adóbéli reájok háromlott restantiát is suppleálják, Nsgod kegyelmességéből végeztük, ide értvén, ha szinte városbéliek volnának is, mivel Nsgodtúl szolgálatjokért fizetést vésznek.

Art. III.

A mezei hadak fizetésére tizenkétezer forintok deputáltatnak.

Noha kegmes urunk ez jelen való és az elmúlt néhány esztendőkbéli terhes adózásunkat szomorúan érezzük, mindazáltal a Nsgod országos expensáit és mezei hadai által való kegyelmes gondviselését is szemünk előtt viselvén, rendeltünk a Nsgod hadai fizetésekre 12 ezer forintokat az ország adajából, melyet az ország adaja administratiójának első terminussára generalis perceptor atyánkfia az adóra prospiciáló főinspector atyánkfiai dispositiójokból tartozzék a Nsgod méltóságos tárházában fogyatkozás nélkül beszolgáltatni.

Art. IV.

A puszta fundusok felcirkáltatásáról az vármegyéken.

Az vármegyéken mind a fiscus, mind penig az nemesség jószágiban lévő puszta fundusokról való adózásból emergált sok difficultásoknak tollálására végeztük kegyelmes urunk, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, hogy minden vármegyékben főtiszt atyánkfiai ő kegyelmek kimenvén, cirkálják fel szorgalmatosan magok vármegyéjekben, és az hol oly puszta fundusok találtatnak, melyekről az lakosok teljességgel deficiáltak, és senki rajtok nem lakik, vétessék hiteles regestrumban, és ez jövendő országgyűlését adván isten érnünk, reportálják ő kegyelmek, és tészen a nemes ország Nsgod kegyelmes consensussából dispositiót az olyan puszta fundusok adaja defalcatiójáról, ide nem értetvén az olyan fundusok, melyekről az jobbágyok nem deficiáltak, hanem aufugiáltak, mivel azok helyben állíttathatnak, azok is penig, melyeken valaki lakik, ha szintén szegény, erőtlen, vagy özvegy is az lakos; azonban penig az jövendő 1681. esztendőre mostan felvettetett adót az afféle puszta fundusokról, melyekről eddig is megadták, tartozzanak, az kiket illet, megadni, ne légyen fogyatkozása az adó summájának afféle puszta fundusokra tartozható adó meg nem adása miatt.

Art. V.

Az fiscalis jószágokbéli difficultásokról.

Az már régen fenforgó fiscalis jószágokbeli különbkülömb difficultásoknak complanálására, Ngód kgmes consen-

sussa is accedálván, concludáltunk, hogy ad diem 15. Februarii anni 1681. divina gratia affuturi Nagy-Sinkre, az mikorrá és hová az octavalis terminus is rendeltetett, minden fiscalis donatariusok ab anno 1657. emanáltatott donatiójokat producálják: az kik mindazáltal in anno 1670. Medgyesen producálták volt, azok csak az akkor emanáltatott testimonialisokat producálják, a fiscalis tisztek is az olyan donatariusok közűl ha kik ellen mit praetendálnak, doceálván a tanácsurak, tábla fiai és főtisztek eleiben az 1670. esztendőbéli articulus szerint.

Art. VI.

Az Olt vizén való kereskedés felszabadíttatik.

Közönséges hasznot remélvén kegmes urunk az Olt vizén való kereskedésnek alkalmatosságából, Nsgod kegmes consensussa is accedálván, végeztük, hogy ha kiknek az hazafiai közűl módja lehet benne, az Olt vizén szabadosan kereskedhessenek, a kereskedésnek módjáról írott articulusok szerint alkalmaztatván magokat, és az haza ártalmára czélozható csak kisebb dolgokat is eltávoztatván.

Art. VII.

Exorbitáló kamaraispánokról.

Noha az exorbitáló kamaraispánokról articulariter decernáltuk ezelőtt, mégis ugyan terjed alkalmatlankodások, kivált a dési és vizaknai kamaraispánoknak, úgy mint kik szegénységinknek pénzekre is sót nem adnak, hanem az idegen kereskedő rendeknek keresvén inkább kedveket, szegénységinket ott várakoztatják, sőt szokatlan munkára erőltetik, s fárasztják és dolgoztatják, kiken és másokon is ha effélét attentálnának, director atyánkfiai ad requisitionem querulantium, comperta rei veritate, procedálván, fl. 200 exequáltasson toties quoties, az Nsgod kegyelmes consensussából concludáltuk.

Art. VIII.

Zoltáni és miklóstelki határra commissariusok rendeltetnek.

Tekintetes hallérkői Haller Pál atyánkfiának zoltáni jószágában az miklóstelkiekkel egy darab határ végett

fenforgó controversiának alkalmatosságával hogy nagyobb inconvenientia ne következzék, Nsgod kegmes consensussa is accedálván, végeztük, hogy Nemes János, Bethlen Elek, szebeni királybíró és polgármester, Henter András, Széki István és egyik itélőmester atyánkfiai, Fejér vármegyének egyik főbírája is ott lévén, jó alkalmatossággal menjenek ki ad faciem loci controversi. kik oculálván az helyet és mind két félnek igazságát is meglátván. reportálják a nemes ország eleiben. semmit ezen contraversiáról nem decernálván, de azonban mindkét fél az potentiariuskodástól supersedeáljanak.

Art. IX.

Pálosra deputált commissariusok dispositiója reformáltatik.

Ezen 1680. esztendőben írott májusi 20-dik articulus rendiben Fejér vármegyében pálosi és kőhalmi határok között fennforgó contraversiának eligazítására rendeltetett commissariusok fogyatkozással lévén specificálva, és az kaczai hasonló contraversiában forgó határ dolga is fel nem tétetvén, Nsgod kegmességéből tetszett Alvinczi Péter itélőmester atyánkfiát is az említett esztendőbéli májusi gyűlésben irott 20-dik articulusban specificált commissarius atyánkfiai köziben számlálnunk és a kaczai contraversiában forgó határ dolgát is ő kegyelmek által végképen eligazíttatnunk.

Art. X.

Az donatariusok jószági gratuitus laborokról.

Noha kegmes urunk az donatariusok jószági által praestálandó gratuitus laborokról articulust decernáltunk, mindazáltal annak effectumát akadályoztató difficultásokat tollálni szükségesnek itélvén, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, végeztük: hogy juxta Art. 20. anni 1676. a fiscalis várak építtetésére mindenütt a donatariusok két heti gratuitus labort praestáltassanak, egy heti munkát tavaszszal, más heti munkát pedig őszszel praestáltatván, úgy mindazáltal, hogy az várakbéli tisztek se az idővel, se penig a munkára delegált emberek alkalmatosságával ne abutáljanak sub poena articuli, az fogarasi és kővári jószágok pedig régi ususokban hagyattatnak.

Art. XI.

Mártontelki és baromlaki határ igazítására commissariusok deputáltatnak.

Fejérvármegyében mártontelki és baromlakiak között egy darab határ végett fenforgó controversiából hogy nagyobb difficultás ne emergáljon, Nsgod kegyelmességéből azon controversiának eligazítására rendeltük Mikes Kelemen, Székely László, Macskási Boldizsár, Daniel Mihály és segesvári királybiró atyánkfiait, ha pedig megírt királybiró atyánkfia nyavalyája miatt nem érkezhetik, ugyan ott való egy becsületes polgár compareáljon. A mely helyekre penig ezelőtt nem régen írott articulusokban commissariusokat rendeltünk volt és az ő kegyelmekre bízott dolgoknak effectuma nem lehetett, azon commissárius atyánkfiai felől lett dispositiónkat Nsgod kegyelmes consensusából vigore praesentis articuli helyben hagyjuk.

Art. XII.

Az octavalis terminus kiszolgáltatásáról.

Hogy Nsgod keglmes urunk arról való alázatos instantiánkat kegyelmesen tekintvén, az octavalis terminusnak kiszolgáltatásáról kegyelmesen resolvált, Nsgodnak mint keglmes urunknak alázatosan megszolgáljuk; mi is azért Nsgod kegyelmes consensusából, isten azt adván érnünk ez jövendő 1681. esztendőben a die 15. Febr. Nagy-Sinken, az hová az fiscalis jószágokbéli difficultások productio által való complanáltatások is differálódott, az octavalis terminus kiszolgáltatását communi voto concludáltuk.

Art. XIII.

Máramaros vármegyében szaplonczai és técsői controversiában lévő határról.

Máramaros vármegyében Técső városa és a szaplonczaiak között controversiában forgó határnak eligazítására, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, rendeltük azon becsületes commissarius atyánkfiait, kik ennek előtte is az Máramaros vármegyebéli controversiának complanálásában munkálkodtak, ha kik penig ő kegyelmek közűl decedáltanak, azok helyében kiket demandáljon Nsgod, álljon Nsgod kegyelmességében.

Art. XIV.

A szász natio difficultásinak orvoslásáról.

Hogy Nsgod kegmes urunk a szász natio ő kegyelmek szegénységi pusztulásokat inportálható difficultások investigatióját kegyelmesen intimálja, Nsgodnak mint kegmes urunknak alázatosan megszolgáljuk; mi is azért ezen materiáról discurrálván, a Nsgod kegyelmes consensusából szebeni királybiró atyánkfia ez iránt való oblatiójának annuáltunk, hogy ő kegyelme, tanquam comes universitatis Saxonicae nationis kimenvén, a Nsgod méltóságos dispositiójából veéndő utrumok szerint az egész universitáson lévő városokat, falukat szorgalmatosan felcircáltassa és minden az utrumok szerint való difficultásokat az szegénységnek hiteles relatoriában iratván, reportálja az Nsgod méltóságos személye eleiben, melylyel ha a szegénység pusztulását közelítő difficultások tollálódnak bene quidem, alioquin Nsgod kegyelmesen disponáljon felőle, tapasztalhassák azután pusztulásokat közelitő difficultások orvoslások iránt Nsgod fejedelmi kegyét.

Art. XV.

Az fattyakról.

A tisztátalan ágyból származott személyekről írott 1671. esztendőbeli 16. articulust Nsgod kegyelmességéből abrogálván, mivel effectumban sem ment, azonféle szabad személyektől származottak collatióját Nsgod fejedelmi authoritásában hagyjuk, az jobbágyok iránt penig az dominus terrestrisek eddig való praerogatiójokat helyben hagyván.

Art. XVI.

Az liber quaestus az partiumban felszabadíttatik.

Az liber quaestus az partiumban is mint egyéb helyeken az Nsgod kegyelmes consensussából felszabadíttatik; úgy mindazáltal, hogy annak alkalmatosságával az véghelyeknek valami inconvenientiájok ne következzék.

Art. XVII.

A szászságon ingyen élődökrül és postálkodókrúl.

Az szászságon ingyen élődőkrűl és helytelen postálkodókrúl s egyébmagok dolgokban alá s feljáróknak alkal-

matosságával a szegénységet helytelen és illetlen terheltetésekről s azoknak refrenáltatásokról elég sok jó és helyes articulusink extálnak, melyeknek semmi effectumát, sőt a sok insolentiákkal való szegénység terheltetésének csak valami megszünését s könnyebbedését sem vesszük eszünkben; hogy azért ennekutána afféle sok insolentiák eltávoztassanak és az szászokon való ingyenélődők s helytelen postálkodtatók refrenáltassanak s így az olyanokról írott articulusink effectuálódjanak, Nsgod kegyelmes resolutiója szerint végeztük, hogy indifferenter senkinek, valakiknél Nsgod címere vagy salvus passussa nem lészen, vagy ez haza s közönséges ország dolgaiban nem járnak, postalovakat s vonómarhákat adni ne tartozzanak és ha kik a szegénységet arra erőltetnék, tartozzanak megfogni és a közelebb való tiszt kezében adni, ki is Nsgod méltóságos udvarában küldje megbüntetésre. Erre penig szorgalmatos vigyázása légyen szebeni királybiró atyánkfiának és ha kik olyak találtatnak, Nsgodnak értésére adván, kedvezés nélkül megbüntettessenek, salvus passust is a tanácsurak ő kegyelmek, fő- és vicehopmesterek, udvari főkapitány, praefectus, secretarius és postamester atyánkfiain ő kegyelmeken kívül senki ne subscribáltasson és ha kik subscribáltatnának is, az deákok meg ne pecsételjék, melyet ha valamely deák cselekednék, gyalázatosan űzettessék el az cancellariáról, ha kiknek penig salvus passus adatik, útjokat elvégezvén, tartozzanak főhopmester atyánkfia ő kegyelme kezében adni; és ha kiknek főtiszt atyánkfiai ő kegyelmek közűl czímer vagy salvus passus adatik, ne magok dolgára fordítsák, hanem csak az Nsgod s ország és ez haza közönséges dolgaiban éljenek véle, mindazáltal ezzel a szász natio atyánkfiai ő kegyelmek ne abutáljanak, hanem szállásadással és pénzért való gazdálkodással tartozzanak az úton járóknak az effélékről írott articulusok szerint, megkülönböztetvén az embereket az becsületnek rendi szerint, a nemes vármegyéken és egyébütt is indifferenter mindenütt ezen articulusnak virtussa kiterjedvén.

Art. XVIII.

A tisztek provisiójáról.

Lévén elegendő articulusink az latroknak és káromkodóknak megbüntettetésekről, mégis ez hazában nemhogy megszűnni, hanem naponként inkább inkább azon vétkek eláradni láttatik: hogy azért tiszt atyánkfiai ő kegyelmek

az olyanokra szorgalmatos gondot viselvén, annak rendi s módja szerint kemény animadversióval legyenek ellenek és az útakat és hídakat is mindenütt, az hol kivántatik, jól megcsinálják s arra szorgalmatos gondviselések légyen, Nsgod kegyelmességéből végeztük.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta ratos gratos et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus et ratificavimus et confirmavimus, offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in civitate nostra Alba Julia die 3. mensis Decembris, ultima videlicet die congregationis nostrae praemissa. Anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo.

M. Apafi mp. (P. H.)

Pro spectabile ac generoso Michaele Teleki de Szék.

(Eredeti nyomtatott példány a fejedelemtől megerősítve a M. T. Akadémia birtokában.)

XLII.

1680. decz. 11.

Teleki Mihály Apafihoz. Adósság miatt letartóztatott lengyelek ügyében.

Nekem jó kglmes uram,
mlgos fejedelmem!

Méltóságos levelét Ngodnak alázatosan vettem, az Potoczki levelét látom, elég embertelen levél, kire az én

vékony tetszésem szerint vagy választ sem kellene tenni, vagy ha Ngod választ tétetni méltóztatik, meg kellene vélle értetni, hogy embertelenűl írt. Egyébiránt is az kgls uram maga felől többet értő megátalkodott ember, az régi hetmánynak az fia. Azzal az megkárosodott széki emberrel én kgls uram eleget beszéllettem, de az mint látom, maga sem érti jól az maga dolgát, lévén is az dolog már három esztendős; én ugyan kgls uram, ha Ngod kegyelmesen parancsolja, mingyárt megírom Máramarusban, hogy ott e helyett mást arestáljanak, de így az dolog in infinitum mégyen, mert azt az lengyelek megértvén, ott mingyárt másokat arestálnak, és így az dolognak sem lészen vége, s nagy inconvenientiák is jönnek ki belőle, inkább kgls uram, az Ngod kegyelmes akaratjából és az urak tetszéséből az következendő januáriusi gyűlés alkalmatosságára béküldendő postakövet által ezen dolog is csendesebben sopiálódhatnék. Mindazáltal kgls uram (mint feljebb is alázatosan írám) ha úgy parancsolja Ngod, mingyárt megírom Máramarusban, hogy másokat arestáljanak helyette. Az levélnek pedig azt az részit, melyben Jászai Miklós uram felől panaszol, leirattam, s kiküldöttem máramarusi viceispán uramnak, hogy azon dolognak fide mediante végire menvén, igazítsa el, noha az minemű csendes, jámbor emberséges ember az az Jászai Miklós, nem hiszem, olyan dologban elegyítette volna magát. Az Kornis uramnál lévő jobbágya pedig, ez az ember maga is azt mondja, hogy már ben vagyon Lengyelországban, és így az iránt is helyes praetensiója nincsen. Az lévén azért Ngodnak Lengyelországból intimáltatva, hogy a januáriusi gyűléseken hacsak levél által is juttassa eszekben, hogy commissariusokat denomináljanak, az meglevén s errűl az részről is menvén, mind ez s mind egyéb bajos dolgok könnyen sopiálódhatnak. Hosszas írásomrúl Ngodat mint kgls uramat alázatosan követem. Isten Ngodat számos esztendőkig éltesse szerencsésen. Sorostély, 11. Decembris 1680.

Nsgod alázatos

méltatlan szolgája
Teleki Mihály mp.

Külczím: Mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának nékem jó kgmes uramnak s fejedelmemnek adassék alázatosan.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

Jegyzet: A lengyel királytól ez ügyben következő válasz érkezett:

Joannes tertius dei gratia rex Poloniae, et magnus dux Lithvaniae Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kiioviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae Severiae Czerniechoviaeque.

Illustrissime princeps, grate Nobis dilecte!

Pro eo, quo in sacrae justitiae ferimur zelo et amore, nihil in votis antiquius habuimus, quam ut Illustritatis Vestrae desiderio optatus posset respondere effectus, quem equidem tanto flagrantius desiderabamus, quanto Nobis evidentius est, ex illa colliminarium differentiarum commissione mutuam subditorum nostrorum satisfactionem securitatemque dependere. Cum tamen certis ex respectibus et rationibus generalia regni nostri comitia citra conclusionem steterint, ac in aliam temporis stationem differri debuerint, ab utrinque nobis ista, quae intercedit commissionis mora, aequo ferenda est animo: In futuris vero deo volente comitiis, non gravatim regiam nostram admovebimus sollicitudinem, ut adeo necessaria maturetur commissio. Ceterum votiva quaevis iuxta bonam valetudinem Illustritati Vestrae apprecamur.

Datum Varsoviae die VI. mensis Junii anno domini 1681. regni vero anno VIII.

Joannes rex mp.

Külczím: Illustrissimo Domino Michaeli Apaffi Transilvaniae principi, partium Hungariae domino et Siculorum comiti, grate nobis dilecto.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

XLIII.

1680. decz. 14.

14. Decembris 1680. Ablegatio Caesarea in Gallia.

An Graffen von Manssfeldt, dass er der Hungarischen Rebellen negociationes an selbigen Hoff beobachte.

Leopoldt.

Auch (titl) verhalten wir dir nicht, welcher gestalt unss von unseren in Pohlen residirenden Rath dem Zie-

rovsky di nachricht einlauffet, dass dem Marquis de Bethune, alss er von dorten in Frankreich zurückgekehret, under andern auch zween Factionarii der Hungarischen Rebellen einen Salamon oder Absolon (der sich auch von Lilienberg nennen lasset), der andere aber N. Schein genandt, nachgevolget seyen: dem Vermuthen nach zu dem end, damit ermelte rebellen auf allen fall durch diese Subiecta die correspondentz mit selbigen königl. Hoff underhalten können: welchem nach dern Ihnen beeden in geheimb nachzuforschen, ihre negociationes und der handt zu penetriren und unss darüber am verlässigsten alss möglich seyn wirdt, zu referiren dir alles fleisses wirst angelegen sein lassen.

Geben ut in litteris Lintz den 14. Decembris 1680.

(Frankreich, 1680—1683. Cs. és k. udvari levéltár, Bécs.)

XLIV.

1680. decz. 29—jan.

Portai tárgyalások.

a)

1680. decz. 29.

Szilvási Bálint követ jelentése.

Keglmes asszonyom.

Postamester Vajda László uram az Ngod nekem írt levelét megadta itt Drinápolyban, melyet Ngodtúl mint kglmes asszonyomtúl nagy alázatoson vettem; mely vásárlás felül penig Ngod parancsol kglmes asszonyom, Vajda urammal együtt igyekeztünk szívesen eljárni. Az nuszt lábbéllést vettük száztíz oroszlányos talléron, az mit Ngod küldett százat, kellett pótolni tízzel, alább nem vehettük semmiképen; az szűnyeget vettük tizenhét talléron, két szepetet három tallér, öt sárga karmosint hét talléron, szépek, az köveket penig kglmes asszonyom még eddig meg nem vehettük, mivel még eddig ide Drinápolyban az kereskedő rendek még be nem jüttenek Konstanczinápolybúl; én mindazonáltal Drinápolybúl Konstanczinápolyban küldtem emberemet azfélékért, megérkezvén s alkalmatast hozván, vagy onnét, vagy itt találhatok, isten kiszabadítván innen, magam viszem ki, arra gondom leszen. Innen, istennek legyen hála, Ngtoknak részérúl semmi gonoszt nem írhatok. Én is az

császárt várom, hogy bejűjjen, audentiám lévén, azon leszek, hogy ne késsem, ha elbocsátnak. Itt kglmes asszonyom minden marha drága, nem is kaphatni, héjas mandulát nem kaphatunk, dinnyét ugyan találtunk volt kglmes asszonyom, de azt is kit az egér megrágatt, s ki rothadatt volt, Ngod eleiben valónak nem itíltük lenni.

Az vásárlott egyetmásokat kiküldtem kgls asszonyom; hadtam, hogy Fogarasban az én házamhoz vigyék az nuszt lábbéllést, mivel féltettem, az magam ládámban tettem, ha Ngodnak addig szüksége leszen, hagytam, hogy Árpásra az feleségem kezében vigyék, onnan, ha Ngod parancsol, elvihetik, de én is azon vagyok, hogy itt ne késsem. Paskó itt tekereg, prebendát solicitál, de egyszer kiadták az választ, hogy nem adnak, hanem menjen ki. Csáki Konstantinápolyban maradatt. Ezek után isten Ngodat minden dolgaiban boldogítsa. Datum Drinápoly die 29. Decembris 1680.

Ngod alázatos szolgája

Szilvási Bálint mp.

Külczím: **Az én kglmes asszonyomnak, az erdéli mlgos fejedelem asszonynak, nekem jó kglmes asszonyomnak ő ngának adassék.**

(A M. T. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

b)

1681. jan. 21—30.

Szultáni fermán az adó beszolgáltatásáról.

Messiás vallásán való őstűl maradt Erdély országunknak fejedelme Apafi Mihály, nékünk igaz hívünk, minden császári kegyelmes igéretünk után vévén hűséged ezen császári kegyelmes levelünket.

Mivel eleitűl fogva fényes portánkhoz való tökélletes igaz hűségét megtapasztaltuk hűségednek, a miulta hatalmasságunknak czirákjává lött, sőt azon kivűl őstűl maradt országunkat minden környűl lévő ellenségtől a benne való szegénységgel együtt okosságával teljes tehetsége szerint serényen és bátorságoson hűségünkre megtartotta, és minden parancsolatunknak is végben vitelében fogyatkozást nem mutatott, az minthogy most is őstűl maradt Erdély országunknak ez jelen való esztendőre tartozandó szokott adaját egyéb ahozvaló ajándékival együtt böcsülletes meghitt hívétűl, Szilvási Bálinttúl fényes portánkra beküldvén, fényes

tárházunkban idejekorán beszolgáltatta, igaz okossággal irattatott levelét penig követ híve megadván, császári méltóságunkkal szemben juttattuk, megfordíttatván levelét, császári fényes kaftányunkkal azon követ hívét meg is kaftányoztattuk. Parancsoljuk azért továbbra is hűségednek, hogy mindvégig is azon tökélletes hűségében megmaradván, és parancsolatunknak mindenekben engedelmeskedjék, hüti és kötelessége szerint penig őstől maradt Erdély országunknak esztendőnként való szokott és tartozandó adajának megszerzésében, és annak idejekorán való beszolgáltatásában szokott ajándékival együtt fogyatkozást ne mutasson. Azonban országunkat a benne való szegénységgel együtt minden hamisan felfegyverkezett ellenségtől teljes tehetsége szerint megoltalmazza, és hatalmas parancsolatunknak mindenekben fényes portánkra nézendő dolgoknak szorgalmatosan való tudósításában fogyatkozást ne mutasson, melyet megtapasztalván, minden császári kegyelmességünket igírjük. Különben ne cselekedjék. Költ Drinápolyban, anno 1681.

Szultán Mehemeth.

(Egykorú másolat. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

XLV.

1681. jan. 15.

Meghívó a Nagy-Sinken febr. 15-én tartandó terminusra.

Michael Apafi, dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Specles, grosi, egregii ac nobiles, fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Eleitől fogva való kísz akarattal szándékoztuk és kívántuk volna mind fejedelmi igazgatásunkhoz tartozó szükséghez képest, mind pediglen országos végezések szerint is az haza törvényit és octaválls terminusát esztendőnkint régi jó rendiben való folytatással kiszolgáltatni Kglteknek, de mindennyi idők alatt is gyakorta való országos sok bajoskodásink foglalatossági miatt feltött célunk igyekezetiben meggátoltattunk. Mostan azért egy kevés pihenésünket szolgáltatván isten ő fge, és az közelébb elmúlt gyűlésekkel úgy tetszvén articulariter az nemes országnak is, hogy octavalis terminusát a die 15. proxima affuturi mensis Februarii et anni 1681. Nagy-Sinki mezővárosunk(ban) celebráltatni indicáltassuk, az hova az fiscalis jószágokbéli difficultások productiója által való com-

planáltatások is differálódott. Minekokáért parancsoljuk Kglteknek kegyelmesen és igen serio, hogy idein korán promulgáltatni az egész vármegyén okvetetlen el ne mulassa Kgltek Hűségtek, hogy kiki készülhessen törvényes dolgaihoz oly véggel, hogy kára ne kövesse maga menthetlenűl miatta. Nec secus facturi. Datum in castro nostro Ebesfalva, 15. Januarii, anno 1681.

Thorda vármegyének.

(Eredeti gr. Kemény J. Erdély Tört. Ered. Lev. XXV. köt.)

XLVI.

1681. febr. 28.

Zalkóczy az erdélyi püspökhöz.

Scripseram Rndmae Dni Vrae praeteritis hisce diebus, quod dominus comes Theökeöly transiverit Tibiscum ex modernis quarteriis, verum dominus capitaneus Gaczensis defacto huc adveniens ex Sancto Martino, refert illum mansisse; et si inde ex superioribus partibus a Rndma Dne Vra illi non supervenissent literae, die 21. praesentis movere volebat Debreczinum versus, prout et omnes currus paratos habuerat, militiamque in unum corpus collegerat. Nihilominus respectu illarum literarum mansit, militiam ad priora quarteria collocando, mandavit illi, quatenus a vastationibus abstineant, nam forsitan usque ad Pascha ibidem permanebunt. Ladislaus Szénásy, Rndmae Dnis Vrae servitor reversus ex Transylvania, narrat, quod milites fortiter conducantur pro parte regni et principis, sed quorsum et in quem finem, nescit. Ibidem est unus Kapucsiensis passa cum octo personis; comitia regni nunc habebunt, quibus idem Turca praesens aderit, et ita intellexit dictus dominus Szénásy, quod etiam Varadiensis passa iisdem comitiis adesse debebit. Faxit deus, Rndme dne, ne desideratae bonae pacis turbatores reperiantur, vel esse possint. Datum Cassoviae, die 28. Febr. 1681.

Rndmae Dnis Vestrae

obligatissimus capellanus
Joannes Zalkóczy
Agriensis capituli Lector.

(Hungarica Fasc. 329. Cs. és k. udv. ltár, Bécs.)

XLVII.

1681. febr. 26—márcz. 10.

A nagy-sinki delegatió végzései.

a)

Anno 1681. die 26-a mensis Febr. super difficultatibus quibusdam fiscalibus per spectabiles ac magnificos ac generosos dominos I. ac C. domini principis consiliarios et alios praecipuos magnates ad id vigore articuli anni proxime praeteriti 1680. deputatos conclusum est sequenti serie.

Midőn az nemes országnak az elmúlt 1680. esztendőbéli ötödik articulusa szerint az mi kegyelmes urunk ő nagysága ebédlő palotájában az fiscalis difficultások complanálására az fenn megírt úri- és főrendek confluáltak, és azon difficultások complanatióját discursusba venni kezdették volna, oly terhes akadályok occurrálának mind az fiscus, mind pedig az donatariusok részéről, melyekre nézve tanácsosabbnak itélték azon dolgokat félben hagyni, mintsem expeditióban venni, czélozván az mi kegyelmes urunk ő nagysága következhető nehézségének távoztatására és az ő nga fejedelmi kegyelmességének érdemes hívein s hívséges szolgáin való terjedésének jó reménségére, úgy mindazonáltal, hogy hazánk törvénye, és az donatariusoknak is méltó jussok sérelme nélkűl azon fiscalis jószágbeli difficultások vétetődjenek igazításban ez szerint.

Articulus 1.

Az mely fiscalis jószágokban az Compilátának ötödik részének 27-dik edictuma és az 1669.[1]) esztendőbeli 30-dik articulus szerént az 1670. esztendőben commissariusok delegáltattak volt az ott lévő difficultások igazítására, azon commissariusok deliberatói ha hol miben és kik ellen executióban nem vétettenek, mostan vétessenek executióban azon articulus szerint.

Articulus 2.

Az mely commissarius nagy rendek az 1675. esztendőbeli májusi 2-ik[2]) és ugyan azon 1675. esztendőbeli

[1]) Más példányban 1679.
[2]) Más példányban 20-dik.

novemberi 12. articulusok szerint ő kegyelmekre bizott dolgokban még eddig nem procedálhattanak, ő kegyelmek is kimenvén, azon articulusban specificált fiscalis jószágokbeli difficultásokat vegyék igazításban azon articulusok tenora szerént.

Articulus 3.

Az elmúlt 1678.[1]) esztendőbeli 39-ik articulus szerint az fiscalis jószág adózása iránt való difficultásnak igazítása is in suspenso lévén, azon articulus szerint is a kiket illet a dolog, effectuálják, hogy az elmúlt 1680. esztendőbeli novemberi 4-ik articulus effectumban mehessen jobban.

Articulus 4.

Azon fiscalis jószágbeli difficultások terjedvén, igazításoknak modalitása az 1678.[2]) esztendőbeli 50-ik articulusban is concludáltatott, de annak is effectuma nem lehetvén, az elmúlt 1680. esztendőbeli 5-ik articulus szerint ez időre rejiciáltatott, itt is pedig bizonyos méltó okokra nézve nem procedálhatván, az mi kegyelmes urunk ő nagysága kegyelmes consensussa is accedálván, tetszett:

Articulus 5.

Hogy az mi kegyelmes urunk ő nagysága juxta Approbatae Constitutionis partis 2. tituli 8.[3]) articulum 2. super productione admoneáltatván az donatariusokat, kik ab Anno 1657. fiscalis jószágokat apprehendáltanak (exceptis illis, kik egész falukat és fundus nélkül csak személyekben adott jobbágyokat bírnak) tartozzanak producálni az mi kegyelmes urunk ő nagyságától deputálandó commissariusok eleiben.

Articulus 6.

Ha ki ellen oly dolog comperiáltatik, hogy jobbágy fundust vagy per defectum, vagy per contractum, vagy valami színes mesterséggel in praejudicium fisci szerzettek, kértek volna és bírnának is, reapplicáltassanak az fiscusnak.

---

[1]) Más példányban 1675.

[2]) Más példányban 1680.

[3]) Más példányban 18.

Articulus 7.

Ha comperiáltatik, hogy valaki praeter viam donationis valamit foglalt volna ahoz, az mit urunk ő nagysága neki conferált, az is reapplicáltassék az fiscusnak, ide értetvén az külső appertinentiák is, ha comperiáltatnak, hogy az donatiók szerint legitime apprehendált portióhoz nem tartoznak, hanemha azféléről más specialis privilegiumot producálnának.

Articulus 8.

Nem lévén az jobbágy hatalmában az lakó fundust, vagy ahoz való appertinentiákat praeter exstirpatitia juxta contenta decreti elidegeníteni, ilyek is ha comperiáltatnak, mivel rusticus praeter mercedem laboris nihil habet, reapplicáltassanak az fiscusnak, exstirpatitiorum aestimatione decretali deposita.

Articulus 9.

Idejárúl az is, hogy in damnum et praejudicium fisci némely fiscalis jobbágyok magokat nobilitáltatták inkább fraudulenter, mint meritaliter juxta Compilatae Constitutionis partis 5. edictum 21. ex articulo 1668. compilatum, úgy az puskások számok contra art. 46. constit. regni anni 1678. sokra terjedett; ezek is azon articulusoknak tenora szerént igazíttassanak el.

Articulus 10.

Comperiáltatnak olyak is, hogy az fiscalis jobbágyokban némelyek dézma-adó földeket, szőllőket is birnak, az fiscus számára jutandó dézmának nem kevés praejudiciumára nem akarván várni az dézmálásnak renditől, az ilyek is azért certificáltassanak jó módon.

Articulus 11.

Comperiáltatnak olyak is, kik holmi színes praetextusra nézve az fiscalis jószágokban bizonyos szántóföldeket, szénafüveket és erdőket is maguknak usurpálnak, ez effélék is vétetődjenek jó igazításban.

Articulus 12.

Noha az revisio félben szakadt modo quo supra, mindazonáltal az kik itt producáltanak, azoknak super iis

testimonialis adassék és hac via super iisdem producálni ne tartozzanak. Datum in oppido Nagy Sink; Die 10-a mensis Martii Anno 1681.

Extradatum per Petrum Alvintzi de Borberek Ilmi ac Celsmi dmni dmni principis Transylvaniae magistrum protonotarium mp.
(L. S.)

(Ujabbkori hiteles másolata Orsz. Levtár Erd. főkorm. osztály, Art. Diaetales Tomus III. Egy másik, Alvinczy kezével írt, de némely helyt e szövegtől eltérő másolat a M. T. A. birtokában.)

b)

Anno 1681. die 10. mensis Martii super difficultatibus quibusdam confiniorum cum Varadianis controversis per spectabiles, magnificos ac generosos dominos illmi ac celsissimi dni dni principis consiliarios et alios praecipuos magnates ad id vigore articuli 1680. deputatos deliberatum est hoc modo.

1. Az Várad szomorú változásával hódolásra jutott faluk dézmáját az üdő úgy hozta, és már discursusban forgott, conclusum is lett felőle, meg kell engedni, vegyék meg az váradiak, mindazáltal annak idejében az kiket illet, vigyázásban legyenek abbúl következhető inconveniens casusnak eltávoztatására.

2. Forgatják is, difficultálják is az váradiak, hogy némelyek jószágokat is hódoltattanak be, az elmúlt esztendőtől fogva nem hódoltanak, és azon esztendőkbeli restantia adajokat is akarják rajtok exequálni. Eziránt nekünk úgy tetszett, hogy akárki is effféléktől tartoztassa; az efféle restantiát pedig jószágán semmiképpen ne exigálja.

3. Objiciálják azt is, és részekről az szegénység igáját terjesztvén, oknak mondják, hogy az hódoló szegénységet a dominus terrestrisek felettébb való szolgálattal terhelik. Tetszett azért nekünk aziránt való nehézségnek, sőt nagyobb inconvenientiáknak is eltávoztatására az hódoltságon levő jószágot az possessorok harmad hetenként szolgáltassák, két hetet egymás után azon szegénységnek engedvén indifferenter.

4. Terjesztik régen fenforgó Gyalu occupatiójárúl való szándékjokat is, mely iránt is hogy ex improviso valami casus ne interveniáljon: tetszett, hogy azon Gyaluvárára

jobb provisio legyen az mi kgls urunk ő nga s az tanácsi rend gondviselések által.

5. Kivánják a több azon tefterekbeli faluknak hódoltatását és contributióját is, mely is hogy üdővel nagyobb gonoszt azon földnek periclitálásával hazánkra ne hozzon, tetszett azért az mi kgls urunk ő nga keglmességéből sok tartozkodásunk után az mely nyolcz, vagy valamivel több falukat néhai Bánffi Dénes kivett volt hódolás alól, oda igírtessenek.

6. Ez fenforgó váradiakkal való difficultásoknak declaratiója és orvoslása végett hogy az fényes portára az mi kgls urunk ő naga az dolgokhoz alkalmaztatott instructióval becsületes hívét expediálja, az ki ha a dolog úgy hozza, igen considerate commissariusokat kivánjon azon difficultásoknak complanáltására, detegálván voltaképpen, hogy semmiképpen az váradiak hatalmas császárunk resolutiója szerént nem akarják oblatiónkat venni és velünk conveniálni, ugyanis jobbnak itíljük így, mintsem invitis nobis, az porta küldjön commissariusokat.

c)

Accesserant etiam difficultates quaedam Somlyoienses per generosum Georgium Vér supremum arcis supranotatae capitaneum propositum, super quibus etiam conclusum est hoc modo:

Ad primum. Lévén azokról ő kglnek instructiója, tartsa ahoz magát.

2. Instálunk a mi kglmes urunknak ő nagának felőle, és ahoz képest lészen ő kglnek válasza.

3. Van ezekről is az instructióban rendelés: a perceptor szorgalmatoskodjék és senkinek a dézmát személyválogatás nélkűl el ne engedje sub poena amissionis capitis. Serédi uram ő kglme jószága mindazonáltal a míg kgls urunk ő naga kegyelmességéből még bujdosásban lészen. relaxáltatik és a dézma adás alól eximáltatik.

4. Instálunk erről is a mi kgls urunknak ő nagának, melyről az ő naga kgls resolutióját várják.

5. Horváth Lászlót rendeltük egyik lovas hadnagynak ő naga keglmességéből, az másik, u. m. Szabó János, már helyben lévén.

6. Vicehadnagyok ezután ne legyenek. Strázsamester-

nek pedig urunk ő naga kglségéből rendeltük Balog Mihályt, hóra rendelvén neki 15 forintot.

7. Differtur országgyűlésére: Interim a békésvármegyei privilegiumot küldje az mi kgls urunk ő naga kezéhez Nadányi uram, melyről méltóztassék ő naga parancsolni ő kglnek.

8. Van ezekről dispositio, melyet effectuálni kell, és az meglévén, ne legyen difficultas.

9. Legyen provisiója róla urunknak ő nagának.

10. Tiltassék meg indifferenter.

11. Ne légyen arra ő kglmeknek gondja.

12. Somlyai fő- és vicekapitányainkat az jövő országgyűlésig el nem bocsátja urunk ő naga. Mostan penig Vér György uramot admoneáltuk, mindenekben alkalmaztassa magát; a vicekapitányunk is illendő becsületit megadván; azonban az vicét is behivatván urunk ő naga, jó karban állíttatik dolgok.

13. A zászlók alól kiadandó jobbágyok felől tetszett, hogy Váradon innen valókat, kik Jenő és Gyula felől való földről és az német pártról is oda mennek, urunk ő naga kegyelmességéből ki ne adassanak.

Datum et actum in oppido Saxonicali Nagy-Sink anno dieque in praemissis.

Extradatum per Petrum Alvinczi de Borberek Illustrissimi ac Celsissimi d. d. principis cancellariae m. protonotarium mpr.
(L. S.)

Rájegyezve: Somlyai dolgokrúl Nagy-Sinki végzés.

(Másolatban, Teleki levéltár, 328.)

XLVIII.

1681.

Zólyomi Miklós egyik ügynökének kérelme.

Szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak. Isten mindennemű édességes áldásival látogassa Nagyságodat szerelmesivel együtt, kívánom.

Nagyságos uram, én Nagyságodnak szegény szolgája levén, Kocsonyás Istók az asszonyom ő nagysága parancsolatjából és Bánfi Kristóf uram parancsolatjából levelekkel nagy titkon, hogy meg ne hallják az urak, jóllehet nagyságos

uram, hogy mégis hallották, hogy útnak indúltunk Jerémiás mesterrel együtt, Fejérvárbúl hatvan lovas jött utánunk, csak Bánfi-Hunyadig űztek bennünket, Barcsai Ábrahámot az útban levágták, mert megelőzött bennünket másod magával, csak az melyiben lűttem egy pulhakkal, az lovunk is elfáradott mind az kettőnknek s nyugodt lóval megelőzett. ifjú legény lévén, azonban az egyik, az Kolosvári Istváni Bálint fia, annak Jerémiás az fejében lűtt, csak lefordúlt a ló hátárúl, egyik lovokat elnyertük, az egyik az seregben szaladott, mert az sereg is közel volt hozzánk, az kik űztek bennünket.

P. S. Azonban az mely leveleket Nagyságodnak akartunk Konstanczinápolyban bevinni, azon leveleket az váradi Juszuf basa elvette tőlem. Jerémiás Váradon maradott, engemet penig az budai vezérnek küldött ajándékban. Nagyságod szolgálatjáért atyámat keserűségben hagyám holtig; alázatoson kérem Nagyságodat, hogy Nagyságod tudósítson felőle, állapatja miben forogna Nagyságodnak; kérem Nagyságodat, hogy az vezérnek írjon Nagyságod állapotom felől, hogy cöllennek ne tartson, kiért az úr isten Nagyságodat megáldja feltött akaratját, bízzík istenben Nagyságod; mert nagyságos uram az kit így kezekben fognak olyan inast, azt cöllennek mondják, hogyha az basa megszűkűl, pénzen elád, mert csak azt mondja ennek okát, hogy ajándékon küldöttenek tégedet énnekem, csak elád, avagy elajándékoz; avagy penig halála történik, az császár számára foglalnak. De ismét ha Nagyságod levelet ír magának az vezérnek, énnekem levelet ád: az hova akarok, oda megyek; ha Nagyságod az istentűl fél, quia ego huic vezerio illum dixi, quod frater est mihi magnifica. *(így!)*

Ezeknek utána isten tartsa Nagyságodat egészségben.
Datum in Buda (1681.) [1])
Az Nagyságod válaszát elvárom.

Külczím: Az tekintetes és nagyságos Albessi Zólyomi Miklós uramnak, nekem jó kegyelmes uramnak.

(Egykorú másolat, a Boér-család fogarasi leveles-ládájából.)

---

[1]) Más kézzel van írva.

XLIX.

1681. ápr. 28.

A fejedelem a császárnak és Hochernak: a császári katonák által okozott károk megtérítése ügyében.

Sacrma Romanorum imperatoria Mtas, dne dne benignissime.

Multifariis injuriatorum fidelium meorum comitatuum Maramarosiensis, Bihoriensis, Krasznensis, Szolnok Mediocris, et districtuum Szilágyiensis et Kőváriensis, oppidique mei Debreczeniensis, Sacr. Mtis Vrae ditioni vicinorum et conterminorum quaerelis ad id inductus licet saepius Sacr. Mtem Vram, officiales perinde ejusdem a retroactis temporibus requisiverim, enixeque contenderim, ut excursionibus et damnificationibus per milites aeque Germanos ac Hungaros Sacr. Mtis Vrae patratis rigore disciplinae frenum inderetur, christianorum jurium observantia id ipsum exigente, nihil tamen praeter benignam suam resolutionem et officialium suorum simplicem per literas oblationem obtinui. Jam vero nunc demum demissa querulantium fidelium meorum Debreczeniensium supplicatione requisitus, intelligo miserandam ipsorum extremae desolationi approximantem conditionem, quippe qui variis depopulationibus, pecudumque et pecorum abactionibus, victualium denique et innumerabilium bonorum per fas et nefas extorsionibus exhausti, cum lachrymis lugentes, turmatim ad me Sacr. Mtis Vrae fidelium, dnorum videlicet commendantis Böszörményiensis, contra jus naturae, rationisque dictamen imperitatione sua literas testimoniales (quasi nihil quicquam unquam damni ipsis fuisset illatum) simulatorias ab ipsis Debreczeniensibus sub nomine ilmi dni comitis a Caprara extradari, arma videlicet propria in sese converti demandatorias; ex Kallovia Francisci Barkóczy binas, ad forum incompetens contra cives dicti oppidi mei Debreczeniensis, citatorias; Thomae Megyeri judicis nobilium Szabolcsiensis, de tributi extraordinarii et nunquam hactenus auditi, victualium itidem, in memorati comitatus legatorum ad comitia Soproniensia expeditorum, aliorum vero in sui ipsius rationem administratione, non dissimiliter binas fulminatorias transmiserunt literas; quas etiam brevi postea subsecuta est *(pár sor leszakadva.)*

Haec omnia dolenter sane intellexisse coram Sacr. Mte Vra fateor, non enim his et similibus, quibus Vram Mtem Sacr. onerare meum recusat officium, mea erga ean-

dem syncera devotio ansam praebuit, et nisi modum et medelam Vra Mtas Sacr. ex sua benignitate effective elargiatur, suique officiales et subditi insolentiis christianitati et bonae vicinitati dissonis supersederint, aliorumque in exemplum praedeclaratorum patratorum juxta demerita poenam luerint et per tot ac tantas vices praedae per Sacr. Mtis Vrae subditos ablatae damnificatis restituantur, identidem excrescentium injuriarum multitudini impulsus si in disgratiam Vrae Mtis Sacr. aliud statuere remedium vel invitus cogar, coram deo et universo christiano orbe fuerim innocens; nam etsi quaedam praememoratorum parvi momenti existimentur, tamen in alienam segetem falcem immittere non est de juris et justitiae ordine. Interim meliora sperans, Sacr. Mtem Vram demisse rogo, fidelibus meis in observanda bona vicinitate studiosis velit clementer contra officiales et subditos suos protectionem elargiri, quam ubi facere non dedignabitur, me et meos ad majora praestanda devinciet obsequia. In reliquo super praemissis benignam Mtis Vrae Sacr. expectans resolutionem, eandem ut deus in emolumentum totius christianitatis incolumem diu conservet, optat

Sacr. Mtis Vrae

servitor (paratissimus) (humilimus)

Datum in arce mea Fogaras 28. Aprilis 1681.

Hocher uramnak.

Excellentissime dne

dne mihi observandissime.

Multifariis injuriatorum fidelium meorum comitatuum Maramarosiensis, Bihariensis, Krasznensis, Szolnok mediocris et districtuum Szilagyiensis et Kőváriensis, uti et Debreczeniensis Sacr. Caes. regiaeque Mtis ditioni conterminorum querelis ad id inductus, licet saepius tam Sac. suam Mtem, quam ejusdem ministros et officiales, quorum interfuit, a retroactis temporibus requisiverim, enixe contendens, ut excursionibus et damnificationibus per milites suae Mtis patratis juxta demerita rigore disciplinae frenum inderetur, christianorum jurium et bonae vicinitatis observantia id ipsum exigente; nihil tamen praeter verba hactenus obtinui. Jam vero nam demum demissa querulantium fidelium meorum Debreczeniensium supplicatione requisitus, intelligo miserandam ipsorum extremae desolationi approximantem conditionem; quippe quorum variae depopulationes, pecudumque et pecorum abactiones, victualium denique et bonorum immemorabilium per fas et nefas extorsiones pro contento

nondum reputatae, cum lachrymis turmatim ad me suae Mtis sacr. fidelium, dnorum videlicet commendantis Böszörményiensis Francisci Barkóczy et Thomae Megyeri judicis nobilium comitatus Szabolcsiensis inordinarie et juris justitiaeque ordine dissona imperitantium ad me transmiserunt literas; de quorum omnium et aliorum praemissorum medela sacr. suam Mtem ultimarie requirendam statui; protestans coram deo et universo orbe christiano, nisi sua Mtas pro suo erga aequitatem amore praefatis fidelibus meis damnificatis praedas ablatas realiter restitui serio demandaverit, suaeque Mtis subditi a praemissis patrandis sese abstinebunt, identidem excrescentium injuriarum multitudine superatus, in disgratiam suae Mtis aliud statuere remedium vel invitus cogar. Interim Vram Excel. confidenter rogo, sua coram Sacr. Mte mediatione haud gravatim existimet suae Mtis benignam resolutionem cum reali effectu implorare, quam dum fecerit, animum quoque nostrum ad majora obsequia laetiorem assurgere faciet. Exceltiae Vrae de caeteris optatum expectantes responsum, eandem diu ex voto florere et vivere desiderat

Excellentiae Vrae

ad officia paratus.

Anno 1681. die 29. Aprilis. Fogarasból római császárnak ő fgének és Hocher uramnak írott levelek minutája a debreczeniek alkalmatosságával az ő ngok és több szélbéli vármegye károknak contentatiójokról cum protestatione.

(Egykorú eredeti minuta gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXV. kötet.)

L.

1681. május 31.

Teleki Apafinak: köszöni a jó hírt.

Mlgos fejedelem, jó kglmes uram fejedelmem.

Méltóságos levelét Ngodnak alázatos engedelmességgel vettem, áldassék az nagyhatalmú isten ily nagy jó tettéért, irgalmasságáért, melyet mutatott az ő anyaszentegyházához, azért is, hogy Ngodat ily láthatóképen vette eszközül az nagy dicsőségének terjesztésére elől. Igy ha jól élünk az isten rendkivűl való kegyelmességével, bizonynyal hiszem mind az két hazában vallásunknak terjedését. Vétkezett az jó gróf uram ellenkező cselekedetivel; úgy hiszem ő kglme

is észre tér és istenhez alkalmaztatja magát. Ha csak lehetséges lészen kglmes uram, az gyűlés előtt alázatoson megjelenni Ngod méltóságos udvarában el nem mulatom; mely ha ugyan nem lehetne, alázatoson könyörgök Ngodnak, méltóztassék az lehetetlenségnek, nem egyébnek tulajdonítani. Isten Ngodat méltóságos szerelmesivel az egész magyar nemzet, az két haza szerencséjére éltesse s előtte álló dolgaiban boldogítsa. 31. Maji 1681. Szent-Péteren.

Ngodnak alázatos

méltatlan szolgája
Teleki Mihály mp.

Külczím: Mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nekem jó kglmes uramnak fejedelmemnek.

(A M. T. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

LI.

1681. jún. 10—20.

a)

Az ápr. 18-kán kelt szultáni fermánnak a rendek elé terjesztett példánya.

Paria literarum ab imperatore Turcarum ilmo dno dno principi Transylvaniae etc. expeditarum, ac in generalibus dnorum magnatum et nobilium, universorumque statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae, partiumque Hungariae eidem annexarum comitiis ad diem 10. mensis Junii anni 1681. in civitatem Albam Juliam indictis et celebratis exhibitarum et propositarum.

Az nagy fejedelmek között fényesen tündöklő és a Messiás vallásán való Erdély országunknak méltóságos fejedelme Apafi Mihály, nekünk igaz cirák hűvünk, köszönetünk után minden kegyelmességünköt igérjük. Vévén és látván azért ezen fényes poroncsolatunkot, mivel az magyar nemzet az maga hazájától megfosztatván az német nemzet miatt és minden váraiban beszállott; kihez képest azon magyar nemzet hatalmasságunk fényes szárnyai alá hajtván fejeket, kiknek megtekintvén már sok üdőktől fogván való sanyarú állapotjokot, és törekedéseket, kévánságok szerint meg akarván őköt segíteni és az német igája alól felsza-

badítani, mivel azért hűségednek megtapasztaltuk eleitől fogván való igaz hűségét és hasznos szolgálatját, melyben ennekutána is nem kételkedünk; azért mint igaz cirák hűvünket rendeltük hűségedet mind az egész Erdélyországunkban levő néppel és hadakkal együtt azon magyar nemzetnek segítségére. Azért ezen dolognak megjelentésére rendeltük egyik kapucsi basánkat Haszon agát, látván és vevén hűséged ezen fényes poroncsolatunkot, fogyatkozás és késedelem nélkűl jó készülettel az magyar nemzetnek kévánságok szerint segitségekre, és az egész erdéli hadakkal felkelni semmiképpen el ne mulassa, megmutatván ebben is hatalmasságunkhoz való hűségét és hasznos szolgálatját, melyet megtapasztalván, minden császári kegyelmességünköt igírjük. Azért úgy alkalmoztassa mindenekben magát, hogy valamiképpen fogyatkozás az dologban ne legyen, hanem jó és erős hadi készülettel, mind az egész erdéli hadakot felszedvén, azon magyar nemzetnek segitségekre és az német nemzetnek keze alól való felszabadításokra isten kegyelméből kimenjen, az mint legjobb alkalmatossággal lehet, mindeneket cselekedjék; azonban minden dolgokról hatalmosságunk fényes portáját gyakorlatossággal tudósítani el ne mulassa semmiképpen. Máskülömben ne cselekedjél. Költ Constantinápolyban Aprilisben anno 1681.

Szultán Mehmeth.

(Egykorú másolat. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

b)

1681. ápr. 18.

Az athname szövege.

Az mi császári dücsősséges fényes jegyünk és czímerünk, az mely ez világnak négy szegeletire kiterjedvén, oly megmásolhatatlan, hogy istennek kegyelmességéből valakik látják és veszik ez széles világon, és az mi fényes árnyékunk és szárnyunk alá folyamodnak, azokhoz mindenkoron és minden üdőben császári kegyelmességgel gyámolok és oltalmok leszünk. Mivel azért az magyar nemzetség is most az ő természeti szelídségéhez képest az maga szabad jó akaratja szerint hatalmasságunk fényes portáját nem tágítván, az mi császári kegyelmes árnyékunk és szárnyunk alatt tudván, hogy magoknak csendes nyugodalmat találnak, megtekintvén azért azon magyar nemzetnek hatalmasságunk

fényös portájához való hűséges folyamodásokat, az magok kivánságok és solicitálások szerint békességesek és bátorságosok lehetnek mindenekben, és az öt punctumokat az végbeli tartományoknak, városoknak, városoknak, faluknak és egyéb mindennemű dolgoknak meg nem bántódásokért és háborgattatásokért császári athnaménkat kivánván, mindazokat az punctumokat hatalmasságunk füleiben terjesztvén, megértettük. Mivel eleitől fogva valakik hatalmasságunk fényes portájára és fényes szárnyunk alá folyamodtanak és folyamodnak, világosképpen megtapasztalták s megtapasztalják mind végig az mi császári kegyelmességünket, meghallgatván kéréseket és eziránt való esedezésekért minden kivánságokra reája léptünk, hogy soha azon magyar nemzetet se magok személyekben, se semminemű szabadságokban, jószágokban meg nem háborgatjuk és háborgattatjuk, országokat meg nem csonkítjuk, kiknek kivánságokra erős és kegyelmességgel teljes assecuratiónkat és hattiserifünket adtuk. Mely punctumok ez szerint következnek kivánságok szerint.

1. Punctum. Hogy az segítségadásnak színe alatt és annak alkalmatosságával az Magyarországtól semmi vár, palánk avagy kastély, város, föld és falu nem occupáltatik, el nem vétetik és az ő kivánságuk szerint hatalmasságunktól segítségre melléjek rendelendő hadainknak jelenlétek, és segítséges szolgálatjok által, az némettől valamely erősségek, várak, palánkok avagy kastélyok, városok obsideáltatván, megvétetnek, tehát azon magyar nemzet segítségére rendeltetett erdélyi fejedelem hívünk authoritása által magoknál maradjon, kezekben bocsáttatik. És az 1664. esztendőben az némettel való békesség és frigycsináláskor az Magyarország részéről athnaménkban írott kötés és punctum szerint azoknak országok, földök, várok és városok, és minden egyéb alkalmatosságok az régi rendben békességesen hagyjuk, az szerint legyenek. Az két kard alatt lévő tartományokban és helyekben lévő régi templomokat, iskolákat megnyitván, megépíthetik, senki annak ellene nem áll, azoknak papjai, scholamesterei és deáki adót ne adjanak, és azoknak házokra senki ne szálljon.

2. Punctum. Az királyi választásban valakit akarnak királyoknak tenni, legyen az magok szabad akaratjokban; és valakit országokból vagy másunnét akárminémű dologért fényes portánkra jű panaszolni az ő királyokra, és vádolná, gyalázatos szókkal illetné, soha semmiképpen meg nem hallgatjuk, hitelt azoknak nem adván, be nem vesszük; mindennemű szabadságokban őket meghagyjuk.

3. Punctum. Elviselhető adót adjanak, rendkivül és

elviselhetetlen adóra nem kénszerítjük, végben menvén dolgok, és az az üdő eljüvén, a midőn adót szakasztunk, kezekben lévő athnaméjok confirmáltatván, újabb athnamé adatik. Az adóval fényes portánkra küldendő követeit és kapikiháit is a régi jó szokás szerint megtiszteljük, illendő böcsületeket megadjuk.

4. Punctum. Segítség adatván most és ennek utána is akármely üdőben, országok nem pusztíttatik, nem raboltatik és nem égettetik.

5. Punctum. Az némettel való békessség és frigycsináláskor azon magyar nemzetnek kárára semmiben nem igyekezünk, ellenek való dolgokat nem tractálunk, nem kötünk.

Mind ezeket most és ennek utána megtartjuk, valamelyek megirattattanak, és ezen hatalmas és fényes athnaménkot megerősítöttük a mi tündöklő hitünkkel, melynek nagyobb erősségére esküszünk az földet és az egeket az ki semmiből teremtette, azon nagy istennek szent nevére és az mi szentséges Mahummeth szent prophetánknak lelkére és az ő csudatételire, hogy ezen fényes athnaménkban valamely dolgok és punctumok azon Magyarországról és annak lakosiról megirattattanak, császári hitünknek és fogadásunknak tökéletes megállói leszünk, és mindenekben nekik illendőképpen kedvezünk mindaddig, valamig arról az részről hatalmasságunk fényes portájához hűségeket megtartják, pártot nem ütnek. Sem császári hatalmasságunktól meg nem háborgattaknak, sem fő- és nagyvezérinktől, se más egyéb tartományunkbéli basáktól, bégektől, és mind az egész hatalmunkban lévő hadainktól és minden névvel nevezendő híveinktől, akármi karban és rendben helyheztettek legyenek, azon nemzetet semminemű punctumiban soha háborgatni nem engedjük, arra szabadságot senkinek nem adunk és nem adatunk; kiki látván ezen császári fényes czimerű athnaménkat, mindenek hitelt adván annak, különben ne cselekedjetek. Költ Constancinapolyban 18. Aprilis anno 1681.

Szultan Mehmeth.

Kívül: Szultán Mehmeth császár athnaméja az magyar nemzetnek 1681.

Jegyzet: Egy másik, variánsokat tartalmazó példányát kiadta Deák Farkas Bujdosók Okmánytára 288. l.

(Egykorú másolat. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

c)

1681. ápr. 19.

A fermánnak az a példánya, mely a császárnak megküldetett.

Sultan Mahmet.

Inter magnos principes splendide radians et in religione messiae excellens illustrissime Transylvaniae princeps Michael Abaffi, Nobis sincere fidelis, praemissa salute, omnem gratiam promittimus. Acceptis et visis hisce nostris splendidis mandatis, siquidem gens Hungarica per Germanicam, patria spoliata, et omnes arces ejusdem occupatae essent, et ex respectu ipsa gens Hungarica sub nostrae potentiae splendidas alas caput suum reclinasset. Nos vero respectando ejusdem gentis diuturnum miserabilem statum, et solicitudines juxta postulatum ejusdem ipsam juvare, et a jugo Germanico eliberare volentes: cum Sinceritatis Vestrae usque in praesens fidelitatem et utilia servitia experti fuerimus, deque iisdem neque in futurum dubitaremus, ideo Sinceritatem Vestram tanquam nostrum fidelem cum universo Transylvaniae, Moldaviae, et Transalpinae exercitu in subsidium gentis ejusdem ordinavimus, kapuchin bassam Hassan Agan; quare Fidelitas Vesta accepto hocce splendido mandato, sine defectu, et absque mora cum bono apparatu in auxilium eidem genti Hungaricae juxta postulatum suum moveat, ne intermittat cum omnibus Transylvanicis ac utriusque Moldaviae copiis, quibus accedet bassa Silistria cum 15. millibus janczarorum Sardenae, et viginti millibus equitum. Qua in parte contestando potentiam nostram, fidelitatem et proficua servitia quae nos experturi, omnem Caesaream gratiam promittimus. Ideo in omnibus ita se accommodet, ne in aliquo praemissorum defectus contingat, verum debito, eoque forti bellico apparatu, assumptis omnibus Transylvanicis copiis auxilium et a jugo Germanico dictae gentis Hungaricae eliberationem deo propitio exeat, et quanto commodius fieri poterit, omnia operetur. Interim de omnibus potentiae nostrae splendidam portam frequenter informare nullo pacto intermittat, nec secus fecerit. Datum Constantinopoli die 19. Aprilis anno 1681.

Sultan Mahmet.

Kívül: Ad litteras Res. Zierowsky de 18. Aug^{ti} 1681.

(1681. augusztusi fasciculusban. Staatsarchiv. Másolat.)

d)

1681. jún. 20.

A szászok hitlevele.

Nos Georgius Arumpruster regius judex Cibiniensis totiusque nationis Saxonicae comes, ilmi principis consiliarius, Johannes Fejes consul Cibiniensis, Georgius Hirling judex regius Segesvariensis, Matthias Finesz Medgyesiensis, Valentinus Plekker Coronensis, Matthias Verner Bisztriciensis sic dictarum civitatum jurati cives et senatores; item Michael Szeverim Szász-Sebesiensis, Michael Jeremiás Nagy-Sinkiensis, Bartholomeus Konsz Szerdahelyiensis judices regii, necnon Martinus Daróczi Kőhalmiensis, Benedictus Hincz Ujegyházsiensis etc., Georgius Erőss Szászvárosiensis sedium judices nostris in propriis, caeterorumque universitatis Sexonicae nationis in generalia regni comitia ex edicto suae celdnis principalis, ad diem decimum mensis Junii et anni 1681, praesentis in civitatem Albam Juliam, indicta et celebrata legatorum, ac etiam universorum statuum Saxonicae nationis nominibus et in personis: Damus pro memoria tenore praesentium universis, quibus expedit, significantes: Hogy noha ezelőtt is mind békességes s mind pedig háborúságos, csendes és akármi névvel nevezendő időkben néhai boldog emlékezetű fejedelmeknek praestált homagiumunk és az több natiókbeli statusokkal az unió szerént tartozó kötelességünket, igaz hűségünket és hazafiúságunkat fentartani igyekeztük, és semmi szerencsétlenségben megváltoztatni elménkben sem forgattuk. Mindazonáltal ezen mostani fényes portáról érkezett hlmas császárunk tábori parancsolatja és kglmes urunk ő nga egész hazánknak rendeivel országunkból való kimenetele alkalmatosságot suppeditálván, az hadnak is bizontalan kimenetelére nézve mind az mi jó kglmes urunkhoz fejedelmünkhez tartozó engedelmes hűségünket, mind penig szegény hazánkbéli minden statusokhoz atyafiságos s hazafiúi magunk jó alkalmaztatását fejünk fennállásáig tökéletes hűséggel megbizonyítani igyekezzük; mind az kglmes urunk ő nga méltósága, birodalma és hazánk közönséges javára, s megmaradásunkra czélozható dolgokban ő ngával s az nemes ország statusival egyetérteni s ha kivántatik vagy akármi időknek forgási azt hozzák, ő ngokkal s ő kglmekkel együtt élni s együtt is halni akarunk. Nevezet szerént penig az mostani fenforgó táborozásnak alkalmatosságával igírjük és kötelezzük s

magunkat mind magunk személyében, s mind penig az egész communitas képében, kiknek követei vagyunk, sub bona fide christiana, hogy ha az időhöz képest az dolog úgy kivánja, mostani kgls urunk, asszonyunk, ifjú kgls urunk s ő ngok szerelmes gyermeki s udvaranépe, urak, főrendek és az országnak három nemzetből álló statusi városinkban pro securitate ő ngok s ő kglmek be akarnak jönni, szabadoson mindennemű javaival bebocsátjuk, kgls urainknak kgls asszonyunknak és szerelmes gyermekinek alázatos obsequiummal leszünk; az statusokat ő ngokat s ő kglmeket illendő böcsületben tartjuk, senkit sem maga, sem felesége, sem gyermeki, sőt akármi névvel nevezendő hozzájok tartózó szolgájok s cselédjek személyében megbántani, sem javaiban megkárosítani s károsíttatni nem igyekezünk, sem penig városinkból sem magokat, feleségeket, gyermekeket, és cselédjeket, sem semminemű javokot ki nem adjuk s magunk sem occupáljuk, hanem teljes tehetségünk szerént magunkkal és javainkkal együtt oltalmazzuk. Úgy mindazonáltal, hogy bennünket is egész natióstól mostani kglmes urunk, kglmes asszonyunk s választott ifjú kglmes fejedelmünk is és ez hazának minden natiókból álló böcsületes statusi legitime emanáltatott privilegiumunkban, immunitásinkban és ab antiquo bevött jó rendtartásinkban sancte et illibate megtartsanak, mint igaz híveket s hazafiait oltalmazzanak. Sőt fejedelmi kegyelmességekkel ő ngok, az statusok penig hazafiúi szeretetekkel éltessenek; szállásokat az statusok magok költségeken illendő bérrel fogadjanak (megírt kglmes urunknak, ifjú urunknak és kglmes asszonyunknak ő ngoknak minden udvarok népe és ő ngokkal levő minden rendeknek, sőt ő ngok élésének is magunk rendelvén illendő szállásokat). Városinknak is jó szabadsága ellen semmit ő ngok s ő kglmek ne cselekedjenek, sőt az szükség úgy kivánván, életek fogyásával velünk együtt magunkot, városinkot és javainkot is, mint mi is ő ngokot és ő kglmeket és minden hozzájok tartozókat egyaránt, oltalmazzanak.

Melynek nagyobb valóságára adtuk és írtuk is ez mi jelen való levelünket sub bona fide nostra christiana, magunk személyében külön szokott, natiónk részéről penig nationalis pecsétünkkel megerősítvén.

Datum Albae Juliae in generali dnorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum congregatione, die 20. mensis Junii, anno millesimo sexcentesimo octuagesimo primo.

Georgius Arumpruster principis Transylvaniae consiliarius, nationisque Saxonicae comes, necnon regius judex ex civitate Cibiniensi mp. (L. s.)

Georgius Hirling judex regius ex Segesvár mp. (L. s.)

Senator et legatus Mediesiensis Matthias Finnes, Michael Szeverim judex regius civitatis Szász-Sebes mp. (L. s.)

Fejes János szebeni polgármester mp. (L. s.)

Valentinus Plecker legatus civitatis Coronensis, mediante secretario Simone Schabelio impositum.

Matthias Werner senator et legatus Bistriciensis, appositum mediante Valentino Franck notario Cibiniensi.

Bartholomaeus Kountz judex regius oppidi Szeredahely, mediante Valentino Franck notario Cibiniensi. (L. s.)

Benedictus Hincz judex sedis oppidi Ujegyháziensis mediante Valent. Franck notario provinciali. (L. s.)

Michael Jeremiae judex regius oppidi Nagy-Sink, mediante Johanne Kádor jurato sedis eiusdem mp. (L. s.)

Martinus Daroczi sedis judex Kőhalmiensis et legatus mp. (L. s.)

Georgius Starck judex sedis oppidi Szászvárosiensis, mediante Valentino Franck notario Cibiniensi. (L. s.)

Kívül: Az universitásnak az két natióhoz való transactiója.

(Igen hibás egykorú másolat. Egy másik hasonlóan hibás másolat a Gyulafehérvári Batthyány-könyvtár Cod. auth. pro 5/IV. 6.)

e)

1681. jún. 10.

A törvények.

Nos Michael Apafi, dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod spectabiles, magnifici generosi, egregii et nobiles, ceterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et par-

tium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 10. mensis Junii, anni praesentis 1681. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos, in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos. Suplicantes nobis humilime, ut nos omnes et singulos eos articulos omniaque et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem 10. mensis Junnii anni praesentis 1681. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro principali indictis et celebratis conclusi.

Illustrissimi Michaelis Apafi junioris, in principalis dignitatis successionem electionis declaratio.

Art. I.

Noha kegmes urunk a Nsgod fejedelmi guberniumának, melyet a felséges mindenható isten hozzánk való nagy szeretetiből közöttünk felemelt és ez mái napon is tündököltet kegyelmesen, hosszas időkre terjedni szívünk szerint kivánjuk, és jóllehet szegény hazánknak sok változásokon forgott boldogtalan állapotjához képest iratott és boldog emlékezetű eleinktől reánk is szállott törvényünknek rendiben végképen meghatároztatott volt, hogy puer immaturae aetatis hazánk fejedelmének ne választassék, sőt emlékezetben se forogjon, mindazáltal szemeink eleiben vévén országunknak sokszori szomorú s majd végső pusztulásra is jutott állapotját, közelebb pedig hatalmas császárunk mostani táborozás felől Nsgodhoz küldött szoros és köztünk eddig hírrel sem hallatott parancsolatjáról s abból származható, elméinkkel alig tapasztalható difficultásokról s fejedelmünk libera electiójabéli szabadságunknak is újabb megháborításáról nagy szorgalmatossággal elméikedvén, Nsgod kegmes tetszéséből egész országúl három

nemzetűl közönséges megegyezett szívvel és szájjal a Nsgtok nagyobbik fiát, méltsgos ifiabbik Apafi Mihály urunkat ő nsgát az istennek az egész emberi nemzetség felől elvégezett decretuma szerint Nsgod holta után (melyet ő felsége hosszas időkre halaszszon) választottuk lejendő fejedelmünknek, melyet Nsgod mielőnkben sem izenet által, sem méltóságos propositióiban nem proponáltatott, sem penig különben nem intimáltatott és nem is ex privato alicujus instinctu származott, hanem a bölcs istennek csudálatos dispositiójából az előttünk forgó fennemlített tábori parancsolat alkalmatosságával magunk és hazánk securitásáról discurrálván, mintegy véletlenűl fordúlt emlékezetünkben s tetszett közönségesen mindnyájunknak, nem praejudicálván az ellen ez féléről írott articulusok, melyek mindazáltal jövendőre nézve most is fenhagyattattak. Választottuk penig megírt ifiabbik Apafi Mihály urunkat ő nsgát az szerint az módok és conditiók szerint, melyek az Approbata Constitutióban nevezet szerint az néhai méltsgos Rákóczi Ferencz ő nsga választatásának, az compilált articulusokban pedig a Nsgod méltságos inauguráltatásának alkalmatosságakor irattattak, sőt egyéb az idővel következett álapotokhoz képest iratott articulusokban is feljegyeztettenek, vagy ezután is feltaláltathatnak, melyek hazánk szabadságát, hazánknak recipiált statusinak közönséges és személy szerint való törvényes igazgattatását, a négy recepta religióknak az unio szerint való folytatását, a fényes portához való kötelességünket, a szomszéd országokhoz és távuljabb valókhoz is kévántató magunk alkalmaztatását, egyszóval minden névvel nevezendő hazánk közönséges javát s megmaradásunkat illethetik, azok szerint az ő nsga conditióit alkalmaztathassuk és ő nsga is annak alkalmatos idejében, úgymint 20 esztendős korában az országhoz juramentumát, az ország is pedig ő nsgához homagiumát deponálhassák és így az országnak guberniuma az ő nsga kezéhez assignáltassék, de ez meglévén is az egész tanácsi rend és ország consensussából az ő nsga eleiben adandó conditiók szerint igazgassa az országot, az ország is ő nsgát uralja és mint fejedelméhez való oboedientiáját praestálja, valamíg ő nsga is eleiben praescribálandó conditióit nem impediálja és nem violálja. Noha penig vigore praesentis articuli mi ő nsgát választott fejedelmünknek agnoscáljuk ugyan, mindazonáltal míg isten Nsgodat életben megtartja és ő nsga is az fenn megírt mód szerint juramentumát az országnak is homagiumát ő nsgának nem praestálja, praeter liberam regni electionem successióját a fejedelemségben ne tartsa és az ország igaz-

gatásához s fejedelmi collatiókhoz semmiben és semmiképpen ne nyuljon, magát ne elegyítse ő nsga, hanem mindenekben a Nsgod kegmes urunk fejedelmi és kegyes atyai dispositiójához tartsa magát; hogyha penig (melyet isten távoztasson) medio tempore isten Nsgodat ez árnyék világból kiszóllítaná, tehát megírt választott ifiú urunk ő nsga educatiója és az ország guberniuma s directiója megírt ifiú urunk ő nsga méltóságos neve alatt a tanácsi rend hazánk törvénye szerint való köteles authoritása mellett légyen, a mi kegmes asszonyunk ő nsga kegyelmes consensussa is nem praecludáltatván, úgy mindazonáltal, hogy minél hamarébb az egész országot convocáltatván, tegyenek kivántató dispositiót ő nsga és ez haza dolgairól és az egész haza megegyező tetszéséből, míglen ő nsga az ország guberniumának idejét eléri és a guberniumot is modo quo supra követheti. Ha penig ő nsga az feljebb említett dolgokhoz magát nem alkalmaztatja, sőt ő nsga eleiben iratandó conditióit impediálni és violálni comperiáltatik, az ország ő nsgától való elidegenedésének maga lészen oka ő nsga, mert különben mi ő nsgához már elszánt kötelességünk mellől el nem állunk. Instálunk azért Nsgodnak kegmes urunknak alázatosan, méltóztassék Nsgod ez hazánk javára és megmaradásunkra czélozó istenes végezésünket kegyelmesen confirmálni.

Art. II.

Az almakereki határ dolga némely szomszédosokkal igazíttatik.

Lévén Kegmes urunk az almakereki, újfalvi és rudaliaknak a Medgyes széki kapusiakkal és valthidiakkal; ennek felette Segesvár székbéli szent-lászlaiakkal bizonyos darab határok dolga már régtől fogván controversiában, melynek eligazításáról ennekelőtte is articulariter decernáltunk volt ugyan, de effectumban nem mehetett. Hogy azért azon határok felett való ellenkezések nagyobb inconvenientiákra ne fakadjon, tetszett, a Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, difficultatibus universis circa easdem occurrentibus revisis ventilatisque et digestis, Haller Pál, Teleki Mihály, Mikes Kelemen, egyik itélő mester (vagyha ő kegme rationabilis okokra nézve nem érkezhetik Alvinczi Péter), Barcsai Mihály, szebeni király bíró, Macskási Boldizsár, Daczó János, Daniel Mihály, Bánfi Farkas, Toroczkai István és szebeni polgármester atyánkfiai termino competenti, scilicet post vigesimum diem ab expiratione praesentis diaetae, mivel magok a szász natión lévő atyafiak annuáltanak, hogy

e mostani hadi parancsolat alatt is igazításban vehessék, ad facies locorum contraversorum kimenvén, vicinis et commetaneis eorundem convocatis, azon controversiában forgó határoknak dolgát vegyék végső igazításban. A controversiás helyek igazítására delegált commissarius atyánkfiai részekről penig kegmes urunk a Nsgod kegmes tetszéséből végeztük, hogyha valamelyik ő kegyelmek közzűl a Nsgod kegmes dispositiója szerint való terminusra (certificáltatván a contraversiás helyek possessori és lakosi is) ad faciem locorum controversorum menni nem érkezhetnék betegsége vagy egyéb rationabilis okok miatt, tehát az potior pars jelen lévén, juxta tenorem et continentiam articulorum praetactorum et praesentium procedálhasson.

Art. III.

A zágoriak és kisszőlősiek határbéli controversiájokról az oláhsolymosiakkal.

A zágoriaknak az oláhsolmosiakkal már repulsióban lévő határok dolga, non obstante repulsione és a kisszőlősieknek is azon oláhsolmosiakkal contraversiában forgó határok eligazítására omnibus comportatis ventilatisque et digestis difficultatibus circa eadem occurrentibus, a Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, Bethlen Elek, Daczó János, Alvinczi Péter egyik itélőmester, Bálintith Zsigmond, Pernyeszi Zsigmond és segesvári királybíró atyánkfiai termino competenti ad facies locorum inter partes adversas controversorum kimenvén, vegyék végső és istenes igazításban, a commissariusok ellen támadott személyeket penig törvény szerint prosequálják és in terrorem aliorum exequálják is az vármegye tisztei defacto, omnibus exceptionibus iuridicisque remediis praeclusis.

Art. IV.

A marosszéki havas és más helyek között fenforgó határbéli controversiákról.

In suspenso lévén a marosszéki havas dolga is az borgai, técsői, szaplonczai és más ezelőtt írott articulusokban specificált controversiás határok dolga is az márthontelkiek s baromlakiak közt controversiában forgó határral együtt, ezeknek is dolga iuxta constitutiones super his emanatas termino competenti vétessék végső igazításban.

Art. V.

A szász natióval tött mutua confoederatiója az más két natiónak.

Noha kegmes urunk az egész universitas ő kegyelmek Nsgodhoz és hozzánk is közönségesen tartozó magok alkalmaztatásáról mi nem diffidálunk s ő kegyelmek is Nsgod és mi felőlünk is megnyugodott elmével vadnak, mindazonáltal a közöttünk való uniónak jó emlékezettel való terjedésére és hazánk nagyobb securitására nézve is tetszett, a Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, egymás között (a Nsgod méltsgos személye és haza tekintetit is nagy emlékezetben fenhagyván) mutua assecuratoria concordiát celebrálnunk és három natióknak szokott pecséti alatt futura pro memoria kiadnunk és a káptalanban is béiratnunk. Instálván Nsgodnak alázatoson, méltóztassék Nsgod is kegyelmesen annuálni.

Art. VI.

Kolosvári vicekapitány és fizetőmester, Pólyik János atyánkfia számadásáról.

Az mostani fenforgó állapatokhoz képest kolosvári fizetőmester Pólyik János atyánkfia mostani országgyűlésére számadásának igazítására nem compareálhatván, sőt ugyan nem is távozhatván onnan, Nsgod kegyelmes tetszéséből végeztük, hogy Kabos Gábor, Máhuly Miklós és Szabó Gábor atyánkfiai Kolozsvárott vegyenek számot ő kegyelmétől és fide eorum mediante írott extractussát reportálják.

Conclusio.

Nos itaque praemissa suplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus et ratificavimus et confirmavimus. Offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis, tam nos ipsi observa-

bimus, quam per alios, quorum interest seu interierit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate nostra Alba Julia die 20. mensis Junii, ultima videlicet die congregationis nostrae praemissa, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo primo praescripto.

M. Apafi mp. (P. H.)

Alól: Pro spectabili et generoso Michaele Teleki.

(Eredetije a fejedelem aláírásával, pecsétjével ellátva a M. T. A. birtokában.)

LII.

1681. máj. 11.

A kaposi értekezlet irományai.

Memoriale.

Anno 1681. die 11. Maii megindulván gróf Tököly uram ő nga kaposi quartélyából Beregszász felé, az hol is Erdélyország és fejedelem követeivel szemben lévén, az követségnek punctumi:

1. Emlékezzék meg gróf Tököly uram, a méltóságos erdélyi fejedelem bemenetele után gyermeksége állapotjában educálta, s educáltatta nem különben, mint saját fiát s gyermekét.

2. Erdélyben szép hasznos jószága országostúl bocsáttatott kezéhez birodalma alá, annak elvételéről és confiscálásáról gondolkodjék.

3. A fényes portával, kinek sok segitségét s oltalmát vette, minémű legája légyen, az mindjárt ellenség.

4. A keresztény fejedelmekkel, svéd, lengyel királyokkal minémű confoederatiója, kiknek híre nélkül tractában mint bocsátkozhatik.

Annexum. Segitségérül, succursusokról ne gondoskodjék Tököly uram, Erdély országa, Moldva, Havasalfölde mingyárt készen, a porta is succurrál.

Replica.

1. A mlgos fejedelemtűl vett gratiárúl nagy háladatlanság volna, ha meg nem emlékezném, nem is cselekszem,

hanem mindenütt minden alkalmatossággal nagy alázatossággal meg igyekezem mutatott ő nga gratiáját szolgálnom.

2. Jószágom ha elvétetődik s confiscáltatik, szabados, mutat isten oly időt, még birhatom.

3. A fényes portával való végezésemet nálamnál jobban senki sem tudja, lészen is hírével.

4. A keresztény fejedelmekkel való confoederatióm miben légyen, tudom, annak idejében meg is felelek.

Ad annexum. A segítség igéretét papiroson, de mezőben, sátorban sohasem láttam, ha ő fge feltett kívánságát a magyar nemzetnek secundálja s a magyar nemzetnek előbbi régi szabadságát megadja, elkezdett dolgomat követem.

(Az egyetemi könyvtárban őrzött Hevenesi LVIII. Tomusban levő egykorú másolatról.)

LIII.

1681. jún. 19.

Keczely András kapitiha jelentése.

Kegyelmes asszonyom!

Az Nagyságod kegyelmes parancsolatját kegyelmes asszonyom Kassai uram megadá, mind penig az hatvan, negyvennyolcz és negyvenhárom tallérokat, azokról való leveleket kegyelmes asszonyom ő kegyelme által kiküldöttem, az mi penig kegyelmes asszonyom az mostan megvásárlandó egyetmások dolgát illeti, azokat kegyelmes asszonyom mint és mennyin s mennyit vehettünk, ez alázatos levelemben includált jegyzésből Nagyságod kegyelmes asszonyom megláthatja, noha bizony kegyelmes asszonyom nagyobb részét drágábban, nem az jegyzés szerint vöttük, csakhogy nagy nehezen az pénznek egy részét kegyelmes asszonyom tizettizet egy oroszlányos tallérban adtuk s az iránt vihettük az vásárlást kegyelmes asszonyom csak ez iránt is végben anynyira is. Alázatosan jelentem Nagyságodnak mint kegyelmes asszonyomnak, hogy az mostan fenforgó dologra nézve, hogy odaki urunk ő nagysága mi aránt vagyon és micsoda hírekkel bűvülködik, ő nagysága s magyarországi uraim is hol s mi karban legyenek, arról való tudósítást Nagyságtoktól kegyelmes asszonyom bizony gyakran megvárják, sőt hogy most is Nagyságtok kegyelmes asszonyom semmi tudósítást nem títetett azon dolgokrúl, csodálkozzák. Itt az ország háza körűl való épitések volnának kegyelmes asszo-

nyom, az melyeket Kassai uramnak megmutattam, melyeket is most kevesebbel ember megujíthatna kegyelmes asszonyom, de félő, ha halad, feles költséggel ne vitetődjék végben. Az mi kegyelmes asszonyom az itt fenn való vigyázásomat illeti az Nagyságtok dolgai iránt, tudja isten ő felsége, az mint eddig, úgy ezután is tehetségem szerint igyekezem kegyelmes asszonyom végben vinni. Isten Nagyságodat kegyelmes asszonyom sok esztendeig éltetvén, tartsa meg jó egésséges életben. Datum Constantinopoli die 19. Junii anno 1681.

Nagyságodnak, kegyelmes asszonyom

alázatos híve
Keczely András mp.

Külczím: Az méltóságos erdélyi fejedelemasszonynak ő nagyságának, nekem kegyelmes asszonyomnak ő nagyságának.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

LIV.

1681. júl. 5—aug. 18.

Tisztviselők által kiállított hitlevelek.

a)

1681. júl. 5

Endes Miklós térítvénye.

Én Endes Miklós, adom emlékezetül az kiknek illik mindeneknek, hogy én az mlgos Apafi Mihály, mostani kgls urunk, és mlgos Bornemisza Anna, kgls asszonyunk ő ngok fejedelmi kegyelmességekből szabad jó akaratom szerént vállaltam fel az csiki fiscalis vashámor és ahoz tartozó vám és őrhöz kévántató gondviselésének tisztit. Esküszöm azért az élő istenre, ki atya fiú és szentlélek, engem úgy segéljen, sőt az áldott szent szűz Mária, idvezítőnknek szent anyja, minden szentek és vallásom szerént üdvösségemet segétő, s dolgaimot előmozdítható boldogúlt lelkek érdeme nekem úgy használjanak, hogy én az én megemlített kglmes urunk s kglmes asszonyunk, sőt az mlgos választott ifjú kglmes urunk s ő ngok mlgos szerelmeseknek igaz hívek, jó akarójoknak jó akarója, gonosz akarójoknak pedig gonosz akarója leszek, és az ő ngok méltóságok, életek, biradalmok ellen, sőt károkra czélozható dolgokban is minden személyválogatás nélkűl semmi színek, útak módok és

tekéntetek alatt sem írás, sem izenet, sem pedig külömben való megegyezés által soha senkivel nem tractálok, nem tanácskozom, és annál inkább meg nem egyezek, sőt ha kiket efféléket akármi úton módon megértek, vagy veszek eszemben, jó lelkem ismereti szerént ő ngoknak előttem járó praefectusom, vagy ő ngok böcsülletes igaz hívek által értésekre adom s magam is az olyanoknak elleneállani igyekezem. Megírt hivatalomot pedig úgy viselem, és abban magamot úgy alkalmaztatom, hogy csak legkisebb búsulások, károk és fogyatkozások is ő ngoknak az hámor és vám proventusa, sőt az őrön való vigyázás s az felől való igaz tudósítás iránt is teljességgel ne lehessen, az hámor és őrhöz is eleitől fogván rend szerént tartozó szolgákot senki tekéntetiért és magam hasznáért is nem fogyatom, sőt ha kik eddég is kiiratták magokat, vagy másképpen is elidegenedtenek, helyben hozni s számokat az jó miveseknek, bányászoknak s őrállóknak, úgy az ő ngok vas, fürész, deszka és vámbeli proventusokot is szaporítani minden istenes utakon, módokon jó lelkem ismereti szerént igyekezem, az hámori minden rendbeli szolgáknak instructióm szerént tartozó fizetéseket kiadom, minden magam, ő ngok károkkal lehető hasznomat elmulatván. Annak idejében pedig, úgymint esztendőm eltelése, vagy változtatásom után legfeljebb két holnapokkal ratiómot praefectus uram exhibitája alatt beadván, számadásomot végképpen eligazítom, (azalatt mindennemű kezemben forgó és hivatalomot illető proventust az előmben rendesen adandó dispositio szerint administrálom s erogálom, extractusokot és egyéb tudósításokot is az dolog valósága szerént tenni el nem mulatom), egyébiránt ha hűségtelenségem, és ő ngok méltóságok, személyek, életek, biradalmak, sőt károkra célozható dolgaim vagy szándékom iránt is comperiáltatik, életem, halálom és minden javaim álljanak az ő ngok kegyelmességében. Hivatalom iránt tartozó számadásombeli kártételim, vagy akárminemű fogyatkozásim pedig, az számadó tisztek rendi szerént censurára bocsáttatván és censeáltatván, ha miben convincáltatom, mox et de facto tartozzam contentatiót tenni, ha pedig számadásomra, vagy censurára nem compareálnék, tehát vigore praesentium cum poena flor. 200, et refusione damnorum sub officio meo compertorum, praeclusis juridicis universis remediis et subterfugiis, megfogattathassanak, és usque ad finalem officii rationisque meorum expeditionem arestumban tartathassanak ő ngok, vagy praefectus uram, vigore saltem praesentium. Melynek nagyobb valóságára írtam és adtam ez kezem írásával és szokott pecsétemmel

megerősíttetett levelemet. Datum in ferrifodinis Csikiensibus die 5. mensis Julii, anno 1681.

Endes Miklós mp.
(P. h.)

Én Endes Miklós ezentúl csak az őr és vám gondviselésére, s ahoz tartozó szükséges alkalmatosságok procurálására rendeltetvén, ezek iránt kötelezem magamot *ut supra*. Datum in Csikszentmihály die 22. mensis Martii, anno 1684.

Endes Miklós mp.

Hátlapján: Anno 1681. die 5. Julii. **Az mi kgmes asszonyunk ő naga felcsikszéki vashámori és szép-mezei harminczad gondviselője Endes Miklós uram reversalisa.**

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXV. köt.)

b)

1681. jú l. 27.

Várallyai András szamosújvári viceporkolább térítvénye.

Én Várallyai András, adom tudtára mindeneknek az kiknek illik ez levelemnek rendiben, hogy mivel az én kglmes uram ő nga, az mlgos Apaffi Mihály, isten kegyelmességéből Erdélyországnak fejedelme, Magyarország részeinek ura, és az székelyeknek ispánja, és Bornemisza Anna erdélyi fejedelem kgls asszonyunk ő nga méltóztattanak engemet az szamosújvári viceporkolábságnak tisztiben állítani, melyet én is magam szabad jóakaratom szerint vállaltam magamra: Annakokáért esküszöm az egy igaz istenre, ki atya fiú és szent lélek teljes szent háromság egy bizony isten engemet úgy segéljen, s úgy adja lelkem idvességét, hogy említett kglmes uramnak és kgls asszonyomnak, és ő ngok szerelmes gyermekeinek ifjabbik Apaffi Mihály uramnak és ő nga öcscsének Apaffi Gergely uraméknak ő nagoknak mindenkor mindenekben s reám bizatandó szolgálatomban igazán eljárok és ő ngoknak szófogadó engedelmes jó lelkiismeretű szolgájok leszek, ő ngokat sem tétkon, sem nyilván el nem árulom, árultatom, ő ngok jó akarójoknak és barátjoknak jóakarója, ellenségeknek és gonosz akarójoknak ellensége és gonosz akarója leszek. Ő ngok életek s várok veszedelmére, kisebbségére, károkra nem cselekszem, sem igyekezem, annál inkább senkivel egyet nem értek, félretevén és nem kedvezvén ebben mindennemű barátságot, atyafiságot, igéretet, adománt, nagyobb reménséget, félelmet és bosszusá-

got, hanem mind boldog és szerencsés, és boldogtalan és szerencsétlen állapotokban is, mind közel és mind távullétekben ő ngoknak egyformájú állhatatos hűségű állhatatos szolgájok leszek; semmi kigondolható színek, módok és praetextus alatt az ő ngok várakat ő ngok ellenséges gonosz akarójok kezekben nem ejtem, hanem ő ngok számokra híven megtartom. Ő ngokat valamikor az mi időben valamennyid magokkal akarják, az kik igazak lesznek ő ngokhoz, be- és kibocsátom, sem ki nem rekesztem, sem be nem zárom, sőt ha valakit ő ngok mellett olyat értenék akárkit lenni, kik mind ezek ellen, vagy csak mi kicsin része ellen igyekezni vagy cselekedni tudnék, ő ngoknak hírré adni el nem mulatom, magam penig testemben egy csepp vírig való lítemig, életem fogyatásával is kedvezís nélkűl ellenek állok, ő ngok gonosz akarójokkal sem titkon, sem nyilván nem correspondeálok, akár ez országbeliek, akár ez ország kívűl akárhova valók legyenek is azok. Az ő ngok várakat mindenekben épéttetem, munitiót szaporítom, szaporíttatom. Ha penig istennek bölcs tetszéséből ő ngoknak az halál által meg kelletik válni, az melyik ő ngok és maradékjok közűl hátrább maradna, annak hűségire mind közel mind távúllétekben az várat és praesidiumat igazán és híven megtartom, egy szóval valamint és valahogy az magam életét oltalmazom, szintén hasonlóképpen az ő ngok életét[1]) kellenék, testemben való létéig, oltalmazom. Mindezeknek mégis a mint megállójok leszek, az igaz isten úgy segéljen, s úgy adja lelkem idvességét. És ha ugyan meg nem állanám, sőt csak mi részében is szánszándékkal víteni megbizonyosodnék, ő ngok mint hüteszegett szolgájok életem fogyatásával is, úgy a mint, ott az hol, az által az ki által, akkor a mikor akarják jószágomnak és mindenemnek elvesztésével, szabados dispositiójával büntethessenek. Melynek nagyobb és erősebb bizonyságára ő ngok említett kgls urunknak és kgls asszonyunknak és gyermekeinek adom ezen pecsétes reversalisomat. Datum in Szamosújvár die 27. Julÿ, anno 1681.

Andreas Várallyai
vicecastellanus mp.
(P. h.)

Hátlapján: 1681. Várallyai András szamosújvári porkoláb reversalisa.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXV. köt.)

[1]) *Kimaradt:* lelkemnek.

c)

1681. aug. 14.

Eperjesi György térítvénye.

Én Eperjesi György, esküszöm az egy igaz élő istenre, ki atya fiú és szentlélek teljes szt. háromság egy bizony örök isten, engemet úgy segéljen, hogy méltóságos Apaffi Mihály erdélyi fejedelem kegyelmes uramhoz és méltóságos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem kglmes asszonyom és ő nagyságoknak szerelmes gyermekekhez, második Apafi Mihály és Gergely uramékhoz mindenkor mindenekben mind együtt, mind külön létekben, mind itt az hazában, mind az hazán kívűl igaz jámbor, istenfélő szolgájok leszek, semmi kigondolható, írható s mondható színek és praetextusok alatt ő nagyságuk életek fogyatására és veszedelmekre nem cselekszem, sem cselekedtetem; sem barátságért, adományért, nagyobb reménségért vagy félelemért és bosszuságért ő nagyságokat el nem árulom, árultatom, ételeket, italokat méreggel meg nem elegyítem, sem elegyíttetem, minden reám bizatott ő nagyságok szolgálatjokban híven, igazán, szorgalmatoson eljárok, és kezem s gondviselésem alá bízatott ő nagyságok egyetmásához, nevezet szerint az süttetéshez és azoknak körüllevő minden eszközökhöz és egyetmásokhoz tisztán s igazán látok s láttatok s süttetek.

Az sütőházban, azhol ő nagysága számára süttetek, semmi idegen embert oda nem bocsátok. Az sütőkre is igazán reá vigyázok, ő nagyságok jóakarójoknak jóakarójok, ellenségeknek ellensége leszek; valamit ő nagyságok ellen czélozó dolgot eszemben veszek, azt ő nagyságoknak hírré adni valami úton tudhatom, el nem mulatom, sem halogatom, magam penig teljes tehetségemmel ellenállok. Egyszóval mindenben, mint tulajdon az magam életét, úgy oltalmazom s őrzöm az ő nagyságok életét mind boldog és boldogtalan ő nagyságok állapotjokban. Mindezeknek még is azmint megállója és tartója teljes tehetségemmel leszek, az igaz isten úgy segéljen s úgy is adja lelkem üdvösségét, és ha mégis meg nem állanám, kötöm arra magamat, mint afféle hitiszegett szolgájokat, életem fogyatásával is szabadoson büntethessenek, valamint akarják etc. Datum Szamos-Újvár 14. Augusti 1681.

Eperjesy György mp.
(p. h.)

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

LV.

1681. júl. 28—aug. 20.

Elökészületek a hadjáratra.

a)

1681. júl. 28.

Bojér Zsigmond jelentése.

Kegyelmes asszonyom.

Nagyságod méltóságos parancsolatját alázatoson vettem. Az mi kegyelmes asszonyom az bojérak dolgát nézi, rendszerint való bojérakat, kik vezetékeket vigyenek, rendeltem kegyelmes asszonyom ötvent, táborban kik menjenek Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint, tizenhatot az urunk ő nagysága konyhája körűl, tizenhatot vezeték hordozni, tizenhatot az élésszekerek mellé, ezeken kivűl kilenczet rendeltem kegyelmes asszonyom, az mire kivántatnak, az mint ezekrűl Nagy Tamástúl regestomat is küldettem kegyelmes asszonyom. Az havaselföldi hadak jöveteléről kegyelmes asszonyom, hogy eddig általjüttek volna, semmi bizonyost nem érthettem, úgy hiszek felőle kegyelmes asszonyom, hogyha az urunk ő nagysága méltóságos parancsolatja éri őket országakban, másfelé fordítják őket. Magam is, kegyelmes asszonyom mindjárt küldettem emberemet Havaselföldében, ha mit érthetek, Nagyságod méltóságos személyét éjjel nappal tudósítani (el nem mulatom.)[1] Sinkai Istvánt, Luczai János deákot és Recsei János deákot is kegyelmes asszonyom Nagyságod méltóságos parancsolatja szerint elküldettem. Az mely sarukat az számtartó kegyelmes asszonyom felszedett, azokért buzát adattam kegyelmes asszonyom az vargáknak, itt kegyelmes asszonyom az olyan buzának vékája harmincz pénzen jár az piaczon, mint az ki kezemnél vagyon. Az varrók kegyelmes asszonyom még el nem készültek, mihelt készülnek, mindjárt küldem. Kegyelmes asszonyam, alázatason instálak Nagyságodnak mint kegyelmes asszonyomnak ezen is, ne feletkeznék az pattantyist visszaküldeni, mert ha az kegyelmes asszonyom elmegyen, az többi ahoz képest igen tudatlan, most is kegyelmes asszonyom tüzes szerszámot kellene surkázni s eligazítani s nincs kivel, egyébaránt is nagy hátramaradással leszünk a miá, hogyha Nagyságtok vissza nem küldi.

[1]) Az eredetiben kihagyva.

Ezeknek utána adja isten, levelem találja Nagyságtok méltóságos személyét szerencsés órában s jó egészséges életben. Datum in arce Fogaras die 28. Julii anno 1681.

Nagyságod legkisebbik
alázatos szolgája
Boier Sigmond mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemasszonynak ő nagyságának, nekem kegyelmes asszonyomnak ő nagyságának alázatosan adassék ez levelem.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

b)

1681. júl. 30.

A váradi pasa levele a fejedelemhez.

Ajánlom Kgldnek szomszédságbeli barátságos szolgálatomat, mint szomszéd úr régi jóakarómnak, isten Kgldet hls császárunk Erdély országának gondviselésére, oltalmazására és igazgatására sok számos esztendeig éltesse, kévánom.

Ez alkalmatossággal kelleték levelem által Kgldet megtalálnom, midőn Moldovából jött emberünket újabban sietséggel visszaküldöttük az vajdához, hanem kérem Kgldet, meg ne tartóztassék, vagy háborgattassék, hanem az hol kévántatik, alája jó postalovakat adatván, mindenütt bocsáttassék békével és ha szükség így kévánja, mellé utitársot adatni útnak mutatására parancsoljon; mely Kgld jóakaratját mi is meg igyekezzük szolgálni. Mind ezek után istennek gondviselése alá ajánlom Kgdet. Datum in Várad, die 30. Julii, anno 1681.

Kgdnek mindenkori és régi szomszéd jóakarója, Várad várának fő gondviselője tekintetes és nagyságos szerdár

Haszan pasa mp.

Külczím: Hatalmas és győzhetetlen tündöklő császárunk meghitt mlgos úr hívének, Erdély országának igaz fejedelménének Apafi Mihálynak, s nekünk szomszéd úr kedves jó akarónknak levelünk nagy becsülettel.

(A M. T. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

c)

1681. aug. 8.

A táborozásra vonatkozó hírek.

Ex Transylvaniae die 8. Augusti 1681.

1. Ad Szamosz-Ujwar congregabuntur copiae Transilvaniae pro 20. praesentis, quarum sc. numerus ad 15. circiter millia hominum extendit.

2. Bassa Varadinensis denominatur pro serdar, hoc est pro generali: ille Turcicas, Moldauicas, et Transalpinas copias habebit 30. circiter hominum millibus constantes. Transalpini vocantur Multani vel Valachi.

3. Vesirius Budensis cum alio suo exercitu vel ad Budam, vel ad arcem Ersek-Ujvar (germanice Neiheizel dictum) stabit et vigilabit.

4. Inter principem Transilvaniae et dd. Ungaros circa 25. praesentis debet fieri conjunctio. Intercedit quidem difficultas de generalatu domini comitis et de absoluta dependentia a principe: has tamen quaestiones vel accorda vel Turca dirimet.

5. Conjunctio generalis cum Turcis circa initium Septembris esse debet.

6. Athname (hoc Turcicum est vocabulum, significat capitulationem) pro Ungaris missum est ad manus celsissimi principis Transilvaniae. Libera electio principis dominis Ungaris relinquitur. De contributionibus finito bello tractabitur. Pax cum imperatore sine scitu et consensu Ungarorum non fiet, et sic de aliis etiam particularibus assecurantur.

7. Imperator Turcarum veniet hyeme in Silistriam. Supremus Vesirius Albam Regiam.

8. Notabilis pars exercitus Scytarum ad Camenetiam excubabit, ne domini Poloni in Ungariam transire valeant, in quantum suppetias imperatori ferre constituerint.

Kívül: Ad litteras residentis Zierovsky de 18. Augusti 1681.

(Staatsarchiv Polonica 1681. augustus. Másolat.)

d)

1681. aug. 10.

A fejedelemasszony utasítása a tábori személyzet számára.

Instructio pro egr. Johanne Fogarasi, Francisco Pávai, Matthia Szabó, Stephano Kádár, Andrea Luczai et Stephano Synkai, pro curandis currubus castrensibus, bonisque victualibus ejusdem generis constitutis.

I. Noha ily távul lévő és bizonytalan alkalmatlanságot végképpen meghatároztatnunk nem lehet, az üdő és alkalmatosság mit hozzanak, az állapotokhoz képpest nem tudhatván; mindazáltal hogy az üdőnek mivoltához képpest hűségtek magát alkalmaztatni inkább tudhassa, ím ez punctumokban tetszett letétetnünk.

II. Szabó Mátyás és Kádár István böcsületes szolgáinkat az szekerekre és marhákra való gondviselés illetvén szorosabban, azokat oly rendben vegyék és hordozzák, hogy azok iránt is káros fogyatkozása az uram ő kglme alkalmatosságának ne lehessen, az élésre is hasonló vigyázások legyen.

III. Kerék vagy egyéb eszköze is valamely szekérnek ha romol, azok helyében az kész eszközökből mingyárást másokat tétessenek, hogy az szekerek egymástól el ne szakadozzanak, annál inkább el ne maradjanak, hanem hopmesternek megemlítvén, az szekerek mellé lovasokat kérjenek az kapitányoktúl; az szekereket fel ne verjék, az szekerekhez való eszközököt penig meg ne fogyatkoztassák, hanem az ki arra való (lévén mesteremberek kezek alatt) csináltassák meg mingyárást, sőt az hol lehet, többeket is szaporítsanak, az szükségnek idején legyen mihez nyúlniok.

IV. Az szekereket tized számra, úgy az béreseket és kocsisokat szép renddel oszszák el, és ki hol s mint járjon, adják eleikben, rendet szabván az béreseknek és kocsisoknak is, egymást meg ne lopják, ne károsítsák, sőt az szükséghez képest legyenek egymásnak segitséggel és oltalommal mind fejek fennállásáig; az országban ne dúljanak, foszszanak s lopjanak életek veszedelme alatt, ez országon kivűl is úgy kapdossanak, hogy az ő alkalmatlanságok miatt hivataljok meg ne fogyatkozzék, mert külömben halál leszen fejeken, egyébiránt is szót fogadjanak, mert érdemes büntetéseket el nem kerülik; el ne szökjék, ha penig elszöknének, az élésmesterek írják meg, mert az olyanokat valahol kapathatjuk, vagy

vagy kaphatják embereink, felakasztatják okvetetlen, melyről lészen is parancsolatjok, az kiknek illik.

V. Micsoda rendet tartson hűségtek az élés szekerek jártatásában, arról mi írást nem teszünk, bízván az hűségtek hűségére, mindazáltal az fogyatkozásnak és egyéb következhető reménteleneségnek is eltávoztatására vigyázván, az élésszekereket két részre tetszik állíttatni és az szerint jártatni, és hogy egy nap egyik rendbeli, más nap az másik rendbeli járhasson elől és azok körűl levő szolgáink viselhessenek rendre gondot az gazdálkodásra.

VI. Igen szükséges lészen, hogy két szekereket könnyű szerrel hordozzon Kgltek, kiken ha hol az szükség hozza, az fogyatkozásnak eltávoztatására holmi szükséges élést vitethessen, az hova kévántatik.

VII. Noha az béreseknek és kocsisoknak fizetések vagyon, mindazáltal lehetetlen lévén, hogy az enni valóra kezeket ki ne vessék, ehez képpest is kemény fenyítékben kell őket tartani, de ugyan az hol az alkalmatosság engedi, az falukon szép szerint ételekkel is kell segíteni, hogy ők is az szükségnek idején meg ne fogyatkozzanak.

VIII. Az vonó marhák is hogy az terhet inkább győzhessék és az szükségnek idején meg ne fogyatkozzanak, az hol lehet, viseljen gondot és az szekereket vonó marhákkal segílje, de az szegény emberek marháit tőllek el ne veszesse, legeltetésekre is kivántató gondviseléssel legyen, éhség és szomjuság miatt az marha el ne veszszen.

IX. Noha az élés gondviselése és erogatiója Fogarasi János és mellette lévő szolgáinkra bizattatott, mindazáltal mivel ők az élés mellől nem távozhatnak, legyen arra is gondja, ha hol az alkalmatosság engedi, mindenfelé élést szaporítani szorgalmatoskodjék, de reá vigyázzon, valami formán az élés veszedelmes ne legyen, hogy jót akarván cselekedni, ne vétkezzék; ezfélék iránt való segítség felől, az kik kezekben az hadak lesznek, találják meg, lévén parancsolatjok, uramhoz ő kglhez való hűségeket ez iránt is el nem mulatják, noha mi is, ha isten az passust tőllek el nem fogja, kivántató gondviselésünket el nem mulatjuk.

X. Vadnak bizonyos számu boérok, és lesznek puskások s gyalogok is, kiket is illendő fenyitékben tartván, ha mire kivántatik, fordítsák.

XI. Az élésre való szoros gondviselés Fogarasi János és Pávai Ferencz szolgáinkra mellette levőkkel együtt van ugyan bízván, de külön ne szakadozzanak, se egymással dolgaink fogyatkozásával ne ellenkezzenek, hanem mint böcsü-

letes szolgákhoz illik, egyetértsenek, egymást segíljék és oltalmazzák.

XII. Az uram ő kglme szükségére való mindenféle élés meg levén különböztetve az közönséges éléstől, reá vigyázzon, reversalisa szerént öszve ne elegyedjék, annál inkább valamint meg ne miscuáltassék. Ezek iránt konyhamestereinkkel, innyaadóval, Jeddivel és Eperjesivel értsen egyet s általok kövesse is az erogatiót, igen hitelesen, és takarékoson az idő szerint, ha mi oly dolgoknak penig difficultások lészen, hopmesterünktől értsenek.

XIII. Az fejér czipónak perceptiója és erogatiójárúl Eperjesinek parancsoltunk, ez iránt hűségtek terhe könnyebbedett, az lisztet is ahoz képest hét számra adja mérték szerint Eperjesi kézhez, hitelesen, az sütők az ő gondviselése alatt levén, mindazáltal ha miben kivántatik, maga is hűségtek legyen segítséggel oda is.

XIV. Asztali czipót egy-egy vékából ittben 50, közt penig 60 szoktak percipiálni, ott is az szerint, sőt ha többet lehet is, igyekezzék, sütők és egyéb ahoz való eszközök is lévén keze alatt, úgy viseljen gondot, az hol több, jobb módjok lészen benne, ott süttessen bővebben, hogy az szükségnek idején fogyatkozás ne legyen.

XV. Kiknek micsoda és mennyi praebendájok járjon, arról való cathalogus kezeknél lészen, az szerint igyekezzék kinek-kinek praebendáját kiadni, az hol lehet; az hol penig az üdő megszoríttatni kévánja, szorosabban kell az praebendát szabni, és másoknak is magokat alkalmaztatni. Ha kiknek módjok leszen benne, meg is kell kinálni, czipó praebendájokat lisztül vegyék ki, egyébrűl is az mint lehet, meg kell őket elégíteni, itt is mindazáltal kárunkat távoztatni jó lelkiismerettel igyekezzék, ne láttassanak csak magokat könnyebbíteni és kivált az uram ő kglme körűl lévőket, kik egyébre kezeket nem vethetik, meg ne fogyatkoztassa.

XVI. Konyhamesterünk körűl levő szekerekre rakattunk ugyan most bizonyos számú konyhára való élést, úgy az sütők szekereire is lisztet Eperjesi keze alá, de ha mikor az szükség hozza, újabban is rakatni kell hitelesen, egyetértve Kgltek megírt szolgáinkkal böcsülettel.

XVII. Az marhák bőrei, faggya, item borseprő az erogatiónak alkalmatosságával következnek, azokra is legyen szorgalmatos gondviseléssel, és az hol az idő és alkalmatosság javallja, fordíttassa hasznunkra, ezeknek is árán egyéb szükséges élést szerezvén.

XVIII. Szükségesképpen az hol az idő mint engedi és az alkalmatosság is hozza, mindenfelé élést szaporítani kivántatik, el ne mulassa azért hűségtek az jó alkalmatosságot, mindazáltal az maga hasznát félre tévén, köteles hivatalja szerint az uram ő kglme alkalmatosságát terjeszsze és szaporítsa, mindenekről az mennyiben lehet, hiteles regestumot tartván, hogy vagy az dolgoknak öszvezavarodásával, vagy egyéb rendeletlenségével magát annak ideiben kétségben ne hozza.

XIX. Feles marhák, szekerek és egyéb külömb-külömbféle eszközök rendeltettek azon alkalmatosságra, melyek feles költségben is állanak, igyekezzék azért mindenekre oly gondot viselni, gondviseletlenül el ne veszszenek, s maradjanak, de kivált az emberbéli kárt hűséggel távoztassa hűségtek, hogy isten előtt is ítéletre ne keljen érette.

XX. Mindenkor kivántatik ugyan az szorgalmatos vigyázás és hűség, mindazáltal mivel szorosabb az alkalmatosság, annál nagyobb mértékben kell az hűségnek, vigyázásnak gyakoroltatni; úgy cselekedjék azért Kgltek, hogy az egymás közt való egyenetlenség, vagy vigyázatlansága miatt fogyatkozást ne tegyen, hűségtelenségre penig ingyen ne is fordítsa elméjét és másokban is affélét el ne szenvedjen, sőt reversalisa tenora szerint ellenek állani és affélékről uramnak ő kglmének hírt tenni el ne mulassa.

XXI. Isten kitűl oltalmazzon, akár az előljáró, s akár az hátul maradt szekerekkel ha ki lészen hűségtek közül, úgy vigyázzon és mások által úgy vigyáztasson, ennek minden útját, módját nagy hűséggel elkövetvén, hogy ha honnat mi ellenkezőt hallhat vagy érthet, egyik az másiknak, sőt másoknak is az kiknek illik, hírt tégyen, és ha úgy kell lenni, segitséget is kérvén, az szekerek gondviselését úgy alkalmaztassa minden tehetsége és szorgalmatoskodása által, következhető kárunkat eltávoztassa.

Conclusio. Egy szóval minden dolgokban, valamik és melyek hűségtekre bizottattak és bizottatni fognak, vagy az üdő és szükség fogná kivánni, magát úgy viselje és reversalisának is eleget tenni úgy igyekezzék, mint igaz és hűséges szolgákhoz illik, se jobbra, se balra, sem egy, sem más tekintetekre nézve nem hajolván szoros kötelességének felbontására és megmocskolására, hogy így az jámbor és hű szolgák rendiben állatván, jutalmokat örömmel vehesse el az utolsó napon, várván az mi kegyelmességünket is annak idejében; az isten penig hűségteket kegyelmesen igazgassa

és minden jóra segílje. Datum in arce nostra Szamosujvariensi die 10. mensis Augusti, anno dni 1681.

Anno 1681. die . . Augusti urunk ő naga udvara népe praebendájának rendivel.

Nevek az udvar népének	Asztalczipó per diem nro	Közczipó per diem nro	Praebenda-bor per diem justae nro	Turó egy hétre litr. nro	Gyertya per diem nro
Hopmester uramnak	16	20	10	8	2
Gyulafi László uramnak	2	12	2	6	—
Orlai Miklós »	2	12	3	6	1
Vai Mihály »	6	12	2	6	—
Gyulai Tamás »	2	6	—	4	—
Absolon Dániel »	2	6	—	4	—
Győri István »	2	6	2	4	—
Boer György »	2	3	1	3	—
Eperjesi György »	2	3	1	3	—
Király Pál »	2	4	1	3	—
Német Jakab »	2	3	1	3	—
Beszprémi András »	2	3	1	3	—
Kádár István »	2	6	2	3	—
Szabó Mátyás »	2	6	2	4	—
P. M. Vajda László »	2	6	—	3	1
Udvari praedicator »	2	2	—	—	1
Udvari kapitány »	—	—	—	—	1
Gyalog kapitány »	2	6	—	—	—
Kántor »	2	—	—	—	—
Kántor inasoknak	—	8	1	—	—
Peres György »	2	3	1	3	—
Csula Gáspár »	2	8	2	4	—
Bejáró uraimék:					
Melith Pál uramnak	2	8	—	4	—
Serédi Gáspár »	2	6	—	4	—
Kendefi Gáspár »	2	8	—	4	—
Kemény Boldizsár uramnak	2	6	—	4	—
Kún István uramnak	2	6	—	—	—
Szilvási Gáspár »	2	3	—	—	—
Boldogfi János »	2	6	—	—	—

Nevek az udvar népének	Asztalczipó per diem nro	Közczipó per diem nro	Praebenda-bor per diem justae nro	Turó egy hét-re litr. nro	Gyertya per diem nro
Sós János uramnak	2	3	—	3	—
Sepesi György uramnak	2	6	—	3	—
Baló József »	2	6	—	3	—
Kürtösi János »	2	3	—	—	—
Daróczi Márton »	2	3	—	—	—
Török Ferencz »	2	3	—	—	—
Vas Dániel »	2	3	—	—	—
Szilágyi Mihály »	2	3	—	—	—
Korda Ferencz »	2	3	—	—	—
Büdöskúti János »	2	3	—	—	—
Szegedi József »	2	3	—	—	—
Máriási Pál »	2	3	—	—	—
Radák István »	2	3	—	—	—
Tarczali Péternek	2	3	—	—	—
Luki Mihály uramnak	2	3	—	—	—
Praebenda-bort közönségesen	—	—	18	—	1
Pohárnokjoknak . . .	—	3	—	—	—
Urunk ő nga étekfogói.					
Asztalnok Kendefi Pál uramnak	2	18	2	8	1
Maladits György uramnak	2	3	—	—	—
Almási István »	2	3	—	—	—
Szilágy György »	2	3	—	—	—
Balásházi László »	2	3	—	—	—
Fejérvári Márton »	2	3	—	—	—
Kaplanyi János »	2	3	—	—	—
Radi Miklós »	2	3	—	—	—
Aklasányi Pál »	2	3	—	—	—
Könczei András »	2	3	—	—	—
Vadarits András »	2	3	—	—	—
Bálintfi István »	2	3	—	—	—
Sebesi György »	2	3	—	—	—
Fodor Illyés »	2	3	—	—	—
Bors Tamás »	2	3	—	—	—
Móré Moises »	2	3	—	—	—

Nevek az udvar népének	Asztalczipó per diem nro	Közczipó per diem nro	Praebenda-bor per diem justae nro	Turó egy hétre litr. nro	Gyertya per diem nro
Alsó Ferencz uramnak	2	3	—	—	—
Komoróczi Ferencz »	2	3	—	—	—
Árvai János »	2	3	—	—	—
Nemessányi Ferencz »	2	3	—	—	—
Gyerkó János »	2	3	—	—	—
Szentiványi János »	2	3	—	—	—
Baranyai György »	2	3	—	—	—
Szeredai János »	2	3	—	—	—
Borlai Ferencz »	2	3	—	—	—
Bors Gábor »	2	3	—	—	—
Praebenda-bor közönségesen jusson pohárnokjoknak	—	3	18	—	1
Innyaadók és pohárnokok.					
Főinnyaadó Nemes János uramnak	2	9	—	6	2
Viceinnyaadó Sacsali Pál uramnak	2	6	—	4	
Czipóhámozó Váradi István uramnak	2	3	—	—	—
Luczai Gáspár uramnak	2	3	—	—	—
Luczai Péternek	2	—	—	—	—
Fejszés Mihálynak	2	3	—	—	—
Geréb Jánosnak	2	—	—	—	—
Komornyikok.					
Inczédi Pál uramnak	2	12	2	6	1
Jeddi Péter »	2	3	1	3	—
Iródeákok.					
Inczédi György uramnak	2	6	—	6	—
Inczédi Mihály »	2	6	2	4	—

Nevek az udvar népének	Asztalczipó per diem nro	Közczipó per diem nro	Praebendabor per diem justae nro	Turó egy hétre litr. nro	Gyertya per diem nro
Inasok.					
Baló András uramnak	2	3	4 praebendabor közönségesen justae	—	—
Szoboszlai »	2	—		—	—
Vajda Gáspár »	2	—		—	—
Szilvási »	2	—		—	—
Nováczki »	2	—		—	—
Csiszár »	2	—		—	—
Ribiczei »	2	—		—	—
Két palota ajtónállóknak	2—2	—	1	—	6
Konyhabéliek.					
Konyhamester Farkas Pál uramnak	2	12	2	—	1
Sala Máté uramnak	2	3	1	—	—
Borsoló: Vidányi Györgynek	2	3	1	—	—
Két tálmosóknak	—	3—3	1	—	2
Szakácsok.					
Ráduly mesternek	2	—	4	—	—
Szenesztrényi Istvánnak	2	—		—	—
Szőllősi Istvánnak	2	—		—	—
Bartus mesternek	2	—		—	—
Török Péternek	2	—		—	—
Szász Mihálynak	—	3	4	—	—
Kommánai Brotyénak	—	3		—	—
Kománnak	—	3		—	—
Szemsztrényi Graeca	—	3		—	—
Bethleni Sztojkának	—	3		—	—
Veniczei Jánosnak	—	3		—	—
Sárkányi Mihálynak	—	3		—	—
Veniczei Andrásnak	—	3		—	—
Horvát Gyurkának	—	3		—	—
4 konyhaajtónállónak	—	3—3	—	—	6
1 konyhasáfárnak	—	3	—	—	—

Nevek az udvar népének	Asztalczipó per diem nro	Közczipó per diem nro	Praebendabor per diem justae nro	Turó egy hétre litr. nro	Gyertya per diem nro
Lovászmester uramék.					
Lovászmester Donáth Mihály uramnak	2	8	—	6	1
Nagy Sebestyén uramnak	2	3	1	3	—
Két síposoknak	—	3—3	1	—	—
Csatlósok.					
Kevendi Jánosnak	—	3/	2 kö-	—	—
Kecskeméti Jánosnak	—	3/	zön-	—	—
Porrai Jánosnak	—	3/	ségé-	—	—
Pap szekerei mellett gyalognak	—	3	sen	—	—
Lovászok.					
7 lovásznak	—	4—4	—	—	2
12 kocsisoknak fullajtárostúl	—	4—4	—	8	2
4 szakszanásoknak	—	3—3	—	8	—
Lovászmester uram keze alatt levő boéroknak	—	3—3	—	—	—
Konyhamester uram keze alatt levő boéroknak	—	3—3	—	—	—
Komornyik uram keze alatt levő boéroknak	—	3—3	—	—	—
Sütők mellett levőknek	—	3—3	—	—	—
Fejér czipó sütőknek	2—2	—	1	—	—
Köz sütőknek	—	3—3	—	8	—
Mosónak	2	—	1	—	—
Élés-számtartó uramnak	2	3	2—2	3—3	—
Sátormester uramnak	—	3	1	1	—
3 trombitásoknak	2—2	3—3	2	—	—
3 fogarasföldi trombitásoknak	—	3—3	—	—	—
Kovácsoknak	—	3—3	—	2—2	—
Lakatosoknak	—	3—3	—	2—2	—
Szabónak	2	3	1	—	—
Szíjgyártónak	—	3	1	3	—

Nevek az udvar népének	Asztalczipó per diem nro	Közczipó per diem nro	Praebenda-bor per diem justae nro	Turó egy hétre litr. nro	Gyertya per diem nro
Ácsoknak	—	3—3	—	2—2	—
Mészárosoknak	—	3	—	—	—
Czigányoknak	—	3	—	1—1	—

Datum in arce nostra Szamosujvariensi die 14. Augusti, anno 1681.

Et subscriptum erat: Anna Bornemisza.

Hátlapján: Az tábori instructio és cathalogus.

(Egykorú másolat. Gróf Kemény József Erdély Története Eredeti Levelekben. XXV. kötet.)

e)

1681. aug. 20.

A fejedelem rendelete, hogy a posták távollétében is gyorsan járjanak.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Fidelibus nostris universis et singulis cujuscunque status, gradus, honoris, ordinis, officii, dignitatis, praeeminentiaeque et functionis hominibus ubivis in ditione nostra constitutis et commorantibus, praesentes nostras visuris, nobis dilectis, salutem et gratiam nostram. Mivelhogy az hatalmas nemzetnek kemény parancsolatjára országos hadainkkal, Istent híván segétségűl, kételeníttettünk magunk személyünkben is ez hazából távozván, Magyarország felé való táborozásinkra kikelnünk, mely miatt hogy az idehaza való occurrentiákhoz tartozó szükséges dolgoknak postára való jártatási felett feleségünk kedves atyánkfia meg ne fogyatkozzék, szükségihez képest akarván kegyelmesen disponálnunk, távozásunkkal is nem obstálván késedelme ez irásunknak is: Ezokáért feljebb megírt minden rendbeli híveinknek parancsoljuk kegyelmesen és igen serio, hogy feleségünk kedves atyánkfia jártatván ez levelünkkel feljebb megírt okok és szükségekhez képest, tehát menet jövet az vellejárókat

utazásokkal ismervén igaz járatban lenni, nemcsak szállásadással, és gazdálkodással, hanem az szükséghez képest tudósíttatván, postalovak, szekerek és vonómarhák adásával is lenni el ne mulassa. Hűségtek okvetetlen. Nec secus facturi, praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Szamos-Újvár die vigesima mensis Augusti anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo primo.

M. Apafi mp. (P. H.)

S. passus etc.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

LVI.

1681. aug. 31—szept.

A lengyel hadak tervezett beütésére vonatkozó tárgyalások.

a)

1680. aug. 31.

Apafi levele a lengyel rendekhez.

Copia literarum Michaelis Apaffi principis Transilvaniae ex castris ad Szarai (Szarami) de data 31. Augusti.

Reverendissimi, excellentissimi, illustrissimi, magnifici et generosi domini, amici et vicini observandissimi.

Calamitosum Hungariae statum ab undecim jam annis exercitas contra omnis status et ordinis regnicolas oppressiones, necnon totale libertatis excidium non esset grave prolixa enumeratione repraesentare, nisi fatalis conditio vicinae et cognatae gentis reverendissimis, excelentissimis, illustrissimis, magnificis ac generosis Dominationibus Vestris foret pridem notissima. Duo supererant in orbe libera et florentissima regna olim inter se sinceritate amicitiae et felici confoederatione connexa, quae supremus rerum moderator per unanimantem hanc societatem ad eam claritudinem et florem provexerat, ut vicinis populis admirationi, potentissimis terrori fuerint. Sed postquam fatalibus consiliis a nativis principibus ad exteros devolutum fuisset regium in Hungaria gubernium, statim occasiones quaesitae et raptae invalidandi libertates publicas, tanquam regiae dominationi contrarias ut tandem penitus laesae fuerint et protritae, nullae amplius proderant querelae, nulla publicis vulneribus adhibita medela, ingravescentes potius injuriae, et luxurians po-

tentia nobilissimam gentem ad eas deterserunt et praecipitarunt extremitates, cum quibus jam misere conflictatur. Ego cum clausis amplius oculis luctuosissimas calamitates cernere nequeam, omnisque praeterea spes pacandi placidioribus remediis negotii praecisa sit, incitatus necessitatibus miseri et oppressi populi, ut integritate avitae libertatis publicaeque tranquillitati (deo intentionem meam et justissimum propositum felicitante) prospiceretur: arma licita et necessaria sumpsi, non alio (quod bona fide testor) fine, neque quenquam laedendi studio, nisi ut sanguinem meam ab oppressione et dedecorosa servitute in pristinam quietem libertatemque vindicare annitar. Deo exercituum confidens, qui sicuti bonitatem causae nunquam solet destituere, ita et huic et ejusdem promotioni divinitus adspirabit. Hoc ipsum volui reverendissimis, excellentissimis, illustrissimis, magnificis ac generosis Dominationibus Vestris et ex dictamine bonae vicinitatis significare, sperans et confidens Easdem propositum hoc meum et pios conatus sinistram in partem minime interpretaturas, causam quippe, finemque in hoc negotio atque obligationem meam pura veritate explicui. Quia vero intellexi quosdam esse ex magnatibus in Polonia, qui nescio quibus ducti rationibus hostilem in hanc ditionem meam invasionem intentent, reverendissimas excelsissimas, illustrissimas, magnificas et generosas Dominationes Vestras obligatissime rogo, ut conatus tales circa omnem causam et rationem suscipiendos (quod tamen futurum minime spero) suffocent et impediant, nihil enim in hac ratione bellica contra inclitam rempublicam Hungaricae genti semper comicam suscipitur vel agetur, uni tantum miserorum et oppressorum causae opitulabor, et proinde sum persuasus, quod favorem potius, omnemque amicitiam erga vicinam et propter jus oppressam gentem aliquando gratam et memorem demonstraturae sint, aestimantes ex libertatum suarum dulcedine, et integritatis laesae et protritae libertatis in generosis Hungarorum animis dolorosum sensum. In reliquo reverendissimis, excellentissimis, illustrissimis, magnificis et generosis Dominationibus Vestris omnem prosperitatem et desideratae tranquillitatis incrementa ex toto corde precatus sum et maneo.

Reverendissimis, excellentissimis, illustrissimis, magnificis et generosis universis ordinibus et statibus serenissimae Poloniae reipublicae. Dominis amicis et vicinis observandissimis.

Kívül: ad literas Zierowsky de 4. Octobr. 1681.

(Polonica. Staatsarchiv 1681. októberi fasciculus. Másolat.)

b)

1681. szept.

Erre a levélre a lengyel király a következő választ küldötte:

Joannes tertius dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Volhyniae, Kijoviae, Podoliae, Podlachiae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaeque.

Ilme princeps grate nobis dilecte. Binas literas Iltis Vrae ad nos et rempublicam datas accepimus, quibus sumendorum ad vindicandam gentis suae libertatem armorum perhibet, et contestatur necessitatem, atque adversa sibi, nonnullorum quasi magnatum regni defert molimina. Ad epistolam equidem status et ordines concernentem responsum dari non potest, cum non sit ad praesens respublica convocata, ad nos vero exaratam, quemadmodum grato suscipimus animo, ita certam, imo certissimam Iltem Vram de constanti benevola atque integerrima nostra et reipublicae erga se amicitia reddere minime dubitamus, sitque persuasa tam veteris cum inclyta Hungarorum gente necessitudinis, quam recentiorum cum Ilte Vra officiorum memores nos semper esse, neque extare in praesens etiam, imo nec apparere ulla vestigia suspicionis offensarum, quas magnates regni ditionibus Iltis Vrae vel minimo quopiam praetextu intentare praesumant. Movetur equidem tenerrima in animo nostro compassio fraternas acies cognataque signa secum in proelia magno et irreparabili damno armari. Heu, quantum terrae potuit, pelagique parari, hoc quem civiles effundent sanguine dextrae, hinc intimis concurrimus desideriis et votis, ut dominus dominantium pacem et unitatem largiatur, suaeque Iltati tribuat ea omnia media, quibus valeat honestissime deponere arma; cum vero nihil tale suboriatur, quod bonam vicinitatem cum Iltate Vra offendat, velit vanos metus, seu potius sinistros rumores firmiter amovere, credatque rempublicam semper secum continuis certaturam officiis, quae omni testaturi occasione, prosperos rerum cum bona valetudine precamur successus. Dabantur Javoroviae die . . . mensis Septembris, anni dni MDCLXXXI, regni vero nostri VIII-o.

Joannes rex mp.

Külczím: Ilmo dno Michaeli Apaffi Transylvaniae principi, partium Hungariae dno et Siculorum comiti, grate nobis dilecto.

(Eredeti. Gr. Kemény J. Erdély Tört. Ered. Lev. XXV. köt.)

LVII.

1681. aug. 31—okt. 4.

Apafi hadjáratára vonatkozó tudósítások és jelentések.

a)

1681 aug. 31.

Teleki levele a fejedelemasszonyhoz.

Nekem jó kglmes asszonyom.

Méltóságos levelit Ngodnak alázatoson vettem, sokat mi haszon írnom Nagodnak, minden aprólékos dolgokrúl (affélével *kitörölve)* Ngodat búsítanom, én úgy tanúltam volt. az jó szolgának egyik kiválképpen való tisztje, hogy ura asszonyát búsulástúl oltalmazza, és az mikben az dolgokat orvosolhatja, a félékkel ne terhelje, hanem az mikben külömben elő nem mehet, az olyanokkal terhelje urát, asszonyát. minden aprólékossal urát, asszonyát terhelni az hízelkedő, magát, mások bestelenségét kelletŏ szolgákhoz illik.

Fogyatkozások nélkűl az dolog nem volt, de nem tűrhetetlen és (noha nehézségek nélkűl nem lehetett) semmiképen meg nem orvosolható fogyatkozások még istennek hála nem voltak, az mik voltak is, már is komám Barcsai Mihály urammal alkalmasint megorvosoltuk, naponkint jobb jobb rendben vivén az dolgokat, egészen is, isten engedvén, megorvosoljuk, ne búsuljon Ngod, ne fogyassa magát, higyje el, hogy valami tűlem is kitelhetik, semmit el nem mulatok az én jó kglmes uram mellett való szolgálatomban, minden aprólékossal miért kellene Ngodat búsítanom; az kik búsították is, nem jól cselekedték hiában, mert tudni való dolok, az szászság tűlünk elmaradott, onnét ily távoly, tovább még távulyabb menvén, Ngod is nem orvosolhatja az dolgokat. Az mint lehet, azon leszünk Barcsai urammal, mindennek megorvosoltassanak, ki mit írt Ngodnak, ő tudja, de még eddig jól volt az dolog. Bizonyos dolog kglmes asszonyom, ha otthon némely dolgok velem is közöltettek volna, talám nem ártott volna.

Már kiljebb menvén Debreczen felé, onnét az egész difficultásokat helyreállítjuk. Legnagyobb baj attúl vagyon, az kivántató szükséges alkalmatosságok sokakra vadnak bizonyos és meghatározott instructiókkal bizatva, úgy hogy ha kiknek mikor mikben az szükség szerint kelleték magok az mi itéletünk szerint való alkalmaztatások iránt mondanunk, azt felelik, nekik adott instructiójok ellen nem cselekedhetik, de az ilyenekben is úgy kívántam eddig is magamat alkalmaztatnom, ezután is hasonlót követek (nem akarván én legkisebben is az Ngod rendelését változtatnom, nem is változtatom) hogy úgy is nem esett és ezután is ne essék derék fogyatkozás.

Baj az is, sok dolgok olyokra bizatnak, kik nem értik magok hivataljának rendit, némelyek eddig is megunták. Azok iránt is nem volt, hiszem istent, nem is leszen derék akadály, úgy is a Ngod rendelési nem változnak meg.

Az mi mindeneknek feje, istennek hála, az mi jó kglmes urunk ő ngának legkisebb fogyatkozása nem volt, egészsége jó van. Az útat jól és frissen győzi, noha még eddig szekérben nem ült; néha, hogy az út hosszabb volt, az hadak nehezen való takarodása miatt az ebédnek tovább kellett vonódni.

Semmi bizonyos hírek az német felől nem hallatnak, az Tiszát által kötötték Tokajnál, Tokajig Caprara eljött volt; az tábora Hernád-Németinél vagyon. Azután semmi bizonyost felőle nem hoztak. Gróf uram mire czélozzon, még egészen ki nem tanulhattuk, úgy hiszem, nem fog tovább nyargalózni. Veseléni Pál uram jól igéri magát alkalmaztatni, volt is udvarnál Somlyón is. Az hadai felettébb való praedálást tesznek, felettébb sok panasz van reá.

Az szerdár pasa is még ki nem szállott. Mai szent napot ő nga itt akarván megilleni, már szeredára halad az szerdárral való szemben létel, úgy az tatár chámnak való választ tétele is ő ngának. Isten Ngodat az választott fejedelemmel küsebbik urammal sok esztendeig éltesse és adja isten, Ngtokat az én jó ngos uram láthassa jó egészségben. 31. Augusti 1681.

Ngodnak

alázatos szolgája
Teleki Mihály mp.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

b)

1681. szept. 4.

Fráter István jelentése.

Mlgos fejedelemasszony,

nekem kglmes asszonyom.

Ngod méltóságos levelét alázatossággal vettem; noha ennek előtte írott levelemben is megírtam vala Ngodnak, hogy Lengyelország felől én semmi alkalmatlan híreket nem hallottam, mindazáltal ujobban is akarám Ngodat tudósítani. Az estve érkezett Krakkó tájárúl egy Pekri Lőrincz urammal oda be járt ember, a ki hitire mondja, sohun semmi hadat, se készületet nem látott, sem hallott, hanem az mely hada az országnak mindenkor fenn szokott lenni Premblova nevű helynél Podolya felől az törökkel csinált határ széliben, az vagyon mostan is fenn az tatár beütése ellen való vigyázásért, de ez minden esztendőben úgy vagyon, sőt az mint azon ember mondja, urunk ő nga felől jó emlékezetnél egyebet ő nem hallott. Pekri Lőrincz uram is feleségestűl maholnap kiérkezvén, elhiszem, bővebben tud mondani az odabe való dolgokrúl; én is minden felé vigyázni el nem mulatom.

Az szatmári hadak még eddig kglmes asszonyom semmi ellenkezést erre befelé nem mutattak; tovább mint leszen, nem tudom, az vármegyének egy része vigyázásnak okáért itt fenn vagyon.

Lengyelországban ismét menten beküldök tudakozni, és mind ez s mind több Ngod parancsolta dolgokban kötelességem szerint magamat alkalmaztatni teljes tehetségemmel igyekezem. Szekhalmi uram Ngod engedelméből bemene; nem irigylem ugyan kgls asszonyom ő kglmének szükséges dolgában való bemenését, de a bizony nehéz, hogy én esztendeig sem mehetek még csak két mértföldnire is magam dolgocskáinak megtekintésére, kihez képest ha lehet, ne késsék ő kglme is sokáig odabe, kivált ilyen üdőben, én ugyan kglmes asszonyom bizony valamire érkezhetem, örömmel felelek meg Ngtokhoz tartozó igaz kötelességemnek. Ezzel Ngodat isten oltalmában ajánlom, mint jó kglmes asszonyomat.

Huszt 4. Septembris 1681.

Ngod alázatos szolgája
Fráter István mp.

Külczím: Mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonynak ő ngának, nekem kglmes asszonyomnak alázatoson adassék.

(A. M. T. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

c)

1681. szept. 5.

Pólyik János jelentése.

Kegyelmes asszonyom.

Nagyságod méltóságos levelét alázatosan vöttem, melyben parancsolja Nagyságod, hogy ez Nagyságod levele praesentáló szolgáját elkísírtessem, kit is az Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint elegedendő kísírőkkel elkísírtettem, és nem sokat késett Kegyelmes asszonyom. Itt Istennek hála semmi hírek nincsenek Kegyelmes asszonyom, egyébiránt ha mi oly híreim lennének, Nagyságodnak tartozó kötelességem szerint értésére adni alázatosan el nem mulatnám. Az mi penig illeti az Nagyságod méltóságos parancsolatját, hogy az táborról jövő emberekre vigyáztassak, és valakinél az mi kegyelmes urunk ő nagysága méltóságos parancsolatja, vagy az úr Teleki uram ő kegyelme levele nem leszen, indifferenter megfogassam s Nagyságodnak értésére adván, más parancsolatját varjam Nagyságodnak az olyan szökő emberek felől, noha Kegyelmes asszonyom Somlyón Pelei Ferencz uramnak ő kegyelmének is vagyon arról való parancsolatja az mi kegyelmes urunktól ő nagyságától, mindazonáltal az Nagyságod méltóságos parancsolatja szerint én is mingyárt kiküldöttem a Meszes alá, hogy az olyan szökő embereket megfogdossák, s ha olyan találkozik, Nagyságodat alázatosan tudósítani el nem mulatom. Meghattam, Kegyelmes asszonyom, hogy minden ösvényekre is vigyázzanak. Az úr főkapitány uram ő kegyelme levelit is hozták az estve, de ő kegyelme sem ír semmit olyat, Margitánál volt ő nagysága akkor, még az törökökkel meg nem egyezett volt, egyébiránt is semmi hírt nem mondanak egyebet, hanem azt hallották az útban, hogy az ő nagysága Somlyóról való eltávozása után a szakmáriak az Szilágyban Szécs és Sámsond nevő faluknak marháját elhajtották; de ez is bizonyos-é, kegyelmes asszonyom, nem tudom, mivel ezek is csak az útban hallották. Fráter Pál uramnak is az mely négy forintot küldött Nagyságod, magam is szemben lévén, ő kegyelmének meg-

adtam, az mely hat forintot Nagyságod ennekelőtte küldött volt ő kegyelmének, azt mondja ő kegyelme, hogy abban három forintnál s tizenhárom polturánál többet meg nem adtanak. Most valóban jókor esett a pénz, egyébiránt elég nyomorultúl vagyon Kegyelmes asszonyom ő kegyelme, mert sem kezit sem lábát nem bírja, a barbély elég szívesen lát hozzája Az mivel lehet, s megtalál ő kegyelme, én is jó akarattal vagyok ő kegyelmének Kegyelmes asszonyom. Ajánlom az szent isten kegyelmes oltalmában Nagyságodat, kegyelmes asszonyom. Kolosvár 5. Septembris 1681.

Nagyságod alázatos szolgája

Pólyik János mp.

Külczím: **Az méltóságos erdéli fejedelemasszonnak, kegyelmes asszonyomnak ő nagyságának adassék alázatosan.**

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

d)

1681. szept. 7.

Teleki levele a fejedelemasszonyhoz.

Nekem jó kglmes asszonyom.

Már Tököly uramat is praesentálá az szerdár az mi jó kglmes urunk ő ngának; elég keserves volt nézni magyarnak magát úgy az török mellé adni; ily közel levén, az mint itt az helyeket Ngod is jól tudja; az szerdár Pocsajnál van táborban; Tököly uram Esztlárhoz szállott; mi itt az Aranyszegben vagyunk, fél mélyföld Pocsajhoz, ide el nem jöhetett, hanem az szerdárral jött ide, kevélyen alkalmaztatván mind maga magát, mind az mellette valók, az pompa és nyalkaság mellett nem kicsin félelemben is volt, feles lovassal is jött az tábor széléig; czifra veres gyalogi voltak; sem lovasit, sem gyalogit az táborra ki nem bocsátották, hanem az vele levő főrendek, tisztek jöttek az külső sátorig: ugyon az szerdárral együtt ment vissza; egynéhány szót szólván urunk ő nga néki, miért bolondoskodik; esküdt, hogy ő ngának igaz híve leszen, hogy féltette életét, abban nem mert eljünni, ha ideje leszen, megmenti magát. Már mint leszen az dolog és mint alkalmaztatja magát, ezután válik el. Holnap innét elébb mozdúlunk, holnap után Debreczenben szándékoznánk. Az bizonyos, valóban jó akarója az szerdár Tököly uramnak, valóban is fogja pártját, de azt is elhigyje Ngod, urunkhoz ő ngához jól alkalmaz-

tatja magát, és maga is úgy kérte ő ngát, hogy megengedjen Tököly uramnak, hogy ezután híven viselje ő ngához magát. Úgy is engedett meg urunk ő nga neki, hogy mindenekben urunk ő nga parancsolatitúl függjön, és ő ngától várjon, szót fogadjon. Nem fogunk ez idén mi is az Tiszán általmenni, az mint az szerdár szavaibúl eszemben veszem. Már elválik, ha Debreczenben érkezünk, ott elválik, ha Böszörmény alá elmegyünk-e, vagy csak alá fel járunk. Úgy látom, urunk ő nga nem töltené az üdőt heában, által kivánna menni az Tiszán az bánya városok felé. Mindezeket az tovább való dispositiók mutatják meg, kikrűl Ngodat, mihelyen az rendelések meglesznek, alázatosan tudósítani el nem mulatom.

Áldassék az isten ő felsége, az mi jó kglmes urunk jó egészségben frisen vagyon, valóban fejedelmi módon is viselte magát mindkét rendbeli szemben lételében az szerdárral magát ő nga. Isten Ngodat az én ifjú kgls urammal kisebbik urunk ő ngával sok esztendeig szerencsésen éltesse. Aranyszegnél, 7. Septembris, 1681.

Ngod alázatos

szolgája híve
Teleki Mihály mp.

Külczím: Mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelemasszonynak ő ngának, nekem jó kglmes asszonyomnak adassék.

(A Magy. Tud. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

e)

1681. szept. 8.

Teleki Mihály jelentése.

Nekem jó kglmes asszonyom.

Az estve eddig az itt fenforgott dolgokrúl Ngodnak bőven írtam .... Az éjjel vettem méltóságos .... leveleit, kikre leh .... választ tehessek. 1..... indúlni kell. Ma kelletik az törökkel elsőben öszveszállanunk, úgy az Tököly uram hadával, kikkel ma lesz legtöbb bajom. 2. Az szerdár is hivat, hogy az útban velem beszélgessen az dolgokrúl. 3. Ezek miatt az mai megszállásig már urunkkal ő ngával nem beszélheténk. Az mai táborhelyről, azon leszek, Ngodnak mindenekről alázatoson fogok (írni, *kimaradt).* Urunk ő nga jó egészségben van, az útat, lovaglást jól győzi, semmibűl fogyatkozása ő ngának nincsen. Higyje Ngod, az

mint lehet, gondot viselünk ő nga körül itt levő szolgái Nagtoknak. Már kiki jobban-jobban szokik közűlünk .... közűl az tábor .... Isten Ngodat az ifjú és (kisebbik u)rammal ő ngukkal éltesse (sok e)sztendeig szerencsésen. Datum 8. Septembris 1681.

Ngodnak alázatos

szolgája híve
Teleki Mihály mp.

Külczím: Mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelemasszonynak ő ngának, nekem jó kglmes asszonyomnak adassék alázatosan.

(A M. T. Akadémia birtokában levő rongált eredetiről.)

f)

1681. szept. 10.

Teleki jelentése a fejedelemasszonyhoz.

Nékem jó kglmes asszonyom.

Méltóságos leveleit Ngodnak alázatoson vettem. Isten fizesse Ngodnak hozzám, az enyémekhez való kegyelmességit.

Istennek hála, az én jó kglmes uram jó egészségben van, kevés búsulás nélkűl nem volt ő nga Thököly uram dolgai miatt, de már ő kglme is elhagyván szeleskedésit, eszére tért, minthogy rész szerint köteles is volt vele, mivel elunván ő nga sok alkalmatlankodását, az szerdárral biztatván magát. Az szerdárnak ő nga mit izent két ízben, komám uramnak megküldtem, ki is úgy resolvált, ő soha Thököly urammal egyszernél többször (akkor mikor ő ngához urunkhoz hozta köntöst csókolni) szemben nem volt, ő sem biztatta, sem biztatja. Ha szót nem fogad Tököly uram, készerítti. Ő is megizente neki, szót fogadjon. Már hét levelet adtak ő ngának, kinek is pariáját elküldtem. Elsein ajánlotta szemben is magát Tököly uram urunknak ő ngának, mint állja meg, isten tudja; eleget esküszik; jó ideje, hogy én eszemben vettem az ő dolgait, kit én urunknak ő ngának is megmondottam volt, de mások mást mondottak, több egy hetinél, ő miatta bajoskodunk. Már az ő és alatta valói dolgokon általesvén, az bujdosó magyarok öszvegyalulódván, az dolgokhoz fogunk. Isten engedvén, elsőben Böszörményt megpróbáljuk, ki mint succedál, Ngodat tudósítani el nem mulatom. Ne gondolkozzék Ngod, mert

míg életben leszek, sem Böszörmény alá, sem egyébüvé ártalmas helyben nem bocsátom urunkat ő ngát. Debreczenben bement ő naga, ott ett ebédelt, de oly dispositiókkal volt, nem lehetett félelemmel lenni, másképen is jó vigyázással voltanak, felesen fennálló hadak voltak, konyhán egyéb szükséges dolgokrúl is oly rendelések voltak. Istennek hála, urunk ő nga minden akadály nélkűl vitte azon városnak is meglátását végben, magam az hadak között voltam kin, hogy mentül jobb rendben legyenek az egész dolgok. Ezután is teljes tehetségemmel azon leszek, mindenképen jól folyjanak az dolgok. A németet azon állapottal mondják ott lenni, mint ezelőtt írott levelemben megírtam. Holnap, isten engedvén, derék csaták mennek el előtte, azután az egész tábor Böszörmény alá megyen.

Az vármegyékre, az kikre iratott Ngod, méltóságos levele jó volt írva. Már az Déshöz való hadak beszedetésével kellene sietni. Ha ott Ngodnak levelit megadja, az havaseli beljebb vonsza és ....

A portai leveleket elkészítettem, és az uraknak, főrendeknek szóló levelet szétküldtem, követeknek subscribálni kelletvén.

Urunk ő nga Györőfi uramnak háromszáz tallért, Mikó uramnak kétszázötven tallért javalja, adasson Ngod.

Már az pohárszék, konyha, élésszekerek kivűl az mi fogyatkozások voltak, helyreállítottuk alkalmasint. Ngod ne búsuljon, mert jobban vadnak az dolgok, mintsem Ngod gondolhatná.

Az Saulom kglmes asszonyom törökké lűn, de máris megbánta az eb.

Az soproni gyűlés még el nem bomlott, olyan vélekedéssel vadnak, urunk ő nga közbenjáróúl rendeltetett, azért megyen.

Bizony dolog, sokan szöknek el. Fogatni kellene őket, vagy ide visszahozni.

Holnap irat ő nga az beszerményiekhez, hogy meghajoljanak.

Az töröknek nem igen volna kedve, hogy az Tiszán az idén általmenne.

Bő irásomrúl Ngodat alázatoson követem, jövendőben nem lehet az dolgoknak megírása.

A levelek megküldése legbátorságosabb még most Kolozsvár, Várad felé, jól vigyázva, járva, Somlyóbúl elhozhatják.

Leszen mind Kolozsváratt, mind Somlyón, hogy emberek is mennek az debreczeniekhez. *(így!)*

Az én istenem Ngodat az én választott és kisebbik urammal ő ngával sok esztendeig szerencsésen éltesse. Debreczen mellett, 10. Septembris, 1681. éjjel.

Ngod alázatos
méltatlan szolgája
Teleki Mihály mp.

Az kis uramnak ő ngának ajánlom alázatos szolgálatomat.

(A M. Tud. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

g)

1681. szept.

Teleki bizalmas értesítése a fejedelemasszonyhoz.

Kegyelmes asszonyom! A török jól alkalmaztatja magát urunkhoz, úgy az szerdár is, másképen az hol lehet, az török hadak rabolnának, égetnének. A magyar urak roszúl viselik magukat, Tökölyi uram roszúl viseli magát, az erdélyi hadak roszúl viselik magukat. Némelyek mesterkednek, de semmit végben nem vihetnek, mindezek után én bizony jó reménségben vagyok, Nagyságod is ne búsuljon, mert bizony hiszem istent, az egész dolgoknak jó vége lészen. Nagy az híre, Eszterházi palatinus jűne, hogy az német békélni akarna. Az imperiumbeli fejedelmek Magyarország dolgát szívesen akarják segíteni. Úgy írják onnan felűl, hogy az urunk ő nagysága kijövetelinek örülői volnának. A szerdár urunknak ő nagyságának, úgy látom, szíves jóakarója, de az haddal nem bir, vagy hogy alattomban javallja dolgokat, cselekedeteket. Tököly uram rosz maga alkalmaztatását bánja, haragszik reá érette.

(Az erdélyi volt kir. főkormányszéki levéltárban levő eredetiből.)

h)

1681. szept. 23.

Caprara levelezése a fejedelemmel.

1.

1681. szept. 23.

Apafi válasza Caprarának.

Ilme dne, amice nobis observande.

Quarta die mensis praesentis Septembris literas Iltatis Vrae recipientes, sperabamus ad resolutionem accipi-

endam propius eandem accelerare. Quanta damna, quantasque injurias ab annis jam retroactis milites suae Mtis subditis nostris intulerunt, bene novit Iltas Vra. Inefficaces tamen ad praesens tam apud suam Mtem, quam ministros universos et generalatus ut et Iltatem Vram fuere omnes nostrae requisitiones, neque alia remedia, quam ipsa solum verba obtinuimus. Nostrum quocirca motum ac intentiones Vram Iltatem mirari miramur. Non potest Iltati Vrae, dependentia nostra unde sit, incognita. Incumbebat etiam nobis declarare potestatem, modumque in vindicandis regnicolarum nostrorum praedatoribus et hactenus habuisse. Interim nostram erga suam Mtem devotionem conservare, inque motibus praesentibus sopiendis laborare, tantummodo digno excipiatur respectu, non remittemus. De coetero eandem bene valere precamur. Datum in castris nostris ad Kallo positis die 23. Septembris anno dni 1681.

Ilmae Dnis Vrae

amici benevoli.

2.

1681. szept. 4.

Caprara levele, melyre a fejedelem fennebbi választ írt.

General Caprara levelének pariája.

Celsme princeps dne mihi colendissime.

Jam pridem ex variorum relationibus spargebatur Celdnem Vram cum milite et apparatu bellico huc versus progredi, quibus hactenus non adhibebam fidem, sciens nullam esse causam inter augusmum imperatorem et dnum dnum meum clemum et Cels. Vram, nunc vero cum inaudio Cels. Vram confinibus suae Mtis sacrae appropinquare cum militia et tormentis, quorum fine et intentione, ignoro, nullam sciens causam. Quapropter praesentibus insinuare Cels. Vrae volui, quatenus placeat scrupulos, qui concipi in mente nec possent, tollere. In reliquo servet Deus Cels. Vram salvam et incolumem diutissime. Datum ex castris caesareis ad Kesznyeten positis, die 4. Septembris 1681.

Celnis Vrae

servus paratissimus
Aeneas comes a Caprara.

(Egykorú másolat gróf Kemény J. Erdély Története Eredeti Levelekben XXV. köt.)

i)

1681. szept. 23.

A kállai parancsnok levele.

Celsissime princeps.

Promisimus omnes fidelitatem suae sacrae caesareae Mtati: si Celdo vra vult aliquid, tractet cum dno excelmo generali Caprara et sum

Vrae Celdnis

si Celdo vult habere armistitium, non apropinquent sui

humillimus servus
Ludovicus de Amenzaga.

Callo 23-a Septembris 1681.

Kívül: Kállai commendans levele 23. Septembris 1681.

(Gróf Kemény gyűjteménye. Kolosvárott.)

k)

1681. szept. 27.

Daniel Mihály jelentése a fejedelemasszonyhoz.

Kglmes asszonyom.

Az úr isten Ngodat minden lelki testi szent áldásival, boldog hosszas országlással, az mü kgls urunk ő nga felől való örvendetes hírek hallásával, szerelmesivel együtt megáldja, tiszta szűből kévánom.

Kglmes asszonyom, Ngod kegyelmes poroncsolatját ma 27. praesentis alázatosan vettem, mit poroncsoljon Ngod, alázatosan értvén, mindenekben teljes tehetségem szerént ahoz alkalmaztatom magamat, azmint tegnap is alázatosan megírtam Ngodnak. Pelei uram mit írjon, el is küldvén, szintén ezen órában érkezék Kathona Mihály uram levele is, melyben ő kglme is csak azt az Csele uram hírét írja az szakmáriak felől. Az ide gyűlendő hadak is isten kegyelméből szaparodnak, két zászlóval érkezének tegnap kgls asszonyom az csikiak is, én is holnap az úrnak áldott napján is, ő szent felségét híván segítségűl, megindulok, Sibó és Cseh tájatt megegyezvén Pelei és Polyik uramék küldendő haddal s valamit kgls asszonyom Ngtok s hazám javára

elkövethetek, bizony elkövetem, s ha lehet gomtombáúl (?) nem cselekszem, többször is efféle dologban forogván. Ngod szokott fejedelmi méltóságában szép csendesen lehet, teljes tehetségem szerént gondot viselni igyekezem kgls asszonyom; kímeket is vagyon már hatod napja, magam 'embereimből állókat, igen jókot küldöttem, az kik szemmel látott dolgot hozzanak, valóságot, kgls asszonyom. Az mely hadaknak ujjolag való felkeléséről poroncsolt Ngod, kijövén, ha nem kivántatik, azután is én Ngod poroncsolatjához alkalmaztatom magamot. Élés dolgából vadnak kgls asszonyom nagy fogyatkozással az hadak, mivel ezek az vármegyék is igen lassan viselik magokot; az mennyiben lehet, elég zabolában tartom őköt, kicsin kártétel nékűl lehetetlen: igyekezem kgls asszonyom tehetségem szerént mindenekre gondot viselni. Noha nem levélből értettem, mindazáltal mint bizonyos hírt beszélik hogy Kállót is megadták volna urunknak ő ngának. Isten továbbra is boldogítsa Ngtokot. Én Ngodat minden dolgokról tudósítani el nem mulatom. Ezek után isten ő szent felsége boldog szerencsés jó egészséges életben tartsa meg szerelmeseivel Ngodat.

Dési mezőben alázatosan írtam Ngodnak 27. Septembris 1681.

Ngod

alázatos szolgája, igaz híve
Daniel Mihály mp.

Kívül: Az mi kglmes asszonyunknak ő ngának Erdély országának mlgos fejedelem asszonyának, nekem érdemem felett való kglmes asszonyomnak ő ngának alázatosan írtam.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

l)

1681. szept. 30.

Pólyik János jelentése.

Kegyelmes Asszonyom.

Nagyságod parancsolatja szerint akarám Nagyságodnak alázatosan értésére adnom: Makai Mihály uram írja kegyelmes asszonyom, tegnap küldött egy czímeres postát Pelei uram Daniel Mihály uramhoz ő kegyelméhez, amely azt a hírt vitte, hogy kétezer német jött volna Szathmár felől Darócz nevű faluig, amely Somlyóra igyekeznék, s az itt való hadak is mindjárt megindultak Somlyó felé s

Daniel Mihály uram is izent tegnap, hogy megindúlt ő kegyelme is, eddég ő kegyelme is Somlyó körűl lehet. Még eddég ugyan hozzám Pelei uram levele nem érkezett: ha úgy van a dolog, elhiszem, Nagyságodat is hamar fogja tudósítani ő kegyelme. Az a háromszáz lovas, amelyről ír Nagyságod, ha ide érkezik, beszállítom a hostatba. Fráter uram felől újobban mostan Nagyságodat nem tudósíthatom, mivel hirtelen akarván Nagyságodnak megírnom a hírt, meg nem látogathattam. A borbéllyal magam is beszéllettem, ezután jobban hozzá lát. Isten Nagyságodat éltesse sokáig virágzó egészségben. In Kolosvár die 30. Septembris, anno 1681.

Nagyságodnak alázatos szolgája
Polyik János mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemasszonynak ő nagyságának etc., nekem kegyelmes asszonyomnak adassék alázatosan.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

m)

1681. okt. 2.

Pólyik János levele Naláczyhoz.

Mint uramnak Kegyelmednek ajánlom alázatos szolgálatomat, isten jó egészséges, hosszú élettel áldja meg Kegyelmedet uram, szűből kivánom.

Szintén most estve uram hat óra tájban hozák az Daniel Mihály uram levelit asszonyunknak ő nagyságának, s Kegyelmeteknek közönségesen szólva; írja ő kegyelme, hogy a szakmári labonczok Kűvár vidékén három falukat vertenek fel, marhájokat elhajtották, ketteit a várhoz valónak írja, egyike viszont Teleki uram ő kegyelméé, kiről ő kegyelmének, asszonyunknak ő nagyságának s Kegyelmeteknek bűvebben fogott írni, mivel az elküldésével az leveleknek sietett ő kegyelme. Én azért uram itt nem késlelettem, nyolcz óra tájban bocsátottam ki a katonát a várasból. mikor érkezik Feírvárra, eszében veheti uram Kegyelmed, ha sietve ment. Urunk ő nagysága felől, miolta Gyurma uram megjütt, semmit sem hallottam, Somlyóról sem jütt semmi hírem uram. Ajánlom isten oltalmában Kegyelmedet, uram. Kolosvár die 2. Octobris 1681.

Kegyelmed alázatos szolgája
Polyk János mp.

Külczím: Tekintetes urnak, nemzetes Naláczi István uramnak ő kegyelmének cum pleno titulo et honore, nekem uramnak adassék.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

n)

1681. okt. 2.

Teleki Mihály jelentése.

Nékem jó kglmes asszonyom.

Méltóságos levelét Ngodnak alázatoson vettem. Betegeskedésén Ngodnak búsulok, isten Ngodat erősítse, hamar üdőn az mi jó kglmes urunk ő nga szerencsés meglátogatásával vigasztalja meg Ngodat. Az mi kglmes urunk ő nga jó egészségben vagyon, jól lehet ide az jövő út hosszúka lévén .... is érezvén, ő nga kevéssé bágyadtan volt, most jól és víg szívvel vagyon. Tököly uramat is ő nga által bocsátván az Tiszán, ki is sok hitikkel igérvén hűséget, úgy látom, egészen megnyugtatta elméjét hűségén. Az ecsediek keményen viselik magokat. Azelőtt biztattak. Még holnap itt leszen az tábor, innét Szathmár felé szándékozik ő nga. Már az hadakozásnak ideje majd elmúlik, kire egyéb okokra nézve ő nga ide ki nem késhetik. Megvallom, által látván az sok rosz dolgokat, én még Pocsajtúl jovallám vala visszamenetelünket, de így rendesebben leszen. Az csizmát Ngodnak alázatosan megszolgálom. Az német túl az Tiszán bizonyoson hol legyen, nem tudhatom. Az egriek, kik otthon voltak, felest vágtak le. Sokat Ngodnak nyavalyám miatt nem írhatok, komám urammal az egész dolgokat leirattam. Isten Ngodat az én jó kglmes urammal ifjú és kisebbik urammal sok esztendeig éltesse szerencsésen. Ecsedhez közel 2. Octobris 1681.

Ngodnak alázatos

méltatlan szolgája
Teleki Mihály mp.

Istennek hála, itt semmiben derék fogyatkozás nem volt.

Kívül: Mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelemasszonynak ő ngának jó kglmes asszonyomnak.

6-ik Octobris hozta Radi Ecsed alól az táborról.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény).

o)

1681. okt. 4.

A franczia követ üdvözli a fejedelmet a kállai diadal alkalmából.

Celsme princeps domine mihi colendissime.

Occupatum a Cels. Vra Bekzermenium et sine non maximo gaudio intellexeram, gratulari tamen, ut optaveram, non potui, quod cum abessem longius ab aula, non habui, cui meas literas darem. Optatissimum interim de Kaloviae deditione nuntium allatum est, quod quanta me laetitia extulerit, dicere Cels. Vrae non possum, nam cum eius gloriae sic faveo ut nemo magis, tum certe ex tam foelicibus expeditionis suae experimentis lubens conjicio nihil esse tantum, quod non possit ab ea facile perfici, aut obtineri. Majora itaque in dies, et qua decet, impatientia expectabo, deumque immortalem precabor omnes Cels. Vrae conatus, omnia consilia sic fortunet, ut ipsa meretur, et votis omnibus exoptat.

Celsme princeps
Celdnis Vrae
humillimus addictissimusque servitor
Du Vernay Boucauld mp.

Datum Albae-Juliae die 4. Octobris, 1681.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

LVIII.

1681. szept. 14—okt. 31.

A moldvai vajda a fejedelemhez leánya menyegzője alkalmából.

a)

1681. szept. 14.

A meghívó.

Illustrissime ac celsissime princeps
domine domine amice et vicine nobis benevole.

Istennek ő felséginek bölcs rendelésiből s az keresztény anyaszentegyháznak régi bevött rendtartását követvén, tekéntetes nagyságos Stefan Radul, az megholt havasalföldi

Radul vajdának fia ő kegyelme jegyzette volt el magának jövendőbeli szent házasságnak rendire az én kedves leányomot, Katalina asszont, kinek tisztességes hozzáadásának napját jóakaróim s atyámfiának tetszésiből, isten azt adván érni, rendeltem az következendő októbernek ó szerint kilenczedik napján. Nagyságodat azért, mint szomszéd jóakaró uramot édes társával együtt asszonyommal ő kegyelmével azon napon jelen lenni ne neheztelje, mely Nagyságod ebbeli jóakaratját örvendetes dologban meg igyekezzük szolgálni. Tudjuk s nyilván vagyon most, hogy Nagyságodnak sok búsulása lévén, tovább távozott mitőlünk az hatalmas császár poroncsolatjára, de mégis mindazonáltal kérjük Nagyságodat, hogy ne vonsza meg magát mitőlünk a jó szomszédságnak tekéntetiért, mely tisztességes napot hasonlóképpen Nagyságodnak is kivánunk és a Nagyságod jó szomszéd poroncsolatjára mindenkoron készen vagyunk. Isten ő felsége Nagyságodat sokáig jó egészségben éltesse, országában boldogítsa, mind édes magzatival együtt, tiszta szíből kévánjuk.

Datum ex Jasis die 14. mensis Septembris 1681.

Illustrissimae ac Celsissimae Dominationis
Vestrae amicus vicinus et benevolus Duka
princeps Moldaviae et Okrainiae.

Oláh aláirás:
Jo Douka voevoda.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo domino domino Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc., domino domino amico vicino et nobis benevolo. *(Igen szép pecséttel.)*

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

b)

1681. okt. 31.

Köszöni, hogy képviseltette magát a menyegzön.

Illustrissima ac celsissima principissa
Transylvaniae, domina et vicina nobis benevola.

Édes asszonyom, az Nagyságod mühozzánk mutatott jóakaratját, hogy böcsületes hívit, tekéntetes nemzetes Gyulai Ferencz uramot szerelmes gyermekink lakodalmi pompájára expediálván, kedvesen vettük, noha mindazonáltal az mü kedves szomszéd atyánkfia, az fejedelem ő nagysága távúl

levén tőllünk, mégis Nagyságod mint böcsületes asszony, a jó szomszédságnak megfelelt, böcsülettel emberit bocsátotta; ha isten ő felsége hazánkban megtart, meg ügyekezzük szolgálni egyszersmind édes feleségemmel együtt. Adja isten, hogy édes gyermekink is szolgálhassanak mind Nagyságtoknak, mind pedig gyermekinek. Hasonló jóakaratot el nem mulatjuk, melyet szívesen kévánunk Nagyságtok édes gyermekinek is. Ezzel Istennek ajánljuk Nagyságtokat, jó egésségben sokáig éltesse, országában boldogítsa.

Datum ex Jasis die 30. mensis Octobris anno Domini 1681.

Illustrissimae ac Celsissimae Dominationis
Vestrae vicinus et benevolus
Duka
princeps Moldaviae ac Okrajnae.

Oláh aláírással
Jo Douka voevoda.

Külczím: Illustrissimae ac celsissimae principissiae Transylvaniae, partium regni Hungariae dominae et Siculorum comitissae etc. Dominae vicinae nobis benevolae.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

LIX.

1681. okt. 24.

Teleki levele Naláczy Istvánhoz.

Kedves uram s komám.

Harmad napja, hogy gróf uramnak levelei kezemhez jöttek, Szibert uram levelében tettem; azért nem küldhettem eddig el, hogy a német levelek fordítása után várakoztam, de azt sem tudom, mint vagyok leányom betegsége miatt; ma várom Péczi uramat ide; félek, ide rekedek, sokért pedig itt nem telelnék: ha most bémenetelre feleségemet reá nem vehetem, tudom, annál inkább nem ezután, közelítvén betegségének ideje. Mit írjon Vesseléni Pál uram is, levelének erről való részét leiratván, kgdnek oda küldöttem, úgy látom, azok egymást eszik. Fráter István uram is mit írt, kgdnek oda küldtem. Most egyéb híreim nincsenek, ez a német is most csendesen láttatik magát viselni. Kgdet kérem, tudósítson. Isten éltesse Kgdet. Kővár, 24. Octobris 1681.

Kgdmed szolgája komja
Teleki Mihály mp.

Kívül: Ttes nemz. Naláczy István uramnak, főhopmester kedves uramnak, komámnak.

(A Magy. Tud. Akadémia tulajdonában levő eredetiről.)

LX.

1681. nov. 4.

Teleki a fejedelemasszonyhoz.

Nékem jó kglmes asszonyom!

Istennek nagy látogatása vagyon, már Kató lányom könnyebben volna. Ez hétnek vége felé tágulván az hírek, vagy az jövő hétnek elein akartam indúlnom: ma hirtelen betegedék meg Apafi Miklósné. Ha itt rekedek szegény elalélt feleségemmel, nem tudom mint leszek, másképen is sok fogyatkozásokkal levén, Isten ő felsége akaratjának kell végbenmenni. Az viskiek felől mit írjon Fráter István uram, Ngodnak alázatosan elküldöttem; én nem tudom, hol járt az ő kglme levele, én kezemben ezen órában hozták. Istən Ngodat az én jó kglmes urammal, választott ifjú urunkkal, az kisebbik urammal ő ngával sok esztendeig szerencsésen éltesse. 4. November 1681.

Ngodnak alázatos

méltatlan szolgája
Teleki Mihály mp.

Külczím: Mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelemasszonynak ő ngának, nekem jó kglmes asszonyomnak adassék alázatosan.

(A M. T. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

LXI.

1681. okt. 18—decz. 26.

Portai tárgyalások.

a)

1681. okt. 18.

Maurocordatus levele a fejedelemhez.

Celsme princeps ac dne colendme.

Et si literae Cels. Vrae ad me transmissae summa brevitate conscriptae sint, ex litteris tamen supremi vesirii

reditum ipsius agnovi; plane in hac aula pro magnitudine suscepti negotii amplissima actorum notitia optabatur, cum enim fundamentum expeditionis istius, Ungarorum fidelitas sit, atque juxta desideratam formam tum athame, tum subsidiorum ipsorum ad expeditionem accommodatio, quid inprimis cum illis actum sit, quidve sperari possit per operam et studium Celdnis Tuae, id cognitum habere volunt moderatores istius potentissimi imperii; itaque cum hoc tam grave negotium per insinuationem et consilium Celdnis Tuae, quo par est, studio incaeptum sit a fulgidissima porta, eiusque executio prudentiae pariter et diligentiae Tuae commissum sit, dignetur juxta propositum ab ipsa rei tenorem, continuationem ipsius prosequi et de rebus omnibus ad istius negotii integritatem pertinentibus tum serio curam adhibere, tum excelsum supremum vesirium informare atque instruere, ita enim, quae servitiis potentissimi imperii ab ipsa magnis laboribus impenditur opera, cum innotescat, in laudem atque meritum ipsius redundabit. Caeterum deus altus ipsam diu prosperam atque incolumem conservet. Datae Constantinopoli 1681. die 18. Octobris.

Celdnis tuae

ad officia paratissimus
Alexander Maurocordatus mp.

Kívül: Celsmo principi Transylvaniae, comiti Siculorum, ac dno partium regni Ungariae, dno dno Michael Apafi dno mihi colendissimo.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

Jegyzet. A nagyvezér levelét, mely hasonlóan okt. 18-án kelt, l. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 195. l.

b)

1681. nov. 18.

Székely László, Gyeröfi György és Mikó István portai követeknek adott utasítás.

(Megjelent Deák Farkas: A Bujdosók Levéltára 302. s k. ll.)

c)

1681. nov. 18.

Apafi levele a nagyvezérhez.

Excellentissime domine supreme vezerii, domine mihi benignissime.

Literas Excellentiae Vestrae proxime ad me datas fideli obsequio et honore ab antiquo observatis recepi; continentiis earundem fideliter perceptis, in quibus Excellentia Vestra se per me quasi molestatam concepisse perhibet, eo quod negotium Hungarorum, gratia et commissione potentissimi imperatoris Vestraeque Excellentiae favore susceptum cum ejusdem progressu et statu ulteriori breviter exposuerim, quo magis dolendum, vix quippiam obtingere mihi potuisset: quandoquidem a principio muneris mei, praetitulati potentissimi imperatoris gratia suscepti, Vestraeque Excellentiae favore condecorati vel umbram infidelitatis me sedulo praecavisse noverim, quin imo juxta facultatum mearum exigentias in quibuslibet negotiis mihi commissis, cum humili submissione promptum praebuerim atque paratum; in procurandis autem promovendisque Ungarorum negotiis juxta ejusdem imperatoriae majestatis et Excellentiae Vestrae commissiones quantum adhibuerim operae, vix a quopiam in dubium revocari posse putem; praesertim vero in praesenti expeditione ejusdem quanto cum vitae, fortunarum mearum jactura, rerumque susceptarum ex dei beneficio foelici successu desudarim, nemo negare potesse. Adfuit enim mihi gratia potentissimi imperatoris, Vestraeque Excellentiae favore negotium Ungarorum promovendi facultas omnimoda, adfuit etiam animi et corporis mei meorumque dexteritas et promptitudo eadem exequendi, nec defuit adversariorum quoque animus gratiam ante nominati potentissimi imperatoris amplectendi, qui me magno cum animi sui applausu expectantes acceptarunt, fortalitiorum quorundam deditione, magnaeque provinciae circumjacentis potentissimi imperatoris protectioni deditione testibus; ego tamen, ut ab antiquo consvevi, longa cum eorum declaratione benignas Vestrae Excellentiae, minus autem potentissimae imperatoriae majestatis aures gravare duxi honestum, ne partium mearum formidini, partim vero fortunarum jacturae erectioris animi praebuisse videar argumenta: Eadem omnia, rerum aliorumque testimoniis commisi perhibenda. Fuit ut praetactum est, Beszermini et Calloviae expugnatio, aliorumque locorum

quorundam, et provinciae circumjacentis protectioni potentissimi imperatoris subactio, quorum omnium curam fidelem, juxta insignis nominis potentissimi imperatoris Athname tenores, ipsorumque postulationes, ex consensu illustrissimi domini Szerdarii, eisdem Ungaris committendum duxi; et ne insultibus insidiisque hostium tandem praepediantur, sed cum fidelitate jam contestata permanentes, clementi suae imperatoriae majestatis dispositioni subjaceant, succursu quoque confiniorum Turcicorum instructa reliqui, et nisi dispositionem meam neglexissent Ungari, succursumque praetactorum confiniorum forte contemsissent, praetacta fortalitia provinciaque imperatoris potentissimi, fideli mea opera redacta et disposita inviolata perstitissent, persisterent etiam depraesenti. Ipsi ergo ungari super adversis eorum eventibus Excellentiae Vestrae reddant rationem, super quibus omnibus quanquam brevibus Vestram Excellentiam informaverim fidelitatis meae dexteritatem in eisdem quoque contestatam fidelibus aliorum testimoniis committendo; commissione tamen Vestrae Excellentiae id ipsum jubente quanto brevius clarius tamen fieri potuit, praesentibus demisse detegenda duxi. Dimidium facti, qui bene coepit, habet, optime probat observator apud nos. Rerum enim quarumlibet gerendarum foelix exordium dimidietatem foelicis ejusdem progressus obtinuisse reputatur: sed proh dolor, solita ungarorum utplurimum jurisdictioni domini Thökölyi subjacentium, tanto ipsorum exulantium intervallo exulta discordia, tempore conjunctionis nostrae cum illis factae, initium negotii mihi commissi adeo perturbavit, ut nisi adversi aliquid mihi forte imputari praevidissem, magnae alias fortunae me ipsum duxissem exponendum; sed gratia dei, fidelitateque meorum erectus, jacturam omnesque illorum inconvenientias spe complanationis eorum fretus, patienter pertuli. Hinc cum illustrissimo domino szerdario unanimes progredientes, negotium ungarorum susceptum in insignem potentissimi imperatoris memoriam fato secundatum complevimus et disposuimus modo et ordine praedeclaratis. Interim hostes non ita longe quidem a nobis profligatos obscuros tamen et dubios Tibiscum transcendisse, aliosque plurimos adventare, expertorum ungarorum domini Tökölyi alii familiarum provisionis, alii hostium persecutionis sub praetextu, alii vero rapinae causa invitis nobis, imo et ipso forte domino Theokölyio dispersi sunt, paucis cum eodem Theokölyio et Veselenio in castris remanentibus. Ex quo ungarorum discessu ne forte aliquid inconvenientiae vel

eorundem ad partes adversas[1]) contingat, ex consilio illustrissimi domini szerdarii, ipsiusque domini Tökölyi id ipsum postulantis ungaros dispersos congregandi, regendi, atque in fidelitate potentissimi imperatoris conservandi causa, Tybiscum transire non impedivi: qui tamen hactenus eosdem in unum cogere non potuisse literis significat, quanquam quempiam eorum fidem imperatoriae majestati oblatam violasse non referat, quin potius animum hostibus praetitulatae potentissimae imperatoriae majestatis persequendi perhibent, in quo eosdem perseveraturos ego quoque serio demandavi; fidelitatem meam erga potentissimum imperatorem et Vestram Excellentiam hoc quoque officio ingenue contestaturus. Tandem moventes castra Ecsedinum versus, spe freti eorundem etiam deditionis contestatae, ut nobis relatum est, discordia et dispersione ungarorum turcicorumque militum incommodis, rerum insuper mearum jacturis informati reformidaverunt, et se se hostiliter opponentes magisque deditionem meditaturos declararunt. Impares ergo et discordes, ut praemissum est Szathmarium versus castra protraximus: sed quid mihi interim accidit, infortunii, ecce! dum ego cum fidelibus potentissimi imperatoris super deditione urbis Szathmár per eorundem legatos contestata meditarer, irruerunt in me milites quidam Varadienses Janizari dicti, et nisi deus propitius mihi adfuisset, actum de me exstitisset: mox iidem Janizari ipsum et illustrissimum dominum Szerdarum hostiliter circumdatum, nisi confiniorum turcicorum officiales illis restitissent, vita eundem privatum reliquissent: his tamen fato aversis milites meos turmatim invadentes propulsarunt, quosdam ex eisdem interficientes ex quo nefando hoc casu qualem castra totumque negotium sortitum fuissent eventum, nisi ut praemissum est deus propitius nobis adfuisset, vestrae excellentiae committo dejudicandum; sed nec postea iidem Janizari exercitiis suis incommodis supersederunt, quin imo omnibus nostris conatibus et processibus apertissimo fuerunt impedimento. Contra enim insignis nominis potentissimi imperatoris Athname tenores, incolas provinciae, potestati suae majestatis subjugatae ut plurimum captos abduxerunt; fortalitia una cum templis et aliis aedificiis igni comburenda tradiderunt, testibus Egriensium et aliis confiniorum Turcicis militibus. Haec quoque et alia ipsorum facinora fidelitatis meae sinceritate involuta tenui.(?)[2]) Fidelitate interim

---

[1]) A másoló egy szót (valószinűleg ezt hogy : transgressio) kihagyott.
[2]) Itt a másoló egy sort valószinűleg kihagyott.

praetactorum Szathmariensium contestata praedictas ob causas ut compertum habuimus frustrati; his sic agitatis spe horum etiam indignorum ....[1]) decompositis una cum illustrissimo domino Szerdario quid ulterius facturi simus, dubitantes, placuit dominum Tökölyium accersendum super negotio tractaturi; sed nec ipse appulit nec milites suos nobis cooperaturos permisit; quibus, ac etiam inaedia, nec non pestilentia meorum denique hostium adventu, tributi insuper congerendi administrandique regni Transylvaniae defectu, ac aliis etiam quam plurimis propediti causis, illustrissimi domini Szerdarii ex consensu consultius duximus eundem cum militibus Turcicis ad suos, meos vero cum nostris paulatim e tergis hostium in confinia Transylvanica redire, quam milites utrinque defessos et exhaustos una cum munitionibus rerumque Transylvanicarum statibus insperatae exponere fortunae. Ex his itaque progressum negociorum ungarorum, rerum insuper vitaeque jacturam, cum fide dignis reditus mei rationibus, facile Tuae Excellentiae prospicere candideque potentissimae imperatoriae majestati referre licebit. Sed quid dicam me rediisse, cum nec arma, nec fideles meos quieti suae restituerim, sed potiori ex parte in confiniis regni potentissimi imperatoris mihi commissis excubias agere disposuerim; hostes enim ejusdem potentissimi imperatoris non contenti irruptionibus et depopulationibus partium confiniorum Transylvaniae in absentia mea patratis continuis excursionibus minisque et depopulationibus praetactorum confiniorum, hostilitatem suam continuo operantur. Quaerit insuper Excellentia Vestra, quid deinceps super negotio ungarorum mihi consultum sit? ne facultas potentissimi imperatoris, et favor Excellentiae Vestrae super eorundem cura mihi commissa vel umbram jacturae aliqua in parte patiatur; cum immortali suae majestatis existimationis defectu mihi imputando. Proh dolor! fatalis haec quaestio quomodo per me sit interpraetanda, non video, quicquid enim fidelitatis nostrae necessitudo ab initio suscepti muneris mei, proxime vero ratione commissionis potentissimi imperatoris, in negotiorum ungarorum expostulavit, cum vitae, fortunarum expensarumque mearum jactura, ut et felici eorum quoque progressu contestatus fecerim; sed si ipsorum praememorata tantoque disturbiorum intervallo exculta discordia (quorum in conservatione ab initio eorum exilio quantum sudaverim, quantumque expenderim, deum cum ipsorum testimoniis obtestor) dis-

[1]) Egy szónak üres hely van hagyva (talán: hominum).

ciplinae et congruo regimini repugnet (super quorum praetacta discordia Vestram quoque Excellentiam non paucis informavi) et infoelicem sortiatur eventum, an mihi imputandum sit? Proxime quod negotium obtinet ipsorum, deum obtestor, universas facultates officiorum meorum juxta possibilitatis meae exigentiam promovendo et complanando fideliter praestiti, inposterum quoque meam erga potentissimae imperatoriae majestatis, Vestraeque Excellentiae favorem ingenue observaturus dexteritatem, atque insuper ungaros etiam in fidelitate potentissimae imperatoriae majestatis debita conservare satagam; cognita tamen jam ipsorum discordia, pertesioneque ut plurimum tanti exilii, metuendum, ne alii dolosis verbis, alii placidis oblationibus, alii vero stratagematibus forte bellicis decipiantur, domentur, aut dispergantur, cum testibus literarum interceptarum tenoribus hostes ejusdem potentissimae imperatoriae majestatis (ipso quoque Pontifice romanorum consilio opibusque in id intendente) undique unionem Gallorum aliarumque gentium communionem ac bella intensissima adversus ejusdem imperatoriam majestatem machinentur, quo pacto qeuis et cui futurus hungaricarum rerum eventus imputandus erit altissimae excellentiae vestrae committo censurae. Ob hoc igitur etsi adverso conceperim animo, annuente etiam illustrissimo domino Szerdario, armisticium ineundum (servatis tamen ungarorum fidelitatis debitae argumentis) domino Tökölyio intimavi; hibernationi ungarorum sine molestia confiniorum potentissimi imperatoris fienda consulturus, quo bene disposito utrinque componentur adversarii; atque interea si potentissimae imperatoriae majestati Vestraeque Excellentiae visum fuerit, per placida media negotium eorundem componendum tractare licebit. Postremum idque durissimum Excellentiae Vestrae mandatum deputationem quartiriorum ungarorum in confiniis Transylvanicis commemorans inauditum mihi intonuit; etiamsi ei, in id ipsum exequendo perferendoque minime essemus impares. Cum tamen arma Transylvaniae potiori ex parte in confiniis ejusdem ut praetactum est excubias agant, alii vero tributo annuali congerendo operam navent, lumini quoque naturae alienum videtur regno tantis involuto vicissitudinibus quospiam quartirio sublevare. Sed quod majus est, canones Transylvaniae a potentissima imperatoria majestate roborati et hactenus observati, quomodo possent violationi exponi sine immortalis eiusdem majestatis memoriae difficultate? Verum deum ipsum testem invoco, adeo exhausta tota Transylvania jacet, ut etiam si praetactis aliisque grava-

minibus exolvatur, vix tamen tributo annuali in posterum persolvendo sufficiat. His ergo Excellentiae Vestrae candide expositis obnixe Excellentiam Vestram velim rogatam, ut iisdem perceptis et clementer acceptatis excusatum me magis, quam aggravandum habitum paterno suo uti consvevit favore amplecti, meaeque fidelitatis erga potentissimam imperatoriam majestatem, Vestraeque Excellentiae favorem observatae argumenta, una cum rerum, existimationisque mearum prospera securitate praementionatae potentissimae imperatoriae majestati recomendare dignetur, gratiam ejusdem cum favore Vestrae Excellentiae paternam conjunctam amplius etiam mihi regnoque Transylvaniae clementer elargiendo. Quartirium autem ungarorum in confiniis Transylvaniae deputandum atque disponendum benigne nobis avertat, ne aeternam Vestrae Excellentiae memoriam, canonum regni Transylvaniae a potentissima imperatoria majestate confirmatarum violationem, cum eversione totius Transylvaniae gementes, quin imo eandem universi regni Transylvaniae incolae in haeredes haeredum perpetuo cum gaudio praedicando recolendam relinquant. Ego autem in his aliisque rerum mearum difficultatibus paternam Vestrae Excellentiae favorem amplectens, eidemque cum debitae fidelitatis meae oblatione innitens maneo

ejusdem Excellentiae
Vestrae.

(Rosz másolat. M.-Vásárhelyen a gróf Teleki cs. ltárában. Miss. No 108.)

d)

1681. nov. 20.

Gyulai Tamásnak s Medgyesi Sámuelnek, a váradi basához küldött követeknek adott utasítás.

(Megjelent a Bujdosók Levértárában 308. s köv. ll.)

e)

1681. decz. 6.

Székely László jelentése a fejedelemasszonynak.

Alázatos szolgálatimat ajánlom Nagyságodnak mint kegyelmes asszonyomnak, kivánom, isten Nagyságodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa.

Itt kegyelmes asszonyom, valóban nagy harag volt urunkra ő nagyságára az hamar való visszajövetelért s az várak visszavételéért, magánoson szemben levén az vezér velem, sok szemre való hányási voltak, melyeket urunknak ő nagyságának írt levelemben egészen letettem, megláthatja Nagyságod; mindazáltal istennek hála, megcsendesítettem elméjét, az kis urunk ő nagysága dolgához addig is hozzá sem akartak szólni. Mindazonáltal abban is már jó reménséget nyujtottak, csakhogy az császár ben nem levén, be sem jű. Egy két holnapok alatt mulatásunk lészen, az míg oda alá- s feljárnak hozzája. Az mint Nagyságod parancsolta vala, hogy Csákit vigyem ki innét, mégis az útban mindenütt hirdette, hogy most felké(sé)rem űket; mihelt beérkeztünk, másnap mingyárt kiszökött innét, Havasalföldében ment. Nagyságtok gratiájára kimegyen, azmint Szankován mondá, mert ő külte el. Paskóval egymástúl külön szakadtak volt, az itt marad; valóban búsúl, mert az adósok űzik s tömlöczczel fenyegették. Bekizi (?) azt izente, kijün. Ezzel istennek gondviselése alá ajánlom Nagyságodat. Datum ex Constantinopoli die 6. Decembris anno 1681.

Nagyságod alázatos híve és szolgája
Székely László mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemasszonnak ő nagyságának, nekem kegyelmes asszonyomnak adassék.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

f)

1681. decz. 6.

Apafi követeinek Székely László, Gyerőfi György és Mikó Istvánnak jelentése a fejedelemhez.

(Megjelent a Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 182. l.)

g)

1681. decz. 26.

Tanácsurak votuma a porta által támasztott nehézségek ügyében.

Mlgos fejedelem, kglmes urunk.

Ngod méltóságos levelét kgls urunk igen alázatoson vettük, mind az portán levő Ngod követ úr híveinek Ngod-

nak írt levelek pariájával együtt. Az Ngod kegyelmes parancsolatja szerint kgls urunk tehetségünk szerint megfontolván azokat az portáról hozott írásokat, azokban oly scrupulusokat láttunk lenni, melyek mind Ngodnak, mind az szegény hazának jövendő romlására czélozhatnak, melyre nézve azokra ország híre és akaratja nélkül, az mi vékony itíletünk szerint, Ngod hozzá nem szólhat.

1. Mert az Maurocordatus intimatiója szerint, melyet az követ uraknak tett, hogy Ngod az fővezérnek írjon egy szép levelet, melyben micsoda ratióval mentse Ngod az vezér előtt magát az táborból való hazajövetel dolgából, annál Ngod fundamentomosb ratiókkal mentette magát az fővezérnek maga embere által küldött Ngod levelében, mind az követ uraknak írott Ngod instructiójában (melyet Balásházi uram vitt be); hogy pedig Ngod az ő tanácsa szerint arra igírje magát, hogy ez jövő esztendőt adván isten Ngodnak érni, mind az császárnak, mind az vezérnek Ngod megmutatja, hogy ebben az esztendőben lett hadakozásbeli fogyatkozásokat Ngod mind kipótolja, ez kgls uram lehetetlen ígíret volna Ngodtól, holott az jó szerencseadás isten áldása, s egyedül csak ő felsége titkában áll; azonban az török jövendőre való készületit az német is megértvén, derekasabban készül az defensához (s kitől isten ő felsége szent fiáért Ngodat oltalmazza, Ngodot is valami oly nyavalya találhatja), s az erdélyi erő is teljességgel extenuálódott, exhauriálódott értékitől, melyekre nézve Ngodnak jövendőben ilyen progressusa sem lehetne, mint ez idén volt, s ha Ngod most leveliben olyan nagy dologra kötelezné magát, s azt végben nem vihetvén, Ngodhoz abban az causában az porta mint viselhetné azután magát, az idő akkor mutatná meg.

2. Az generalis választásáról az holott azt irják, hogy az magyarok közönségesen válaszszanak generalist magoknak akárkit, s az porta confirmálja (addálván ezen particulát hozzá), nem úgy, hogy jövendőben fejedelem legyen, hanem mint generalis csak.

3. Ez is nagy gondolkodásra való materia kgls urunk, mert Bocskai fejedelmet is elsőbben az német ellen csak generalisnak választották volt, subsequálta, hogy nemsokára magyarországi fejedelemnek koronázta meg a vezér az Rákos mezején, s az után erdélyi fejedelemmé lett.

4. Az ifjú urunk ő nga confirmatióját is hogy ennyire halogatja, az alatt is, kgls urunk, fekhetik ravasz praktikája.

5. Az hol írják az követ urak, hogy Ngodnak hat hét esztendővel ezelőtt portára írt levelét, az melyben holmi solicitatiói voltak Ngodnak, ő kglknek szemekre hánták: ez kglmes urunk jövendőre is ehez gondolkodásra való példát ad Ngodnak, hogy most is ha Ngod méltóságos leveliben valamit találna az portának igírni jövendőre, hasonlóképpen reá emlékeztetnék Ngodat; egyébként ha mit ez elmúlt előtti esztendőkben Ngod solicitált az portán levelei által, Ngod az szerint írhatott, az mint Ngodat akkor az magyarországiak bíztatták, akkor az magyarok is disgustatusabbak levén, mivel se liberum religionis excercitium nem igírtetett volt nekik, se palatinus nem tétetett volt köztök, de most mind liberum religionis exercitium igírtetik nekik, mind magyar palatinus tétetett.

Ezeken kívül is kgls urunk lévén oly fontos materiák azon írásában az követ uraknak, az melyre csak valami részibe is választ tenni Ngodnak az tanácsnak öszvegyülése nélkül nem lehet, Ngod kegyelmessége járulván, minthogy az követ urak is azt írják levelekben: Ngod Ebesfalvára convocáltassa az tanácsi rendet, isten Ngodat felhozván, hogy az egész tanács determinatiójából legyen, mi rendet kellessék Ngodnak ezekben az dolgokban követni, addig pedig Ngod postán az követ urakat tudósítsa, hogy Ngod az ő kglmek írása szerint menten az innepek után az tanácsot convocáltatja, s minden késedelem nélkül választ teszen Ngod ő kglknek az dolgokra, elébb az innepek jelenvolta nem engedvén Ngodnak az tanácsnak öszvehivását.

Addig pedig míg ő kglmek újabban való Ngod írását nem veszik, akármi dologból is Ngod és a tanács híre nélkül semmi igíretre ő kglmek senkinek is semmi okból ne menjenek, és ő kglmek az portáról Ngod híre nélkül ki ne indúljanak, míg újabban Ngod az ő kglmek kiindulásáról nem parancsol ő kglmeknek.

Ezek után istennek ő felségének bő áldása maradjon Nagyságodon méltóságos házával együtt. Ex Keresd, 1681. 26. Decembris.

Ngodnak méltatlan alázatos szolgái
igaz hívei
Bethlen Gergely mp.
Bethlen Elek mp.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

Jegyzet. Barcsay Mihály votumát ugyanez ügyben l. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 197. l.

h)

1682. jan. 14.

Székely László portai követ jelentése a fejedelemasszonyhoz.

(Megjelent Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 199. l.)

i)

1682. febr. 2.

Székely László portai követ jelentése a fejedelemasszonynak

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak, mint kgls asszonyomnak; kivánom, isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa.

Miben legyenek itt az dolgok kgls asszonyom, urunknak ő ngának az mely levelet írtunk, abbúl megláthatja Ngod, mivel urunknak ő ngának egészen megírtuk az dolgokat. Istennek hála, itt az dolgok lecsendesedtek urunk ő nga iránt, hanem az kis urunk ő nga confirmatiója forog fenn, melyet is kgls asszonyom feles költség nélkűl bizony véghez nem vihetönk különben, csak fizethessünk, ezek készek az confirmatióra; hanem Ngtok igen postán tudósítson, mitevők legyünk, mert tartok attúl, ha az császár bejű hirtelen, csak reá szorítanak bennünket, az ország részérűl való követ uraim penig, az mint írtam Ngodnak, csak azért mondják, hogy nekik nincs instructiójokban, hogy az ország részérűl semmit is *(így!)* igérjenek, noha én hiszem, hogy az ország is megsegíti Ngtokat ebben. Az mely egymásokat innét visznek, elfelejtettem volt Ngodnak megírni: bár ne igen egyék Ngtok afélét, mert itt mirigyben halnak régen. Ezzel istennek gondviselése alá ajánlom Ngodat. Datum ex Constantinopoli die 2. Februarii anno 1682.

Ngod

alázatos szolgája
Székely László mp.

P. S. Azelőtt is írtam vala Ngodnak, az mely egymásokat vásároltatott volt Ngod ide, Szeghalmi uramtúl megküldte volt ugyan Ngod egészen az árát, de száz tallérát nem adta meg, melyet az török valóban solicitál, hanem Ngod parancsoljon felőle, hozzák meg, mert ez Ngodnak tekintetiért várta eddig is.

Kívül: Az erdélyi mlgos fejedelemasszonynak ő ngának, nekem kglmes asszonyomnak adassék.

(A Nemzeti Múzeumban őrzött eredetiről.)

k)

1682. febr. 3.

Gyeröfi György portai követ febr. 3-iki jelentése.

Mlgos fejedelemasszony, nekem jó kglmes asszonyom. Az Ngod méltóságos parancsolatját elvöttem, mit parancsoljon, értem. Ngod megnyugodjék benne, ha lehetne, véremmel is igyekezném Ngodnak szolgálni, nemhogy elmulatnám innét való dolgairól tudósítani, ha olyat vettem volna eszemben, mivel mindeneket, kik bementek az fővezér eleiben, én fordítottam deákra. Az hadakozás dolgáról eléggé tudósítottam Ngodat, azt bizon el nem kerülhetjük, úgy látom, mert azt az porta föltette. Az mi az ifjú urunk confirmatióját illeti, tegnap audientiák lévén az fővezér tihájánál az ő nga nekünk küldött választételét praesentáltok neki; igérte Ngodhoz jóakaratját mindenben, mikor az ifjú urunk dolgát előhoztuk volna, azt felelé vala, kik ehhez az fényes portához folyamodtak, ha dolgok valamiben haladott is, de senkit szomorú válaszszal el nem eresztett. Ugyan tegnap estve behivatván az kapitihát Cordatust, (?) azt izente, hogy Ngodtól mennyire volna parancsolatunk, hogy az igéretben mehetnénk, azt tudatja az vezér tihája: mi megizentük, hogy az mi tefterünkben huszonötezer tallér vagyon felírva, többet Rákóczi György is nem adott, noha sokkal nagyobb volt az ország. Bizon kegyelmes asszonyom igen kivántatnék, Ngod tudósítana, mennyire mehetnénk el az igéretben, mert ezek igen pénzszerető emberek, az muszkákkal való békességeket is már elérvén, igen felfuvalkodtak. Hogy félben hadjuk csak az igéretért az ifjú urunk dolgát, mind Ngodnak, mind az szegény hazának veszedelmes, mert az szabad választásunkot egészen elrontjuk, mindazonáltal hagyom az Ngod bölcs itíletire, úgy legyen, mint akarja. Azt is megmondottuk, reánk ő nga sem az nemes ország nem vethet, semmi kedvek az hadakozásra nincsen. Az ország népe is, hogy adózzon is, hadakozzék is, lehetetlen. Erre ugyan nem felelt a tiha, de bizon, ha az német be nem küld követet és meg nem békéllik, az elmenetel meg nem máslódik. Ha az fővezérrel szemben való létünk megleszen, ott

is el nem mulatjuk, hogy ne supplicáljuk, hogy ne terhelje az szegény hazát az hadban való menetellel. Turzai urammal az Ngod parancsolatját visszaküldöm, az dolgok is addig jobb progressusban vétetődnek. Az császár is azt mondják bizonnyal, hogy 16. Februarii beérkezik, addig azmint értem szemben velünk az fővezér is nem fog lenni. Adja isten, levelem Ngodat találja kivánt egészségben.

Constantinopoli 3. Februarii 1682.

Ngodnak

alázatos híve, szolgája
Gerőffy György mp.

Ngodnak szóló levelemet már elvégeztem vala, hogy felhivata az fővezér tihája, tudakozván tőlünk, mit adnak az ifjú uram ő nga confirmatiójáért, megmondók, hogy mint régen szokás vala, 25 ezer tallért, csak megkaczagá magát és mondá, talán játszunk vele, hogy olyan dologért, mint az erdélyi fejedelemség, annyit kell igérnünk, holott nálok is fel volna írva, mit adtanak az Rákócziak magok fejedelemségiért. Isten kegyelméből, ha adhatnak kglmes asszonyom, egyben menne, de bizon feles summában leszen; ha félben hagyjuk is, igen káros, mert kicsin szabadsága is szegény hazánknak elvesz, más idegen nemzeteknek is példabeszédi leszünk. Azt igen forgatja, hogy az Ngod méltóságos háza most ez alkalmatossággal örökösíttetik meg az erdéli fejedelemségnek birásában: pénz helyében kglmes asszonyom csak iszen az országot megtartsa, leszen pénz.

Külczím: **Az erdéli méltóságos fejedelemasszonynak ő ngának, nekem jó kglmes asszonyomnak ő ngának adassék.**

(Az Akadémia birtokában levő eredetiről.)

LXII.

1682. jan. 10.

A tanácsurak Theökölynek, némely követelései ügyében.

Ilme dne comes, dne nobis benevole.

Fráter István uramnak írott Kgd levelét kgls urunk ő nga közölvén velünk, abban való némely terminusin, s annál inkább Máramaros vármegye s abban a mi kgls urunk országunk törvénye szerént apprehendált jószágira való fenyegetédzésin nem kevéssé csudálkoztunk. Akarók azért Kgdet atyafiságosan admoneálnunk, accommodálja úgy az alatta valókat s magát is, legkisebb kárt a mi kgls urunk biro-

dalmabeliek semmi szín és praetextus alatt embereitől ne szenvedjenek. Tudván Kgd, ez hazának az féléről írott szoros articulusit és törvényit, cselekedjék mindenekben kgls urunkhoz s ez hazához való kötelessége szerént. Egyébaránt, ha Kgdet is mi kár s búsulás követi, magának tulajdonítsa. Eandem de reliquo bene valere desideramus. Balásfalván 10. Januarii 1682.

Ilmae Dnis Vrae
ad officia parati:

Paulus Haller mp.	Franciscus Rédei mp.
Michael Teleki mp.	Gregorius Bethlen mp.
Joannes Nemes mp.	Clemens Mikes mp.
Alexius Bethlen mp.	Barcsai Mihály mp.

(A Nemzeti Múzeum könyvtárában őrzött egykorú másolatról.)

LXIII.

1682. jan. 17.

Meghivó a febr. 17-iki országgyülésre.

Michael Apafi dei gratia princeps Transilvaniae partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Spectabiles, magnifici, generosi, egregii, nobiles nobis dilecti salutem et gratiam nostram. Az nemes ország arról írott articulusi s végzési szerint az esztendőnkint való országos gyűléseket ki akarván szolgáltatnunk. És mivel az nemes ország adajának idejekorán való administratiójában függ az hazának békességes megmaradása, abban levő sok fogyatkozásoknak helyben állításáért tetszett Kglmeteknek böcsületes tanácsúr híveink ő kglmek megegyezésekből generalis országgyülését promulgáltatnunk, tudván azt, hogy azonkivül is nemsokára érkeznek olyan materiák, melyek Kglmetek együttlétét és consultatiójokat kivánják. Kglmeteknek azért igen serio és kglmesen parancsoljuk, pro die 17. mensis proxime affuturi Februarii Fogarasi városunkban böcsületes követjek által légyen jelen. Ezen alkalmatossággal az dietákon agitálni szokott causák is elővétetnek és az régi jó szokás és rendtartás szerint folyások lészen. Secus sub poena in generali decreto et articulis regni expressa non facturi. Datum in castro nostro Ebesfalviense die 17. Januarii 1682.

M. Apafi mp.

Az 1682. febr. 3-iki udvarhelyi gyűlés végzése az okmányon: Főtiszt uraimék mellé választottuk követekül: Ugron Ferencz, Ferenczy György, Kovács Zsigmond és Zolya István uraimék. O kglmek költségére vetettünk minden szabadsággal élő személyen exigáltatni kilencz-kilencz pénzt, melyet Gálfi György uram percipiáljon.

Instructio dnorum legatorum: Ez haza megmaradását czélzó dolgokban ő kglmek az statusokkal egyetértvén, tehetségek szerént munkálkodjanak; semmi nagyobb súlyt, adózást az székre ne hozzanak, sőt az melyben vagyunk, azt is ha lehet mitigálják.

Vagyon ilyen megbántódásunk is, hogy tőlünk ellopott marháinkat az szomszéd szászság határin, kiváltképpen Szász-Kézdin megnyúzva találtatik, az articulus szerint nem akarják menteni városokat, falujokat, fizetni sem akarnak, hanem igazítnak arra, hogy oláhok vannak köztök, s mentsék azok magokat. Kivánnók, hogy ők is az országnak arról írott articulusához tartsák magokat.

Külczím: Spectabilibus gener. egr. *stb.* a rendes Udvarhelyszékhez.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXIV.

1682. febr. 17—márcz. 14.

A fogarasi országgyűlés törvényei s irományai.

a)

1682. febr. 17.

A törvények.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, ceterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 17. mensis Februarii anni praesentis 1682. in oppidum nostrum Fogaras ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infra-

scriptos articulos in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos. Supplicantes nobis humilime, ut nos omnes et singulos eos articulos, omniaque et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est:

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem 17. mensis Februarii anni praesentis 1682. in oppidum nostrum Fogaras ex edicto nostro principali indictis et celebratis conclusi.

Art. I.

Az adóról.

Az Ngod méltóságos propositóinak rendiben kegyelmesen Ngod emlékeztet bennünket arról, hogy édes hazánk virágzó békességének és békességes megmaradásunknak is boldog jele külsőképen az fényes porta kedvekeresése volna, mely kiváltképen az esztendőnként tartozó adónknak az ő idejében való bészolgáltatásában állana: intvén Ngod kegyelmesen bennünket, viselnénk szorgalmatos gondot rólla. Mi is azért egész országúl, három nemzetűl az Ngod kegyelmes intését előttünk viselvén, az Ngod kegyelmes tetszéséből az jelenvaló 1682. esztendőre mind kapuszám után, mind penig egyéb mindenféle adózó helyekre és személyekre annyi számú adót vetettünk, az mennyit az elmúlt 1681. esztendőben vetettünk volt, administratiójának is terminusát helybenhagyván.

Art. II.

Az adóperceptorokrúl való számvétel és adóbéli difficultások eligazításáról.

Nem kevés fogyatkozásunkkal tapasztaljuk kegmes urunk, hogy az adó felvetését gyakrabban megfáradt és meg is unatkozott elmével szoktuk viselni. Végeztük azért az Ngod kegyelmes consensussából, hogy ennek utánna az mely gyűléseken az adó felvettetik, az Ngod méltóságos

regalisiban emlékezet lévén az adó felvetéséről, mind az fős mind penig az partialis perceptorok, nem várván egyéb arról való parancsolatot, jó idején ratiójokkal és azok mellé kivántató hiteles partiale regestumokkal az gyűléseknek helyén compareáljanak sub poena articulari floren. 200 faciente és ahhoz értő becsületes atyánkfiait mindenik natióból választván ez gyűlésnek elein, vegyenek számot az adórúl és minden ahhoz tartozható difficultásokat szorgalmatosan felcirkálván, jó karban hozni munkálódjanak. Az elmúlt siralmas esztendőkben fenmaradt adósságbéli gravaminákat is hiteles regestumban vévén, és ha mi derék dolog fenmarad, reportálják az ország eleiben s ugyanakkor az adó felvettetvén, vétetődjenek jó igazításban, ide értetvén az végbeli dolgok igazítása is, ne haladjanak ily derék dolgok az gyűléseken utoljára.

Art. III.

Egyházi nemesek relictái adózásokról.

Sok szegény igye-fogyott egyházhelyi decedált nemes emberek relictáinak keserves panaszszoknak kivánván Kgmes urunk kedveznünk, Ngod kegyelmes tetszése is járulván, végeztük, hogy a modo in posterum ha mely egyházhelyi nemes ember meghal, annak özvegye, míg özvegyel és semmi marhája nincsen s nem is szántat, vettet, articularis adózásra ne kénszeríttessék. Ha marhája vagyon is pedig az olyan özvegynek, de fele adóval, mennyit más egyházhelyi nemes ember contribuál, articulariter érje meg, többel ne terheltessék.

Art. IV.

Adóhoz való difficultások dilatiója.

Az puszta fundusok felcirkálása és görögök s egyéb kereskedő rendek adózásinak jó karban való állíttatásához kivántató requisitumok elkészéttetésében Kegmes urunk az üdőnek sok ellenkezési miatt némelyek megfogyatkozván, az Ngod kegyelmes tetszése is accedálván, halasztottuk ez közelebb következendő országos gyűlésünkre, hogy akkorra az kiket illet, jól hozzá készűlvén, egész informatióval compareáljanak és hozattassanak jó karban tovább való haladék nélkűl.

Art. V.

Az adóinspectori generalis perceptorok és perceptiónak helyéről.

Megnyugodt elmével lévén Kegmes urunk Bethlen Elek és Székely László atyánkfiai hazafiuságokban, ez esztendőben is, Ngodk egyelmes consensussa is accedálván, az ország adójára való inspectorságot ő kegyelmekre bíztuk, generalis perceptornak penig Ugron Ferencz atyánkfiát rendeltük; Segesvár városát rendelvén az perceptiónak helyének úgy, hogy megírt helybéli atyánkfiai ő kegyelmek illendő szállást rendelvén, az eddig hasonló dologról írott articulusink szerint gazdálkodással és egyéb kivántató assistentiával is legyenek megírt atyánkfiának.

Art. VI.

Pruesidiariusok posztójokról való provisio.

Az végbeli praesidiariusok ruházatjokbéli fogyatkozások iránt is Kegmes urunk kivánván succurrálnunk, Nsgod kegyelmességéből kapu szám után rendeltünk ötven-ötven pénzt contribuálni és ad diem 2. Maii mensis adventantis generalis perceptor atyánkfia kezéhez administrálni; az alatt penig szebeni polgármester és brassai bíró atyánkfiai készéttessenek száz és három vég posztót azon szükségre az 1679. esztendőbéli 19-dik articulus szerint, mely posztót megírt perceptor atyánkfia Nsgod méltóságos udvarában szolgáltatván, az Nsgod kegyelmes dispositiója szerint fordíttassék az megírt szükségre; azon praesidiariusok tiszteinek is penig hogy posztóbéli fizetések megadattassék, az kiknek eddig is járt, Szegedi Györgynél lévő ötszáz forint restantiát azon szükségre deputáltuk ugyan megírt generalis perceptor atyánkfia által.

Art. VII.

Az adó megindítását akadályoztatókról.

Noha ez előtt is articulariter concludáltunk Kegmes urunk, minémű poenában incurráljanak az perceptorok, kik miatt az adónak megindítása akadályoztatik, mindazáltal nem irtózván némely perceptorok attól, Nsgod kegyelmes tetszéséből végeztük, ha kik olyanok comperiáltatnak, kiknek késedelmezések miatt, követ atyánkfiainak Brassóban való várakozásokra nézve az ott való expensának is, az adó-

nak fogyatkozására nevekedni kelletik, tehát követ atyánkfiaitól testimoniumot vévén róla ezen brassai atyánkfiai, vigore praesentis articuli az idő után való expensájokat hitelesen computálván, exequáltassék az adó megindítását akadályoztató perceptorokon, juxta eorundem defectus proportionem.

Art. VIII.

Gratuitus laborról.

Fogyatkozással tapasztalván Kegmes urunk az ország végházai succursussára lött articularis dispositiónkat, Nsgod kegyelmes tetszéséből meghatároztuk ekképpen, hogy tudniillik a mely portiók és possessiók ab anno 1657. Görgénytől, Szamos-Újvártól és Dévától is eladattak, azon jószágok possessori iuxta articulum 10. anni 1680. az gratuitus labort azon végházak succursussára tartozzanak praestáltatni modo et sub poena ibidem declaratis. Azon helybéli tisztek is penig termino competenti sollicitálni sub poena eadem kötelesek legyenek. Fogaras s Kővár régi ususokban maradván.

Art. IX.

Máramarosban técsi és szaplonczai, szamos-újvári, kővári és borgói határokbéli controversiák igazításáról.

Az időnek sok ellenkezési miatt haladván Kegmes urunk az máramarosi, técsi és szaplonczai, item kővári, szamos-újvári és két rész borgóiak határokbéli controversiájok eligazítása, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván végeztük, hogy Teleki Mihály, Bethlen Gergely, Mikes Kelemen, Bethlen Elek, Gyulafi László, Matskási Boldizsár, Toldalagi János, Daczó János, Rédai István, Toroczkai István és Kollatovich György, ezeken kívül penig Beszterczéről Imre Márton és Segesvárról Kádár György atyánkfiait[1]) úgy, hogy ők kegyelmek competenti termino ad facies locorum controversorum kimenvén, vegyék istenes igazításban végképpen.

Art. X.

Komissariusokról közönségesen.

Egynéhány rendbéli articulusink continentiái szerint Kegmes urunk commissarius atyánkfiai nem procedálhatván külömb-külömb akadályokra nézve, Nsgod kegyelmes con-

[1]) Kimaradt egy szó: »deputáltuk«.

sensussából az 1681. esztendőbéli harmadik articulusban megírt határok controversiája azon articulusban specificált mód szerint való eligazítására rendeltük Bethlen Elek, Daczó János, Gyulafi László, Bethlen Pál, Alvinczi Péter, Bálintith Zsigmond, segesvári királybíró, szőkefalvi Sárosi János és Henter András atyánkfiait, az 1679-ben írott 12-dik articulusban specificált controversiának penig végső eligazítására ugyanott declarált atyánkfiai számokat Alvinczi Péter, Alsó János és Henter András atyánkfiai személyekkel szaporítottuk. Ezeknek felette az 1680. esztendőbéli II-dik articulusban feltött mártontelki és baromlaki, sőt ezeken kívül is ha mely határokbéli controversiák eligazítására ennekelőtte articulariter rendeltetett commissariusok nem procedálhattanak, mind azokat vigore praesentis articuli authoritáljuk, hogy compententi termino kimenvén azon controversiákat igazítsák el istenesen végképpen; ha kik pedig azon dolgokra denominált commissarius atyánkfiai közűl medio tempore decedálnának, vagy különben is bizonyos akadályi miatt el nem mehetnének, Nsgod más alkalmatos atyánkfiait rendelni méltóztassék és az controversiában forgó dolgok igazítása el ne muljék.

Art. XI.

Commissariusokat turbálókrúl.

Nem kicsiny praejudiciumára tapasztaljuk lenni Kegmes urunk végezésinknek és commissarius atyánkfiainak is, hogy az lakosok ellenkezésekkel azfélékről írott articulusink effectumokban akadályoztatnak, végeztük azért Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, hogy a modo in posterum senki articulariter denominált commissarius atyánkfiai ő kegyelmek ellen ne támadjon, vagy fegyveres erőszakkal ne resistáljon, sub poena pacis patriae perturbatorum hactenus observata. Paraszt ember pedig ha affélében comperiáltatik eo facto in loco delicti in exemplum aliorum megölettessék. Az pálosiak pedig az magok és kőhalmiak és kaczaiak között controversiában forgott határban a commissariusok által erigáltatott, de azután másoktúl elhányatatott halmokat azon helyeken újabban erigálni a kőhalmiaknak megengedtetik fejérvármegyei főbíró Boër Ferencz és viceispán atyánkfiai jelenlétekben. Ez után penig magok és az pálosiak is tartsák magokat az commissariusok ellen támadókrúl írott articulusunkhoz.

Art. XII.

Az fiscalis jószágokról való productiókról.

Levén Kegmes urunk édes eleinkről reánk is szállott articulusink rendiben rendes és szép constitutióink az fiscalis jószágok collatiója és redemtiója felől: ez után is hogy azon articulusink megtartassanak és azok ellen senki meg ne bántassék, sőt donatiójának continentiája és eddig usuált ország törvénye szerint igazságában kiki közűlünk megtartassék, Nsgod kegyelmes consensussából communi voto végeztük.

Art. XIII.

A császár pinzérül.

Intetünk Kegmes urunk az Nsgod méltóságos propositióinak rendiben az pénznek ez hazában tapasztalt szükséges orvoslásáról is, melyet mi is egész országúl három nemzetűl érezvén, Nsgod kegyelmességéből végeztük, hogy az császár képére vert igaz kamarán és ligában költ pénz ez hazában is folyjon közönségesen, ebből pedig, hogy káros involutio ne származhassék, senki ez hazában pénzverésben, példázó vas metszésben, hamis kamarán költ s igaz ligán kívűl lévő pénzzel való kereskedésben ne tapasztaltassék, minden ember eltávoztassa sub poena notae infidelitatis. És ha kik effélében tapasztaltatnának, senki az olyannak pártfogója, oltalmazója ne legyen, annál inkább gratiát ne sollicitáljon s ne impetráljon sub poena anathaematis. De ha efféle személy gratiával oltalmazná is magát, erőtlen s haszontalan legyen, ha kik pedig efféle pénzzel élni s annál inkább kereskedni tapasztaltatnának, nem obstálván az effélékről írott articulusok, megfogattatván, fiscalis praefectus atyánkfia dispositiója alá vitettessenek és jure prosequáltatván, ha comperiáltatik vétkek és három forintnál több pénz találtatik kezeknél, de facto megölettessenek; sőt ha kikhez csak suspitio is járulhat, efféle casusban megfogattatván, hiteles mentséggel igazítsák magokat, nem igazíthatván penig, halállal büntetődjenek, lévén effélékre minden helyekbéli tiszteknek sub amissione honoris et officiorum szorgalmatos vigyázások.

Art. XIV.

Dési quártélyozó katonák füvelő helyéről.

Az Désen quartélyozó katonák füvelő helyeknek és lovok tartásának is limitatiójáról Kegmes urunk az Nsgod

kegyelmes consensussából végeztük, hogy Belső-Szólnak vármegyei főtiszt és főkapitány atyánkfiai oda kimenvén, tegyenek illendő rendelést füvelő helyekről, lovak számát is kapitány atyánkfia hozza jó karban, ne terheltessenek a dési lakosok az miben lehet rendkívűl, azok is fegyverrel szolgáló rendek lévén.

Art. XV.

Az katonák ellen való inquisitio és eddig való excessusok orvosoltatásokról.

Hogy Nsgod az külömb-külömb excessusokban tapasztaltatott katonáknak, és az után is per inquisitionem ha kiknek excessusi világosságra jönnek, érdemes büntetésekben kegyelmességét igíri, Nsgodnak alázatosan megszolgáljuk. Mi is azért, a Nsgod kegyelmessége is accedálván, az olyan exorbitáló katonák ellen való inquisitióra rendeltük minden vármegyék és székekbeli főtiszt atyánkfiai depositiójok által az minor cancellarián lévő deákokat, kik az relatoriákat ítílőmester atyánkfiainak, ő kegyelmek pedig az országnak reportálják.

Art. XVI.

Az katonák passusok és gazdálkodások rendiről.

Az exorbitáló katonáknak sok excessusi és affélék ellen való sok panaszok iránt Nsgod fejedelmi kegyelmességéből végeztük, hogy ennekutánna ketten, hárman, annál inkább csoportonként sem zászlóstúl, Nsgod vagy fő- s vicekapitányjok főhadnagyok levelei nélkűl a katonák ne járjanak és ha kik olyanok tapasztaltatnának az faluban, ha vélek bírnak, megfogják és küldjék Nsgod méltóságos udvarában, ha nem bírnak pedig vélek, neveknek végére menvén, Nsgodat tudósítsák felőlök és érdemesen megbüntettessenek; az Nsgod vagy említett tiszt atyánkfiai levelek is pedig ha mikor s kiknél lészen, az olyanoknak is semmivel egyébbel szénán s kenyeren kívűl gazdálkodni pénz nélkűl sohult ne tartozzanak, és ha kik közülök az ellen impingálnálnának vagy különben is valami excessusokat cselekednének, megfogattassanak és Nsgod méltóságos udvarában vitettetvén, kemény büntetéseket elvegyék, Nsgod kegyelmességéből végeztük, ide értetvén azok is, ha kik az Nsgod specialis parancsolatja nélkűl színes praetextusok alatt lovokat quartélyban tartanák.

Art. XVII.

Quartélyozókról.

Találtatnak Kegmes urunk, sokak olyanok is, kik vagy Ngod szolgai, vagy penig más úri és főrendű Ngod hívei, nevezeti alatt quartélyoznak, hódoltatnak és élődnek és egyéb excessusokat is cselekesznek szerte szélyel az házában: az ilyenek ellen is Ngod kegyelmes consensussából végeztük, hogy ha kiknek ily csalárd járások s quartélyozások comperiáltatnak, indifferenter megfogattassanak és ha Ngod fizetett katonái vagy szolgái lesznek, az Ngod méltóságos udvarában, ha penig más akármi rendbéli emberek lésznek, azon vármegyének vagy széknek főtisztei eleiben, melyben megfogattatnak, vitettetvén, büntettessenek méltó érdemek szerint. Hogy pedig ez casusban is az következhető alkalmatlanságok eltávoztassanak, mind az Ngod, mind pedig egyéb úri és fő rendek szolgái is hiteles levelekkel járjanak és nem különben.

Art. XVIII.

Criminalis casusokban ha kik tapasztaltatnak, mint büntettessenek.

Vadnak ugyan Keglmes urunk az criminalis casusokról külömb külömb articulusink, mindazáltal mégis sokaknak afféle cselekedetek büntetés nélkűl halad és el is múlik. Hogy azért az olyan casusok miatt is istennek haragja rajtunk ne terjedjen, Ngod kegyelmességéből végeztük, ennek utánna akár Ngod fizetett hadai s szolgái közzűl, akár pedig más akármely rendbéli emberek találtassanak criminalis casusban, ha in loco delicti megfogattathatnak, iuxta contenta decreti azon helyeknek lakosi procedálván ellenek, exequáltattassák is; ha meg nem fogattathatik pedig, úgy is az affélék ellen írott processus szerint prosequáltassanak és executióban is vétessék dolgok, a kik által illik, haladék és kedvezés nélkűl.

Art. XIX.

Somlyó vára építtetése és az ott való proventus felől.

Hogy Ngod Somlyó vára építtetése felől az arról oda való főtiszt atyánkfia instructiójára relegál és ez iránt minden oda való possessoroknak, iuxta quantitatem portionum

possessionarium *(így!)* egyenlő magok alkalmaztatását parancsolja, minthogy a ki jószágot bir, annak terhét is supportálni is illendő, Ngodnak alázatosan megszolgáljuk. Mi is communi voto Ngod kegyelmességéből végeztük, és hogy senkinek jószága ez iránt protectióval ne eximáltassék, concludáltuk. Ha kik eddig eximáltatták volna is jószágokat, annihiláltassanak.

Art. XX.

Krasznavármegyében vicetisztek rendelése megengedtetik.

Az dolog és más nemes vármegyék szép rendtartási is azt kivánván Kegmes urunk, hogy az hol főtisztek szoktak lenni, vicetisztek is lehessenek, ez okáért hogy Krasznavármegyében is főispán atyánkfia mellé vicetisztek is rendeltessenek azon vármegyének consensussából, Ngod kegyelmességéből végeztük.

Art. XXI.

Háromszéki, csiki, gyergyai és kászoni a szomszéd oláh országoktól való difficultások orvosoltatása.

Régtől fogván fenforgó és az havasalföldi s moldovai szomszédok miatt károson terjedő, háromszéki, csiki, gyergyai és kászoni sok megbántódásoknak s kárvallásoknak orvosoltatása felől Ngod kegyelmességéből Havasalföldében Székely László, Moldovában pedig Daczó János atyánkfiait rendeltük, az megbántódott atyafiak közűl némelyeket más bizonyos személyekkel együtt adjungálván ő kegyelmek mellé, instálván Ngodnak alázatosan a mennyiben lehet, megirt atyánkfiait a megírott sok megbántódásinknak orvoslására minél hamarébb expediálni méltóztassék, Daczó János atyánkfiát pedig de facto.

Art. XXII.

Az hídakról közönségesen.

Vadnak ugyan Kglmes urunk az hidak erigáltatásáról és tartásokról is bizonyos articulusink, de mégis azok iránt terjedő panaszok és károk is nem szünnek: végeztük annak okáért Nsgod kegyelmes consensussából közönségesen, hogy az arról 1680. esztendőben írott 8-dik articulus szerint Szederjes és Szászkézd között elfolyó patakon híd erigáltassék s tartassék. Hasonlóképpen Désnél és Bethlennél is az Szamoson az vármegye segétségével azon helynek posses-

sori alkalmatos hídat csináljanak s tartsanak. Ezeken kívül is pedig, a mely városoknak és faluknak is határin hídak és töltések szoktanak lenni, ez után is azon hídakat és töltéseket is azon helybéli lakosok minden akadályoztatás nélkül tartsák és procurálják, azoknak is incumbálván de jure, lévén ezekre azon helybéli tiszteknek egyet értvén szorgalmatos gondja sub poena articulari. Azok pedig ha posthabeálnák, comperta rei veritate azon vármegyék vagy székek tisztei, sub eadem poena animadvertáljanak ellenek, kik is ha negligálnák director atyánkfia sub amissione honoris et officii a megírt articularis poenát exequáltassa azokon, a kiken illik; hasonló módot, processust és poenát is observáltatni s exequáltatni is az akármely városok és falukbéli territoriumokon, sőt városok és faluk között lévő sáros és akadályos útak felől is, ezeknek executiójának processussáról és az károsok contentatiójoknak modalitássáról relegálván ad Approbatae Constitutionis partis 3 titulos 37. 38. et 39. Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván. A Rika és a Szered útja is ide értetvén.

Art. XXIII.

Maros-vásárhelyi, szászrégeni, beszterczei és máramarosi posta lovak dolga determináltatik.

Külömb-külömb féle panaszolkodásoknak és akadályos difficultásoknak is eltávoztatásáért, a marosvásárhelyi, régeni, tekei és beszterczei posta lovak folytatásának jó karban való állíttatására, Nsgod kegyelmes tetszéséből becsületes atyánkfiait rendelvén, a máramarosiak részérűl is ugyan a postalovak folytatási iránt forgó controversiának eligazítását és jó karban állíttatását, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, azon becsületes úri és főrenden lévő atyánkfiainak committáljuk, kik ugyan a máramarosi, técsi és szaplonczai határokbéli controversiának eligazítására delegáltattak.

Art. XXIV.

A káromkodó és éktelenül szitkozódókról.

Szivünknek nagy fájdalmával halljuk és tapasztaljuk is Kegmes urunk, hogy az istennek mind közönséges, mind penig személy szerint érdemlő igaz itíletit származtató éktelen szitkoknak és káromkodó szóknak rendi felette igen eláradtanak minden rendek között ez hazában annyira, hogy sokak, mintha sem isten, sem halál nem volna, meg-

átalkodott szívvel viselik önnön magokat. Noha azért az efféléket megbüntető, távoztató és orvosló szép articulusokat írván emlékezetben hadtanak mi nékünk is az mi régi eleink, mindazáltal talán ezek feledékenységben menvén Nsgod kegyelmes tetszéséből végeztük ezeket újabb emlékezetben hoznunk és tennünk. Megvadnak penig ezek írva cum congruis suis requisitis Approb. Const. part. 3. tit. 47. art. 22. et part. 5. edicto 34. item Compil. Constit part. 3. tit 14. art. 1. et 2. item constitutionum anni 1678. a tordaiak alkalmatosságával és ugyan an. 1678-dikbéli octb. const. art. 15. Ennek felette const. regni 1680. art. 1, melyek hogy ezután indifferenter mindenütt meghirdettetvén, minden rendek által indifferenter megtartassanak, communi voto végeztük, hozzá tévén azt, hogy ha azon megírt vétkekben elegyedett, annál inkább convincált személyek, refugii gratia akár hová mennének s aufugiálnának is, tehát iuxta Approb. Const. part. 3. tit. 47. art. 14. et 15. sem gratia ne adassék nékik, sem penig egyébb refugiummal ne élhessenek, hanem szenvedjék érdemlett büntetéseket, sőt pártjokat is senki ne foghassa sub poena articulari.

Conclusio

Nos itaque praemissa suplicatione fidelium nostrorum dominorum, magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta, ratos, gratos, et accepta habentes acceptavimus, approbavimus, et ratificavimus et confirmavimus. Offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis, tam nos ipsi observabimus quam per alios, quorum interest, seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in oppido nosrto Fogaras die 14. mensis Martii ultima videlicet die congregationis nostrae. Anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo praenotato.

M. Apafi mp. (P. H.)

(Eredetije a fejedelem aláírásával s pecsétével ellátva a M. T. A. birtokában.)

b)

1682. febr. 26.

A rendek levele a portai követekhez.

Spectabiles ac generosi prudens item circumspecte amici nobis benevoli.

Az mi keglmes urunknak s fejedelmünknek ő Nsgának Balásfalváról Keglmeteknek iratott ő Nsga levelére való válaszát közölvén ő Nsga velünk is, úgy az Keglmeteknek Balásfalváról iratott levelének párját is: mi minden részeiben az ő Nsga és mostan is Kglmeteknek írott méltóságos leveleit jovaljuk s azokra relegáljuk is magunkat. Eleitől fogván szabad akaratunk szerint választott fejedelminket az fényes Porta az athnamék s canonok szerint tartozott confirmálni, az confirmatióért az ország nem is szokott volt fizetni: az fejedelmek ha mivel az császároknak s vézérnek kedveskedtek, az olyat is nem tartozásból cselekedték; miért is adtak volna az mi eleink s adnók mi is ez nagy rendkívűl való adót s mi haszna volna az mi hűségünknek? Azon athnamében fel levén az is téve, hadakozásra ne erőltessünk s mégis hogy az mi Keglmes urunkra ő Nsgára, reánk is az fényes Portának nehézsége ne légyen, az elmúlt esztendőben elmenénk, kiért is nehézséget vontunk magunkra az fényes Portától (holott mi kegyelmességet vártunk volna) az Porta részérűl lévén az akadályok az tovább való nem menetelben, mégis az mi Keglmes urunk okoztatik, már penig az német részérűl az dolgok igen kedve szerint folyván, ha szintén kételeníttetnénk elmenni is, semmi hasznot nem tehetnénk. Keglmetek, mint az mi kegyelmes urunk ő Nsga is megiratta, ne opponálják, ne is compromittálják magokat, az rendes mentségeket s okokat előadván ez hazának az hadakozásra való lehetetlenségét, elégtelenségét, adajának meg nem adhatását megmondván: igyekezzenek választott Keglmes ifjú urunknak confirmatióját megnyerni, az mi keglmes urunkkal ő Nsgával együtt bennünket az hadakozástúl is megmenteni. Ha valamelyikében s annál inkább mindkettőben kévánatos válaszak nem lehetne, ez levelünk benn érvén Keglmeteket, subsistáljanak, rescribáljanak, eltávoztatván, semmi igíretet ez ország nevével ne tegyenek. In arce Fogaras 26. Februarii anno 1682. Earundem spectabilium ac generosarum, prudentis item ac circumspectae Dominationum Vrarum amici benevoli

universi status et ordines trium nationum
regni Transylvaniae.

P. S. Irtuk oda feljebb, hogy Keglmetek se ne opponálja, se ne compromittálja magát az hadakozás iránt: mindazonáltal ez országnak az hadra való teljes elégtelen és tehetetlenségét hazafiusága szerént előforgassa, illetve az mi Keglmes urunk ő Nsga egésségtelenségét is, és azt is hátra nem hagyván, hogy ha ugyancsak kénszeríttetünk ily lehetetlenségre, soha az fényes Porta ennek az országnak semmi hasznát nem veszi és ugyancsak maradjon meg Keglmetek abban magok illendő alkalmaztatásával, míg bennünket valósággal az dolgokrúl tudósít, semmi pénzbeli igíretet, sem penig hadakozásra való oblatiót, sem pedig semmi egyéb dolgokrúl is ország nevével igíretet ne tegyen.

Az német követ beérkezvén, vigyázzon Keglmetek szorgalmatoson azon dolgokra is és ha mit érthet, egyéb dolgokkal együtt tudósítson sietséggel. Keglmetek fogyatkozását értvén, küldettönk Keglmeteknek két száz aranyakat, azokból Székely László uramnak aur. 75. Gyerőfy György uramnak aur. 50. Mikó István uramnak aur. 50. és Joachimus Vallendorf uramnak aur. 25. deputálván.

Külczím: Spectabilibus ac generosis, prudenti et circumspecto Ladislao Székely de Boros-Jenő consiliario suae celsnis princip. intimo, comiti comitatus Colos supremo; Georgio Gyerőfi de Gyerő-Vásárhely comitatus Dobocensis comiti, Stephano Mikó de Bodok, trium sedium Siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai judici regio supremis ac Joachimo Vollendorfio solennibus legatis nostris ad fulgidam Portam Ottomanicam etc. amicis nobis benevolis.

(Ered. az Akadémia birtokában.)

c)

1682. márcz. 17.

Gálfi Ferencz a magyarországi bujdosók kapitihájának térítvénye.

Én Gálfi Ferencz recognoscálom per praesentes, hogy az mi kgls urunk ő nga, mlgos erdélyi fejedelem Apafi Mihály urunk ő nga és mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszony kglmes asszonyunk ő nga sok kegyelmességeket vettem, azért ő ngokhoz és az ő ngok szerelmes gyermekihez, mlgos második Apafi Mihály, erdélyi választatott ifjú kglmes urunkhoz és Apafi Gergely uramhoz ő ngokhoz mindenekben igaz, hű lészek, barátjoknak és jóaka-

rójoknak barátjok s jóakarójok, gonosz akarójoknak és ellenségeknek gonosz akarójok és ellenségek lészek, sem titkon, sem nyilván semmi kimondható, írható színek alatt, sem igéretért, adományért, nagyobb reménségért, bosszúságért ő ngokat el nem árulom, sem életek veszedelmére, károkra senkivel egyet nem értek, annál inkább magam ő ngok élete, fejedelemsége és méltósága ellen való dolgokban nem elegyedem, megemlített ifjú urunk fejedelemsége ellen is nem cselekszem, sőt ha mi legkisebb dolgot is, ő ngok ellen valót értenék, minél hamarébb teljes tehetségemmel hírekké adom, és ha kiknek általam ő ngok mit küldenek, azt egészlen annak fogyatkozás nélkűl megadom, egy szóval magamat mindenekben úgy viselem, mint ő ngok igaz és hű szolgájok. Ha penig hitemet és ő ngokhoz való hűségemet meg nem állanám, mint afféle hitiszegett ő ngok szolgájoknak életem s halálom ő ngok kegyelmességében álljon, comperta tamen rei veritate; melynek adom nagyobb erősségére ezen pecsétes és subscriptiós levelemet s reversalisomat. Fogaras, 17. Martii, anno 1682.

Gálfy Ferencz mp.

(P. H.)

Hátlapján: Gálfi 1682. 18. Martii Gálfi Ferencz magyarországi kapitiha reversalisa etc.

(Eredeti. gr. Kemény J. Erdély Tört. Ered. Lev. XXVI. köt.)

Jegyzet. A bujdosóknak Fogaras 1682. márcz. 16-án Székely Lászlóhoz, a fővezérhez s ennek cancellárjához, Nagy Istvánhoz, Maurocordatushoz s az eddigi kapitihákhoz Bessenyeihez s Ruszkaihoz írt ajánló leveleit lásd Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 218—223. ll.

d)

1682. márcz.

A fejedelem ajánlólevele Gálfi számára.

Exilio duodecennali misere vexata, et ab initio malorum potentissimae ac invictissimae imperatoriae Majestatis opem et subsidium unice implorans, baronum, magnatum et nobilium universitas, et ulterius fidelitatem fulgidae portae contestari volens, cum hoc opus concernat praetitulatos patriae primores, commune voto electum oratorem generosum Franciscum Gálfi de eadem, verissimum et essentialem patriotam, expediverunt ad fulgidam invictissimi ac

potentissimi imperatoris Portam residendum. Quem quidem et ipsi, excellentiae Vestrae humillime recommendant. Interim mei quoque officii duxi eundem Excellentiae Vestrae demisse praesentare. Quam enixe peto iuxta innatam benignitatem et genti mirum in modum quassatae saepe contestatum favorem dignetur, tanquam virum hoc munere omnimode idoneum clementer excipere. Et placeat Vestrae Excellentiae hactenus idem munus continuantes ad suas familias redire.

(Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő eredeti fogalmazványból.)

LXV.

1682. febr. 23—márcz. 21.

Jelentések a törökök és bujdosók rablásairól.

a)

1682. febr. 23.

Serédi jelentése.

Kegyelmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Most istennek hála keglmes uram Nsgod ide ki való birodalma az sanczoltató labanczoktúl csendességben vagyon, nincsenek is semmi híreim. Az labancz rabok még mind itt raboskodnak. Az váradi basának írtam volt keglmes uram egy itt való Nsgod praesidiarius szolgájának itthon nem létemben Sástelek nevű faluban szent-jóbi törökök által való levágások felől, melyre mi választ írt, levelét Nsgodnak in specie béküldöttem, melyben az szegény bujdosó magyarok felől is böcstelenűl emlékezik. Szatmárra küldöttem embert Keglmes uram, honnét is ha mit érthetek, Nsgodnak mint Keglmes uramnak alázatosan megírom. Az mint mondják Keglmes uram, szégyenlik az szatmáriak az mostani szégyenvallásokat. Éltesse isten Nsgodat sok számos esztendőkig szerencsés uralkodással, kévánatos egésségben. In Somlyó die 23. Febr. anno 1682.

Nagyságodnak

alázatos méltatlan
szolgája míg él
Serédy Benedek mp.

Kívül: Erdélyországnak méltóságos fejedelmének, nekem jó keglmes uramnak ő nsgának nagy alázatosan adassék.

Más kézzel: 1682. 18. Mart.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

b)

1682. márcz. 2.

Serédy újabb jelentése.

Kegyelmes uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Alázatosan megírtam vala Nsgodnak Keglmes uram az törökök kicsapását; azmint azután hozák Keglmes uram bizonyosabban, egy zászlóval voltak, többek három száznál, Nagy-Bánya körűl raboltak, Zilah felé tértek vissza, ott háltanak egy éjszaka, tizenkét rab volt nálok magyar, oláh, férfi, asszony és gyermekek. Zilahrúl kijüvén, egy beteg agát szekeren hoztak volna Keczel nevű falu felé, holott hat kurucz katona lévén utánok az törököknek, kijüttek, szekeren a beteg agát utól érték, kit három törökök kisértek az sereg után, megszóllították, az törökhöz puskát csapontottak és hír esvén az seregnek, ötven török visszatért reájok, egyikét levágták, az másikot fogva elvitték, négye elszaladott, Eszeni Mihály uram seregebeliek voltak. Noha keglmes uram idején korán megizentem volt, hogy magokra vigyázzanak és ide béjüjjenek, hogy kár ne légyen bennek, de nem jüttek be azok haton. Két sereg bészállott keglmes uram Somlyóra, azok maradtak volt ki közzülök; Nsgod itt való vitézit ki nem mertem bocsátani, noha az bujdosó magyar főrendek kénszerítettek, de Nsgod méltóságos fejét búsulástúl és költségtűl féltvén, előmben adatott instructióm szerént köteles voltam Nsgod keglmes parancsolatjához magamot alkalmaztatnom, minthogy ezután is mindenekben Nsgod kegyelmes parancsolatjához tartom magamat. Éltesse isten Ngodat szerencsés uralkodással, sok számos esztendőkig kévánatos egésségben. In Somlyó die 2. Mart. anno 1682.

Nagyságodnak

alázatos szolgája míg él
Serédi Benedek mp.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének nékem jó keglmes uramnak ő Nsgának nagy alázatosan adassék.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

c)

1682. márcz. 8.

Thököly Imre a fejedelemnek.

Mlgos fejedelem, nekem jó kglmes uram!

Szilágyi gondviselőm informatiójából értettem, ott az Szilágyban quartélyozó hadak micsoda alkalmatlanságot s pusztítást követnek el ott való jószágomon, annyira, hogy már némely faluim majd pusztán hagyattak, s többire tiszt uraimék; nem tudom, micsoda oktúl viseltetvén, az én kevés jószágomat terhelik inkább az quartélyozó hadakkal, mint másokét, holott isten s világ tudja, miolta ide ki boldogtalankodom is, az Szilágyságot az hadakkal nem igyekeztem terhelnem, az előtt való esztendőkben penig majd minden esztendőkben terhelték az quartélyozó hadak. Ngodat azért mint kglmes uramot kérem alázatosan, méltóztassék ezen dolgot megorvosolni, és arrúl is tudósítani, ha azon dolog az Nsgod parancsolatjából vagyon-e? Keservesen érzem azt is kgls uram, hogy küküllővári örökös jószágomat, kit Nsgod valamely respectusokra nézve maga számára elfoglaltatott, az ott való udvarbíró kémélletlenűl pusztítja, s csak már is sok embereim kárával vagyok miatta, kik faluimbúl elbujdostanak, erdejeket vágatja, s másoknak kedveskedik vele, nekem is jövendőbeli nagy kárommal, melyet ha most nem bírhatok is, jövendőben is én tartván jussomat hozzá, hogy idő nap előtt pusztulásra ne jusson, Nsgodat mint jó kglmes (uramat) kérem alázatoson, méltóztassék ezen dolgot is megorvosolni és azon udvarbírónak felőlle parancsolni: mely Nsgod abbeli kegyelmességét alázatoson meg igyekezem szolgálnom. Kivánván ezzel, levelem is Nsgodat tanálhassa szerencsés órában. Datum Salank, 8. Martii, anno 1682.

Ngod

alázatos szolgája
Gróf Theökölyi Imre mp.

Külczím: Mlgos erdélyi fejedelem jó kglmes uramnak ő ngának.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXVI. köt.)

d)

1682. márcz. 21.

Serédy Benedek jelentése.

Kegyelmes uram.

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa, kívánom. Nsgod keglmes parancsolatját vicekapitány uram bemenetelének megengedése felől alázatosan vöttem; valamikor kévánja keglmes uram, mindjárt bebocsátom és addig Nsgod keglmes parancsolatja szerént az végházban continuuskodom, míg kiérkezik, szorgalmatos vigyázással, minthogy mindenekben Nsgod keglmes parancsolatjához kész engedelmességgel alkalmaztatom alázatoson magamat. Hírűl írhatom keglmes uram, az váradi passa megváltozik, Gürcsi Mehmet passa jű helyében, kinek is már Ozman aga nevű kajmekányja Váradra érkezvén, leveleket folytatott az passa faluira, hogy az bírák harmad magokkal bémenjenek s az új passa számára élést vigyenek. Az törökök igen járnak ki keglmes uram; ez múlt napokban Daróczrúl és Erdődrűl labancz rabokat vittenek, ugyan Erdődrűl két németet is. Egy híres sanczoltató labancz tolvajt is, Andor Péter nevűt, negyed magával fogtanak el, kinek társait levagdalták, magát meghagyták. Az labancz rabok még itt vagynak keglmes uram, azt mondotta a német commendans, egy ebet nem adna érettek, istennek bölcs itéleti tetszik, hogy kik magok nemzete ellen idegeneknek szolgálnak, érdemlett bérfizetések légyen. Az kurucz mezei hadakban az sok panasz tételekre nézve beszállítottam ide keglmes uram, hogy mind az panasz távoztatódjék, mind az vigyázás jobb módjával lehessen; ha lehet, az többit is beszállítom keglmes uram, és ezután ha mi egyéb híreim lesznek Nsgodnak, mint keglmes uramnak, alázatoson megírni el nem mulatom. Éltesse isten Nsgodat sok számos esztendőkig, szerencsés uralkodással sok számos esztendőkig, kévánatos egésségben. In Somlyó die 21. Martii anno 1682.

Nagyságodnak

alázatos méltatlan szolgája míg él.
Serédi Benedek mp.

Elvégeztem vala keglmes uram levelemet, mikor újobban hozák hírét, hogy Károly felé feles jancsár ment ki.

Külczím: Erdély országnak méltóságos fejedelmének nekem jó keglmes uramnak ő nsgának nagy alázatossággal.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

LXVI.

1682. ápr. 1.

Teleki Mihály votuma portai ügyekben.

Mlgos fejedelem, nékem jó kglmes uram fejedelmem. Ngod méltóságos parancsolatját alázatos engedelmességgel vettem. Én kgls uram megvallom, vékony elmémmel az porta intentióját egészlen ugyan által nem érthetem: mindazáltal már az athnamét is visszakéretvén, s Tökölyi uram kapitiháját is acceptálván, és az eddig ott levő kapitihák praebendáját annak fordíttatván, s másképen is elhiszem Bessenyei, Ruszkai uramék javallásokbúl (melyet ő kglmek az portai dolgok iránt, egész tudósok lévén, gondolom, úgy itílték jobban) cselekedte Gálfi uram megállapodását; az mennyire dolgokat érthetem, úgy is jut eszemben, az iratott vala az portai követeknek ő kglknek, ha szintén Gálfi uram bemenne is, de ha az Tökölyi uram kapitiháját bevették, Gálfi uram ott ne maradjon, én inkább javallom visszahivattatását. Egyébiránt is praebendája nem járván, micsoda költséggel élhetne ott? Isten Ngodat sok esztendőkig jó egészségben éltesse. Kercsesora, 1. Aprilis 1682.

Ngod

alázatos méltatlan szolgája
Teleki Mihály mp.

Kívül: Mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának nékem jó kgls uramnak fejedelmemnek adassék alázatosan.

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

Jegyzet: Barcsay votumát ugyan ez ügyben l. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 224. l.

LXVII.

1682. ápr. 15—máj. 2.

Portai jelentések.

a)

1682. ápr. 15.

Nagy István jelentése a fejedelemnek.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nsgodnak, mint kgls uramnak, hogy isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa, istentől kivánom.

Ngod méltóságos parancsolatját kgls uram alázatos engedelmességgel vöttem Nsgodtúl mint kgls uramtúl, melyben Nsgod az csauz postának kimenetele felől idejekorán való nem tudósításomról vigyázatlanságomnak vétkével okoz: én penig kgls uram tehetségem szerint az kaput minden napon gyakorlani el nem mulatom, ezen csauznak elküldtetését penig tőllünk el akarván titkolni, olykor esett értésünkre, mikor ő már az Duna felé is járt; mihelt penig az dolgot megértettem, követ uraméknak az dolgot megbeszélvén (más napon, úgy mint die 30. mensis Martii) Nsgodat Fogarasi Sándor uram által ő kglmekkel egyező értelemből tudósíttattuk, mely is eddig Nsgod méltóságos kezeihez juthatott; mindezekben penig kgls uram bizonságim követ uraimék ő kglmek; melyeknek valóságos igazságát, isten ő kglmeket kivivén, magok ő kglmek referálhatják Ngodnak; ennekutánna is penig kgls uram, valamit csekély értelmem, tehetségem szerint kötelességemnek megfelelésére az Nsgtok s szegény hazám javára elkövethetek, Nsgtoknak életem fogytáig együgyű állapotomhoz képest szolgálni el nem mulatom. Ezeknek utánna istennek áldását kívánom Nsgtokon terjedni. Datum Constantinopoli die 15. Aprilis anno 1682.

Ngod

méltatlan legkisebbik alázatos
szolgája
Vizaknai Nagy István mp.

Külczím: **Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának nékem kgls uramnak ő ngának adassék.**

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

b)

1682. ápr. 18.

A havasalföldi vajda a fejedelemnek.

Ilme ac celme princeps, dne frater et vicine nobis benevole.

Kglmed levele által való atyafiságos látogatását nagy becsülettel vettük, hasonlóképpen mi is kévánván, ez levelünk tanálja Ngodat szerencsés órában és örvendetes állapotban. Azomban az elmúlt napokban Ngod nekünk írt levelére hirtelenséggel választ nem tehetvén, haladott más

alkalmatosságra; mostan peniglen írja Ngod, hogy az kapucsi basát hirtelen el nem bocsáthatja, hanem írt az háza népének levelet, bizonyos emberünk által küldenők be, melyet ez iránt is Ngod kívánsága szerint elküldeni nem késlelletjük.

Portán levő becsületes követ úr hívei felől is akarván Ngod érteni, arról is Nsgodat tudósíthatjuk ez szerint, hogy az követ úr Székely László uramnak privata audientiája levén az császárnál egy mulatazó kertben, az adót administrálta; úgy is hiszszük, nem fog már ő kglmének ott késedelme lenni. Továbbá az Nsgod fija dolgában is (kinek boldog szerencséket istentől kívánjuk) úgy értjük, feles pénzt kévánnak portának bevett szokása szerint, de ha már kivánságra léptek, úgy hisszük, ezután könnyebben mehet véghez az dolog. Más dolgokban is kévánván Nsgod kedveskedésünket, örömest megcselekszük. Ilmam Dnem Vram diu bene valere desiderantes. Datum in sede nostra Bukurest die 18. Aprilis 1682.

Ilmae Dnis Vrae frater amicus et vicinus benevolus.

(Oláh aláirás.)

Külczím: Ilmo ac celsmo principi dno Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, amico et vicino nobis benevolo.

(A Nemzeti Múzeumban őrzött eredetiről.)

c)

1682. ápr. 21.

Székely László a fejedelemnek.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nsgodnak, mint kgls uramnak, kívánom isten minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa Nsgodat.

Már isten segedelmével tegnap kgls uram az privata audientiám is meglőn, holott is az vezér ő nga sokat izent Nsgodnak, többi között azt ugyan nominanter megparancsolá, hogy bizonyos emberemet küldjem Nsgodhoz és írjam meg, minek előtte magam kiérkezném Nsgodhoz: mingyárt küldje bizonyos emberit és circáltassa meg, az német mi dolgos, van-e mezőben hada, nem-e? mert úgy hallotta, hogy Komárom felé vóna mezőben hada, és azt is, hogy az francziával mint vadnak, continuálódik az hadakozás köztük, nem-e? És mindezekről Nsgod mingyárt tudósítsa az vezért

postán. Szóval is izentem Keczeli uramtól ezen dologrúl Nsgodnak. Ha isten engedi, holnap magam is kiindulok innét kgls uram. Ezzel istennek gondviselése alá ajánlom Nsgodat.

Datum ex Constantinopoli die 21. Aprilis anno 1682.

Nsgod

alázatos szolgája
Székely László mp.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának nekem kgls uramnak adassék.

(A Nemzeti Múzeumban őrzött eredetiről.)

Jegyzet. A fejedelemnek ez ügyben tett intézkedését lásd Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 242. l.

d)

1682. máj. 3.

Székely és követtársai együttes jelentése haza érkezésekről.

Alázatos szolgálatunkat ajánljuk Nsgodnak mint kgls urunknak, kivánjuk, isten Nsgodat szerencsés hosszú élettel áldja meg.

Noha kgls urunk Ngodat helyből tudósítottuk vala elbocsáttotásunkról Keczelyi és Kassai uramék által, de bizonyos okokra nézve késeltetvén az vezér bennünket, elébb nem jöhettünk, hanem csak most szintén érkeztünk ide Dályára; reggel, ha isten engedi, innen Bokorestre igyekezünk, ott sem késünk semmit is kgls urunk, hogy ha az vajda nem tartóztat bennünket egy vagy két nap, onnét penig kgls urunk sietünk mentül hamarébb Nsgod méltóságos udvarába menni.

Ezzel istennek gondviselése alá ajánljuk Nsgodat.

Datum Dállya die 3. Maji anno 1682.

Nsgod

alázatos hívei és szolgái

Székely László mp. Mikó István mp.
Gerőffi György mp. Joachimus Wallendorfius mp.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának, nékünk kgls urunknak adassék.

(A Nemzeti Múzeumban levő eredetiről.)

LXVIII.

1682. ápr. 25—máj. 2.

a)

1682. ápr. 25.

A vármegyék postulatuma.

Postulatum universorum cottuum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum per legatos ac nuncios eorundem cottuum ad generalem trium nationum dicti regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum congregationem ex edicto suae celsitudinis principalis ad diem vigesimum quintum mensis Aprilis anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi secundi in oppidum Fogaras indictam expeditos, suae celsitudini principali humilima cum instantia ac debita obsequentia offerendum.

Szivünknek nagy keserűségével és fájdalmával tapasztaljuk kegyelmes urunk, édes nevelt hazánknak s édes eleinkről reánk szállott szép szabadságunknak Nsgod méltóságos fejedelemségében reméntelen hanyotlását s boldogtalan szomorúságra közelítő sorsát; avagy csak ez mostani hatalmas császár hajborzasztó és szíveinket megkeserítő szoros parancsolatjának tenorából, mert annak, akárminemű magyarázattal forgassuk következésit, de emberi mód szerént nem egyébre, hanem magunknak és szegény hazánknak is keserves romlására magyarázhatjuk, mely dolog hogy Nsgod méltóságos füleit terheli és kegyes atyai szívét is felettébb keseríti, eleitől fogván kételkedés nélkűl hisszük: az minthogy mind azoknak maga méltóságos személye, fejedelmi háza és édes nevelt hazája szegény országunkról bölcs tanácsúr híveivel együtt elfordítani minden utakon s módokon munkálódott s fáradozott, úgy látjuk; tovább penig azon materiának alkalmaztatását az statusokkal is közleni méltóztatván, mivel penig keglmes urunk, mi az fenforgó s veszedelmünkre czélozó dolgoknak szoros valóságát által nem láthatjuk, lévén az Nsgod méltóságos guberniumában mind békességes életünk, mind penig egyéb dolgainknak rendes folytatása meghatározva, instálunk alázatoson Nsgodnak, mint keglmes urunknak, méltóztassék fejedelmi kegyelmességéből az

dolgoknak mind valóságáról, mind penig az hatalmas császár parancsolatjához való magunk alkalmaztatásáról keglmes tetszésével szomorúan habzó elméinket kegyelmesen világosíttani, tudhassuk mü is magunk szíves alkalmaztatásával szegény hazánk romlására s végső pusztulásunkra czélozó ellenkezéseket Nságodhoz tartozó engedelmességgel moderálni etc.

Kívül Alvinczy kezével: 1682. **Fogarasi gyűlési ország statusi replicája.**

(Eredeti Akadémia birtokában.)

b)

1682. ápr. 25—máj. 2.

A törvények.

Super ardua quadam ad fulgidam portam Ottomanicam expeditione in generali universorum statuum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum congregatione ex edicto ilmi ac cels. principis, ad diem 25. Aprilis anni currentis 1682. in oppidum Fogaras indicta et celebrata, accedente etiam suae celsnis principalis annuentia, conclusum est hoc modo.

(I.) *Hatalmas császárnak urunkhoz ő ngához jött hadi parancsolatjáról.*

Az hlmas császár urunkhoz ő ngához jött kemény tábori parancsolatját mi is az mi kgls urunk ő nga kegyelmes tetszéséből látván és értvén, tetszett arra való választételünket debita cum submissione az fővezér ő nga személye eleiben dirigálnunk becsületes háram natióbéli követ, úgymint: Macskási Boldizsár, Recsei Boér Zsigmond és nagysinki székbiró atyánkfiai által, azon levélnek igaz párját itélőmester atyánkfiai conserválván jövendőre.

(II.) *Az mostani portai expeditióra deputált expensáról.*

Ezen portai expeditiónak alkalmatosságára közönséges tetszésből deputáltunk tall. nro 5000, hogy mostan azon szükségre az arról adatott assecuratoriánk szerént kölcsön kért 2500 aranyokat hasonló pénzül inspector atyánkfiai által az jövő szent Mihály napjára megfizessük.

(III.) *Az 5000 tallérnak felvetéséről.*

Ez elkerülhetetlen szükségre deputált 5000 tallér felvetését intéztük ez szerint: kapuszám után az hol és mint szoktak contribuálni, adjanak indifferenter tall. $1^1/_2$, a possessorok tévén aranyúl jó pénzzé; egész Máramaros adjon talleros nro 200, a görögök és örmények is adjanak tall. 200 aranyúl, felvetvén interesen egymás között, melyet ugyan az ország perceptori szorgalmatosan felszedvén, ad diem 1. Augusti administrálják generalis perceptor atyánkfia kezéhez főinspector atyánkfiai dispositiójok alá.

(IV.) *Az partialis adóperceptorokról.*

Noha nem ez alkalmatosságra való materia lett volna, mindazáltal közönséges terhünkre lenni tapasztalván az szolgabirák és partialis perceptorok az adók bevétele alkalmatosságával szegénységünken eddig gyakorlott insolentiájokat, tetszett közönségesen a modo in posterum, akár partialis perceptor, akár pedig valamely szolgabiró kezéhez vigyék szokott adajukat, de többel s egyébbel szegénységinket semmivel ne terheljék, hanem egy falubeli, adót administráló szegény emberünktől az egy administratióról czédulát adván, két pénzzel czédulaváltságban érje meg; minden eddig effélékben gyakorlott abususokat sub poena articulari, comperta rei veritate, per directorem exequenda eltávoztatván; ide értetvén az is, hogy ha mikor szolgabiró percipiálja, minden szegénységünk terhe nélkül tartozzék partialis perceptor atyánkfia kezéhez szolgáltatni az percipiálandó szegénységink adaját; egyébiránt is vicetiszt atyánkfiai az adó percipiálásának modalitásáról articulariter decernáltatott succursusokat, köteles hivataljok szerint, szegénységink méltó panaszoknak távoztatásával cselekedjék; mely ezszerént lett végezésünket tetszett három nationalis pecsétünk alatt az mi kgls urunk ő nga kegyelmes consensusából kiadnunk. Datum in oppido Fogaras die 2. mensis Maji, ultima videlicet congregationis nostrae praemissae anno dni 1682.

Expedita haec, et sub sigillo modo praemisso exhibita exstiterunt: anno dieque praeinsertis.

Petrus Alvinczi
alter magister prothonotarius mp.

Kívül: 1682. die 2. Maji fogarasi gyűlésben lett conclusumok.

(Az Akadémia birtokában levő példányról. Egy másik példánya Gyula-Fejérvárott Batthyányi-könyvtár Cod. Auth. Nro 5. IV. 5.)

c)

1682. máj. 2.

Portai költségvetés.

Portára menendő követ atyánkfiainak ő kegyelmeknek adatott ajándékok és költségek ez szerént:

Fővezérnek ezer kétszáz arany.
Khihájának kétszáz ötven arany.
Réznek kétszáz ötven arany.
Morocordatusnak kétszáz arany.
Macskási uramnak kétszáz arany, mivel a kapukon ő kegyelmének kell költeni.
Boer Sigmond úrnak száz ötven arany.
A szásznak ötven arany.
Száz arany lészen arra a végre, hogy ha kinek mit kellessék adni.
Datum in Fogaras, 1682. 2. Maji.
Status et ordines trium nationum regni Transylvaniae.

(Alatta Mikes Kelemen kis gyürü-pecsétje: Clemens Mikes körirattal.)

(Eredeti, a Boér-család fogarasi leveles-ládájából.)

LXIX.

1682. máj. 9.

Mikes Kelemen jelentése a fejedelemnek.

Mlgos fejedelem, nékem jó kgls uram.

Ngod méltóságos parancsolatját igen alázatosan vettem: de kgls uram, nem voltam olyan feledékeny, hogy az Ngod és az ország dolgaira gondot nem viseltem volna, azért kgls uram én mind az fővezérnek szólló levelet s mind Maurocordatusnak szóllót megirattattam az instructióval együtt, és meg is pecsételtettem, s Macskási uram kezében adtam; sem Ngod, sem penig az ország nem paran-

csolta, hogy az réznek írjunk; én azért kgls uram egy levelet megpecsételtem, s arra csak breviter irjanak credentiát *(sic!)* az réznek, oda egyéb kgls uram nem kivántatik. Bizony dolog kgls uram, siettetni kelletnék mind az portára menő követeknek s mind oda fel, mert valóban rosz hírek járnak, kitől isten mind Ngodat s mind szegény hazánkot *(kimaradt:* óvja), melyeket Ngod Naláczi uramtól bőven megértheti, én penig míg élek maradok

Ngodnak alázatos szolgája
Mikes Kelemen mp.

1682. die 9. Maii, Megyes.

Külczím: Az mlgos erdélyi fejedelemnek nékem jó kglmes uramnak ő ngának adassék alázatoson.

(A M. T. Akad. könyvtárában őrzött eredetiről.)

LXX.

1682. máj. 10.

A szebeni tanács felterjesztése a fejedelemhez szekerek és vonó-marhák szolgáltatása ügyében.

Mlgos fejedelem, nékünk természet szerint való kglmes urunk.

Az Nsgod Fogarasból sub die 2. mensis Maji minekünk dirigált méltóságos commissióját alázatos hűséggel vöttük, melyben hogy kegyelmesen parancsol Nsgod, hogy az előttünk való hadi expeditióra universitásúl bizonyos számú szekereket és vonó marhákat azokhoz való specificált requisitumokkal együtt és ad diem proxime affuturi mensis Junii Radnóthra szolgáltassunk, hasonló megalázásunkkal értettük; melyre való nézve Nsgod méltóságos fejedelmi parancsolatját minden tovább való halogatás és Nsgod terheltetése nélkül effectuáltunk volna, de mivel (most több súlyos terheinket praetereálván) Nsgodtól specificált szekereknek s vonó marháknak száma az tavalyiaknak numerusát felessel superálja, úgy hogy az iterata adózás mellett azoknak megszerzésekben való facultásunkban sine magna jactura igen diffideáltat: mely nyavalyánknak kegyes megorvoslását az jó istenünkön kívül egyedül Nsgodtól, mint természet szerént való kgls urunktól reménlhetvén, Nsgodat alázatos engedelmességgel kérjük, Nsgod mint eddig másokban, így az mostani casusban is méltóztassék hozzánk alázatos híveihez kegyelmes füleit hajtani, és ebbeli nehéz terheinket

kegyelmesen temperálni, azon szekerek és marháknak számát, ha ugyan a tavalyinál nem alább, bár csak annyira engedvén. Mely Nsgod hozzánk, alázatos szolgáihoz megmutatandó fejedelmi gratiájáért a felséges isten Nsgodat hosszas s boldogságos birodalommal virágoztassa, szívből kívánjuk; maradván mi is Nsgod ez iránt való kegyelmes protectiója alatt Nsgodnak, mint természet szerint való kgls urunknak fejünk fennállásáig való alázatos hívei s hűséges szolgái.

Datum Cibinii, 10. Maii, 1682.

Szebeni polgármester, királybíró
és egész tanács.

Külczím: Illustrissimo ac celsmo principi ac dno dno Michaeli Apafi, dei gratia regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno ac Siculorum comiti, dno dno nobis naturaliter clementissimo.

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

LXXI.

1682. máj. 12.

Serédy Benedek jelentése.

Keglmes uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Nsgodnak mint keglmes uramnak alázatosan jelentem, ez múlt estve érkezék Doboka nevű váradi török hatod magával, ma Kolosvár felé indúlt, elkisértettem. Az passa levelét hozta nékem, melyet Nsgodnak alázatosan béküldöttem in specie. Debreczeni görögök adtak volt váradi jancsároknak salétromot Keglmes uram, kik adták az tömösvári puskapor-törőnek, kik egyben veszvén, az puskapor-törő boszúságból a portára ment, oly parancsolatot hozott, hogy harminczezer oka salétromot szállíttassanak az váradiak Tömösvárra, mely tészen harminczezer tallért Kglmes uram. Azt mondák a törökök, nékiek emberek van az portára, hogy leronthassák, de ha nem lehet, csak meg kell lenni. Lehetetlen penig, Keglmes uram, hogy ez a szegénység annak szerét tehesse; ha Nsgod keglmesen a portán meg nem orvosolja, ez pusztán marad, mert az salétrom német párton van, nem is szabad kihozni, lehetetlen, hogy szerét tehessék Kglmes uram. Nevezet szerént számlálá keglmes uram az török előttem az Nyirben levő falukot, kikben salétromot szoktak szedni.

Irtam Kglmes uram debreczeni bíró uramnak is, mert félő, az oly görögök kereskedések miatt kárt ne valljanak.

Gróf uram eleiben jenei, gyulai, szarvasi, egri törökök jüttek volt Keglmes uram, kik elkisérték Budára, mondják, nagy ajándékot készített a budai vezér gróf uramnak. Maga veres gyalogi közűl negyvent vitt el szekeren és nyolczvan lovasokat, az többi hadakot, kikkel indúlt volt, az Sár-réte mellett hagyta. Ibrányi Lászlót böszörményi kapitánynak tötte s a Nyirben hagyta.

Nsgod keglmes parancsolatját az nemes vármegyéknek publicáltam Keglmes uram. Igen alázatoson vötték Nsgod keglmes parancsolatját, Nsgod keglmességéhez ragaszkodnak. Az Szilágyban quartélyozó hadaknak is fűelő helyeket mentűl jobban lehetett, elrendeltem Keglmes uram, vigyázásom van reájok, most is egy csoport katona jütt hozzájok. Ezután ha mi híreim lesznek Keglmes uram, Nsgodnak alázatosan megírni el nem mulatom. Éltesse isten Nsgodat szerencsés uralkodással sok számos esztendőkig kévánatos egésségben. In Somlyó die 12. Maji anno 1682.

Nsgodnak

alázatos méltatlan szolgája míg él
Serédi Benedek mp.

Külczím: Erdély országának Méltsgos fejedelmének nékem jó Keglmes uramnak ő Nsgának alázatosan adassék.

(Az Akadémia kézirattárában levő eredetiről.)

LXXII.

1682. május 13.

Wesselényi Pál a fejedelemhez.

Mlgos fejedelem, jó kgls uram, isten Nsgodnak minden gonosz akaróit hogy megalázza, szíbűl kivánom.

Alázatoson akartam mostan is Nsgodnak levelem által udvarolnom, kivánom, hogy Nsgodat találja örvendetes állapotban levelem. Tököly uram új dolgait elhiszem kgls uram, Nsgod megértette, úgy látom kgls uram, nemcsak vallásunk ellen, hanem még Nsgod méltósága ellen is igyekszik, kiben az úr isten elő ne bocsássa; mindazáltal kgls uram a gonosz így is néha elő megyen, ha ember, istent segítségűl híván, ellene nem áll; tudom kgls uram, mint keresztyén vallásunk e földön legnagyobb oszlopa, bölcsen és hathatósan vigyáz és vallásunk s Nsgod méltósága *(kimaradt:*

ellen) való dolgait Tököly uramnak minél hamarébb igyekezi megorvosolni, kire segélje az úr isten Nsgodat.

Maradván holtig Nsgodnak

legkisebbik szolgája, igaz híve
Vesselény Pál mp.

D. Gerend 13. Maji 1682.

Külczím: Mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának nékem jó kgls uramnak ő ngának alázatoson adassék.

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

LXXIII.

1682. máj. 19—júl. 5.

Portai tárgyalások.

a)

1682. máj. 19.

A követek jelentése Bukurestből.

Klgs urunk.

Nagy alázatossággal kelletik Nsgodat tudósítanunk: ma die 19. praesentis (tegnap érkezvén Bukurestre) az vajdával ő ngával szemben lettünk, Nsgod levelét megadtuk s mindenekben nagy affectióját mutatja szóval, noha reipsa vékony gazdálkodással volt. Isten hírivel mi utunkat continuáljuk, Nsgod parancsolatja szerint el is sietünk. Az török hadak Szilisztriából eltakarodtak, nyolszáz szekér por, golyóbist vittek Nándorfejérvár felé, 70. hetven hajó álgyukat; Győrre, Komáromra, Lévára igyekezik minden erejével; ezeket beszéli maga az vajda in confidentia, az mint jelenti: Nsgodnak alázatossággal akartuk megírni, nem mint valóságot, hanem mint olyan nagy embertől való hallomást. Továbbra is ha mit érthetünk, tudósítani Nsgodat el nem mulatjuk. Ezek után tartsa isten Nsgodat és éltesse számos esztendőkig, szíbűl kévánjuk. Datum in Bukurest 1682. die 19. Maji.

Nsgod

alázatos hívei, szolgái
Macskási Boldizsár mp., Bojer Zsigmond mp.
János Deák mp.

Külczím: Ilmo ac celsmo principi dno dno Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno nobis naturaliter clementissimo.

(A Nemzeti Múzeumban őrzött eredetiről.)

b)

1682. máj. 22.

Nagy István portai jelentése.

(Megjelent Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 238. s köv. ll.)

c)

1682. máj. 31.

Apafi rendelete a portai követeknek.

(Megjelent Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 242. l.)

d)

1682. jún. 9.

A követek konstantinápolyi jelentése.

Mint bizodalmas urainknak, ajánljuk Kgtteknek szolgálatunkot, isten szerencsés hosszú élettel áldja meg Kgtteket hazánknak csendességében, kedvesivel együtt.

Ntok s Kgltek parancsolatja szerint mi, valamint ösztövér lovainktól telhetett, elsiettünk, és prima Junii ide Konstantinápolyban beérkezvén, másnap, úgymint 2-da ejusdem elsőbben Maurocordatus uramhoz, ugyanonnan azon nap mingyárt egyenesen mentünk az vezér chihájához és mindeneket instructiónk szerint aperiáltunk; kiváltképpen Maurocordatus uramnak megjelentettük elsőben is, noha athnáménk ellen vagyon, hogy hadakozásra kénszeríttessék Erdély, mindazonáltal engedelmességét akarván mutatni, mind ő nga, mind az ország táborban száll, feltevén azt, hogy ő ngának legyen egész authoritása mind török és magyar hadakon a régi boldog emlékezetű fejedelmek hadakozásának tenora szerint; mind ezekért a megmutatandó engedelmességekért, ha ugyan hadban kell menni, méltán s mindazáltal nagy alázatossággal folyamodunk vezér s császár kegyelmességéhez, hogy adónkat engedje el, míg a

német ellen való hadakozás fentart, mert hogy táborozzunk s adózzunk is, teljes lehetetlenség; nem is új dolgot kívánunk, mivel boldog emlékezetű fejedelemnek Bocskainak s az több fejedelmeknek hadakozásra sok pénzt adott a fényes porta, most annál inkább elromlott és ez elpusztúlt ország méltábban kivánhatja s várja is a vezér és császár ebbeli gratiáját. Az hadakozásban történhető szerencsétlenséget is forgattuk, és hogy valaki hamis vádjára, kglmes urunk vagy az haza fiai, mind a kik hadra mennek, mind az otthon maradandók, valami bántódást és büntetést szenvedjenek, instantiánkot hogy fel akarjuk tenni az vezér ő nga előtt, jelentettük; a tavalyi jancsár dolgát is, és büntetés nélkül való elbocsáttatását declaráltuk, és hogy ezentúl sem a tábori, sem a végbeli törökök valami alkalmatlanságra, kártételre fakadni ne merészeljenek, nevezet szerint a váradiak, havasalföldi s moldovai vajdák, azokra parancsolatot kivánunk. Az hadakozást penig ha continuálni kell, az ő nga tetszése az, s a régi fejedelmek rendtartása is az volt, Szathmárt, Kállót, Ecsedet, a több véghelyeket, vármegyéket kellene kézhez venni, azokat kézhez vevén, egészen a Tiszán innen való földdel meghódoltatván, úgy kellene feljebb nyomakodni rendesen, a régi hadi regula szerint; mert tavaly is, noha közel volt az erdélyi had, mégis Mármarosban sok kárt töttek, falukot, városokot égettek, messzére távozván és ez az rend megbomolván az hadakozásban, az egész országot végső pusztulás követi, feleségeket, gyermekeket keserves nyomorúság, a kiknek bátorságos nyugovásokért szoktak adózni, az ország is elpusztulván, adónkat semmiképpen meg nem adhatjuk. Az haza fiainak kivánságok egy szóval az: hátok megett securitásban hagyják házajokot, s ő nga kgls urunk és az ország valami illendő, lehetséges kedvet akar tenni az hls császárnak, megmondottuk, de rendkivűl való szokatlan és lehetetlen dolgot soha el nem bir a szegény ország, olyannal ne is terheltessék, instáltunk alázatoson.

Ifjú urunk ő nga dolgát is serio exponáltuk s proponáltuk: az ország nagy szívbéli fájdalommal, keserűséggel értette leveleiből követjeinek, közönséges megegyezett akaratból fejedelemségre választatott, az ő nga holta után (kit isten távoztasson) méltóságos tisztre felemeltetett fejedelmünket nem confirmálta, halasztotta a fényes porta confirmatióját. Kánonink s athnaménk azt contineálván, szabadosok vagyunk, kit válaszszunk fejedelemnek, s a porta tartozik s tartozott confirmálni; ebben is kegyelmesebb választ várunk; mindezeket bővebb szókkal qualificáltuk, és vala-

mint isten tudnunk adta, a vezér előtt is proponáljuk. De már egy hete mulék tegnap, egy napot más napra halogatja a vezér a szembenlételt. Ma, úgymint die 9. Junii lött szemben a császár a német császár követével, Bartholomaeus Kapralával, vagyon ugyan egy Panasicz nevű kamarás úr is magyar nevezet alatt Horváth, a mint némelyikünk látta, a magyar urat asztalhoz sem ültették, megkoftányozták őket, de olyan pompa nem volt, mint a muszka követ felvitelében; ajándéka volt három óra, kettei tiszta ezüst, egyik hebenumfából ezüstös, aranyos, négy gyertyatartó szárnyas, egyéb ajándék publice nem volt, titkon sem tudhatjuk, volt-e, nem-e. Ez internuntiusnak mondja magát, és a mint hallatik, a békesség ideje el nem telvén, annak megtartását urgeálja, annak alkalmatosságával akarja inducálni a továbbra való békességet; mire vezérli isten a dolgokat, ő fige titkában vagyon, gondoltuk azt: váratja az vezér s úgy akar választ adni, de Maurocordatus uram nem biztat sem holnap, sem holnapután, hanem intimálta, írjunk ő ngának, s Kglteknek azelőtt is, most is: azért tovább nem halaszthatjuk, Ntokat, Kglteket ne tudósítsuk, melyeket minekünk maga jelentett, oly formában penig, az vezér discursusából értette, ő ngának kgls urunknak s az országnak mentűl felesebb haddal meg kell indúlni, a budai vezér valahova kivánja, megegyezvén együtt, egy akaratból tanácsot tartván, fogjon minden dologhoz, valamit concludálnak, abban ő nga kgls urunk s Ngtok Kgltek nagy készségét, engedelmességét mutassa, mert a császár ő ngához igen nagy kegyelmességgel vagyon, melyet az ő nga maradékiban is meg akar mutatni, hogy az ő nga házában successive megmaradjon a fejedelemség; ő nga s Kgltek sietve késedelem nélkűl conjungálja magát a vezérrel, mi tudósításunktól sem várván, annak instructiója van, az athnamé is ott leszen jelen, azt serio intimálja; az budai vezért ő nga s Kgltek csinálja s tegye magokévá, pénzzel véghez viheti, mert az diványülő vezér s okos ember s annak informatiója nyom itt a portán; kgls urunk ő nga a Ngtok s Kgltek híre s tanácsa nélkűl semmit nem cselekszik, de nem is subjaceáltathatik olyan fejedelmi ember; minden dolog azon áll, azt mondja Maurocordatus uram, s ott kell eleit venni minden difficultásoknak, erdélyi, magyarországi dolgoknak s utozásoknak, az athnamét is annak keziben adják, a kinek ott voxból jovaltatik, és magyar generalist is, a kit communi voto választanak az ő nga praesentiájában.

Gróf Tökölyi uram dolgát is feltöttük, a dissensiót mind tavaly s mind mostan eléggé eleiben adtuk, s abból

következhető fogyatkozásokot, egy szóval azt mondja: mindenek a conjunctión igazíttatnak s complanáltassanak, és hogy mind ezekről conclusum és válasz van, a mit mi mostan sollicitálunk; mi urgeálni, sollicitálni a vezért el nem mulatjuk, mire vezérli isten elméjeket, ő fige titkában van; ha magunk megállapodunk, szemben levén a vezérrel, újjobban tudósítjuk Ngtokot s Kglteket, ha penig hamar lenne válaszunk, elsietünk.

A kapucsi dolgából is nagy akadálya érkezett kapithia uramnak, még minek előtte mi beérkeztünk volna, megparancsolta a vezér az chihája által a kapucsinak, két kaftányért adjon ezer tallért, contemtusnak tartották, hogy ő nga ötszáz tallért adott volt; mi is az ő nga méltóságának s az hazának megoltalmazására jobb útat nem találtunk, noha örömest költséget nem szereztünk volna, hanem hogy kölcsön vévén pénzt, effectuáljuk, több több kedvetlenségtől, inconvenientiáktól tartván.

Gyerőfi uram, Mikó uram vöttek volt fel háromszáz tallért, igérvén három holnapra talleros 70, arról is ő nga s Kgltek parancsoljon, vagy ő kglmek adják s küldjék meg, mivel az interesse nevekedik, vagy penig ő nga ezen pénzzel maga tárházából committáljon megadása felől mentűl hamarább, mostani közelebb elmúlt ország adajának pótlására. Azomban Székhalmi uram is rakott volt fel adósságot, a summát interesse excedálja; arról is disponáljon Kgltek s Ngtok, kiről s a többiről is bizonyos extractust küldött kapithia uram. A szegény erdélyi háznál lévő gazdaasszony, Zámbó uram egy rabasszonyt szólíttatván ki (kit is feleségűl elvött) azért hét holnapig sanyargott, fizetnünk kelle aureos nro 35, nehezen szereztük ki; egyebet nem kivántak, csak azt, vallja meg, a kapithiával ment-e el a rabasszony Keczeli András urammal; kiből nagy alkalmatlanság is következhette volna az hazát, azt akarván elkerülni, az nállunk lévő superfluitásból, az száz aranyból kellett deputálnunk, mert már, noha magyar, törökké akart lenni, és igazán ki akarta beszélleni a dolgot, megúnván a sonyorúságot: ezt is ki fordítsa meg az országnak, mivel számadásunkban jár, disponáljon Ngtok s Kgltek. Ezek után isten Ngtokat s Kglteket számos esztendeig éltesse, s minden előtte álló dolgaiban vezérelje s boldogítsa, szívből kivánjuk.

Konstantinápolyba, anno 1682. die 9. Junii.

Ngtok s Kglmetek

alázatos szolgái

Matskási Boldizsár mp. N. Sinki János deák mp.
Bojer Zsigmond mp. Vizaknai Nagy István mp.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelem ő nga belső tanácsúr híveinek etc. Nekünk bizodalmas urainknak ő ngoknak s ő kglmeknek adassék.

(Eredeti. Országos Levéltár. Erdélyi kincstári osztály. XIX. Fasc. 23. H.)

e)

1682. jún. 10.

Maurocordatus levele a rendekhez.

Admodum illustres, generosi et spectabiles dni, dni observandissimi.

Acceptis literis Magnificentiae Vrae auditaque relatione dnrum vrorum legatorum, qua consvetum mihi est, integritate et propensione erga regnum vestrum genuinam per interpretationem, et efficacem insinuationem supplicationes Vrae expositae sunt celsmo supremo vezirio, dno mihi clementissimo; attamen ita visum est fulgidissimae portae, ut petitiones Vestrae per Vram in servitiis imperatoriis promptissimam obedientiam, operamque iuxta mandatum regium praestitam perficiantur, atque compleantur: quapropter quae in animis vestris viget, fidelitas erga potentissimum, invictissimum et augustissimum orbis terrarum imperatorem, dnum nostrum clementissimum, hac occasione magis magisque emicet atque elucescat; ita enim status vestri votis omnibus potiti, continuata unum vestrorum prosperitate, imperatoria munificentia decorabimini. Deus altissimus salutem et prosperitatem diu Dominationibus Spect. Vestris concedat. Die 10. mensis Junii 1682.

Admodum Spectabilium Dnum Vrarum
ad officia paratus
Alexander Maurocordatus mp.

Külczím: Perillustribus, spectabilibus, grosis, magfcis dnis statibus in regno Transylvanico, mihi semper observandissimis.

(A Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött eredetiről.)

f)

1682. jún. 25.

Nagy István jelentése.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nsgodnak mint Keglmes uramnak, hogy isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa, istentől kévánom.

Követ uraimék ő Keglmek az nemes országtól ő Keglmek eleiben adott instructiójok szerint mindeneket az fővezér ő Nsga előtt bő szókkal declarálván, melyekre akkor szóval mi választ tött és miket mondott, Nsgodnak Fogarasy Sándor uram által megírtuk s el is küldettük; ma ugymint die 25. Junii levén újabban ő Keglmeknek az vezér előtt utolsó szemben létéről való audientiájok és válaszvételek, az vezér ő Nsga újabban is igéré Nsgodhoz hatalmas császár kegyelmességét, csak Nsgod viselje híven, serényen s engedelmes készséggel magát; ellenben parancsolja azt is, hogy Nsgod birodalma s keze alatt való magyarországi úri és közrenden levő magyarokat Nsgod magával elvigye, és az budai vezérnek megmutassa. Nsgod Újváry uram által küldött tudósító levelét is megadván és szóval is ugyanazon dolgokat proponálván az vezér ő Nsga előtt követ uraimék ő keglmek az Nsgod kegyelmes parancsolatja szerint, az vármegyék felől tőn ilyen választ: az némettel való békesség még tractában sem vétetődett, annálinkább véghez nem ment, azért az mikor az lesz, hatalmas császár azokat is jó karban állítja. Mind ezeket és több egyéb itt benn forgott dolgokat penig Keglmes uram, követ uramék ő keglmek, isten ő keglmeket kivivén, bővebb szókkal Nsgod méltóságos személye előtt declarálni fognak ő Keglmek; itt penig Keglmes uram, minden Nsgodat szerető, Nsgod javára igyekező jó akarói Nsgodnak azt javalják, hogy Nsgod az budai vezért tegye magáévá és jóakarójává, mivel minden dolog azon áll s annak informatiója áll itt meg és nyom többet, azonkívűl penig semmi oly mentségnek írt helye nem leszen; nemcsak mások, sőt maga az vezér is Nsgodnak azt intimálja, hogy Nsgod az budai vezérrel jól éljen, egyet értsen, mert az micsoda tanácsos és jó ember, oly az kire az egész dolgok reája vadnak bizattatva. Az Nsgod indulását Keglmes uram eddig is valóban tudakozták és tudakoztatták, de mi azt mondottuk, hogy Nsgod vár az budai vezér tudósításától, Nsgodnak embere jövén Budáról, Nsgodnak az vezér egyebet nem írt, hanem csak hogy Nsgod legyen oly készen, hogy mihelt második parancsolatja érkezik az indulás felől, Nsgod mindjárt indulhasson, Nsgod azért táborban szállott és oly készséggel várja egész országostól az budai vezér tudósítását, hogy mihelyt érkezik, Nsgod mindjárást indúl; melyben is ha valami késedelmeződést értenek, vagy vesznek eszekben, az nehézség Keglmes uram itt mindjárást megleszen. Nsgodat mint Keglmes uramat kérvén ezen is igen alázatosan, hogy Nsgod minek előtte az hazából ki nem meme,

addig az én esztendőm eltelése után való kiszabadulásom és helyettem mást denominálása felől kegyelmesen provideálni méltóztassék, kiért istennek minden lelki testi áldásit s Nsgtok méltóságos fejedelmi házának örögbíttetését Nsgtokra terjedni kévánom, igírvén együgyű állapotomhoz képest életem fottáig való köteles szolgálatomat Nsgtoknak, mint kglmes uraimnak, ezzel ajánlván istennek kegyes gondviselése alá Nsgodat. Datum Constantinopoli die 25. Junii anno 1682.

Nsgod méltatlan alázatos
szegény szolgája
Vizaknai Nagy István mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nsgának nekem keglmes uramnak adassék.

(A M. T. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

g)

1682. júl. 5.

Szilvássy Bálint jelentése.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak mint nekem kgls uramnak; isten Nsgodat szerencsés hosszú élettel hogy megáldja, szívem szerint kivánom.

Kgls uram, akartam volna, hogy Nsgodat más örvendetes állapatokról tudósítottam volna, magam állapotjárúl, de az mint istennek tetszik, ezt által ember nem hajéthatja, hanem végben kell menni; most nyomorúságos állapotomrúl penig Nsgodat akarom tudósítani. Négy esztendőtűl fogván sok nyomorúságos szenvedéseim után immár szintén mikor istentűl örvendetes szabadulást kivánván, országomban magam nemzetségem közé s azoknak szolgálatjára oda ki is kivánkoztam, isten így akadályoztatott meg: midőn az követ uraim ide Constantinápolyban die 11. Junii érkeztenek volna, más nap die 12. Junii az vezér ő nga felhivatott maga házában, ezt mondván, hogy az kiszlár agának valami rabjai szöktenek el, azért nálunk vadnak, kerestessem elé. Én ő ngának mondám, hiszem Ngos uram, az én kgls uram és az ország engemet nem az rabok őrizésére küldött ide, hanem hls császárom és ország szolgálatjára, mit tudok én hon vadnak? Gondolván azt ők, mivel az követek itt vadnak, talám itt lesznek és én megkerestetem, engemet ő nga minden vétkem nélkűl megfaggatott és most is fogva tartat; nem tudom meggondolni, ha ugyan ezért-e vagy egyéb fraus vagyon az dologban; immár három hete, hogy itt nyomorúságos fogságban vagyok, ma supplicatiót adván

be ő ngának, supplicatiómat elszakasztotta, semmit egyebet nem szólott. Immár isten ő fge ezután mint adja, nem tudom, csakhogy az sok tűlök való rettegésim négy egész esztendőtűl fogva elemésztett. Talám az vezér ő nga én rajtam akarja minden keménységét mutatni, hogy az ország inkább féljen, az vagy mi gondolatja van; noha mindazonáltal kgls uram az reménység ugyan táplál kiszabadulás felűl, de mindazonáltal Ngdnak mint kgls uramnak alázatosan megszolgálom, ne neheztelje ide írni az vezérnek felülem, ha látná, ugyan keménykedni fogna felülem és kibocsátásom felül. Egyéb dolgokrúl kgls uram elhittem, követ uraim Ngodat informálják mindenekrűl, miben van az állapot. Ezek után isten Ngodat szerencsés élettel áldja meg és adja látnom jó egészségben. Datum Constantinopoli 1682. die 5. Julii.

Ngodnak alázatos szolgája
Szilvási Bálint mp.

(A Magy. Nemzeti Múzeumban őrzött eredetiről.)

LXXIV.

1682. jún. 5.

A fejedelem kiváltságlevele az oláh papok dézmafizetési mentessége ügyében.

Michael Apaffi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes. Fidelibus nostris splibus, grosis, egregiis, et agilibus supremis et vice arendatoribus, decimatoribusque nostris fiscalibus, modernis scilicet et futuris pro quovis tempore constitutis vel constituendis, cunctis etiam aliis, quorum videlicet interest, seu interierit, praesentes nostras visuris, lecturis vel legi audituris, nobis dilectis, salutem et gratiam nostram. Szebenszéki oláh papok közűl némelyek, nevezetesen a feleki es szakadáti oláh papok alázatos instantiájok által jelentik, hogy némely dézmások hütök, szoros kötelességek ellen kegyelmességünkből két ízben nékik magok majorkodtatások után deveniálandó mindenféle dézmáknak leengedésekről adott privilegiumok ellen háborgatják és őköt dézmaadásra erőltetik, kénszerítik, holott az arról emanált privilegiumokot fejérvári káptalanunk pecsétje alatt nékiek exhibeálták; az holott világoson mindennemű dézmaadásokról való immunitások constál, mindezek ellen vakmerőképpen némely dézmások méltóságunknak nem kevés sérelmére őket dé-

maadásra erőltetvén, külömben le nem engedik, hanemha tallérokkal csinálják le nállok dolgokat. Így levén azért a dolog: Kglteknek és hűségteknek fő- és vicearendátorinknak, s minden helybeli dézmásinknak, nevezetesen a Szebenszékieknek, mind mostaniaknak, mind pedig ezután leendőknek és mindeneknek, valakiket ezen dolog illet, vagy jövendőben is illetni fogja, kegyelmesen és serio parancsoljuk, sem magok az oláh papokat háborgatni privilegiumokban, dézmaadásra erőltetvén, sem alatta való dézmásoknak háborgattatni semmiképpen meg ne engedjék, ne is cselekedjék nékiek adatott kegyelmességünk ellen az minnen magunk méltóságunk megsértődésére; külömben elhitessék magokkal dézmásink, valakik hütök, szoros kötelességek ellen ez ellen külömben cselekedni comperiáltatnak, érdemlett büntetéseket vakmerő cselekedeteknek elveszik, hogy másoknak is legyenek például kegyelmességünk bontogatásában. Secus non facturi, praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in curia nostra Porumbák, die quinta mensis Junii, anno dni millesimo, sexcentesimo octuagesimo secundo.

Vidimata per Sigismundum Kun sacr. caes. regiaeque cath. Mtis et principis Transylvaniae guber. secretarium. mp.

Kívül: Copia privilegii poparum valachicorum, ratione decimarum concessarum.

(A M. T. Akadémia könyvtárában őrzött hivatalos másolatról.)

LXXV.

1682. jún. 20.

Fráter István huszti vicekapitány térítvénye.

Én keserűi Frater István vallom, ezen levelemnek rendiben is adom mindeneknek tudtára, hogy én minden kénszerítés nélkűl, magam szabad jó akaratom szerént vettem fel magamra az én kgls uramnak, mlgos Apafi Mihálynak, isten kegyelméből Erdélynek fejedelmének, Magyarország részeinek urának s székelyeknek ispánjának, és kgls asszonyomnak méltóságos Bornemisza Anna asszonyomnak ő ngának, és ismét ifjabb kgls uramnak második Apafi Mihály uramnak, és ngos Apafi Gergely uramnak ő ngának huszti városnak vicekapitánságának tisztit. Esküszöm azért az öröktűl fogva való és lévő egy igaz mindenható istenre, ki személyében három, atya, fiú, szentlélek teljes szent háromság egy bizony örök isten, engemet úgy segél-

jen, s úgy adja lelkem üdvösségét, hogy említett kgls uramnak s asszonyomnak ő ngának mindenkor mindenekben minden állattatott dolgokban, szolgálatjában igaz szófogadó szolgájok leszek, tisztemben, szolgálatomban híven, szorgalmatoson eljárok, ő ngokat és az ő ngok várát sem titkon, sem nyilván, semmi kigondolható, mondható, írható színek, módok és praetextusok alatt el nem árulom, ellenségeknek és gonoszakarójoknak ellensége és gonoszakarója leszek, jóakarójoknak és barátjoknak jóakarója és barátja leszek, ő ngoknak életek veszedelmére s fogyatására, városnak elvesztésére, kissebbségére s kárára nem cselekeszem, annál inkább semmi kigondolható, titkoson, nyilván való módok alatt senkivel egyet nem értek, félre tevén és nem kedvezvén ebben, mindennemű barátságot, atyafiságot, igíretet, nagyobb reménséget és bosszúságot, hanem mind boldog és szerencsés, mind penig boldogtalan és szerencsétlen állapotjokban is, mind közel és távuly létekben ő ngoknak egyformán állhatatos, hű, igaz, istenfélő jámbor szolgájok leszek; az ő ngok várokat semmi színek alatt semminemű ellenségek és gonoszakarójok kezekben nem ejtem, fel nem adom, ő ngok számokra híven, igazán megtartom s megtartatom; ő ngokat valamikor s mi időben valamenyid magokkal akarják (az kik igazak lesznek ő ngokhoz) be és kibocsátom, ő ngokat sem ki nem rekesztem, sem be nem zárom, sőt ha kit ő ngok mellett akkor olyat akárkit értenék lenni, kit mind ezek ellen, vagy csak akár mi része ellen cselekedni vagy igyekezni tudnék, ő ngoknak hírré adni el nem mulatom, magam penig testemben egy csepp vérig való lételig, életem fogyásával is kedvezés nélkűl ellene állok, ő ngoknak ellenségekkel s gonosz akarójokkal sem titkon, sem nyilván egyet nem értek, akár ez országbeliek, akár ez ország kívűl akár hova valók legyenek is azok. Az ő ngok várokat mindenekben építem, az munitiókat mindenekben szaporítom, szaporíttatom, nem fogyatom; ha penig istennek bölcs tetszéséből, ő ngoknak valamelyiknek az halál által egymástúl el kelletik is válni, az melyik ő ngok vagy maradékoknak hátrább maradna, annak hűségére mind közel s mind távuly létekben ő ngoknak az várat és praesidiumot igazán híven megtartom, azokat az ő ngok hűségétűl el nem ijesztem, sem idegenítem, inkább édesítem; egy szóval valamint az magam életét szeretem s oltalmazom, hasonlóképpen az ő ngok életét, lelkemben, testemben egy csepp vérig való lételéig s elevenségemig oltalmazom életemet, halálomat az ő ngokéval egyben kötöm. Az ő ngok husztvári és máramarosi minden jószágokat oltalma-

zom; az ő ngok székin mind szegénnek, mind boldognak igaz törvényt teszek, tétetek; bosszút és törvéntelen dolgokat senkin is el nem követek s követtetek; az haza és az ő ngok máramarosi jószágiban szokott törvényit megtartom s tartatom. Az ő ngok proventusit és bírságít és akármi hasznos jövedelmit magam számomra, hasznomra sem magam, sem más által nem fordítom, fordíttatom, mind ezekben és én nekem előttem adott reversalisomnak rendiben adott punctumoknak erős megállására, tartására kötelezvén mégis magamat, ha csak mi részében is meg nem állanám, tartanám, tehát ő ngok mint aféle hiti szegett szolgájokat életem fogyatásával és minden javaimnak s jószágomnak dispensatiójával is minden törvényes utakon, módokon kívűl, ott az hol, akkor az mikor, úgy az mint, azáltal az ki által akarják, szabadoson megbüntethessenek és büntettethessenek ezen levelem erejével. Mindezeknek mégis valamint megállója és megtartója leszek, az igaz isten úgy segéljen és úgy adja lelkem üdvességét. Melynek mégis nagyubb bizonságára és inkább megállására, valóságára adom ő ngoknak ez pecsétes és subscriptiós reversalisomat. Datum Albae-Juliae die 20. Junii 1682.

Correcta manu eadem scriptoris.
Frater István. mp.

Hátlapján: Fráter István uram reversalissa in anno 1682. 22. Junii.

(Ered. gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXVI. köt.)

LXXVI.

1682. jún. 23—29.

A fejedelem elrendeli a táborba szállást.

a)

1682. jún. 23.

A Hunyadmegyének szóló fejedelmi rendelet.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus, Siculorum comes etc.

Spect. magn. grosi, egregii et nobiles, fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Elébbeni parancsolatunk in recenti memoria lehet Kgltéknél az kglmes porta parancsolatjából felvejendő táborozásunk felől; mivel penig azon fényes porta parancsolatjából hozzánk érkezett budai

vezér követje sietteti indulásunkat, melyet tovább halasztani nem is lehet, becsületes tanácsúr híveink egyező tetszésekből Kglteknek kegyelmesen és igen serio parancsoljuk: társzekerekkel és egész hadi apparatussal való jó készülettel indulásokat az elmúlt esztendőbeli útakon rendeljék úgy jó idején, hogy mind lovas s mind gyalog rendek ad vigesimum quintum proximantis mensis Julii Szamosújvár mellé érkezhessenek, de jól reá vigyázzanak, hogy az vitézlő rendnek és marhájoknak ereje az sietés miatt ne enerválódjék, hanem szép lassan haladjanak. Az megírt terminus penig elközelítvén, annak előtte idején az tisztek küldjék udvarunkban az Szamosújvár körűl való megállapodásra kivántató vidimantia vételre, kiknek hozzánk tartozó szoros kötelességekre parancsoljuk, szorgalmatoson felcirkálják és parancsolják meg, hogy valakik az nemes ország constitutiója ellen kötelezték magokat színes szolgaságra, úgy absentálják magokat, hogy egyáltaljában kedvezés nélkűl jobbágyi állapatra rejiciáltatnak. Arra is jól vigyázzanak, hogy az hol az hadak elmennek, az szegénységnek ellenek való panaszra méltó ok ne szolgáltatódjék. Secus sub poena decreti et articuli generalis regni minime facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia die 23. Junii anno 1682.

M. Apafi mp.

Külczím: Spectbus, magcis, grosis, egregiis nobilibus supremo et vicecomitibus vicejudliumque, juratis assessoribus notariisque, toti denique universitati dnorum nobilium et magnatum comitatus Albensis Transylvaniae. Fidelibus nobis dilectis.

b)

1682. jún. 29.

A szászoknak szóló felkelési rendelet.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Hatalmas török császárunk elmulhatatlan tábori parancsolatjának szükségesképpen kelletvén satisfaciálnunk, becsűlletes tanácsúr híveinkkel discurrálván, már az indulásnak terminusát is determináltuk, a nemes ország régi constitutiója szerint pedig, ut habetur Approbata Constitutio. Pars 3. Titulus 19. Articulus 16. minden királybíráknak duobus sibi adjunctis senatoribus velünk el

kelletvén jönni az hadban, kik az becsülletes szász natiót repraesentálván, ez haza szükséges dolgai az megírt natió részről fogyatkozást ne szenvedhessenek. Paroncsoljuk azért hűségteknek, communicatis consiliis, maga városa királybíráját két becsülletes polgár atyjafiával, ezen hadi expeditióra szokása szerint készítse el, és minden okvetetlen ad diem 25. Julii, Apahida táján leendő táborunkban compareálni semmiképpen el ne mulassák, úgy hogy velünk együtt táborozhassanak is, míg hls császárunk parancsolatja kivánja. Secus nec facturi. Datum in civitate nostra Alba-Julia, die 29. Junii, anno 1682.

(A M. T. Akadémia könyvtárában őrzött hivatalos mintáról.)

LXXVII.

1682. jún. 23.

A brassai bíró a fejedelemnek híreket ír.

Ilme ac celsme princeps, dne dne clementissime.

Fidelium perpetuorumque servitiorum meorum in gratiam Ilmae Celsnis Vrae humilimam, debitamque semper oblationem.

Hogy isten ő fge Ngodot szerencsés boldog birodalommal, számos esztendőkig terjedő békességnek gyümölcsével megáldja és mindennemű szomorú változástól kegyelmesen protegálja, tiszta szívből kévánom.

Mlgos fejedelem, kgls uram! Ngodhoz minden üdőben tartozó s kötelezett szolgabéli engedelmességem szerint azmint azelőtt is alázatoson informáltam vala Ngodot, Ngod kegyelmes parancsolatiban fáradozni éjjel nappal szorgalmatoskodván, bizonyos rendbéli embereimet küldöttem mindkét felé, egyik rendbélit Havasföldiben, az másikot Moldovában, melyek megjövén kgls uram, az ki Moldovában volt, referálja, hogy Dumetrasko vajda az székin vagyon, bizonyos számos törökök mellette lévén, az boérok is hozzá járulnak, az udvarában continuuskodnak; az tatárok elmentenek; Kemeniczben penig sok élést bevittenek, számos, mintegy ötszáz erszény pénzt is minden bántódás nélkül; most is feles szekerekkel vagyon rendeltetett élés Dumitrasko vajda udvara körül, melyeket jó móddal Kemeniczben akarnak szállítani. Az lengyel király tábora felől semmit sem értett, hanem hogy az király kozák országnak egy tartományára, az hova Duka vajda vajdaságában az török engedelméből parancsolt volt, bizonyos követit elküldötte sok számú pénzzel, azt az Dumitraskó vajda emberei elfogták,

most is az udvarában vagyon; azomban az vajda is küldötte követit az lengyel királyhoz; hihető, hogy békességgel jártak. Mely ezen, avagy több hírekről is, az mit különbkülömbféle emberektől érthettek, hogy Ngodot alázatoson tudósíthassák, és Ngod fundamentális járásokról examináltassa, Ngod kegyelmes parancsolati szerint magokat az personákot kiküldöttem. Az Havasföldiben járt emberem is sok felé járt s tudakozott, semmi egyéb hírt nem hallott, hogy az török erősen takarodik szép haddal Buda felé, semmit egyebet nem értett. Azomban kgls uram érkezék más, idegen embernek hirdetésiből, hogy az tatár erősen rabolna Lengyelországban, hat konakig már bement volna az országban, az tatár khám fia az mint visszament az nyerességgel, az útban megholt. Az lengyel király Laován vagyon, sok hadait hirdetik. Én kgls uram éjjel nappal igyekezném, hogy valóságos hírt érthetnék, hogyha ennekutánna is valamit érthetek, minden haladék nélkül Ngodot tudósítani el nem mulatom. In reliquo Ilmam Celsnem ad annos quam plurimos diu foeliciterque vivere, valere et regnare desiderans. Coronae, die 23. Junii, anno 1682.

Ilmae Celsni Vrae

humilis, fidelis perpetuusque servitor
Georgius Draudt mp.

Külczím: Ilmo ac celsmo principi dno dno Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno dno clementissimo.

(A M. T. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

LXXVIII.

1682. ápr. 26—júl. 13.

Az erdélyi oláh püspök elitéltetése.

a)

1682. ápr. 26.

Vallatás Görög József kalugyer ellen.

Ilme ac celsme princeps, dne dne nobis naturaliter clementissime.

Fidelitatis, fideliumque servitiorum nostrorum in gratiam Cels. Vrae humilimam debitamque semper oblationem.

Vra clementer nosse dignetur Ilma Celdo, nos literas ejusdem Celdnis Vrae compulsorias, pariter et attestatorias

pro parte et in personis honorabilium Joannis Zoba Alvinciensis, Georgii Dalyaiensis, Vaszilÿ Albensis, Davidis Romosoliensis, Joannis Tustyaiensis, Moysis Hunyadiensis et Danila Illyeiensis, sic dictarum ecclesiarum valachicae professionis pastorum confectas et emanatas, nobisque inter alios Ilmae Cels. Vrae humilimos fideles, perpetuosque servitores, nominanter locis in eisdem conscriptis praeceptorie sonantes et directas, honore et obedientia, quibus decuit, recepisse. Quibus receptis, nos mandatis Ilmae Cels. Vrae in omnibus, uti tenemur et par est, obedire et satisfacere volentes, in hoc anno praesenti millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo, die vigesima sexta mensis Aprilis ad aedes alterius nostri egregii Caspari Diósi Albae-Juliae ac comitatu Albensi Transylvaniae existentes habitas accessisse, ibique testes infrascriptos vigore praescripti Ilmae Cels. Vrae mandati, in praesentiam nostri citatos et praesentes, exacto prius ab eisdem firmissimo juramenti sacramento, ad fidem eorum deo debitam, super utro nobis proposito firmiter inquisivisse et examinasse hoc modo:

Primus testis. Honorabilis Nicolaus Pap, ecclesiae valachicae Szász-Sebesiensis pastor, annorum 33, citatus, juratus, examinatus fatetur hoc modo, ad 1-mum utrum: Hallottam magától Görög József kalugyertűl, az fejérvári oláh kalastoromban bejővén, és beszélgetvén egy dologról s másról, szóközben fordúlván elő Brankovicz Száva törvénykezése, melyre mondá Görög József, kik tötték azt az törvént? mondá Zaba János: az alvinczi oláh esperest, az fejedelem ő nga az magyar papokkal együtt, mi is; melyre mondá Görög József: nem volt az ő nga hatalmában hogy megtörvényeztesse az oláh püspököt, hanem az patriarchának vagyon hatalmában, s volt, hogy megtörvényezhette volna.

Ad 2-dum. Hallottam azt is tőlle Görög Józseftől, hogy Brankovicz Szávának appellálni kellett volna törvényét az patriarcha eleiben, melyre mondá Pap János: az patriarchának semmi közi mi hozzánk, hanem az fejedelemnek ő ngának, hatalma is ő ngának rajtunk, adónkat is nem az patriarchának, hanem az országgal együtt hlmas török császárnak adjuk. Tovább terjesztvén szovait Görög József, mondá, kellett volna Brankovicznak törvényét az patriarcha eleiben vinni, ki ha jöhetett volna be az országban törvényre, jó, ha penig nem jöhetett volna, törvénytevő embereit küldötte volna be Erdélyben: maga vétke Száva Brankovicznek, hogy nem appellálta, levele vagy embere által az patriarchát meg nem találta a maga törvényén dolgából.

2. testis. Vaszilia kalugyer, mostan az fejérvári kalastoromban commoráló, annorum 60. citatus, juratus, examinatus, fatetur: Hallottam Görög Józseftűl, mondván, nem kellett volna Száva Brankoviczot az országnak, sem másnak megsententiázni, hanem az patriarchának kellett volna appellálni Száva Brankovicznek az törvént a patriarcha eleiben, ki vagy jött volna, vagy emberét küldötte volna az törvényre.

3. testis. Je Vlogyen kalugyer, ugyan fejérvári kalastromban commoráló, annorum 50, citatus, juratus, examinatus, fatetur, sicut secundus testis per omnia.

4. testis. Kirille kalugyer az fejérvári kalastromban commoráló, s egyszersmind pap is azon oláh kalastromban, hic quoque fatetur similiter sicut secundus testis Vaszilia Kalugyer, együtt lévén ezek hárman azon Görög József szavainak hallásában.

Cujus quidem praemissae inquisitionis et attestationis nostrae seriem, uti per nos fuit expedita et peracta, eidem Ilmae Celdni Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillisque nostris usualibus et manuum subscriptionibus roboravimus. Eandem Ilmam Cels. Vram ad annos quamplurimos foeliciter valere et vivere desiderantes. Datum anno, die, locoque supranotatis.

Correcta per eosdem.

Eiusdem Ilmae Celsnis Vrae
humiles, fideles, perpetuique servitores
Casparus Diósi alter supremus judlium comitatus Albensis Transylvaniae mp. et Petrus Konczay de eadem mp.

Külczím: Ilmo ac celsmo principi dno dno Michaeli Ápafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno dno nostro clementissimo.

Anno 1682. Apertae per Franciscum Lugosi secretarium.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXVI. köt.)

b)

1682. jú l. 10.

A szászsebesiek folyamodása az oláh püspök érdekében.

Alázatos szolgálatunkat ajánljuk Kglteknek, isten minden testi és lelki jókat terjesszen Kegltekre, szíbűl kivánjuk.

Micsoda difficultások legyen az egész oláh natióbeli papoknak az mostani nemzetből való introducált püspök felől, Kglteknek világoson constál. Mely dolog mivel az oláh natiónak nemcsak praejudiciumára, hanem tőllök régi

observált usus és szokás ellen is impingál: ahoz képpest igen alázatoson instálunk Kglteknek, considerálván istenesen igyefogyott állapatokat, és tőllünk tovább való declarálandó vékony tehetségünk szerént szolgálatunkat, méltóztassanak ez irásunkat praesentáló supplicánsokat kegyesen az régi ususok mellett megtartani, mivelhogy az antiquus usus pro lege habetur, libera electiót megengedvén nekiek, hogy az magok natióból azon tiszthez illendő személyt választhassanak, melyért isten ő szent felsége is megáldja Kglteket. Ezzel isten áldása maradjon Kglken. In Szász-Sebes anno 1682. die 10. Julii.

Kglteknek méltatlan alázatos szolgái
regius ac sedis judices caeterique jur. civ.
Sabesien. mp.

Külczím: Viro admodum reverendo cl. nec non excell. dno dno Michaeli Tophaeo, totius Hungaricae nationis episcopo ut et concionatori aulico meritissimo. Spect. item ac groso dno Petro A(l)vinczi tabulae judiciariae altero prothonotario, omniumque bonorum fiscalium praefecto, necnon spect. ac egregio dno Sigismundo Perneszi altero aulae magistro etc. dnis et amicis nobis observandis.

(Gr. Kemény J. Erdély Tört. Ered. Lev. XXVI. köt.)

c)

1682. jú l. 12.

Vallatás Acacius Josaphát vladika ellen.

Ilme ac Celsme princeps
dne dne nobis clementissime!

Fidelitatem, fidelium perpetuorumque servitiorum nostrorum in gratiam Ilmae Cels. Vrae, humillimam debitamque semper oblationem.

Vra clementer noverit Ilma Cldo nos literas ejusdem compulsorias pariter et attestatorias, pro parte et in personis honorabilium universorum seniorum, pastorum, clericorum et ministrorum universarum ecclesiarum Valachicae constitutionis in Transylvania existentium, exceptis illis, qui videlicet pro testibus habebuntur, confectas et emanatas, nobisque inter alios Cels. Vrae humiles, fideles, perpetuosque servitores, literis in eisdem nominanter conscriptos, praeceptorie sonantes et directas, honore et obedientia,

quibus decuit, recepisse. Quibus receptis nos mandato Cels Vrae in omnibus, uti tenemur, obedire et satisfacere volentes in hoc anno dni 1682., die 12. mensis Julii dni nobilis Pauli Szeőcs de Alba-Julia, in platea vulgo Szt.-Mihály-utcza vocata, in civitate Alba-Julia extra muros, inque comitatu Albensi Transylvaniae existentem habitam accessisse, ibique testes infrascriptos, vigore mandati Cels. Vrae nostri in praesentiam citatos et accersitos, exacto prius ab eisdem firmissimo juramento, juxta utrum nobis propositum ad fidem coram deo debitam examinavimus et inquisivimus. Quorum quidem testium fassiones et attestationes sequuntur sic.

Utrum

1. Hallottad-e mikor Accaus Görög Jóseph kaluger mikor ide fejírvári olá kalastrumban jött volna Bojer Sigmond urammal, mikor Brankovicz Száva dolgát elí hozták volna, azt mondotta volna Joseph kaluger, hogy nem igazán szolgáltattak volna törvént Szávának, mert senkinek hatalmában nincsen püspeköket sententiázni az egy patriarkán kől.

2. Hallottad-e, hogy azt is mondotta volna Joseph kalugyer, hogy Szávának patriárkára kellett volna appellálni dolgát embere vagy levele által, és ha maga az patriárka ide nem jöhetett volna, köldött volna ő törvénytevőket. *(A többi kérdőpontok hiányoznak.)*

1. Testis honorabilis Popa Juvon pastor ecclesiae valachicae Albensis, annorum circa 46, juratus, examinatus fatetur. Én azelőtt Moldvában laktam, onnét jüttem szegény Budai Joseph urammal ki, ezelőtt mintegy két esztendővel, itt az állapotot annyira nem tudom, de tudom azt, hogy oda be Moldvában görög püspököket nem szenvednek, hanem oláhoknak kell lenni. Ad 2-dum. Tudom azt s hallottam, mert magamat szidott törökül (ilyen formában: hana szana szitim, ghidi csopek) Achaus Joseph uram Makare nevő szolgája, aki egyszersmind kalugyer is, ezt penig azért cselekedte velem, mert én, mivel az mi szokásunk szerént gyertya nélkül nem szolgálhatunk, gyertyát akartam gyújtatni, azért mondám az inasomnak, csináljon tüzet, amaz megmondott kalugyer penig borért akarta a korcsmára küldeni, hogy meg nem engedtem, azért cselekedte. Ad 3-tium azt tudom mondani, az hol magának a templomban ülő szék vagyon, az maga görög könyveit oda az könyvtartóban teszi, mikor kimegyen, ismét kiveszi, ami könyveink penig, amelyekből mi praedicálunk, ismét más könyvtartóban

vannak. Az énekeket görögűl énekelteti. Husvétban praedicált egyszer, akkor is görögűl. Hogy oláhúl praedikáljon, annyira való alkalmatossága nincsen. Ad 4-tum. Hallottam Szeőcs Pál uram szájából itt Fejérvárott, s Vinczen is az vinczi papnak hasonlóképpen ötvent igírt akkor Achaus Joseph uram, még mikor püspök nem volt, ilyen okért, hogy csak ő kglmét tegyék püspöknek, megadja, de hogy itt jó válasza nem volt, úgy ment osztán Fogarasban, holott kivel mint alkudt, nem tudom. Ad. 5-tum nihil. Ad 6-tum. A megírt mostani Achaus Görög Joseph mint informálta urunkat ő ngát és az havaselföldi vajdát, nem tudom, de tudom azt, hogy erdélyi oláh papok püspököknek nem kivánták, most sem kivánják. Ad 7-mum nihil. Ad 8-um. Tudom, hogy a mikor bejütt, mingyárt társalkodott egy Popa Jonucz nevő pappal, kit az papságból is kivetettek volt Száva püspök idejében és az haját is elnyérték volt, mással ismét egy pópa Nyagullal, veszténi pappal. Ezekkel tartja most barátságát.

2. testis honorabilis pópa Vaszilia, pastor ecclesiae valachicae Albensis, annorum circa 80, juratus, examinatus, fatetur. Ad primum. Esztendeje, hogy itt lakom, mivel Havasalföldéből jüttem, én azulta oláh nyelven praedicállottam. Ad 2-dum nihil. Ad 3-tium sicut 1. testis in omnibus. Ad 4-tum fatetur similiter uti 1. testis. Hoc addito: hogy a papok hivatalt adtak volna ő kglmének, abban semmi nincsen. Ad 5-tum nihil. Ad 6-tum nihil. Ad 7-mum nihil. Ad 8-vum uti 1-mus testis.

3. testis honorabilis popa Jevlogie, pastor ecclesiae valachicae Albensis, annorum circa 40, juratus, examinatus fatetur. Ad 1-mum uti 1-mus testis. Ad 2-dum. Hallottam hogy pópa Juvont Achaus uram kalugyerje s szolgája rútul szidta törökűl, de nem értettem. Ad 3-tium fatetur uti 1-mus testis, in omnibus. Ad 4-tum. Hallottam azt Popa Juvon szájából, hogy mondotta volna Achaus uramnak, nekünk bizony ajándékod nem köll, magad sem kellesz, ha oláhúl nem tudsz. Ad 6-tum nihil. Ad 7-mum. Száva püspök alkalmatossággal hozódván elől, tudom, hogy mondotta Achaus uram Pópa Juvon uramnak a maga házában: nem parancsol az oláh püspöknek itt senki, hanem az patriarcha. Ha Száva is bement volna patriarchához, más törvénye lett volna. Ad 8-vum. Eleitől fogva mind ez mai napig azzal a Pópa Juvonáczczal és Pópa Nyegullal tartotta barátságát.

4. testis honorabilis Pópa Luca Rusz, pastor ecclesiae valachicae omnino Albensis, annorum circiter 35, juratus, examinatus, fatetur. Ad primum nihil. Ad 2. uti tertius

testis. Hallottam az Achaus Joseph kalugyerjétől, hogy ha Achaus Joseph uram megjő, hoz görög könyveket, a melyekből mind énekeltet s mind praedicáltat. Ad 3-tium uti 1. testis. Ad 4-tum. Hogy Achaus Josephet az oláh papok hítták, vagy választották volna az püspökségre, nem tudom, hanem hallottam, hogy egykor beszél vala pópa Juvonnal, pópa Juvon mondotta Achaus uramnak: pénzt adtál az püspökségért, melyre azt felelte Achaus uram: adtam, s adok is. Ad 5. nihil. Ad 6. nihil. Ad 7. nihil. Ad 8. uti tertius testis. Hoc addito: tudom azt, hogy két esperesteket esperestségekből kivetette, úgymint Pópa Mihályt és Pópa Györgyöt, de micsoda vétkekért, nem tudom.

5. testis honorabilis Stephanus Hatzok, ecclesiae Borbandiensis reformatae pastor, annorum circa 40, juratus, examinatus, fatetur ad 1. Én a miultától fogva reá emlékezem, hogy vladikák vannak Erdélyben, mind oláh vladikákat tudok, haza fiait, sőt emlékezem arra: volt egy Stephan nevő oláh püspök Csulai uram idejében, kivel is fordíttatja Csulai uram az Új-Testomentumat oláh nyelvre. Ad 2-dum. Az magam házamnál lévén Achaus Joseph uram Borbándon, kérdém ő kgltől: Ha a typographia beérkezik, a mi reformatus authorink könyveit megengedi-e transferáltatni és kinyomtattatni oláh nyelvre? Melyre mondá: Avertat deus, vannak minékünk könyeink, azokat fordéttatja s nyomtattatja. Ad 3-tium. Látom s tudom, hogy arra semmi facultása nincsen, hogy oláhul tudjon praedicálni és egyéb templombéli szolgálatot végben vinni azon nyelven. Ad 4. Nem hogy hivatalt adtak volna Achaus uramnak az püspökségre, sőt magam is Fogarasban voltam akkor, mikor az oláh papok közönségesen oda küldvén embereket, contradicáltak püspöki hivataljának. Ad 5. 6. et 7-um nihil. Ad 8-vum etiam nihil.

6. testis honorabilis popa Sztajkul, pastor ecclesiae valachicae Bolgárszegiensis et senior ecclesiarum ejusdem religionis et dioeceseos, annorum circiter 47, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. Soha sem nem értém, sem nem hallottam, hogy itt Erdélyben görög vagy más nemzetből álló oláh püspök lett volna, lévén csak éppen oláh nemzetből való hazafiai. Ad 2-dum nihil. Ad 3. Nem hogy oláh nyelven tudna tanétani, de magoktól az görögöktől hallottam, hogy az görög nyelven való szóllását is nem értenék mindenkoron, nyelvében levén nagy fogyatkozás. Ad 4. Abban a tractusban én levén senior, magamtól is eltitkolták, azután későre hallottam, hogy pénzen vette meg magának az püspökséget. Ad 5. Magától az vajdától nem hallottam, de az

udvarában az udvara népének eleitől, s az városnak eleitől is hallottam, hogy csudálkozva mondották, csudálkozunk (úgymond), hogy Erdélyben miért engedte meg a fejedelem és az ország, hogy görög püspök legyen, nagy bolondságnak is mondották. Ad 6. nihil. Ad 7. nihil. Ad 8. Én magam ott voltam Achaus urammal Havaselyföldében a patriarchánál, hollottam s tudom, hogy panaszolkodott Achaus uram a patriarchának az itt való erdélyi oláh papokról, a kiknek tudniillik successive több feleségek volt egynél, okozván az aránt őket intollerabilis vétekkel; melyre fülem hallatára mondá az patriarcha: nó én neked (úgymint Achaus uramnak) adok annyi hatalmat, hogy átkozd meg az olyanokat, hogy átkozottak legyenek mind magok, mind azok, a kik véllek társalkodnak, esznek és isznak, azt is hozzáadván, hogy ha penig el nem követi Achaus uram, lészen nékie arra emhere, hogy érette küld és magát viteti be. A Béldi Pál dolgáért mikor urunk ő nga Bukur Györgyöt megfogatta és megverette, hogy az Achaus uram meghallotta, akkor mindjárt ő kglme is bement Béldihez, hallottam azután Brassóban, hogy ő is azért ment volna be, hogy úgy ne járjon mint Bukur György.

7. testis honorabilis popa Mojszin, pastor ecclesiae valachicae Kálboriensis, annorum circiter 60, juratus, examinatus, fatetur. Ad primum uti 1. testis. Ad 2. nihil. Ad 3. Az oláh nyelven tanétani hogy tudjon, arra elégtelen és boldogtalan. Ad 4. Senkitől hivatalja Achaus urammak püspöki hivataljára mi közzűlünk nem volt. Ad 5. nihil. Ad 6. nihil. Ad 7, ad 8. uti 6. testis, hoc excepto, hogy az Béldi Pál és Bukur György alkalmatosságával való dolgát nem tudja.

8. testis honorabilis popa Miklós pastor ecclesiae valachicae Eörménszékesiensis et senior ejusdem ecclesiae et loci seu districtus, annorum circiter 73, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. sicut 6. Ad 2. nihil. Ad 3., az maga nyelvén tud, de hogy oláh nyelven tudna tanétani, arra teljességgel alkalmatlan, és hogy ma a mely praedicator oláhúl praedicállott is. oda hagyta, kiment a templomból, nem hogy tanúlt volna. Ad 4-tum. Tudom, hogy az articulus ellen senkitől hivatalja az püspökségre nem volt, hanem szokás kivűl szerzette magának Achaus uram az püspökséget, melynek contradictiójára én is elmentem volt Fogarasban. Ad 5. 6. et 7. nihil. Ad 8-vum. Magam is tudok kilencz esperesteket, esperestségekből degradált, azok között engemet is, és másnak adott levelet rólla. Az mely pópa Juvonicz vagyon most Achaus uram mellett, az gyaláza-

tosan deponáltatott, haját elmetszették és Haller Pál uramnak ő ngának lévén jobbágya, ő ngának kezében adták, azultátul fogva sem egyszer, sem másszor a generalis fel nem vette, úgy tudom.

9. testis honorabilis popa Mihály, ecclesiae valachicae Szakadathiensis pastor, annorum circiter 53, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. sicut 6. testis. Ad 2. nihil. Ad 3. Nem ismerem alkalmatosnak az oláh nyelven való praedicálásra. Ad 4-um. Nem hogy választottuk volna, de hogy megértettük, contradicálni ellene az oláh papok közönséges akaratjokból rend szerént hatan felmentünk volt Fogarasban. Praeterea sicut praecedens 8-vus testis. Ad 5. 6. et 7. nihil. Ad 8. Tudom, hogy egynéhány esperesteket, mintegy kilenczig, azok között engemet is kivetett az esperestségből, cursust másnak bocsátott az adó szedésre, nem nekem. Amaz notatus, ejectus popa Juvoniczczal társalkodik.

10. testis honorabilis popa Jonask pastor ecclesiae valachicae Mohaiensis, annorum circiter 40, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. uti 6. testis. Ad 2-dum nihil. Ad 3-tium uti ő. testis. Hoc addito, hogy az szebeni görögöknek is kinálta magát, hogy papok lenne, de azok nem fogadták meg nyelvének fogyatkozása miatt. Ad 4-tum. Miképpen jütt bé az vladikaságra, nem tudom. Ad 5. 6. et 7. Ad 8. Tudom, hogy egynéhány esperesteket, azok között engemet is, kivetett az esperestségből, rajtam talám azért cselekedte, hogy egy alkalmatossággal hat aranyat izent, vigyek eleiben, s nem vittem. Pópa Junovicz a társa.

11. testis honorabilis popa Lupe, pastor ecclesiae valachicae Szász-Ujfalusiensis, seniorque districtus ejusdem loci, annorum circiter 70, juratus, examinatus, fatetur. Ad primum uti 6. testis. Ad 2-dum nihil. Ad 3. uti 9. testis. Ad 4-tum. Tudom, hogy semmi hivatalja nem volt a generalistól a püspökségre, hanem szokatlanól jütt be. Ad 5. 6. et 7. nihil. Ad 8. Tudom, hogy pópa Juvonucz, a ki depositus és notatus pap, és a kivel most társalkodik Achaus uram, hogy a korabiai pópa Györgyöt kivetette az esperestségből, és mást állatott helyében, pópa Demetert.

12. testis honorabilis popa György pastor ecclesiae valachicae Korabiensis, annorum circa 36, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. 2. 3. et 4-um. Uti undecimus testis. Ad 5. 6. et 7. nihil. Ad 8. Tudom, hogy egynéhányat esperestségekből, engemet is, kivetett pópa Juvonucz által; mely pópa Juvonucz az papságból, esperestségből törvény szerént kivettetett gyalázatosan, haja elnyiretett és soha azután fel

nem vétetett, hanem Achaus uram vette maga mellé és azzal tartja társalkodását. Mely pópa Juvonicz miulta Achaus uram *(mellé)* adta is magát, azultátul fogva postálkodván, az oláh esperestek közzűl egynéhánynak lovát postára elvitte erővel, oda hordozta és némelyek pénzzel váltották vissza.

13. testis. Honorabilis popa Ilia (annorum circiter 65) pastor ecclesiae valachicae Idaiensis, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. uti 6. testis. Ad 2-um. Hallottam a kalugyeritől Achaus uramnak, hogy a monosteriában voltam, hogy törökűl szitkozódtak. Ad 3. uti 9. testis. Ad 4. Uti undecimus testis. Ad 5. 6. et 7. nihil. Ad 8. Tudom, hogy egynéhány esperestet esperestségéből megfosztott és kivetett. Tudom azt is, hogy azzal a notatus és depositus pópa Junoviczczal társalkodik Achaus uram.

14. testis. Honorabilis Georgius popa pastor ecclesiae valachicae possessionis Dállya, annorum circiter 50, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. uti 6. testis. Ad 2. nihil. Ad 3. uti 7. testis. Hoc addito, hogy még Miatyánkot, Credót és tíz parancsolatot sem tudja elmondani oláhúl. Ad 4. Az oláh papoktól az püspökségre hivatala nem volt, nem is választották soha, hanem szokatlanúl jütt be, nemhogy hítták volna, de még magam voltam egyik, a ki Fogarasban az papok közönséges akaratjokból elmentem contradicálni azaránt való hivataljának, Achaus uramnak. 5. 6. et 7. nihil. Ad 8-vum. Tudom, hogy egynéhányat esperestségéből kivetett, engemet is azok között. Miulta penig ide beszármazott, egy pópa Juvonucz nevű depositus oláh pappal társalkodik, azzal tartja barátságát.

15. testis. Honorabilis popa Lup, pastor ecclesiae valachicae poss. Kalboriensis, annorum circiter 40, juratus, examinatus, fatetur per omnia uti 14. testis.

16. testis nobilis et honestus juvenis, Michael Szilvási, collegii Patachino Albensis alumnus, annorum circiter 23, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. 3. 4. 5. 6. 7. et 8-um nihil. Ad 2. Hallottam Achaus Joseph uram szolgájától, egy nagyhajú ifjú legéntől, melynek nevét ugyan nem tudom, de személyében ismerem most is, oláhúl szólván, hogy az magyarok, oláhok és az pápisták nem keresztyének.

Quorum quidem testium fassionum et attestationum seriem, prout per nos est expedita et peracta, eidem Ilmae Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus, nostrisque chirographis ac sigillis usualibus roboravimus, eandem Ilmam

Cels. Vram diu foeliciter vivere, valere et regnare desiderantes. Datum anno, die locoque in praenotatis.

Correcta per eosdem.

Ejusdem Ilmae Cels. Vrae humiles fidelesque servitores Stephanus Gyarmathi nobilis de Sárd mp. et Georgius Csicsói de Alba-Julia nobilis mp.

Külczím: **Ilmo ac cels. principi dno do Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno dno nobis clementissimo.**

Más kéz: **Anno 1682. Apertae per Franciscum Lugasi secretarium.**

Más kéz: **Görög Achaus püspök dolga.**

(Gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXVI. köt.)

d)

1682.

Folyamodvány a vladika érdekében.

Josaphat Acacius Vladica mellett levő oláh esperesek és papok alázatoson könyörögnek Ngtoknak s Kglteknek.

Igen nagy szívünk fájdalmával kelleték Ngtoknak s Kglknek alázatos supplicatiónk által, lábai eleiben borúlnunk, mivel már teljességgel a sok búsulás miá elfáradtunk, mivel mü a mü kgls urunk ő nga Kgltekkel tött resolutióját megértvén, melyet ő nga Szamosújváratt kiadott volt Kgltekkel együtt. Mü azért mind annak előtte s mind most jó szívvel a mi hivatalunk szerént engedelmeskedtünk s engedelmeskedünk is, mü ezzel a jámbor vladikával meg is elégedtünk, csak egynéhány pap vagyon köztünk, a kik nyughatatlankodnak, ők tudják mi okáért.

Annak okáért Ngtoknak s Kegltteknek igen alázatoson könyörgünk, a mi kgls urunk ő nga kegyelmessége s Kgltek akaratjából lött, ez feljebb említett böcsületes vladikánk igazgatása alatt had maradhassunk meg. Mely Ngtok s Kgltek kegyelmességiért teljes életünkben Ngtokért s Kgltekért alázatos könyörgésünk által, istent imádni meg nem szününk.

N. K. V. V.

Kívül: 1682. diebus 8. et 9. 1 . . . . . Enyedini az politico ecclesiasticus gyűlekezetben lett conclusumok és supplicatiók az után 1683. ultima . . . . . conclusum.

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

e)

1682. jú l 13.

Az itélet.

Anno 1682. die 13. Julii. Erdély országában az egész oláh ecclesiának az mi kglmes urunktól, és az egész tanács uraktól ő Kglmektől s Ngoktól rendeltetett s tétetett oláh püspök tiszteletes Akaus Josaphat constituálja procuratorának Sárdon lakó Semsei Mihályt. I. antequam de merito aliquid dicat, excipit et dicit.

Mivel én az püspökséget magamnak erővel nem vettem, hanem az mi kgls urunk ő nga tanácsúr híveivel donatióval nekem conferálták, azért azt kivánom, hogy az törvény ő nga személye s tanácsúr hívei előtt legyen, mert én itt most meg nem felelek de merito semmit.

Pro A. procurator Johannes Némethi replicat. Úgy látjuk az dnus inctus az meritumát tangálja ezen causánknak, mert szintén az fáj minekünk, hogy ő kglme az articulus szerint mi közinkben nem jött, ut habetur in Approbatis Constitutionibus partis primae tit. 8. art. 1. hogy minekünk az mi kgls urunktól ő ngától kellett volna oláh püspököt kérnünk, és az ki nekünk tetszett volna, ő nga is úgy adatt volna confirmatiót; de ő kglmét mi soha nem válosztottuk, sőt mikor meghallattuk, hogy oláh püspök akar lenni, elmentünk Fogarasban s contradicáltunk ellene, ő kglme mint informálta ő ngát, nem az mi akaratunkból, s ő nga is úgy fogta, gondoljuk adni, ha úgy van a dolog; de nem úgy vagyon, melyet comprobálunk. Az mi azt illeti, ő kglme itt nem felel meg, úgy tudjuk, hogy az ő nga méltóságos széki egyik része ezen széknek, personalisa is jelen levén ő ngának, azért Kgld feleljen de merito. Tovább is mivel már egy részében de merito felelt Kglmed sicut P. I. dicit. Protestálok ezen, mivel ez az szék rész szerint láttatik ő nga székinek lenni, rész szerint szent széknek, de az mint feljebb is megirattuk, forumomnak nem agnoscálom, hogy most de merito feleljek. Protestatur de caeteris.

Super exceptionem dni A. deliberatum.

Nem teneál az exceptio, tartozik megfelelni az dnus A.

Dnus A. audita deliberatione, opposite azt mondja, forumának nem agnoscálja, nem is akar megfelelni.

Deliberatum.

Constál, hogy az inctus ő kglme hivatalja szerint az ecclesiában nem az rendes vocatio szerint jött, mert juxta Approbatae Constitutionis partis 1-mae tituli 8-vi articul. 1-mum nem egyenlő tetszésekből az oláh papoknak kéretett az hivatalra az mi kgls urunktól ő ngától és nem is tartotta magát az püspökök confirmatióiban felvött conditiókhoz, mert nemhogy hitták volna az hivatalra, sőt mikor értésekre lött ez iránt való feltött czélja, minden utakan módokan ellenzették, s nem is tartották mindeddig is püspökjöknek, mivelhogy többire csak egyik conditiónak is, melyek szerint püspöki hivatalját kellene folytatni, meg nem felelhet, sőt mivel az oláh nyelvet nem tudja, az első, második, harmadik, 4-dik és 18-dik conditiók szerint teljességgel alkalmatlan megírt hivataljának gyakorlására; nemcsak ez nemes ország törvénye és confirmatiójának punctumi ellen cselekedett pedig megírt hivataljának felvételében, hanem az magok vallások fundamentalis tenora ellen is tapasztalhatóképpen impingált, az mint pravilájoknak 9-dik részének, item apostoli cánonoknak 29. és 30-dik canoni tenorukból kitetszik, ennek felette aznúnt hogy rendeletlenűl sollicitálta, úgy az papoknak consensusa nélkűl confirmáltatta is magát: melyekhez képest azon oláh püspöki hivatalra nemcsak métatlannak, hanem teljességgel alkalmatlannak itíltük, úgy mint kit ma is az rendes oláh papi hivatalbeliek, sőt magok ecclesiájokbeli hallgatók is semmiképpen acceptálni nem akarnak. Az mi maga hivatalja iránt az mi kgls urunktól ő ngától impetrált confirmatiót illeti, az is az feljebb említett ratiókra nézve nem suffragálhat az mi ítíletünk szerint néki, hanem vagy de praesenti adja elő, vagy pedig ha közel hozzá nincsen, hozassa elő intra, vagy ad 3-um s adja az mi kglmes urunk ő nga kegyelmes dispositiójának, addig pedig az monasterában legyen, állván felőlle való más dispositio az mi kglmes urunk ő nga kegyelmességében; az ecclesia directiója felől pedig sollicitálják és vegyék az mi kls urunk ő nga kegyelmes resolutióját és dispositiójá: az olá papok.

N. B. Nem pronunciáltunk semmit, hanem dilatáltuk az dolgot.

NB. Más nap oztán az görög püspök ultro renunciála püspöki hivataljának és holmi kivánsági lévén, rejiciáltatott az alkalmatosságra.

Hátán: Achaus görög püspök ellen való deliberatum.

(Gr. Kemény J. Erdély Tört. Ered. Level. XXVI. köt.)

LXXIX.

1682. jú l. 30.

Serédy Benedek a fejedelemnek híreket ír.

Kglmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Kglmes uram, Ngod kegyelmességéből jöttem az végházból drági házamhoz ez mostani hadi expeditióhoz készülvén, Ngoddal elmennem, holott is volt vigyázásom kötelességem szerint az véghelyi dolgokra. Bizonyoson hozák kgls uram czitadellának megvételét négy kurucz elesésével, százhetven németeket vágtak le benne, kilenczvent elevenen marasztván, melyet Ngodnak alázatoson értésére adni akartam. Tovább is híreim érkezvén, Ngodnak alázatoson értésére adni el nem múlatom. Isten éltesse Ngodat szerencsés uralkodással sok számos esztendeig, kivánatos jó egészségben. Datum Drágh, die 30. Julii, anno 1682.

Ngodnak

alázatos méltatlan szolgája míg él
Serédy Benedek mp.

Külczím: Erdély országának mlgos fejedelmének nekem jó kglmes uramnak ő ngának alázatoson.

(Gr. Kemény J. Erdély Tört. Ered. Level. XXVI. köt.)

LXXX.

1682. a u g. 1—4.

A szamos-újvár-németi országgyülés.

a)

1682. a u g. 4.

A törvénynek a fejedelem elé, megerösítés végett terjesztett példánya.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis ad diem 1. mensis Augusti, anni praesentis 1682. in possessionem Gerla,[1]) ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis, et praesentaverunt quendam infra scriptum articulum in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusum. Supplicantes nobis humilime, ut nos eundem articulum, omniaque et singula in eodem contenta, ratum, gratum, et accepta habentes, nostrumque illis consensum praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Cuius quidem articuli tenor talis est:

Articulus dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorundem comitiis ad diem 6. mensis Augusti[2]) anni praesentis 1682. in possessione Gerla, ex edicto nostro principali indictis et celebratis conclusus.

Kénszeríttetünk kegyelmes urunk keservesen szíveinknek fájdalmával megvallanunk, hogy az elmúlt időkben szegény hazánkban régi szent királyoktúl és dicséretes emlékezetű méltóságos fejedelmektűl adatott és eleinktűl reánk maradott és eddig meg is tartatott szép szabadságink és törvényink s privilegiumink ellen, amaz istent és minden keresztyén nemzetet s igaz hazafiát irtóztató és lelki ismeretit is[3]) sértő ligának nyakunkban kénszerítő fenyegetés alatt való becsúszása és vettetése, az melyet a mint hogy in omnibus partibus törvényünknek és szabadságinknak praejudicálni ismertünk: mi is országúl három nemzetűl unanimi voto et consensu senki nem kénszerítéséből szabadoson, az Nagyságod kegyes atyai szereteti és kegyelmessége ehez járulván, mátúl fogva in perpetuum praecise csak magát azt az ligát in toto et in parte cassálunk.

---

[1]) *Gerla*, a mai *Szamos-Újvár* városa, mely ezen nevű régi falú helyére épült, s melynek oláh neve maig is *Gyerla*.

[2]) Példányunkban világosan *6*. aug. áll, holott föntebb a bevezetésben világosan 1. aug. ezen országgyűlés kihirdetett határnapja s mint a törvényczikk keltéből és befejezéséből látjuk ezen országgyűlés utolsó napja augustus 4-dike volt.

[3]) Példányunkban a leiró elnézéséből »lelki *ismert-is*« van írva.

invalidálunk, és sub anathemate et poena perpetuae notae infidelitatis in perpetuum tollálunk és proscribálunk, hazánkból explodálunk, úgy, hogy ennek utánna immár mától fogva senki azzal ne élhessen, se mást ne éltethessen (mint hazánknak minden szabadságos törvényét elrontó törvénytelenséggel). Melynek nagyobb erősségére végeztük, hogy ab expiratione hujus diaetae ad quindenam Mikes Kelemen ítílő mester atyánkfiának az kolos monostori, fejérvári káptalanokban, és a szebeni és brassai tanácsházakban (és ha másutt is volnának a szász városokon) beadatott és collocáltatott pecsétes és subcribált ligát kihozzák, és ő kegyelmének kezében a(d)ván, ő kegyelme az mi kegyelmes urunk ő nagysága mostani hadi ex(pe)ditiójából honn maradott tanácsi és főrenden lévő és másik itílő mester Alvinczi Péter atyánkfiai személyek jelenléte előtt, égesse el mindeniket; isten penig az mi kegyelmes urunkat ő nagyságát édes hazánkban vissza hozván, az ő nagysága haza jövetele után isten kegyelmességéből közelebb celebrálandó gyűlésre, az kinél csak párja maradna is azon átkozott ligának, az feljebb megírt poena alatt tartozzanak indifferenter minden rendek, személy válogatás nélkűl megnevezett itílőmester atyánkfiának kezéhez beadni, és azokat is hasonlóképpen ő kegyelme tartozzék elégetni; ennek utánna peniglen ha kik olyan istentelen lelki ismeretű emberek találtatnának, azok mind magok és maradékok átkozottak és örökké való notoriusok legyenek, azon alkalmatossággal iratott articulusok, donatiók ide nem értetvén, hanem azok in vigore maradjanak. Datum in generali congregatione nostra, in possessione Gerla, ex edicto Suae Celsitudinis principalis ad diem 1. mensis Augusti anni 1682. indicta et celebrata die 4. mensis Augusti, praetacti, ultima videlicet congregationis nostrae, anni omnino 1682.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaud(ita) et admissa, praescriptum articulum nobis modo praemisso praesentatum praesentibus litteris nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento, vel variatione aliquali, inseri et inscribi facientes, eundemque et omnia in eodem contenta ratum, gratum, et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus, et ratificavimus, offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis clausulisque tam nos ipsi observabimus, quam per alios omnes, quorum interest, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus ratificamus, et confirmamus

harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in possessione Gerla die 4. mensis Augusti, ultima videlicet die congregationis nostrae, Anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo praenotato.

Clemens Mikes
praesidens et magister prothonotarius mp.
(P. H.)

Petrus Állvinczi
de Borberek illustr. ac c. d. d. princ. mag. prothon. mp.
(P. H.)

Hátára jegyezve Teleki Mihály tulajdon kezeirásával: Czigányinál lévő táborban öszvekötött levelek, kik közt van az mostan Szamos-Újváratt írott articulus és az országnak statusinak három pecsét alatt, egymáshoz való assecuratiója. Táborban velem lévőknek mind kőváriaknak, egyebeknek regestruma. 1682. 10. Aug.

Jegyzet. Ezen sorok közt veres viaszba nyomva látható Teleki Mihály gyűrű pecsétje czímerével s *Michael Teleki* körirattal. A pecsét alól mind a négy oldalon látszik a zsinor vége, melylyel a Teleki által említett irománycsomag keresztben össze volt kötve.

(Eredeti példány gr. Kornis Miklósnál Baczán, családja levéltárában.)

b)

1682. aug. 1—4.

A törvényeknek a fejedelem által megerősített példánya.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae. partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Memoriae comendamus.... *mint a megelőző példányban.*

Datum in generali congregatione nostra in possessione Gerla ex edicto suae celsitudinis principalis ad diem 1. mensis Augusti anni 1682. indicta et celebrata die 4. mensis Augusti praetacti, ultima videlicet congregationis nostrae anni omnino 1682.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae

eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptum articulum nobis modo praemisso praesentatum praesentibus literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eundemque et omnia ac singula in eodem contenta ratum, gratum et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus et ratificavimus. Offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis et clausulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios omnes, quorum interest seu intererit observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in possessione Gerla die 4. mensis Augusti, ultima videlicet congregationis nostrae. Anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo praenotato.

M. Apafi mp. (P. H.)

(Eredetije a fejedelem aláírásával és pecsétével a M. T. Ak. birtokában.)

c)

1682. aug. 5.

Utlevél a fejedelmi posták számára.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc,

Universis et singulis cuiuscunque status, conditionis, gradus, honoris, ordinis, officii, dignitatis, praeeminentiae et conditionis hominibus, extra quidem ditionem nostram positis salutem et felices rerum successus, in ditione vero nostra constitutis et commorantibus gratiam nostram.

Az hatalmas nemzetnek fényes portájáról való kemény parancsolatjából Magyarország felé országos táborunkkal felvött utazásunkra kelésünkkel is kivántatván feleségünk szerelmes atyánkfiának édes hazánkban tűlünk elmaradásával is tovább való dolgai felől disponálunk, mivel hogy a szükséghez képest ez levelünk mellett, kiket utánunk, kiket pediglen ez hazában szolgáink közűl kivántatik gyakorlatossággal küldözni idestova az occurrentiákhoz képest. Minek okáért fent megírt birodalmunkon kívűl levő minden jóakaróinkat szomszédságos jóakarattal requirálunk, birodalmunkban levő minden rendbeli híveinknek keglmesen és igen serio parancsoljuk ez levelünk mellett feleségünk szerelmes édes

atyánkfia utánunk vagy az szükséghez képest akar hová birodalmunkban és birodalmonkon kívül expediálandó szolgáinkat igaz járásbeli és mi dolgainkban fáradozó személyeknek ismervín lenni, mindenütt bocsássák és bocsáttassák békével, lévén illendő szállásadással, gazdálkodással és az szükséghez képest posta lovak adásával is nekiek mind menő és jövő utjokban. Illos de reliquo benevalere desideramus, nostros vero, non obstante praesentium diuturnitate, secus non facere jubemus. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in arce nostra Szamosujvariensi die quinta mensis Augusti, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo.

Michael Apafi mp. (P. H.)

Passus.

(Eredeti patens alakban Nemz. Múzeum Tunyogi-gyűjtem. Egy másik megrongált példánya Gróf Kemény József Erdély Története Eredeti Levelekben XXVI-ik k.)

LXXXI.

1682. aug. 18.

Apafi a szolnoki bégnek: tudatja vele, hogy közeledik.

Hatalmas győzhetetlen császárunk becsületes híve, szolnoki várának gondviselő békje, nekünk jóakarónk, éljen sokáig hatalmas császárunk szolgálatjára.

Kivántuk s akartuk volna, ha feltett czélunk szerint Szolnokhoz nem kell vala kerülnünk, de a Tisza naponkint áradván, általköltözésünkhöz kivántató hajókat is nem kaphatván, szükségesképpen Kgtek felé kelletik mennünk, melyet Kgdnek értésére akartunk adni. Azomban Kgdet kérjük, az mlgos budai vezérnek ő ngának írt levelünket késedelem nélkül megküldeni ne neheztelje. Éljen sokáig Kgd hatalmas császárunk szolgálatjára. Iratott Szoboszlónál levő táborunkbúl, boldogasszony havának 18. napján, 1682-dik esztendőben.

Kgd jóakarói.

(A Nemzeti Múzeumban őrzött egykorú másolatról.)

LXXXII.

1682. aug. 30.

Toldalagi János a fejedelemasszonynak a táborból értesítést küld.

Kgls asszonyom.

Ngod méltóságos két rendbeli leveleit illendő becsüllettel és nagy alázatossággal vettem. Örömmel írhatom Ngodnak, istennek áldassék szent neve, urunk ő nga jó egészségben vagyon, semmi változása is ő ngának nem is volt oly elszenvedhetlen, hanem mint ember, ő nga is fáradságot érez, melynek könnyebbítésére ő nga rávette magát, hogy estvénkint gyakrabban meleg ruhákkal ő nga hátát és több tagjait is az borbély törli, melyet is ő nga kedvel. Azomban kgls asszonyom, hogy Ngod és mlgos szerelmesinek egészségiben való létit hallom, azon szívem szerint örülök, továbbra is isten ezen kegyelmét tartsa fenn Ngtokon. Az mi az ide ki való dolgokat illeti, kgls asszonyom, sohunnan semmi oly hírek még nem érkeztek. Holnapután, ha isten engedi, az törökökkel megegyezünk; az oláh had megérkezett, az törökkel meg is egyezett; idegen ember még ő ngához sohunnat nem jött, az itt levő magyarországi rendek mint eddig, úgy mostan is ő ngához alkalmaztatják ő kglmek magokat; Tököli uramat is úgy reméllem, két nap alatt megegyez urunkkal. Az mi kgls asszonyom az praebenda felől való zúgolódást illeti, volt ugyan egy vagy két embertől, de az egész udvartól nem volt, valamint informálták Nagyságodat, igazsággal írom, de az is urunknak nem volt hirével, azon dolog is menten igazításban vétetődött; ezaránt is ő nga azzal nem búsíttatott. Hitesse el Ngod kgls asszonyom magával, ő ngát teljes tehetségünk szerint ő ngát úgy oltalmazzuk, mint szemünk fényét; maga ő nga személye aránt való fogyatkozási pedig ő ngának semmiben sincsenek, sőt ebédje vacsorája is ő ngának elegendő bőséggel volt ez alkalmatossághoz képest, azok pedig szép és jó izűek voltak. Kgls asszonyom, isten továbbá vezérelvén ő ngának útját, az mely dolgok lesznek újabban, Ngodot mindenekről tudósítani el nem (mulatom). Isten tartsa meg Ngodat szerencsésen méltóságos szerelmesivel együtt. Datum in castris ad Szoarhazi positis die 30. Augusti anno 1682.

Ngodnak alázatos szolgája
Toldalagi János mp.

Külczím: Az mlgos erdélyi fejedelemasszonynak ő ngának, nékem jó kgls asszonyomnak ő ngának adassék.

(A Magyar Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

LXXXIII.

1682. szept. 2.

A táborban levő rendek kötelezvénye, hogy a kölcsön felvett pénzt megtérítik.

Mü az ide alább subscribált személyek recognoscáljuk ez irásunk által, hogy ez jelen való 1682. esztendőben septembernek 2-ik napján érkezvén Magyarországban az hatalmas török császár budai vezér Ibrahim bassa főszerdára Filek alatt való táborára, néha azelőtt is még utunkban sok fenyegetőző levelekkel és rettenetes, megfizethetetlen summára menő élés adásról való kénszerítéssel buséttatott és kesergettetett mind az mü keglmes urunk, mind penig mü, de elérkezésünk után annál inkább mind az mü keglmes urunk mocskos excipiálásával, mind az után itt Filek alatt mindennapi, sőt néha napjába kétszeri háromszori bajos, terhes és veszedelemmel, gyalázattal teljes ordinantiáival annyira elkeserített és megbokrosétott a megnevezett vezér benünket, hogy noha minthogy mind az mü keglmes urunknak méltóságával, mind szegény hazánk eddig megmaradott kicsin szabadságával ellenkező képtelen kivánságira nem mehettünk, emberünket is hozzája küldeni nem mertük, közönséges lévén nála mind az hozzá járó atyánkfiainak, mind sokaknak közülünk feje vétettetéséről való fenyegetőzés. Látván azért mind az jelen való veszedelmét keglmes urunknak s magunknak, mind penig az két oláhországi állapotnál is alább menő jobbágyságra való jutását édes hazánknak, kénteleníttettünk adommal csendesíteni nagy furorát és bizonyos számú ezer tallérokban megsacczolni neki, úgy hogy mind az fenn említett élésnek kérését lehagyja, mind penig egyéb illetlen és rossz példájú velünk való bánástól megszünjék, consulálni kívánván ebbe nem magunknak, hanem egész édes hazánknak. Erre a nagy kényszerítő szükségre kelletett azért magunkat ez ide alább megírt regestrum szerént megrónunk és egymást annak az pénznek, melyet most kiki közülünk adott, megfizetéséről assecurálnunk, az minthogy sub bona fide christiana assecuráljuk is egymást, hogy isten bennünket hazavivén, kit kit mostan ez közönsé-

ges szükségre kiadott pénzéről az otthon maradott atyánkfiaival együtt az ország pénzéből hasonló jó pénzül plenarie contentálnunk, vagy ha kinek addig holta történnék, maradékit. Melyről írtuk és adtuk ez hitünkkel, pecsétünkkel és kezünk irásával megerősített assecuratiónkat. Datum in castris.

(Fogalmazvány. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

LXXXIV.

1682. okt. 12.

A kapitiha portai jelentése.

Ngod méltóságos parancsolatját die 3-a Octobris alázatos engedelmességgel vöttem Kassai András uram által, melyben Ngod mit parancsoljon, megértettem; vigyázásom penig nekem kgls asszonyom mint azelőtt, úgy azólta is volt, vagyon és leszen is, hogy mit érthessek az Ngtok méltóságos személye és édes hazánk állapatja felől. Az budai vezér tihája, kgls asszonyom, die 25. Septembris érkezett ide be, ki is hozta hírül Fülek városának megvételét, s az várának is megadását, sőt egyéb váraknak és városoknak behódlásokkal együtt, de Tököly uramtól, az mint Skerlet uram bizonnyal mondja, levelet az vezérnek, annál inkább az kapitihájának nem hozott; hogy penig az hírt nem más, hanem az tihaja hozta, oka nem egyéb, hanem hogy basaságot akart az vezérnél kiszerzeni, mely meg is lesz, de hova küldik, az még nem bizonyos, ő penig az érsekújvárit vagy az tömösvárit sollicitálja; urunknak ő ngának Fülek alá való érkezését is megmondotta, hogy ő nga oda való érkezésében majd mintegy késedelmezett, azt is megmondotta, de ennek okát is megjelentette, hogy isten Ngtokat kedvesinek elszólításával megszomorította, mely mia esett késedelmezése ő ngának (melyet itt addig nem tudtak, hanem tőlem mingyárt tudakoztatták s tudakozták, hogy melyik fia volt Ngtoknak) de külömben urunknak ő ngának méltóságos személye és az haza rendei felől se dicséretesen, sem penig kisebbségek ellen nem szóllott, melyet mind Skerlet uramtól, s mind más akkor ott udvarló Ngtok jóakaróitól bizonyosan értettem; az tihaja penig még akkor megmondotta az budai vezérnek Fülek alól való megfordulását, és az hadaknak is az vár elhányása után való elbocsáttatását. Itt kgls asszonyom úgy is vagyon tudva,

hogy az budai vezér eddig Budára, s urunk ő nga is alkalmasint haza érkezett eddig. Tegnap érkezett újabb postája az budai vezérnek, az mely az vezért Budához nem messze hatta és az hadaknak s urunknak ő ngának megfordulását hozta. Kassai András uramat én, kls asszonyom, Ngod parancsa szerint eddig is itt nem várakoztattam volna, de Skerlet uram tetszéséből kelletett az budai vezér tihája érkezése után való újabb tudósításától várnunk az vezérnek: tartván ő nga ellen való panasztól vagy vádtól, melyben, istennek legyen hála, még eddig semmi nem hallatik és nincsen is, az mit mind Skerlet uram bizonygatásival erősít, s mind penig más Ngtknak jóakarói referálnak, melyben Ngtok megnyugodt elmével lehet. Az budai vezér illetlen kívánságit én itt az kikkel lehetett, az Ngtok jóakaróival megértettem, melyen csudálkoznak is, nem levén az portától semmi olyan parancsolatja, ezt penig nem úgy cselekedtem, mintha ellene panaszt töttem volna, hanem úgy, hogy szintén az budai vezér panaszt tött volna vagy tenne is, nem az urunk ő nga engedetlenségének vagy szófogadatlanságának tulajdnítsák, hanem az ő helytelen s illetlen kévánságának az ő be nem töltésének okának ismerjék és tudják lenni. Az Ngtok irásit én, kgls asszonyom, senkivel nem közlöttem mással, hanem Skerlet uraméknak, Ngtok szovával köszöntvén, az dolgot egészen megbeszéllettem, ő nga ajánlja szolgálatját Ngknak, istentűl etc. Ő nga azt mondja, hogy sokakkal vagyon conventiója, de senkihez olyan confidentiával nincsen mint Ngtokhoz (az minthogy bizony igaz is) melyhez képpest ha mit érthet, ezután is hírré tenni el nem mulatja; Ngtoknak most levelet nem ír, mivel Ngtok is levelet nem írt ő ngának. Az kapucsi basa, mely Tököly uramnak az magyarországi elsőséget és athnamét vitte, még eddig, kgls asszonyom, meg nem érkezett; az magyarországi kapitihával én majd minden nap inkább együtt levén az kapun, én megvallom, kgls asszonyom, barátságosan beszélgettem s éltem vele, nem látván neki is semmi idegenségét. Tököly uramnak két rendbeli levelét hozták hozzá ezen az nyáron, egyiket írta táborban való indulások előtt, másikat penig írta házassága után, táborban való kiszállása és az kassai citadella megvételekor, melyeket az kapitihaja kezemben adott, s mind az két rendbelit ugyanakkor megolvastam magam, de azokban, kgls asszonyom, bizony emlékezet sem volt Ngtok méltóságos személye vagy hazánk állapatja felől, jóakarói penig itt ezen az kapun mások nincsenek, az budai vezér kapitihája és az vezér daliáinak egy had-

nagya kívűl; külömben hírek tudokozására aprólékos helyekre bizony bőven költ, szokszor esküdt előttem az kapitihája, hogy csak erre többet költött háromszáz tallérnál el az urának, de nevezetes csinyált jóakarói ezeken kívűl nincsenek még Tököly uraméknak. Az vezér, kgls asszonyom, az mint eszemben vehettem, maga személye nélkűl való behódlását Magyarországnak nem akarja, jóllehet eddig, azmint az hírek folytak, az császár sem igen akarta az német ellen való hadakozást, de már hogy látja az dolgoknak jó kezdetit, maga is elmegyen, az mint most közönségesen beszélik, tavaszra kelve Landorfejérvárig, ha az télen meg nem békélődhetnek. Drinápolyban, az német penig itt az embereket valóban járja, az mint értettem, kétszáz ezer talléroknak igéretéig már elment, de földöt vagy várat nem akar igírni, ezek penig Győrt kivánják, s hogy ha az magyarok szemesek nem lesznek, az mint hallogatom, félek rajta, hogy el is ne veszessék. Itt kgls asszonyom most istennek legyen hála, semmi oly hírek nincsenek, az császár és vezér tegnapelőtt szállottak ki mezőre, onnét ma az császár vadászni indúlt, az vezér penig mához egy hétre indúl meg Drinápolyban. Skerlet uram az lovakat valóban várja, ha elérkeztenek, kedvesen is venné. Az negyven aranyban költöttem el tizennégyet, kiknek adtam etc. maradt nálom huszonhat arany. Páskó, hogy megesküdt, hogy kiszökik, s ellenben, hogy könyveit küldötte hozzám, hogy kivigyem, azt is megírtam ő ngának. Datum Constantinopoli die 12. Octobris anno 1682.

V. N. B.

Kívül: Expeditae sunt istae literae per dnum Andream Kassai anno 1682. die 12. Octobris.

(Nemzeti Múzeum Tunyogi-gyűjtemény.)

LXXXV.

1682. okt. 16.

Meghívó a november 22-ki országgyűlésre.

Michael Apafi dei gratia *stb. stb.*

Sples ac gener. egr. et nles, agiles, fideles nobis dilecti salutem et gram nram. Mivelhogy az hatalmas nemzeteknek szoros parancsolatjából minapiban felvett útainkról sok bajoskodásink után is az felséges istennek kgls vezérléséből megtérvén békével mi is immár édes hazánkban, s székünk-

ben érkeztünk. Lévén peniglen mind az fenforgó szorgos dolgokhoz képest, mind peniglen ezen expeditiónk alatt kéntelen kedvkeresésre nézve kölcsönzött bizonyos summa pénzeknek expensái felett, becsületes meghitt tanácsúr híveinknek velünk megegyezett tetszésekből, szükséges országos gyűlésekre convocáltatnunk Klmeteket és hűségteket. Minekokáért parancsoljuk klmesen és igen serio, hogy ad diem 21. affuturis mensis 9-bris anni praes. Gyulafejérvári városunkban, bizonyos atyjokfiai által megjelenni okvetetlen el ne mulassa Kglmetek és hűségtek. Melyet is isten megadván érnünk, s idejekorán el is érkezvén, ha alkalmatosságot reá nem szolgáltat, mi irántunk negyed-ötöd nappal tovább való tartozkodása nem leszen Kglmeteknek és hűségteknek. Secus sub poena in grali decreto et articulis regni expressa non facturi. Datum in arce nra Szamosujvár die 16. mensis Octobris Ao 1682.

M. Apafi mp.

Külczím: A rendes Udvarhely székhez.

A. 1682. die 10. Novembris ad glia regni comitia in civ. A. Juliam ad d. 21. Novembris a. pr. ind. legati a sede Udvarhely electi: idősbik Biró István, Orbán Pál és Biró Bálint uramék.

Ő klmek az statusokkal együtt munkálkodjanak *stb.*

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXXXVI.

1682. okt. 29.

Maurocordatus levele a fejedelemhez.

Celsme princeps ac dne colendissime.

Cum ex humanissimis Cels. Tuae litteris prosperum ipsius reditum perceperim, obsequentissimus animus, quo par erat, gaudio perfusus, deo optimo gratiarum actionem egit prolixe; cum autem omnem declarationem ad suum legatum proxime fulgidissimam portam aditurum remiserit, responsio etiam supremi vezirii, dni mei clementissimi, ad illius adventum dilata est. Coeterum sinceritatem meam erga Celsnem Tuam luculentissimis hucusque argumentis comprobatam, futurae etiam in omnibus ipsius negotiis occasiones abunde confirmabunt, ita ut per summam fiduciam usum omnium necessariarum informationem subinde ad meam notitiam transmittere ne gravetur, sedulo meum

in agendis expertura semper animi studium. Deus optimus ipsam diu multumque sub umbra amplissimae imperialis protectionis foelicissimam conservet.

Datae Adrianopoli anno 1682. die 29. Octobris.

Celsnis Tuae addictissimus servitor

Alexander Maurocordatus mp.

(Gr. Kemény J. Erdély Tört. Eredeti Levelekben. XXVI. köt.)

LXXXVII.

1682. okt. 31.

Kovács Sigmond a portára kapitihának küldetik.

a)

Az utasítás.

Instructio pro generoso Sigismundo Kovács de Székely-Keresztur, ad fulgidam Portam Ottomanicam expedito oratore nostro continuo in T. loco data die T. mense T. anno domini 1682.

Minthogy az nemes Erdély országának régi jó szokása és rendtartása szerint közönséges hasznokra és megmaradásokra nézve az előttünk való praedecessor fejedelmeknek is immár számos esztendőktűl fogva az fényes portán continuus oratorokat kivántatott tartaniok esztendőnkint, azkik által szegény hazánknak közönséges javára és megmarasztására vigyázván, minden következhető károkat és ártalmas dolgokat serény vigyázásokkal el szoktanak fordétani. Mi is akarván azért országunkra való gondviselésünkben emlékezetes jó példájokat elkövetnünk: ez hivatalban mostan ottben lévő oratorunknak helyében ő kegyelmét választottuk, kinek noha nem kételkedünk hazájához való hűségében és igazán való szeretetiben; mindazáltal hogy ez ide alább megírt dolgokat és módokat figyelmetesen observálja ez hivatalban, kegyelmesen megkévánjuk.

Illik azért mindenek felett tökéletesen és jól meggondolni, és igen előtte is viselni, minémű hivatal és állapot légyen egy hatalmas török császár udvarában ilyen országnak és méltóságos fejedelmének tökéletes oratorának lenni, és minémű gondviselést, serénységet, hűséget és vigyázást kivánjon elkövetésére tisztinek is megfelelni. Melyhez képest szükség magát úgy viselni, hogy se vigyázatlansága miatt,

se gondviseletlenségével kárt nékünk, és hazánknak is alkalmatlanságot ne szerezzen.

Isten peniglen hivataljában beállítván, legelsőben is azon igyekezzék, hogy az onnan kijövő kapitihától szorgalmatosan végére menjen, mi karban kezdje observálni az oda bé való dolgokat, kapukat és minden állapatokat is, hogy tudhassa magát is mihez szabni, míglen módját veheti jobban is mindeneknek.

Az kapukot peniglen szorgalmatosan járja naponként, de igen józanon és tisztességes mértékletességgel, vigyázván reánk és az szegény hazára nézendő dolgokban fáradhatatlanúl, nem kedvezvén maga nyugodalmának is eziránt.

Az vezéri benn lévő nagy emberekkel és egyebekkel is, az kikkel szükségesnek ítíli, üsmerkedni ügyekezzék és arra légyen Isten után nagyubb gondja, hogy mindeneknek jóakaratjokat és legfőképpen azoknak, az kik felsőbb állapatban és tisztekben vadnak, magához kapcsolhassa és személyét is előttök kedvessé tehesse.

Az minémű dolgaink occurrálnak és az portán forogni fognak, azoknak promotiójokban minden hasznos útokat és módokat felkeresvén, főképpen azon ügyekezzék, hogy nékünk mindeneket jóakaróinkká csináljon, senkit penig mi tőlünk illetlen magaviselésével el ne idegenítsen.

Ha mi dolog felől parancsolatunkat vészi, abban igen szorgalmatosan fáradozzon és azoknak véghezvitelében fáradhatatlanúl minden hasznos mediumokat keressen és tökéletesen el is kövessen. Azon is légyen, mennél hamarébb azokat véghezvivén, késedelmet és fogyatkozást parancsolatunkban ne tégyen.

Minden elméjét és instructióját arra fordétsa, hogy ha mi ártalmas dolgok, vagy valakiknek igyekezetek ellenünk és országunk ellen találkoznának lenni, azoknak idején végére mehessen s azokrúl minket in tempore tudósítson és szorgalmatosságával rólunk elfordítani is ügyekezzék. Országunk szabadságát penig és törvényét, ha mikor kivántatik, oltalmazni teljes tehetségével munkálkodjék.

Ott benn való állapotok, földön és tengeren való hírek és minden egyéb dolgok felől, melyeket szükségeseknek itél lenni, bennünket gyakorta és igen igazán tudósítson. Ezt mindazáltal jól eszében vegye, hogy az mely hírek bizontalanok, vagy csak közönséges folyó hírek, azokat csak azoknak; az melyek penig bizonyosak, azokot bizonyosoknak írja; hogy így mindazokban választást tudhassunk tenni s mind azmint a dolgok magokban vadnak, azokat úgy érthessük.

Ha mikor császárnak, vagy fővezérnek, vagy császár nevezetes emberének valamelyfelé haddal való indulások hallatnék lenni, arról is bennünket éjjel nappal tudósítani serénykedjék.

Az hátra lévő árulóknak is állapotjok miben légyen, mint magunk, hazánk ellenséginek, romlásokat ólálkodó feleknek gonosz ügyekezetek tudva lévén immár: kiknek is újításokot hacsak mi munkában is tapasztalná, mindenekben ellene állani ügyekezzék. Azokhoz kik járnak bé, kik favorisálnak az nagy rendek közűl, kik által folytatják dolgokat, kicsodák promotorok az erdélyi rendek közűl is, s Havaselyföldében is kik által irogatnak, üzengetnek és kicsodák azok, az kik írnak vagy üzennek innen belől? Mindezekre szorgalmatos vigyázása légyen, értekezzék alattomban és tudakozzék, sőt ha költséggel lehet is, ezeknek az dolgoknak végére menvén, minket éjjel nappal s valósággal tudósítson.

Minden dolgokban az mi méltóságunkat és existimatiónkat s országunknak is böcsületit igen előtte viselje, úgy hogy azzal is maga hivataljának s kötelességének valóságosan megfelelhessen,. és abból semmi kedvet, se magának hasznot, se egyéb semmi tekintetet ne nézzen, hanem csak egyedűl az nékünk kötelezett hűségére és hazájához tartozó kötelességére vigyázzon.

Ha mi titkos dolgok occurrálnak, melyeket véle communicálnak és általa ottbenn tractálnak, azokat igen figyelmetesen meghallgassa és jól meg is lássa. hogy igen titokban tartsa, senkinek üdő nap előtt ki ne jelentse és azokat mingyárást értésünkre adni maturálja. Ha mi oly titkos dolgot írásban nékie beküldünk, az melyeket tractálni megbízunk, hagyásunk kívűl semmit is irásunkban be ne adjon, hanem maga az vezér előtt csak szóval számlálja elő, vagy penig deákúl fordéttassa és úgy adja be is, ha ugyan az szükség úgy kivánja.

Az vezérek és egyéb nagy rendek közűl az kiket nékünk igaz jóakarónknak üsmér lenni, azokkal gyakran conversálkodjék, őket látogassa, magunk és országunk jóakaratját nékiek offerálja és hasonlóképpen azok jóakaratjokkal is minden szükséges dolgokban élni ügyekezzék.

Mind az császár divánját, mind az vezérét, avagy annak hon nem létében is az kajmekámét, ha szintén valami dolga nem láttatik is lenni, igen frequentálja: hanemha valami betegsége következnék, de semmi egyéb dolga miatt feljárni el ne mulassa, úgy hogy annál nagyobb üsmeretséget vévén, minden dolgainkra inkább vigyázni tudhasson.

Ezt is igen eszében tartsa az ott való állapatokhoz képest, hogy ha az vezérnek, vagy valami nagy renden lévő tisztviselők közűl is valakinek változtatása történnék lenni, az mellől könnyen mingyárást el nem állván, jövendőre nézzen, hogy annak azután, ha miképen helyben menne állapotja, annál kedvesebb jóakaratját várhassa; csakhogy ez dologban ezt is igen szemesen eszében vegye, oly módjával cselekedje, hogy az olyanok successorának injuriájára ne légyen; melyben is mit kellessék cselekedni, casu quo: az maga okossága és jó industriája, Isten után, megtanétja.

Az kik az erdélyi házhoz való szokott szolgák, csauszok és egyéb rendbéli emberek is eddég találkoztak lenni, senkit azok közűl el ne idegenítsen, inkább ügyekezzék azon, hogy az gonosz akarókból is, ha kik találkoznának lenni, jóakarókot szerezzen és minden rendeket magunkhoz és országunkhoz kedveskedő magaviselésével szerezzen és édesítsen és magát minden rendbeliekkel szerettesse. Az gyülölködésre, veszekedésre senkinek okot adni ne attentáljon, az erdélyi szolgákhoz és csauszokhoz aprólék gazdálkodást ne kiméljen, hanem illendő szeretetet és kedvességet mutasson hozzájok.

Mivel úgy hisszük, hogy az régi szokás szerint való gazdálkodásokot illendőképpen kiszolgáltatják, azért az praebendával úgy éljen, asztalát is úgy tartsa, hogy mind az mi méltóságunknak, mind az haza becsületinek illendőképen megfelelhessen, illetlen fösvénysége miatt csak maga hasznára ne fordétsa; annál is inkább jövendőre kárt ne szerezzen, hanem haza javára, hasznos üsmerőkre, illendő módon és becsülettel költsön, hogy efféle eladogatás miatt, az mint azelőtt is némely sovány oratorok miatt történt, országunkra valamiképpen kedvetlenséget ne hozzon, hanem látván az idegeny nemzetek is becsületes maga jó alkalmaztatását, kedveket nyerhesse és tehessenek is jó emlékezetet felőle.

Minémű veszedelmes és káros dolog légyen peniglen gyakorta efféle állapatban lévő embereknek magok tulajdon hasznok keresése, sok példákból nyilván vagyon; azt azért minden uton elkerűlje, hogy illetlen maga haszna keresésével nékünk és az országnak búsulást és gondot, magának is gyalázatot és veszedelmet ne hozzon. Egyébaránt is magaviselésével megmutassa, hogy hivataljának és tisztinek megfeleljen és magunk, országunk tekintetit is oly igen szeme előtt és becsületben viselje, hogy akármennyiszer is főhelyeken és mely dolgokban is illetlen magaviselésétől magát megoltalmazza és hozzá nem illendő dolgokban magát teljességgel ne is elegyítse.

Az ország ott való házára, ha mi tovább való épület kivántatik, abból tőlünk az minémű parancsolatot és instructiót vészen, azután abban szorgalmatoson ügyekezzék eljárni és arra gondot is viselni, úgy hogy, azmint azelőtt való némely oratorok idejükben, országunk sok költségével építtetett háza ne pusztuljon: hanem inkább naponkint épüljön és abból is ott mind nékünk s mind penig magának jövendőre jó emlékezetet hagyhasson; ganéjt és egyéb rútságot kihordasson, és az menedékeket tisztán tartsa. Ha miben fogyatkozás lészen, arrúl is bennünket tudósítson, tudhassunk idejénkorán provideálni is róla.

Az ott való keresztyén oratorokkal és követekkel való dolgokban mint kellessék magát viselni, az üdő és állapat megmutatja, melyre bővséges informatiót is vehet. Mindazonáltal illendő becsülleteket megadván, szabja az üdőhöz is magát, azmint az dolog és állapat magokkal hozzák, az mi hasznunkra s becsűlletünkre vigyázván mindenekben.

Az szomszédságbéli két vajdáknak ottbenn lévő kapichiháival miképpen viseljen correspondentiát és azokhoz is mi formában accommodálja magát, az üdő s az állapat hasonlóképpen megmutatja, és azok is miképpen viseljék hozzánk magokat; melyben is azt observálja, hogy parancsolatunktól várjon és magának abból, az mint azelőtt is némelyek cselekedtek, kereskedést ne indítson. Ha látja módját és biztathatja véle magát, az szükséghez képest az havaselyföldi vajda embere által is tudósítson, de igen reá is vigyázzon, hogy az hátramaradt ott benn lévő árulóknak dolgok iránt semmit is az vajda emberei által ne küldözzön. Egyéb dolgokban is mint kelljen magát viselni, az ott való üdők és állapatok alkalmatossági fogják megmutatni; kire szorgalmatoson is vigyázzon. Minket is ottan ottan igazán tudósítson, hogy mi is mindeneket jó tanúsággal érthessünk. Ezt is hátra nem hagyván, hogy ha valami oly dolog occurrálna, az mely igíretet hozna magával, azt igen eszében tartsa, hogy senkinek is semmit hírünk nélkűl, sem magunk, sem ország képiben igérni ne merészeljen semmiképpen, hanem abból teljességgel csak az mi parancsolatunktól és informatiónktól várjon mindenekben.

Mivel penigien az váradiaknak ellenünk és országunk ellen szüntelen való vádlások és helytelen panaszok szoktak származni úntalan az portán, arra oly vigyázással légyen, hogy azoknak tökélletlen vádjoknak mindenütt az kapukon ellene állani ügyekezzék és azoknak meghamisításokban teljes tehetsége szerint munkálódjék. Feleleteket penigien ellenek, kivált az kétséges dolgokban, (ha fővezér eleiben

kelne is az dolog) úgy tégyen, hogy mindenkor conditionaliter legyenek mindazok, és inkább reánk halaszszon az derék dolgokban, hogy tudósít felőle. Ne is mulassa peniglen postán is tudósítani mindjárást bennünket, mintsem hertelen feleletivel, avagy kétséges dolgokban faggató kérdésekre feleljen vétkesen, sokat használván némelykor az Nem tudom, Nincs híremmel, Nem hallottam és Nem bizattatott reám; ha az szükség úgy hozza peniglen, az uramnak értésére adom.

Az tolmács Maurocordatus urammal jó correspondentiát tartson, gyakorta látogassa, minden jó dolgokban jó tanácsával éljen mindaddig, míg ellenkező indulatot hozzánk s ez szegény hazához benne nem tapasztal; melyet nem remélünk ugyan: ha penig történnék s eszében venné valamiképpen, igen okosan cselekedjék úgyis; és az mi titokban valók, tartsa magánál, másokkal ne közölje és úgy tettesse magát, mintha semmit eszében nem venne (bennünköt peniglen éjjel nappal az dologrúl voltaképpen tudósítani serénykedvén), megadja úgy is becsületit mindenekben, választ várván tőlünk, tovább miképpen kellessék magát aziránt is moderálni.

Végezetre peniglen, ha mi újabb occurrentiák lésznek, melyekről instructiót kivánna, azt is annak idejében elkövetjük: csak szintén viselje magát mindenekben oly véggel nékünk adott reversalisa szerint, hogy istennek áldását, az mi kegyelmességünköt és édes hazája jóakaratját is várhassa mind magára, maradékira is foganatosan, és hagyhassa jövendőre dícsíretes emlékezetit is örökösen.

Datum anno die locoque in praenotatis.

b)

A kapitiha hitlevele.

Én Udvarhelyszéken, Székely-Keresztúrban lakó Kovács Sigmond, mivel az erdélyi méltóságos fejedelem kegyelmes uram ő nagysága, Magyarország részeinek ura és székelyek ispánja az hatalmas török császár fényes portájára kapichihának választván, azon tisztnek végbevitelére béküldeni méltóztatott, az hová, istent híván segítségűl, mentől hamarább meg is indulok: Esküszöm azért az élő Isten előtt, ki Atya Fiú Szentlélek és teljes Szentháromság, hogy az mint egyéb dolgokban, úgy azon portán lévő minden reám bizatandó és azon hívatalt illető dolgokban megemlített kegyelmes uramnak és méltóságos szerelmese Bornemisza Anna asszonynak és választott fejedelmünk, méltóságos

ifjabbik Apafi Mihály uramnak ő nagyságoknak és az nemes Erdély országának is igazán és tökéletesen szolgáló igaz és tökéletes hívek és szolgájok leszek, ellenségeknek ellenségek, jóakarójoknak jóakarójok leszek és ő nagyságok s hazám ellen sem titkon, sem nyilván, semmi kigondolható és írható színek és praetextusok alatt, senkivel is sem adományért, sem jövendő reménségért, sem igéretért, sem félelemért senki írására, izenetire, igéretire nem tractálok, hanem mindenekben úgy viselem magamat, mint ő nagyságoknak s hazámnak is igaz szolgájok s hívök mindenekben. Ha valami ő nagyságok ártalmára s méltóságoknak sérelmére való dolgokat és az nemes országnak is kárára, veszedelmére valókat értenék, ő nagyságoknak jó idején értésekre adni s az fényes portán is ellene állani ügyekezem fejem fennállásáig teljes tehetségem szerint, sőt peniglen minden ott hallandó ártalmas híreket ő nagyságoknak tökéletes igazsággal megírom és bosszúból vagy mások kényszergetésekre az én kegyelmes uramra, kegyelmes asszonyomra, választott fejedelem méltóságos szerelmesekre, és az nemes Erdély országára annak az hatalmas nemzetnek haragját nem gerjesztem, sőt minden tőlem kitelhető útak, módok és okok alatt, az mikor mi nehézségeket vehetném eszemben, tiszta lélekből és teljes tehetségem szerint lecsendesíteni és affélékről ő nagyságokat éjjel nappal tudósítani nem halasztom. Ha mi pénzt ő nagyságok számára való vásárlásra adnak kezemben, vagy küldenek mások által is, azzal igazán és tisztán vásárlani ügyekezem, és ki is küldeni tökéletesen. Az mint hogy ezeknek állhatatosképpen való megállására és szentül való elkövetésére kötelezem meg is magamat. Isten úgy segéljen és úgy adja lelkemnek üdvösségét.

Datum loco die mense annoque 1682.

Idem qui supra.

(Minuta. Orsz. ltár. E. F. L. XVI. szekrény. 13. fasc. 113. szám.)

LXXXVIII.

1682. nov. 24.

Az aranybányákra vonatkozó intézkedések.

a)

A fejedelem Barcsay Istvánt a dézmaadó alól felmenti.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes. Fidelibus

nostris egregiis et nobilibus Georgio Belémesi aurifabro nostro, ac artis cusoriae praesidi, cunctis etiam aliis eodem officio functuris, praesentes nostras visuris, salutem et gratiam nostram. Nemzetes Barcsai István coláltatván Hunyadvármegyében az nagyági határon valami vénát, melyből is ha valami hasznos köveket vagy metallomot kereshetnek ki, nagy költséggel kelletik Zalathnára hordatni kifuttatásra, melytől is dézmát adni kételeníttetik. Akarván azért említett Barcsai István hívünket kegyelmességünkkel éltetni, annuáltunk kegyelmesen annak, hogy az említett nagyági határon levő vénájából proveniálandó metallomoknak felveretésétől dézmát ne adjon, hanem maradjon maga ususára: contentusok levén azzal, hogy egyszer Zalaknán beléllek megdézmált az kifuttatásnak alkalmatosságával. A minthogy annuálunk is ezen levelünk által, parancsolván Hűségteknek kegyelmesen és igen serio, hogy sokszor említett Barcsai István hívünket, midőn a specificált vénából való metallomot curáltat *(így,* cudáltat *helyett),* abból való decimának adására erőltetni ne merészeljék, hanem szabják magokat ezen kegyelmes annuentiánkhoz. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in civitate nostra Alba-Julia, die vigesima quarta mensis Novembris, anno dni millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo.

Hátlapján: Barcsai István uram arany veretésbeli annuentiája 1682.

(Egyk. másolat. Gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXVI. k.)

b)

Az abrudbányaiakhoz intézett rendelet az aranymosás ügyében.

Michael Apafi, dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes.

Egregii et nobiles, prudentes item ac circumspecti etc. Noha szép renddel meghatároztatott az Approbata Constitutióban a porarany keresése, mind az azféle helyeket coláltató s coláló minden rendekre, mind pedig az fiscusnak azféle helyekről proveniálandó proventusára nézve: mindazáltal a mint már abbéli kárnak terjedéséből tapasztaljuk, holmi titkos tekéntetek alatt megszokott vakmerő engedetlenséggel aziránt írott törvényeket általhágni kicsiny dolognak tartjátok, se méltóságunkat megbántó kötelességtek sérelmét nem irtózván, sem pedig az iránt érdemlő büntetéssel nem gondolván. Holott azért némelyek közületek nem is hitesek

az fiscusunk tárházában tartozó administratióra, és az kiknek mi aranyhasznok vagyon, nemhogy pénzverő, vagy azt beváltó kamaránkra vinnék, de még az decimát is sokak, a kik azzal tartoznának, eltagadják, azzal fedezvén csalárdságokat, hogy netalám mint olyan titkos lopásnak végére nem mehetnének tiszteink, noha egy-egy stompnak mennyi haszna lehessen azt eltitkoló csalárdsággal együtt, nem nagy dolog általérteni. Igen serio parancsoljuk annak okáért Hűségteknek, mingyárást mindenek, valakik az abrudbányai és ott körűl való faluk határán aranyat coláltatnak s colálnak, felserkenjenek és az arról írott törvényt in Appr. Const. P. 2. T. 16. Art. 4. szorgalmatoson megolvasván, ha ki eddig melyik részében impingált, mind az eltartott arany beszolgáltatására, mind penig hivatalos kötelességére nézve fordúljon az jobb oldalára, és bennünket tartozóképpen csendesítsen, megbizonyítván mind azt, hogy az eddig be nem adott aranyat beszolgáltatta, mind pedig azt, hogy aranyváltónk előtt megesküdt, és arról való legistromban neve fel vagyon írva, mert külömben magunk fogjuk nem sokára úgy megorvoslani, hogy többé ezféle csalárkodók miatt ne bántattassunk; ha kinek penig tárházunkban tartozó proventusunk iránt annuentiája volna, azt is intra octavum producálni el ne mulassa, egyébiránt ha kire engedetlensége mit szállít, oka maga lészen, mint tartozó kötelességét meg nem becsülő. Secus.

Adrudbányaiaknak.

c)

A bányaigazgatóhoz.

Michael Apafi etc. Generose fidelis ect.

Noha igen szépen meghatároztatott in Appr. Const. part. 2. tit. 16. art. 4. kiki ez országban az porarany munkájában magát mi formában elegyítse és az fejedelmekhez mennyiben tudja s tartsa is kötelességét, mindazáltal részünkről az iránt nemcsak kárunkat, sőt nagy mértékbeli injuriáltatásokat tapasztalván egyebek között Kgd alkalmatosságával is. Parancsoljuk kegyelmesen és serio Kgdnek a fennemlített articulusnak egész értelmét megvizsgálván, hozzánk tartozó kötelessége szerént minden részeiben hitelesen megorvoslani, és azok iránt Kgd jurisdictiója alatt, vagy különben maga alkolmatosságával lett injuriáltatásokat kévántató módon megorvoslani el ne mulassa, mert különben, noha talám titkos refugiumok szerént menedéket praetendálhat, de higyje el, afféléket megelőzvén, oly

orvoslását követtetjük, melylyel mind az eddig, fiscusunk kárával : elkövetett rendeletlen affélékbéli mesterkedések megorvosoltatnak, mind pedig egyéb *(egy szónak üres hely)* affélében kárunkkal terjedő alkalmatlanságok jobb karban állíttatnak. Mely meglevén, Kgd magára vagy jószágára következhető dolgok iránt nem mást, hanem maga rendetlenségit okozhatja, ha pedig Kgdnek adatott annuentiánk, lehet menedéki, azt is intra octavum producálja megindúlt elménknek csendesítésére.

1682. Holmi commissiók minuta az aranybányát coláló és coláltatókra.

(Gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXVI. köt.)

LXXXIX.

1682. nov. 21—28.

A fejérvári országgyűlés törvényei s irományai.

a)

1682. nov. 21.

Megerősítés végett a fejedelem elé terjesztett példány.

Articuli dnorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis ad diem 21. mensis Novembris, anno praesenti 1682. in civitatem Albam Juliam ex edicto suae cels. principalis indictis deliberatum.

Conclusi.

Szószerint, mint az alább következő példányban.

Datum in civitate Alba Julia die 28. mensis Novembris ultima videlicet congregationis nostrae anno 1682.

Clemens Mikes praesidens et prot. mp. (L. S.)

Magister Petrus Alvinczi mp. (L. S.)

(Másolat. Gyulafehérvári Batthyányi-könyvtár. Codex authenticorum. No. 5. IV. 5.)

b)

1682. nov. 21.

A fejedelmi megerősítéssel ellátott törvények.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles ceterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 21. mensis Novembris anni praesentis 1682. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quendam infrascriptum articulum in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusum. Supplicantes nobis humilime, ut nos eumdem articulum omniaque et singula in eodem contenta ratum, gratum et accepta habentes nostrumque consensum illis praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Cujus quidem articuli tenor talis est:

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem 21. mensis Novembris anni praesentis 1682. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro principali indictis et celebratis conclusi.

Art. I.

Ez esztendei ország adaja defectussáról és az elmúlt táborozáskor kölcsön kért bizonyos rész summáról.

Hogy sem az országnak ez esztendei defectussa nagy interessel való pótlással, sem penig az elmúlt táborozásnak szomorú alkalmatosságával hazánk közönséges javára kölcsön kért bizonyos rész summa pénz megfizetésének késedelmével terhes expensáink ne nevekedjenek, némely becsületes uraink s atyánkfiaitól szerzettünk készpénzt azoknak megfizetésére és ugyan az megírt uraink s atyánkfiai ő kegyelmek kiadott pénzeknek is refusiójára, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván keglmes urunk, vetettünk kapuszám után flor. 6, az desertákat és combustákat is ide értvén: Máramaros vármegyére flor. 100, Vizakna városára flor. 20, Abrudbánya városára flor. 12, Fejérvár városára fl. 12, Udvarhely városára fl. 6, Kézdi-Vásárhelyre fl. 6 és a Szebenben szállást tartó görögökre (a több idegen kereskedő rendeket ide nem értvén) flor. 200, ily modalitással, hogy

a vármegyéken a perceptorok, a vicetisztek assistentiájával, az universitáson szebeni polgármester atyánkfia, a városokon penig és görögökön a magok bírája felszedvén: ad ultimum mensis Decembris anni praesentis 1682. administrálják Macskási Boldizsár atyánkfia kezéhez Panitban, ő kegyelme penig mindjárást a megírott görögök bírája kezéhez adván, tétesse vélek aranynyá, adván fl. négy denar. 60 egy aranyért nékik, azután pedig ő kegyelme ab ultima praefati mensis Decembris ad 15. az fenn megírt creditor urainkat s atyánkfiait egyik itélőmester Alvinczi Péter atyánkfia, ennek felette külön Tholdalagi János s Inczédi Pál atyánkfiai együtt subscribált quietantiái szerént contentálja és a mi benne megmarad, ország szükségére fordítsa, az jövő országgyűlésén róla hitelesen számot adván. Ha pedig ezen adónak a megírt terminusra való felszedése és administratiója vagy a megírt perceptorokon vagy a vicetiszteken múlnék el, tehát megírt generalis perceptor atyánkfia director atyánkfiát tudósítván voltaképpen felőle, tartozzék ő kegyelme vigore praesentis articuli duplumot exequáltatni rajta, harmadát maga, két részét pedig ország szükségére fordítván; ha hol pedig valamely nemes embernek szegény vagy puszta jószága nem contribuálhatna, az urát certificáltatván felőle a megírt tisztek, ha meg adja azon jószág adaját, bene quidem, alioquin ha találtatik azon vármegyében értekesebb jószága, azon vegyék meg az adót, vagy ha nem lészen jószága, adják másnak az olyan puszta vagy szegény jószágot és bírja annnyi summában usque ad depositionem ejusdem, úgy mindazáltal, hogy ha a verus haeres ki akarja azon summán váltani, tartozzék mox et defacto a creditor kezéből kibocsátani, sub poena amissionis summae pro eadem depositae.

Art. II.

Szegedi György az országot illető bizonyos adósságáról.

Ugyan az elmúlt táborozásnak szomorú alkalmatosságával, hazánk javára Nsgod mellett táborozott becsületes uraink s atyánkfiai tetszésekből kölcsön kért bizonyos summa adósságot Szegedi György portusi arendator atyánkfia az Nsgod kegyelmes dispositiójából, arról adott assecuratoriáknak tenora szerént sóul megfizetvén, hogy megírt atyánkfia is kárt az iránt ne valljon, az Nsgod kegyelmes tetszéséből Nsgod bölcs tanácsúri hívei consensussa is accedálván, minthogy Nsgod kegyelmességiből az aknák és portus az ő kegyelme dispositiója alá bizattatott, mi is ő kegyelmét

sóúl contentálnunk rendeltük ilyenképpen: hogy a mikor jó idejét és módját látja megírt atyánkfia a só szállításnak, Nsgod méltóságos commissiója által certificálja az vármegyéknek vicetiszteit és szebeni királybíró atyánkfiait is felőle és ő kegyelmek is mindjárást disponáljanak róla s kiki a maga jószágát kapu szám szerént, a kiknek pedig egy kaput béfoglaló jószága nem lészen, mással együtt computálván, minden kapuról szállítsanak a tordai vagy kolosi aknákról kilencz kilencz, az universitás ő kegyelmek kapuiról pedig hat kősókat az maros-váradgyai portusra, mely só in summa tészen 21990 sót, magokat kiki pro securitate quietáltatván az portusi rationistával sub poena dupli per legitimos regni executores exequenda.

Art. III.

Az adózásból eddig kimaradt személyekről és egyéb adózásbéli difficultásokról.

Becsületes uraink és atyánkfiai informatiójokból értettük keglmes urunk, hogy sokak eddig külömb-külömb praetextusok alatt magokat az adózásból abstrahálták egyebeknek praejudiciumokra; lévén egyéb adózásbéli difficultások is függőben. Hogy azért az minden nap nevekedő adózásbéli terhe szegénységinknek azzal is könnyebbedjék, az Nsgod kegyelmes consensussából végeztük: minden vármegyéken és székeken a vicetisztek, az universitáson penig a székekbéli királybíró és polgármester atyánkfiai circáljanak fel szorgalmatoson minden rendeket, és ha kik comperiáltatnak, hogy eddig rend szerint nem adóztanak volna, írják őket hiteles regestumban, úgy az görög, örmény és rácz kereskedő rendeket is, Apor István és Tornya Péter atyánkfiai hivatalj jok szerént regestrálják és ez jövő országgyűlésére reportálják. A puszta fundusok alkalmatosságát iuxta articulum 4-tum, anni 1680. Az adózásbéli difficultásokat juxta articulum 4-tum, anni praesentis 1682., sőt a combusták és holmi defalcatiók alkalmatosságát is azokról írott articulusok szerint, minden vármegyék és székekbéli vicetisztek hiteles regestrum szerént reportálják; az adóperceptorok is, kiknek számodások függőben vagyon, juxta articulum 2-dum anni praesentis 1682. compareáljanak, állíttathassék jó karban az adózásnak rendi szegénységink terhe könnyebbítésére.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni

nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptum articulum nobis modo praemisso praesentatum praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eundemque et omnia ac singula in eodem contenta ratum, gratum et accepta habentes. acceptavimus, approbavimus et ratificavimus. Offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis et clausulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios omnes, quorum interest, seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus approbamus ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate nostra Alba Julia die 28. mensis Novembris ultima videlicet congregationis nostrae anno 1682.

M. Apafi. mp.

(Eredetije a fejedelem aláírásával és pecsétével a M. T. Ak. birtokában.)

c)

1682. nov. 29.

A portai adóhátralék összeszámítása.

Consignatio contributionis anni praesentis 1682.

Kellett volna az portára erogálni az adóssággal együtt taller.		85,250
Ment az Gyerőfi György uram ő kglme kezéhez juxta consignationem splis ac grosi dni Alex. Bethlen taller.		80,550
És így restálna taller.	4700	
Gyerőfi György uram ő kglme irása szerint penig percipiált ő kglme taller.	75,693½	Summa tallerorum 80,943½
Item ajándékban, adósságban és maga költségében taller. . . .	5250	
És restál így taller.	4306½	
NB. Az kétféle restantiát öszvevetvén, difformitas vagyon taller.	394	

Ha az úr Bethlen Elek uram ő klme irása szerint való 4700 taller. restantiából kiveszünk taller 495½, melyet azután

administráltunk; marad restantia taller. 4204½, melyhez a kapitiha uram 174 tallérát, melyet rész szerint el is vett, lészen az restantia tall. 4378½.

Az Gyerőfi uram irása szerint penig ha az 4306½ tallérhoz hozzáteszszük a kapitiha adósságát taller. 74, manet restantia 4380½.

Adók aurei nr. 2195, facit taller. 4390.

Die 29. Novembris per dnum Michaelem Inczédi.

(A M. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

XC.

1682. nov. 25.

A lengyel marsal Apafinak: ajánlja Bikyt.

Celsissime princeps,
domine et affinis colendissime.

Proficiscitur ad Celsitudinem Vestram generosus dominus Biky, nunc regni Poloniae incola, et praecipue ducatus Prussiae, bene meritus de hac republica nobilis, multisque in bellicis occasionibus probatus, olim vero a majoribus suis Transylvaniae etiam incola et patriota, prout authenticis documentis Celsitudini Vestrae aequissimi juris sui negotium probabit. Non incongruum hic duxit testimonium sibi meum apud Celsitudinem Vestram juvabile fieri; nota sibi mea in Celsitudinem Vestram semper observantia et innato mihi ad inserviendum Celsitudini Vestrae desiderio. Quem enixe commendatum his literis meis praesento, instantissime rogando, ut eundem Celsitudo Vestra in tam justis postulatis suis singulari (qua in refugientes ad se respicere solet) benignitate et justitia protegere non dedignetur. Quam diu et felicissime valere cupio. Dabantur in arce mea Lanzuth die 25. Martii a. d. 1682.

Celsitudini Vestrae addictissimus affinis et servitor paratissimus.

Stanislaus princeps Lubomirus
supremus regni Poloniae mareschallus.

Külczím: Celsissimo principi domino et affini colendissimo domino Michaeli Apaffi, principi Transylvaniae, Siculorumque comiti etc.

(Eredeti egész sajátkezű irással, az Akadémia kézirattárában.)

XCI.

1682. decz. 10—1683. jan. 27.

a)

1682. decz. 10.

Gyerőffy György jelentése.

Méltóságos Fejedelem, nekem is kglmes uram.

Nagyságod méltóságos levelét 9. praesentis estve hatodfél órakor vöttem, kiben mit parancsoljon Ngod, értem. Irja Ngod, hogy ha kivántatik, avval menteném magamat, hogy Ngodnak az kezében még akkor nem érkezett volna, az mikor elindúltam. Az tolmácscsal szemben lévén, mikor tudakozta volna, ha hoztam-e levelet Ngodtól, azt feleltem, hogy nem, mivel Ngod még meg nem érkezett volt. Kérdezkedett, ha volna-e credentionalis levelem a fővezérhez Nagyságodtúl; megmondottam, hogy nincsen, mert Ngodnak még az kezében nem volt. Mind ő, mind magam valóban tartottam, ha felvitet az vezér, mivel az volt az discursus, hogy harmad napra felvitessen, kitől maga is tartott, kértem igen, hogy legyen azon, hogy bárcsak az bajrámok utánra hagyjon, az mely ma kezdetett. Jovallotta ugyan, ha el nem haladna tovább, míg az Ngod embere elérkeznék, hogy Ngod neve alatt írnék az fővezérnek egy credentionalis levelet, kire azt feleltem, miképen lehessen, mivel sem Ngod manusát nem tudom imitálni, sem pedig hogy megpecsételhessem, módom nincsen benne, kire azt felelé, hogy az levél ő keze által jár, ő gondja; de én kegyelmes uram nem mertem megcselekedni. Maradt meg ebben az dolog, nem is látom hogy egyébbel elhalasztassam az dolgot, hanemha beteggé teszem magamat, isten tudós benne, fog-e használni, nem-e, isten az Ngod dolgát igazgassa, vezérelje minden jóra. Kerülő beszéddel tudakoztam tőle, mit reméllene, ha enni sok fáradsága és költezése után meg is betegesedvén Ngod, és enni táborozása után nughatnék Nagyságod, kire sokat gondolkozván, azt felelé, ne is gondoljátok azt, mert ezt az magyarországi dolgot akár fegyverrel, akár pedig békességgel igazítsa el az fővezér, az erdélyi fejedelem által, mint annak elkezdő eszközével akarja véghez is vinni. Egyébről semmiről Ngdat nem tudom tudósítani, mivel az császár is 7. praesentis jöve be, az német követ 8., avval is még, sem emberével nem beszéltem.

Az muszka követtel szemben volt az fővezér, de igen nehezen vihették végben, hogy az fővezérrel szemben lött,

azt mondván, hogy ő neki csak az császárhoz vagyon levele, itt azt hirdetik, hogy az békesség confirmálására jött volna. Az lengyel kapitiha izente, hogy ide az szállásomra jő, igen nagy beszéde vagyon velem, mindenekről informál.

Az tolmácstúl, Skellet uramtól tudakoztam, ha az német követ az békességet serio tractálja-e vagy nem; arra azt felelé, hogy igen frigide agit res suas, Fogarasit, az portai postát benn tartom, ha mi bizonos dolgot érthetek, mindjárt tudósítom Ngodat. Kérem az istenre Nagyságodat, az portai dolgokat semmire ne vélje, a mint írám Ngodnak, nem hiszem ürességét az jövendő hadakozástól is, mennit szenvedett az idén is, Ngod maga jól tudja, idején keresse orvosságát Ngod. Irásomról alázatoson követem Ngodat megbocsásson kegyelmesen kérem.

Adrianopoli 10. Decembris 1682.

Nagyságodnak alázatos híve szolgája
Gerőffi György mp.

Az mi pedig kegyelmes uram az adó kölcsön való felkérését illeti, ha az kénszerítő nagy szükség nem készerít, az szegén hazának több kőtséget nem szerzetek; de ha az adót be kelletik adnom, egyéb remediomot nem találhatok, mert felesegen *(így,* e helyett *félegesen)* be nem veszik.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-Egylet levéltára. Gál László: Carthophilacium. Tom. XVII.)

b)

Nagy István kapitiha jelentése ugyan ez napról.

(Megjelent Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k.)

c)

1682. decz. 13.

Maurocordatus levele.

Celsme princeps ac dne colendissime.

Cum dnus Andreas Barcius hucusque in fulgidissima porta othomanica Celsnis Tuae residens ad patrios lares regrediatur, hisce plenis obsequio, et cultu literis meis devotionem meam erga ipsum singularem, et ad officia propensionem contestari liceat. Praedictus dnus residens cum per annum in servitiis ipsius sedulam operam impenderit, atque integerrime functus sit munere suo, benigno ipsius conspectu

fruetur in posterum. Verum cum perillustris etiam legatus, administrato annuali tributo, atque imperiali conspectu decoratus, propediem reditum suum meditur, fusius rerum Celsnis Tuae relationes per ipsum exponentur. Interea deus optimus Celsnem Tuam diu multumque foelicem conservet. Adrianopoli 1682, die 13. Decembris.

Celsitudinis Tuae

servitor addictissimus
Alexander Maurocordatus mp.

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

d)

1682. decz. 23.

Maurocordatus levele.

Celsme princeps ac dne colendissime.

Cum in hac expeditione bellica, quae nobis suscipienda est, aliqua quantitate farinae, nempe mensuris vulgo galetis dictis septingentis egeam pro meo, amicorumque meorum usu, confidentia ductus, quam mihi mea erga Celsnem Tuam singularis devotio suggerit, famulum meum Petrum commissionibus meis instructum misi ad patrocinium ipsius. Rogo igitur, ut illi tum in emptione, tum in translatione benignitus ipsius suum favorem exhibeat, quo fiet, ut iteratis benevolentiae et propensionis erga me vinculis obstrictus, reservire Celsni Tuae in omni occasione non desinam. Deus optimus ipsam diu sanam et foelicem conservet.

Datae Adrianopoli anno 1682. die 23. Decembris et. v.

Celsnis Tuae

ad servitia paratissimus
Alexander Maurocordatus mp.

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

e)

1682. decz. 25.

Maurocordatus levele.

Celsme princeps dne cleme.

Etiam si devotionem meam erga Cels. Vram praesentium lator, legatus ipsius abunde in hac fulgidissima aula expertus, ipsum satis declarare potuerit, adtamen his etiam

meis obsequio plenis literis contestari liceat; deus optimus Celsnem Tuam omni prosperitate condecoratam diu conservet. De negotiis ipsius, etiam si maxima fuerit adhibita diligentia, promotioque illorum fuerit summa dexteritate tractata, tamen id etiam difficultati temporum debetur, quod resolutionem excelmus dnus supremus vesirius distulerit, quousque imminentis belli occasione cum Celsne Tua conveniat, atque ineat sermonem; speramus itaque, ut quando cura excelso supremo vezirio dno munificentissimo conveniet, omnibus suis optatis potiatur, atque diuturnae felicitatis iterato firmissima iaciat fundamenta. Sapientissimae ac plane Tuae mentis id etiam erit proprium praeconium, ut ex rerum difficultatibus plura sibi decerpat emolumenta, atque decora, certe in quibuscumque rebus per meum mihi munus licebit, indefesso animo votis ipsius servire non desinam, dum modo benigno tuo et consveto affectu me fovere, ut amicum, omni sibi officio deditissimum dignetur, utatur diu multumque optima valetudine et maxima felicitate. Datae Adrianopoli anno 1682. die 25. Decembris.

Celsnis Tuae

ad servitia paratissimus
Alexander Maurocordatus mp.

Kívül: 1683. 24. Januarii hozta vasárnap Győröfi György uram Ebesfalvára Ngodnak.

(A Magy. Nemz. Múzeumban őrzött eredetiről.)

f)

1682. decz. 26.

Gyeröffy György fökövet jelentése.

(Megjelent Török-Magyarkori. Államokm. VI. k. 300. s köv. ll.)

g)

1682. decz. 26.

Kovács Zsigmond kapitíha jelentése.

Erdélyi méltóságos fejedelem, nekem kgls uram, az úr isten Ngdt áldja meg.

Istennek hála kgls uram, az Ngod méltóságos levelét az nemes ország adajával együtt hlms császárnak 22. Decembris beadók; elhiszem kgls uram, szemben lételünknek ren-

diről követ uram ő kglme és az adóban való difficultásokat Ngodnak megírta, azzal Ngod méltóságos füleit nem terhelem, Inczédy Mihály uram is eddig való dolgokról Ngodat informálhatja. Ezután valókról penig kgls uram, valamiket én érthetek, mindenekről Ngodat alázatossan tudósíttani el nem mulatom. Az fővezérnek táborban való indúlása kgls uram bizonyosan hallatik, ha isten meg nem gátolja őket. Azért kgls uram, nem lévén az táborozásra semmi készületem, sem annyira való értékem, Gyerőfi uram ő kglme is az én restantia pénzemet meg nem adhatá, kgls uram, Ngd kgls parancsolatja szerént, mivel az adóban esék ő kglmének difficultása; alázatosan könyörgök azért kgls uram Ngodnak, szokott kegyelmessége szerént méltóztassék alázatos szolgájáról kegyelmesen provideálni, és arra az útra alkalmatossá tenni, hogy én is a Ngtok méltóságos szolgálatjára alkalmatosabb lehessek; kiért isten is Ngtokat megáldja. Én is életem fottáig Ngtok alázatos szolgája maradok.

Adrianopoli, 26. Decembr. 1682.

Nságod alázatos szolgája.
Kovács Zsigmond mp.

Külczím: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának etc. nekem kgls uramnak ő nagának írám alázatossan.

(Erdélyi Múzeum Egylet levéltára, Gál László. Carthophilacium Tom. XVII.)

h)

1682. decz. 31—1683. jan. 23.

Szultáni fermán, mely elrendeli, hogy Apafi 1683-ban táborba szálljon.

Gyeröffy György 1683. jan. 5-iki jelentése.

Kovács Zsigmond kapitiha 1683. jan. 27-iki jelentése.

(Mindhárom megjelent Török-Magyarkori Államokmánytár VI. köt. 304—307. ll.)

FÜGGELÉK.

Apafi magyarországi táborozásai.

1681. aug. 21.—nov. 4.

I.

Al-Gyógyi Török Ferencz naplókönyve,

Első Apafi Mihály erdélyi fejedelem 1681-ben Magyarországra tett tábori utazásáról, melyet az eredeti írásból szóról-szóra kiirt Benkő József, t. k. az hárlemi egyik tudós társaság tagja.

Előljáró beszéde a kiirónak.

Török Ferencz vette eredetét ama régi nemességgel fénylett familiából, mely nemes Hunyad vármegyében az első rendbeliek közűl való s nagyon birtokos volt. Szép tanulása után kedvébe esvén első Apafi Mihály fejedelemnek, lett néki bejárója s a nagyobb cancellárián iródeákja. Ebben az állapotjában kisérte Magyarországra a fejedelmet, midőn az a török udvarnak parancsolatjából táborával kiment volna; s ezt az utat napról-napra feljegyzette. Kevésből áll a munka, s benne a magyarországi deáki szókkal igen meg vagyon elegyítve; de azonban szép és azon 1681. esztendőre hasznos irásocska. Abban az egyben hibázik, hogy Szent István király napját, mely is augustusnak 20-dik napján esik, azon hónapnak 21-dikére tette irásának kezdetében. Egyébiránt igaz, hogy a fejedelem 21-dikén indúlt Szamosújvárról táborozni. Egyebekben megegyez mind az Apafi fejedelem naplókönyvével, avagy életének és viselt dolgainak leirásával (Vehiculum vitae Michaelis Apafi) mind pedig másoknak azon időbéli jegyzéseikkel.

Irám Köpeczen, 20. Augusti 1794.

Közép-Ajtai Benkő József t. k.
Árkosról iródó nemes.

Diarium

Francisci Török de Al-Gyógy, cubicularii principis et cancellistae majoris cancellariae.

Anno 1681, Szamos-Ujvárino Rácz-Beszermenyinum et Kálló celsmus princeps Michael Apafi I., cum suis et supremo generali Michaele Teleki.

Augusti die

21. die Sancti Stephani, Szamosujvárino coeptum iter.

Septembris die

5. Lett szemben celmus princeps Michael Apafi (cum castra haberet ad Aranyszeg) ad castellum olim, nunc pagum Pocsaj, in campo Pocsaiensi, az hatalmas győzhetetlen császárunk kedves, becsületes meghitt úr hivével, tek. és ngos váradi pasával, az bujdosó magyarok segétségére rendeltetett ő hlmasága török hadainak főszerdárjával, Hászonnal. 12. Érkeztünk Böszörmény alá. 13. Az úr főgeneralis uram, Teleki Mihály uram ő kglme ebéd után, az álgyuk számára akarván helyt keresni, az tábornak jobb része kicsődülvén, s némelyek alája is menvén, az benne lévő nép azt tudván, hogy ostromnak akarnak menni, megijednek, és az kapukat megnyitván, az vitézeket bebocsátják etc. Az város várával együtt mind elégettetik és porrá tétetik. Német commendans benne Horetzki, magyar kapitány Nagyszegi Gábor. 18. Érkeztünk Kálló alá. 25. Virradólag Kálló várát megadák; az városa ennek is elégettetik és porrá tétetik. Commendans benne Amenzaga, olaszfi. magyar kapitány Faxo Dienes, vicéje Kis Ferencz. 29. Szent Mihály napján indultunk Kálló alól. 30. Érkeztünk Ecsed alá. Magyar kapitány benne Kende Márton.

Octobris die

8. Érkeztünk Sathmár alá. 14. Eljöttünk alóla. 11. A törökök haza bocsáttatnak. 15. Kornis Gáspárt Szinnyérváralján maga udvarházánál a szathmári vitézek jó hajnalban felverik, és alkalmas károkat vall, maga hajdon fűvel elszalad. 21. Érkeztünk Szamosújvárra.

Franciscus Török.

Anno 1682. Augusti.

Fülek alá angariáltatott[1]) menni a portától celsis. princeps Michael Apafi I., cum suis sub generale Michael Teleki.

---

[1]) *Benkő jegyzete:* Angariáltatott: azaz, kénszeríttetett.

5. Indultunk Szamosujvárról. Háló helyeink 1. Lóna határán. 2. Pánczél-Cseh nevű falu határán. 3. Oláh-Rákosnál az Almás vize mellett. 4. Karika falu határán. 5. A Zilahi és Czigányi között való réten. 6. Hidvég falu mellett. 7. Szoarhegy falu mellett. 8. Székelyhid mellett. 9. Debreczen mellett a Kondoros mezőn. 10. Szoboszló mellett. 11. Nádudvar mezején, dicto Málsa, az Hortobágy mellett. 12. Csege falu mellett a Tisza parton. 13. Szalók mellett a Tiszaparton. 14. Fegyvernek mellett a Tisza parton. 15. A tenei erdő sarkánál a Tisza parton. 16. Szolnakon túl az szemeri mezőn a Zagyva mellett. 17. Kér s Myse faluk között, az hol a Zagyva a Tarna vizével egybefoly. Láttam Jász-Berény nevű városnak templomában egy elefánt agyarából csinált kürtöt, quo in secundo egressu Ungaroum, Leel capitaneus ung. Ottonem vel Conradum Rom. imperatorem agyonütötte volt. 18. Felszaru és boldogfalvi határon. 19. Pásztó város mellett. 20. Andrásfalvi határon az tarjáni víz mellett. 21. Apátfalvi és Lapui tó között. Scilicet. 1.

Septembris, cujus die

2. Érkeztünk Fülek alá. 4. Lett szemben cels. princeps Michael Apafi cum Ibraimo vezério Budensi. 7. Legderekasabb ostromja a töröknek, a többi között Fülek alatt volt. 7. Septembris virradólag, circiter 12. horam usque, mely ostromon feles jancsárok [1]) vesztenek el. 10. Fülek várát feladák, a magyarok kijövének belőle, a törökség belé szálla. 11. Rontani, törni, hánni kezdék a várat, 19. Indultunk Fülek alól édes hazánk Erdélyországa felé.

Octobris

4. Szent Ferencz napján voltunk Szalóknál a Tisza parton. 15. Érkeztünk Szamosujvárra.

Franciscus Török.

Anno 1683. Julii die

8. Apahida.[2]) Viennam versus coepit iter cels. princeps Transylvaniae Michael Apafi I., cum statibus regni armatis sub generali suo Michaele Teleki. 26. Ventum ad oppidum turcicum Vácz, ad Danubium. 27. Ventum est ad Visegrád, ubi olim conservata corona Ungariae. 28. Ad fluvium Ipoly, ex opposito pagi Mátyus.

[1]) *Benkő jegyzete:* Jancsároknak neveztetnek a török gyalog katonák.

[2]) *Benkő jegyzete:* Apahida néven két faluk vagynak Erdélyben: egyik Enyed tájatt a Maros mellett; másik Kolozsvártól nem messze a Szamosnál; s a fejedelem innen indúlt táborával Bécs felé.

Augusti die

6. Ventum est ad fluvium Garan. 7. Trajectus est Danubius per pontem situm inter Párkány et Strigonium. Stationem eo die habuimus in terminis Tata et Ujfalu. 10. Venimus intra arcem Tata et oppidum, in terminum pagi Mocsa, non procul a Rév-Comárom. Sub Monte Bakon est Balaton lacus, cujus longitudo 9 milliaria, latitudo 2 milliaria, Terra Mátyus a Rév-Comárom fere Posonium usque extenditur. 13. Venimus Nagy-Győr-Szent-Mártoninum, in cujus terminis castra posuimus, et in terminis pagorum Nagy-Nyúlas, Kis-Nyúlas. 14. Trajecimus penes Nagy-Győr per fluvium Rába et Rápcza; statio fuit in confiniis pagorum Nagy-Kimlér et Kis-Kimlér. 17. Venimus ad oppidum Óvár, ibique stationem habuimus. Hoc oppidum prius possedit Draszkovitz comes in summa 100 millium imperialium; quam summam sua Mtas etiam deposuit, insuper de possessionibus. Nádasdii (rebellis et capite diminuti) duas insignes. 18. Transivimus per Kis-Lajtam. 19. Ventum ad terminos Pruck, germanici oppidi et arcis, et penes Nagy-Lajta in terminis pagi Nádrét, qui erat supremi magistri agasonum suae Mtis. 21. Indúltunk Bécs alá, et eodem die transivimus et Nagy-Lajta, unde incipit Austria, extensa ad oppidum Lintzium, unde incipit imperium, castra metati sumus a császár mulató helyei közt, scilicet in planitie Hebestorff et aerei horti. 22. Lett szembe celsiss. princeps cum Chara Mustaffa supremo vezério. 23. Dimisit inde Nagy-Győr alá.

Septembris die

2. Castra metati sumus sub Jaurino in locum vezérii Budensis. 6. Veni az ifjak lovaival és szolgáival, Fő-Pecz, Kis-Pecz, Gyömörő, Kaján és Loász-Patava nevű faluk határiba, ipsimet fuimus penes fluvium Kaján. 9. Fui in oppido Papensi. 10. Mentem be Nagy-Győr alá a legényekkel. 12. Verték meg Chara Musztafa fővezért Bécs alatt, az hol minden sátorai ott maradtak, és mind a több vezéreké, pasáké és főfő törököké is, ipse vix evasit (tandem jussu imperatoris strangulatus). 14. Ibraimum vezérium Budensem curavit strangulari. 17. Indúltunk el Buda felé Nagy-Győr alól. N. B. 9. Septembris kezdették Bécs alatt a csatát. 12. Septembris szaladt el a törökség. Volt a suae Mtis subsidium, rex Poloniae (Joannes Sebőtzki,[1]) in persona

[1]) *Benkő jegyzete:* Igy olvasd ezen lengyel király nevet: Sobieski. Méltó pedig, hogy az ő levelét is megolvassad ennek a Napló könyvnek toldalékjában.

propria cum millibus 120, elector Saxoniae cum 8 millibus, Bavariae dux 12 millibus; Lotharingiae dux cum 15, vel 16 millibus; armada Suae Mtis 40 mill; hungari et croatae 4 vel 5 mill. Sua Mtas lett szembe a lengyel királylyal a rézkertnél.

Octobris die

4. Voltunk in terminis pagi Bia, et die S. Francisci ibi poculum ejusdem ebibimus, me procurante. 12. Indúltunk meg e castris ad Bia 13. Lett szemben celsiss. princeps in campo Budensi cum supremo vezerio, eodemque die eidem valedixit, eodem die trajecimus Danubium per pontem inter Budam et Pest. Proverbium: Buda s Pest közt csak egy híd van, s mégis Hatvan hat mélyföld Budához. 19. Trajecimus Tibiscum, per pontem ad Szólnak. 30. Trajecimus Marusium per pontem ad Lippa.

Novembris

4. die. Érkeztünk Dévára, Gratia et gloria nomini optimi Dei ob id tribuatur. Amen.

Franciscus Török.

(Eddig. Az utolsó jegyzet szerint ennek a naplónak még volt folytatása, de a következő iv elveszett, bizonyára a Benkő írásában, az eddigi épen 12 lap lévén, azaz egy és egy fél ív.

(Benkő másolata az Erdélyi Muzeum Egylet birtokában.)

II.

Miles Mátyás naplója.

Mathiae Miles senatoris Cibiniensis Diarium expeditionis anno 1682 cum principe Michaele Apafi in Hungariam susceptae, lingua germanica exaratum.

Anno 1682.

Mensis Julii 2. die. Demnach Ich Matthias Miles senator reipublicae Cibiniensis aus einhelliger Einstimmung ampl. Senatus Cibiniensis zue damahls angekündigter Kriegs-Expedition nebenst Ihro Fürstlichen Gnaden Herrn H. Michaelem Apaffi etc. etc. Eine löbl. Universität Sachsischer Nation zu repraesentieren, pro delegato bin erkohren, vnnd denominieret worden, als habe Ich von damahligen H. consule Cibiniensi Johanne Haupt levieret fl. 400.

Die 11. ejusdem zur Auszahlung der Besoldener, vnnd besserer praeparation gibt man mir ex publico fl. 200.

Die 12. ejusdem rüste Ich mich aus mit dem sehl. Beicht vnnd Beütt-Pfennig zur Eröffnung der irdischen vnnd nachmahlen der Himlischen Straassen.

Die 18. Julii. In der sechsten morgen-Stunde fahre Ich in Gottes nahmen aus von Hausz begleittet von atligen vnsehligen H. Hundert-Männern, vnnd Bürgern, vnnd hatte zu Dienern 2 Stadt-Reütter, nahmens Kovacs Marton vnnd Kis György, zahlt Ihnen sampt dem Stadt-Koch Filleki Janos Mester, zu fl. 9. Inass Hans Koch Monatlig fl. 6. Konyha Drabant Szabo Balint pro fl. 8. zween Lovasz, derer einer auch Türckischer Tholmácsch 3, Kocsiss beym Hintó mit 8 Rossen, vnnd 3 Kocsiss beym Speiszwagen auch mit 8 Rossen, vnnd finde desselben Tages zum früh Stück in Omlass die F. W. Herrn Officiales, als H. Georgium Armpruszter judicem regium, H. Johannem Haupt consulem, H. Valentinum Franck Notarium, vnnd H. Georg. Fabricium Saffar, welche Ihr. fürstl. Gnaden zu comitieren ausgewiset waren, mit welchen N. w. Herren Ich zum Nachtsläger nach Millenbach denselben Tag gelange.

Die 19. Julii war der H. Sonttag, vnnd ruckten sehr fruhe nach Weiszenburgk vor der angangenen Predigt vnnd wurden bey Hoff zur Taffell gehalten.

Die 20. ejusdem. Nachdem Ihr fürstl. Gnaden ihren aufbruch von Weissenburgk genommen, da Ich denn dass erste Vnglück hatte mit Zerbrechung eines Rads, zu wessen reparation Ich denn den Speiss Wagen mit 2 Reüttern nach Millenbach müssen schicken, vnnd also hinterlassen, frühstückten in grosser Hitze zu Kapuss, haltend dass Nachtsläger zu Ballasffalva; alwo der f. w. H. Georgius Draudt Judex primarius, vnnd H. Johannes Zigller Senator Coronensis waren angelanget.

Die 21. frühstückten zum Elekes, Nachtsläger zu Peterlaka.

Die 22. Kamen gen Radnothen glock 9 morgens an, vnnd funden alda die vbrige w. Herren Einer Löblichen Universität, als H. Johannem Ihrlingk Judicem Regium vnnd Michaelem Hetzeldörffer Senatorem Segesvariensem, H. Stephanum Gräser Judicem Regium, vnnd Johannem Kauffmann Senatorem Mediensem, H. Martinum Emerici Pro-Judicem, vnnd Matthiam Platz Senatorem Bistriciensem, H. Michaelem Severinum Judicem Regium, vnnd Johannem Pancratium Senatorem Sabesiensem (so mir hernach zu fürstendiger expedition pro Comite adjungieret worden),

Martinum Wagner Iud. Regium vnnd Martinum Literati Jud. Sedis Nagy-Sinkensis, Martinum Literati Jud. Sedis Kőhalomiensis, Bartholomaeum Kauntz Judicem Regium de Szeredahely, Benedictum Hintz de Uyegyház Jud. Sedis, vnnd Franciscum Eötves de Száz-Vaross vnnd hielten vns auf zur Befreiung Einer Löbl. Universität von dieser expedition (weil allenthalben die H. Officiales jedweden Orths selb dritt in eigner Person tenore Approbatarum Constitutionum in Krieg zu ziehen begehret worden.)

Bisz die 26. Julii, so der H. Sonttag war, fuhren wir eingesambt fort sehr frühe vber den Maross, vnnd frühstückten in Szakal zum walachischen Pfaffen, zu Nacht in Mihes, von wannen aus der zecklischen Armee vber 300 Rosz waren im graasz scheüch worden, vnnd mit zerrissenen Zäwmen Sitteln, Pakroczen etc. vnsern Fuszvölckern entkegen kommen gelauffen, welche von Ihnen meistentheils aufgefangen, die vbrige durch den grossen Teüch geschwommen, vnnd bisz nach Hause gelauffen, oder sonst sich verirret.

Die 27. frühstückten wir in Jeke, in des H. Kornis Caspars joszagh, alwo Ich ein warmes Bad bestunde, wegen meines vollen Rosses, at immerenter! dedit Deus huic quoque finem. Zu Abends, auf ein Vnglück zum andern, zerbrach bei Szent-Gothard durch vnversehenes vmbstolpen abermahl am Speis-Wagen zwei Rad, dasz Ich elend könte bisz nach Füzess anlangen zu Nachten mit dem verlahmbten gekaufften Rosz.

Die 28. Julii. Gelangten wir nach Nemethi nebenst Szamos-Uyvar, wohin auch Ihre fürstl. Gnaden von Katona zu abends anlangten, vnnd wurde nach selbigen Abend dem f. w. H. Consuli eine Commission durch H. Lugasi Ferencz Hoff-Secretarium an praesentieret, wodurch Ein Löbl. Universität zum künftigen Landtag convocieret warde.

Die 29. Confluierte dass Edle Land in die grosse fürsten Schewre ausserhalb dem Schloss, alwo Ihr fürstl. Gnaden durch H. Michaelem Teleki, omnium Exercituum Generalem und H. Gregorium Betlen, die Proposition mündlig liesz proponieren. 1. Dasz man auf der mächtigen Pforten Befehlig itzt muste Kriegen, derowegen 2. Bei wasz fürley modalität man in Abwesen Ihr fürstl. Gnaden dass Land lassen solte. 3. Welcher gestalt man die vom H. Tophaeo Calvinischen Bischoff ausgeborgte 2500 Duckaten ad primum Augusti der Ecclesy bezahlen, welche mann ad rationem expediendae legationis ad portam vormahls ausgeborget?

Die 30. ejusdem. Stehet der Edle H. Macskasi Boldisar, sampt dem Judice Sedis Nagysinkensis Martino Schnabell im Lande auf, vnnd reportieren den Verlauf ihrer Straassen, wasz sie bei der Pforten mit obgedachten 2500 Aur. ausgericht hetten.

Die 3. Mensis Augusti wurde im Land-Tage decretieret, dasz ob certos respectus dasz Edle Land ausserhalb wenigen in specie designirten Dynastis, solte von dieser expedition zu Hause bleiben, vnnd nur Söldner einstellen, wordurch dasz Corpus exercitus dermassen geschwächet wurde, dasz nur wenige vberblieben.

4. Nach viller embsigen Bemühung erhelt endligen Ein Löbl. Universität durch den H. Teleki so vill, dasz H. Comes Nationis, sampt den Dnis Septem Judicibus, von dieser expedition exemptiert werden, ausserhalb ihren obgedachten zween Herren delegatis, wornach auch die drei Regni Status von beendigten Land-Tage absolvieret wurden.

5. Bricht Ihr fürstl. Gnaden nach gehaltenen früh-Stück von Szamos-Uyvár glock 3 auf mit grossen gepreng der Zeckel, vnnd kommen nebenst Lohna zum Nachts-Lager anderthalb Meyl-Wegs.

6. Nachdem Ein Löbl. Universität sich von Ihr fürstl. Gnaden sehr frühe bevrlaubte, ruckten wir bisz nebenst Panczercse in Winckel, alwo Ich des andern Morgens in Lebensgefahr geriethe durch ein junges Rosz, so in schwerem Aufsitzen sich auflehnte, vnnd mit mir hart darnieder fielle. Gelobet sey Gott, der die seinen vom Verderben kan erretten. Allhier erfuhren wir gewisz, dasz Graaff Tökölyi die Citadell bei Caschaw, bald hernach die Stadt selbst eröbert hette, durch seinen expressen Diener.

Die 7. Augusti. Gehen wir bei Saross ab, nachdem wir durch grosse Wüldnisse der Gebürge in dem Karika gedrungen, allwo meines H. Cammerathens Felaytar, sampt meinem von Szeker-Mester hart geschlagen worden, wegen der engen Clausen, wodurch vnsere Wägen 3 Meyll-Wegs hindrungen.

Die 8. Augusti. Reisten den Tag $3^1|_2$ Meyll-Wegs bisz vnter dasz Gebürg Karika, alwo sich H. Ritt-Meister Salis mit seiner Reütterey aus Clausenburgk mit vns conjungierte. Diese Zeitt schlugen die schelmische Wallaachen auf der holdoltság vill zu Tod auf der futteraschy, also dasz bisher Nro. 25 Tode gefunden worden.

9. Lagen wir alhier stille von wegen des H. Sonttags, alwo H. Megyeri Ihr fürstl. Gnaden Hoff-Prediger ein schöne Predigt hillte ex 1. Samuel. 11. Cap. Nur dieselbe

folgten Saull nach, denen Gott dasz Hertz getroffen hette, vnnd applicierte diesen Text: wie wenig Volck auch itzt Ihr fürstl. Gnaden seyen nachgefolget in dieser Religions-Krieg, doch solten wir wenige drinnen wacker sein, vnnd den Ausgang Gott allein befehlen. In dieser Nacht als H. Wesselenyi Pal bey vns in der nähe gelegen, haben ihn die Labancen in der Nacht, so 200 starck aus Szakmár zu Pferde ausgesatzt, wollen aufschlagen, sind aber ausgekuntschafft worden, also dasz sie den H. Wesselényi mit seinen Leütten schon zu Pferde angetroffen, als Sie ankommen, sind also infecta re wider zuruck ziehen müssen, doch etlige Zeckell von vns mit sich geführet.

X. Kamen wir 4 Meyll-wegs bisz auf Sylla, vnnd gleich wie Ihr. fürstl. Gnaden in die Wiesen vnter der Stadt abstehen wollen, da kompt H. Wesselényi mit 11 Corneth Hayducken schönen Völckern, vnnd hatte Sie alle an die Ordnung gestellet, bisz wir vorbey ruckten. Vnser H. General kam mit Ihm zuruck zugleich vns entkegen, vnnd ritte jenem zur rechten, da er solches sahe, stieg er im graasz ab, vnnd blieb stehen, bisz Ihr furstl. Gnaden herzu nahette. Hier lieszen wir Brodt backen, bisz H. Johanni Pancratio bey Nacht ein Rosz gestohlen ward, dasz Ich ihm von meinen Syllen Rossen eines müssen geben pro fl. 20, Ich aber kauffte vom Nösner Hauptman den Derres pro fl. 60.

XI. Rückten wir fort bisz auf Hidvégh 3 Meyllen, ein wüstes dorff auf dem Waszer, Kraszna genant, ist ein stinckendes faulles tieff wasser. Vnter wegen aber conjungierte sich bey Manik, war dasz erste dorff, da wir Leuthe funden, H. Rhedei Ferencz, vnnd H. Seredi Benedek aus Somlyó mit X Corneth Hayducken, vnnd 2 Compagny Teütschen Volckern des H. Johannis Pruszki. Nach dem frühstück kamen die aus Szakmar vertriebene vngrische Pfarrer supplicatum bey Ihr f. Gnaden. In dieser Nacht haben obbemeldte Szakmarer 2 Zeckell auf der futterasschy gemacht, den 3-ten lebendig in Szakmar geführet, von ihm vns auszukuntshafften, darumb fiengen die Zeckell alhier alles auszuplündern, weil es die erste feünds-Erde war, auch wurden in dieser Nacht 15 Zeckell aus des Taraczkai Istvan seregh lebendig gefangen in Szakmar geführet.

12. Augusti. Kamen wir 3 Meyll wegs bisz auf dasz wasser Beretjo genant, vnnd erfuhren, dasz der beruhmbte Rauber Kis Ballas mit 300 Pferden sey aus Szakmar auf die Parthy gegangen, und ein Étekfogó Gyurma György brachte aus Siebenbürgen Post, dasz allen Vármegyéken,

vnnd Zeckelly, so zu hause geblieben, sey aufgebotten, vnter dem Vice-General H. Betlen Gergely starcke Wacht zu halten kegen Szakmar, vnnd Nagy-Bánya zu.

13. Augusti. Hatten wir in solchem groszen Staub, dasz fast Vieh vnnd Menschen erstückte, vnsere schwere vnnd weitte Straasz, bisz auf Székelyhid 5 Meyll-Wegs, vnnd musten Wasser-mangels halber ein solch reyse thun, wellche Sie fürm Jahre in 2 Tagen verricht gehabt, auff einmahl. Alhier wurden ruchbahr, dasz der Budai Vezzér den Tsillim Csauz bey Ihr f. Gnad schicke, gewisser geschäfften halber, derowegen wurde H. Tsulla Caspar der Hayducken Vice-General-Capitany Ihm mit einer Compagny Huszaren entkegen geschickt, denselbigen von Debrecz honorifice abzuhohlen, derowegen lagen wir den.

14. Aug. alhier stille in groszem Regen-Wetter, vnnd besahen medio tempore die sub Rakociana rebellione vom Szeidi Amheth Passa verwüstette shöne Kirche, worinnen noch im Chor ein schönes in weisz Marmor ad vivum vom Haupt bisz auf die Fusz-Sohlen hinausz in Teütschem Cürrisz ausgehawenes Epitaphium zu sehen ist, mit nachfolgender Schrifft: Epitaphium Gener. ac Magfci Dni. D. Thomae Zolyomi de Albes, qui annos 50 natus, in Chro obdormivit A. D. 1588. die 27. Mar. Die vbriden Vers zue füssen sind vom feünd mit äxten zerhawen und verloschen. Auch sahe ich dasz zerstörte Schlosz im Morrast an, woran noch ein Stück Mawr stehet von eüszersten Thor, aber dasz von Erllen-Holcz gelegte fundament stehet noch gantz, wenn man vber den Morrast könte setzen, dasz mans leücht erbawen könt. Itzt aber könte Ich dasz gewesene Thor zum eingang fast nicht finden, wenn mich nicht der eüszerste Schantz, vnnd abgehawene Pallisaden berichtet hetten. Kegen abend kam obgedachter Csausz an, welchem Ihr f. G. ein schönen Schattert hinter obgedachte Kirch aufschlagen lassen; derselbe wurde stracks vom Donath Mihaly Lovász-Mester auf einem türkischen Rosz eingehohlet mit villem Volck, hatte ein schöne fedder auf dem Schleyer, vnnd war nur selb ander, denn er sein comitat von 300 Mann in Debrecz hinterlassen, praesentierte Ihr f. Gnaden in Kegenwart H. Haller Pal, Rhedei Ferencz, Teleki Mihaly, Barcsai Mihaly, Tholdalagi Janos vnnd Gyulaffi Laszlo, einen Brief in roth Atlasz, vom Budai Vezzer, vnnd berichtette mit wortten: Ihr fürstl. Gnaden solten eyllen, vnnd bey Szolnok über die Teysz setzen, maaszen der Vezzér folgenden Tag vnter Caschaw würde rücken, vnterdessen solte mann ernstlig Befehl thun, der gehuldigten

Türckischen Dörffern zu verschonen, maaszen grossen schaden verspühret würde, (obschon derselbige nicht von vns geschehen; denn wohin wir durch zohen, da kamen des andern Tages die Szakmarer Labancen, schlugen die Kirchen auf, wohin sich die arme gehuldigte Pawren reteriert gehabt, vnnd plünderten alles aus, weill wir da gewesen wären). Obgedachter Brieff wurde bald von dem Török István deak vertieret, dieses inhalts: Die vertriebene Ungerländer solten de facto dem Vezzern die versprochene Vestungen als Muran, Szakmar, Patak, Ecsed etc. vnnd Caschaw einräwmen, so wolte er Sie in ihr Vatterland einsetzen, vnnd mit dem Römischen Keyser frieden machen, wo nicht, so solten Sie Ihnen einen Herren wehlen den Tökölyi Imreh, oder einen andern, vnnd der Pfortten jährlig 80,000 Thaller zum Tribut geben. Dieses wegen tratten Sie zusammen in die Wüste Kirchen zu consultieren, gaben doch dem Csausz kein andere resolution darauff, als dasz Sie sich mündligen kegen den mächtigen Vezzern wolten resolvieren. Diesen Tag kam auch ein express Curier vom Polnischen König Johanne Zebeczki mit Schreiben, worinnen Ihr fürstl. Gnaden ex Christiana charitate gewahrnet wurden, sich nicht auszer dem Lande zu begeben, oder aber wo es ja sein müste, solte Er nicht vber die Teysz setzen, denn es allgewisz zu Constantinopell beschlossen worden, dasz Er nicht mehr würde zuruck kommen, welchem Decret der Türckishe Keyser, der Obriste Muffti vnnd Vezzer unterschrieben hetten. Hic deficiebat mens et animus. Auch wurden diesen Tag im Lager gezehlet wägen Nro. 300, Ochsen 15000, Beressek 5000, Streitbahre Männer 8000. Vnnd weill mann vber die Teysz muste setzen, würde beschlossen, diesen Trasz hinter sich zu lassen, vnnd nur die Mility hinvber zu bringen. Disz war Bihar varmegye.

De profundis clamabam hic ad te deus. Sis salus et redemptio mea, et laudabo te in seculum seculi!

Die 15. Augusti. Satzten wir sehr frühe vber den Szekelyhider Morrast, worinnen etlig Vieh von der Brücken hinvnter verdorben, ehe aber Ihr. fürstl. Gnaden in Wagen sich satzte (denn Sie auf dieser Straaszen niemahls geritten) wurde obgedachter Csausz nach gehaltenen Gebett abermahl zu Rosz hinauf gebracht, Er aber hatte für sich selbst ein schlimmes Rosz. Nach dem Vrlaub wurde Er von dem Feyervarmegye, worvnter auch vnsere Kathner mit reisten, begleittet bisz auf Debrecz, wohin auch wir anlangten glock 1 nach Mittag 4 Meyll, vnnd losierten auf die jährigte Stell nebenst die Stadt ein Buchsen-Schusz auszer vnserm Läger

kam von obgedachtem Türckischen Comitat ein Türckische Compagny Reütter vns entkegen, derer Obriste die hand Ihr fürstl. Gnad in Hinto langte, wolte Sie aber nicht ansprechen, weill Sie aus dem Wegen nicht abstehen wollen. seine Leütt aber waren fast alle vngrisch gekleidet, vnsere Armee war in 20 Troppen getheillet, vnnd Ihr fürstl. Gnaden stieg auf einen Berglein ab, allwo die Debreczer Pfarr-Herren, Professores, vnnd gantz Collegium mit einer schönen Vngrischen Oration empfiengen, so Ihr f. Gnaden gerne mit bloszem Haüpt anhörten, hernach den Richter vnnd Senat, so zum fruh-Stück behalten würden, vnnd zohen nach einer Stunde zurück. Nach dem Sie Ihr f. G. ein schönen gantz angerüstetten Hengst verehrten, so aber nicht allerdings angenehm, sondern wurde stracks nach ihrer abreise dem H. Generaln Teleki Mihaly verehret.

16. Aug. War der H. Sonttag, worann Ihr f. G. sich glock 7. woll auf die 1000 Man starck in die Stadt begab mit groszem gepreng, vnnd H. Haller Pal bey Ihr im Hinto fuhren stracks in die Kirche, allwo vill 1000 Leütte versamblet waren, da hatte Obrister Pfarrer H. Köllöséri Samuel ein shöne Predigt ex Judicum 6. Cap. vers. 14. Gehe hin Gideon, in dieser deiner Krafft vnnd schlage die Midianitter etc. vnnd applicierte auf Ihr f. G. Nach gehaltener Predigt fuhren Ihr f. G. in dasselbe Hausz zum frühstück, worausz für etligen Jahren der Wardeiner Passa den Debreczer Richter vnschuldig hatte lassen hencken, hernach aber als die Debreczer solches an der Pfortten geklagt, hat der Keyser selbigen Passa auch lassen strangulieren, vnnd disz Hausz also privilegyeren, dasz es nimmer kein Zins gibt. Alhier gastierten Sie Ihr f. G. bisz glock 3. Vnter dessen kehrten wir ein bey einem ehrligen Bürger Szakmári Szabo Samuel, vnnd frühstückten; alwo auch Türcken von Szarvas waren die gantze gasz voll, vnnd sagtens vns ins Angesicht, dasz der Siebenbürger Fürst im bösen praedicament stünde etc. Vnter der Mahl-Zeitt kompt ein express-Curier von B. Graaff Tökölyi, vnnd berichtet. dasz Caschaw sich gestern dem Vezzern ergeben habe, denn wie bald er ankommen, vnnd die Teutschen seine Macht gesehen, so hetten Sie ein weisz fahn ausgesteckt, vnnd durch ein Trummel-schläger mit H. Tökölyi zu parlamentieren begehret. Die Conditiones aber werden hernach folgen. Nach dem Essen gabs vill trunckene Leütt, schlugen vnnd hieben sich, dasz H. Ritt-Meister Salis mit seiner Compagny sich zu Pferde muste begeben, die Lärmen zu stillen. Vnter andern gehet des Németh Jakabs Puskas einer in ein

Gewölb Pulffer zu kauffen, vnnd hat die Tabak-Pfeiff im munde, worausz ein funcken fewer in Pulffer-Sack felt, welches dasz Gewelb sampt dem Kauffmann zerstöst, vnnd stracks anfieng zu brennen, wurde aber bald gelöschen, vnnd der Kerll in starcken Arrest von der Bürgerschafft genommen. Auch fienge mann 7 Labancen, so sich in Debreczer kleydschafft verkleidet gehabt, willens aus vnserm Lager etwas zu mausen, wurden aber ertapt, vnnd aufgehenckt.

Die 17. Aug. Kamen wir von hier auf ein wüstes flaches feld bisz nach Szoboszló 3 Meyll, so ein sehr grosze aber verwüstette Haydu Vaross ist, hat aber kein Wasser. Alhier wurde tractieret, dasz mann sich hinvnter auf Szolnok zu solte machen, vber die Teysz zu setzen. Nach dem Essen kam Post ein, dasz der Debreczer Biro zum Sebestyen Lovasz-Mester vnehrlige Wortte geredet, auch keinen Post-Wagen vnter die fürstten Partecken, so da eingekaufft worden, wollen geben. Auch dasz die Szoboszloer für einen fürstten wagen die Rosz in der Stadt hetten weggenommen, derowegen würde ein Polgar von dannen, auch von hier der Biro selb 3 in Arresth genommen, bisz man satisfaction gethan.

Die 18. Aug. Lagen wir stille, wegen des groszen eingefallenen Regen-Wetters, auch wegen Warttung des Kaboss Laszlo Ankunfft vom Budai Vezzern, wohin Er nach Caschaw war abgefertiget worden; Bracht vns aber shlechte Post von ihrer Verspottung, auch weill der Türck von dannen aufgebrochen, vnnd Caschaw albereit von des Graaff Tökölyi Leütten sey besetzt, als solten wir Ihm nachfolgen auf Szolnok vber die Brücke bisz vnter Fillek, weill wir vns dermaszen für den Caschawer Kugelln gefürchtet hetten etc. Alhier kriegte Ich dasz Ungrische Magdlein Ersok, so ich mit vnter Fillek führte, auch mit Gottes hülffe nach Hause gebracht. Auch wurde hier der Fodor György sehr kranck, der Trabanten Hauptman, dasz er beguntt zu sterben, dasz Ich ihn in mein Zellt, vnnd Hinto müste nehmen. Diese Nacht raubten die Türcken 2 Jungen aus vnserm Läger, auch wurde der Vékony Jancsi mit 20 seiner Katnern von Labanczen niedergemacht.

Die 19. Aug. Ruckten wir der Teysz zu bis auf Mada 3 Meyll wegs, nebenst einen groszen Wüsten Teüch, worausz wir trincken müsten, könten aber nichts kochen wegen mangell des Holtzes; von hier schickte Ihr fürstl. Gnaden die 20 Aug. des morgens sehr frühe den Etekfogó Gyurma Istvan zuruck in Siebenbürgen mit schreiben, welchen ein Svadron Somlyoer Katonacken vom H. Seredi

Benedek zuruck begleitten, auch wurden 20 Clausenburger Bürger von hier zuruck gelassen, welche sich von H. Rhedei Ferencz daselbstigen Cappitayn, jeder umb fl. 20 rancionieret gehabt. Gleich wie Ihr f. G. wolte in Wagen steigen, kompt ein Zerwisch gehuldigt pawe zu fusz, vnnd bracht ein schreiben vom Vezzern, worinnen Er zornigklich vnsern Anzug maturierte, wellches der Török Istvan deak im felde alsbald vertierte, vnnd erst dem H. Teleki, hernach Ihr f. G. praesentierte. Hernach ruckten wir gerad auf die Teysz. 3 Meyll wegs, nachdem wir grossen mangell an Wasser die 3 Tag vber gelitten hatten, bekammen wir Wassers gnug alhier, aber kein holtz, vnnd Ich bezahlt ein klein stück Holtz pro den. 3, welches ein Zeckell aus der Teysz schwimmend herausz zahe, dasz Ich nur ein wenig Erbsen dabey könte lassen kochen.

Die 21. Aug. Zohen wir aus dem Kraszna Varmegye ins Szolnok Varmegye, lengst der Teysz hinvnter auf einen ebnen Wüsten feld, dasz wir vnter wegs woll 4 zerschtörte Kirchen, aber die Dörffer aller wüst, vnnd zerschleift funden, bisz nebenst Szalloka, vnnd hatten ein sehr starcke Reise 5 Meyll-wegs, also dasz vnsere fusz-Völcker meistentheils erlagen, vnnd zuruck blieben. Alhier zäpffte Ich mein Nösner Tegell wein an, so sich sehr gutt gehalten gehabt. Hieher brachten des H. Wesselenyi Pals Hayducken 7 Prybecken, welche Sie jenseit Tokay aufgefangen hatten, ins Läger, denn jene durch die Teysz geschwommen waren. Vnter Wegs starben dem H. Teleki Mihaly 3 Trabanten für Durst vnnd hitze, welche Sie zugleich bey einander in ein wüste Kirch einschartten. Auch blieben villie Rosz vnnd Ochsen auf dem Platz liegen, wie auch H. Pancraty Wagen. Vnnd in dieser Nacht waren etlige Trouppen Tartern vnnd des Tökölyi Krutzen oben unserm Läger vber die Teysz durchgeschwommen, aus des Vezzern Läger, willens kegen Tokay vnnd Szakmar einen Streiff zu thun, so vnsere Straazzen zwar woll gesehen, aber nichts kegen Sie anfangen dörffen.

Die 22. Aug. Weil die Völcker gantz ausgemüdet waren, müsten wir alhier stille liegen, weill niemand fort zu bringen war. Auch weill die umbliegende Passaken sich beschwert befunden, dasz wir alhier vmbstreiffetten, vnnd ihr gehuldigtes Land verderbten, liessen Sie fragen, warumb dasz man nicht gerad zu an dasz beordertte Orth sich verfüge? Derowegen schickte mann kegen Mittag den H. Bethlen Pal vnnd Fay Istvan zum Szolnocker Bégh mit einem schönen angerüstetten Turckischen Rosz, vnnd villen

duckaten, ihn zu plácieren, auch wegen der Vberfahrt vber die Teysz-Brücken zu besprechen; worauf die geschehene resolution vnten folget; den vbrigen Tag verbrachte mann mit törvénykezés wegen der 200 vom Beldi Kellemen aus seiner Joszagh entriebenen Viehs, weill Sie ihm nicht wolte huldigen, denn major pars dieselbige wolte bezahlt haben. Gleichwoll aber, weill der Vieh-Raub in keinem Edict bishero verfast gewesen, wurde reus absolviert. Nachdem begruben wir ein Medwischer Drabanten von Saross bürtig, so selbe Nacht für hitze gestorben. In dieser Nacht haben etlig streiffende Türcken auf vnsere futteraschierer getroffen, vnnd ein Rosz für den Haydücken im Pferden-gartten erschossen, haben doch endlig müssen weichen, doch 12 Zeckell davon geraubt.

Die 23. Augusti. Am H. Sonttag hatte H. Megyeri ein schöne Predigt ex 2. Samuel: 20. Cap. Ich fliehe vnnd weisz nicht wohin etc. Machte ein schön Applica, wie auch David wäre für Absalon geflohen, vnnd nicht gewust, wohin, also itzt auch Ihr f. G. vnnd wüste nicht wohin man sich wenden solte, denn Teütsch vnnd Türck wären feünd. Darzu waren selbe Nacht etlige Tökölische Krutzen durch die Teysz geschwommen, vnnd hatten vnserer Katner Rosz weg geraubet, darausz man ihr gemüth kegen vns abnehmen könte. Zu Abend begruben wir vnsern Trabanten von Magarey, so auch in der hitze sich verwahrloset gehabt. Auch giengen diese Nacht des H. Vesselenyi Pals Völcker alle durch, dasz er nur alleine bey vns verbliebe.

Die 24. ejusdem. Ruckten wir 3 Meyllen hinvnter bisz nebenst Fegyver, so des H. Vesselenyi Joszagh war, aber die türckische Gvarnizon lag drinnen, vnnd beschütztens. Vnterwegs referierte mir H. Obriste Lovasz-Mester, Donath Mihaly, dasz Tokay dem Graaff Thökölyi Imreh habe gehuldiget sampt dem Commendanten vnnd Praesidio, nehmlig seinen Leuthen, Er aber folge dem Vezzern nach bisz vnter Fillek, welches er vorgestern habe realiter bloqviret; Tökölyi aber habe sein sonderliges Vertrawen auf Ein Löbl. Sachsische Universität in Siebenbürgen, welches Ich aber mit villen wortten verneinend wiederlegte. Doch wurde vns Sachsen befohlen, die private Conversationes mit etligen Herren einzustellen, welches Ich auch vnsern dienern solte einbinden. Hier erwartetten wir des H. Betlen Pals zuruckkunfft von Szolnok. Zu Abend fürm Gebett kam der Thurzai an mit Brieffen aus Siebenbürgen, entlig auch H. Betlen Pal, welcher ein shlechte resolution vom Szolnoker Bék erhalten, so auch nur nicht gedanckt vmb dasz geschenckte

Rosz, sondern gesagt: wasz wir hier suchten, vnnd vmb terminierten, vnnd nicht zum Vezzer nach der Order vns verfügten, ob wir nicht des Grosz-Mechtigen Keysers Kolben fürchtetten etc. Hat den Legaten weder Quartier noch Proffiand wollen lassen geben.

Die 25. Aug. Rückten 3 Meyllwegs nebenst einen vbergrossen Teüch, worinnen vnzehlig vill Schwannen waren, nebenst Szent-Miklos, so ein türkischer Marck-flecken, vnnd drinnen dasz erste Mecseth sahen, alwo vns die Türcken von ihren Hew abschlugen, an die Teysz, kegen Szolnok vber, vnnd wie Ihr f. Gnaden gleich vberm essen war, kompt Post, dasz der Begh ankomme, selb 12 Reüttern, derowegen mann die Taffell aufhobe, vnnd stracks admittieret wurd. Wasz sein Anbringen war, wars vngewisz, gnug, wie bald der Begh, so ein statliger halb gelebter Mann war, in gantz weiszer Seyden, zuruck ritte, befahl mann den Ungerländern, alsobald von vns mit sack vnnd Pack sich vber die Brück zu machen, vnnd voran zu ziehen, so auch alsbald geschehen müssen, dasz Sie auch dasz frühstück in stich lieszen. Von hier schriebe Ich zuruck nach Hause ad Ampl. Senatum vnnd meine Hausz-fraw, durch den Turzai gleich auf der Teysz.

Die 26. Aug. Fiengen vnsere Bagagy-wägen fast vmb Mitternacht an zu gehen, vnnd wurde mit dem Trummellschlag ausgeruffen, dasz sich niemand weder vom fusz-volck noch Reütterey solte vber die Brücke begeben, bisz nicht die wägen hinvber weren, vnnd zu dem ende wurde H. Betlen Pal vnnd Filstik Peter sampt dem Colos Varmegye bey die Brücke gestellet, welche die Leütt dermaszen abtrieben, dasz Sie vnter andern des H. Rhedei Ferencz diener einen 2 Riepp eingeschlagen. Unterdessen liesz H. Teleki 2 Bey- oder Hand-Pferd mit Löwen-haütten, 2 mit Parducz, 2 mit schönen ausgeschnittenen decken, die vbrige 10 anderseits aufs saüberste ausrüsten, aber Ihr fürstl. Gnaden liesz nur 2 auf türckische Manier mit Bontsak vnter den hälsen ankleiden, die vbrige 20 giengen in ihrer gewöhnligen Rüstung; vor der Brücken stünde vnser gantzes fusz-volck, vnnd marchirten zu vödderst die Zeckell troppweisz, darauf wir unter den 5 Land-fahnen, hernach im Hinto Ihr f. G., dasz letzte die Varmegyek. Die Brücke ist schön, grosz, langk vnnd starck, dasz zween wagen darauf neben einander können gehen, vnter der Brücken stvnden woll 15 schöne zugedeckte Schiff mit niedergelassenen Segelln, so von Constantinopell Stücke, Carthawen, munition vnnd Proffiand dem Vezzern zugeführet hatten. Als Ihr f. G. zur Brücken

sich nahetten, kam des Beken Sohn, vnnd praesentierte Ihr ein Türckischen Belles, wofür Ihm 12 duckaten würden; wie wir vber die Brücken waren, dem Schlosz-Thor gerad kegen vber, kam der Bégh aus dem Schlosz herausz, so mit Pallisaden zimlig starck, vnnd vill Christen Haupter darein stecken, im Schlosz-Thor hangen noch Riesen-Knachen, vnnd ein vberausz grosz Haupt, so von Christen allda hinterlassen. Als Ihr f. G. fürs Schlosz kam, liesz man 3 Stück nach einander losz, da verehrte der fürst auch die Pattantyuss. Auf dem Marck hatten die Türcken, vnnd ihre an augen vnnd Negeln an fingren geferbte Türckinnen ville sachen feyll, aber keinen wein noch Brod, vnnd ruckten $1^1/_2$ Meyll jenseit die Teysz nebenst ein wüstes Dorff, so dem Budai Vezzern zugehöret, dasselbige begehrte der Begh zu bewahren, derowegen schickten Ihr fürstl. Gnaden den Vicekapitany Csulla Caspar mit einer Svadron Hayducken, vnnd Nemeth Jakab mit Puskassen dahin, die im Korn-droschende Zeckell abzuschlagen, welche Sich aber aus noth des Hungers widersatzten, vnnd solchen Lerm vnter vns gab, dasz dasz gantze Lager sich bewegte, vnnd in Confusion kam, auch Ihre f. Gnaden sehr bestürtzt wurden, vnnd für dasz Zellt herausz kam, weill niemand wuste, wasz des gefechtes Vrsach war, vnnd man nur die zwey Partheyen, worvnter auch Türcken waren, kegen einander sahe fechten, dasz jederman meintte, die Türcken wolten vnversehens vnser Lager vberfallen, vnnd aufschlagen. Derowegen satzte H. General Teleki sich selbst vnnd etlige Cappitayn zu Pferde vnnd wurden die Trouppen in flügell getheillet, bisz endlig H. General den Lermen stellte, aber die gantze Nacht blieben wir in fürchten mit gewaffnetten Händen auf den Roszen, vnnd disz geschah bey Szadvar im Heves varmegye.

Die 27. Augusti. Machten wir vns sehr frühe von dannen fort, vnnd erfuhren auf der Straaszen, dasz der Feo Budai Vezzer Herrn Tökölyi Imreh dasz Athname, wornach Siebenbürgen so lange gestritten, vbergeben hatte, vnnd zum vngrischen König, oder Fursten erwehlet, auch dasz Szenderő Ihn getauschet habe, denn als selbige Gvarnizon des Türcken grosze Macht gesehen, habe Sie versprochen: Er Tökölyi solte nur die Türcken weg bringen, Sie wolte sich Ihm ergeben, als der Türck aber fort, so haben Sie renuyeret. Als derowegen Tökölyi den Vezzern zuruck begehrte, dasselbe zu bezwingen, habe Er Ihm zu entbetten: Nem gyermek eszel birok, dasz Ich mit der Armee solte vmbwenden, da Ich einmahl gewesen bin, dero-

wegen wäre ihm Tökölyi vnter Fillek müssen nachfolgen, wohin auch wir solten marchieren, vnnd kamen glock 12 nach Arattyan, so 8 Meyll von Buda ist, vnnd ein gesamblettes Mönchen Nest ist, contribuieren dem Vezzern grosz gutt nebenst Gyöngyös, womit sie grentzen, dasz Er sie da duldet, vnnd haben ein grosz mechtigen Convent alhier. Dito waren wir abermahl an der Taffell. Kegen abend, als die vnsrigen auff die Sakmar, kamen 150 Labancen ausz Szenderő, vnnd hieben 12 nieder von den vnsern, dasz 5 stracks tod geblieben, den sechsten braachten die gehuldigten Bawren ins Läger, so sieben wunden im Kopff vnnd rucken hatte, war eben der Pusztai Miklos, aus des Szekeres Compagny, davon Ich vnlängst dasz weisze Rosz gekaufft gehabt, hatte noch den Beygürttel vmb den Leib mit meinen gelde, welchen der feund in der eylle nicht wahr-genommen, sonst aber bisz aufs Hembd ausgeplündert. Eben diese Szenderőer treffen Ihr f. G. Kattner mit demselben Currier an, so Brieff von Vezzern gebracht, haben sieben von Ihnen auch nieder gemacht, vnnd des Vezzeren Brieff mit sich genommen. Auch kamen zween Csausz von Hatvan ins Lager zu vns vnnd sagten, dasz sie bey sich erst gestern dasz Schiszen gehöret hetten auf Fillekvár, vnnd zeigten vns folgende tage den weg, auch wurde vns aus Szolnok ein Csausz zugegeben. Alhier kam ein compagny Talpassen, alle Farkas bőressek, mit Trummel vnnd fahnen in vnser Läger an auf freyen Raub, vnnd huldigten Ihr f. Gnaden. Auch sturbe H. Johanni ein Syllen Rosz für dem Wagen. Auch langte des abends spath an H. Ballogh Istvan, mit Vexier- vnnd exprobierschreiben, dasz darumb wir nicht stracks für uns zögen, weil wir vns der Caschawer Kugeln für den Teutschen gefürchtet hetten.

Die 28. Augusti Funden wir ein fruchtbares Land wie Siebenbürgen, hatte Wälder, Wasser, felder vnnd futter (so vns am meisten noth war, gnug, nur dasz es wegen der Türcken (denen es auch eigentlig zugehörte) vnnd Labanczen sehr gefährlig war auszureisen, vnnd sind allenthalben Papisten mit reichen Klöstern vnnd schönen Kirchen, funden zu erst Jazbringh, so ein Vhralte zerstörtte Stadt ist, hat 3 wolgebawtte Kirchen, vnnd ein Closter mit schönen Thürnen, hatten ein türckische salva gvardy aus Buda, von hier auf recht Gyöngyös, so ein Menchen volles Kloster hat, vnnd ville Kirchen, vntershiedliger Relligion. Liessen Kecskemeth zur lincken hand liegen, vnnd kamen 3 Meyll nebenst Boldoghffalva, ist auch ein groszes Bapstisches Dorff, alwo dem Millenbächer Mihaly sein Rosz sturbe. Wie wir

zu vnserm Läger nahetten, kam der Hatvaner Bégh, Muszstaffa Passa, selb 15 statligen Türcken Ihr f. G. entkegen; der Bégh war ein schön junger Mensch in schönen Kleydern, war von Angesicht vnserm D. Johanni Lutsh sehr ähnlig.

Die 29. Ejusdem Sehr frühe ruckten wir zur rechten hand bey Hathvan hin, so ein schöne Stadt, vnnd vmbmawrtes starckes Schlosz ist, wobey vnsere Pagagy wägen hart vorbey giengen, wie aber vber einen Bergh geführet worden, worauf schöne Weinberge mit Tornaczen ausgezühret waren, darinnen groszer schade von vns geschah. Wie wir in die nähe kamen, thett man 3 gewaltige Canonen-schusz aus dem Schlosz ehren halber kegen vns; hievon rückten wir durch ville Bapstische dörffer, so dicht vnnd nahe an einander gelegen, dasz mann aus einen dorff ins ander mit steinen werffen könt, so ein schönes Land ists vber dasz Waszer Zagyva genant bisz an Bujak, so ein sehr starckes Schlosz auf einen felsen ist, hat ein hohes türckisches Mecseth, vnnd ligt nur 2 Meyll von Buda; kamen den gantzen tag woll 5 Meyll, liessen Stücke vnnd fusz-völcker, auch meistentheils Wägen im stich, so erst zu Mitternacht ankamen; Stiegen endlig in schönen Wiesen ab, gantz zwischen wäldischen Bergen, nebenst der Stadt Pasztahoy, da wir bey Nacht zu erst hörten, dasz unaufhörlige Schiszen für Fillek fast durch die gantze Nacht.

Die 30. Augusti. Lagen wir stille wegen des H. Sonttags, die predigt war ex Genes. 43. Der Gott Abraham sey bey eüch auf dem Wege, dasz ihr gnade findet bey diesem vnbekantten mächtigen Volck etc. da Jacob seine Söhne ausliesz sampt dem Benjamin in Aegypten zum vnbekantten Joseph. Mit welchen Jacobs wünsch er auch seine Predigt beschlosz. Vnterdessen aber hausierten die Zeckell mehr als barbarisch oder tartarischer weise, maaszen Sie auf 2 Meyll wegs, alles ruinierten, Kirchen, Pfarhöffe, frawen etc. beraubten, vngeachtet des H. Sonttags, oder starcker Edicten, droschen sie alle früchte aus im felde, hieben aus den Weingärtten die Stöcke sampt den drauben ausz, vnter andern teüffelischen thatten war ein schön Crucifix im felde auf den wiesen, da wir abgestanden waren, dasselbe hieben Sie in stücke, vnnd verbrantens, dasz nur die Chrohn vnnd Speer vberblieb; also derowegen die türckische salva gvardia nicht bezwingen könte, kamen Sie vmb die Vesper, vnnd klagten vmb hülffe; derowegen wurde H. Salis mit seinen dragonern zu hülffe geschickt, welcher einen zecklischen Hauptman die hand verhiebe, die vbrige

gefangen vnnd gebunden hinein brachte, blieben doch vngestrafft, mit diesen Wortten: wenn dasz Land der Türck oder Bapist habe, so wäre es doch des teüffels. Kegen abend kamen 2 Csauzzen vom türckischen Kayser, selb 60 Personen von Constantinopell, welche alsbald für Ihr f. G. gelassen wurden, dieselbe vermeldten, dasz Sie Bottot, Zaszlot, Kafftant dem neẅen vngrischen König brächten, derowegen solte man Sie convoyeren, so auch de facto geschah: denn Szürtei György mit 100 Hayduken ihnen zugegeben wurde, dieselbe bisz ins Läger zu convoyeren. Mit denselbigen wurde H. Barcsai Mihaly fortgeschickt 5000 Imper. Thaller dem Vezzern zu praesentieren, vmb ein gnädige resolution, vnnd eylfertige dimission nach Hause anzuhalten, so noch selben Abend fort reiste. Nach dem Abendessen erzeigte man sich (gezwungen) sehr muthig vnnd frolig, lieszen woll bisz glock 12 in die Mitternacht trompeten, Schalmeyen blasen pro forma. Auch diese nacht hörten wir ein vnablässiges schiessen bey Fillek in die 7 Meyllen, als donnerts von ferne.

Die 31. Augusti waren wir sehr frühe auf, vnnd funden vnterwegs vill schöne zerstörtte Schlöszer, als Haszonvar etc. Klöster vnnd Kirchen. NB. In der jüngst vergangnen Nacht rieszen 50 frantzosische (wie man sie nantte) Soldatten, von des H. Podlenzky Compagny aus, vnnd vbergiengen. Ruckten also 3 Meyll in schönen gründen bisz in einen wald, da wir kein wasser hatten. Alhier blieb H. Pancratius sampt seinen wagen zuruck, traffen vnzehlige vill Zerwische Rosz wägen an, so Proffianth aus Buda ins Läger zuführten. Bisz hieher hatten die Türcken vnter Fillek her gestreiffet, vnnd schöne grosse Dörffer vnnd Städte eingeäschert, wo durch wir beyreisen musten, die früchte stunden allenthalben im felde, wasz auch abgeschnitten, oder in die Scheẅren eingesamblet war, da liessen die Türcken die dörffer so lange stehen, bisz sie alle frücht davon ausführten, hernach steckten sie es in brand bisz in die Erde. Diese Nacht giengen abermahl 29 frantzosen durch von des H. Cracofzky Compagny. Wir stunden beym zerstörtten Verebess ab, vnnd vernahmen, dasz bisz dato der Vezzer auch nur nicht eine Schantze hette können für Fillek aufbawen wegen des unaufhörligen schiessens; vnnd wie der Türck durch seinen Herolden die festung hatte aufgefoddert, habe der Commendant Kohari Istvan ihm die posteriora gebotten, vnnd dasz Praesidium drinnen sey sehr starck, habe alle Pasteyen mit Bluth gefärbt, zur Bezeigung ihrer Bestendigkeitt bisz auf den letzten Man. Hieher langte H. Barcsai Mihaly

an von obgedachter Legation, weill Er aber mit sehr drewligen wortten entpfangen worden, wurde Er von hier abermahl expedyeret cum aureis 5000, erfuhre aber die vorigte reverenz vom Vezzern tanquam barbaro, ac inexplebili tyranno.

Die 1. Mens. Septembris. Kamen wir durch enge klausen in einen dicken Nebell bey Csalloffalva an, alwo Ich mich verirtte nur mit einen Knecht, vnnd folgte durch ein engen Pasz im Walde den streiffenden Zeckeln nach, bisz Ich vnversehens auf ein hauffen futteraschierenden türcken stiesz, so gleichwoll friedlig abzogen, doch kurtz für mir meinen Kochten niederhawen wollen. Gleich wie Ihr f. G. zum Früh-Stück gesessen, kam H. Barcsai mit zween Csauzzen ins Läger an, die Türcken wurden in H. Barcsai Sator geführet, alwo sie auch speisten. H. Barcsai zeigte an, dasz wir an einen schlimmen Orth, dem Schlosz gerad kegen vber, dasz man vns mit dem Geschosz aller vbern hauffen schieszen könte, abstehen solten.

Die 2. Septembris. Im Nograd varmegye wurden die Rosz alle schön angekleydet, gleich wie zu Szolnok geschah. Ihr f. G. hatte ein roth gedruckt Sammettin Kleyd an, H. General pfersing blüth mit Zobbell gefuttert Menthe, die vbrige Herren alle in ihrer besten Kleydung, vnnd zogen in solcher pomp nur $1^1/_2$ Meyll fast den gantzen Tag vber wegen enge der Clausen; vmb die Vesper schickte H. Tökölyi Imreh den Nagos Pethő Sigmond entkegen, deme aber Ihr f. G. kleine revenz im Hinto erzeigte, vnnd alsbald von sich liesz. Als wir nun vom nechsten Berge die Filleker festung ansichtig wurden, stiegen Ihr f. Gn, vnnd H. Vesselenyi Pal vom Hinto ab, vnnd ritten durch einen engen Fusz-Steg ins Läger für dem Volck, wir aber folgten im ordentligen process vnterm Land-fahn, vnnd vbrigen Standarten ins Läger an einen Berg, thetten aber aus dem Schlosz nicht einen Schusz auf vns, sondern spielten kegen die Türcken bisz an abend vnnd durch die gantze nacht; wir aber hatten nirgends her kein wasser, sondern lidten sampt dem Vieh groszen durst. Maaszen derselbe gerad vnter die Stadt mawr muste reisen, so tränckten oder wasser haben wolte. Wie bald wir abgestanden, ritte H. Barcsai Mihaly abermahl zum Vezzern, so vns auf die rechte hand zu Lage, vnnd Ich meinen Sator sampt der teutschen Reütterey des H. Salis vnnd H. Pruzky Compagnyen, zu neechst ans türckische Läger muste schlagen, von dannen Ordre abzuhohlen. In dieser nacht waren wir in groszer gefahr, maaszen die Filleker auf die Türcken

ausfiehlen, dasz im wehrenden scharmützell 60 Kattonacken durch dasz Läger sich durchgehawen, dasz nur 6 von Ihnen geblieben, die vbrige aber wegen mangell an futter durchgegangen. In diesem treffen hatten die Fillecker ein Türcken lebendig gefangen, vnnd gebratten, vnnd weill Sie vermüthetten, dasz Sie wegen des vnabläszligen schieszens den folgenden tag würden stürmen, weill beyde Parthen die gantze Nacht vber vnglaublig mit Stücken kegen einander planckierthen, also dasz wir vnsere Rosz, so dergleichen Feür-Knallen vngewohnt waren, fast nich erhalten können, dasz Sie vns nicht entlieffen, so haben Sie selbigen gebrattenen Türcken, sampt dem Spiesz

Die 3. Septembris, auf Stadt-Mawr, kegen dem türckischen Schantz vber, so an einen kleinen, doch langk vnnd flachem Berglein war, vnnd seiner niedrigkeitt wegen, von niemanden bisz hieher geachtet worden, dasz Er der Vestung abträgtig mögte sein, aufgestecket. Glock 3 morgens fiengen die Türcken mit 90 pfündigen Carthawnen zu spillen aus beyden Schantzen, denn der andere ober den Weinbergen war, vnnd vom Egri Passa commendieret wurde, also dasz die Erde erzitterte, vnnd wie ein groszer Donner anzuhören war, die aus der Stadt vnnd Schlosz thetten dergleichen. Die Stadt ligt hart vnterm Schlosz, kegen dem Berge zu ist sehr starck mit einer doppelten Rinckmawr, hohen Thürnen vnnd Pasteyen woll verwahret; die Vorstädte aber vnnd Gärtten waren für vns schon eingeäschert, dasz die Camehlen in schönsten Lust-Gärtten weydetten. Dasz dreyfache Schlosz (denn drey Schlöszer liegen vntershiedlig ober einander, also dasz wenn man schon derer eins einnehme, vnnd vbergienge, die andere doch noch zur eüszersten defension vberblieben) ligt auf einen hohen Stein-felsen, fast auf die form, wie Görgeny oder Reps in Siebenburgen. Die Gvarnison war von 4000 gewaffneten Mann von Teütschen vnnd Ungarn, derer Obriste Commendant war Magnificus Stephanus Kohari, ein junger Baron von 28 Jahren noch vnbeweibet, hatte nur seine schwester, eine Jungfer bey sich, aber sonst war dasz Schlosz vbermenget mit dem vmbliegenden Landes Pöffell, also dasz sie fast nicht rawm gehabt ihre Noth thurft für dem andern zu thun. Vergangnen abend schoszen Sie solch fewrigte Granaten in die Stadt, als wie der volle Mond, wenn er so grosz bluthig aussiehet, derer capacität eine wir hernach haben gemessen, dasz mehr als 1 Metreta Frucht in eine gegangen, merckten doch noch keinen Schaden. Diesen Morgen aber haben Sie so vill Granaten

eingeschossen, dasz die Stadt glock halb 6, an vnterschiedligen Orthen anfieng zu brennen, vnnd steckten dasz nächst-gelegene Dörfflein hinterm Schlosz auch zugleich in Brantt, in hofnung, der Wind mögte den Rauch auf dasz Schlosz führen, vnnd sie verblenden, dasz sie die gefahr nicht beobachten mögten, aber der Rauch stieg vber sich hoch empor, vnnd vnter dem erschräckligen brennen vnnd schiessen lieffen vnzählige fahnlein Jancsaren vnter die Stadtmawr, gerad glock 6 fiengen Sie generaliter an zu stürmen, vnnd würffen stracks die Leittern an, dörfften sich aber einer Stunde lang nicht vber die Stadt-Mawr hinvber lassen, sondern hiengen vmb die Mawr her von auszen wie die Kräen auf den Leittern, denn ein groszer, weitter vnnd mit spitzigten Pallisaden woll verwahrter schantz-graben innerhalb der Mawren gewesen. Vnter dessen stunde die arme Stadt in vollem Brand, dasz die schöne häuser, 3 schöne Kirchen, vnnd Franciscaner Closter in die Erde nieder branten, dasz am schönen hellen Tag die Sonne so verfinstert ward auch in unserm Läger, dasz man keine schrift hette können ablesen, als wie bey Nacht fast vmb glock 10 ist. Heu facies excidy Hyerosolomitani. Damahls wurde ein Zecklisch Hauptmann gleich für mir von einen Türcken enthauptet, denn der Türck von der sákmár kam, vnnd weill er dasz Stürmen gehöret, hat er sein Rosz vbermüdet, vnnd wolte derowegen dem Zeckell seines nemen. Der Türck wurde auch von den vmbstehenden gefangen, aber H. General nam nur dasz Zecklische Haupt vom Türcken, vnnd dasz Rosz, vnnd liesz ihn lauffen, der Cörper ward in einer Pakrocz begraben. Halb 7 Vhr lieszen sich die Jancsaren vnterm grewligen fewer vnnd schieszen, dasz die Sonne am Himmell sich verfinstertte, allgemach von allen Seytten vber die Stadt-Mawren hinein, da geschahe erst ein manliges fechten, vnnd weill die türckische Reütterey vermeinte, die Stadt wäre schon vber, so kamen Sie von allen seitten aus allen schantzen zugerant, aber wie manch Sattell würde gelähret, dasz die Rosz ohne menschen davon lieffen, vnnd derowegen wurde alsbald von Ihr f. G. befohlen, dasz bey Leibes straaff niemand dergleichen Rosz solte auffahen, noch sich zur Stadt machen, denn auch des Tökölyi Leütte nieder gehawen wurden, so zue Städt kommen waren. Ach Gott! der diese dinge nicht selbst gesehen hat, kan solches auch nicht glauben, maassen selbiges unbershreiblig ist. Gnug ists, dasz wer ein figur des jüngsten Tages sehen wollen, hats allhier können wahr nehmen, denn disz grewlige scharmützen wehret bis

glock 1 nach Mittag, dasz ein Passa den andern mit seinen Tausend abwechselte, bisz endlig dasz Sie die Stadt-Thor eröbertten, welches die Christen verlassen, denn sie selbiges vntergraben gehabt, vnnd etlige Tonnen Pülffer dahin versteckt, welches Sie aufgesprengt, vnnd etlige 1000 Türcken zu ihren Mahometh geschickt, so dergleichen Knoll gabe, dasz der fels erzitterte, doch lieffen die frische flügell vber die Toden in die Stadt, vnnd lagen bald die Christen, bald die Heyden im scharmützen oben, maaszen mans genaw hierausz in acht könte nehmen, denn welche Parth Alla. Alla, oder Jesus, Jesus! schrye, dieselbe siegte. Einsmahls hörte man die türckische Drummeln, vnnd schalmeyen in der Stadt, dasz wir vermeinten, Sie wäre vber, wurden doch endlig glock 2 nach Mittag aus der Stadt geschlagen. Vnnd weill so vill 1000 Jancsaren waren geblieben, so wurden vnsere Sachsische Trabanten mit 6 kleinen feld-Stücklein in niedersten Schantz geschickt. Gott sey Ihnen gnädig! Glock 3 schoszen Sie abermahl aufs newe so manlig zusammen, dasz es ein grawen war anzuhören. Da sahe man die nun mehro gantz abgebrantte Stadt nur rauchen, aber die Stadt-mawr vnnd Pastayen stunden gantz, wie unsere Trabanten an marschierten, vnnd gedachte Stück im flachen feld wollen aufrichten kegen dasz mittelste Schlosz gerad vber, da schosz man vnter Sie, dasz auch die Ochsen in die höhe sprungen, vnnd die Leütte sich zerstrewetten; auch wurd dasz gröste Stück dadurch beschädiget, aber kein Mensch. Glock 8 kegen abenbs fiengen Sie abermahl dasz grewlige schiessen an, vnter dem hörten wir drummeln vnnd schelmeyen woll 1 Stunde langk, da hatte der Themesvari Passa, des Szeidi Mehemets Sohn in die Stadt gemacht, hat sich aber hinter den Palanken nicht herfür dörffen thun, sondern sein Zellt hinter die Päbstische Kirche auf lassen schlagen, vnnd in der nacht haben die Jancsaren die Stadt gantz mit Schantzen bisz ans Schlosz hinauf durchgraben, dasz man Sie nicht beschiessen könte, wie Ich hernach selbst gesehen haben die grosze Lauffgraben.

Die 4. Septembris. Glock 3 morgens fiengen die Türcken abermahl an zu schelmeyen, trompelen vnnd trummeln ein stunde lang im Schantz, darauf schryen Sie Alla Alla Alla! dasz die Erde erschütterte. Nach dem schossen Sie more solito auf einander, auch aus vnsern Stücklein, vnnd wurden 2 Chron-Städter Trabanten getroffen, dasz einer tod auf der wallstatt bliebe, dem andern beyde Schenckell zer-

trümmert worden, dasz man ihn auf 2 Bawmen in vnser Läger truge.

Glock 8 morgens, kahmen zween Csauzzen vom Budai Vezzern, vnnd begehrten Ihr f. Gnaden zu sich ins Läger, weill es nun der 3-te Tag war, darauf satzte sich der fürst zu Rosz, auf ein graw türckisch Rosz mit sehr wenigen Volck fast nicht vber 40 Man, weill es sehr eyllend geshah, vnnd niemand es fast innen wurde. Als Ihr f. G. zum türckischen Läger nahetten, bliesen vnsere 5 Trompeter, vnnd 1 Török Sipos, vnnd wie der fürst will abstehen, so kompt ein Csausz, faszet dasz Pferd mit dem Zawm, vnnd will Ihn erst zum Tyhaja führen, aber der fürst stieg ab. Des Vezzern Zelt so 16 güldinne Knöpffe hatte, war von statligen Passaken vnnd Türcken angefüllet, vnnd der Vezzer hiesz den fürsten auf ein klein tabori szék niedersitzen, die vbrige stünden herumb, bald brachte man Sherbeth, kave, vnnd Rauchwerck, darauf wurde dem fürsten ein weisze Kafftan vmbgeworffen, hernach dem H. Vesselenyi Pal, H. Rhedei Ferencz, H. Haller Pal, H. TelekiMihaly, H. Barcsai Mihaly Raths Herren, H. Tholdalagi Janos, Julaffi, Seredi Benedek, Donath, Pernyeszi Sigmond Hopmester, vnnd dem Tolmacs Istvan deak. Nachdem wie man sich nur vmbsahe, wurde der fürst bevrlaubet, vnnd kam wider mit trompeten nach hause ins Läger, vnnd für Ihm ritten zween Csauzzen mit silbern Stäben in den händen. Bald folgten alle Hoff-Bedienthen des Vezzern vns nach, welche alle woll beschencket wurden durch den H. Inczedi Pal komornik. Darauf liesz Ihr f. G. die ordinary landfahn, sampt den vbrigen 4 Standarthen nebenst dem Zellt aufrichten, denn wie bald der fürst vorgestern abstiege, da legte man alle fahnen in ihren tocken eingewickelt zur Erde nieder nebenst dasz Zelt, dasz nur die einige fahn empor stunde, welche der Alli Passa tempore Intronizationis dem fürsten gegeben hatte. Wie bald diese Kafftanyozas itzt aufs neüe geschehen, so steckte man Sie alle widerumb auf. Nach ein viertheill Uhr kamen 7 türckische grosze Heer Paucker, mit rothem Tuch vberzogen, 7 kleine Paucker, 7 Trompeter, 7 Schallmayer, vnnd ein silberne Dsingiass, vnnd musicierten Ihr fürstl. Gnaden zu ehren woll ein halbe Uhr lang fürm Zellt auf den Pferden, nachdem zahlte Ihnen H. Inczedi Pal 100 Imperiales, bald kamen auch zu mir in mein Schattert zween Tsohadar vom Vezzern, vnnd begehrten auch beschenckt zu sein, bekamen aber nichts. Nach dem frühstück schickte Graaff Tökölyi Imreh einen Trompeter in die Stadt, vnnd wurde ein still-

stand gemacht bisz an dritten Tag, da wurden conditiones fürgeschlagen, dasz Fillek sich dem Graaffen ergeben solte, darkegen Er dem Vezzern, weill vorgestern vill Jancsaren vnnd Spahy geblieben, 200,000 Imper. spendieren solte, vnnd zahen zu Geisell in dasz Schlosz der Ulman Bégh von Vezzern, vom Graaffen H. Petroci Istvan, quorum acta exitus probabit. Darumb war in allen 3 Lägern alles still, doch hatten die Belägertten in dieser Nacht ein starcke Pastey aus Erd aufgeworffen, vnnd nur dasz gespöth mit den Legaten getrieben, denn H. Kohari Istvan Oberster Commendant im Schlosz den Ulman Bégh allenthalben im Schlosz vmb laszen führen, vnnd aus Vermessenheitt alle munition, Proffiand vnnd frische Manschafft gezeiget, vnnd gesagt: Eredgy mond meg a Vezzernek, ha eo mezzőben lakik, mü varunkban és házankban, ha eo doboltattya, magát mü is, ha eo nem fél, mű sem, etc. Vmb die Vesper kamen vill Türcken vnnd Tarter in vnser Läger, vnnd wollten Rosz wechseln oder verkauffen, trugen auch allerhand sachen vmb zu vertauschen. Ich schicke auch den Bartoss Trabanten sampt meinen türckischen Tolmacs ins türckische Läger, vnnd liesz 5 kleine Brod mit Inselt gebacken pro fl. 3·75 kauffen, denn Ich nicht könte lassen backen. Kegen Abend, als der Vezzer vernommen, dasz dieser stillstand zu wasser worden, begehrte Er von vns 300 Mann, welche 2 grosze Carthawnen von Egger ins Lager convoyiren solten, die wurden auch stracks gegeben vnter des H. Seredi Benedek commando, worvnter auch vnsere Kattner waren. In dieser Nacht fieng sich ein vnversehener Lärm in vnserm Läger, denn vnsere Schildwächter etlige Svadronen Türcken mit Lattern an Stangen gesehen kegen vns rucken, derowegen schickte H. General 5 fahnen Mezzei Kattner kegen Sie, vnnd also müsten auch wir mit gesattelten vnnd gezaumbten Roszen auf den füszen die gantze Nacht durchwachen, aber die Türcken, als sie vnser wahrgenommen, wichen zuruck, trumelten nur vnnd pfiffen, wasz sie aber im sinn gehabt, könten wir nicht erfahren.

Die 5. Septembris. War alles stille wegen des Armistity, ohne dasz die Türcken vnser einen Béres hatten aufgefangen, den wolte man gerne befreyen, aber vmbsonst. Auch kam H. Orgelbawers freünde Martinus zu mir, H. Doctor Müller schickte auch den Seyller mich zu besuchen, beyde aus H. Graaff Tökölyi Läger; darnach gieng Ich bey Ihr fürstl. Gnaden zur Taffell. Nach dem frühstück waren die Jancsaren vnterm Stillstand in die Stadt kom-

men, vnnd vnter des Schloszes niederste mawr, dasz Sie mit den Ungern redetten, so die füsze vber die mawren hiengen; derowegen liesz H. Kohari Istvan 12 hand-granaten vnter sie werffen, dasz Sie von der maur abweichen solten, darauf gaben Sie aus dem groszen türckischen Schantz fewr, vnnd die aus dem Schlosz auch, da war es mit dem Stillstand geschehen, vnnd die Legatten zuruck geschickt. Hierauf hatte sich ein vornehmer Rothe Türck aus Asia, nahmens Iszlar Agha gefunden, welcher vor die Fillekier Passasagh 10,000 Imper. versprochen, auch gegeben hatte, denselben schickte der Vezzer in vnsere Schantz die Christen anzufrischen; wie bald Er aber hin kompt, reist ihn ein Stück-Kugell entzwey, sampt noch andern 3 Türcken. Auch wurde einem Száz-Kizder Trabanten aus Schesburger Stuhl die Seitte weggeschossen, dasz er auch stracks gestorben, seinem mit-Compan der schenckell weggenommen, so bisz auf den Abend gelebet, doch von der Wallstatt wegen des vnaufhörligen schissens nicht konnen weggebracht werden bisz in die Nacht; haben die arme Leütt nur den andern Tag in ihrem blutt begraben.

Die 6. Septembris war der H. Sontag, so sich fast vmb Mitternacht mit schiessen anfienge. Glock 8, als Ihre fürstl. Gnaden gleich zur Predigt hatte lassen paucken, kompt ein Csausz vom Vezzern, vnnd befiehlt, Ihr f. Gn. solte nebenst dem Csausz gutte verstendige Leüthe ins Schlosz schicken, Sie zur ergebung anzumahnen. Da wurde alsbald H. Apor Lazar von seiner Mesz geruffen sampt den Nagy Istvan Marus-Széki Capitany, ein grawer feiner Man, dieselbe wurden hinein geschickt sampt dem Török Istvan deak vnnd einen Trompeter, schossen doch vnterdessen ohn Vnterlasz kegen einander. Darzwischen hielten wir die Predigt, vnnd der Text war Lucae 19. Cap. Da er nahe hinzu kam, sahe er die Stadt an, vnnd weinette etc. Vnd machte dasz applica auf die Belägertten, vnnd die abnehmige einander-auffreszende Unger etc. Glock X kamen vnsere vorgedachte Legaten aus dem Schantz vnnd zeigten an, als vnser Trompeter dasz vorhaben im schlosz habe angezeigt, habe es des Szeidi Passa Sohn, so an der Stadtmaweren losierte, dem Kohari zu wiszen gethan, habe aber alles abgeschlagen, vnnd kein gespräch mehr wollen halten, derowegen weren Sie infecta re vmb müssen wenden. Demnach lude mich H. Haller Pal zum frühstück, sampt dem H. Salis Rittmeister, vnnd Clausenburger fenrich, welche avisierten: Es sey gleich itzt ein französischer feldscheerer, so zum Türcken worden, vnnd mit Ihnen fürm Jahr vnter

Kallo bekant worden, zu Ihnen kommen, welcher angezeigt: die Türcken haben ihre Völcker recensieren lassen, vnnd hetten bisz hieher 4000 mangell funden, dannen hero weren die Jancsaren sehr schwerig. auch wolten die Spahy nicht mehr stürmen, darnebenst sey dem Vezzern heütte ein Commission von der Portt kommen: Er solle vnfehlbar 15. praesentis sampt der gantzen Armee, er habe Fillek ein, oder nicht, zu Buda sich einstellen etc. darumb nun muste der Türck eyllen mit dem Schlosz. Nach dem Essen ritte Ich ins türckische Läger, meine Rosz, wegen des futters mangell zu verkauffen, weill solches sehr knap war, vnnd waren still vom schieszen, muthmasten gleichwoll Ihr vorhaben, denn gleich damahls alle Jancsaren in Schantz getrieben wurden, vnnd diesen abend hat mann 10 Türcken neben einander in vnserm Schantz erschoszen. Nach dem abend essen fiengen sie hartt fewr kegen einander zu geben, dasz es in der Stadt blanckertt, wie ein hauffen vnzehliger leüchter Sterne, aus den Jancsaren Rohren. Auch schossen die Türcken fewrige Kugeln, so Sie mit Pech vnnd Schweffell bestrachen, auch grosze vngehewre Granaten ins Schlosz, gieng aber ohne Brand oder Schaden ab, ohne dasz Sie die gebäwer zusammen stieszen, wie wir aus den rumpelln abnehmen könten. Glock 11. in der Mittnacht tratten die Türcken ein Sturm an mit grewligen geheüll, Trompeten, Trümmeln vnnd schiessen, so ein stunde lang wehret; gerad glock 1. stürmetten Sie abermahl vill grawsahmer als zuvor, dasz die Kugelln wie hagell oder Regen-Tropffen vom Schlosz kamen, vnnd wehret 3 Stunden lang, schryen grewlig Hauda, Hauda, Alla, Alla, dasz auch wir vermeintten, es würde alles vber gehen. Wie Sie auch itzt abgetrieben wurden, ruhetten sie ein halbe Stund stille; Endlig zum 3-ten mahl stürmetten Sie bisz an hellen lichten Tag, musten doch zuruck weichen, vnnd waren in diesen drey Sturmen vnglaublige vill Türcken gefallen, derer Sum wir noch nicht erfahren können, vnnd hatten in diesem Sturm vber die 100 teütsche ausgehungertte Rosz aus der Stadt gekriegt, so Sie hernach wollfeyll weggaben, waren aber gantz ausgehungertt, dasz eins dem andern Shwantz vnnd Mohnen abgefressen gehabt, vnnd nichts nutz waren.

Die 7. Septembris. Fieng sich ein Regen-Wetter an, vnnd ruhetten die abgematette Völcker von beyden theillen, dasz nur etlige Canonen-schusz kegen einander geschahen. Nach dem früh-Stück kam ein Csausz vom Vezzern, vnnd liesz Ihr f. Gn. befehlen: Sie solte alsbald 500 Schantzgräber in türckische Schantz, darnenebst 2000 fusz-Völcker

zum sturmen, auch Pulffer vnnd Kugelln der gnüge nach auf 12 Stücke, so in vnserm Schantz stunden, auch 1000 Wägen mit allerhand Proffiand beladen, hergeben, wo nicht, so wolte Er all vnsere Bagasy-Wägen zu plündern preisz geben etc. Hic vox faucibus haesit. Zu Abend fiengen die Türcken abermahl ein blinden Lärm an mit schreyen, Trümmeln vnnd Trompeten, schoszen doch die gantze Nacht kegen einander.

Die 8. Septembris. Als der Tag anbrach, fiengen die Türcken aus allen schantzen so gewaltig, bevorausz mit denen aus Egger newlig gebrachten Carthawnen, an zu schieszen, dasz mann meintte, ein groszer Donner bewegte dasz Erdrich. Kegen 8 Vhr kam Graaff Tökölyi, vnnd zohe in einer Carreth, nebenst vnserm Läger, sampt 200 Talpas, vnnd 200 schön gekleydten Soldaten ins türckische Läger. Bald wurde aufgehöret mit schieszen, vnnd hörtten, dasz Er abermahl ein stillstand hette gemacht, in willens mit den Belägertten zu tractieren. Nachdem ritten wir ins Zecklishe Läger zum H. Apor Lazar mit dem H. Haller Pal, Banffi Farkas, Betlen Pal, Beldi Kelemen, Taraczkai Istvan etc. zum früh-Stück. Vnterm essen kompt ein Calvinischer Pfare zu Ihr f. Gn. in einer abba Katnerischen dollman, der avisieret, wie starck, nehmlig 3000 dasz noch von frischer Manschafft im Schlosz wären, hetten auch Proffiand gnug zwar, doch aber weill Kohari Istvan albereitt den neüntten Botten zu Ihr Keys. Mjstett vnnd Palatino wegen der entsatzung geschickt, aber auf keinen einige resolution erhalten, so wären Sie erbiethig, sich den Christen zu vntergeben, nur dasz Sie den Türcken nicht verrathen würden. Auch welcher gestalt der Vice-Capitayn, so willens gewesen, sein Weib noch für der gefahr aus dem Schlosz zu verschaffen, selbiges aber, als sein beschwornes Ehe-Weib, von Ihm nicht weichen wollen, sondern bey Ihrem Mann zu sterben begehret, wie auch geschehen: denn dasselbe Weib sey nebenst ihrem Mann, mit ihme zugleich erschoszen worden, dass Sie von der Pastey zugleich tod unter die feünd seyen hervnter gefallen. Wie nun diesen Tag erst die Türcken sich in die wüste Stadt-mawren logiert gehabt, so musicierten Sie zu Abend bisz tieff in die Nacht, ihre frewde zu bezeigen, weill Sie die Stadt inhatten. Graaff Tökölyi aber (wie vor gesagt) als er für dasz türckische Läger kommen, liesz er den Hinto für dem Läger stehen, stieg auff ein Reitt-Rosz, vnnd ritt bisz zum Vezzern, sehr späth in der Nacht widerumb nach hause in sein Läger.

Die 9. Septembris währet noch dasz Armistitium, vnnd Graaff Tökölyi kam sehr frühe in vnsere nächste türckische Schantzen, von dannen kegen der Stadt in der Carreth, welche Er für der Stadt sampt seinen Leüthen liesz stehen, vnnd gieng nur zu fusz hinein. Kegen 8 Uhr kam ein Passa in einen grühnen Zobelln kleyd zum H. Teleki mit 20 Reüttern vnnd 2 kengjelfutok, vnnd begehrte von Ihr f. Gn. drey starcke vngrische Rosz dem Vezzern zu verschaffen, darzu muste H. Teleki selbst eines geben, so er auf 500 Imper. schätzte, die andere zwey gab H. Rhedei Ferencz, welche dasz Land hernach solte bezahlen. Darauf kam Nagos H. Andrasi Ferencz vom Graaffen aus der Stadt geschickt, welchen Ihr f. Gn. bey der Taffell behielt, vnnd dem H. Vesselenyi Pal im sitzen fürgezogen wurd. Ich gieng mit dem H. Teleki zur Taffell, welchen sehr verdrosz, vnnd mir exprobierte, dasz ich gestern bey seinen feünd dem Haller Pal gastieret hatte etc. Vber dieser Mahlzeitt hörten vnnd sahen wir, dasz die Rothe feündlige fahn, so vnter wehrender Belägerung stets empor steckte auf dem Obristen Schlosz, waren weg genommen. Vernahmen auch so vill, dasz die Tracta in diesem bestünde: dasz Kohari sich wolt ergeben, der Türck aber (welchem Er keines weges trawette) solte besser als 2 Meyll wegs vom Schlosz weg rucken, so wolten Sie alsdenn auf gutte conditiones mit H. Tökölyi tractieren, der Türck aber begehre für dasz Schlosz 1000000 *(úyy!)* Imper. weill er so vill Muzulmannisch blutt dafür vergoszen hette. Vnnd wurde diesen Tag zu erst jederman frey in die Stadt so aber gantz verbrantt war, dasz nur die blosze Stadt-mawren stunden, wurde eingelaszen, vnnd da erfuhren wir, welch gutten Wein dasz die Jancsaren in der Stadt verkaufften, denn die Türcken hatten den Stadt-Keller in der Erden, so gantz voll Vngerländer Wein gewesen, auffunden, dessen Thür vnnd fenstern mit Erden gantz zugeschett gewesen, vnnd schenckten den herligen Wein wollfeyll aus; derowegen schickte Ich H. Johannem Pancratium mit dem Tolmetsch, vnnd etligen dienern hinein, vnnd liesz 2 Tegell herausz bringen, dasz wir woll 14 Tag gnug hatten. Abends spath wurde männigkligen befohlen, dasz welche Wägen hetten, solten dieselbige alle morgens vnter dasz Schlosz schicken, könten doch nichts gewisses wissen, zu wasz fürm ende, bis Torma György mir ein commission brachte, dasz Ich solte einen wagen ausrichten, vnnd weill man auch vnsere fuszvölcker auf limitieret hatte, schickten Sie die Neszner vnnd Repser Haupt-Leüthe zu mir, mit welchen Ich zum H.

Teleki gieng, vnnd so woll vns, als auch ernantten vnsern fuszvölckern einen wagen ab bathe, dasz Sie zugleich einen wagen zugleich pro fl. 4 erkaufften ex communi, vnnd dahin gaben.

Die 10. Septembris. Sehr frühe war der vnfriedlige friede vollig geschlossen, auf solche condition, dasz die Belägertten mit so vill sack vnnd pack, als ein jedes auf dem Puckell tragen könte, solte de facto abziehen; worzu denn der Vezzer Ihr f. Gn. vnnd Graaffen Tökölyi ein zimblige Anzahl wägen, dieselbige bisz nach Rhima-Szombath weg zu führen anschluge, derowegen ruckten die wägen einen kleinen Thürllein so aus dem mittelsten Schlosz gienge aufs feld zu, vnnd wurde ins Schlosz gleiches Praesidium von Türcken vand Crutzen hinein gelegt. Glock 8 morgens kam der Kohari Istvan als gewesener Obriste Capitany zu Fillek, zu vodderst, hatte ein schönen Karabiner am Halse hangen, vnnd ein paar Pistolln hinterm Gürttell, denselben faste des Budai Vezzern Tyhaya auf einer, Graaff Tökölyi auf den andern Seitten bey dem Gürttell, zu beschützung für der Jancsaren, vnnd mögten ihn doch kaum beschützen, schafften ihn doch weg zu Pferd in des H. Tökölyi Láger. Nach dem kamen die vbrige Officier sehr trawrig, vnnd wie sehr man auch hütette, damit man keine Leüthe solte rauben, gruben doch die Jancsaren ein Loch in die Ringk mawren, vnnd zohen etlige schöne weibes Perschonen weg, vnter welchen eine statlige Edle fraw mit einen kleinen Kind auf ihrem Arm war, welche 2 Jancsaren zu selbigen Loch hinausz zohen, wie sehnlig Sie auch vmb hülff rieffe, darffte sich doch niemand regen, sondern die 2 Jancsaren ruckten die Mutter auf eine, 2 andere dasz Kind auf die andere seitten, vnnd satzten sie hinter einen Türcken aufs Rosz, schlugen ein türckisch köpenek vmb sie, damit fort dem türckischen Lager zu, dasz ihr arme Mann vom Brücklein muste zu sehen; vnnd also wurden auch die vbrige beraubt, wenn Sie wasz köstliges an sich hatten, als hütte, degen vnnd Pixen etc. Nach dem essen ritte Ich in die Schantzen, da vnsere 6 Stücke, vnnd noch 6 andere türckische Stücke waren, wer aber bald vbel abgegangen, denn gleich wie wir vnter die Stücke kemen, wurden Sie losz gebrentt; denen antworttet man auch aus dem obristen Schantz, dasz wenn die Kugeln (so nach vorhin feundlig geladen waren) vns troffen hetten, wer alles vberm hauffen gefallen. Ach wer könte alhier die schöne Gärtten, Teüche, shöne gebäwe, Mayrhöffe, Schewren, vnnd fruchtbare bawme beschreiben, so alles in der

Aschen lag, vnnd fast die rudera davon nicht könten erkennen, sondern die Cameelen weltzten sich in der aschen vmb, dasz auch vnsere Rosz sich dafür erschräckten. Alhier trug man schöne sachen feyll, auch schöne Bücher aus dem Bäpstischen Convent vnnd Capitulo Fillekiensi. Auch hielten des H. Vesselenyi Pals Crutzen den gantzen Tag Kotyavigh von allerhand sachen. Zu Abend wurde in vnserm Lager vmbgeblasen, jederman solte sich auf künfftigen Morgen fertig machen, vnd solten kein Vieh noch Menschen sich auszer dem Lager thun. Diese Nacht aber brachten die janesaren in der Stadt vnnd Schlosz mit vnaufhörligen jauchzen zu, dasz als die türckische Trompeter glock 9 von ihrer gewöhnligen Music aufhörten, fiengen die Janesaren an zu schreyen. Halla, Halla, Ha, Ha, dasz der Himmel davon erschalte; einer schrye wie ein Hadsy voran, denen antwortten etlige 1000, wie ein Echo, wellches bisz an lichten Tag wehrette.

Die 11. Septembris. Ritten wir mit dem H. Teleki Mihaly Generaln, vnnd den fuszvölckern zu der Stadt, da wir noch vill toder vnbegrabener Cörper funden, welche nacht da lagen, dasz manchem ein Arm abgehawen, dem andern Kopf weg geschoszen, auch vber 100 türckische Robben in Eisen, welche die Belägerten vom Schlosz vber den hohen felsen hinunter gestürtzt hatten den Heyden, zum trotz, dasz die meisten in zwey geborsten, wie Judas. Ach Gott! wer könte alhier die grosze Verwüstung ohne trähnen beschreiben, so wir alhier gesehen: wie die schöne Keller in Weingärtten, so nebenst dem Schlosz an der seitten waren, die schöne Wasser Künste vnnd Brunnen, schöne Lust Häuser abgebrant waren. Altera vastatio Hyerusalem. Weill demnach alles zerfallen, vnnd nieder gebrant war, als wusten wir mit dem Volck nirgend zur Stadt hinein zu kommen, H. General nam zwar Trümmelln, vnnd Trompeten mit sich hinvnter, blieben aber vnberühret propter Turcarum fastum, da wir mehr Vrsachen zu weinen, als zu pomposieren funden; endlig ritten wir bisz an die eüszerste Pallisaden, stiegen da zu fusz ab, vnnd giengen hinein. Da sahe mann erst die rechte Verwüstung: in der Stadt stunde nunmehro kein Hausz nicht, ohne die wüste öde mawren, von der Bapstischen vnnd Calvinischen Kirchen, vnnd Franciscaner Closter, die Janesaren hatten alles geschleyfft, vnnd sich kegen dasz Schlosz dermaszen: in die Erde eingeschantzt vnnd eingegraben, von einem ende der Stadtmawren bisz zum andern tieffe Lauffgraben geschrotten, dass nur ein Klaffter ein graben vom andern war, vnd so

nahe an einander durch die gantze Stadt, dasz man nicht gehen könte. In den Kirchen stunden Cameellen, vnnd Last-Pferd, worauf sie den Raub oder schatz ausführten, durchsuchten alle heimlige winckell. Vnter andern vnzehligen Stück-Kugeln, so allenthalben voll lag, funde Ich ein zerspungene Granat aus einen Morsell geschossen, worann dasz halbe theil noch waar, dasz Corpus war 3 fingers dick Eysen, vnnd von solcher capacität, dasz ein Metret frucht woll drinnen wer können gehen; vnnd disz haben auch die Belägerten am meisten causieret, dass eine granat manchmahl auch woll ihrer 30 hette beschädiget, denn dass enge Schlosz für solche menge Leuth vill zu eng gewesen, vnnd wenn sich der Mensch forn fürm feünd gehüttet, so hette von hinten die granat ihn zershlagen, oder ihre Weiber vnnd Kinder troffen, dasz sie also ihre wehren zur Erden werffen, vnnd den ihrigten zu hülffe lauffen müssen. Auch funden wir in der Stadt ein vnzehlige menge grawe Tanister mit Erden voll gefüllet, mit welchen Sie den schlosz graben haben wollen ausfüllen. Aber dasz Schlosz für sich selbst war noch weitt nicht so vill ruinieret, dasz mans nicht weitter hette können aufhalten, maaszen keine mawr, noch Pastey nieder gefelt war, sondern nur Löcher wie ein Tisch breitt, denn die mawren ober dem felsen meistentheils Quader-Stein waren; doch weill Ihn dasz frawen volck mit ihrem Kinderweinen (wie Kohari Istvan hernach praetendieret) fast vbermahnet, darzu auch die Granaten so vnauslöschlig gewesen, worzu endligen des H. Tököly guttes versprechen kommen, so hette Er in Accord verwilliget. Hats aber thewr gnug bezahlet, denn kegen der Vesper wurden ihm zwo schöne Schwestern, so Jungfern waren, weggenommen, vom Türcken, darzu auch ein vnglaubliges Reichthumb, welches Er vnnd sein Vatter, woll mehr als 300 gehuldigten Dörffern so Fillek zugehörten, eingesamblet, also dasz nur sein Tisch-geräd, oder Poharszek auf die 60.000 Imper. geshätzet worden, vnnd wasz Er auch mit sich hinausz gebracht, liesz Ihm H. Tököly alles nehmen, vnnd ihn selbst perschönlig arrestieren, vnnd schickte ihn in die Eysen geshmiedet diese Nacht kegen Reggez, weill Er zum Tököly gesagt hatte: Er wolte dasz Schlosz nicht aufgegeben haben, in welches Thor Er dem Keyser Leopoldo geschworen gehabt, alda zu leben vnnd zu sterben, sondern seine Vnterthanen hettens aufgegeben; darauf jener geantworttet: Hat nem volt elégh a mi hittünk etc. damit ist er fort marchieren müszen. Diesen gantzen Tag bracht vnser Volck mit Zerstöhren vmb an den Pasteyen vnnd Stadt-mawren, so starck

zwar, dasz auch H. Capitayn Apor Lazar vom Türcken geschlagen worden zu arbeitten, vnnd wie H. Teleki zum Passa gesagt: Er were auch ein Herr, der Passa geantwortt dem H. Generaln: Tessis csak ember vagy, tessis dolgozal. Die Stacheten brenten Tag vnnd Nacht für sich, wie vill holcz dasz mann auch davon weg führte in alle drey Lägern. Diesen Tag erfuhren wir erst, dasz die Teütschen vnterm neẅen Palatino Esterhazi Pál, vnnd General Strazoldi sich bey Zolyom-var versamblette in die 20,000 starck mit schöner artollery.

Die 12. Septembris. Sehr frühe wurde vnser Läger wider an die Zerstöhrung getrieben, da denn nebenst dem Franciscaner Closter in der Stadt-mawr die Zeckell ein eiserne Lad voll gelde gefunden, wie bald aber solches die Jancsaren erfahren, haben sie die Zeckell davon weg geschlagen, vnterdessen war H. Tököly beym Vezzern gewesen, vnnd ihm fürgeworffen, warumb dasz Er die Vestung Fillek liesz zerstöhren, welches wider den Pact wäre, denn man ja Ihme als neẅem kiraly alle eingenommene festungen solte vberlieffern? etc. womit Er aber den Vezzern mächtig offendieret. Derowegen kam H. Tököly Imreh nach dem früh Stück aus seinem Läger zu Ihr fürstl. Gnaden mit groszer pomp. Reütterey von vornehmbsten Adell waren auf 300 Pferde, Ein fahn schön gekleidette Trabanten, so die türckische grühn Atlasz gantz mit Sternen vergüldte fahn trug. Darnebenst 100 Muszqvetierer hatten ein blawe fahn, worin sein Wappen war, vnnd darin geschrieben: Tandem volente Deo! Vnd 100 Dragoner mit Trummelln, Schalmeyen, vnnd silbernen Trompeten. Fürm Land-Schattert stieg H. Tököly ab von seiner Carreth, aber von vns gieng Ihm niemand entkegen, als H. Hoffmeister Pernyeszi Sigmond, so ihme nach folgte, wir aber stunden dick in einander gewaffnet auf zwo seitten bisz zu Ihr fürst. Gnaden, hatte ein schönen Hinto, aber schlechte Syllen-Rosz dafür. Sein Kleyd war ein gantz grühn mit gold gewirckt Sommer-Hembd, vnnd weill Er dasz täglige fieber hatte, hatt er ein gantz bleiche farb im gesicht; Ein schön Zobbely Menthe lag im Wagen, aber dasz Bey-Pferd oder Leitt-Rosz hinterm Wagen wurd auf 900 Duckaten geschetzt, ein mächtig hoch grosz graw Neapolitanisch Rosz; vnnd wie man fast 2 vatter vnser betten gekönt, kam Tököly von Ihr fürstl. Gnaden herausz, vnnd reiste mit selbiger gomp wider fort, vnnd zu Ihm stiegen die 2 junge Petőische Herren in Wagen, vor dem Wagen ritte H. Petroci als Vice-General. Ihr fürstl. Gnaden aber kam auch nicht fürs Zellt zum Begleitt, auch war

damahls H. Teleki ex composito nicht im Läger, sondern bey der Stadt, die Er noch liesz ruinieren. Ehe dasz H. Tököly bey vns ankam, kam ein vnhöfliger Csauz, vnnd wolte nur hinein bey Ihr f. Gnaden, so gleich damahls zu mittag schlieffe, vnnd weill er ein wenig aufgehalten wurd, ward er sehr zornig, vnnd wie er herausz kam, sagt er im Zorn: Man musz nur den Gyauren die Köpfe hervnter reiszen, so werden sie bald einträchtig werden etc. Kegen Abend wurden mir 3 Michelsberger Rosz, vnnd H. Johanni Pancratio 2 Millenbächer Rosz von des Tököly Crutzen, nebenst dem Schlosz geraubet, dasz sechste wurde in Hals hart gehawen wie sie nach dem Kocsiss hieben. Eben diesen Abend nahmen die Türcken dem Vitéz Ferencz fünff schöne Rosz weg bey der träncke, vnnd hieben die Knechte nieder. Also hatten wir Türcken, Labantzen, Crutzen zu feünden.

Die 13. Septembris war der H. Sonttag, gieng Ich frühe, vnnd klagte mein Vnglück dem H. Teleki wegen der geraubter Rosz, und batt vmb assistenz dieselbige zu kriegen, welcher sagte: Ich solte selbst hin reitten, Tököly wurde Sie ja restituieren, weill er Lutherisch wäre. Derowegen ritte Ich mit Pap Danieln vnserm Sieben Richter Katner Haüptman dahin, vnnd hab mich durch den Petanadi beym Hoffmeister Pecsi Janos an, so durch einen Trompeter liesz im gantzen Läger vmbblasen, dieselbe Rosz bey Galgens Straaff zu restituieren, aber frustra! vnnd weill gleich damahls wichtige consultationes mit anwesenden Türcken bey H. Tököly vorhanden waren, blieb auch die Predigt vnterwegen. Vnterdessen wurde auch H. Bethlen Miklos von Ihr f. Gnaden mir nachgeschickt, weill zu meinen Pferden auch 4 Wagen von den vnsrigen, so die Filleker abgeführt gehabt, alda geblieben, solte Er selbige sampt meinen Roszen lassen restituieren, kriegten aber nichts. Wie wir zuruck ritten, musten wir vber der Filleker Begräbnisz, da sahen wir die von Türcken ausgegrabene Cörper der verstorbenen nackt vnnd gantz ausgeplündert liegen, welche der feünd auf dem Fridhoff alle so neülig begraben worden ausgewühlet, vnnd durchsucht. Nach dem früh-Stück wurde vnter vns ein Consultation gehalten, worzu mich der Bejaro Suki Mihaly berieffe, da würde tractieret; dieweill die Teütsch-Keyserische Armee so nahe wäre, dasz Sie gestern dem Tököly ein Regiment aufgeschlagen, vnnd auch mit dem Vezzern wolle schlagen, so wäre vns nath bey Zeitt aus dem Staub zu machen; vnnd weill der Türck vnter die Filleker Stücke so an der Zahl 64 wären, Duppel-Haacken, Musqveten, vnnd Kugeln vnzehlig, ville wagen von vns zum

abführen begehre, darzu ein grosze Menge Victualien, als 20,000 cub. Gersten, 100,000 Pezmeth oder Zwyback, 10,000 cub. schön Meell, vnnd 4000 Wägen, so vns zu praestieren unmöglig, als solte man ihn placieren entweder mit etlig Tausend Steinen Saltz aus Siebenbürgen, oder 10,000 Imperialibus. Dabey votierte Ich aufs Saltz, weill kein hart geld im Land zu Hausz wäre, da replicierte man mir: So solts hernach Ein löbl. Universität hinvnter ad Portum führen, vnnd wie Ich sahe, dasz Sie fast alle aufs Geld votierten (denn dass Saltz Ihrer fürstl. Gnaden auch nicht gefiell, ast cur?) bathe Ich dabey protestando, dasz man dasz Geld hernach in Siebenbürgen nicht secundum Portas (weill Ein löbl. Universisät daran dasz meiste hatte) sondern sonst competenter solte aufschlagen. Mit diesem Geld-Bescheid schickte man H. Barcsai Mihaly mit dem Török Istvan deak zum Vezzern, so sich fast glock 10 in die tieffe Nacht im türckischen Läger verspättete, vnnd vnterdessen stünden wir alle beisahmen versamblet vnterm Land-Schattert, vnnd dasz Wetter liesz sich mächtig kalt an. Endlig wie Er ankam, sagter er des Türcken sein grawsahmes wütten, welcher seine resolution zum vbrigen bisz künfftigen morgen hette verschoben. Damit schied sich dasz Land, vnnd Ich gieng zum H. Teleki zum Abend-essen.

Die 14. Kamen wir sehr frühe zusammen, vnnd beschlossen, weill der Türck ja nicht wolte abstehen von den Wägen vnter die Munition, als solte mann 17 Wägen von des H. Balinthith Sigmond vnter händen gehabten Munition-Wägen zurichten, vbrige 14 bisz auf 31 von Ihr fürstl. Gnaden Bagagy-Wägen nehmen, so aber ingesambt Einer Löbl. Universität zugehörten, wie auch innerhalb einer Viertheill Stund geschah, vnnd wurden vnter dasz Schlosz geführet, wohin die Türcken mit Trompeten vnnd Paucken ankamen, welche diese Tage vber Nacht vnnd Tag aus dem Schlosz ausführten, vnnd itzt ein Mina vnter die dickste Pastey in felsen hatten eingelegt. Darzu wurde H. Bethlen Pal, vnnd Filstik Peter mit etlig 1000 Mann zur Stadt geschickt, velche H. Teleki die Stadt-mawren mit Ellen ausmasze zu demolyeren, weill dieselbe arbeit so schlechten fortgang hatte. Auch wurde die Sákmár frey gelaszen, denn selbige bisher etlige Tage wegen der teütschen rauberey verbotten gewesen, doch also dasz 2 fahnlin Reütter zur defension mit ritten. Hier war Ich beym H. Rhedei Ferencz zum essen. Nach der Taffell wurde vermeldet, dasz man den Vezzern mit 10,000 Imperialibus hatte placieret, weil, aber nichts im Vorrath verhanden, wurden wir glock 3 in Ihr

fürstl. Gnaden in erstes Zellt beruffen, alwo ein jeder secundum facultatis taxieret wurde, worzu denn ein ansehlige summe von denen vns benachbarten Türcken selbst entlehnet wurde, derer Interesse Ihr f. G. ultro versprach zu erlegen, darnebenst 150 Aureos schenckte, vnnd wie vill ein jeder vermögte, vnnd verspache her zu schiessen, consignierts man aufs Pappier. Kegen abend sprüngen etlige starcke minen vnter der dicksten Pastey, dasz dasz Erdrich vnter vns erschitterte, könten doch der Pastey nichts angewinnen vnnd führten noch immerdar den Plunder aus dem Schlosz.

Die 15. Septembris. Sehr frühe comportierten wir dasz versprochene Geld, vnnd administriertens in Kegenwart Ihr fürstl. Gnaden Hern Haller Pals, H. Teleki etc. vnnd der vbriger Statuum, dem H. Tholdalagi Janos, vnnd Incedi Pal komornik in die hände, darzu Ich herschobe Aureos 25, Leones 3, Imper. 2, welche Summa H. Barcsai Mihaly alsbald ins Türckische Läger führte. Vnterdessen aber ruinierten beyde Türcken vnnd Christen die Stadt vnnd Schlosz heftig, dasz noch nur etlige Pasteyen im mittell Circk stunden, die Stadt-mawre aber lag der Erden gleich darnieder geschleift. Kegen der Vesper confluirte abermahl dasz Land, verschrieben vnnd verpetschierten zwey Revers kegen einander cum nominum nostrorum subscriptionibus, sigillorumque impressionibus, nehmlig wie vill ein jeder zu dieser Contribution zugetragen, im andern Schreiben assecuriert einer den andern, dasz disz gegebene Summa solte in eadem moneta vom Lande hernach bezahlet, vnnd refundieret werden. Hierzwischen kommen vom Vezzern zween Csausz mit ernstligen befehl: Ihr f. Gnaden solle alsbald 200 Menschen mit Axten vnnd hawen ausschicken, so Ihme die Wege durch dasz Gebürge solten reinigen zum Aufbruch. Da excusierte mann sich, dasz alle vnsere Leütt an der arbeit im Stadt-brechen weren, vnnd weill es nunmehro spath wäre, solte mans lassen bleiben bisz morgen. Vnterdessen liesz sich ein starcker Wind an, darauf ein starckes Regen-Wetter mit ein, fiel die gantze Nacht durch, welche eins theils die vbel stinckende Lufft vnnd geruch von den toden Leibern vertriebe, denn von den villen Aaszern wars sehr stinckend, bevor ausz bey der Nacht, welchen vnlust vnnd grawen noch mehr vervrsachten die grosze menge der bellender Hunde, welche bey Tage die tödte Cörper auffraszen, vnnd so bösz vnnd wild waren, dasz mann fast nicht sicher auch mit Rossen, geschweige zu fusz, dahin zu dörffte reisen; des Nachts aber belletten Sie

grewlig, weill Sie in den zerstöhrten Dörffern keine Herren hatten, vnnd nirgend wusten einzukehren. Auch sambletten sich eine grosze menge Raub-Vögell, als Raben, Krähen, Aglaster etc. so die toden fraszen, welches erbärmlig anzusehen war. Auch haben diese Tage vber die Teütschen die Bergk-Städte ausgeplündert, vnnd sind von Divin zuruck gezogen, weill etlige Tartarische Trouppen von vns auf Sie gestreiffet, vnnd Sie vermeint gehabt, dasz dasz gantze Türckische Läger, mit vns, vnnd dem Tököly auf Sie losz gienge.

Die 16. Septembris Continiuerte dasz Regen-Wetter noch sehr, doch dessen vngeachtet, müsten nach der nächtigen disposition die 200 Weg-Macher fort vnter des H. Balinthith Sigmonds commando, die wege zu graben, vnnd auszuhawen. Sehr frühe fuhre H. Tököly Imreh zum Wezzern, eben mit derselben Pomp, fahnen, vnnd Leüthen, als wie Er vnlängst zu vns kam, sich vom Türcken, vnser Vermuthung nach zu bevrlauben. Hernach liesz der Szeidi Amheth Passa zu Themesvar lermen oder keszület schlagen, vnnd zohe der Vortrab mit seinen Volck auf 12000. Nach dem früh-Stück reiste H. Tököly abermahl zuruck in sein Läger mit welchem sich gleich vnter dem zerstörten Fillek die drey Spahnschafften, als Saross, Nograd, vnnd Trencsin, conjungierten, vnnd derowegen könte vnser Legat, H. Barcsai Mihaly bey dem Vezzern kein Audienz haben, bisz jener nicht fortgereiset, so sich bisz in die Nacht verzohe. Merckens werth war es, dasz des Tököly Harpyae, schelmische Raub-Vögell in vnser Läger kamen, vund vns gutt aus schalten, mustens doch also lassen geschehen. Auch wie die Crutzen vom Türcken (vie itzt gemeldt) zuruck reisten, nahmen Sie den Zeckeln woll 50 Rosz weg, auch vill Rindvieh vnnd Ochsen von ihren wägen vnnd triebens mit sich fort. Vnlängst dieser Tage hatten die Türcken die Thürme vnnd Pasteyen voll dire holtz von den Pallisaden getragen vnnd sonst dicke Pföste von Eychin Pallancken, so allenthalben die menge war, vnnd steckten dieselbige diesen Abend in Brand, vnnd war ein recht erschröckliges fewr, wie ein ander Troja, anzusehen, dasz wie vill Thürne, Pasteyen vnnd Palläste in selbigen drey Schlöszern waren, so vill vntershiedlige vngehewre fewrer sahe man in der finstern Nacht mit grawen an. Diesen Abend erfuhren wir, warvmb dasz die Crutzern so muthig kegen vns gewesen, denn eben zu diesem mahl, wie kurtz vorhin gesagt, ehe sich Tököly vom Vezzern bevrlaubet, so hat Er ihn zum Ungrischen kiraly, at rectius fürsten erwehlet, vnnd gekröhnet, mit ihren türckischen gebrauchligen Ceremonien, als

türckischen Paludament, Schwerd, Scepter, vnnd Chron, welche Er auch auf den Haupt geführet bisz in sein Läger, war aber weitt nicht die rechte Ungrische Chron S. Stephani Regis. Die Conditiones seines Principats waren 14, derer die meiste, dasz Er aus Ungern 40,000 Imperiales zum Jährligen Tribut solle darlieffern, vnnd herkegen solle der Türck alle die selbige festungen vnnd Schloszer, so Er seithero eröberung des Neühäuels oder Ersek-Uyvar vberkommen, dem Tököly einrawen, sampt den gantzen Holdoltsagh. Darauf führte Er Stracks den Tittell, Nos DEI gratia Emericus Tököly Princeps Regni Hungariae, ac Comes perpetuus de Kesmark.

Die 17. Septembris. Brachten wir den Tag mit Vnnützem warthen vnnd geshwätz zu, denn noch 2000 Thaller an der versprochener Summe ermanglette, derowegen wurden wir von Türcken aufgehalten ad plenariam usque satisfactionem. Eben diesen Tag zohen alle Ungerländer, so Siebenbürgen mit groszen Vnkosten, bisz dato gefretzet, vnnd Ihr f. Gnaden mit sich hinausz geführet, hinvber zum newen fürsten Tököly; ceu mobile vulgus: denn wie wir morgens zusammen kamen, fieng sich ein vnversehenes gemürmel an vnter vns, warumb dasz sich die Ungerländer nicht abschieden von Ihr f. Gnaden, man hette ja ihrenthalben expensen gnug gehabt etc. Darwieder wie hefftig dasz sich auch H, Teleki, so einig ihr Patronus war, satzte mit wortten, muste es doch endlig geschehen, ohne den Nagos Vesseleny Pal, vnnd Orlai Miklos, denn H. Tököly Ihnen zuentbothen gehabt: Er begehre in diesem Leben ihre Angesichter nicht zu sehen. Kegen abend fuhrte H. Barcsai Mihaly, sampt dem Pernyeszi Hopmester die restierende 2000 Imperiales, vnnd wurden also nach Hause zu ziehen, frey gesprochen.

Die 18. Septembris. Begehrte Ihr fürst. Gnaden sich vom Vezzern in eigener Perschon zu bevrlauben, vnnd dasz war annoch die Vrsach, dasz wir noch nicht fort gehen könten, vnnd nach gehaltenen Morgen-Gebett, wurde H. Bethlen Miklos zum Tököly geschickt, vmb einen freyen Pasz bey Tokay vber die Teysz anzuhalten, bekamen aber ein abschlägige Antwortt; denn obschon Tököly sich auf vnser Begehren accomodieren wollen, habens doch bisz anhero in Siebenbürgen Beherbrigte Ungerländer widerrathen, signanter aber Szepessi Pal, dessen Weib annoch zu Clausenburgk, vnnd sein Sohn in Ihr fürstl. Gnaden diensten am Hoff, welcher gesagt: Ollyan az Erdélyi, mint a diszno etc. Kegen abend marchierten woll 25,000 Türcken vnnd

Tarter durch vnser Läger zum Tököly, so bey ihm solten im Wintter-Quartier verbleiben. Die vbrige Tarter waren schon voran geschickt in die Bergk-Städt vnnd Liptoságh den Teütschen auf dem fusz nach, so albereitt da sengten vnnd brenten, dasz wir bey finsterer Nacht fast vber die 20 brennende Dörffer zehlen könten. Diesen tag kamen auch 3 Legaten vom Nograd-Vármegye zu Ihrer f. Gnaden. mit begehren, weill Ihr Conservatorium Literarum oder kaptalan sey in Fillek gewesen, vnnd wir Siebenbürger ville Literalia Instrumenta von Türcken eingelöset hetten, als soltens wir zu redemieren herausz geben, woltens gerne bezahlen; welches denn Ihre f. Gnaden mit dem Trummell-Schlag bey allen Zellten vnnd Nationen liesz ausruffen vnnd publicieren durch H. Ballinthith Sigmond.

Die 19. Septembris. Tandem, tandem volente DEO sehr frühe shlug mann den Mars in des Tököly Läger, vnnd gieng sampt obgesagter Armee Türcken den Teütschen nach auf Lossonez vnnd Divin, desgleichen auch der Vezzer selbst, vnnd liesz vns befehlen, Ihme nach zu folgen auf seinen fusz-stepffen, bis auf weittere Order von der gläntzenden Pfortten, alwohin der mächstigste Keyser seinen Tihaja (so ein gebohrner Crist war, vnnd gutt Teütsch, Latein vnnd Polnisch redette) hette abgefoddert. Derowegen schlug man auch in vnserm Läger dasz készületh, vnnd stunden in praeparation, bisz gerad glock 10 brachen wir von Fillek auf, vnnd kamen bisz vnter Apató, davon nur die wüste Kirche stund, dasz dorff aller eingeäschert war, vnnd hatten ein elend Nachts Läger hier, weill meine Rosz wegen Hew mangels hungern müsten, denn nirgends wasz zu finden war.

Die 20. Septembris. Musten wir auch den H. Sonttag wider vnser ordinary reisen, damit wir den Türcken mit dem sawmen nur nicht erzürnetten, hielten weder Predigt noch Gebeth, vnnd reisten in so dickem stinckenden Nebell, dasz einer seinen Nachbahr fast nicht erkennen könte. Vnterwegs kam mit einem türckischen Csausz vnnd 3 Debreczer Pawren, der Pap Ferencz aus Siebenbürgen mit Schreiben, vnnd kamen bisz ober-Terebes in schöne Wiesen, da wir Hew, Korn vnnd Rocken auf den Stengeln noch stehend, wasser vnnd Holtz gnug hatten, aber kein fleisch Ist ein altes zerfallenes Closter, also dasz Bawme in der Kirchen stehen, alwo für 88 Jahren die jenige Türcken sind abgethan worden, welche Fillek den Christen eingerawmet hatten. Heütte kamen wir vber dasz Waszer Zagyva, welcher flusz bey Szolnok in die Teysz felt. Zu abends

sahen wir abermahl die brennende Dörffer, so die Tarter in Ungern verderbten.

Die 21. Septembris. Gelangten wir vnter Pasztahoy neben ein Tottisches Dorff Szent-Iob genantt, vnnd frühstückte mit dem Herrn General, vnnd hier fiengen die Labanczen im freyen mars hart nebenst der Armee des Szixai Janos seinen diener, so ein vnnützes Helt-schwein nebenst dem wald wolte schieszen, mit einem schönen Bey-Pferd, worauf ein Torben mit etlig 100 Duckaten gewesen. Nach dem frühstück fieng es an zu regnen, vnnd continuirte etlige Tage hernach, dasz wir schlimmen weg hatten.

Die 22. Septembris. Brachen wir sehr frühe auf, in gutter hofnung, noch heütte vom Türcken vns zu entreiszen, vnnd villeicht jenseit Hathvan den Tag zu gelangen, vnnd kamen auf des Vezzern fusz-Stapffen, bisz oberhalb Hathvan in schweren weg, vnnd groszen kalten Herbst-Regen-Wetter, dasz ville Wagen vnnd Pagagy, wie auch zimblig ville türckische Rosz blieben stehen. Da schlug Ich meinen Schattert vnter so ein dicke weyden nebenst ein sümpfigten Morrast, dasz Ich die nachfolgende Tage vber Holtz zur gnüge davon zu verbrennen gehabt. Auch bescherte mir Gott allhier 2 gutte vnnd schmackhaffte wasser-Brunnen, welche Ich nebenst meine Kuchell vnter diese grosze Weyde liesz graben, also dasz meine Leütt, Vieh, vnnd vbrig Sachsisch Trabanten-Volck sich darausz könten speisen, die vbrige aber im Läger nur vom Regen- oder Weye-Wasser, welche nicht ins türckische Läger (welches sehr gefährlig war) nach Wasser wolten reitten, alwo denn ein faüller vnnd stinckender Teich war, wegen der groszen menge der Aaszer, so darrinnen lagen. Die Türcken aber fiengen von vns vill Leüthe weg durch diese gelegenheitt, wie denn diesen Tag auch vnsers Hauptmans Georgy Fodors Lovasz alsbald von den Iancsaren wurde weg geraubt, so nur ein Büchsenschusz jenseit meinen Schattert ein wenig Rohr, sampt noch einen andern gesellen von Leschkirch, zu einen Kalliba wollen schneiden. Nach dem früh-Stück kam ein Csausz aus dem türckischen Läger, vnnd sagt zu Ihr f. Gnaden: Nicht fürchtet eüch Magyar Urok, morgen soltn sampt allen deinen Capitaynen, Haupt-Zehndt- vnnd Befehls Leüthen glock 8 zum Vezzern kommen Euch zu bevrlauben, vnnd hernach vber die Teysz bey Szolnok nach Hause ziehen. Worauf Ihr f. G. ihme zween Aureo liesz verehren, vnnd damit fort ziehen. Nachdem namen Sie es in Discurs, was für wortt dasz es seyen: Nicht fürchtet eüch: von wonnen der Vezzer

wisse, dasz wir vns fürchten etc. aber der Auszgang bewiesz es. Denn

Die 23. Septembris. Kamen wir in aller frühe frewdig zusammen, vnnd weill wir alle wenig futter vber nacht vbrig verblieben hatten, discurierten Sie, weill wir ja bald fort würden reisen nach geschehenen Vrlaub, so solte mann die Wagen voran lassen gehen auf Gyöngyös zu, wohin denn Ihr f. Gnaden invitieret war von der Stadt zur Mahlzeit einzukehren: die andere Parth wieder riethen contra, vnnd wurde kein Mensh auf die Sakmar ausgelassen, dasz alles Vieh muste unfreszen stehen, denn wir stunden schon alle fertig auf die Straaszen zu Pferd. Als es nach gehaltenen Morgen-Gebett auf 7 gieng, schickte man den Török Istvan deak hinüber zu erfragen, ob wir kommen solten. Dem selben gibt der Vice-Tihaja zur Antwortt: der Vezzer schlief noch, sondern wens gelegen were, so wolte Er zwen Csauszen schicken, vns hinvber zu begehren. Vnnd wie wir hierauf bisz glock 10 wartetten, schickte Ihr f. Gnaden den Dolmetsh abermahl hin, vnnd früh-Stückte vnter dessen ein klein wenig, dievbrige Hern Proceres aber mit dem H. General wobey Ich auch war. Gleich vnter dem besten Essen schickte Ihr f. G. den Bejaro Radak Laszlo zum H. Teleki, vnnd läst des Istvan deaks relation anzeigen, nehmlig: Es sey dem Vezzern itzt vngelegent vns anzuhören, sondern solten des nächsten Sonabends (so ihr Sonttag ist) da erwartten, als denn wolle Er audienz geben, wasz für befehlig dasz von der Port komme, auch wasz für Avisen vom dem Ungrischen Könige H. Tököly Imreh etc. Und wie Istvan deak darauf regeriert gehabt: der Vezzér habe ja zu Fillek versprochen, wir solten nur ein Tage-Reisz mit kommen so wolle Er vns absolvieren, vnnd als wir dieses gethan, habe Er vns bey Hatvan bescheiden, nun wolle Er vns auch hier nicht frey sprechen. Er solts doch sagen, wasz darhinter steckte; darauf habe der Tihaja gesagt: Eredgy te most, mit tudcz te. Als wir disz vernahmen, vergieng vns dasz essen, stunden auf, vnnd rathschlagten, dasz wir dem Hund würden müssen parieren, derowegen schickte ein jederman auf die Sakmar. Vnter dessen aber fiell ein continuierliges Regen-Wetter ein, vnnd zu Abend shoszen die Janesaren in Hathvan mit Hand Rohren, weisz nicht frewden schüsz, oder wasz, als wenn es donnerte, fast zum 3tenmahl. Nach dem regnets die gantze Nacht, dasz wir an fort bringung vnserer Wägen fast verzweiffelten, vnnd selbige erleüchterten, wie vill wir könten.

Die 24. Septembris. Temporiesierten wir noch alhier, vnnd Ihr f. G. schickten noch zum gestrigen praesent ein schönen Apfell-grawen Dobrisan dem Tihaja, welche dem H. Bethlen Miklos pro 150 Imperialibus bezahlet wurde. Vberm früh-Stück zum Hern Generaln vernahm Ich, wie inhuman dasz der Vezzer diese Magyar Törökök (so nante Er die gräntzer Türcken per contemptum) die Hatvaner tractiere, welchen Er dasz schöne territorium gäntzlig verwüsten liesz, vnnd als Sie ihn derowegen ersucht gehabt mit Bitt ihrer wasz möglig zu verschonen, habe Er gesagt: Ihr Mohnai Vitézek, nur der festung Hathvan, der Stadt, vnd umbliegender Dörffer verschonet, sampt den Leuthen, sonst sey Euch alles Preisz-gegeben in feldern, Bergen, Gärtten, vnnd Weingärtten etc. Darauf Sie denn auch die Hathvaner Vorstadt angrieffen, vnnd verbranten, mit diesem verweisz des Vezzern: Ihr Véghbeli Türcken habt immerzu an der Port geklaget, man solte nur Fillek zerstöhren, nun dasz ist müssen geschehen, aber damit auch Ihrs innerhalb 10 Jahren nicht vergessen möget, dasz der Budai Vezzer alhier vmbgewandert, so must ihr auch diesen schaden leiden. Als die Hatvaner derowegen sein tyrannisches rasen nicht anders stillen können, haben Sie ihm 6000 Duckaten praesentieret, nebenst einer vber ausz schöner Ungrischen Jungfer. NB. Auszer dieser hatte der alte Hengst noch 17 Concubinen, welche ihn allezeitt an Ohren, Barth, händen etc. streichen müsten, vnnd mit Ihm in geheym spielten, vnnd derowegen kam man so schwer zur audienz bey Ihm, denn auch die grosze Passaken schwehr zu ihm admittieret wurden, weiln Er die meiste Zeitt mit den Huren zubrachte. Hierauf hat Er den Hatvanern versprochen, Er wolte folgenden Sonabend von ihnen auf Szolnok zurucken. Ihr fürst. Gnaden vnterliesse nicht auch heutte den Vezzern vmb dimission anzusprechen, darauff sein Tihaja geantworttet: Man solle seinem Herren die zwey kleine feld-Stücklein, nebenst den 32 Doppell-Haacken-geschütz., so die Talpassen für 8 Tagen aus Divin geraubt, vnnd Ihr f. Gnaden verehret gehabt, hinvber schicken, darnebenst noch 1000 Thaller, vnnd 200 Wägen, vnnd etlige Jungfern, so wolle man vns paszieren laszen. Hierauff schickte man alsbald durch den Tarsoly Peter hinvber (weill wir wusten, dasz der Hund shon befohlen, die Teysz-Brücken bey Szolnok zu zerwerffen) vnnd liesz sagen: Ihr f. Gnaden hettens auch vorhin ohne dasz ein Vorhaben gehabt, dasselbe Geschütz des Vezzern Söhnlein (so beym Vatter im Lager war) im Abschied zu verehren, derowegen soll Ers ihm

angenehm lassen sein, de reliquo nihil, als dasz ein grosz Worth gezanck vnter vns enstünde vber demselben Rathschlage, der zum ersten den Rath gegeben hette dem Vezzern geld zu geben, denn Er ja auszer der ordinanz von der Pforten dasz geringste nicht könte thun.

NB. Disz Orth heist in gemein Fekete Matra, vnnd giebt die shönste Pferde allhier auf Ungern, vnnd sahen von hier die Vaiczer Weinberge, so nur 2 Meyll wegs von hier lag. Ach Gott! wie wurden allhier die shönste Wein-Berge verwüstet, dasz die Türcken, ja auch hernach die Unger, meistentheils aber die Zeckell die Wein-Stöcke sampt den Drauben aus der Erden aushieben, vnnd lieszen hernach zur eüszersten ruin die Cameellen drinnen weiden. Hier sahen wir, wie ein schöne Camell den fusz in der Brücken zerbrach, die selbige schindetten die Türcken alsbald vnnd fraszen dasz fleisch, welches sehr fett war, aber doch gantz roth vngestelt.

Die 25. Septembris. Als kawm der Tag anbrach, shickte Ihr fürst. Gnaden den Ballogh Istvan in türkishe Läger zum Tihaja, vnnd liesz ernstlig fragen, wasz doch die Vrsach wäre, dasz Ihr f. Gnaden nicht zum Vrlaub admittieret würde, mann solts doch klährlig aussagen, ob diesz Befehl von der Pfortten her kähme? Vnd wie bald der Tihaja den Legaten ersehen, hat Er ihn verhöret, vnnd zu den vmbstehenden Türcken gesagt: wir wundern vns auch selbsten, wasz der Vezzer thut: Aber harre, Ich will stracks zu ihm gehen. Kompt auch bald zurück, vnnd spricht: der Vezzer läst deinen Herren befehlen: Er solle sich alsbald fertig machen mit allen seinen Generaln, Obristen, Capitaynen, Haupt-Leutten vnnd Befehls Habern für Ihm zu erscheinen. Wie die Post ankompt, machten wir vns alle fertig, vnnd erwartten nur des Csauzzen, vnnd hielten vnter dessen dasz Morgen-Gebett. Glock 8 kamen 3 Csauzzen mit kleinen Paucken, vnnd ein Passa in einen grühnen Zobbelln Menthe langk bisz auf die Erde, aber Er war schwartz wie ein Zigeyner, noch mit sieben andern türckischen Herren, vnnd begehrte Ihr f. Gnaden mit wellchen wir auch auf saszen woll 200 Mann starck, vnnd zwar nicht ohne sonderlige gefahr, vnterwegs schryen die Csauzzen ohn vnterlasz, denn Sie auszer dem wege ritten, auf ihre Spraach: Vivat, Vivat der mächtigste Szultan etc. Wie wir nahe zum Lager kamen, liesz Ihr f. Gnaden Trompeten vnnd Schalmeyen, worauf die Türcken alle in die gaszen aus den Schätterten kamen gelauffen. Damit kamen wir für des Vezzern Schattert, in welches Zellt in dem

Vmbkreis 4 grosze Schättert stunden, der vödderste hatte 18 vergüldt silberne Knöpffe, die andere zu 3 Knöpfen, vnnd stunden etlige 100 Copyen wie Lantzen mit schwantzen Seyden Zeddelln an der spitze im Hoff. Im eingang stunden 3 Bondttsak oder wilde Rosz-schwäntz in güldin Knöpff verfast am Stangen: darnach stunden auf beyden seitten Kápás Jancsaren mit Rohren, vor diesen Jancsaren vornehme türckische Herren an der reye, vnnd wir giengen zu fusz bisz in 3-ten groszen Schattert hinein, welcher inwendig gantz mit gold durchwirckt war, auch die Erde war mit rothem Sammett vberzogen, darauf gieng nur Ihr fürstl. Gnaden in ledernen Säcken mit dem Török Istvan deak; worauf wir aber bestunden, waren schöne perschianische Teppich mit mancherley farben. Der Budai Vezzer sasz im Winckell kegen dem innersten Schattert an der wand, da dasz frawen-Zimmer war, in der mitten der Egri, am andern ende oder Winckell der Szilisztrai Passa; Ihrer f. G. wurde ein kleiner türckischer Stuhl $^1/_2$ Ellen hoch gesetzt, vnnd wir standen zu beyden seitten, hatten die hütte auf, vnnd nur die hände zusammen geshlossen. Nachdem Ihr f. Gnaden dem Vezzern dasz Kleyd, so roth Scarlath mit Zobbeln gefüttert war, geküszet, grieffen Ihn zween andere Passaken unter den Arm, huben Ihn auf, vnnd schryen auf türckisch, als wenn man bey den Papisten Mess helt, einer dem andern antwortend: Jol jöttel, jol jöttel: willkommen, willkommen; darauf liesz der Vezzer fragen: wasz die fürstin machte, ob Sie noch kranck wäre, ob Er verlange nach Ihr? wasz der junge Kiraly mache? Darauf tratt sein junges Söhnlein hinterm fürhang herfür, welches abermahl zween Passak vnterm Arm hielten, vnnd stunde Ihr f. G. in Schosz, da fragte der Vezzer, ob der junge kiraly so grosz wäre. Darauf brachten 2 junge Türcken gantz in grühne Seyden gekleydet ein Csiszsze mit Kave, welches Ihr f. Gnaden truncken; zween andere dergleichen Diener brachten ein langk seydin Tuch roth, dasz Er sich damit trocknette. Nach dem brachten zween andere köstlich woll-riechend wasser, vnnd begoszen für Ihrer f. Gn. auf dem Sammet. Darauf bevrlaubte Er sich mit einer zimlig langen sermon, vnnd bath, der Vezzer solte doch dem armen Siebenbürgen gnädig verbleiben vnnd an der Pforten zum besten recommendieren. Nachdem tratten abermahl zween andere Passaken aus dem innersten Vorhang herfür, vnnd brachten ein roth schön Minium-farb, mit grühnen Taffat, vnnd darauf gantz Zobell ausgefüttert langk weitt türckisch Menthe herfür, vnnd zohens Ihr f. Gnaden vber

dasz vorigte Menthe an, damit stunde Er auf, vnnd vns jagten Sie auch ausz zum aufsitzen, welches auch der fürst thet, vnnd hielte dasz geschenckte Menthe bisz zum türckischen Lager hinausz an, darnach führets für Ihm sein Csohadar Inass Sarpataki Marton. Darauf aszen wir zu hause, vnnd weill schon ihr vill von vns auf der Sakmar waren, wurde beschlosszen, denselben Tag noch stille zu liegen, bisz nächsten morgen. Aber gleich zu Abend spath kompt ein Csauz von Vezzern, vnnd befiehlt, weill wir denselben Tag nicht fort geruckt wären, so solten wir verweillen bisz nächst folgenden Monttag, denn wo wir würden aufbrechen, so würden Ihn seine Passaken allein lassen. vnnd alle fort marchieren, aber als denn wolle auch Er selbst aufbrechen. Da sassen wir abermahl an Babylon trawrig vnnd weinetten.

N. B. Als wir vns vom Vezzern bevrlaubt hatten, da kamen alle die Passaken, die den fürsten begleittet hatten, vnnd wollten beschencket werden, vnnd wie mann Ihnen zu 15 Thallern austheillette, wolten sie es nicht nehmen, sondern sagten, weill Eure furst arm ist, so wollen wir sie ihm schencken. Endlig muste man jedem noch 10 Thaller zusetzen, dasz jedem 25 wurden, vnnd waren der Türcken woll 60 Herren. Darauf kamen des Vezzern musicanten Nro 27, denen gab man 100 Thaller, darnach die kengyel futok, Csauzzen, Csohadar, Csorbazia Agak, Kapuszlar Agak, vnnd wurden alle woll beschencket, damit zohen Sie fort.

Die 26. Septembris. Lieff nichts notables für, als dasz Ich in der Erden liesz czippo backen auf die Straasz; nach Mittag kommen avisen, die Teütschen hetten den Tökölyi vberrumpelt, vnnd 2000 seiner Türcken, vnnd 3000 Krutzen nieder gemacht; derowegen besorgten wir, mann mögte vns wider zuruck treiben. Diesen Tag wurden auf der Sakmar kegen Gyöngyös, all wo die Pest grewlig graszierte, musten gleichwoll von dannen vns speisen, etlige Zeckell vnnd Hayducken von Türcken erschlagen, auch 3 Béressek aus Repser Stuhl gefangen, welche Ich doch hernach aus dem Türckischen Läger befreyette. Diese Nacht schryen die Türcken die gantze Nacht durch bisz an lichten Morgen.

Die 27. Septembris. War der H. Sonttag, vnnd hatte der Calvinische Pfare von Gyöngyös ein schöne Hoff- vnnd Feld Predigt ex Esaja 28. Cap. vers. 23. 24. von der Aegipter vnnd Syrier Reise etc. vnnd machte ein schöne mysticam applicationem von der itzigten Christenheitt, vnnd disz war ein recht schön gelährtt Predigt. Dieser Mann aber war

auch einer von den selbigen vertriebenen Exulanten, welche aus Ungern weitt hinter Neapolis auf die Galeen geführet worden, Gott hatte Ihn doch wunderlig in sein Vatterland wiederbracht.

Die 28. Septembris. Tandem, tandem, aspirante divina benignitate, wurden wir frey gesprochen, nach dem der Vezzer fast für Tage aufbrach, vnnd zohe nebenst Hatvan hin gerad auf Buda zu, nachdem brachen der Szillisztrai vnnd Themesvari Szeidi Amheth Passa, vnnd der Varadi Passa auf, dasz wir Ihnen zur lincken hand ab marchierten, vnnd kamen denselben Tag bisz auf dasz Wasser Zagyva genant, 4 Meyll bisz nebenst Árokffalva, da die Pest grewlig grassierte, vnnd weill Ich nichts wuste, shickte Ich ins Dorff etlige Eyr einzukauffen, da waren vill toden auf den gassen gelegen, vnnd alle Häuser voll krancken, wie der Inass mir anzeigte.

Die 29. Septembris. Waren wir sehr frühe auf, vnnd kamen selbigen Tag 5 Meyll, in willens den Türcken für zu eyllen vber die Teysz brücken, vnnd eylten so, dasz artollery, fusz-volck vnnd Vieh erlagen, weil wir den gantzen Tag ohn vnterlasz marchierten bisz vber den flusz Fekete Matra, alwo die frantzosen ein Mühle aus Hungers Noth aufschlugen, welches alsbald nach Szolnok postieret wurde, alwo es thewr gnug bezalht worden. Endlig lägerten wir vns bey Szazvár, alwo auch Ihr f. Gnaden Sator war zuruck blieben, dasz Er vnterm freyen Himmell müste abstehen. War ein trawriger Michaelis Tag.

Die 30. Septembris. Müsten wir abermahl frühe fort, vnnd wie wir ein starcke Meyll marchieret auf Szolnok zu, da hörten wir von ferne di türckischen Drummely, vnnd wusten nicht, dasz die Türcken so nahe bey vns waren, bisz der Szilistrai Passa vns für die Augen kompt, welchem wir aus dem Wege müsten weichen, vnnd auf ihn müsten warthen, bisz er mit groszer pomp zur Stadt-Szolnok einreisette, mit seinen Hoff-Gesind, vnnd grosser menge Cameellen vnnd 27 fahnlin; darauf kam der Varadi Passa ein wenig schlechter, Endlig der Szeidi Amheth Passa mit schönen vnnd wackern Hoff-Gesind, denn Sie alle 3 ihre Kriegs-Völcker hinvnter bey Jennő voran geschickt hetten. Diesem redligen Türcken sprach Ihr f. Gnaden perschönlig zu, vnnd stieg aus dem Hinto zu Rosz, vnnd ritte ihm entkegen ausser vnserm Seregh, da versprach der Szeidi Passa dem furstem vnnd dem Land all gutte Nachbarschafft. vnnd mit dem Jennőer vnnd Siebenbürger Hattert wolle Er baratsagossoan handeln. Darauf versprach Ihr f. Gnaden

ihm ein schön türckisches Rosz zum praesent, vnnd etlige Schiff voll Saltz nach Themesvar Ihm zu schicken. Vnd wie diese Türcken für-vber marchierten, erzeigten die Szolnocker diesem Szeidi Amheth Passa die gröste Ehre, vnnd schoszen 4 ehren-Schusz ihme zu ehren, jenen beyden aber nur 3. gazdalkotten auch nur diesem alleine, vnnd die Taborrok lagen stracks jenseit der Tiszsza, dasz wir gleich zwischen Ihnen in der mitten durch reisen. Es erhub sich aber ein elender Lärm durch einen Hund, so die Türcken auf der Tisza-Brücken vom Thordai Janos des H. Julaffi Laszló seiner diener einen wolten wegnehmen, vnnd wie solches zween unser Sieben Richter Kattner, als Himess Janos vnnd Kis Sandor (welche beyde Ich bey meinen Hinto, worinnen die Ungrische Rabbin Ersok, so Ich auch mit nach Hause gebracht, sampt dem türckische Rosz so Ich vnter Fillek gekaufft, vnnd die mähr war, dasz die Türcken auf der Brücken alles visitieren, vnnd wegh nehmen würden) ersehen, da hat Himess Janos einen Türcken auf den nacken mit einem dicken Pfahl, woran er seine Rosz pfleget anzubinden, auf dasz genick des Nackens geschlagen, dasz er wie ein Ochs zur Erde gefallen, vnnd dasz blutt zur Nasen vnnd Ohren, vnnd Mund ausgefloszen. Darauf die anwesende Türcken meinen Csatlos den Szőcs Janos gegriffen, vnnd mit dem Bartt zur erden geschmiszen; doch endlig wie Sie von andern Türcken erfahren, dasz nicht Er der rechte Thätter sey, haben Sie Ihn frey gelaszen. Endlig haben Sie einen fürsten Etekfogo, so auch einen Hund geführet, angegriffen, wie aber der Etekfogo den Hund nicht will folgen lassen, sondern sich starck widersetzt, also dasz Er im Zancken auf ein Türcken in die Achsell schiest, ist Er doch endlig vbermannet, vnnd sampt dem Hund vnnd Rosz ins Schlosz gefangen geführet worden, welchen aber Ihr f. Gnaden noch selbigen Abend mit Imper. 48 redemierte, aber Kleyder, Gewehr, vnnd Rosz gieng alles in dukas. Wie vns nun Gott fast nach Hause (wie vns dauchte, weill wir vber dasz Wasser Teisz entkommen waren) gebracht, sind wir mit schönen fischen erfrewet worden, fiengen aus der Tisza schöne Karpen, vnnd Nasz- vnnd Stöhr-fische, wie mir denn auch der Nösner Hauptman ein schönen Ketsege hal verehrte, anderthalb Ellen langh, welchen mir doch ein tolpisher Trunckenbold Bajnoczi gnugsahm versaltzte, als Ich sein geniszen wollen.

Die 1. Oktobris. Rückten wir von Szolnok 4 Meyll an der Teysz hinauf bisz auf Fegyver, alwo H. General einen Szabados aus Hunyader Varmegye gleich zu Abend

wegen eines verstohlenen Pulyhaks an einen halben Galgen liesz aufhencken, vnnd nach dem man denselben dieb nach einer halben Stund durch etlige Zeckell liesz abhawen, willens ihn in einen ausgehawenen Back-Offen zu begraben, da haben Sie erfahren, dasz er noch Athem in sich gehabt, welches als es die vmbstehende erfahren, haben Sie ihn mit Wasser gelabet, bisz er sich endlig bekommen, vnnd nach einer weyll aufgestanden, vnnd ins Dorff gegangen, nicht dasz ihn H. General ersehen mögte. Folgendes Tages aber ist er vnserm Läger nachgefolget, mit welchem Ich selbst geredet vnter den Sachsischen Trabanten, wohin im marchieren Er sich versteckt hielte, vnnd sagte zu mir, Er were schon im Himmel gewesen; der Hals aber stunde ihm gantz verruckt auf eine Seytte. Hier fienge sich an dasz Szolnoker Varmegye.

Die 2. Octobris. Müsten wir wegen des vorigten Tages allzu starcken marchieren alhier stille liegen.

Die 3. Octobris. Ruckten wir widerumb an die Teysz 3 Meyllen bisz ans Dorff Szalloka, auf die vorigte stelle.

Die 4. Ejusdem. Lagen wir stille, weill es der H. Sonttag war, vnnd war bey Ihr fürst. Gnaden zur Taffell, Abends aber gastierte Ich deroselben feo Poharnak Radi Janos mit Ungerländer Wein.

Die 5. Oktobris. Rückten wir von hier nebenst eine wüste Kirche bey einem groszen sumpfichten Teych, alwo mir die Ruck-Bretten hervnter kamen, dasz Ich nicht mehr reitten könte. Alhier wurden vns Brieffe von Hause geschickt durch dem Gjurma Mihaly Etekfogo, so mir lieb waren. Alhier wurden in diesem groszen Teüch Nro 37 Labancen lebendig gefangen vom H. Barcsai Mihaly, welche die vorigte Nacht vber die Teysz geschwommen vnnd auf die 400 starck sich hieher ins Rohr versteckt, willens diese Nacht etwa von Menschen oder Vieh vns von zu erschnappen, wurden aber ausgespühret, vnnd für den H. General Teleki geführet, welcher Sie bisz an dritten Tag gefängklig nachführte, vnnd als jedermann vermeintte, man würde Sie archybusieren, da liesz Sie Teleki alle frey, vnnd schenckte den Katonaken, so sie gefangen gehabt, baar Geld fl. 100 müsten ihnen aber alle ihre Partecken restituieren.

Die 6. Octobris. Rückten wir von hier 3 Meyll wegs bey Nad-Udvar an den morastigen flusz Hortobagy, in Bihar Varmegye.

Die 7. Ejusdem. Hatten wir ein starcke Reyse 5 Meyllen, vnnd brachen fast vmb Mitternacht auf, reisten

den gantzen Tag bey Szoboszlo hin, bisz jenseit Debrecz, auf die vorigte Lager-stelle.

Die 8. Octobris. Lagen wir alhier bey Debrecz stille, vnnd lieszen vns mit H. Johanne Pancratio zu einen Ehrligen Bürger nahmens Szakmari Szabo Samuel ein gutt früh-Stück mit meinem Koch zubereitten, alwo Ich auch den Katner Hauptman Pap Daniel gastierte. Abends aber als Ich nach der gekaufften Proffiand den Kis György Stadt-Reütter zuruck in die Stadt schickte, beraubten Ihn die Hayduken, namen ihm 16 Brod 2 Cubl. Gersten, vnnd 2 Rosz, derer Ich eins abermahl bekam. Auch erhielte Ich (nächst Gott) dem Fodor György Trabanten Hauptman sein Leben, denn als er auch von gedachten Hayducken angegriffen, geschlagen vnnd beraubet worden, ritte Ich allein ohne einigen meiner diener, mit 50 seiner szabadassok, bisz Ich ihn ins Lager brachte, aber Buzdogany, Meszer, Brieff-Tasch, Mente waren dahin.

Die 9. Octobris. Reisten wir abermahl den gantzen Tag 5 Meyll wegs bisz auf Szekelyhid, dasz beyde fusz-Völcker vnnd Viehe verdorben, darzu muste Ich in der grösten hitze, Staube vnterm Hew im Hinto sitzen, weill Ich noch nicht reitten könte, vnnd dasz hew von weitten her nach führen müsten, vnnd losierte auf den Berg, worvnter der Rakocische Weinkeller ist, itzt aber haben die Wardeiner Türcken ein paar falckinetlin drinnen, zur Vorsorge, nicht dasz man Sie vnversehens auf der aldaigten dreiszig mögte vberfallen. Ach Gott hülff vns aus dieser Noth!

Die 10. Octobris. Eben dergleichen schwere fünff Meyllen Straasz, bisz in die Szilagysagh ins Kraszna Varmegye bey Szent-Margitha bey hin bisz auff den flusz Beretjo, allwo Ich von Hausz Schreiben entpfieng durch den Turzai Janos. In dieser Nacht wurde ein türckische Legation in Margita von den Labanczen aus Szakmar aufgeschlagen, davon 3 gefangen worden, vnnd 4 entsprungen, die vbrige niedergehawen, vnnd 13 schöne Ross weg geführet.

Die 11. Octobris. Haben wir wegen des H. Sontags still gelegen, alhier kam der Edle Herr Betlen Gergely nur mit wenigen Dienern zu vns, vnnd blieb den gantzen Tag bey Ihr fürstl. Gnaden in unserer Armee, hatte aber sein Zecklisches Läger in der nähe aufgeschlagen.

Die 12. Ejusdem. Brachen wir von Beretjo, so ein fauller sumpfigter flusz ist, auf, vnnd kamen vnter Hidvég auf den flusz Kraszna, allwo ville Rosz in gedachten schlammigten Waszer stecken blieben, weill sie für ohnmacht

die füsze nicht könten aus den letten ziehen. Von hier an nun verdorben unzehlig Vill Vieh blieben stehen, dasz man Sie nur nieder schlug, vnnd die Hautt abschunde. Auch weill meine Rosz an beyden Wagen nicht mehr fort zu bringen waren, gab mir H. General Teleki Mihaly 6 Ochsen von Szalantha vnnd Dioszegh, welche Ich an Speisz-Wagen anmachte vnnd den Hinto elend mit x Roszen fort brachte, vnnd musten zur Mitternacht aufbrechen, dasz wir . . .

13. kamen ein starcke Strasz, bisz vnter Czigani nebenst die Stadt Sylla, alwo vns Szappanos David begästigte, mvste abermahl zur Mitternacht auf sein, wegen der langsamer Ochsen vnnd . . . . .

14. kamen vnter Rakos, hatten also mit Gottes Hülfe den halben Meszes vberwünden.

Die 15. Musten wir ein weitten Weg bisz auf Panczercse haben, also dasz wir itzt einen gantzen Tag reisten, wasz wir im auszziehen 3 Tage marchieret waren, bis Ihr F. G. fast Abends Glock 4 abstiegen, vnnd wie Sie nur ein biszen gegessen hetten vnnd meine Speisz-Wägen noch nicht ankommen waren, höre Ich dasz Keszüllett blaasen vnnd vernehme, dasz Ihr f. G. aufbreche nach Szamos-Uyvar nur mit dem Hoffgesind, derer doch nur 2 I. f. G. ins Schlosz sampt dem H. Teleki convoyeren können weill ihre Pferde alle abstunden, vnnd ist zu Naacht Glock 9 ankommen, denn die Gnäd. Fraw frische Rosz an Hinto entkegen geschickt.

16. Brach dasz Läger frühe auf, vnnd gelangten zu Szamos Uyvar mit d. H. Banffi Farkas an, dasz I. f. G. schon vber der Taffell war. Ich aber losierte in Némethi auf dasz vorigte Quartier ab.

17. Sehr frühe als Ich nach Hoff wolte mich mit I. f. G. zu bevrlauben, kompt zu mir in die Schewr der Puskas Miklos vnnd zeiget an, dasz H. Christianus Reicherth. H. Andreas Boszner, H. Georg Fabricius Saffar von Herman Stadt, H. Johann. Ihrlich Regius vnnd Petrus Roth Senator de Segesvar, H. Steph. Gräser Regius vnnd Martinus Hoffman Sen. Medienses ankähmen, mit welchen Ich mich ins Schlosz begabe, vnnd nach dem Sie nomine Universitatis I. f. G. ein schön Gieszkann, vnnd Becken zum Willkommen pro fl. 500 praesentierten, habe Ich mich von I. f. G. bevrlaubet.

18. Brachen wir von Nemethi auf, vnnd kamen nach Füzes zu Nachten.

19. In Jeke gefrüh Stückt vnnd in Mihess genachtet.
20. In Szakal gefrüh Stückt vnnd in Radno genachtet.
21. In Völcz gefrühstückt vnnd in Bassnen genachtet.
22. Zu Grosz Prastdorff gefrühstückt vnnd zu Stoltzenburgk genachtet.
23. Gott sey ewiges Lob, Ehr vnnd Danck gesagt. bin Ich Glock 9 zu Morgens frisch vnnd gesund zu Hause angelanget.

Pro qua benignitate et gratia Dei in sempiternum sit gloria.

(Eredetije a Nemzeti Muzeum kézirattárában.)

PÓTLÉK

az Erd. Orsz. Emlékek V—XII. kötetekhez.

I.

Az erdélyi rendek 1603-iki homagiuma II. Rudolf császár számára.

(V. ö. Erd. Orsz. Emlékek V. k. 39. l.)

A bécsi császári és királyi kamarai levéltár egy rendkívül becses iratcsomagot őriz, mely kiváló fontosságú adalékot képez az erdélyi országgyűlések történetéhez, s melyre e levéltár igazgatója, Thallóczy Lajos barátom, hívta fel figyelmemet.

Ez egyike a legrégibb és legteljesebb (bár ez sem egészen teljes) homagium leveleknek, mely az országgyűlési rendek, a vármegyei nemesség, a várak, a városok, polgárok, székelyek és szászok névsorát foglalja magában.

E homagiumlevél megértésére szükséges keletkezése történetének némely részleteivel is megismerkedni.

Basta, mint »a császári sergeknek s Erdélyországának« főkapitánya, a behódoltatás ideje alatt még tartott országgyűléseket (1602-ben) s a rendek által alkott magyar nyelvű törvényeket »a császártól nyert felhatalmazás alapján« a megerősítő bevezetéssel és záradékkal ellátta — alapjában tehát a törvényhozás külső formái meg voltak tartva. De amint a meghódoltatás megtörtént, mind Basta, mind a császár prágai kormánya eljöttnek látták az időt, hogy Erdélyt szervezzék. Úgy volt tervezve, hogy egy megbizható magyar biztos — Istvánfy — s az erdélyi főkapitány Basta hajtsák azt végre — de Istvánfy nem vállalkozván a lemenetelre, Molart és Burghausen küldettek Erdélybe.

A biztosok 1602. decz. 23-án érkeztek Fejérvárra s Basta azonnal összehívta a rendeket 1603. jan. 15-ére ugyan-

csak Fejérvárra egyetemes országgyűlésre: nem azért, hogy tanácskozzanak, hanem hogy a császárnak letegyék a homagiumot. Már ekkor el volt határozva az ország alkotmányának felfüggesztése, abból indúlva ki, hogy Rudolf Erdélyt fegyverrel hódította meg, s úgy is bánhat vele, mint fegyverrel meghódított országgal.

A kitűzött napon s a következőken szép számmal jöttek össze a rendek s a gyűlés jan. 18-án megnyittatott. Bizonynyal sokan érezték, hogy most nagy dolog, az ország alkotmánya, áll koczkán, s a mint a biztosok elmondották a megnyitó beszédet (közölve Erd. Orsz. Eml. V. k. 180. s köv. ll.), mindenki tisztába jött azzal, hogy az ország ezentúl »per decreta et placeta« által fog kormányoztatni; mert abban világosan ki volt mondva, hogy a császár saját őségével fogja az ország biztosságát megvédeni, s végűl a biztosok arra szólítottak fel a rendeket, hogy a hűségesküt a császárnak, most másodízben, haladéktalanúl tegyék le.

Ez ellen a rendek nem tehettek kifogást: de ezzel szemben ők azt kivánták, hogy a biztosok a császár nevében erősítsék meg az ország jogait s kiváltságait. Erről a biztosok hallani sem akartak — mert ők most más módon jöttek ő felsége hatalma alá mint korábban, s végre is nem maradt más hátra, mint a hűség esküjét azonnal letenni. A mi megtörténvén, egy külön e czélra készített könyvbe az országgyűlés minden tagjának az esküminta után be kellett írnia a nevét. Végűl a három biztos bizonyította, hogy mindez akképen hajtatott végre.

Az alkotmány ilyetén elkobzása ellen a rendek szerettek volna felfolyamodni Rudolfhoz, de a biztosok egyátalán nem engedték meg, hogy a rendek másról tanácskozzanak s így nem tehettek mást, mint azt, hogy elhatározták, hogy egy febr. 28-án tartandó külön gyűlésen fogják a császártól az alkotmány helyreállítását kérni.

Minthogy pedig a biztosok azt is kivánták, hogy híven a régi szokáshoz az egész ország tegye le a hűség esküjét, a rendek biztosokat küldtek ki a vármegyékbe, a székelyek a szászok közé, kik az esküt mindenütt letétessék (1603. február elején) s elkészítsék a homagium-listát, melybe nevét az, a ki írni tudott, saját maga, annak pedig, a ki nem tudott, a nevét az illető biztos írja be.

Febr. első napjaiban csakugyan letették országszerte az esküt, s a listát Prágába küldték fel, melyek nagy része megmaradt.

Az erdélyi vármegyékből Fejérvármegye (a legnagyobb) nincs meg.

A Partiumból meg van Zaránd, Karánsebes és Lugos.

A székelyek közűl Marosszék és Gyergyószék maradtak fenn.

A szászoké teljes: még Kolosvár is ezek közé van számítva.

Jelentékeny része az aláíróknak gyűrűpecsétjét is neve mellé nyomta. Az akkori szokáshoz mérten két ívet, azon a helyen, hova a pecsétnek esni kellett, összeragasztottak viaszkkal s a pecsétgyűrűt oda nyomták.

1.

1603. jan. 19.

A rendek homagiuma.

Juramentum

divo Rudolpho II. Romanorum imperatori semper augusto, Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. regi, a statibus et ordinibus Transylvaniae XIX. Januarii anno christiano 1603. in Alba-Julia solemniter praestitum et subscriptum.

Praesentibus sac. caes. regiaeque Mtis commissariis:

Georgio Basta, dno in Sult, equite aurato sac. caes. Mtis, consiliario bellico, et per Transylvaniam capitaneo generali.

Joanne a Molart l. b. in Reineg et Drosendorff, sac. caes. Mtis consiliario bellico et supremo capitaneo Comaroniensi.

Nicolao a Burghaus et Stolcz, in Schiltperg et Jonsdorff etc. sac. caes. regiaeque Mtis camerae aulicae consiliario.

Ego N. N. juro per deum omnipotentem, patrem, filium et spiritum sanctum, sanctam et individuam trinitatem, me invictissimo ac potentissimo principi ac dno, dno RVDOLPHO Secundo, divina favente clementia electo Romanorum imperatori semper augusto, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. regi etc. archiduci Austriae, duci Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae et Wiertembergae, ac superioris et inferioris Silesiae, marchioni Moraviae, ac superioris et inferioris Lusatiae, comiti Tyrolis etc. dno, dno meo clemmo, suisque

haeredibus et successoribus legitimis in toto vitae meae curriculo fidelem futurum, amicis eius amicum, inimicis vero inimicum; quaecunque in emolumentum Mtis etc. suae caes. regiaque futurum cognovero, ea pro posse meo sequi et adiuvare conabor, nullis factionibus, nullisque contra eandem Mtem etc. caes. ac regiam, per quemcunque institutis technis et practicis palam vel occulte socium me praebebo.

Imo quaecunque in damnum, detrimentum ac infidelitatem erga suam Mtem caes. ac regiam, a quoquo fieri et committi videro vel audiero, locumtenenti ac gubernatori suae caes. regiaeque Mtis inter nos existenti ultro et illico manifestabo, neque celabo, atque in omnibus ad ultimum usque vitae meae diem fidelem me suae Mti praebebo, et in hoc juramento persistam, neque ab ullo absolutionem eius petam, aut oblatam accipiam. Ita me deus adiuvet et sacrosancta trinitas.

Sequuntur subscriptiones.

Pancratius Sennyey mp. (p. h.)
Baltasar Bornemyzza de Kapolna mp. (p. h.)
Stephanus Chiaky mp. (p. h.)
Ladislaus Gyulafi mp. (p. h.)
Benedictus Mindszenty mp. (p. h.)
Stephanus Toldi mp. (p. h.)
Petrus Gÿczÿ de Sakall mp. (p. h.)
Nicolaus Bogathi mp. (p. h.)
Balthasar Kornis mp. (p. h.)
Melchior Bogatthj mp. (p. h.)
Gabriel Haller mp. (p. h.)
Franciscus Wass mp. (p. h.)
Joannes Szentpali mp. (p. h.)
Georgius Palatÿch mp. (p. h.)
Ladislaus Thorozkaj mp. (p. h.)
Franciscus Macskasÿ mp. (p. h.)
Balthasar Ziluasi mp. (p. h.)
Joannes Keserw mp. (p. h.)
Mathias Thoroszkaj mp. (p. h.)
Michael Bethlen mp. (p. h.)
Andras Bogatj mp. (p. h.)
Joannes Mikola mp. (p. h.)
Kamuthÿ Farkas mp. (p. h.)
Sigismundus Sarmasagy mp. (p. h.)
Joannes Pettky mp. (p. h.)
Sigismundus Kornis mp. (p. h.)

Joannes Gieroffj mp. (p. h.)
Joannes Kemenj mp. (p. h.)
Joannes Kalnakÿ mp. (p. h.)
Stephanus Kendi mp. (p. h.)
Caspar Alard mp. (p. h.)
Magister Lucas Trausnerus proton. mp. (p. h.)
Joannes Kiralÿffalvÿ mp. (p. h.)
Georgius Zalanczj mp. (p. h.)
Casparus Bornemyzza (p. h.)
Georgius Hamwaÿ (p. h.)
Michael Kornis mp. (p. h.)
Rÿbiceÿ Albert (p. h.)
Bradi Lazló (p. h.)
Ombozi Miklós (p. h.)
Georgius Nyutkodÿ (p. h.)
Franciscus Budaj provisor Albensis (p. h.)
Joannes Bodonÿ (p. h.)
Joannes Thordaj mp. (p. h.)
Gabriel Somborÿ mp. (p. h.)
Georgius Brinj (p. h.)
Henter Gáspár (p. h.)
Benedictus Henter mp. (p. h.)
Stefanus Tomory mp. (p. h.)
Joannes Gereőffj mp. (p. h.)
Joannes Dersi mp. (p. h.)
Georgius Lazar mp. (p. h.)
Joannes Litteratus Colosuarÿ mp. (p. h.)
Toteorÿ János mp. (p. h.)
Joannes Varffalvi mp. (p. h.)
Én Betlen Gergelj mp. (p. h.)
Jankafj Gáspár mp. (p. h.)
Almadj Bálint mp. (p. h.)
Volffangus Apafi mp. (p. h.)
Tarkani Péter mp. (p. h.)
Pokaÿ Balás mp. (p. h.)
Mÿko György mp. (p. h.)
More István mp. (p. h.)
Apor János mp. (p. h.)
Fodor Bálint mp. (p. h.)
Balogh Boldisár mp. (p. h.)
Pall Balás mp. (p. h.)
Zichÿ Raffaiel mp. (p. h.)
Christophorus Elekes mp. (p. h.)
Georgius Almassj mp. (p. h.)
Joannes Varadj mp. (p. h.)

Petrus Literatti mp. (p. h.)
Ozttorui György mp. (p. h.)
Gozttoni Balás mp. (p. h.)
Caspar Feÿerwizj mp. (p. h.)
Georgius Gaman mp. (p. h.)
Andreas Lazar mp. (p. h.)
Ladislaus Kosa mp. (p. h.)
Nicolaus Zalasdj mp. (p. h.)
Bekes István mp. (p. h.)
Wajda Miklós mp. (p. h.)
Dauid Veres mp. (p. h.)
Imircz Mihály mp. (p. h.)
Thamasfaluj János mp. (p. h.)
Betlen Farkas mp. (p. h.)
Boronkaj János mp. (p. h.)
Daniel Péter mp. (p. h.)
Bornemisza István mp. (p. h.)
Remsith (?) Máté mp. (p. h.)
Sigismundus Kovachoczy mp. (p. h.)
Franciscus Darlaczaÿ mp. (p. h.)
Kendefi György mp. (p. h.)
Nalaci Péter mp. (p. h.)
Stephanus Betthlen mp. (p. h.)
Verebelÿ János mp. (p. h.)
Zeőleősy Máté mp. (p. h.)
Bornemizza István mp. (p. h.)
Zeögedi Pétör mp. (p. h.)
Petrus Eer Adoni mp. (p. h.)
Papai Balás mp. (p. h.)
Gyulaj Balás mp. (p. h.)
Cseythy Isák mp. (p. h.)
Farkas Páll mp. (p. h.)
Balogh János mp. (p. h.)
Joannes Angyalos mp. (p. h.)
Balassi János mp. (p. h.)
Georgy Kouaczy girgiai mp. (p. h.)
Antal Ferencz Chykj mp. (p. h.)
Felfeoldi Nagy Demeter (p. h.)
Kouaczÿ László kézdiszéki mp. (p. h.)
Szentiuani Mihály (p. h.)
Lukaczÿ Balás kizdi (p. h.)
Henter Mihály sepsi (p. h.)
Both Péter gyergyai (p. h.)
Nagy Tamás sepsi (p. h.)
Sebestyen János sepsi (p. h.)

Pál Lukaczÿ orbai. (p. h.)
Maradek Bálint mp. (p. h.)
Philep István Buzahazj (p. h.)
Havasaly Nagÿ Péter (p. h.)
Juankovÿt János (p. h.)
Nagy Dániel (p. h.)
Kaza Balázs (p. h.)
Köpechj Nagy György (p. h.)
Kazdagh Ferencz (p. h.)
János deák Vargjasÿ (p. h.)
Bartok János (p. h.)
Kÿs Bálint (p. h.)
Gal Imre (p. h.)
Nicolaus Dobraÿ (p. h.)
Lukas Engetter Burgermeister der Hermannstadt (p. h.)
Albertus Huetth khönigsrichter (p. h.)
Gallus Luttsch Stuelsrichter der Hermannstadt (p. h.)
Andreas Gebell Burgermayster zu Schespurg (p. h.)
Hanns Draudt von Cronn (p. h.)
Valentinus Scheseus kinings Richter von Schespurg (p. h.)
Martinus Feÿer magister civium civitatis Meggiesiensis (p. h.)
Georgius Chiech senator Mediensiensis (p. h.)
Georgius Frank von Rosenau (?) (p. h.)
Joannes Francisci judex regius Sabesiensis (p. h.)
Stephanus Melczer judex sedis de Nagyschenk (p. h.)
Stephanus Falk (?) judex regius im Reismark (p. h.)
Dauid Weÿrauch judex regius de Ruppes (p. h.)
Hanns Rhenen kiningsrichter in Leskircher Stuel (p. h.)
Michael Mikoch regius Saxopolitanus (p. h.)
Petrus Dobray de Lessnek notarius comitatus Huniadiensis mp. (p. h.)
Szegedy Nagy Pál mp. (p. h.)
Matthias Kosa literatus Varfalwy de Abrugybanya mp. (p. h.)
Franciscus Deli de Saárd (p. h.)
Jyuankuÿt Demeter (p. h.)
Fűzi János mp. (p. h.)
Ladislaus Zalanczi a Branyiczka illegitime spoliatus mp. (p. h.)
Rakalczy János (p. h.)
Michael Zerch (p. h.)
Nicolaus Zetett (p. h.)
Stephanus Gerett (p. h.)
Blasius Ferenc (p. h.)

Joannes Balintit (p. h.)
Joannes Literatus dux equitum (p. h.)
Joannes Gal dux pixidariorum (p. h.)
Georgius Agoston (p. h.)
Franciscus Beldÿ (p. h.)
Isack Tot-Varagjai (p. h.)
Forro Pál (p. h.)
Georgius Ballo mp. (p. h.)

Hoc juramentum ita solenniter praestitum, subscriptum et sigillatum, testamur nos supradicti commissarii, atque in eius fidem sigilla nostra adposuimus et manu propria subscripsimus.

(P. h.)	(P. h.)	(P. h.)
G. Basta.	Joannes a Molart.	Nicolaus a Burckhaus mppia.

Jegyzet. A rendek ezen homagiuma egy ívrét könyvbe van foglalva, mely 28 számozatlan levélből áll. A czím és esküminta 2, az aláírások és pecsétek 10 oldalt foglalnak el, a többi üres lap. A pecsétek közt aránylag kevés a camaeae, a legtöbb czímeres gyűrűpecsét, két lap közé lett ostyára nyomva.

Azután következett a vármegyék, székek, kerületek, vidékek megesketése. Egy külön czédulára fel van írva a vármegyékbe kiküldött biztosok neve:

In comitatu Albensis *(így!)*	Comes Vladislaus Toroczkaj
In Kikellő	Gabriel Haller Exhibuit libellum
In Kolos	Joannes Zenttpalj
In Torda	Balthasar Ziluasi
In Doboka	Benediktus Mindzentj
In Zolnok	Balthasar Kornis
In Zarand	Franciscus Maczjkasi.

Jegyzet. A megyék közűl az első, Fejérmegye hiányzik, a többi hat megvan. Így következnek:

(Ivrét, összekötött könyv.)

2.

1603. febr.

Juramentum Nobilium in Comitatu Kükeolleo existentium.

Wolfangus Allya (p. h.)
Andreas Jarmi vicecomes (p. h.)
Joannes Zeoke vicecomes (p. h.)
Haranglabi Miklós főszolgabíró (p. h.)
Beniceÿ Mátyás főszolgabíró (p. h.)
Thomas Darlaszi de Cikmantor (p. h.)
Swkeösd István (p. h.)
Swkeösd Miklós (p. h.)
Janko Ferencz (p. h.)
Symyen István (p. h.)
Stephanus Hozuazaj (p. h.)
Franciscus Hozzuaszay (p. h.)
Jarmi Miklós (p. h.)
Michael Somlÿaÿ (p. h.)
Stephanus Bezpremj (p. h.)
Mathias Hozzutelkÿ (p. h.)
Joannes Zekelÿ de Zeplak etc. (p. h.)
Georgius Mÿlitenczky (p. h.)
Andreas Posa (p. h.)
Franciscus Peteo etc. (p. h.)
Andreas Hozzuazay (p. h.)
Stephanus Possa mp. (p. h.)
Baltasar Nagy (p. h.)
Valentinus Radaÿ (p. h.)
Baltasar Horwatt (p. h.)
Nicolaus Glesan de Mikefalua (p. h.)
Gabriel Zekelÿ de Iwanfalwa etc. (p. h.)
Gabriel Baladfy (p. h.)
Georgius Zaŕ de Zeokefalwa etc. (p. h.)
Joannes Teowissi de Zeokefalwa etc. (p. h.)
Valentinus Nagy de Desfalwa (p. h.)
Stephanus Pokai de eadem (p. h.)
Benedictus Balastelki de Pochÿfalwa (p. h.)
Michael Kis de Zeokefalwa etc. (p. h.)
Franciscus Nagÿ de Mikefalwa (p. h.)
Bartholomeus Kis (p. h.)
Stephanus Meggyesi (p. h.)
Melchior Zeold (p. h.)

Joannes Simon de Zeokefalwa (p. h.)
Stephanus Haro de Zeokefalwa etc. (p. h.)
Michael Zakachy de Korod etc. (p. h.)
Balthasar Gereb de Korod (p. h.)
Michael Nemes de Korod-Zent-Marton (p. h.)
Caspar Nagÿ de Akosfalwa (p. h.)
Georgius Komaromi etc. (p. h.)
Georgius Gereb (p. h.)
Fülpeösy György (p. h.)

(Ivrétkönyv, mely tíz oldalból áll.)

3.

1603. jan.

Nomina dnorum nobilium comitatus Colosiensis, qui iuramentum ad fidelitatem sacr. caes. regiaeque Mti praestandum, in facie sedis iudiciariae eiusdem comitatus deposuere, sequuntur hoc ordine,

Wkythiewyth István mp. (L. s.)
Horvat Ferencz (L. s.)
Toldalagi Gergy (L. s.)
Ebenÿ István (L. s.)
Theoreok György (L. s.)
Ispahán István (L. s.)
Nagy Gáspár (L. s.)
Magios Gáspár (L. s.)
Orros Márton (L. s.)
Ziluassy Péter (L. s.)
Joannes Vaida (L. s.)
Paulus Harosy mp. (L. s.)
Bikali István (L. s.)
Johannes Mahul (L. s.)
Vaida Ferencz (L. s.)
Stephanus Gellertt (L. s.)
Sandorhazi István
Karandi Mátyás
Michael Sandorhazy
Sigismundus Hachekj (p. h.)
Andreas Loniai mp.
Bozzasi Péter (L. s.)
Mikola János

Czeh János
Tomorÿ György (L. s.)
Joga Ferencz
Kolbaz János
Zekel János
Sarlo András
Kÿs Ferencz (L. s.)
Pesti István (L. s.)
Barat János
Ceh Pál (L. s.)
Cheÿthÿ István (L. s.)
Rado Kristóf (L. s.)
Harczoki Ferencz (L. s.)
Kabos Gáspár (L. s.)
Antonius Chyeh
Banfi János (L. s.)
Kabos Pál (L. s.)
Eordeogh Ferencz (L. s.)
Kemenÿ György (L. s.)
Feÿer Tamás
Zilagÿ Menyhárt (L. s.)
Borsaÿ Mihály (L. s.)
Balog Bálint (L. s.)
Sekliny Menyhárt (L. s.)
Tasnadi Mihály (L. s.)
Suki János (L. s.)
Deak Ferencz
Chebi Sándor
Maczkasi Ferencz
Banfi Péter
Joannes Sukj (L. s.)
Saÿgho Albert (L. s.)
Tamasfalwÿ László
Tamasfalwÿ Miklós
Peterdy János
Frataÿ András
Banfi Mihály Losonczÿ (L. s.)
Kabos Mihály (L. s.)
Erdelj János (L. s.)
Bagottaj Miklós

4.

1603. febr. 3.

Anno dni 1603. die 3. Februarii, in comitatu Thordensi. Nomina dnorum nobilium, qui iuramentum praestaverunt in praesentia dni comitis.

Michael Coloswarÿ mp. (p. h.)
Martinus Gerendj mp. (L. s.)
Joannes Zakmarÿ judex sedis (L. s.)
Paulus Jobbagÿ (L. s.)
Andreas Herczegh vicecomes mp. (L. s.)
Nicolaus Zilagj (L. s.)
Valentinus Nagÿ mp. (L. s.)
Georgius Nagÿ mp. (L. s.)
Joannes Bornemisza mp. (L. s.)
Andreas Ziluasÿ (L. s.)
Franciscus Pokaÿ mp. (L. s.)
Blasius Züchiaky mp. (L. s.)
Georgius Orban vicecomes mp. (L. s.)
Stephanus Egressi mp. (L. s.)
Balthasar Forro mp. (L. s.)
Joannes Komiattzegi mp. (L. s.)
Matthias Lwgassi mp. (L. s.)
Joannes Firka mp. (L. s.)
Georgius Komiattzegÿ mp. (L. s.)
Joannes Komiattszegÿ mp. (L. s.)
Volphgangus Racz mp. (L. s.)
Stephanus Todor mp. (L. s.)
Nicolaus Boÿer mp. (L. s.)
Erdelj István (L. s.)
Paulus Camarassi mp (L. s.)
Joannes Leőcs mp. (L. s.)
Joannes Erdeös mp. (L. s.)
Demetrius Krainik mp. (L. s.)
Ladislaus Kraynik mp. (L. s.)
Gabriel Hagimas mp. (L. s.)
Melchior Latran mp. (L. s.)
Andreas Somogÿ mp. (L. s.)
Stephanus Inaczi mp. (L. s.)
Michael Irsay mp. (L. s.)
Andreas Szekely mp. (L. s.)
Nicolaus Pokaÿ mp. (L. s.)

Joannes Turÿ mp. (L. s.)
Stephanus Fekete mp. (L. s.)
Stephanus Somogÿ mp. (L. s.)
Joannes Pereczenj mp. (L. s.)
Gregorius Nagj (L. s.)
Tomas Nagÿ mp.
Joannes Zucziaki mp. (L. s.)
Andreas Horuat mp. (L. s.)
Stefanus Bessenÿeÿ mp. (L. s.)
Nicolaus Aÿkaÿ mp. (L. s.)
Stephanus Jobbagi mp. (L. s.)
Caspar Fülduari (L. s.)
Michael Elek de Thorda (L. s.)
Gregorius literatus Felwinczj (L. s.)
Somogyi Borbelÿ János thordai (L. s.)
Stephanus Erdelj de Somkerek (L. s.)

(Eredeti, két-két ív összeragasztva 4 oldal.)

5.

1603. febr.

(Doboka vármegye.)

Forma juramenti *(az első esküformához szóról szóra hasonló.)*

Nomina iuratorum nobilium in comitatu Dobocensi.

Giulaj Ferencz (L. s.)
Vajda István mp. (L. s.)
Zemere János (L. s.)
Olah Boldisár (L. s.)
Piskoti Balázs (L. s.)
Feieruarj István (L. s.)
Gadoczy Péter mp. (L. s.)
Szennesÿ Mátyás
Kidÿ Tamás (L. s.)
Sziluasi András (L. s.)
Dobokaÿ Ferencz
Boÿtj Péter
Maczkasÿ Bálint
Borbelj János
Nemay János (L. s.)
Borbelj János szentmártoni (p. h.)
Huzar András

Monÿ Mathis
Bodokj Ferencz
Sabo János
Stephanus literatus Eztÿenj
Badoki Pál
Horuat Pál
Görg Dejak István
Czenteÿ Gergely
Bodoki Benedek
Somaÿ Gergely (L. s.)
Marton György (L. s.)
Nemay Gergely (L. s.)
Rathonÿ Miklós (L. s.)
Adarjan Boldizsár (L. s.)
Dull Márton (L. s.)
Joannes Nagÿ de Doboka
Joannes Pataki (L. s.)
Joannes Kapronczai (L. s.)
Valentinus Giroti (L. s.)
Thomas Kapronczai (L. s.)
Szomborÿ László mp. (L. s.)
Bochjardj Boldizsár
Nagi János szentandrási (L. s.)
Nagÿ Péter udvarhelyi (L. s.)
Farkas Ferencz (L. s.)
Czermÿ Gáspár (L. s.)
Pisthakj Boldizsár (L. s.)
Chyermÿ Ferencz (L. s.)
Horuat Bálint (L. s.)
Nagy Péter (L. s.)
Zambo Péter (L. s.)
Nagÿ Gáspár (L. s.)
Nagÿ István (L. s.)
Zekel Gáspár (L. s.)
Kis György (L. s.)
Omani György (L. s.)
Kamoti János (L. s.)
Galaczj János (L. s.)
Boier István (L. s.)
Tomorj Miklós
Sandor András
Mikaÿ János
Mikaj György (L. s.)
Zambo István (L. s.)
Lipot Ferencz (L. s.)

Gölchj János (L. s.)
Kechietj Pál (L. s.)
Balaj Márton (L. s.)
Balaj István (L. s.)
Nagÿ Sigmond (L. s.)
János Vaÿda (L. s.)
Pudorach Gergely (L. s.)
Sandor János (L. s.)
Kereszturÿ György (L. s.)

(Eredeti, két-két ív; 4 oldal összeragasztva.)

6.

1603. febr.

Forma iuramenti comitatus Szolnok interioris.

(Az elöbbenihez szóról szóra hasonló magyar nyelven fogalmazott esküforma.)

Forma iuramenti comitatus Szolnok interioris.

(Az elöbbenihez szóról szóra hasonló latin nyelven fogalmazott esküforma.)

(L. s.) Galaczi István mp.
(L. s.) Fwzj Ferencz mp.
(L. s.) Vajda János mp.
(L. s.) Kun István mp.
(L. s.) Georgius Horuatt mp.
(L. s.) Fÿge Pál
(L. s.) Torma Mjklós mp.
(L. s.) Torma György
(L. s.) Matthe deák mp.
(L. s.) Ambrosius Somogÿ mp.
(L. s.) Sigismundus Ebenÿ mp.
(L. s.) Caspar L. Réczej mp.
(L. s.) Somogi Mihál mp.
(L. s.) Paska Tamás mp.
(L. s.) Mihowai Bálint mp.
(L. s.) Marothÿ Imre
(L. s.) Zylagÿ János
(L. s.) Nemaÿ Miklós mp.
Zakaczi János mp.
(L. s.) Horuat Mátyás
(L. s.) Lengelÿ László

(L. s.) Mois János mp.
(L. s.) Pathaÿ Lőrincz mp.
(L. s.) Kendj János
(L. s.) Zegedÿ Zwch György mp.
(L. s.) Eörpeni István mp.
(L. s.) Szarkeözÿ Miklós
(L. s.) Szentivanÿ Ferencz mp.
(L. s.) Nemay György
(L. s.) Nagÿ Kelemen
(L. s.) Nagÿ András
(L. s.) Caspar Mihály
(L. s.) Vaas István
(L. s.) Erasmus Saghj mp.
(L. s.) Karunlÿ Simon
(P. h.) Makzin György
(L. s.) Pap Miklós
(L. s.) Pap Tamás
(L. s.) Boda Tivadar
(L. s.) Boda Mihály
(L. s.) Balas Jakab
(L. s.) Giorgÿ Máté
(L. s.) Nagÿ András
(L. s.) Pochiaÿ István
(L. s.) Joannes Zaz
(L. s.) Iklodÿ Kelemen
Zekelÿ Zsigmond
(L. s.) Crassaÿ Lukács
(L. s.) Kery Mihály mp.
(L. s.) Sentÿuaÿnÿ János.

(Eredeti, négy levél két-két ív összeragasztva.)

7.

1603. febr. 2.

Zaránd vármegyében az nemességnek ez ide alább megírt hütnek módjával esküésekről ország végezése császár ő felsége kegyelmes akaratjából meglött anno 1603. második napján Februariusnak.

(Következik a már előbb közölt esküforma.)

Kaza István halmagi (L. s.)
Moga István halmagi (L. s.)
Sebessi Péter bolgárfalvi (L. s.)
Krisceziori Gáspár de eadem (L. s.)

Raztoczi Péter de eadem (L. s.)
Nagÿ György körösbányai (L. s.)
Bradi Márton de eadem (L. s.)
Ribiczeÿ István de eadem (L. s.)
Moga István bertheni (L. s.)
Theömerdi István de Ztanisa (L. s.)
Bradi Tamás de eadem (L. s.)
Moga Márton halmagi (L. s.)
Balasfi István de Buczes (L. s.)
Moga László halmagi (L. s.)
Czinczi László magoliczai (L. s.)
Berten István lonkai (L. s.)
Nemes Gáspár ribiczei (L. s.)
Mezes Marko mezessi (L. s.)
Josa György dezni (L. s.)
Balko György dezni (L. s.)
Ribiczeÿ Balás ribiczei (L. s.)
Zikzaÿ Ferencz de Galteö (L. s)
Botha Miklós bolgárfalvi (L. s.)
Racz Péter riskuliczai tiszttartó (L. s.)
Berten Ferencz lonkai (L. s.)
Kaza János halmágyi (L. s.)
Betlen János halmágyi (L. s.)
Moga János halmágyi (L. s.)
Garda Gábor de Thomest (L. s.)
Peter deák Fenessi de Valiabrad (L. s.)
Niag János dezni (L. s.)

(Az egész egy kéz irása.)

8.

1603. febr.

Az karánsebesi vármegye és városbeli nemességnek regestoma, kik ő fgének második Rudolfus római császárnak és az ő successorinak hüttel köteleztek, mindaz polgári renddel egyetemben. Anno 1603.

Vaÿda György karánsebesi főbíró nemes személy (L. s.)
(L. s.) Totth Miklós nemes
(L. s.) Josika Ferencz nemes
(L. s.) Borczun György nemes és vármegye ispánja
(L. s.) Kaztrucz Miklós nemes
(L. s.) Fodor Ferencz nemes
(L. s.) Tyvadar Miklós nemes

(L. s.) Jósika Miklós nemes
(L. s.) Thoma László nemes
(L. s.) Sÿmon Péter nemes
(L. s.) Peika Péter nemes
(L. s.) Szeorenÿ Miklós nemes
(L. s.) Bokosnÿcza György nemes és esküdtbíró.
(L. s.) Szabo Farkas nemes
(L. s.) Trawa István nemes
(L. s.) Gerlisteÿ László nemes
(L. s.) Floka Péter nemes
(L. s.) Zakan Ferencz nemes
(L. s.) Barla Radul nemes
(L. s.) Panilka Ferencz nemes
(L. s.) Gerlisteÿ Miklós nemes
(L. s.) Szabo István nemes
(L. s.) Sarkeozÿ Ferencz nemes
(L. s.) Duka György esküdtbíró s nemes
(L. s.) Horwat János nemes
(L. s.) Mixa István nemes
(L. s.) Tÿwadar László nemes
(L. s.) Josika László nemes
(L. s.) Peÿka Ferencz nemes
(L. s.) Jankecz Péter nemes
(L. s.) Maczkassÿ Farkas nemes
(L. s.) Duma János nemes
(L. s.) Domsa István nemes
(L. s.) Sÿmon Mihály nemes
(L. s.) Domsa László nemes
(L. s.) Greul János esküdtbíró és nemes
Petracz János nemes
Racz János nemes
Mÿkanda Pál nemes
Domsa Miklós nemes
Sÿmon László nemes
Fÿath Gabriel nemes
Negull Miklós nemes
Pribek Miklós nemes
Gerlistey Péter nemes
Nÿakazo István nemes
Turna Lázár nemes
Turna Mihály nemes
Lada Mihály nemes
Lada Péter nemes
Lada Demeter nemes
Turna János nemes

Krassowan János nemes
Lada Andrul nemes
Jerga Bálint nemes
Peÿka Miklós jelhovai nemes
Marin Péter nemes
Pestÿla János nemes
Pestÿla Péter nemes
Fenes Bogdán nemes
Putna Gyura nemes
Lacza János nemes
Ruska Matÿka nemes
Greull György nemes
Ruzka Tolldÿ nemes
Ruzka János nemes
Lenkauiczaÿ Gyura nemes
Frusa László nemes
Sÿmon István nemes
Szava Velimirowitt nemes
Sztoÿan Mexa nemes
Olah Balázs nemes
Harmatÿ László nemes
Gÿuraka Miklós nemes
Domsa György nemes
Vajda István nemes
Vajda László nemes.

Az Karánsebes városabeli polgári rendek, kik ő fgének római császárnak megesküdtek, ezeket is az régi fejedelmek megnemesitették.

Belkul Miklós
Ilosswaÿ Bálint város hites notáriusa
Oborok Mihály
(L. s.) Bobik János
(L. s.) Gelecz Matull
(L. s.) Sebessÿ Ferencz
(L. s.) Magjar Péter
(L. s.) Nadasdÿ Péter
(L. s.) Halÿcz János
(L. s.) Seba Mihály
(L. s.) Szabo György esküdtbíró
(L. s.) Jowan Plopan
(L. s.) Mÿhul Ferencz
(L. s.) Leorÿncz Mihály
(L. s.) Kaczulat Ferencz

(L. s.) Gugnÿowa Ferencz
(L. s.) Olaz Nikola
(L. s.) Steikul Sebull
(L. s.) Sissman Mihály
(L. s.) Racz Alexa
(L. s.) Banul János
(L. s.) Budaÿ János
(L. s.) Cigan Péter
Pezkar Andorko
(L. s.) Beloe Imre
(L. s.) Repanda Gergely
(L. s.) Moxa Péter
(L. s.) Matÿka Mihály
(L. s.) Belan Mixa esküdtbíró
(L. s.) Czizmadzÿa Márton
(L. s.) Kuzma Jowan
(L. s.) Krecz Mihály
(L. s.) Nagj Mihály
Csÿszar Miklós
Lupsitt Farkas
Ztresan Mihály
Szÿgÿarto Miklós.
(Az egész két kéz irása.)

9.

1603. febr.

Lugasi nemeseknek és az lugasi tanácsnak az commissariusoktól kiadatott hitnek formája szerint, kik megeskettenek ő fgének az római császárnak, annakutánna országunkban levő generalisának, bánunknak Huszár Péter urunknak, nevek rendszerint így következnek:

Piske Tamás
Zolati György
Lipoti György
Gÿuraka György
Kmip János
Vaida Miklós
Bogar János
Sebesi István
Thoma Mihály
Magiar Mátyás

Radicz Márton
Radicz Jouán
Izup Mihály
Selar Mihály
Pribek György
Borbelÿ Máté
Modlina Menyhárt
Bozuari Miklós
Ordogh György
Aponÿ János
Sarga Miklós
Herendeo Turkul
Laios Miklós
Lippaÿ István
Bosoran János
Marian János
Vajda Menyul
Tabor Benedek
Sebesi Péter
Sebesi István.

Lugasi tanácsnak nevei, kik megeskedtenek:

Gorogh Péter főbíró
Kalmar Pál hites bíró
Pizdrincz Mladin hites bíró
Voika Lupul hites bíró
Toplicza Péter hites bíró
Ztenczÿew Péter hites bíró
Jana János hites bíró
Somogi István
Belan Ferencz
Kukuczion Jankul
Topsa Miklós
Olaz Nikola
Petrinda Gyurka
Deua János
Arkar György
Busoran János
Czÿurniul Márton
Voika Gergely
Markus Bálint
Gecz Sebestyén
Sebesi János
Petricz István

Groz Mihály
Czioncza Márton
Belan István
Herczegh János
Herendo János
Kolcza Mihály
Kara Péter
Sos János
Olaz Pál
Themesuari Gergely
Zabo Ztoika
Baczÿul Farkas
Balika Márton
Olaz Gyura
Deua Jankul
Deua Péter
Podual János
Stefa György
Apelnia Miklós
Cziorogar Mihály
Johna Joua
Truskicz János
Bune Miklew
Percza Bálint
Petrika Márton.

Ezeken kűűl az egész kösség is megesküdt, azon formán valamint mind az nemesség, mind penig az tanács megesküdt, mely hitet hogy megtartjuk, városunk szokott pecsétivel megerősítettük.

Datae in oppido Lugas. 20. die Februarii, anni 1603.

(Lugos város pecsétje.)

(Az egész ugyanazon kéz irása.)

10.

1603. febr. 7.

Ordo seu series nominum universitatis nobilium primipilorum, peditum pixidariorum, ac Siculorum libertinorum sedis Siculicalis Marus, fidei sacramentum in nomen sacr. caes. regiaeque Mtis, coram commissariis ad hoc negotium destinatis deponentium in oppido Székelyvásárhely, die septima Februarii anni 1603.

Oppidum Székelyvásárhely.

Nobilis Paulus Koncz
Nobilis Michael Zekelÿ
Nobilis Joannes Feolduarÿ
Nobilis Thomas Koncz
Joannes Zabo judex oppidi
Michael Zabó
Stephanus Bodo
Georgius Literatus juratus civis
Georgius Tonsoris
Joannes Fekete
Michael Chÿki
Ladislaus Molnar
Valentinus Bodoni
Petrus Izlai
Joannes Zeocz
Michael Damakos
Franciscus Nagÿ
Thomas Takacz
Joannes Seres
Martinus Czÿzar
Stephanus Mezaros
Michael Mezaros
Petrus Zeocz
Stephanus Koncz
Joannes Kadar
Stephanus Lowas
Sebastianus Mezaros
Blasius Kowacz
Joannes Theoreok
Blasius Kowacz
Joannes Kapusi
Joannes Barbelÿ
Joannes Aztalos
Petrus Zabo
Michael Mogyorosi
Stephanus Zabó
Joannes Kowacz
Matthaeus Zeocz
Michael Mogiorosi
Stephanus Nagÿ
Matthias Fazakas
Emericus Fodor
Blasius Hegodus

Michael Varga
Stephanus Varga
Andreas Pete
Martinus Chettrej
Joannes Keresi
Michael Albert
Joannes Olaz
Stephanus Kÿralÿ
Michael Kathona
Drabant Franciscus Thot pedes pixidarius
Drab. Balthesar Kalÿ
Drab. Michael Kovacz
Drab. Martinus Literatus
Andreas Varga
Blasius Fazakas
Lucas Kowacz
Nicolaus Mezaros
Joannes Czizmadia
Matthaeus Sartor
Caspar Nagÿ
Caspar Aurifaber
Andreas Nagÿ alias Mathe
Demetrius Serarius
Lucas Rotarius
Gregorius Czizmadia
Franciscus Tonsor
Benedictus Nagÿ
Franciscus Kadas
Paulus Keouesdj
Andreas Nagÿ
Georgius Sartor
Stephanus Serarius
Joannes Corriarius
Joannes Dienes
Melchior Carolÿ
Georgius Balog
Nicolaus Kowacz
Caspar Farkas
Joannes Gal
Franciscus Varga
Georgius Somogÿ
Laurentius Bakos
Joannes Nagy
Michael Babos
Stephanus Feiedj

Valentinus Pontsa
Joannes Barbelÿ
Laurentius Varga
Laurentius Barbelÿ
Franciscus Jano
Valentinus Polgar
Paulus Barbelÿ
Blasius Kowacz
Joannes Zabo
Balthasar Rasor
Stephanus Virag
Joannes Nagÿ
Valentinus Vietor
Michael Nagÿ
Matthaeus Citharedus
Emericus Sellarius
Joannes Serarius
Paulus Phÿleop
Laurentius Somogÿ
Joannes Funifex
Demetrius Theoreok
Martinus Zÿ
Stephanus Seres
Ladislaus Faber
Caspar Paisos
Andreas Rasor
Georgius Balai
Joannes Lanio
Paulus Pellio
Joannes Bakos
Petrus Czegledj
Paulus Aztalos
Gregorius Rotarius
Thomas Buzas
Ladislaus Bako
Michael Vietor
Jacobus Kÿs
Balthasar Pellio
Michael Literatus
Blasius Molnar
Jacobus Halom
Michael Nÿerges
Joannes Zoltan
Georgius Zeocz
Martinus Pellio

Petrus Sartor
Stephanus Suttor
Paulus Simon
Stephanus Chianadj
Martinus Czimbalmas
Gregorius Medgyesi
Bartholomeus Varga
Antonius Bartho
Petrus Pap
Valentinus Thot
Joannes Koppani
Andreas Nagy
Martinus Aztalos
Gerardus Vietor
Valentinus Thot
Joannes Kerekes
Michael Varga
Andreas Varga
Georgius Zabo
Georgius Magiarorzagy
Matthaeus Pontha
Joannes Veres
Martinus Madaraz
Emericus Mezaros
Andreas Fistulator
Nicolaus Bekeo
Andreas Nagy
Matthaeus Berko
Valentinus Kys
Gregorius Demien
Stephanus Nagy
Martinus Zeocz
Joannes Feolduary
Thomas Koncz
Michael Kadar
Joannes Theoreok
Franciscus Varga
Jacobus Reez
Joannes Miklos
Nicolaus Czyzar
Stephanus Füzi
Paulus Dedacsj
Joannes Kocsis.

(Marosvásárhely város pecsétje.)

Oppidum Marus-Zereda.

Nobilis Andreas Zereday juratus notarius sedis Siculicalis Marus mp.
Nobilis Georgius Syluester
Nobilis Georgius Nagÿ
Nobilis Joannes Nagÿ
Nobilis Stephanus Nagÿ puer decem et trium annorum
Libertinus Stephanus Ban judex oppidi
(Következik hét libertinus)
Libertinus Demetrius Literatus senex nonagenarius
(Következik három libertinus)
Drabant Georgius Matthias pedes pixidarius
(Következik öt libertinus)
Libertinus Georgius Lakatos infirmus
(Következik öt libertinus)
Összesen nobilis 5
» libertinus 23
» drabant 1.

Possessiones sedis Siculicalis Marus.

Zauata.

Dionysius Kÿráli judex, *következik*
Libertinus 16
Drabant Balthazar Erdeo.

Souaradgia.

Libertinus Biro István
(Következik 9 libertinus)
Primipilus Thomas literatus. Primipilus vulgo lófő, sive rectius fő louagos
(Következik 4 libertinus)
Libertinus összesen 14
Primipilus 1
Jobbágy 3.

Kybed.

Primipilus Balthasar Bala
(Következik 24 ped.)
Pedes pixidarius Benedictus Sepreodi
(Következik 2 pedes és 8 libertinus)
Blasius Matthius judex
(Következik 3 libertinus)

Primipilus Thomas Bala
L. Franciscus Kouacz
P. Blasius Bordosi
L. Thomas Kwron
P. Joannes Orban senior
P. Joannes Orban junior
(Következik 4 pixidarius és 7 libertinus)
Nicolaus Zaz colonus
Primipilus Andreas Matthius
(Következik 12 pedes és 3 libertinus)
Összesen:
Primipilus 1
Pedes pixidarius és pedes 47
Libertinus 24
Colonus 1
Drabant 2.

Makfalua.

Libertinus Martinus Palffy
(Következik két ped.)
Pedes pixidarius Joannes Abodi
Lib. Stephanus Barabasi
Ped. Stephanus Abodi
Lib. Michael Bernard
Libertinus Joannes Leokeos junior *stb.*
Libertinus 22
Ped. 11.

Ácosfalua.

Primipilus Michael Literatus
Libertinus Stephanus Mihaliffy
Nobilis Demetrius Kÿs
(Azután három libertinus)
Primipilus 1
Nobilis 1
Libertinus 4.

Chiokfalwa.

Primipilus Casparus Benedekfÿ
Primipilus Michael Roffaÿ
(Azután három libertinus)
Pedes Joannes Benedekfÿ
Összesen:
Pedes pixidarius 4
Libertinus 26.

Szent-István.

Libertinus 5
Pedes pixidarius 5.

Erdö-Szent-György.

Libertinus 8
Colonus 6.

Havadtö.

Pedes pixidarius Nicolaus Drabant
Pedes Georgius Kowacz
Libertinus 11
Colonus 3.

Gyalakuta.

Nobilis D. Georgius Lazar
Libertinus 6.

Kelementelke.

Libertinus 6
Colonus 2.

Fintaháza.

L. Franciscus Kaar
L. Michael Fekete
L. Franciscus Sardi
L. Joannes Fekete junior
L. Georgius Fekete junior
P. Nicolaus Kerestelj
(Következik 7 libertinus.)

Somosd.

P. Zekelÿ János
P. Stephanus Incze
P. Joannes Incze
P. Georgius Nemes
(Következik kilencz libertinus)
P. Nicolaus Zekely
L. Georgius Zekelyveres
P. Paulus Csogany
(Ezután két libertinus)
Pedes Petrus Ban
Pedes Caspar Incze
(Következik 2 colonus, egy libertinus)
P. Franciscus Incze.

Csókafalva.

Lib. Joannes Lazlo judex
Összesen: Libertinus 7
Colonus 1.

Kis-Görgény.

P. Michael Adamossÿ
P. Michael Kowacz
P. Nicolaus Sÿkeosd
P. Andreas Incze
P. Michael Georgenÿ senior
P. Michael Georgenÿ junior
Libertinus 5.

Vaja.

Lib. Joannes Ferenczÿ judex
Nobilis Matthias Horwat *stb.*
Következnek:
P(ixidarius) 6
Libertinus 12.

Göcz.

Libertinus 10
Ped. Michael Kowacz.

Szövérd.

Nobilis Gaspar János
Primipilus Michael Barabas
Libertinus 6
Ped. 5
Balthasar Kÿs jobbágy.

Haraszkerek.

Libertinus 23
P. Nicolaus Nagÿ
P. Demetrius Nagÿ
P. Christophorus Nagÿ.

Szentgerecse.

L. Joannes Gal junior
Petrus Nagÿ judex
Összesen: Libertinus 18
P. Joannes Racz.

Szentrontás.

Primipilus Georgius Kowacz
P(ixidarius) 12
Libertinus 9
Colonus 9.

Bede.

Libertinus 12
Pedes 4.

Kis-Adorján.

P. Georgius Bone.

Nagy-Adorján.

Libertinus 6
Pedes 4.

Süketfalva.

Nobilis Bako István
Nobilis Bako Lukács
Pedes 3
P. Michael Farkas.

Demeterfalva. (senki.)

Szent-Anna.

Libertinus 3.

Andrásfalva.

Nobilis Stephanus Balassÿ
Libertinus 18
Pedes 2.

Vadasd.

Libertinus 14
Colonus 4
Libertinus Petrus Albert servus.

Geges.

P. Caspar Biro
Libertinus 22
Colonus 1.

Szentsimon.

Pedes 8
Libertinus 4.

Rigmány.

Libertinus 9
P. Petrus Bako
Colonus 5.

Szent-Imre.

Libertinus 12
Pedes pixidarius Stephanus Poson
Pedes 3.

Seprőd.

Libertinus 3.

Bere.

P. Michael Istwanffy
P. Demetrius Zabodi puer duodecem annorum
Lib. Paulus Nagÿ Biro
P(ixidarius) 6
Libertinus 6.

Torboszló.

P. Andreas Theokes
P. Georgius Bereczkÿ
P. Balthassar Bereczkÿ
P. Michael Leorinczÿ
L. Joannes Lazlo
L. Petrus Lazlo
P. Blasius Mathe
L. Petrus Kÿs
L. Valentinus Mathe
P. Paulus Mathe
Pedes Michael Nagÿ
P. Joannes Theokes
(Következik 3 lib., 7 p., 3 lib., 4 p., 2 lib.)
Libertinus Georgius Kÿs servus
P. Petrus Mate servus
L. Joannes Vaida servus
Összesen:
P(ixidarius) 19
Libertinus 14
Pedes 1.

Abod.

P. Joannes Balassÿ
P. Blasius Georgÿfÿ
L. Joannes Nagÿ
P. Joannes Kouacz
Pedes Joannes Georgyfÿ
L. Stephanus Ferenczj
P. Joannes Thamassÿ
Ped. Laurentius Georgyfÿ *stb.*
(Következik 11 libertinus)
Összesen:
P(ixid.) 4
Pedes 2
Libertinus 14.

Mogyorós.

P. Lucas Mezaros
P. Petrus Zeoke *stb.*
Összesen:
P(ixidarius) 12
Libertinus 17.

Selye.

P. Matthaeus Kowacz
P. Georgius Damakos senior
P. Georgius Damakos junior *stb.*
Összesen:
P(ixidarius) 11
Libertinus 11
Pedes 10.

Kendö.

P(ixid.) 6
Libertinus 4
Pedes 1.

Keresztúr.

Nobilis Joannes Literatus Vaiai
Következik:
Pixidarius 5.

Maja.

P(ixidarius) 11
Libertinus 17.

Markod.

L. Georgius Zancsiali
Pedes Balthasar Salaj *stb.*
Összesen:
P(ixidarius) 3
Libertinus 21
Pedes 1.

Mikháza.

Összesen:
P(ixidarius) 5
Libertinus 16
Andreas Kereszti Pedes Pixidarius
Ambrosius Erdeo Pedes Pixidarius
Joannes Sylwester Pedes Pixidarius
Stephanus Kozak Pedes Pixidarius.

Remete.

P(ixidarius) 3
Libertinus 20
Pedes 20.

Köszvényes.

P(ixidarius) 4
Libertinus 24
Pedes 5.

Demjénháza.

P(ixidarius) 9
Libertinus 16
Pedes 4.

Havad.

Libertinus 11.

Buzaháza.

Nobilis Joannes Desi
Nob. Franciscus Peterdj
Libertinus 12
P. Stephanus Phylep
P. Nicolaus Phylep.

Jobbágytelke.

Libertinus 17
Primipilus 2

Nobilis Nicolaus Horwat
Pedes 2
Pedes pixidarius 26.

Hodos.

Primipilus Nicolaus Mathe etc. etc.
Libertinus Emericus Huszar pedes pixidarius.
(Ezenkívül 15 Libertinus)
P. Joannes Marton
P. Joannes Zaz

Ehed.

Libertinus 7
Pedes pixidarius 5
Nobilis Georgius Barabasy
Nob. Benedictus Barabasÿ.

Izló.

P(ixidarius) 5
Libertinus 24.

Vadad.

Libertinus 14
Nobilis Georgius Phileop
P(ixidarius) 3
Pedes Emericus Kÿss.

Csikszentmárton .

Libertinus 4
P. Thomas Kenieres.

Csikfalva.

Nobilis Georgius Chiani
Nobilis Caspar Chiani
Nobilis Petrus Literatus
Nobilis Emericus Bako
Nobilis Franciscus Barabassÿ
Stephanus Huszar pedes pixidarius etc.
Összesen:
Nobilis 5
Pedes pixidarius 8
Libertinus 12
Colonus 4
Pedes 1.

Jobbágyfalva.

Nobilis Blasius Tóth
P. Joannes Zadorÿ
Libertinus Joannes Varga.

Tompa.

P(ixidarius) 5
Libertinus 3.

Gálfalva.

Nobilis Georgius Ozdi
Nobilis Paulus Ozdj.
Ezenkívül:
P(ixidarius) 8
Libertinus 9
Pedes pixidarius 2
Colonus 7.

Szent-László.

Primipilus Blasius Burján puer decem et trium annorum
P. Joannes Marthon
Libertinus 9.

Monyat.

P. Stephanus Sos
P. Joannes Literatus
Libertinus Michael Petheo
Colonus 5.

Madaras.

Nobilis Sigismundus Sÿger
Libertinus 15
Colonus 3.

Szent-Benedek.

Libertinus 13
P. Antonius Zekelÿ

Ákosfalva.

Stephanus Kÿs biro
P(ixid.) 7
Libertinus 12
Georgius Kosa pedes pixidarius.

Cserefalva.

Libertinus 3
Colonus 5.

Folifalva.

Libertinus 5
P(ixid.) 3
Joannes Nagÿ Pedes pixidarius

Karácsonfalva.

Libertinus 5
Joannes Barrabas Pedes pixidarius

Szentmiklós.

Libertinus 9
Colonus 2.

Illendfalva.

Joannes Nagy junior
Z. (?) összesen 10
Colonus 4.

Bálintfalva.

Z. (?) Andreas Nagÿ.

Lukafalva.

Z. (?) Martinus Gal
P. Petrus Sos
P. Joannes Sos
Drabant Stephanus Benko
Pedes Paulus Barczä
Z. (?) összesen 5
Libertinus 2.

Lőrinczfalva.

Libertinus 2
P. Nicolaus Fekete.

Nyárádtö.

Libertinus 11.

Keresztúr.

Libertinus 9.

Medgyesfalva.

Libertinus 2
Pedes 3.

Kakasd.

Libertinus 5.

Bodon.

Libertinus 5
Pedes Michael Kerekes.

Csibafalva.

Libertinus 2.

Koronka.

Nobilis Thomas Gerdei
P. Blasius Erdeos
Libertinus 8
Michael Nagÿ Colonus.

Bos.

Libertinus 3.

Jed.

Libertinus 4
P. Joannes Orban
Martino Lako colonus.

Szentivân.

N. Stephanus Vkÿthieuith
Libertinus 3.

Kebele.

Libertinus 13
Colonus 4.

Szent-Lörincz.

Libertinus 3
P. Lucas Masfel.

Sárd tota deserta.

Moson.

Libertinus 9.

Vecse.

Libertinus 2
Ban Benedek.

Bö.

P(ixid.) 4
Libertinus Martinus Nagÿ
Colonus 3.

Agárd.

P(ixid.) 3
Libertinus 7
Colonus 4.

Szent-György.
Libertinus 2
Colonus 6.

Tófalva.
Colonus 5.

Csejd.
Libertinus 8.

Zekes.
Libertinus 9
Michael Zaz Colonus
Pedes 3.

Kál.
Libertinus 27
P(ixid.) 2
Pedes 3.

Iklánd.
Libertinus 3
Demetrius Izlaj
P(ixid.) 10.

Ernye.
P(ixid.) 17
Libertinus 7
Pedes Laurentius Lazar.

Malomfalva.
Libertinus 5.

Csit-Szentiván.
Libertinus 11
Nobilis Andreas Petheo.

Bergenye.
Libertinus 17
P. Andreas Nagy.

Vrai.
Libertinus Michael Thot.

Bánd.
Libertinus 21.

Gerebenes.

P. Triff Malaj
Libertinus 3.

Mezőmadaras.

Nobilis Gabriel Lazar
Libertinus 11.

Kövesd.

Libertinus 7.

Hoczó.

Libertinus 3.

Panit.

Libertinus 12
Pedes 3.

Kisfalud.

Libertinus 8.

Borjaszeg.

Libertinus 3.

Száltelek.

Libertinus Paulus Vas.

Sámsond.

P. Nicolaus Regiosi
Libertinus 7.

Fekete totaliter deserta est.

Kölpeny.

Nobilis Wolfgangus Kabas
Libertinus 9.

Szabed.

P. Martinus Zekelÿ
Libertinus 9.

Fele.

Libertinus 5
Pedes 2.

Ménes.
Libertinus 5.

Csávás.
Nobilis Nicolaus Literatus
P(ixid.) 6
Libertinus 4.

Galambad.
Libertinus 9.

Szabad deserta est.

Bárdos.
Libertinus 4
P. Stephanus Bodor.

Szentanna.
Libertinus 8.

Benefalva.
Libertinus 5.

Udvarfalva.
Libertinus 10
Martinus Sepsi.

Székelyfalva.
Colonus 3.

Sóspatak deserta.

Egerszeg.
Colonus 8.

Remeteszeg.
Colonus 5.

Bozed deserta.

Csitfalva deserta.

Et hic finit.

Naznanfalva.
Libertinus 7.

Szentkirály.
Nobilis Petrus Sar
P. Blasius Csiakanj
Libertinus 10.

(Eredeti, Szereday Andrásnak Marosszék jegyzőjének kézirata. A P(ixidarius) csak egyszerű P.-vel van írva.)

11.

1603. febr.

Series seu numerus universitatis nobilium, primipilorum, peditum pixidariorum ac Siculorum libertinorum sedis siculicalis Girgio, fidei sacramenti in nomen suae caesar. regiaeque Mtis praestantium.

Szárhegy.

Vicecapitaneus Nagÿ Thamas
Judex Biro Antal
Z. Kozma János
Z. Veres Gergely
Z. Deak Márton
Z. Zabo Máté
Z. Kozma Gergely
D. Deak András
Z. Kozma György
D. Fwleop Péter
Z. Deseo János
Z. Ruska András
Libertinus Fewlep Máté
Z. Ereos Pál
Z. Thamas Miklós
Z. Bartha Bálint
Z. Kowacz István
Z. Chikj Gergely
Z. Ruska Benedek
Z. Barthalis Ferencz
Z. Simon Mihály
Z. Kowacz András
Z. Zabo Lukács
Marthon Balázs
Olah Miklós colonus
Miklos János colonus
Z. Chiergeo Ambrus
Z. Zabo András
Z. Ficzior Mihály
Z. Simon Gergely
Z. Zabo János
Z. Kolomban János
Z. Fewleop Mihály
Z. Chiergeo Pál
Kazonÿ Antal colonus
Z. Fichior Mihály

Dragur Mihály
Z. Simon Pál
Z. Kowacz Máté
Z. Boros Máté
Z. Kowacz Balázs
Z. Rethÿ Ferencz
Z. Kewŝ János
Z. Chikj György
Z. Kowacz Mihály
Z. Benkes Péter
Z. Zabo Gergely
Z. Istuan Mihály
Z. Minchior István
Z. Simon János
Z. Kowacz Mihály
Z. Chikÿ András
Z. Weres Gergely.

Ditró.

Judex Z. Puskas Márton
Z. Kowacz János
Z. Chikj János
Z. Puskas Tamás
Z. Gergelÿ Mihály
Z. Czÿbÿ Tamás
Z. Czÿbÿ Mihály
Z. Baliko Márton
Z. Kowacz Jakab
Libertinus Illies Gergely
Z. Nagy-Czibj Mihály
Z. Czibÿ Márton
Z. Cziby Ferencz
Z. Baliko Antal
Z. Illies János
Z. Fewlep Márton
Z. Fewleop Balázs
Z. Fewlep János
Z. Mezzeÿ György
Z. Mezzeÿ Gergely
Z. Mezeÿ Mihály
Z. Siklodÿ György
Z. Kozma Péter
Z. Mezeÿ Miklós
Z. Balas János
Z. Kis Baliko János

Z. Baliko Máté
Illies Antal.

Szentmiklós.

L. Pal György
Nobilis Kachio András
L. Pal István
L. Albert Kowacz
L. Ferencz Antal
L. Weteres János
L. Barrabas Benedek
L. Farkas István
L. Demeter János
D. Sylvester Péter
D. Zekelÿ Gál
D. Demeter András
D. Kemeues Márton
Z. Hobay Péter
Z. Anthal István
Z. Ambrus István
Z. Mihalÿ Lőrincz
Z. Demter Máté
Z. Orban Balázs
Z. Chiakj Mihály
Z. Selÿem István
Z. Balint István
Z. Barrabas Pál
Z. Peter János
Z. Lukacz Tamás
Z. Soza Péter
Z. Chiak Benedek
Judex Z. Kowacz János
L. Ferencz Deák
L. Veteres János
D. Kemenes Benedek
D. Sylvester Péter
D. Pungracz György
L. Benedek János
Z. Pal Márton
Z. Domokos Ferencz
Z. Peter Mihály
Z. Janos Ferencz
Z. Kelemen György
Z. Lukacz István
Z. Chizer András

Z. Madaras Tamás
Z. Nagÿ János
Z. Andras Tamás
Z. Bakos Máté
Z. Aranniaz Lőrincz
Z. Galaczÿ Márton
Z. Pal András
Z. Gal Márton
Z. Demeter János
Z. Deczeÿ Mihály
Z. Hopsom Péter
L. Kerchio Imre
L. Ferencz András
L. Barrabassÿ János
L. Symon Imre
D. Thamas Péter
L. Belenniessÿ István
L. Pal deák
D. Kis Pál János
Z. Pal Varga
L. Kerchio János
Z. János György
Z. Kowacz Mihály
Z. Kupas István
Z. Bereczk Máté
Z. Feẅle Máté
Z. Mihaly Balázs
Z. Hopsom Mátyás
Z. Soliom Mihály
Z. Bartalis György
Z. Kelleo Péter
Z. Abraam János
Z. Georgÿ Kowacz
Z. Barrabassÿ István
Z. Balasko Antal
Z. Adorian Mihály
Z. Hydegh Ferencz
Z. Anghÿ Balázs
D. Kowacz Mihály
Z. Rethÿ János
Z. Ferenczÿ Péter
L. Mihalÿ Deák
Z. Boros Mihály
Z. Bereczk János
L. Ferencz Gergely

D. Anthal János
Z. Thamas Kowacz
Z. Anyhÿ Máté
Z. Anthal Balázs
Z. Mathe Ferencz
Z. Mathe János
Z. Janos Ferencz
Z. Zekelÿ András
Z. Galaczÿ Pál
Z. Gall Mihály.

Remete.

Judex Z. Lazlo György
Z. Anthal Mihály
Z. Leorincz Antal
Z. Lazlo Ferencz
Z. Mathe Péter
Z. Kerestelÿ András
Z. Fazakas Lukács
Z. Thoth János
Z. Fazakas János
Z. Pathaÿ Pál
Z. Kowacz Ferencz
Z. Laczko Miklós
Z. Nagÿ György
Z. Lazlo Péter
Z. Kowacz Mihály.

Alfalu.

Judex Z. Nagy Péter
Z. Domokos Albert
Z. Leorincz György
Z. Baricz Péter
Z. Andras Pál
Z. Zabo János
Z. Leorincz Pál
Z. Zeocz Görgy
Z. Erdeos Máté
Z. Georgÿ István
Z. Peter András
Z. Peter István
Z. Eöthwes Tamás
Z. Simon István
Z. Janos István

Z. Kowacz István
Z. Thamas János
Z. Alberth Ferencz
Z. Varÿas György
Z. Istuan András
Z. Fiu Antal
Z. Zekelÿ István
Z. Alberth Bartalis
Z. Bariczÿ János
Z. Erdeos Gergely
Z. Incze Jakab
Z. Janos Mihály
Z. Magiarÿ Antal
Z. Georgÿ Miklós
Z. Erdeos János
Z. Seower Gergely
Z. Egied István
Z. Kiws János
Z. Mihalÿ János
Z. Zabo János
Z. Simon Péter
Z. Albert János
Z. Imreh Fábián
Z. Borsos Benedek
Z. Seower Márton
Z. Georgÿ deák
Z. Nagÿ András
Z. Balas János
Z. Peter Simon
Z. Symon János
Z. Pal Deák
Z. Demien Mihály
Z. Imreh Gergely
Z. Balassÿ Antal
L. Lazlo István
Z. Darwas István
Z. Anthal Ferencz
Z. Nagÿ Benedek
Z. Baricz Lőrincz
Z. Baricz Ferencz
Z. Lazlo Kowacz
Z. Alberth Ferencz
Z. Zabo Balázs
Z. Georgÿ Ferencz
Z. Zekelÿ Benedek

Z. Nagÿ Sylvester
Z. Borsos Mihály
Z. Bichak Barthalis
Z. Zekel Lőrincz
Z. Chÿkj Bálint
Z. Simon György
Z. Nagÿ Ferencz
Z. Kis Imre
Z. Domokos Péter
Z. Mihalÿ János
Z. Balassÿ György
Z. Madaraz Mihály
Z. Bartha Imre
Z. Istwan Tamás
Z. Isak György
Z. Egied Illés.

Tekeröpataka.

D. Ambrus Tamás
L. Ambrus András
L. Miklós Péter
Hadnagy L. Both Pál
L. Both András
L. Ambrus János
L. Ambrus Mátyás
L. Szok György
D. Thamas János
L. Ferczanÿ Péter
L. Beogeozÿ István
D. Simon János
D. Cÿrriak András
L. Bichek János
Z. Barrabassÿ István
L. Janos György
Z. Bartha Tamás
Z. Bartha Ferencz
Z. Simon Ambrus
Z. Zarka Illyés
Z. Gal Jakab
Z. Forika Mihály
Z. Jakabffy Tamás
Z. Mathe János
Z. Benes Imre
Z. Gall Péter

Z. Benedek Miklós
Z. Mihalÿ Márton
Z. Ferencz Gergely
L. Miklos Simon
L. Simon Tamás
L. Biro Ferencz
L. Peter János
Z. Danchÿ Mihály
Z. Danchÿ Benedek
Z. Baniaz Antal
Z. Benes János
Z. Forika Bernád
Z. Kowaczÿ Márton
Z. Tatar Antal
Z. Tatar Mihály
Z. Ferenczÿ Jakab
Z. Ferenczÿ Péter
Z. Jakab János
Z. Kowacz Antal
Z. Bÿthó István
Z. Barrabassÿ Mihály
Z. Barrabassÿ Ferencz
Z. Dancz István
L. Both János
Z. Georgÿ Kowacz.

Ujfalu.

L. Biro János
L. Bÿro Mátyás
L. Thamas Pál
L. Thamas Benedek
L. Nagÿ János
Z. Kastalÿ István
L. Elekes Márton
L. Solÿom Dávid
Z. Bodo János
Z. Dienes András
Z. Biro Bálint
Z. Kastalÿ Mihály
Z. Kastalÿ Ferencz
Z. Dienes János
Z. Elekes Ferencz
Z. Kastalÿ János
Z. Elekes Domokos

Z. Kastalÿ Gergely
Z. Kastalÿ György
Z. Ferenczÿ György
Z. Elekes Péter
Z. Elekes Miklós
Z. Nagÿ András
Z. Adorÿán András
Z. Balinth János
Z. Fazakas Pál
Z. Laczko János
Z. Elekes Mihály
Judex Z. Kastalÿ Mihály
Hadnagy Z. Cirriak Benedek
L. Symon Balázs
Z. Pal Mihály
Z. Chikj Péter
Z. Kastalÿ Miklós
Z. Pál Barthalis
Z. Kowacz András
Z. Barla János
Z. Vargha János
Z. Varga Albert
Z. Georgÿ István
Z. Chikj István
Z. Laczko Antal
Z. Mikola Péter
Z. Kizdÿ András
Z. Elekes György
Z. Jakab Antal
Z. Jakab János
Z. Ferenczÿ János
Z. Kewŝ Péter
Z. Fodor István
Z. Barla Ferencz
Z. Kowacz András
Z. Kowacz István
Z. Kowacz Ferencz
Z. Nagÿ Tamás
Z. Pal György
Z. Laczko Mihály
Z. Gall Péter
Z. Gall Mihály
Z. Imreh Kowacz.

Csomafalva.

Z. Kelleo János
Z. Madaraz Gáll
Z. Radul János
Z. Feÿer György
Z. Demeter Ferencz
Z. Alzeghÿ Tamás
Z. Ambrus Péter
Z. Werpeld István
Z. Feÿer Péter
Z. Theoke Gergely
Z. Domokos Mihály
Z. Czÿatha Miklós
Z. Borsos Bálint
Z. Teoke Jakab
Z. Dauid András
Z. Theoke Péter
Z. Zekelÿ János
Judex Z. Dorgo Imre
Z. Kis Simon György
Z. Marthon Ferencz
Z. Feÿer Gergely
Z. Theoke Menyhárt
Z. Janos Tamás
Z. Madaraz Gergely
Z. Theoke Pál
Z. Peter Miklós
Z. Huzar Lukács
Z. Huzar János
Z. Huzar Jakab
Z. Chiata Bálint
Z. Incze Mihály.

(Eredeti, kezdettől végig egy kéz írása.)

Jegyzet. A vezetéknevekben az eredeti ortographiája betűhíven meg van tartva. Ellenben a keresztnevek a hangoztatás szerint másoltattak.

12.

1603. febr.

Catalogus universitatis dominorum Saxonum in regno Transsylvaniae existentium, ad praestandam fidelitatem et obedientiam sacratissimo imperatori Romanorum Rudolpho secundo juratorum forma infrascripta, anno domini 1603. die 1. mensis Februarii inchoatus.

Forma juramenti.

Ich N. vnnd N. schwere bey Gott dem Allmechtigen Vatter, Sohn, vnnd heyligen Geist, der heÿligen vnzertrenlichen Dreyfaltigkheit, dasz dem vnüberwindtlichsten vnd groszmechtigsten Fürsten vnnd Herrn Herrn Rudolphen dem andern, vonn Gottes gnaden, Erwelten Röm. Khaÿser, Mehrern des Reichs in Germanien, Hungern vnnd Behaimb etc. Khönig etc. Meinem allergnedigsten Herrn, darczu derselben Rechtmässigen Erbenn vnnd Nachkhomben, Ich die Zeith meines Lebens trey sein, derselben Freindten Freindt, derer Feinden aber alsz ein Feindt mich erczeigen, auch alles das, wasz zue ihrer Maytt. etc. Nuecz vnnd Fromben geraicht, vnnd mir anders bewust, meinem bösten Vermögen nach, helfen, befürdern, dagegen in khaÿnerleÿ Handlung, Rathschlag vnnd Practicen wider ihr Maytt. etc. derselbenn Erbenn vnd Nachkhomen, sie geschehen mit was Schein vnnd Tittl, heimblich oder offentlich mich nit teilhafftig machen, nachdarein verwilligen, sondern was ich hören, sehenn oder verstehen werde, so ihrer Maytt. etc. zu Schaden, Nachteil oder Treylosiekheit khomben möchtt, solches ihrer Maytt. etc. Stadthalter oder Gubernatorn in disem Lanndt alszbalt entdeckhen, offenbaren, vnnd gar nit verhalten, auch in allen disen, weil ich lebe, Ihrer Maytt. etc. treÿ verbleiben, vnnd bey disem meinem Aydt bestendig verharren soll vnnd will, von solchem weder frey zu werden begere, Auch da mir solche durch Yemand andern zue absoluirn vnnd freÿ zu sprechen, zugemut würde, nit anzunemben, Als war mir Gott helf vnnd die heÿlige Dreyfaltigkheit.

Civitas et sedes Zazsebes.

Ego Joannes Francisci judex regius juravi Albae Juliae etc.
(P. H.) Ich Georgÿ Bidner Schulzrichter
(P. H.) Joannes Grinwaldt Senator
(P. H.) Johannes Drefmet Rottgeschorene
(P. H.) Ambrosius Aurifaber Senator
(P. H.) Mattias Heger Rottgeschoren
(P. H.) Jacobus Faber Senator
(P. H.) Paulus Corriarius Senator
(P. H.) Mattias Schnieder Rodtgeschworner
(P. H.) Joannes Klein Rodtgeschworner
(P. H.) Johannes Bodendorffer senator
(P. H.) Lorensz Tischler Rottgeschworer.

Ausz den vierczig Mennern.

(P. H.) Lucas Textor der vierczich Männer wordman etc.
(P. H.) Erasmus Fleischer
(P. H.) Stephanus Schneider
Thues (Thomas) Binder
Jerg Töpper
Thomes Schmidt.

Ausz dem Stul volgende Derfer.

Pettersdorf.

Ambrosÿ Konrat der Elteste geschworn
Daniel Melner Hann.

Piandorf.

Petter Dreszler Eltester geschworner
Franncz Gübl Han.

Reüch Au.

Michl Mülner gelaszner Hann.

Khelling.

Mattes Kristl Hann
Hannsz Bereit Geschworner.

Raisz Marckht Ein Stuell.

Khönigs Rüchter hat zu Weissenburg geschworen
(P. H.) Michl Holczmenger Stuel Richter
(P. H.) Thomasz Mayus Ratgeschworner
Thomas Planncz Hann
Lorenncz Gastner Rathsgeschworner
(Egy fél oldal üresen).

Civitas et sedes Cibiniensis.

Senatus.

(P. H.) Paulls Paull
(P. H.) Daniel Malÿmer Jovianus
(P. H.) Greger Eimerih
(P. H.) Laurentius Locz
(P. H.) Bennedictt Simon
(P. H.) Jerig Ermotter
(P. H.) Hennrikus Cronner
(P. H.) Pitter Scholcker
(P. H.) Kolmanus Gotsmeister.

Volgen die hundert Menner.

Lukhasz Waich
Hiensz (?) Feirthaig
(P. H.) Lang Jokep
(P. H.) Georg Luttsch
(P. H.) Daniell Henink
(P. H.) Thomesz Herefein
(P. H.) Jerg Prusterefer
(P. H.) Jerg Meidweszer
(P. H.) Merthen Derbeicher
(P. H.) Thomesz Weisz
(P. H.) Tisz Schmeidt
(P. H.) Michl Sthin
(P. H.) Daniel Cramer
(P. H.) Görg Schuller
(P. H.) Andreas Frank
(P. H.) Sixtus Steineck
(P. H.) Mattias Bidner
(P. H.) Andreas Jünglink
(P. H.) Paull Miss Ledrer
(P. H.) Hans Helgj
(P. H.) Michael Lutsch
(P. H.) Andreas Kandlgisser
(P. H.) Crestel Ollert
(P. H.) Mattes Keyser
(P. H.) Mattias Nidtvyscher
(P. H.) Johann Kandlgisser
(P. H.) Mattias Besottner
(P. H.) Barttolmeus Cromer
(P. H.) Mattias Pielscher
(P. H.) Petter Kommer
(P. H.) Michael Schinnk

(P. H.) Görg Lang
(P. H.) Görg Czimerman
(P. H.) Blasÿ Lutsch
(P. H.) Marttinus Kraus
(P. H.) Hanns Adam
(P. H.) Caspar Wormlöcher
(P. H.) Michael Adam
(P. H.) Daniel Bolsch
(P. H.) Mertten Kap
(P. H.) Daniel Soltzenbürger
(P. H.) Görg Pfhor
(P. H.) Gregor Wagner
(P. H.) Michall Gewantmacher
(P. H.) Daniel Vhre
(P. H.) Georgius Schelberg
(P. H.) Georgius Kraus
(P. H.) Klemens Wagner
(P. H.) Hanns Ellischer
(P. H.) Mattes Schleim
(P. H.) Mertten Czÿll
(P. H.) Paull Ludwich
(P. H.) Gallus Hog
(P. H.) Hanns Helttner
(P. H.) Martinus Kropich
(P. H.) Michael Bajterderffer
(P. H.) Mertten Seraffin
(P. H.) Tomas Meschner
(P. H.) Tomas Gross
(P. H.) Görg Sejdner
(P. H.) Hans Reücher
(P. H.) Michael Stuske
(P. H.) Michael Rossendoler
(P. H.) Görg Rahv
(P. H.) Lukas Leo
(P. H.) Petter Schindler
(P. H.) Hans Rottch
(P. H.) Görg Idken (?) Fleischer
(P. H.) Petter Rodner
(P. H.) Andreas Klein
(P. H.) Görg Schnell
(P. H.) Paull Soltz
(P. H.) Görg Scherer
(P. H.) Tomas Stein
(P. H.) Görg Schum
(P. H.) Simon Roth

(P. H.) Görg Borth
(P. H.) Jokap Friderich
(P. H.) Hanns Walbar
(P. H.) Stephanus Seyvertt
(P. H.) Hanns Kertscher
(P. H.) Görg Hemek
(P. H.) Emericus Clausemburger [1])
Martinus Hecht
(P. H.) Fabian Almer
Matthes Birthelmer
Pitter Homlescher
(P. H.) Michael Almer
(P. H.) Michael Remner
Geörg Schünn
Geörg Käyser
Hannes Wayda
Antonius Schirmer
(P. H.) Stentzell Adam
(P. H.) Hannes Ehrman
(P. H.) Hertzog Gabor
Daniel Rehner
(P. H.) Michael Hentz
(P. H.) Thomes Fleischer.[2])

Von der Eltn (t. i. Heltau). [3])

Petter Khop Hann
Mattes Fleischer senator
Thomas Greger senator
Merthen Thepelt Stolczenburg
Michll Gürbll senator
Hannsz Götzschlinckh senator
Michl Bartt Han Grosz Aw
Petter Muntsch senator
Hannsz Grosz senator.

Vonn Neündorff.

Themetter Fues Hann
Petter Fennich senator
Michll Preuel senator.

[1]) Innen kezdve egy kéz irása.
[2]) Eddig egy kéz irása.
[3]) Innen kezdve más kéz irása.

Hammerszdorff.

Bartllme Seelchert Hann
Luekhatsch Lutsch senator
Krestll Misz senator.

Rottenberg.

Hannsz Rech Hann
Jacob Lanng senator
Siemon Hörman senator.

Klein Scheüer.

Thomasz Ermann Hann
Blasÿ Buszner senator
Blasÿ Salmen senator.

Grosz Scheüer.

Michl Viesenöckher Hann
Siemon Theisz senator
Petter Schusster senator.

Hamlasch.

Jacob Vnger Hann
Motz Khein senator
Michael Molner senator.

Michlszberg.

Mattes Petner Richter
Christof Gierlanng Hann
Christianusz Grosz senator.

Dolmetz.

Georgius Deltsch senator
Hannsz Schueler senator
Hannsz Walner senator.

Nependorf.

Bartlb Schmitt Hann
Franncz Adamusz senator
Georgius Rundt senator.

Schellenburg.

Thomasz Verner Hann
Paul Hörman senator
Petter Schneu senator.

Khasstenhollcz.

Hannsz Klesz Hann
Petter Klesz senator
Michael Seuert senator.

Hunnebach.

Johannes Khaun Hann
Blasÿus Speekh senator.

Purckh Prich.

Paul Krausz Hann
Mattias Ziensz senator
Paul Krausz senator.

Reyszdorff.

Bunna Gerg Hann
Siemon Pfilip senator
Petter Türckh senator.[1])

Civitas et sedes Mediensis.

Senatus.

(P. H.) Daniel Clausemburger kinigricht
(P. H.) Michll Weltzer Stolcz Richter
(P. H.) Achatzis Kirnser
(P. H.) Jarlosimus (?) Befner
(P. H.) Jacobus Mÿs
(P. H.) Andres Befner
(P. H.) Achacius Schuster
(P. H.) Michael Goldschmidt
(P. H.) Pitter Gotterbarmett

[1]) Eddig egy irás, innen sajátkezüek.

(P. H.) Andreas Gereb
(P. H.) Georgius Pruestorffer
(P. H.) Thomas Vaum
(P. H.) Hannes Kruch.

Hundert Menner.

(P. H.) Eych Pyttl Greff
(P. H.) Franncz Khayser [1])
(P. H.) Embrich Lederer
(P. H.) Anndreas Stübner
(P. H.) Johannes Wagner
(P. H.) Matthias Pelckhuscher
(P. H.) Jeorg Franckh
(P. H.) Johannes Hann
Melchior Am Freittag
(P. H.) Steffenn Schneyder
(P. H.) Franncz Hegetsch
(P. H.) Steffan Schneider
(P. H.) Merten Grwss *(sajátkézzel)*
Michll Kuetscher
(P. H.) Jacob Schörer
Daniel Schneider
(P. H.) Velten Neidt
(P. H.) Paul Khendorffer
Paul Schaser
(P. H.) Mertten Clausenburger
(P. H.) Valentinus Khupferschmit
(P. H.) Petter Walczer
(P. H.) Georgius Kyrschner
(P. H.) Merten Wogner
Jeorg Khanndlgüsser
(P. H.) Simon Weber
(P. H.) Michael Greff
Simon Henckesch.

Ausz den Fleckhn.

Baian
Belsz
Wagerszdorf
Kheresch
Pretarÿ
Khaposch
Würthalo

[1]) Innentől egy kéz irása.

Reuchenszdorf
Nemesch
Alman
Meschen
Eberszdorf
Mordusch
Busst
Haczlldorff
Thobeszdorff
Scharosch
Waldhayden
Schalen
Wurmlach
Prandorf
Erdbegen
Marckhschelig
Klein Schelckhen.

Von disen Flekchen Yeden hatt der Hann selb dritte den Ayd abgelegt vnd würd yeder Hann seine Gemein schweren machen.

Stuell Leschkhurcher.

Georg Wardan Stolcz Richter
Merten Grotlef Geschworner
Georg Fenninch Geschworner
Merten Pumbner Hann zu Alczen
Johannes Khnuert Han zu Khurchperg
Khasper Phumann Hann zu Leschkhirch
Georg Schwab Hann zu Magarey
Zeruatius Drotlef Han zu Holczmeng
Georg Schusster Hann zu Marbott
Greger Hann Hann zu Begendorf
Yeder Hann wird sein Gemain schweren lassen.

Der Stuell Grosz Schenckhen.

Rathszpersonen.

(P. H.) Johannes Geiszler Khünigs Richter
(P. H.) Martinus Khonradt
(P. H.) Benedictus Parvartschat
Kasper Schneider
Thomas Khremer
Khasper Riedt
Michll Wolff

(P. H.) Jacobus Syll *(saját kezü)*
Steffen Lutwig
Martinus Porlicz
Jacobus Wagner.

Volgen die Hannen vnd Geschworenen ausz der Gemain.

Merten Franckh Hann zu Angnetl
Michll Sturm geschworner alda
Anthonius Khirschner geschworner alda
Siemon Adlaf Hann zu Hacklsdorf
Adrian Arnoldt geschworner alda
Hannsz Khonradt Hann von Scharosch
Martinus Pertlof geschworner alda
Lorenncz Placz Hann zu Hundert Pächll
Georg Jacob geschworner alda
Steffenn Gertner Hann zu Perckheitten
Plasyus Hennickh geschworner alda
Matthias Soldtner Hann zu Seelenstatt
Anndreas Filckh geschworner alda
Steffen Krampf Hann zu Praller
Paul Prückhner, geschworner alda
Petter Schusster Hann zu Merckhlen
Jacobus Pachholczer geschworner alda
Paul Guel Hann zu Neustatt
Petter Hertl geschworner alda
Hannsz Plobeisz Hann zu Zeitt
Paulus Selcz geschworner alda
Paul Vngert Hann zu Giertling
Michl Vngert geschworner alda
Lorenncz Trester Hann zu Mertensperg
Hannsz Scherer geschworner alda
Hannsz Bolser Hann zu Kleinschenckchen
Ambrosy Schusster geschworner alda
Zacharias Perttl Hann zu Torttll
Marckhus Schusster geschworner alda
Georg Klein Hann zu Schellenperg
Steffen Wolf geschworner alda
Nickl Mertten Hann zu Rosentall
Georg Schuler geschworner alda
Tomasz Schneider Han zu Pruszdorf
Hannsz Henner geschworner alda [1])

[1]) Eddig egy kéz irása.

Districtus Barcensis.

Civitas Coronensis.

Senatus.

(P. H.) Valtther Hirscher Richter mp.
(P. H.) Cirillus Greyszing
(P. H.) Sebastianus Czumpolius mp.
(P. H.) Matthias Fronius mp.
(P. H.) Petrus Draudt
(P. H.) Andreas Schwarz
(P. H.) Jacobus Philippi
(P. H.) Joannes Schoppeldt
(P. H.) Rose Georgh
(P. H.) Michael Greff
(P. H.) Lucas Kness
(P. H.) Marcus Schänckheburgk
(P. H.) Georgius Schram
(P. H.) Caspar Rosenawer.

Volgen die hundert Menner.

(P. H.) Lucas Hierscher
(P. H.) Dominicus Rossenawer
Gorgius Mertenn
(P. H.) Joannes Rhaw
(P. H.) Simon Hochteüffell
(P. H.) Bastl Felmer
(P. H.) Schendts (?) Hans
(P. H.) Andrea Stennplesser (?)
(P. H.) Andreas Kemmel
(P. H.) Hansz Hirsch
(P. H.) Petrus Jekell
(P. H.) Georgius Biesch
(P. H.) Grasse Georg
(P. H.) Martinus Schmidt
(P. H.) Georg Riemner
(P. H.) Michael Benckner
(P. H.) Martinus Knesz
(P. H.) Elias Kosman
(P. H.) Petrus Plecker
(P. H.) Thomas Riemner
(P. H.) Lerencz Schöff
(P. H.) Thonig Saler
(P. H.) Herbers Thomas

(P. H.) Paulus Lang
(P. H.) Abrahams Jacob
(P. H.) Vsanna Steffhen
(P. H.) Paul Rossenawer
(P. H.) Georgius Heltner
(P. H.) Greger Kemtler
(P. H.) Steffen Greissing
(P. H.) Paul Benckner
(P. H.) Kocz Thomas
(P. H.) Balthasar Schoppel
(P. H.) Hanns Chrestels
(P. H.) Petrus Bloweber
(P. H.) Thomas Schoppel
(P. H.) Jacob Croner
(P. H.) Andreas Hennigh
(P. H.) Nalze Michel
(P. H.) Martinus Albelius
(P. H.) Paulus Tischler
(P. H.) Petrus Schirmer
(P. H.) Hansz Schlosser
(P. H.) Drauden Michel
(P. H.) Hannise Georgh
Franz Byrttalmer
(P. H.) Andreas Hientz
(P. H.) Michael Forgaschi
(P. H.) Joannes Schonckebungh
(P. H.) Chrestels Georg
Francz Czuek
(P. H.) Pytter Kemel
(P. H.) Lucas Manckosch
(P. H.) Georgh Repser
(P. H.) Michael Beck
(P. H.) Sigismundus Schildtmacher
(P. H.) Hanns Theck
(P. H.) Andres Adleff
(P. H.) Thomas Streidtförder
(P. H.) Stephanus Filstigh
(P. H.) Lucas Veis
(P. H.) Marcus Vrbeiger
(P. H.) Sroffig Georgh
(P. H.) Petrus Bamffy
(P. H.) Michell Meschner
(P. H.) Tong Meschner
(P. H.) Paul Keiser
(P. H.) Andreas Kness

(P. H.) Görig Füz
(P. H.) Francz Rosenawer
(P. H.) Dauede Lux
(P. H.) Petrus Kleskes
Marckes Thartler
Michael Kannegesser
Andreas Weysz
Michael Fronius
Deynnersch Sthepfen
Paull Fux
Paull Hösz
Himeschen Mertten
Kloschen Jeörg
Drauden Thoynch [1])
Bartthelmÿ Cattner
Jeorg Kaczendorffer
Weysz Blosz
Mertten Schöff
(P. H.) Thircken Mechel
Michael Midwecher
(P. H.) Auschtten Hannes
Aldt Hans Greyssingk
Jungk Hans Greyssingk
Hans Margkgraf
Jeorg Kemel
Greger Reymner
Francz Koch
Jeorg Meschner
(P. H.) Endres Eybestorffer
Hans Hintheywel
Jeorg Draudt
Markes Draudt
Jeorg Nadecher.

Aus den Gemeinen dieses Districtus.

Barcza.

Vza Francz Richter zu Rosenaw
Georgh Greissingh
Martinus Schuler Richter zu Czeiden
Mathias Bogner
Knesche Chrestell Richter zu Tartlen Errens
Errens Lőrincz

[1]) Innentől egy kéz irása.

Vrbes Merthen Richter von Mariaeburgh
Elias Brendörffer
Hedres Thomas Hon zur Weidenbach
Rhott Pall
Greffen Hans Honn zur Neystatt
Vagners Casper
Volffe Marthen Hon zur Wolkendorff
Francze Stepffen
Spicz Caspers Georgh Honn zu Helsdorff
Gylen Jacob
Veissen Thiess von Roderbach
Schneiders Andres
Reimes Hannes Hon der Nusbach
Thiesz Weber
Rose Michel von Petersbergh
Elische Pitter
Schneiders Georgh Hon zu Brendorff
Briesz Cerwes
Ilen Hanns Thomas Hon zu Honighberg
Bach Simon Andres.[1])

Der Stuell Rupesz.

Joannes Gust Burgermeister
Johannes Blosÿ Stolcz Ricster[2])
Merthen Kheller Hann
Benedict Tisch Rathgeschwerner
Hannsz Nemet Rathsgeschworner
Embrich Georg Rathgeschworner.

Ausz den Fleckhen:

Nein
Seyburg
Lebnig
Weiszkhirch
Schwinser
Felmer
Techsz
Galt
Hamroth
Streitfurth

[1]) Eddig egy irás.
[2]) Innentől ennek az irása.

Sommerburg
Drausz
Khaczendorf.

Ausz diesem Fleckhen yedem hat der Hann selb wandre geschworen so yeder Hann sein Gemein der kaimb wierd schweren lassen.[1])

Scheszburg Stadt vnnd Stul.

Rath.

(P. H.) Paulus Eritraeus
(P. H.) Stephanus Henningh
(P. H.) Michel Grell
(P. H.) Georgius Herschauer
(P. H.) Andreas Theyll
(P. H.) Martinus Ohrends
(P. H.) Michael Jacobinus
(P. H.) Andreas Riemner
(P. H.) Johannes Ailischer
(P. H.) Johannes Fleischer
(P. H.) Cristanus Kanegieszer
Jodocus Buser
Valentinus Keyser
(P. H.) Johannes Ursinus mp.

Hundert Menner.

(P. H.) Brosz Göldner
(P. H.) Leonardus Tilmen
(P. H.) Steffanus Kauffmann
(P. H.) Pelten Tholes
(P. H.) Paul Schwarcz
(P. H.) Steffen Lew
(P. H.) Gaspar Gyrert
(P. H.) Emrigh Kirschner
(P. H.) Servatius Eysemburger
(P. H.) Thiesz Creutzer
(P. H.) Georg Salmann
(P. H.) Johannes Orendt
(P. H.) Marcell Folbertt
(P. H.) Hannes Hetschner
(P. H.) Daniel Hauszer
(P. H.) Thomas Teutsch

[1]) Eddig az ő irása.

(P. H.) Endres Birnbaumer
(P. H.) Hannes Dejtrich
(P. H.) Georg Vogler
(P. H.) Servatius Vagner
Esaias Kramp
(P. H.) Hannes Stoltz
(P. H.) Frantz Scherlingk
(P. H.) Anthonius Tholesser
(P. H.) Michael Kirschner
(P. H.) Georg Albertt
(P. H.) Steffen Schecher
(P. H.) Lukas Maler
(P. H.) Endres Thelman
(P. H.) Jacobus Stall
(P. H.) Steffen Deli
(P. H.) Hannes Holtzmamger
(P. H.) Hannes Fleischer
(P. H.) Georg Theutsch
(P. H.) Daniel Maann
(P. H.) Thobias Kerschner
(P. H.) Hannes Kroner
(P. H.) Zacharias Jungk
(P. H.) Endres Schuster
(P. H.) Servatius Platz
(P. H.) Hannes Schacher
(P. H.) Frantz Körigh
(P. H.) Georg Junglingk
(P. H.) Hannes Merkel
(P. H.) Endres Kletsch
(P. H.) Thomas Seeler
(P. H.) Henrich Kertsch
(P. H.) Daniel Bernertt
(P. H.) Zeraphim Schlosser
(P. H.) Steffen Goldtschmidt
(P. H.) Georg Schmidt
(P. H.) Lörintz Keimner
(P. H.) Jacob Schuster
(P. H.) Thiesz Schmidt
(P. H.) Hannes Lew
Michael Stomph
Hannes Thelmann
Petter Balbierer
Petter Pölder
Mathias Theÿl
Endres Daum

Greger Sadler
Hannes Schenker
Petter Nőhner
Georg Reimner
Hieremias Karl
Steffen Pretayer
Mertten Lew
Mertten Eysemburger
Mallen Thiess
Georg Vinkel.

Ausz den Gemainen.

Daniel Schmedt Honn von Kizd
Steffanus Schach zaz geschworner von Kizd
Michael Buss juratus de eadem
Der Honn von Schegesd selb dritt
Der Honn von Poldt selb dritt
Der Honn von Dalya selb dritt
Der Honn von Heeghen selb dritt
Der Honn von Nithuss selb dritt
Der Honn von Erked selb dritt
Der Honn von Meburgk selb dritt
Der Honn von Kadoss selb dritt
Der Honn von Zasbuda selb dritt
Der Honn von Danass selb dritt
Der Honn von Lazlen selb dritt
Der Honn von Hoduilagk selb dritt
Der Honn von Prood sglb dritt
Der Honn von Zeöleöss selb dritt.

Neszner Disztrict.

Rychter vnd Rhat.

(P. H.) Georg Beyerdorfer Rychter der Kayserliger Stad Nösen
(P. H.) Greger Schulzs
(P. H.) Michael Krauss
(P. H.) Andreas Venendth (?)
(P. H.) Gerg Budiker
(P. H.) Daniel Relnt
(P. H.) Martinus Steinkelner
(P. H.) Petrus Artz
(P. H.) Lorincz Czimmermann
(P. H.) Laurentius Rochius notarius juratus civitatis Bistriciensis.

Die Czahl der Hundertmann in Nösen.

Stadt.

(P. H.) Andreas Sattlerus Hundermann Worttmann
(P. H.) Valentinus Arcz
(P. H.) Marcus Seler
(P. H.) Georgi Gaszner
(P. H.) Valentinus Hyrscher
(P. H.) Balthazar Schneyder
(P. H.) Caspar Rhiener
(P. H.) Johannes Cekell
(P. H.) Endres Niedesch
(P. H.) Simon Kraus Porkolab
(P. H.) Endres Körner
(P. H.) Gregorius Jungh
(P. H.) Endres Lutsch
(P. H.) Johannes Beyerderfer
(P. H.) Joseph Sattler
(P. H.) Georgi Rhener
(P. H.) Endres Botscher
(P. H.) Merten Balbirer
(P. H.) Laurentius Kyrschner
(P. H.) Martinus Flescher
(P. H.) Martinus Fulchszelincker
(P. H.) Balthazar Kyrschner
(P. H.) Michaell Steynkellner
(P. H.) Daniel Ludwigh
(P. H.) Brycz Topfner
(P. H.) Lieff Lorincz
(P. H.) Georgius Raasch
(P. H.) Valentinus Wermesther
(P. H.) Michaell Oldrych
(P. H.) Georgius Henrich
(P. H.) Paul Breyerer
(P. H.) Emerich Schwertfeger
(P. H.) Johannes Flescher
(P. H.) Emrich Beyll
(P. H.) Endres Birbom
(P. H.) Paulus Schlosser
(P. H.) Emericus Schmidt
(P. H.) Lukes Schneider
(P. H.) Paulus Krausz
(P. H.) Martinus Seeffmacher

(P. H.) Emrich Seeler
(P. H.) Jonas Rhiemer
(P. H.) Servatius Weydner
(P. H.) Petrus Sattler
(P. H.) Valentinus Grendler
(P. H.) Hannes Schmer
(P. H.) Martinus Flescher
(P. H.) Thomas Kreczymer
(P. H.) Michael Kehstler
(P. H.) Mattes Czaudner
(P. H.) Joceb Töper
(P. H.) Johannes Weydner
(P. H.) Valentinus Seeler
(P. H.) Thomas Mydwescher
(P. H.) Merthen Wenckler
(P. H.) Daniel Schwertfeger
(P. H.) Georgi Rhodelt
Daniel Teutsch
Georgi Rhiemer
Steffen Scharcher
Johannes Weber Markrichter

Volgen nve der Kayserligen Maitt. Nösen Stadt czugehörige Gemainen.

Ziepnier salb dritt aber in der Stadt wohnend
Treppen salb dritt
Mitterschdorff Greff salb dritt
Pinteker Greff salb ander
Walndorff salb dritt
Faad salb dritt
Beztercz salb Ander
Winda salb Ander
Neyendorffer salb ander
Pettersdorff salb dritt
Walterschdorf salb ander
Seelendorff salb dritt
Budik salb ander
Seltk salb ander
Weÿszkÿrch salb dritt
Dyrrbach salb dritt
Tootsch Wueste
Sanct Gieorgien wohnent czu Nösen
Wermesch salb Ander

Lechencz salb dritt
Beyerdorff czu Nösen wonhaftigh
Heydendorff wohnendt czu Nesenn.

Stadt Klausenburg.

Senatus.

(P. H.) Emericus Bogner judex primarius Colos-wariensis mp.
(P. H.) Thothazy Szŵz Mihal királbiró
(P. H.) Thomass Masass mp.
(P. H.) Caspar Schemell
(P. H.) Zabó Andras
(P. H.) Mattias Rahw
(P. H.) Matteus Wjcnÿ
(P. H.) Laurentius Schmelcher
(P. H.) Radnothi Istwan
(P. H.) Pettrus Fylstechj
(P. H.) Hannes Bek
(P. H.) Gregorius Bonczidarÿ
(P. H.) Paull Weinrich.

Hierauf Volgen die hundert Menner.

(P. H.) Stephanus Zetsj aurifaber
Lucas Trausner non adest, sed inter regnicolas juramentum praestit, uti fertur.

(Külön czédulácskán)

(P H.) Pregorius Bornemizza
(P. H.) Gaspar Helthi typographus
(P. H.) Eotucs András
(P. H.) Leörincz Tylstich
(P. H.) Kadar Mihály
(P. H.) Pitter Gepeli
(P. H.) Zabo György
(P. H.) Hannes Amend
(P. H.) Balogi Farkas
(P. H.) Pytter Luetsch
(P. H.) Zilas Mihaly
(P. H.) Lukas Hes
(P. H.) Lukas Ruttner
(P. H.) Theleki Istwan
(P. H.) Valentinus literatus Vasarhely manu-propria
(P. H.) Lucas Dunbrier

(P. H.) Giulay Janos
(P. H.) Hanes Ssausz
(P. H.) Fodor Gergely
(P. H.) Leorincz Belk
(P. H.) Csizar Mihal
(P. H.) Paull Schuller
(P. H.) Michael Litteratus Kolosuariensis mp.
(P. H.) Velten Veber
(P. H.) Zeoleossy Peter
(P. H.) Hannes Teutsch
(P. H.) Tothazj Aztalos István qbiit *(egy hely üres)*
(P. H.) Steffen Kaundert
(P. H.) Ferenci Mihál
(P. H.) Hannesz Ádám
(P. H.) Balasfi Bálint
(P. H.) Georgius Schneyder
(P. H.) Tothazj István
(P. H.) Bennek Frilig
(P. H.) Keowendj Mátyás
(P. H.) Gorgh Gazner
(P. H.) Kopeci Caspar
(P. H.) Lőrintz Schespurger
(P. H.) Rettegi Mihály
(P. H.) Endres Renner
(P. H.) Pegreczy Bálint
(P. H.) Langh Pitter
(P. H.) Dyoszegi István
(P. H.) Hanns Satcz
(P. H.) Vitéz Menhard
(P. H.) Martten Karausz
(P. H.) Nylas Gaspar
(P. H.) Stephan Scherser
(P. H.) Bachy Janos
(P. H.) Antoni Laudeser
(P. H.) Keomiues Máté
(P. H.) Fenesi Marton
(P. H.) Huniadi András
(P. H.) Simon Achaczius
(P. H.) Thölcszeres Adam
(P. H.) Endres Junck
(P. H.) Lakatos Bálint
(P. H.) Merten Regher
(P. H.) Eghey Zabo Gergely
(P. H.) Jeorg Wokmon

(P. H.) Bibe (?) Mathias
(P. H.) Gerg Magnes
(P. H.) Merten Ebert
(P. H.) Fazakas Boldisar
(P. H.) Hannes Eyb
(P. H.) Bekken György
(P. H.) Georg Dauszert
(P. H.) Tothazi Tamás
(P. H.) Veltep Teilman
(P. H.) Janos Deiek
(P. H.) Michl Geoböl
(P. H.) Steffen Eppel
(P. H.) Zabo Istvan
(P. H.) Paul Almer
(P. H.) Hunidadi Pal
(P. H.) Joannes Jacobinus
(P. H.) Veres Bálint
(P. H.) Stephen Adam obiit *(egy üres hely)*
(P. H.) Hannes Beichll
(P. H.) Balasfi Pal
(P. H.) Merten Szaz
(P. H.) Zabo Samuel
(P. H.) Ambozi Pal
(P. H.) Caspar Maschwander
(P. H.) Kechkemethi Georgj
(P. H.) Hannes Voghner
(P. H.) Szalay Janos
(P. H.) Gilgh Zeler
(P. H.) Peter Werner
(P. H.) Desi István
(P. H.) Stephanus Kyestner
(P. H.) Nicolaus Radnoti
(P. H.) Joannes Ach
(P. H.) Teolcheres Leorincz.

Oppidum Zazwaros.[1])

Senatores jurati.

(P. H.) Bernat István zek biró
(P. H.) Szigiarto János folnagy
(P. H.) Pestessi Leörincz
(P. H.) Takaczi Bertalan

[1]) Innen egy kéz.

(P. H.) Biro Janos
(P. H.) Thomas Kÿs
(P. H.) Farkas Lajos
(P. H.) Baniaz Georgy
(P. H.) Zeöcz Simon
(P. H.) Szabo Mihali
(P. H.) Thomas Suttoris
(P. H.) Franciscus Litterati notarius.

Quadraginta viri senatores.

(P. H.) Georgius Doleatoris capitaneus
(P. H.) Benedictus Seres
(P. H.) Joannes Lazar
(P. H.) Stephanus Kouacz
(P. H.) Michael Borbely
(P. H.) Joannes Szigiarto junior.
(P. H.) Basilius Kouacz capitaneus
(P. H.) Michael Czeke
(P. H.) Ladislaus Gellert
(P. H.) Benedictus Nemes
(P. H.) Lucas Zeöcz
(P. H.) Martinus Josa
(P. H.) Joannes Literati
(P. H.) Martinus Aztalos
(P. H.) Zigiarto Ignaz
(P. H.) Andreas Bricius capitaneus
(P. H.) Mate Keöre
(P. H.) Nicolaus Varga
(P. H.) Franciscus Nagy
(P. H.) Georgius Bago
(P. H.) Jacobus Lugassi
(P. H.) Antonius Takaczi
(P. H.) Petrus Varga
(P. H.) Michael Kadar capitaneus
(P. H.) Joannes Takacz
(P. H.) Tomas Vaz
(P. H.) Mattias Aztalos
(P. H.) Michael Varga.

II.

1665. ápr.

Csepregi Mihály követjelentése.

Csepregi T. Mihálynak az követ pasa mellett való explorálása ez szerént:

1. Bagosrúl megindúlván, az úton Oszman aga mellé szólítván, jelen levén Erdély György uram is, az tolmács is Fogarasi János uram, kérdé az aga tőlem: Kolosváratt várakoznak-e az urak? Melyre én mondék: ki ott s ki házánál. Én kérdém: miért nem jöttek el az váradiak? Mondá: nincsenek otthon, s megharagudt az pasa, hogy Hunyadra nem mentünk, hogy ott nem kezdettük az határt; én mondám: aga, más oka is vagyon; mosolyodva mondá: nincs, viszont én mondék: vagyon, aga, de én azt ott mondom meg az hol illik; mondá ismét: Csepregi, mi haszna, ha kijött volna is, ti sem engeditek, mi sem engedjük, az veszekedésből kardfogás jönne ki, ti is vesznétek, mi is, mert valameddig hls császárunk arról való levelet nem ad, ha mind elveszünk is, valami az tefterben vagyon, nem engedjük; melyre mondék: aga, mind Piri pasa szerzette az váradiak és az erdéliek között az veszekedést az tefter irással; melyre mondá: igaz, jól mondod, mert megvalljuk, hogy ez tartományhoz (voltunk penig akkor az beszélgetéskor Kraszna vármegyében) nincs semmi közünk, hanem akkori váradi pasa csak grazdát keresett az erdélyiekkel, én mondék: miért hogy mostan is az váradi pasa nem szünik; az követ ide járatában hódoltató levelet küldött be, mely nállam vagyon, s még penig oly falura, mely az tefterben nincs, melyre mondá: valaha, Csepregi, valaki azt cselekeszi, fejét veszti el, de hozzatok hls császártúl levelet, az ki mutassa meg, hol az határ, valaha mingyárt hallgatunk, az ellen nem mer senki szóllani, mi sem szóllunk, de addig bizony meg nem szününk az rablástúl, mert mi se az váradi pasa, se máson semmit nem adunk, valamíg fővezér s az császár levelét nem látjuk.

2. Az pasával beszélgetvén, panaszolkodott sok szenvedésirűl az váradiaktúl, de eszében vette csalárdságokat, mivel nem az ő humorok szerént volt követsége, már az portát futják, az urakat kgls urunkkal együtt hamisan igyekezik vádolni, melyre nézve a fejedelem serénykedjék, én is valamit láttam s tudok az erdélyiek igazságában, azokat mondom mind fővezér előtt s mind másutt, mert az

fejedelem jó ember, engemet böcsülletesen tartott, nincsen semmi fogyatkozás dolgában. Az mely levelet az uraknak adtam, kit az váradiak igen bánnak, az fejedelem tartsa meg, fővezér urunknak is az szerént írok, köszönetemet mondjad az fejedelemnek, Kapi Györgynek, Ebeni Istvánnak az kapitánynak. Midőn az Oszmany agával való beszélgetésemet megmondottam volna, mondá az pasa: Cseprégi, semmi egy rosz ember, két császár között vagyon az dolog, az olyan rosznak csak elütik az fejét, az fejedelem penig ne szünjék fővezér urunk előtt könyörögni, mert ezek én reám megharagudtak, hogy Hunyadra az váradi pasa kivánsága szerént nem mentem, ihon engemet az váradiak mind elhadtak volt, fogadj isten, ti hoztatok emberségesen ide, immár elbocsátlak, mivel az váradi pasa tihája kijött, az portát fussátok és könyörögjetek, Isten jól adja dolgotokat, én is igazságtokat igyekezem követni, csak magunk levén, én is Fogarasi uram által az mi kgls urunk kegyelmes igiretit újobban elméjében öntém. Ebben végeztük dolgunkat.

(Országos levéltár. Erdélyi kincstári osztály.)

(V. ö. Török-Magyarkori Államokmánytár IV. 225. l.)

III.

1661. jan. 22.

Kemény János számára a szászrégeni országgyülésen letett homagium.

Nomina dnorum magnatum et nobilium, agilium item prudentum et circumspectorum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, qui ad fidelitatem ilmi dni dni principis Joannis Kemény etc. homagium, item ad unionem regni juramenta in generali congregatione ad diem 24. mensis Decembris anni praeteriti 1661. in oppido Szász-Régen indicta celebrata deposuerunt, sequuntur hoc modo:

Haller Gábor uram
Petki István uram
Bethlen János uram
Keresztesi Ferencz uram
Ébeni István uram
Kemény Simon uram

Haller Pál uram
Kemény Ferencz uram
Haller János uram
Ugron András uram
Farkas Ferencz uram
Sárpataki Márton uram
Kassai Ferencz uram
Pribék Ferencz uram
Maxai Ferencz uram
Kendi János uram
Kopasz István uram
Bánfi Dienes uram
Apaffi Mihály uram
Bánffi Kristóph uram
Torma János uram
Kún István uram
Cserenÿ Farkas uram
Suki Ferencz uram
Jósika István uram
Rédei Ferencz uram
Bodoni György uram
Rácz Péter uram
Rédei István uram
Vas László
Lázár István
Vas János
Szikszai György
Haller Péter
Erdélyi György
Eördög István
Torma István
Székely Mihály
Sebessi Ferencz
Gávai Ferencz
Nádudvari István
Mikó Miklós
Tunyogi György
Zágoni János
Földvári Ferencz senior
Földvári Ferencz junior
Kovács Ferencz Vásárhelyi
Mikes Kelemen
Bethlen Farkas
Daniel Mihály
Kálnoki Mihály

Vér György
Rácz György Ideczpataki
Bethlen Gergely
Arkosi Mihály.

Az unióra az kik megesküdtek, ezek:

Haller Gábor uram
Petki István uram
Bethlen János uram
Keresztesi Ferencz uram
Ébeni István uram
Haller János uram
Ugron András uram
Kassai Ferencz uram
Sárpataki Márton uram
Farkas Ferencz uram
Kopasz István uram
Maxai Ferencz uram
Kendi János uram
Bánffi Dienes uram
Lázár István uram
Rácz Péter uram
Torma János uram
Jósika István uram
Rédei István uram
Bodoni György uram
Suki Ferencz
Vas László uram
Tunyogi György uram
Kún István uram
Vas János uram
Pribék Ferencz uram
Gávai Ferencz uram
Földvári Ferencz uram senior
Földvári Ferencz uram junior
Sebessi Ferencz
Rádai György
Cserény Farkas
Zágoni János
Nádudvari István
Radák Imre
Kálnoki Mihály
Károlyi Gergely
Bánffi Kristóf

Mikes Kelemen
Gilányi Gergely
Ebeni László
Bethlen Farkas
Teleki Mihály
Daniel Mihály
Rédei Ferencz
Vér György
Rácz György Ideczpataki
Daniel István
Arkosi Mihály
Paskó Kristóf
Bethlen Gergely uram.

Et subscriptum erat:

Martinus Sárpataki, ilmi dni dni principis Transylvaniae prothonotarius.

Anno 1661. 4. Januarii, in oppido Szász-Régen, kik urunk hűségére megesküdtek:

Mátyás deák uram
Vizaknai Péter deák
Károlyi Gergely
Szalánczi László
Székely Zsigmond
Balogh Ferencz
Széki István
Szilvási Boldizsár
Sárossi János
Váradi Gábor
Trauzner Zsigmond
Hajdu Márton
Székely István
Kovács Mihály
Alsó János
Abádi György
Somai Péter
Szucsáki István
Vajda István
Széplaki Deák Márton
Szakácsi Péter
Daczó György
Dobokai Tordai János
Gáspárfi István

Musnai Márton
Henter Pál
Balogh László
Borsa Máté
Becski Zsigmond
Török Mihály
Bálint deák Csomafái
Vajda György
Tisza István Dévai
Bódogfalvi Mihály
Naláczi Gáspár
Szőke Tamás
Ferencz deák Haranglábi
Cseffei László
Zudor István
Makrai Mihály
Széki Sándor
Csoma Miklós
Ferencz János
Szegedi Zsigmond
Kóllya András
Bán István
Haczoki Kristóf
Vajda Mihály
Rápóti György
Ferencz deák, Dési
Székely Ferencz Tordai
Ifjú Thordai István
Nemes Péter Tordai
Réz Mihály
Gáspár Ferencz
Tivadar István Máramorosi
Szigeti György Kisebb
Ferencz Gábor Gyirgyai
Farkas István Kosmai
Alvinczi István
Kabos Mihály
Márton deák
Barátosi Mátyás
Vizaknai György
Tállyai György
Balogh György
Lugossi Ferencz Magyar-Peterdi
Rácz György Galgai
Széplaki Ferencz

Ispán István
Ződi Demeter
Kemény Péter.

Actum in praedicto oppido Szász-Régen anno et die in praenotatis.

Et subscriptum erat

Kendi János mp., Maxai Ferencz mp.

Anno dni 1661. die 8. Januarii in oppido Szász-Régen az unióra az kik megesküdtek előttünk, sequitur hoc ordine:

Székely István uram
Trauzner Zsigmond
Alsó János
Szalánczi László
Vizaknai Péter deák
Abádi György deák
Szegedi Zsigmond
Bán István
Kollia András
Székely Ferencz
Marton deák
Széki István
Mátyás deák
Balogh Ferencz
Váradi Gábor
Szakácz Péter
Sárpataki György
Erdélyi György
Dési Ferencz deák
Somai Péter
Széplaki Deák Márton
Vizaknai György
Vajda Mihály
Sándor deák
Csoma Miklós
Becski Zsigmond
Daczó György
Tordai János
Bálint deák Csomafái
Sárosi János Kis-Sárosi
Henter Pál Nagyajtai
Vajda György Szász-Sombori

Tisza István Dévai
Boldogfalvi Mihály
Ifjabbik Fodor István
Naláczi Gáspár
Szilvási Boldizsár
Balogh György
Vajda István
Lugossi Ferencz Magyarpeterdi
Rapóti Pál
Domokos János
Széplaki Ferencz
Rácz György Galgai
Ispán István
Zőldi Demeter
Kemény Péter uram.

Actum in praedicto oppido Szász-Régen anno et die in praenotatis etc. subscriptum erat:

Maxai Ferencz mp., Kendi János mp.

Anno dni 1661. die 4. mensis Januarii in Szász-Régen, urunk ő nga hűségére az székelységről az kik megesküdtek, azoknak nevek:

Udvarhely-szék.

Pálffi István uram
Ugron István uram
Szombatfalvi István.

Három-szék.

Nemes János uram
Nemes Tamás
Daczó Péter
Vajna András
Henter Péter
Szentiváni Henter Pál
Apor Ferencz
Nemes Mihály
Bardócz István
Benkő Mihály
Fejér Mihály
Mihály Ferencz
Kis György

Füzi Mihály
Albert István
Incze Péter.

Maros-szék.

Pókai Péter uram
Sárosi János
Sárosi György
Szentiváni Sámuel
Ozdi György
Nagy János
Thamási István.

Csík-Gyergyó, Kászon-szék.

Mikó Péter uram
Sándor Mihály
Biró Farkas
Nagy Balázs
Mihály deák
Kászoni Miklós
Csákó Ferencz
Incze András
Szebeni István
Birtalan Ferencz.

Aranyos-szék.

Csegezi Tamás
Babos Jakab
Bartalis István.

Kézdi-Vásárhély.

Borbély Miklós
Kalamár János.

Csik-Szereda.

Ferencz Mihály.

Eodem anno et die, 8. Januari az unióra az kik megesküdtek.

Udvarhely-szék.

Pálffi István
Ugron István
Szombatfalvi István.

Három-szék.

Daczó Péter
Vajna András
Henter Péter
Szentiváni Henter Pál
Apor Ferencz
Nemes Mihály
Bardócz István
Benkeő Mihály
Fejér Mihály
Mihály Ferencz
Küs György
Fűzi Mihály
Albert István
Incze Péter.

Maros-szék.

Pókai Péter
Sárosi János
Szentiváni Sámuel
Ozdi György

Csik-Gyergyó, Kászon-szék.

Mikó Péter
Sándor Mihály
Biró Farkas
Nagy Balázs
Mihály deák
Kászoni Miklós
Czakó Ferencz
Incze András
Szebeni István
Bertalan Ferencz.

Aranyas-szék.

Csegezi Tamás
Babos Jakab
Birtalan István.

Kézdi-Vásárhely.

Borbély Miklós
Kalamár János.

Csik-Szereda.

Ferencz Mihály, et
subscriptum erat Kassai Ferencz mp., Pribék Ferencz mp.

Anno 1661. die 4. Januarii az erdélyi városok követinek számok és nevek, kik itt az Régenben levő gyűlésen megesküdtenek az mi kgls urunk fejedelmünk tek. ngos Kemény János urunk hűségére:

Szeben város követei.

Oroz Mihály
Tél György
Rüz Bálint
Illyes deák.

Segesvár városa követe.

Szöcs György.

Medgyes városa követi.

Gothart Péter
Auner János
Kádár Péter.

Besztercze városa követi.

Frim Tamás
Imreh Márton.

Szász-Sebes városa követi.

Szabó Sándor
Seliker Mihály.

Nagy-Sink városa követe.

Meliczer Márton.

Szászváros városa követe.

Fodor István.

Köhalom városa követi.

Csizmadia Tamás
Szeőcz János.

Szeredahely és Ujegyház széki követek.

Szabó Bartos
Hendrik deák
Takács Tamás
Nagy György.

Kolosvári követek.

Seres István
Radetius Bálint
Kobzos István
Timár Bálint.

Marosvásárhelyi követek.

Dési Horváth Péter
Németh Miklós.

Fejérvár követe.

Németh Lakatos Gergely.

Zilah, Torda és Ó-Torda városa követi.

Szilágyi István
Simon István
Hajdú Márton
Szabó András
Varga György.

Udvarhely városa követe.

Csíki Miklós.

Dés városa követi.

Gyarmati János
Szőcs János.

Szék városa követi.

Kerekes Tamás
Soldos Mátyás.

Kolos városa követe.

Varga György.

Vizakna városa követi.

Nagy Márton
Szőcs Márton.

Bánffi-Hunyad városa követe.

Szőcs Mátyás.

Brassó városának követei.

Eötves Jeremiás
Soppel András.

Ezeket az unióra is megesküdtettük, et subscriptum erat Ugron András mp., Farkas Ferencz mp.

Erantque sigillis praenotatorum Martini Sárpataki, ilmi dni dni principis Transylvaniae protonotarii, Francisci Maxai, Joannis Kendi, Francisci Pribék, Andreae Ugron et Francisci Farkas communitae et roboratae etc.

Más kézzel írva: 1661. 22. Januarii extradatum per Martinum Sárpataki ilmi dni dni principis Transylvaniae prothonotarium mp.

(Egykorú hit. kiadvány Orsz. Levtár. Kolosm. osztály.)

IV.

1666. szept. 18.

A fehérvári országgyülés utasítása Bánffy Dénesnek.

(L. Erd. Orsz. Eml. XIV. k. 31. l.)

1666. Az kolosvári dolgokról és állapotokról az mostani fehérvári partialis gyűlésben lött resolutiók tks nemzetes Bánfi Dénes atyánkfiának, mint kolosvári főkapitánynak.

Istennek súlyos itélete szállván reánk az mi vétkeinkért, úgy annyira, hogy még édes hazánknak szép véghelyei az hatalmas nemzettől elfoglaltattak, melyeknek árnyékában ez nyomorúlt sorsra jutott édes hazánk sok esztendeig csendesen nyugodott. Mely nagy romlás után kényszerítettünk az előbbi állapotokhoz képest hazánknak csaknem

közepében véghelylyé tétetni Kolozsvár városát. Hogy ezért jobb és csendesebb útakon édes hazánknak véghelyei igazgattathassanak, magunk szabadságának megsértődésével is kényszerítettünk azon véghelyet bizonyos conditiók és edictumok alá vetni. Azmely véghelyben főkapitánynyá választottuk kegyelmes urunk ő nga kegyelmességéből tks, nzts losonczi Bánfi Dienes atyánkfiát, ő nga egyik belső tanácsurát, Dobokavármegyének főispánját. Választottuk pedig ő kglmét az kolosvári főkapitányságra oly plena authoritással, hogy mind az sebesvári, somlyai és cselei praesidiariusok az nemes ország után praecise ő kemétől dependeáljanak. Mivel pedig az végbeli állapotok azt kévánják, hogy azoknak igazgatási titokban legyenek és az dolognak kimeneteli előtt napfényre ne keljenek, hogy így a dolgok rendesebben folyhassanak, az mostani partialis gyűlésre ide hivattatott az nemes országnak három nemzetből álló rendei az Ngd méltóságos személye mellé minket, úgymint Ngd tanácsi renden lévő híveit, tábla fiait és mind az három nemzetből álló böcsületes atyjokfiait, rendelték, hogy ha mi difficultások ekkédiglen azon véghelyekben voltanak, azokat az időnek s ez mostani alkalmatosságnak mivoltához képest jó rendben vennők és cum plena authoritate megírt kapitány atyánkfiát azon tisztiben Ngd beállíttathatná.

Mi is, klms urunk, Ngddal ezen dologban fáradozván, az mennyiben ez hazának hasznos megmaradására az dolgot esmérhettük lenni, bizonyos punktumokat, egyszersmind edictumokat is írtunk ő keglme eleiben, az melyeknek effectuálására authoráltuk is ő kglmét.

Az végbeli difficultásokról, melyeket Bánfi Dienes atyánkfia beadott, arról való resolutiók punctatim így következnek:

Ad 1. Hogyha az török nemzet ennek utánna zászlóstól, csoportonként az erdélyi határban s az partiumban is az végházakon belől, úgy mint Erdélyben, Sebesváron, az partiumban Somlyón belől jönne, becsapna, adót szedne, a szegénységet saczoltatná, adóját feljebb róná, írná, annálinkább fegyver által hódoltatná, rabolná, in hoc casu kolozsvári kapitány atyánkfiának plena authoritást adtunk, hogy őket levágassa. Ha a kolozsvári praesidium ennek refrenálására elégséges nem lenne, ő kglme hírt tévén Aranyosszékre, Enyed és Thorda várossira, kővári nemességnek s ugyanott való és szamosújvári puskásoknak, kik is az ő kglme requisitiójára tartozzanak éjjel nappal jó hadi apparatussal ő keglme mellé menni személye szerint, vagy jó

zsoldost állítani s ő kglmétől dependeálni sub poena articulari in Appr. Constitutione Regni partis primae articulo 18 fol. declarata. Az kik penig magokat absentálnák, az director táblára, országgyűlésére evocáltatván, minden exceptio nélkűl finaliter adjudicáltassék, ha kiknek méltó mentségek nem leszen.

Ad 2 és 3. Valamikor az főkapitány vagy vice, avagy az kinek fő és vicekapitány atyánkfiaitól authoritas adatik arra, hogy absentiájokban vagy betegségekben trombita fuvás vagy dobütés az felülésre poroncsoltatnék, az egész kolozsvári praesidium és ott lakos minden vitézlő nemes rendek kötelesek legyenek felűlni és az kapitányok, vagy más ő kglmektől arra ordinált hadviselő személyek mellé minden késedelem nélkűl menni és parancsolatjokat minden magok mentegetése nélkűl effectuálni. Egyébaránt valaki comperiáltatik különbözőképen cselekedni, az főkapitány, és in absentia az specificált vice- és ordinált tisztek is iuxta demerita eorum de facto megbüntethessék nemcsak bottal baltával való megveréssel, hanem az szoros ügyhöz képest halállal is. Az felüléskor, hogyha az főkapitány maga személye szerint felül, akkor indifferenter minden ott levő rend (ha betegség meg nem gátolja) személye szerint tartozzék felűlni: ha penig csak vicekapitány vagy más ordinált tisztek űlnek fel, jó zsoldost vagy szolgát tartozzék de facto kiki állítani az vicetisztek mellé.

Ad 4. Az város palánkinak, hidjainak, útjainak, kapuinak s egyéb szükséges dolgainak megcsinálása és építése mely szükséges legyen az közönséges jóra nézve, nem szükség declarálni: tetszett azért egyenlő értelemből, hogy az feljebb megírt mind kolosvári lakosok, s mind az benne lakó külső nemesség s mind az közel való vármegyéknek részei egyenlőképen csinálják, muniálják. Az ki penig magát vonogatná az ilyen közönséges hasznos dolgokból, az kapitány éljen authoritással és minden útakon, módokon pro sua prudentia az ilyen defectusokat felállíthassa és jó karba hozza, ha különben nem lehetne, az közel való nemességnek jószágának reáhajtásával is, és ha az elégséges nem lenne azon dolognak effectuálására, az egész vármegye is (jó keze ügyében lévén) köteles legyen az kapitány parancsolatjára bemenni és segítséggel lenni, ha mi oly szükséges fogyatkozás találtatik. Ha penig oly derekas épület kivántatik, mivel már országháza, ország építse.

Minthogy vannak oly nemesek az kolozsváriak közől, kik elég értékesek, mégis annak az hazának közönséges szükségére lovat nem tartanak, abban ezután ilyen mód

observáltassék: hogy az olyan nemes emberek, az kiknek értékek vagyon reá s az közönséges szükségre lovat nem tartanak s ebben ezután visszálkodnának, az kapitány meghirdetvén köztük, ha mégis lovat nem akarnak tartani, az olyan nemes emberek elsőbben 6 forinttal, másodszor 12-vel, harmadszor 24 forinttal büntetődjenek meg. Az kiknek pedig arra való értékek nincsen, hogy lovat tarthassanak, az olyan emberek szablyát, puskát és gyalogembernek való jó fegyvert tartsanak. Az kik penig az olyanok közűl ezt meg nem tartanák, elsőbben 2 forinttal másodszor négygyel, harmadszor 6 forinttal büntetődjenek meg. Ezeket pedig az főkapitány mustrálja és látogassa meg, pro sua prudentia hagyja jó rendben is őket.

Ad 5. Az kolosvári lovas praesidiumok lovok nyaratszaka együtt járhassanak szabadoson az kolozsvári lovakkal. Kaszáló fű penig, mikor főkapitány atyánkfia introducáltatik, akkori becsületes commissarius atyánkfiai az kolosváriakkal együtt járják el az kolosvári szénafüveket és szakaszszanak az kolosvári szénafüvekből az lovas praesidium számára, ide értvén nemes rend atyánkfia lovait is, kik oda confugiáltak, mind szénafű adásból, mind az erdőktől való fahordásból és lovak nyári legeltetéséből is. Ugyan az ott való praesidium, kiknek lovuk vagyon, az kolosvári és feleki eddig való szabad erdőkről hordhassanak tűzre való fát magok szükségére.

Ad 6. Az egész keresztyénség között az hódoltságon szokás, hogy az híreket bevigyék minden helyekről sietséggel; itt az birák minden helyekről igazán bevigyék vagy izenjék, ha hol elmulatnák kapitány atyánkfia az falus bírót bevitesse és érdeme szerint büntesse.

Ad 7. Mind praesidiariusok, mind penig az kolosváriak között vitézlő hadnagyoknak creálása, megváltoztatása kapitány atyánkfia dispositiójában álljon s mind penig egyéb tiszteké. Egyébaránt az kolosvári főhadnagy és egyéb tisztek állatása az fogarasi deliberatum szerint legyen.

Ad 8. Kolosváratt minden czéhek az ő privilegiumokban megmaradtak az fogarasi deliberatum szerint, azért az munitiókat az régi mód szerint tisztogassák, ha mi fogyatkozások lenne, helyre állítsák azon czéhek, kik azelőtt csinálták, mikor főkapitány atyánkfia parancsolja, requirálja.

NB. Az czéhekben intercurráltak bizonyos személyekről való akadályok, igazíttassék el közelebbi alkalmatossággal urunk ő nga Kolozsvárra menetelekor.

Ad 9. Fogarasi gyűlésben elvégeztük volt, hogy Sebesvár körül palánk építtessék. Hogy azért azon végzés effectuáltassék, kolosvári főkapitány atyánkfiának plena authoritást engedtünk. Sebesvárában porkolábot ugyanazon kapitány atyánkfia állítson, fizetést is illendőt ő kglme rendeljen, sallariumát penig az praesidium számára felvett pénzből, gabonából adják meg.

Ad 10. Fogarasból adjanak két pattantyust, egyiket Sebesbe, egyiket Kolosvárba

Ad 11. Kolosvári főkapitány atyánkfia dispositiójára hagytuk.

Mindezeken kívül is megemlített kolosvári főkapitány atyánkfiát authoráljuk arra, hogy ha mit az haza javára s megmaradására veszen eszében, libere elkövethessen.

A r t. Mivelhogy Kolosvárra rendelt főkapitány atyánkfiának Kolosvárott való lakhatásra háza, illendő szállása nincsen, kinek tisztihez, állapotjához képest hogy illendő s alkalmatos szállásról provisiónk legyen országúl, szükséges dolog. Végeztük azért egész országúl, három nemzetűl, hogy megírt főkapitány atyánkfiát arra delegált bizonyos commissarius urak illendő s az ott való lakásra alkalmatos házhoz szállítsák.

A r t. Az szállásadásról végeztük, mivel gyakorlatossággal becsületes atyánkfiainak kelletik Kolosvárra menni, praesidiariusok számok is meg fog szaporodni, kiknek is szállásokról prospiciálni szükség: végeztük azért unanimi voto, hogy nevezett kapitány atyánkfiának plena authoritássa legyen arra, hogy (az ott lakó külső nemesek szállásokon kívül) kinek-kinek illendő szállást rendelhessen.

Albae Juliae in praesenti partiali congregatione anno 1666.

Bánfi Zsigmond praesidens (P. H.)	Kendi János protonotarius (P. H.)

(Eredeti ívrét, másfél ív piros viasz gyűrűpecsétekkel; gr. T. cs. levéltára Marosvásárhelyt.)

TARTALOM.

XXXI. Fejezet. 1679—1683.

	Lap
I. 1679. okt. 1—6.	3
II. 1680. jan. 12.	8
III. 1680. máj. 18—jún. eleje	10
IV. 1680. szept. 18—19.	16
V. 1680. nov. 12—decz. 3.	23
VI. 1681. febr. 26—márcz. 10.	26
VII. 1681. jún. 10—20.	28
VIII. 1681. febr. 17—márcz. 14.	37
IX. 1682. ápr. 25—máj. 2.	43
X. 1682. júl. 28—aug. 4.	48
XI. 1682. nov. 21—28.	52

Törvények és Okiratok.

I. 1679. aug. 7. Wesselényi Pál Apafihoz: mentegeti magát, hogy hadaival Margitára vonúlt 55

II. 1679. aug. 11—nov. 22. Tárgyalások a franczia király ügyvivőivel:

a) 1679. aug. 11. Teleki Mihály de Bethune marquishoz, a béketárgyalások ügyében 56

b) 1679. szept. 18. Teleki Mihály de Bethune marquishoz. Reverend visszahívása ügyében 57

c) 1679. nov. 28. Teleki Mihály de Bethune marquishoz a bujdosók ügyében 58

d) Teleki Mihály jellemzése a franczia ügynökök által 60

III. 1679. aug. 20. A lengyel király Apafinak, lengyel alattvalók károsíttatása ügyében 61

Lap

IV. 1679. aug. 22—26. A fejedelem Bethlen Farkas votumát kéri a német hadak pusztítása ügyében:
a) 1679. aug. 22. Apafi rendelete 62
b) 1679. aug. 26. Apafi újabb rendelete 63
c) 1679. aug. 27. Apafi Bethlen Farkas kanczellárnak, a conceptus elkészítését sürgeti 63
V. 1679. szept. 14. Meghívó az október 1-ei radnóthi országgyűlésre 64
VI. 1679. szept. 25. Fejérvármegye utasítása az október 1-ére Radnóthra hirdetett országgyűlésre küldött követei számára 64
VII. 1679. okt. 10. Jelentés a lengyel királyhoz 65
A jelentés fordítása 67
VIII. 1679. decz. 5. Vallsegg jelentése Apafihoz Gyulai ügyében 68
IX. 1679. decz. 10. A portai követek jelentése 68
X. 1679. decz. 20. Meghívó a beszterczei octavalis terminusra 70
XI. 1679. szept. 27—1680. jan. 28. Mamucka della Torre jelentése a császárhoz 70
XII. 1680. jan. 4. Sebestyén András, az újon kinevezett leleszi prépost, ajánlja szolgálatait a fejedelemnek 74
XIII. 1680. jan. 12. A segesvári országgyűlésen hozott törvények 75
XIV. 1680. jan. 24. Az erdélyi követek kötlevele az évi adó pótlására felvett kölcsönösszegről 79
XV. 1680. febr. 3—26. A Thököly-féle mozgalom történetéhez:
a) Kivonat Sebestyén András erdélyi püspök 1680. február 3-iki leveléből 80
b) Demko jászai administrator a magyar kanczellárhoz febr. 14. 80
c) Ábduraman aga Theökölynek 1680. febr. 26. ... 81
XVI. 1680. febr. 2. Apafi rendelete az udvarhelyi katonáknak kiszolgáltatandó élés ügyében 82
XVII. 1680. febr. 19. Apafi bizalmas rendelete Telekihez a megsententiázott rabok összefogása ügyében 83
XVIII. 1680. márcz. 11. Bethune jelenti Apafinak, hogy Reverend elindúlt Erdélybe 84
XIX. 1680. márcz. 11. Sebestyén Apafival tudatja, hogy Vajda László visszautazik Erdélybe, s ő Kökényesdit küldi hozzá 84

Lap

XX. 1680. márcz. 17. Vajda László küldetése a portára:
a) Apafi levele a nagyvezérhez s tihájához 85
b) 1680. márcz. 17. A fejedelem rendelete Vajda László küldetése ügyében 86
c) 1680. márcz. 25. A fejedelem levele Vajda Lászlóhoz 87
XXI. 1680. ápr. 10. Meghívók a máj. 18-ki fejérvári országgyűlésre:
a) Udvarhelyszék meghívója 87
b) Rácz István meghívója 88
XXII. 1680. ápr. 27. A lengyel király követet küld Apafihoz tárgyalások végett 89
XXIII. 1680. ápr. 30. Theököly levele Apafihoz a katonák féktelenkedése ügyében 90
XXIV. 1680. máj. A lengyel követ jelentéséből:
a) Translatum ex literis recenter Constantinopoli datis a residente Polonico 91
b) Translatum ex literis recenter Constantinopoli datis a residente Polonico 92
XXV. 1680. máj. 1. Teleki levele Apafihoz a bujdosók ügyében 92
XXVI. 1680. máj. 18. s következő napok. A gyulafejérvári országgyűlés törvényei s irományai:
a) A törvények 93
b) 1680. máj. 28. A számadások megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése 105
c) 1680. jún. Ugron András felmentése 107
XXVII. 1680. jún. 20. A lengyel király a fejedelemnek, hogy özv. Wesselényiné ügyében a császárnál közbenjárt 108
XXVIII. Khunitz 1680. július 7-ki jelentéséből 108
XXIX. 1680. júl. 26—szept. 6. Portai tárgyalások:
a) 1680. júl. 26. Maurocordatus levele Apafihoz ... 109
b) 1680. aug. 1. Ruszkai Sárossynak: küldi vasbékóját 110
c) 1680. aug. 3. Ruszkai jelentése a fejedelemnek 110
d) 1680. aug. 3. Csáky kiszabadíttatását kéri 111
e) 1680. aug. Kálnoki Nemesnek: kiszabadítása ügyében 112
f) Khunitz augusztus 15-ki jelentéséből 113
g) 1680. aug. 27. Keczeli András jelentése 115
h) 1680. szept. 9. Keczeli András jelentése 116
i) 1680. szept. Keczeli jelentése 118
k) Khunitz szeptember 16-ki jelentéséből 120

Lap

l) 1680. szept. 30. A fejedelem nevében kelt emlékirat a bujdosók ügyében 120

XXX. 1680. aug. 8. Bethune értesíti Apafit, hogy vissza fog térni Franciaországba 122

XXXI. 1680. aug. 19. Apafi a francia királynak: Absolont küldi hozzá követségbe 122

XXXII. 1680. jún. 30—okt. 3. Vajda László bécsi követsége:

a) 1680. jún. 30. Vajda László Bécsbe küldött követ utasítása 123

b) 1680. aug. 31. Montecuculi válasza 123

c) 1680. szept. 19. Draskovics Miklós válasza 124

d) 1680. szept. 19. Schwarzenberg herczeg válasza Apafinak 125

e) 1680. szept. 30. Esterházy Pál válasza 125

f) 1680. okt. 3. Gróf Forgács Ádám válasza 126

XXXIII. 1680. szept. 17. A lengyel király ajándékokat küld a fejedelemnek 127

XXXIV. 1680. szept. 18—19:

a) Az országgyűlési delegatió felhatalmazása a somlyai tanácskozásra küldött követek számára 128

b) 1680. szept. 19. A fejedelem utasítása 128

XXXV. 1680. okt. 8. Meghívó a nov. 12-ki országgyűlésre 129

XXXVI. 1680. okt. 24. Scherffenberg szathmári parancsnok Apafihoz. Orvoslást kér azokért a pusztításokért, melyeket a bujdosók Rézaljáról elkövettek 130

XXXVII. 1680. nov. 1. Az oláh vajda levele a fejedelemhez 131

XXXVIII. 1680. nov. 21. Vajda László portai küldetése:

a) A salvus conductus 132

b) 1680. nov. Az utasítás 133

XXXIX. 1680. nov. 12. Tótfalusi Kis Miklós Absolonhoz: Kereste őt Párisban 138

XL. Khunitz 1680. nov. 10-iki jelentéséből 139

XLI. 1680. nov. 12—végeig. A fejérvári országgyűlés törvényei s irományai:

a) 1680. nov. 26. A szebeniek megidéztetése 139

b) 1680. nov. 26. A segesváriak megidéztetése 142

c) 1680. nov. 26. A medgyesi polgármester megidéztetése 144

d) 1680. nov. 26. A szászsebesiek megidéztetése ... 147

e) 1680. nov. 26. A szerdahelyiek megidéztetése ... 150

f) 1680. nov. 26. A beszterczei biró megidéztetése 152

g) 1680. nov. 12—decz. 3. A törvények 155

Lap

XLII. 1680. decz. 11. Teleki Mihály Apafihoz. Adósság miatt letartóztatott lengyelek ügyében 163

XLIII. 1680. decz. 14. 14. X-bris 1680. Ablegatio Caesarea in Gallia 165

XLIV. 1680. decz. 29—1681. jan. 30. Portai tárgyalások:

a) 1680. decz. 29. Szilvási Bálint követ jelentése ... 166

b) 1681. jan. 21—30. Szultáni fermán az adó beszolgáltatásáról 167

XLV. 1681. jan. 15. Meghívó a Nagy-Sinken febr. 15-én tartandó terminusra 168

XLVI. 1681. febr. 28. Zalkóczy az erdélyi püspökhöz 169

XLVII. 1681. febr. 26—márcz. 10. A nagy-sinki delegatió végzései:

a) Anno 1681. die 26-a mensis Febr. super difficultatibus quibusdam fiscalibus per spectabiles ac magnificos ac generosos dominos I. ac C. domini principis consiliarios et alios praecipuos magnates ad id vigore articuli anni proxime praeteriti 1680. deputatos conclusum est sequenti serie 170

b) Anno 1681. die 10. mensis Martii super difficultatibus quibusdam confiniorum cum Varadianis controversis per spectabiles, magnificos ac generosos dominos illustr. ac celsissimi dni dni principis consiliarios et alios praecipuos magnates ad id vigore articuli 1680. deputatos deliberatum est hoc modo 173

c) Accesserant etiam difficultates quaedam Somlyoienses per generosum Georgium Vér supremum arcis supranotatae capitaneum propositum, super quibus etiam conlusum est hoc modo 174

XLVIII. 1681. Zólyomi Miklós egyik ügynökének kérelme ... 175

XLIX. 1681. ápr. 28. A fejedelem a császárnak és Hochernak: a császári katonák által okozott károk megtérítése ügyében 177

L. 1681. máj. 31. Teleki Apafinak: köszöni a jó hírt 179

LI. 1681. jún 10—20. A fejérvári országgyűlés törvényei és irományai:

a) Az április 18-kán kelt szultáni fermánnak a rendek elé terjesztett példánya 180

b) 1681. ápr. 18. Az athname szövege 181

c) 1681. ápr. 19. A fermánnak az a példánya, mely a császárnak megküldetett 184

Lap

d) 1681. jún. 20. A szászok hitlevele 185
e) 1681. jún. 10. A törvények 187
LII. 1681. máj. 11. A kaposi értekezlet irományai 193
LIII. 1681. jún. 19. Keczely András kapitiha jelentése ... 194
LIV. 1681. júl. 5—aug. 18. Tisztviselők által kiállított hitlevelek:
a) 1681. júl. 5. Endes Miklós térítvénye 195
b) 1681. júl. 27. Várallyai András szamosújvári viceporkoláb térítvénye 197
c) 1681. aug. 14. Eperjesi György térítvénye 199
LV. 1681. júl. 28—aug. 20. Előkészületek a hadjáratra:
a) 1681. júl. 28. Bojér Zsigmond jelentése 200
b) 1681. júl. 30. A váradi pasa levele a fejedelemhez 201
c) 1681. aug. 8. A táborozásra vonatkozó hírek ... 202
d) 1681. aug. 10. A fejedelemasszony utasítása a tábori személyzet számára 203
e) 1681. aug. 20. A fejedelem rendelete, hogy távollétében is a posták gyorsan járjanak 212
LVI. 1681. aug. 31—szept. A lengyel hadak tervezett beütésére vonatkozó tárgyalások:
a) 1681. aug. 31. Apafi levele a lengyel rendekhez 213
b) 1681. szept. Erre a levélre a lengyel király a következő választ küldötte 215
LVII. 1681. aug. 31—okt. 4. Apafi hadjáratára vonatkozó tudósítások és jelentések:
a) 1681. aug. 31. Teleki levele a fejedelemasszonyhoz 216
b) 1681. szept. 4. Fráter István jelentése 218
c) 1681. szept. 5. Pólyik János jelentése 219
d) 1681. szept. 7. Teleki levele a fejedelemasszonyhoz 220
e) 1681. szept. 8. Teleki jelentése 221
f) 1681. szept. 10. Teleki jelentése a fejedelemasszonyhoz 222
g) 1681. szept. Teleki bizalmas értesítése a fejedelemasszonyhoz 224
h) 1681. szept. 23. Caprara levelezése a fejedelemmel:
1. 1681. szept. 23. Apafi válasza Caprarának 224
2. 1681. szept. 4. Caprara levele, melyre a fejedelem fennebbi választ írt 225
i) 1681. szept. 23. A kállai parancsnok levele 226

Lap

k) 1681. szept. 27. Daniel Mihály jelentése a fejedelemasszonyhoz 226
l) 1681. szept. 30. Pólyik János jelentése 227
m) 1681. okt. 2. Pólyik János levele Naláczyhoz ... 228
n) 1681. okt. 2. Teleki Mihály jelentése 229
o) 1681. okt. 4. A franczia követ üdvözli a fejedelmet a kállai diadal alkalmából 230
LVIII. 1681. szept. 14—okt. 31. A moldvai vajda a fejedelemhez leánya menyegzője alkalmából:
a) 1681. szept. 14. A meghívó 230
b) 1681. okt. 31. Köszöni, hogy képviseltette magát a menyegzőn 231
LIX. 1681. okt. 24. Teleki levele Naláczy Istvánhoz ... 232
LX. 1681. nov. 4. Teleki a fejedelemasszonyhoz 233
LXI. 1681. okt 18—decz. 26. Portai tárgyalások:
a) 1681. okt. 18. Maurocordatus levele a fejedelemhez 233
b) 1681. nov. 18. Székely László, Gyerőfi György és Mikó István portai követeknek adott utasítás 234
c) 1681. nov. 18. Apafi levele a nagyvezérhez 235
d) 1681. nov. 20. Gyulai Tamásnak s Medgyesi Sámuelnek a váradi basához küldött követeknek adott utasítás 240
e) 1681. decz. 6. Székely László jelentése a fejedelemasszonynak 240
f) 1681. decz. 6. Apafi követeinek Székely László, Gyerőfi György és Mikó Istvánnak jelentése a fejedelemhez 241
g) 1681. decz. 26. Tanácsurak votuma a porta által támasztott nehézségek ügyében 241
h) 1682. jan. 14. Székely László portai követ jelentése a fejedelemasszonyhoz 244
i) 1682. febr. 2. Székely László portai követ jelentése a fejedelemasszonynak 244
k) 1682. febr. 3. Gyerőfi György portai követ febr. 3-iki jelentése 245
LXII. 1682. jan. 10. A tanácsurak Theökölynek némely követelései ügyében 246
LXIII. 1682. jan. 17. Meghivó a február 17-iki országgyűlésre 247
LXIV. 1682. febr. 17—márcz. 14. A fogarasi országgyűlés törvényei s irományai:
a) 1682. febr. 17. A törvények 248

Lap

b) 1682. febr. 26. A rendek levele a portai követhez 260
c) 1682. márcz. 17. Gálfi Ferencznek a magyarországi bujdosók kapitihájának térítvénye ... 261
d) 1682. márcz. A fejedelem ajánló levele Gálfi számára 262

LXV. 1682. febr. 23—márcz. 21. Jelentések a törökök és a bujdosók rablásairól:
a) 1682. febr. 23. Serédi jelentése 263
b) 1682. márcz. 2. Serédy újabb jelentése 264
c) 1682. márcz. 8. Theököly Imre a fejedelemnek 265
d) 1682. márcz. 21. Serédy Benedek jelentése 266

LXVI. 1682. április 1. Teleki Mihály votuma portai ügyekben 267

LXVII. 1682. április 15—máj. 2. Portai jelentések:
a) 1682. április 15. Nagy István jelentése a fejedelemnek 267
b) 1682. április 18. A havasalföldi vajda a fejedelemnek 268
c) 1682. április 21. Székely László a fejedelemnek ... 269
d) 1682. május 2. Székely és követtársai együttes jelentése haza érkezésükről 270

LXVIII. 1682. április 25—május 2:
a) 1682. április 25. A vármegyék postulatuma 271
b) 1682. április 25—május 2. A törvények 272
c) 1682. május 1. Portai költségvetés 274

LXIX. 1682. május 9. Mikes Kelemen jelentése a fejedelemnek 274

LXX. 1682. május 10. A szebeni tanács felterjesztése a fejedelemhez szekerek és vonó-marhák szolgáltatása ügyében 275

LXXI. 1682. május 12. Serédy Benedek jelentése 276

LXXII. 1682. május 13. Wesselényi Pál a fejedelemhez ... 277

LXXIII. 1682. május 19—júl. 5. Portai tárgyalások:
a) 1682. május 19. A követek jelentése Bukurestből 278
b) 1682. május 22. Nagy István portai jelentése ... 279
c) 1682. május 31. Apafi rendelete a portai követeknek 279
d) 1682. jún. 9. A követek konstantinápolyi jelentése 279
e) 1682. jún. 10. Maurocordatus levele a rendekhez 283
f) 1682. jún. 25. Nagy István jelentése 283
g) 1682. júl. 5. Szilvássy Bálint jelentése 285

Lap

LXXIV. 1682. jún. 5. A fejedelem kiváltságlevele az oláh papok dézsmafizetési mentessége ügyében ... 286

LXXV. 1682. jún. 20. Fráter István huszti vicekapitány térítvénye 287

LXXVI. 1682. jún. 23—29. A fejedelem elrendeli a táborba szállást:

a) 1682. jún. 23. A Hunyadmegyének szóló fejedelmi rendelet 289

b) 1682. jún. 29. A szászoknak szóló felkelési rendelet 290

LXXVII. 1682. jún. 23. A brassai biró a fejelemnek híreket ir 291

LXXVIII. 1682. április 26—júl. 13. Az erdélyi oláh püspök elitéltetése:

a) 1682. április 26. Vallatás Görög József kalugyer ellen 292

b) 1682. júl. 10. A szászsebesiek folyamodása az oláh püspök érdekében 294

c) 1682. júl. 12. Vallatás Acacius Josaphat vladika ellen 295

d) 1682. júl. Folyamodvány a vladika érdekében ... 302

e) 1682. júl. 13. Az itélet 303

LXXIX. 1682. júl. 30. Serédy Benedek a fejedelemnek híreket ír 305

LXXX. 1682. aug. 1—4. A szamosújvár-németi országgyűlés:

a) 1682. aug. 4. A törvénynek a fejedelem elé megerősítés végett terjesztett példánya 305

b) 1682. aug. 1—4. A törvénynek a fejedelem által megerősített példánya 308

c) 1682. aug. 5. Útlevél a fejedelmi posták számára 309

LXXXI. 1682. aug. 18. Apafi a szolnoki bégnek: tudatja vele, hogy közeledik 310

LXXXII. 1682. aug. 30. Toldalagi János a fejedelemasszonynak a táborból értesítést küld 311

LXXXIII. 1682. szept. 2. A táborban levő rendek kötelezvénye, hogy a kölcsön felvett pénzt megtérítik 312

LXXXIV. 1682. okt. 12. A kapitiha portai jelentése 313

LXXXV. 1682. okt. 16. Meghivó a nov. 22-ki országgyűlésre 315

LXXXVI. 1682. okt. 29. Maurocordatus levele a fejedelemhez 316

LXXXVII. 1682. okt. 31. Kovács Sigmond a portára kapitihának küldetik:

a) Az utasítás 317

b) A kapitiha hitlevele 322

LXXXVIII. 1682. nov. 24. Az aranybányákra vonatkozó intézkedések:

Lap

a) A fejedelem Barcsay Istvánt a dézmaadó alól felmenti 323

b) Az abrudbányaiakhoz intézett rendelet az aranymosás ügyében 324

c) A bányaigazgatóhoz 325

LXXXIX. 1682. nov. 21—28. A fejérvári országgyűlés törvényei s irományai:

a) 1682. nov. 21. Megerősítés végett a fejedelem elé terjesztett példány 326

b) 1682. nov. 21. A fejedelmi megerősítéssel ellátott törvények 327

c) 1682. nov. 29. A portai adóhátralék összeszámítása 330

XC. 1682. nov. 25. A lengyel marsal Apafinak: ajánlja Bikyt 331

XCI. 1682. decz. 10.—1683. jan. 27.:

a) 1682 decz. 10. Gyerőffy György jelentése 332

b) Nagy István kapitiha jelentése ugyan ez napról 333

c) 1682. decz. 13. Maurocordatus levele 334

d) 1682. decz. 23. Maurocordatus levele 334

e) 1682. decz. 25. Maurocordatus levele 335

f) 1682. decz. 26. Gyerőffy György főkövet jelentése 335

g) 1683. decz. 26. Kovács Zsigmond kapitiha jelentése 335

h) 1682. decz. 31—1683. jan. 27.:

Szultáni fermán, mely elrendeli, hogy Apafi 1683-ban táborban szálljon 336

Gyerőffy György 1683. jan. 5-iki jelentése 336

Kovács Zsigmond kapitiha 1683. jan. 27-ki jelentése 336

Függelék.

1681. aug. 21—1683. nov. 4. Apafi magyarországi táborozásai:

I. Algyógyi Török Ferencz naplója 337

II. 1681. Miles Mátyás naplója 341

Pótlék

az Erd. Orsz. Eml. V—XII. köteteteihez.

I. Az erdélyi rendek 1603-iki homagiuma II. Rudolf császár számára:

1. 1603. jan. 19. A rendek homagiuma 391

2. 1603. febr. Küküllőmegye homagiuma 397

Lap

3. 1603. febr. Kolosmegye homagiuma 398
4. 1603. febr. 3. Thordamegye homagiuma 400
5. 1603. febr. Dobokamegye homagiuma 401
6. 1603. febr. Belső-Szolnokmegye homagiuma ... 403
7. 1603. febr. 2. Zarándmegye homagiuma 404
8. 1603. febr. Karánsebesmegye homagiuma 405
9. 1603. febr. Lugos város homagiuma 408
10. 1603. febr. 7. Marosszék homagiuma 410
11. 1603. febr. Gyergyószék homagiuma 430
12. 1603. febr. A szász székek homagiuma 440
II. 1665. április. Csepregi Mihály követjelentése 463
III. 1661. jan. 22. Kemény János számára a szászrégeni országgyűlésen letett homagium 464
IV. 1666. szept. 18. A fejérvári országgyűlés utasítása Bánffy Dénesnek 475

SEP 1 3 1827

SEP 1 3 1927